

שבוע פרשת נשא - בכל העולם

(9 - 15 June 19)

ו' - י"ב סיון תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְּרֶנָּה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֵנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוֹמֶשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שיקבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה"י") בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיֵּת

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

חִילִי: ^א יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חִילִי:
^ב לֹא־אֲמוֹת בִּירְאֵיהֶּנּוּ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: ^ג יִסֹּר יִסְרֵנִי
 יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנָנִי: ^ד פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם
 אוֹרָה יְהוָה: ^ה זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ:
^ו אוֹרֶךְ פִּי עֲנִיתִנִי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: ^ז אֲכֹן מֵאִסּוּ
 הַבּוֹגִים חֵיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: ^ח מֵאֵת יְהוָה חֵיתָה וְאֵת
 הַיָּאֵל נִפְלֹאת בְּעֵינָיו: ^ט זֶה־חֵיוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה
 וְנִשְׁמַחָה בּוֹ: ^י אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה
 הַצִּלֵּיתָהּ נָא: ^{יא} בְּרוּךְ הֵבֵא בָשֶׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית
 יְהוָה: ^{יב} אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרֵינוּ בְּעֵבְתֵּינוּ
 עַד־לְקִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} אֵלֵינוּ אֲתָה וְאוֹרֶךְ אֱלֹהֵינוּ
 אֲרֻמָּמֶנּוּ: ^{יד} הוֹדוּ לַיהוָה בִּרְטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

^{טו} הוֹדוּ לַיהוָה בִּרְטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ^{טז} יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֲרֹן
 נָא יִשְׂרָאֵל פִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ^{יז} יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה פִּי לְעוֹלָם
 חֶסֶד: ^{יח} מוֹדֵמֶצֶר קִרְאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחֹב יְהוָה:
 לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ^{יט} יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי
 אֶרְאֶה בְּשֹׁנָאִי: ^כ טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם:
^{כא} טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּבָדִיקִים: ^{כב} פְּלִגְוִים
 סִבְבֵּנוּ בָשֶׁם יְהוָה פִּי אֲמִילִם: ^{כג} סִבְוִי גַם־סִבְבֵּנוּ
 בָשֶׁם יְהוָה פִּי אֲמִילִם: ^{כד} סִבְוִי כְּדוֹרִים דַּעֲכוּ בָאֵשׁ
 קוֹצִים בָשֶׁם יְהוָה פִּי אֲמִילִם: ^{כה} דַּחַח דְּחִיתִנִי לִנְפֹל
 וַיהוָה עֲזָרֵנִי: ^{כו} עֲנִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהֲיִלִּי לִישׁוּעָה:
^{כז} קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶחָלִי צְדִיקִים יָמִין יְהוָה עָשָׂה

קִיֵּט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקם, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

לֵךְ: ^א בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֲקִיד: ^ב בִּשְׁפָתִי
 סִפְרָתִי כָל מִשְׁפָּטֵי־פִיד: ^ג בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָעַל
 כְּלִי־חַן: ^ד בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחִיתֶיךָ:
^ה בְּחִקְתֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ^ו גָּמַל
 עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרְךָ: ^ז גִּלְעָדִי וְאֶבְיטָה
 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: ^ח גֵּר אֲנִכִּי בְּאֶרֶץ אֲלֵת־סֶסֶר מִפְּנֵי
 מִצְוֹתֶיךָ: ^ט גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ כְּכֹל־
 עֵת: ^י גִּעַרְתָּ זֵדִים אֲרוּרִים הַשֵּׁנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{יא} גִּל
 מַעֲלֵי חֶרֶף וְכוּ פִי עֲדִיתֶיךָ נִצְרָתִי: ^{יב} גַּם יִשְׁכּוּ שָׂרִים

^{יג} אֲשֶׁר־יִמְיִמֶדְרֶךְ הַחֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:
^{יד} אֲשֶׁר־יִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכֹל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ^{טו} אֶפֶס
 לֹא־פָעַל עוֹלָה בְּדִרְכּוֹ חֲלָב: ^{טז} אַתָּה צִוִּיתָה פִּקּוּדֶיךָ
 לִשְׁמֹר מֵאֵד: ^{יז} אֲחִלִּי וְכֹנֵן דְּרָכֵי לִשְׁמֹר חֲקִיד: ^{יח} אֲנִי
 לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ^{יט} אוֹרֶךְ בִּישׁוּר
 לֵבִי בְּלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטִי צֶדֶקְךָ: ^כ אֶת־חֲקִיד אֲשִׁמְרֵהוּ
 אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מָוֶד: ^{כא} בְּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אֲרָחוֹ
 לִשְׁמֹר דְּבָרְךָ: ^{כב} כָּל־לִבִּי דִרְשֵׁתֶיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{כג} בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אֶמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחִטָּא־

המשך מזמור קיט בעמוד קיב

זמן תחילת קידוש לבנה: יום שני בערב, ז' סיון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל פ"נ שלו ע"ד בתו... תחי' ובבקשתו אזכירה לרפוי"ק ולרפוי"ש ואחכה לבשו"ט.

ישתדל להמציא לה ושתאכלם עכ"פ ד' יתים של מיכלא דאסוותא (שהוא ג"כ) מיכלא
 דמהימנותא - אמונה (שהיא בחי' רגל בחי' בת) בהוי' ובמשה עבדו ובאתפשטותא דבכל דרא שבדורנו
 הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה זי"ע - הנאפה על ידי לשכתו דוקא.

ויהי"ר שמכאן ולהבא יראו השגחה פרטית רק בענינים של טוב הנראה והנגלה.

בברכה.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת מגילה	רכד
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	כב) מסכת בכורות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ועשית חג שבועות להוי' אלקיך		מדף נג עד דף נט	רכו
יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה	ו	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) מאמר ד"ה נשא את ראש		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
שבת פרשת נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה	כו	אדמו"ר הזקן	רנו
ה) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה	ל	כד) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר	
ו) שיחת ש"פ נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה	נד	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנו
ז) משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א	ס	כה) לקוטי תורה ד"ה נשא את ראש בני גרשון	
ח) לקוטי-שיחות חג השבועות כרך יח	עא	אדמו"ר הזקן	רנט
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כו) שערי תשובה	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	עו	אדמו"ר האמצעי	רסד
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא	עח	כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נשא	עט	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסה
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא	קיד	כח) תורת שמואל תרל"ב	
שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	רסו
לשבוע פרשת נשא	קטו	כט) קונטרס עץ החיים	
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נשא	קכז	אדמו"ר מוהרש"ב	רסו
הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קל	ל) ספר המאמרים – קונטרסים	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהררי"צ	רסט
טז) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נשא	קלג	לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נשא	קצה	אדמו"ר מוהררי"צ	ער
יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת נשא	ריא	לב) אגרות קודש	
יט) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהררי"צ	ערב
ירמיה פרק טו, קהלת פרק ד	ריד	לג) חומש לקריאה בציבור	רעג
כ) משניות – מסכת שבועות		לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפב
ביאור קהתי	רטז	לה) ביאורים לפרקי אבות פרק א	רפד
		לו) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא	רפה
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג	
		השבועות	רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם² אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כזה: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתיב מאהבת ה' אתכם, וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'".²
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורכים אותנו".⁴
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו'.⁶

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

- (1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.
(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
(4) שהש"ר פ"א, ד (א).
(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג ואילך).
(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ה

שבתא ויומא טבא ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

אודות חג השבועות, נאמר בתורה:

וַעֲשִׂיתָ חַג שָׁבוּעוֹת לַיהוָה אֱלֹקֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן
גו'. וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק² השאלה בפסוק זה המבוססת על דיוק בלשון
הכתוב כִּמְהָ שְׁכָתוֹב בפסוק זה נִדְבַת יָדְךָ, הָרִי עֲנִין הַנְּדִיבוֹת
שִׁיף אֶל הַלֵּב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³
בתורה לגבי התרומות שבני ישראל
הביאו למלאכת המשכן וכליו כל
נָדִיב לְבוֹ וּבִיָּאָה, וּמָהוּ אוֹמְרוֹ
ומאחר שהנדיבות שייכת ללב, למה
נאמר כאן נִדְבַת יָדְךָ דָּוָק?

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

וַעֲשִׂיתָ חַג שָׁבוּעוֹת לַיהוָה אֱלֹקֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן גו'. וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק² כִּמְהָ
שְׁכָתוֹב נִדְבַת יָדְךָ, הָרִי עֲנִין הַנְּדִיבוֹת שִׁיף אֶל
הַלֵּב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³ כִּל נָדִיב לְבוֹ וּבִיָּאָה, וּמָהוּ
אוֹמְרוֹ נִדְבַת יָדְךָ דָּוָק. וְעוֹד דִּיּוּק בִּזְהָ, מָה
שִׁיף עֲנִין זֶה לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת דָּוָק. דְּהִנֵּה, מִמָּה
שְׁכָתוֹב "מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ", דְּרָשׁוּ חז"ל⁵ שְׁאָדָם
מִבִּיא חוֹבָתוֹ מִן הַחֻלִּין, הִינֵנו, שְׁצִירָךְ לַהֲקָרִיב
קִרְבָּנוֹת בְּרִיבּוּי יוֹתֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר⁶, בְּעֵין יָפָה,
וּבִאֲפֹן שֶׁל וּיְתוֹר. וְעֲנִין זֶה נִתְפָּרֵשׁ לַהֲדִיא בְּחַג
הַשְּׁבוּעוֹת, וּמִמָּנוּ יִלְפִינָן שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים צִירָךְ
לַהֲיֹת הַקִּרְבָּנוֹת בְּעֵין יָפָה וּבִאֲפֹן שֶׁל וּיְתוֹר.
וְלִכְאוּרָה, הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר עֲנִין זֶה בְּחַג הַפֶּסַח,
שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְרִגְלִים⁷, וּמִמָּנוּ נִלְמַד עַל כָּל
הַמוֹעֲדִים, וְלָמָּה נֶאֱמַר עֲנִין זֶה בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת
דָּוָק. וּמָזָה שְׁהַכְּתוֹב "מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ" נִתְפָּרֵשׁ
בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, מוֹכַח, שְׁעִיקָר עֲנִין הַנְּתִינָה בְּעֵין
יָפָה וּבִאֲפֹן שֶׁל וּיְתוֹר שִׁיף לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת

דָּוָק, וּבִזְהָ גּוּפָא מוֹדְגָשׁ (לא כִּל-כָּף עֲנִין נִדְבַת הַלֵּב, אֶלָּא) הָעֲנִין דִּ"נִדְבַת
יָדְךָ" דָּוָק, כְּנִזְכָּר לְעִיל.

(ב) וּלְהִבִּין בְּאוֹר הָעֲנִין, יֵשׁ לַהֲקָדִים תַּחֲלָה מָה שְׁכָתוֹב בַּהֲפָטְרָה⁸ וְעַל דְּמוֹת
הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלִיו מְלַמְעָלָה, דְּצִירָךְ לַהֲבִין⁹ מָהוּ
עֲנִין צִיּוֹר אָדָם לְמַעְלָה, הִלָּא אֵין לוֹ דְּמוֹת הַגּוֹף וְאֵין לוֹ גּוּף¹⁰. וּבְמִדְרָשׁ
רַבָּה¹¹ אֵיתָא כְּחֵן שֶׁל נְבִיאִים שְׁמִדְמִין צוּרָה לְיוֹצְרָה כו' שְׁנֶאֱמַר וְעַל
דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלִיו מְלַמְעָלָה, אֲמָנָם, כִּינֵן שְׁעֲנִין זֶה
(שְׁהַנְבִּיאִים מְדַמִּין צוּרָה לְיוֹצְרָה) נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה, עַל-כֶּרְחֶף צִירָךְ לֹאֹמֵר שְׁכָן
כְּרִחֶף בַּהֲכֹרֵחַ צִירָךְ לֹאֹמֵר שְׁכָן

(1) פ' ראה טז, יו"ד - בקריאת היום. (2) ד"ה זה בהמשך תער"ב ח"א ע' רמה. ובכ"מ. (3) ויקהל לה, ה. (4) ד"ה זה בסה"מ
תרגו" ע' שנ. המשך תרס"ו ס"ע רלו. וראה גם אוה"ת פ' ראה ע' תשנד. ע' תשסד. (5) חגיגה ח, א. (6) ראה פנים יפות
עה"פ. (7) ריש מסכת ר"ה. (8) דיוס א' דחג השבועות - יחזקאל א, כו. (9) בהבא לקמן - ראה ד"ה כי תשא העת"ר (המשך
תער"ב ח"ב ס"ע תתצו). (10) פיוט יגדל. (11) ב"ר ר"פ כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא המציאות ואכן יש דמיון ביניהם. וצריך להבין איך שיף
- 2 לומר 'ציור אדם' למעלה?
- 3 (ג) ויובן בהקדים מה שנתבאר לעיל¹² במאמר שנאמר בליל א'
- 4 דחג השבועות (נדפס לעיל עמוד ו) בפירוש הפנימי על פי חסידות של
- 5 דברי הכתוב¹³ במים הפנים
- 6 לפנים, בן לב האדם לאדם, 1 הוא המציאות. וצריך להבין איך שיף לומר
- 7 שקאי הכתוב מדבר לא רק במים 2 'ציור אדם' למעלה.
- 8 בפשוטם, שלמרות שמצד עצמם 3 (ג) ויובן בהקדים מה שנתבאר לעיל¹² בפירוש
- 9 אין בהם 'ציר' ודמות מסוימת, הדמות 4
- 10 המסתכלת בהם נשקפת מהם אלא
- 11 גם במים העליונים, שהוא 5 האדם לאדם, שקאי לא רק במים בפשוטם, אלא
- 12 ענין הפשיטות דאור-אין 6 גם במים העליונים, שהוא ענין הפשיטות
- 13 סוף שלמעלה מ'ציור אדם' 7 דאור-אין-סוף שלמעלה מ'ציור אדם'. והענין
- 14 'מים' למעלה הם משל לכך שהאור 8 בזה, דהנה, המים (כפשוטם) הם חומר ון
- 15 האלוקי האין-סוף הוא 'פשוט', כלומר 9 וצלול ופשוט מפל גונים, וכאשר אדם מסתפל
- 16 מופשט מהגדרה ו'ציר' מסוים והוא 10 בתוך המים, נראים במים פני האדם המסתפל
- 17 למעלה מ'ציר אדם', דרגה באלוקות 11 בהם, והמים עצמם אינם משתנים כלל, ושינוי
- 18 שבה יש 'ציר' וה'דמות' שנמשלה 12 הפנים הנראים במים הוא מחמת שינוי הפנים
- 19 'לאדם', כפי שממשיך ומבאר. 13 של המסתכלים בהם (אם המסתפל הוא ראובן
- 20 והענין בזה, דהנה, המים 14 או שמעון כו'), וגם בשעה שנראים בהם פני
- 21 (כפשוטם) המים הגשמיים הם 15 האדם המסתפל בהם, אין השינוי קנוי באמתית
- 22 חומר ון וצלול נקי ופשוט 16 במים, רק שנראה בן לעיני הרואה בלבד,
- 23 מפל גונים מופשט ללא כל צבע, 17 ואמתית מהות הפנים הנראים במים אינו אלא
- 24 וכאשר אדם מסתפל בתוך 18 מהות המים עצמם. וכן הוא גם למעלה, דענין
- 25 המים, נראים משתקפים במים 19 מים העליונים כמו שהוא בתכלית העילוי, רומז
- 26 פני האדם המסתפל בהם, 20 על אור-אין-סוף שלפני הצמצום שהוא פשוט
- 27 והמים עצמם אינם משתנים 21 בתכלית הפשיטות, ולא שיף בו שום רצון ושום
- 28 כלל בעקבות העובדה שפני האדם 22 ציור כלל, ומה שעלה ברצונו הפשוט לברוא
- 29 משתקפים בהם, ושינוי הפנים 23 את העולם, הרי זה על-ידי העלאת 'מין נוקבין'
- 30 הנראים במים השינוי שחל 24 מינה-ובה מהתענוג שיהיה במעשה התחתונים,
- 31 במראה המים הוא לא שינוי במים 25 שזהו ענין "במי נמלך בנשמותיהם של
- 32 עצמם אלא מחמת שינוי 26 צדיקים"¹⁴, שעלה לפניו יתברך מה שעתיד
- 33 הפנים של האנשים 27 להתענג בעבודת הצדיקים בקיום התורה
- 34 המסתכלים בהם (אם 28 ומצות, ועל-ידי-זה היתה התעוררות הרצון
- 35 המסתפל הוא ראובן הפנים 29 לברוא את העולם.
- 36 הנראים במים הם פניו של ראובן 30
- 37 או שמעון כו'), וגם בשעה 31
- 38 שנראים בהם פני האדם 32
- 39 המסתפל בהם, לא זו בלבד 33
- 40 שלאחר שהאדם יפסיק להביט במים, 34
- 41 מראה המים יחזור להיות כפי שהיה אלא אפילו באותה שעה שבה האדם 35
- 42 מביט במים וצורת פניו נראית בהם אין השינוי קנוי באמתית 36

(12) ד"ה בשעה שעלה משה למרום - דליל א' דחג השבועות פ"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 343 ואילך).

(13) משלי כז, יט. וראה המשך תער"ב שם ע' תתקסד ואילך. דרושים שנשמנו בד"ה בשעה שעלה הנ"ל. (14) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאִם שְׂדֵינָע שְׁתַּחֲלָה צְרִיכָה לְהִיטֵּת הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
2 לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת, וְאַחֲרֵי־כֵן כֹּה קִיִּים רָצוֹן כֹּה יָכוֹל לְהִיטֵּת עֲנָן
3 הַהִמְלָכָה הַהִתְעִיעוּצוֹת, כְּבִיכּוֹל הָאֵם לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן וּלְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת
4 בְּפוֹעַל (בְּמִי נִמְלָךְ כו'), מִה־שְּׂאִין־בֶּן קוֹדֶם הַתְּעוּרָרוֹת
5 הָרָצוֹן בְּדָבָר לֹא שִׁיף עֲנָן
6 הַהִמְלָכָה שֶׁהִי אִם אֵין רָצוֹן, אֵין
7 עַל מַה לְהִתְעִיעֵץ, וְאַם־כֵּן הָרִי גַם
8 קוֹדֶם הַעֲלָאֵת 'מִן נִוְקִבִין'
9 מִים נְקִיִּים, הַתְּעוּרָרוֹת מְלֻמָּטָה, מִצַּד
10 הַמִּקְבֵּל, הֵינּוּ הַנְּבִרָאִים כו' הִתְהַ
11 כְּכֹר הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
12 לְעוֹלָמוֹת מִצַּד עֲצָמוֹ וּלְכַאֲרָה לֹא
13 מוֹכֵן אֵין הַרְבֵּים מְתֵאִימִים עִם הָאִמּוֹר
14 לְעִיל שְׁתַּעוּרָרוֹת ה'מִין נִוְקִבִין' הִיא
15 זֶה שְׁגוּרָמָת אֶת הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן, אֵלָּא
16 הַהִסְבֵּר הוּא מְפֹל־מְקוֹם לְמִרּוֹת
17 שֶׁאֵין לֵאל הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן תַּחֲלִילָה
18 אֵין עַל מַה לְהִתְעִיעֵץ, בִּין שֶׁגַם
19 לְאַחֲרֵי הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן עַל
20 בְּרִיאַת הָעוֹלָם צְרִיף לְהִיטֵּת עֲנָן הַהִמְלָכָה אִם
21 עֲנָן הַהִמְלָכָה אִם לְבִרְוֹא אִם
22 לֹא, וְאַם בְּעֵת הַהִמְלָכָה
23 יוֹחֲלֵט עַל לֹא, וּמִסְקָנָהּ
24 הַהִתְעִיעוּצוֹת תִּהְיֶה לֹא לְבִרְוֹא אֶת
25 הָעוֹלָם, יִהְיֶה זֶה פְּאִילֹו לֹא
26 נִתְעוּרָר בְּזֶה כָּלָל וְכָלָל (שְׁזָהוּ)
27 עֲנָן הַהִמְלָכָה שֶׁהִי זֶה הַמִּשְׁמַעוֹת
28 שֶׁל הַתְּעִיעוּצוֹת שְׁמוֹסֵר הַמְתִּיעֵץ
29 אֶת רָצוֹנוֹ לְזֶה שְׁנִמְלָךְ אֹתוֹ,
30 שְׂאֵם יֵאֵמַר לֹא, יִהְיֶה הָרָצוֹן
31 כְּאִילוֹ לֹא הִיָּה כָּלָל, נִמְצָא,
32 שֶׁהִתְחַלֵּט עַל הֵן הַמִּסְקָנָה כֵּן
33 לְבִרְוֹא אֶת הָעוֹלָמוֹת בְּעֵת
34 הַהִמְלָכָה הוּא כְּמוֹ תַּחֲלִילָה
35 הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן שֶׁהִי עַד
36 שֶׁתַּחֲקֵב הַמִּסְקָנָה כֵּן לְבִרְוֹא אֶת
37 הָעוֹלָם, הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן יִכּוֹלָה
38 לְהַתְּבַטֵּל כְּאִילוֹ לֹא הִיתָה. וְהֵינּוּ,
39 שְׁתַּחֲלִילָה הַתְּעוּרָרוֹת הָרָצוֹן
40 (שְׁלִפְנֵי הַהִמְלָכָה) אֵינּוּ
41 בְּכַחֲנִית רָצוֹן בְּרוֹר וּמִשִּׁי עֲדָן
42 אֵלָּא זֶה רַק הַתַּחֲלִיל בְּלִבָּד, וְלִכֵּן
43 בְּשֶׁלֹּכ זֶה הֵן וְלֹא שׁוֹיִן וַיִּתְּכֵן שֶׁהַמִּסְקָנָה תִּהְיֶה לֹא לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן,
44 וְרַק עַל־יְדֵי הַהִמְלָכָה וְהַמִּסְקָנָה שֶׁלָּה כֵּן לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת נַעֲשֶׂה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 להיות מופשט מכל הגדרה אלא נעשה רק מצד העלאת מין
44 נוקבין'. ומזה שמצד האין-סוף לא חל שום שינוי מוכן שגם הרצון
45 באור-אין-סוף, הוא עצמו האור-אין-סוף הפשוט בתכלית
46 וגם הרצון אין פירושו שיש באור אין-אין-סוף 'ציר' והגדרה מסוימת,
47 דכשם שהפנים הנראים
48 במים (מצד הפנים
49 המסתכלים בהם ולא מצד המים
50 עצמם, כמבואר לעיל) אינם מהות
51 דבר בפני-עצמו נפרד מהמים
52 ונוסף עליהם אלא מהותם היא
53 מהות המים עצמם, כך גם
54 הרצון באור-אין-סוף
55 (שנעשה על-ידי העלאת מין
56 נוקבין') הוא עצמו האור-
57 אין-סוף הפשוט בתכלית ולא
58 מציאות נפרדת מהאין-סוף ונוספת על
59 האין-סוף. וכמו-כן הוא בענין
60 ההמשכה וההתגלות של האור
61 האלוני למטה, והינו, כללות
62 גילוי אור הקו הנמשך
63 מאור-אין-סוף, כמבואר בקבלה
64 וחסידות, לפני הבריאה היה אור האין-
65 סוף ממלא את כל המציאות ולא הייתה
66 נתינת מקום לקיום העולמות, ובצמצום
67 הראשון הקדוש-ברוך-הוא צמצם
68 וסילק את אורו הגדול הצידה, כביכול,
69 ונוצר חלל ומקום פנוי לעולמות, ואחר
70 כך חזר והאיר אור מצומצם הנמשל
71 לקו דק והוא תחילת 'סדר השתלשלות'
72 של ירידת והארת האור האלוני
73 מלמעלה למטה, ועל כך מבואר כאן
74 שכשם שהתעוררות והעלאת מין
75 נוקבין' המעוררת את הרצון לעולמות
76 היא לא דבר נפרד מהרצון עצמו אלא
77 חלק ממנו עצמו (כמו הצורה
78 המשתקפת במים שהיא חלק ממציאות
79 המים עצמם ולא דבר נוסף עליהם), כך
80 גם הארת אור הקו, כללות הגילוי מאין-סוף, שהוא גם-כן אור-אין-
81 סוף ולא מהות אחרת השונה ונבדלת מהאין-סוף כו', וכפי שממשיך
82 ומבאר.
83 והענין בזה, שההמשכה והגילוי של האור האלוני מלמעלה למטה
84 נעשית על-ידי ההעלאת

1 נחשב בעיניו, שזהו ענין ד"כי חפץ חסד הוא" 16 ויש לו
2 רצון להשפיע ולתת מצידו (ולא בגלל החשיבות של עבודת האדם מצד
3 עצמה), ועל-ידי-זה שעבודת הצדיקים נחשבת ותופסת מקום לגביו
4 יהיה בכח העלאת מין נוקבין' מצד הנכבדים לפעול
5 התעוררות הרצון למעלה כו'.
6 וענין זה שבהעלם כפי שהדברים
7 הם בשורשם הנעלם בעצמות, קודם
8 ה"נמלך" להתעוררות הרצון
9 (שלא כפי סדר הדברים בפועל ובגלוי,
10 כמבואר לעיל), הוא הטעם והסיבה
11 על זה שבכחו של ה"נמלך"
12 לבטל את התעוררות הרצון
13 באלו לא היתה כלל שהרי
14 לכאורה לא מוכן, מאחר שבפועל
15 הייתה התעוררות של הרצון, מדוע
16 כאשר מסקנת ה"נמלך" היא שלא למלא
17 את הרצון, הדבר נחשב כאילו לא היה
18 רצון כלל, והרי למעשה כן היה רצון,
19 אלא שזהו מצד קדימת
20 ה"נמלך", כי בשרוש ובהעלם,
21 ה"נמלך" בא לפני ההתעוררות ומושרש
22 במקום יותר עמוק ויותר פנימי, וכיוון
23 שה"נמלך" נעלה יותר ועמוק יותר
24 מאשר הרצון, מסקנת הנמלך לשלילה
25 מבטלת את הרצון כאילו לא היה
26 מלכתחילה.
27 ומכל זה מוכן, שהתעוררות
28 הרצון באור-אין-סוף אינו
29 מצד האור-אין-סוף עצמו,
30 שהרי אינו בגדר רצון כלל
31 אלא מופשט מרצון מסויים ומוגדר,
32 אלא נעשה רק מצד העלאת
33 מין נוקבין' וכל התעוררות הרצון
34 היא כתוצאה מזה שעלה לפניו העונג
35 שעתיד להיות מעבודת הצדיקים.
36 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "במים
37 הפנים לפנים", דכשם
38 שהפנים של האדם המביט במים הנראים משתקפים במים אינם
39 מצד המים עצמם שלאמתו של דבר לא חל בהם שינוי ולא הפכו להיות
40 מים בעלי צורה מסוימת אלא פני האדם נראים במים רק מצד הפנים
41 המסתכלים בהם, כך גם הרצון לעולמות באור-אין-סוף אינו
42 מצד האור-אין-סוף עצמו שגם לאחר התעוררות הרצון ממשיך

ועשית חג שבועות להוי' אלקיך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ולהתעלות למעלה, ואם-כן אותו האור שנעשה ומתעורר למעלה
 2 על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה למעלה הוא האור
 3 הנמשך מלמעלה למטה בעקבות ההתעוררות, ולכן, כשם שה'פנים
 4 העליונים' שנעשים על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה
 5 למעלה אינם מהות דבר בפני-
 6 עצמו אלא הם אור-אין-סוף 1 והעלאתה, ואם-כן אותו האור שנעשה על-ידי
 7 ממש, כמבואר לעיל, כך גם 2 העלאת 'מין נוקבין' הוא האור הנמשך, ולכן,
 8 האור הנמשך מאור-אין-סוף 3 כשם שה'פנים העליונים' שנעשים על-ידי
 9 בעקבות ההתעוררות שפעלה ההעלאת 4 העלאת 'מין נוקבין' אינם מהות דבר בפני-
 10 אינו מהות אחרת אלא הוא 5 עצמו אלא הם אור-אין-סוף ממש, כך גם האור
 11 אור-אין-סוף ממש. וכמו 6 הנמשך מאור-אין-סוף אינו מהות אחרת אלא
 12 שהוא במשל דהמים, 7 הוא אור-אין-סוף ממש. וכמו שהוא במשל
 13 שאותם הפנים שנעשים 8 דהמים, שאותם הפנים שנעשים במים שמהותם
 14 במים שמהותם של פנים אלו 9 היא מהות המים, הם החוזרים ונראים לאדם
 15 המשתקפים במים היא מהות 10 המים עצמם ולא מציאות אחרת,
 16 המים הם עצמם הם הפנים החוזרים 11 הם עצמם הם הפנים החוזרים
 17 הם עצמם הם הפנים החוזרים 18 ונראים לאדם המסתכל
 19 במים. 19
 20 (ד) והנה כשם שישנו הענין 20 שלפני הצמצום, כן הוא גם במדרגות שלאחר
 21 ד'פנים הפנים לפנים' כמו 22 שהוא באור-אין-סוף שלפני
 23 הצמצום, והרצון העליון לברוא 24 עולמות כפי שהוא באין-סוף הוא
 25 'השתקפות' של ההעלאת מלמטה, 26 כמבואר לעיל באריכות, כן הוא גם
 27 במדרגות שלאחר 28 הצמצום, שה'פנים
 29 העליונים' הם עשר ספירות 30 הגנוזות כמבואר בקבלה וחסידות
 31 עשר הספירות העליונות קיימות
 32 ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר החל 33 מעולם האצילות ומטה, אבל באופן
 34 'נעלם' ('עשר ספירות הגנוזות') הן 35 קיימות גם באור-אין-סוף שלמעלה
 36 מהאצילות כי בעצם כל המשכה 37 והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר
 38 הספירות, וה'פנים התחתונים' 39 הם עשר ספירות הגלויות,
 40 עשר ספירות דאצילות ואף 41 כאן, למרות ריחוק הערך בין הספירות
 42 הגנוזות לספירות הגלויות, להעלאת מלמטה, הספירות הגלויות (פנים) מהן (המוחין והמידות), הרי כיון שהתהוות העולמות היא

(17) בסעיף זה - שולבו כמה פרטים ממאמר ד"ה בשעה שעלה משה למרום דליל א' דחג השבועות, שלא נכללו במאמר המוגה. (18) ראה פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ב בשם הר"ד - הובא בסה"מ תרנ"ז ע' קצב. תרנ"ט ע' קפז.
 (19) תהלים פט, ג. (20) חגיגה יב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתמידות ללא הפסק, הנה גם מציאות העשר ספירות שהן
 - 2 בעולם האצילות שעל-ידן היא פעולת ההתהוות של העולמות
 - 3 וההשפעה בעולמות, היא בתמידות. אך באמת, הנה
 - 4 מציאות הספירות היא לא רק מצד פעולתן שעל ידן היא
 - 5 ההתהוות וההשפעה, אלא
 - 6 מציאותן של עשר הספירות היא
 - 7 מצד עצמן²¹, והינו, דכין
 - 8 שעלה ברצונו יתברך
 - 9 להאציל ולברוא עשר ספירות,
 - 10 הנה מצד רצון זה שהוא רצון
 - 11 תמיד ישנה מציאות העשר
 - 12 ספירות בתמידות, והשינוי
 - 13 שנעשה בהם בספירות על-ידי
 - 14 עבודת האדם ביחס לאופן פעולתן
 - 15 ומידת פעולתן הוא רק אם יהיה
 - 16 תוספת אור כו' או גרעון
 - 17 בהשפעה חס-ושלום, אבל
 - 18 ההשפעה של מעשי האדם על
 - 19 הספירות היא לא בנוגע לשרש
 - 20 ופנימיות הענין, עצם מציאות
 - 21 הספירות, שישנו תמיד ללא
 - 22 שינוי.
 - 23 והנה, עשר ספירות
 - 24 דאצילות, שהן עשר ספירות
 - 25 הגליות, כפי שהן מציאות גלויה,
 - 26 שנמצאות תמיד במציאות
 - 27 שקיימים תמיד כמציאות ניכרת
 - 28 ומוגדרת, שרשן מעשר ספירות
 - 29 הגנוזות שאינן נמצאות
 - 30 במציאות כלל, שקיימות
 - 31 כמציאות לא ניכרת ולא מוגדרת,
 - 32 שלכן²² הנה גם המשל²³
 - 33 דאש שבצור אבן החלמיש
 - 34 שהוא בהעלם שאינו
 - 35 במציאות שם האש קיימת בהעלם
 - 36 שאינו מציאות ניכרת ומוגדרת
 - 37 [שלכן, גם אם יהיה האבן שיש
 - 38 בתוכה אש בהעלם משך זמן רב
 - 39 בתוך המים, לא יוגרע
 - 40 מאומה כח האש שבו ועדיין
 - 41 האש קיימת באבן (בהעלם) בדיוק כמו
- לפני שהכניסו את האבן לתוך מים (ולא כמו האש שבגחלת, שאף
- שאינן כאן שלהבת בגילוי, אלא האש היא בהעלם בתוך
- הגחלת ואם כן לכאורה יש דמיון בין האש שבצור החלמיש לאש שבגחלת,
- אבל לאמתו של דבר יש הבדל גדול מאד ביניהם כי ההעלם של האש
- שבגחלת הרי זה העלם שישנו
- במציאות מציאות שלא נראית
- וניכרת בגלוי והיא נעלמת אבל
- מציאות ניכרת ומוגדרת, ולכן יכבה במים), והינו לפי
- האש שבגחלת במים), והינו לפי
- שאינו האש שבצור החלמיש
- מציאות אש, אלא רק כח
- החום כו', ואילו כשמדובר על
- עשר ספירות הגנוזות, הרי ההעלם
- והעדר המציאות הם עד כדי כך שגם
- עניין האש שבצור החלמיש אינו
- משל מכון מתאים והולם בדיוק
- לעשר ספירות הגנוזות,
- שאינן נמצאות במציאות
- כלל.
- והמשל²² לזה לעשר ספירות
- הגנוזות שקיימות בהעלם מוחלט ולא
- מוגדרות כמציאות הוא מענין
- השמות, כמו שם האדם כמו
- ראובן, שמעון וכד', שקודם
- שקוראים אותו בשמו, לפני
- שעושים שימוש בשם אין השם
- נמצא בו כל-כך ולמרות שזה
- שמו, השם לא נחשב למציאות
- ממשית, והינו, שאף שישנו
- ענין השם מצד עצם נפשו
- בשרשו ומקורו, ועל-כל-
- פנים מצד הארת הנפש
- שמחיה את הגוף, כלומר,
- למרות שלשם יש שורש ומקור בעצם
- הנפש, או לפחות בחלק הנחות יותר
- של הנפש, שהוא הארה בלבד מהעצם,
- ואם כן השם הוא לא דבר חיצוני
- הנפרד לחלוטין מהנפש עצמה, מכל-
- מקום אין השם בבחינת
- מציאות בנפש וקיומו בנפש הוא
- בתור מציאות ממשית מוגדרת,

(21) פרס שם פ"ג וסה"מ שם. (22) ראה תו"א ויחי קג, ג. המשך תרס"ו ע' קפג ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קפד ואילך. עטר"ת ע' רל. (23) פרס שער ה (שער סדר האצילות) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וזהו שם האדם שבו הוא נקרא **מִשָּׁל** הולם **לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת**,
שְׁאִינָן בְּבַחֲנִית מְצִיאוֹת כָּלָל, כְּמוֹ הַשְּׁמוֹת, וְנַעֲשִׂים מְצִיאוֹת
 מוגדרת רק על-ידי הקריאה והעלאת 'מִין נוקבין' מלמטה כו',
 כמבואר לעיל.
 והמשל על זה (שמציינות
 הדבר נעשית על-ידי
 הקריאה וכאמור כך הוא במשל
 מעניין השם וגם בנמשל בעשר ספירות
 הגנוזות) הוא מקריאת שם
 חכם כאשר משבחים אדם בתואר
 'חכם' וכיצא בזה בתארים נוספים
 של שבת, כפידוע בענין פעולתם
 של ההילולים והתשבחות,
 שעל-ידיה שמשבחים את
 האדם שהוא חכם גדול כו',
 הגה גם בהיותו באופן של
 הבדלה (אפגעטראגן מרומם
 ונבדל) מענין החכמה, אזי
 כתוצאה מכך משבחים אותו כ'חכם',
 מעוררים ומגלים אצלו את
 כח החכמה הנעלמה אצלו
 בעומק נפשו כו', ועד לכח
 השכל היולי העצמי עד לאותה
 דרגה פנימית ועמוקה בנפש שבה אין
 כוח גלוי של שכל אלא כל עניין השכל
 קיים בתור כוח עצמי של אפשרות
 לשכל. וזהו מה שמצינו
 שתלמידי רבי שמעון בן
 יוחאי היו משבחים אותו
 בכמה שבחים גדולים ביותר,
 שזהו בכדי לעורר אצלו את
 הפחות הנעלמים בעומק פנימיות
 נפשו כדי שיבואו לידי גילוי, ועל-
 ידיה פעלו תלמידיו של רשב"י
 שגילה להם סודות התורה
 נפלאים ביותר, שמצד-עצמם
 סודות אלו הם אינם בגדר
 השפעה אלא נעלמים לגמרי ונעלים
 מכדי לדרת ולבוא לידי גילוי, ועד
 שאינם בגדר גילוי אפילו
 לעצמו כלומר, סודות נעלמים
 בעומק ופנימיות נפשו של רשב"י
 שמצד עצמם נועדו להישאר בהעלם
 ולא להתגלות אפילו לרשב"י עצמו, אבל על ידי שהתלמידים היללו ושיבחו
 אותו, גם דברים אלה באו לידי גילוי. אלא שבמשל מאמירת שבחים
 והוללים על החכם, ישנו קיים כבר ענין החכמה בהעלם בעומק

אפילו לא כמו כחות היוליים העצמיים, כוחות הנפש קיימים
 תחילה בנפש עצמה בתור 'כחות היוליים עצמיים', היינו אפשרות ו'פוטנציאל'
 לכוח ובמצב זה הם 'עצמיים' ונעלמים ולא מוגדרים (ורק בשלב הרבה יותר
 מאוחר הם מתגלים ככוחות עם מציאות מוגדרת) שלכן כיוון שקיומו של
 השם בנפש עצמה אינו 'בבחינת
 מציאות', אינו נכר ונרגש בו
 באדם השם כלל, והינו שאינו
 מרגיש שום צורך ושום ענין
 בשם (מלבד למעט מה שעל-
 ידי השם הוא האדם נפנה
 לקוראיו, וזה גופא שנפנה כשקוראים אותו
 בשמו דוקא, הוא רק בגלל שהוסכם והורגל
 אצלו שזהו שמו אשר יקראו לו, והינו שהשם
 אינו אלא סימן שהקורא מתפנן אליו, ולכן נפנה
 אליו בכל עצמותו, אבל לא באופן שנורגש
 אצלו שהשם נוגע לעצם נפשו, או על-כל-פנים
 להארת הנפש שמחיה את הגוף), ולא כמו
 הפחות העצמיים, שאי-אפשר לומר שאינו
 מרגיש בהם שום ענין, שהרי מוכן שאי-אפשר
 להיות פחות הגלויים אלא-אם-כן ישנם תחלה
 הפחות הנעלמים העצמיים, מה-שאין-כן בשם
 אינו מרגיש שום צורך וענין כלל, לפי שאינו
 בו בבחינת מציאות כלל. וזהו משל לעשר
 ספירות הגנוזות, שאינן בבחינת מציאות כלל,
 כמו השמות, ונעשים רק על-ידי הקריאה
 והעלאת 'מין נוקבין' כו'. והמשל על זה
 (שמציינות הדבר נעשית על-ידי הקריאה) הוא
 מקריאת שם חכם וכיצא בזה, כפידוע בענין
 ההילולים והתשבחות, שעל-ידיה שמשבחים
 את האדם שהוא חכם גדול כו', הגה גם בהיותו
 באופן של הבדלה (אפגעטראגן) מענין החכמה,
 אזי מעוררים ומגלים אצלו את כח החכמה
 הנעלמה כו', ועד לכח השכל היולי העצמי.
 וזהו מה שמצינו שתלמידי רבי שמעון בן יוחאי
 היו משבחים אותו בכמה שבחים, שזהו בכדי
 לעורר אצלו את הפחות הנעלמים, ועל-ידיה
 פעלו שגילה להם סודות התורה נפלאים ביותר,
 שמצד-עצמם אינם בגדר השפעה, ועד שאינם
 בגדר גילוי אפילו לעצמו. אלא שבמשל, ישנו
 כחות היוליים העצמיים, כוחות הנפש קיימים
 תחילה בנפש עצמה בתור 'כחות היוליים עצמיים', היינו אפשרות ו'פוטנציאל'
 לכוח ובמצב זה הם 'עצמיים' ונעלמים ולא מוגדרים (ורק בשלב הרבה יותר
 מאוחר הם מתגלים ככוחות עם מציאות מוגדרת) שלכן כיוון שקיומו של
 השם בנפש עצמה אינו 'בבחינת
 מציאות', אינו נכר ונרגש בו
 באדם השם כלל, והינו שאינו
 מרגיש שום צורך ושום ענין
 בשם (מלבד למעט מה שעל-
 ידי השם הוא האדם נפנה
 לקוראיו, וזה גופא שנפנה כשקוראים אותו
 בשמו דוקא, אינו מהווה הוכחה
 שאכן השם קשור בעצם מציאותו, אלא
 הוא רק בגלל שהוסכם
 והורגל אצלו שזהו שמו
 אשר יקראו לו, והינו שהשם
 אינו אלא סימן שהקורא
 מתפנן אליו ולא למישהו אחר,
 ולכן נפנה האדם שקראו בשמו
 אליו אל האיש שקרא לו בשמו
 בכל עצמותו ולא רק חלק ממנו
 פונה ונענה לקריאה, אבל כל זה,
 כולל העובדה שהאדם פונה למי שקרא
 בשמו בכל עצמותו, הרי זה לא
 באופן שנורגש אצלו אצל האדם
 הפונה שהשם נוגע לעצם
 נפשו, או על-כל-פנים לפחות
 להארת הנפש שמחיה את
 הגוף), ולא כמו הפחות
 העצמיים של הנפש, היינו הכוחות
 כפי שהם עדיין בעצם הנפש ולא באו
 לידי גילוי וביטוי, שאי-אפשר
 לומר שאינו מרגיש בהם
 שום ענין, שהרי מוכן שאי-
 אפשר לא יכולים להיות לנפש
 כחות הגלויים הפועלים בצורה
 גלויה וניכרת אלא-אם-כן ישנם
 תחלה בנפש עצמה הפחות
 הנעלמים העצמיים שהם שורש
 ומקור הכוחות הגלויים, מה-שאין-
 כן בשם אינו מרגיש האדם
 שזהו שמו שום צורך וענין
 כלל, לפי שאינו בו בבחינת מציאות כלל וכאמור, למרות
 שהשם בהחלט קיים ואף משמש לעניינים מסוימים, קיומו אינו 'בבחינת
 מציאות'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- נפשו של החכם, ופעולת קריאת שם חכם היא רק שכיבא הדבר
 שכבר קיים מן ההעלם אל הגילוי, מה-שאין-פן למעלה
 באלוקות, הנה כל מציאות הספירות שהם כוחות אלוקיים בעלי
 מציאות מוגדרת נעשית רק על-ידי הקריאה בו, ולפני-זה קודם
 הקריאה (שהיא עניין 'העלאת מין
 נוקבין' מלמעלה) אין מציאות
 של ספירות אפילו בהעלם, כפי-אם אלא עניין הספירות קיים רק
 כמו שמות, שאינם בבחינת
 מציאות בנפש, אפילו לא
 כמו כחות היוליים העצמיים, כנזכר לעיל²⁴.
 אמנם באמת הנה גם המשל
 לאופן המציאות של עשר ספירות
 הגנוזות משם האדם אינו משל
 מכון מתאים והולם לגמרי ועדיין
 יש הבדל בין המשל לנמשל, כי
 במשל, בעניין שם האדם, גם קודם
 שקוראים לאדם בשמו, ישנו
 ענין השם מצד עצם נפשו, ועל-כך-פנים מצד הארת
 הנפש המכחית את הגוף,
 כאמור לעיל, שלכן כיוון שבעצם יש
 לשם שורש ומקור בעומק הנפש
 צריכים לקרותו לאדם זה בשם
 זה דוקא, אלא שאינו
 בבחינת מציאות כל-כך אלא
 שהשם קיים בצורה שאינה מוגדרת
 לגמרי כ'מציאות', שלכן אינו נבר
 ונרגש השם בו באדם כלל,
 כמבואר לעיל, מה-שאין-פן
 עשר ספירות הגנוזות שהן
 בתכלית הפשיטות לגמרי
 מציאות מופשטת לחלוטין, ללא כל
 'ציור' והגדרה כלל, הרי זה כמו
 האדם קודם שנותנים לו
 שם, שאז אין לשם מציאות
 כלל. ועל זה על כך שעשר
 ספירות הגנוזות שאינם בבחינת
 מציאות כלל הופכות להיות שורש
 ומקור לספירות מוגדרות (עשר
 ספירות דאצילות) נאמר "כמים הפנים לפנים", הינו שעל-ידי
- העלאת 'מין נוקבין' ד'פנים התחתונים' שהם עשר
 ספירות דאצילות שהן מצידם מתעוררות להתעלות מלמטה למעלה
 ולהתקרב למקורם, נעשים 'פנים העליונים' דעשר ספירות
 הגנוזות שמצד עצמן אין הן מציאות כלל, להיות מקור להמשכת
 האור האלוני הגנוז והנעלם, לדרת
 ולהתגלות ולהאיר בעשר ספירות
 דאצילות. והינו, שגם לאחר
 הצמצום כאשר לצורך התהוות
 העולמות מאיר אור מצומצם הנמשל
 ל'קר' דק, הנה מציאות עשר
 ספירות הגנוזות היא על-ידי
 העלאת 'מין נוקבין' מעשר
 ספירות דאצילות, כי בבחינת
 הכתר שלמעלה מעשר ספירות
 דאצילות (כשם שכתר כפשוטו הוא
 מעל לראשו וכל גופו של האדם)
 הוא פשוט בתכלית מציאות
 מופשטת לגמרי ללא כל 'ציור'
 והגדרה ואין בו ב'כתר' שום
 ציור דמות וגוון צבע דעשר
 ספירות, ורק על-ידי העלאת
 'מין נוקבין' מעשר ספירות
 דאצילות נעשה בו ב'כתר' עשר
 ספירות הגנוזות, והעשר
 ספירות הגנוזות למרות שנוצרו
 כתוצאה מהעלאת מעשר ספירות
 המוגדרות הן גם-כן בבחינת
 פשיטות ואין בהן שום 'ציור'
 וגוון שמאפיינים מציאות מוגדרת,
 ומקדם מעשר ספירות הגנוזות
 נמשך האור בעשר ספירות
 דאצילות שהוא עולם האצילות,
 למרות שהספירות שבו הן כן בבחינת
 מציאות מוגדרת, גם בבחינת
 אין-סוף, והינו, שהן מהות
 אחת כלומר, לאמתו של דבר, עשר
 ספירות הגנוזות ('פנים העליונים')
 ועשר ספירות דאצילות ('פנים
 התחתונים') הם מהות אחת כי בסופו
 של דבר שני העניינים הם 'אין סוף'
 (ולכן הכתוב משווה בין שני סוגי
 ה'פנים' ואומר "כמים הפנים לפנים").

ועשית חג שבועות להוי' אלקיך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וימַשִּׁיף בַּתּוֹב "כֵּן לֵב הָאָדָם" (כמים הפנים לפנים), "כֵּן לֵב הָאָדָם
2 לְאָדָם", דְּקָאֵי עַל שְׁתֵּי בַחֲיִנוֹת 'אָדָם', 'אָדָם
3 עַל־אֶה' אדם עליון וְ'אָדָם תַּתָּא' אדם תחתון, 'אָדָם עַל־אֶה' הוא
4 בַּחֲיִנַת 'זַעִיר אֲנִפִּין' המידות העליונות הנקראות 'פנים זעירות' (כי האור
5 המאיר בהן הוא 'קטן' ומועט לגבי
6 האור המאיר במוחין), וְ'אָדָם
7 תַּתָּא' הוא בַּחֲיִנַת ספירות
8 הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּבְרִיאָה־
9 יִצְרָה־עֲשִׂיָּה שלושת העולמות
10 שלמטה מעולם האצילות בהם
11 הנבראים הם בבחינת מציאות מוגדרת.
12 וְעָנִין "לֵב הָאָדָם לְאָדָם"
13 הוא בַּחֲיִנַת הַעֲלָאָת התעלות
14 'מִן נִקְבִּין' התעוררות מלמטה
15 דְּבְרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה עלות
16 לְבַחֲיִנַת 'זַעִיר אֲנִפִּין'
17 דְּאִצִּילוֹת, שְׁעַל־יְדֵי־זָה
18 כְּתוּצָה מִהַתְעוֹלוֹת זו נַעֲשֶׂה בַּחֲיִנַת
19 הַפְּנִים גם בַּבַּחֲיִנַת 'אָדָם
20 עַל־אֶה' לְהִיּוֹת מְבַחֲנָה זו ('זַעִיר
21 אֲנִפִּין', המידות) הַהִמְשָׁכָה הארה
22 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
23 לְבְרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה, וְהִנֵּנוּ,
24 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה בְּבְרִיאָה־
25 יִצְרָה־עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקוֹת
26 מִמֶּשׁ כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצוּמוֹ.
27 וְזָהוּ אוֹמְרוֹ הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית
28 שֶׁל דְּבָרֵי הַכְּתוּב "כְּמִים הַפְּנִים
29 לְפָנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם",
30 דְּכָשֶׁם שֶׁ"מִים הַפְּנִים
31 לְפָנִים" אֵינָם מֵהוּת אַחֶרֶת
32 כִּי, כֶּשֶׁם שֶׁבִּמְשָׁל הַפְּנִים
33 הַמִּשְׁתַּקְּפוֹת בָּמִים, בַּעֲקֻבוֹת הַסְּתַכּוֹלוֹת
34 הָאָדָם בָּמִים אֵינָם מֵהוּת אַחֶרֶת מֵהֵמֶם
35 ה'פְּשׁוּטִים' עֲצוּמָם וְכֵן גַּם בִּנְמִשָּׁל, מֵה
36 שֶׁנִּפְעַל וּמִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה בַּעֲקֻבוֹת
37 הַהֶעֱלָאָה מִלְּמַטָּה אֵינּוּ מֵהוּת אַחֶרֶת,
38 וְכַמְּבֹאֵר לְעֵיל בְּאִרְכּוּת, הַדְּבָרִים
39 נְכוּנִים הֵן לְפָנֵי הַעֲצוּמוֹ
40 (בְּרִצּוֹן דְּאוּר־אֵין־סוֹף לְבִרּוֹא
41 עוֹלָמוֹת שְׁעַל־יְדֵי הַעֲלָאָת 'מִן
42 נִקְבִּין' דְּ"כְּמִי נִמְלֵךְ",
43 וְהִמְשָׁכַת הַקּוֹ), וְהֵן לְאַחֵר
- 44 הַעֲצוּמוֹ (בְּנוֹגַע לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת
45 דְּאִצִּילוֹת), וְעַל כָּל עֲנִינִים אֵלֶּה נֹאמֵר "כְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים", כְּמוֹ־כֵן
46 נִמְשָׁךְ גַּם בְּנוֹגַע לְאִצִּילוֹת וּבְרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה, "לֵב
47 הָאָדָם (הַעֲלִיּוֹן, אֲצִילוֹת) לְאָדָם (הַתַּתְּחוֹן, בְּרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה)"
48 וְהִנֵּנוּ, שֶׁ"כְּמִים הַפְּנִים
49 לְפָנִים" הוּא (לֹא רַק דּוּגְמָא
50 וּמִשָּׁל מִהַמְּדֻרְגּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת בְּאֵין־סוֹף
51 לְעָנִין הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיאָה־
52 יִצְרָה־עֲשִׂיָּה, אֲלֵא גַם) סְבָה
53 שְׁעַל־יְדֵי־זָה נִמְשָׁךְ כֵּן גַּם
54 בְּנוֹגַע לְאִצִּילוֹת וּבְרִיאָה־
55 יִצְרָה־עֲשִׂיָּה, שְׁגָם
56 הַהִמְשָׁכָה בְּבְרִיאָה־יִצְרָה־
57 עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ בְּרִיּוֹק
58 כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת. וְהַחֲדוּשׁ בְּזָה
59 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבְרִיאָה־
60 יִצְרָה־עֲשִׂיָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל "כְּמִים
61 הַפְּנִים לְפָנִים", דְּעַם הִיּוֹת שְׁבִין
62 אֲצִילוֹת לְבְרִיאָה־יִצְרָה־
63 עֲשִׂיָּה יֵשׁ פְּרָסָא עֲצוּמָה וְהַעֲלָם
64 שֶׁנִּמְשָׁל לְמִסַּךְ מְבַדִּיל (כְּתוּרָם
65 אוֹנְקְלוֹס עַל הַפְּסוּק 'וְהַבְּדִילָה
66 הַפְּרוּכָת', פְּרָסָא) שֶׁמִּפְּסָקָת בֵּין
67 אֲצִילוֹת לְבְרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה
68 וּמִעֲלָמָת וּמִסְתִּירָה עַל הָאוֹר שֶׁל
69 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, מְפַל־מְקוֹם עַל־
70 יְדֵי הַעֲלָאָת 'מִן נִקְבִּין'
71 מְבְרִיאָה־יִצְרָה־עֲשִׂיָּה לְאֲצִילוֹת
72 וְיִמְשָׁךְ גַּם בְּבְרִיאָה־יִצְרָה־
73 עֲשִׂיָּה גִילּוֹי אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ
74 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצוּמוֹ, עַל־דֶּרֶךְ
75 וּבְדוּגְמַת הַהִמְשָׁכָה שְׁנִמְשָׁכָת
76 עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא שְׁבִין אוּר־
77 אֵין־סוֹף הַמֵּאֲצִיל אֶל
78 הַנֵּאֲצִילִים שֶׁאֵינָם הִיא פְּרָסָא
79 הַמִּפְּסָקָת וּמִעֲלָמָת, אֲבָל הִיא פְּרָסָא
80 שְׁגָם גּוֹרֵמַת הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי שְׁנִקְרָאָת
81 "אֲבָנֵי שִׁישׁ טָהוֹר"²⁵, שְׁאֲבָן
82 שִׁישׁ טָהוֹר נִרְאֶה לְעֵין
83 הַרְוָאָה כְּמֵהוּת הַמִּים²⁶, כְּדִבְרֵי
84 הַגִּמְרָא: "תָּנוּ רַבָּנֵינוּ, אֲרַבְעָה נִכְנָסוּ
85 בְּפֶרְדָּס... אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא,
86 כְּשֶׁאֵתָם מִגִּיעִין אֶצֶל אֲבָנֵי שִׁישׁ טָהוֹר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 [מבהיק כמים צלולין, רש"י] אל תאמרו מים מים [יש כאן איך נלך, רש"י]
- 2 משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיניי, שְׂבָהֶם במים נִרְאִים פָּנֵי
- 3 הַמִּסְתַּכֵּל כְּפִי שֶׁהֵם מֵהוּת הַמַּיִם מִמֶּשׁ ולא דבר נפרד מהמים
- 4 ונוסף עליהם, שְׂעַל זֶה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לַחֲבֵרֵי שֶׁנִּכְסְסוּ עִמּוֹ
- 5 ל'פרדס' "כְּשֶׁתִּגְעוּ לְמָקוֹם
- 6 אֲבָנִי שִׁישׁ טָהוֹר, אֵל תֹּאמְרוּ
- 7 מַיִם מַיִם" ²⁵ פעמיים, הֵינּוּ ²⁷,
- 8 שְׂאִינִם שְׁנֵי אוֹפְנֵי מַיִם, אֵלָּא
- 9 הַפְּנִים הַמְּבִטִּים בְּמִים וְהַפְּנִים הַנִּרְאִים
- 10 מִהֵמָּה, מֵהוּת אַחַת וְכֵן בְּעֵינֵינוּ,
- 11 הַהֲתַעֲלוֹת שֶׁל עוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-צִירָה
- 12 עֲשִׂיהָ לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת גּוֹרֶמֶת הַמִּשְׁכָּה
- 13 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-
- 14 צִירָה-עֲשִׂיהָ עַד שִׁיהִי מֵהוּת אַחַת
- 15 כִּיוֵּן שֶׁגַם בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-צִירָה
- 16 עֲשִׂיהָ יִהְיֶה גִילּוֹי אֲלוֹקוֹת מִמֶּשׁ.
- 17 (ו) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מֵאֲמַר
- 18 "רַז"ל בְּמִדְרַשׁ רַבָּה הַנִּלְ (לעיל
- 19 בְּסֵפֶר ב', גְּדוֹל כּוֹחַם שֶׁל נְבִיאִים
- 20 "שְׁמִדְמִין צוּרָה נִבְרָא לְיוֹצְרָהּ
- 21 בּוֹרָא, שְׁאֵלָמֶר בְּמִרְכַּבָּה הָעֲלִינָה
- 22 שֶׁרָאָה יִחְזָקָאֵל הַנְּבִיא וְעַל דְּמוּת
- 23 הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמִרְאָה אֲדָם
- 24 עָלָיו מִלְמַעְלָה", שֶׁהוּא עֲנִין
- 25 'צִיּוֹר אֲדָם' לְמַעְלָה וְהַנְּבִיא
- 26 אֹמֵר שֶׁלְמַעְלָה יֵשׁ 'צִיּוֹר, דְּמוּת, שֶׁל
- 27 אֲדָם.
- 28 וְהָעֲנִין בָּזָה, דְּכֶשֶׁם שְׂבָמִים
- 29 כְּפֶשׁוּטִים מַיִם גִּשְׁמִיִּים, נִרְאִים
- 30 פָּנֵי הָאָדָם הַמִּסְתַּכֵּל בָּהֶם
- 31 בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין חֲלוּק הַבֵּדֵל בֵּין
- 32 פָּנֵי הָאָדָם לְפָנִים הַנִּרְאִים
- 33 בְּמִים וְשִׁנְיָהִם נִרְאִים שׁוּיִם, כִּין
- 34 שְׂכָל הָעֲנִינִים שְׂבָמִי הָאָדָם
- 35 מִשְׁתַּקְּפִים (שְׁפִיגְלֵעֵן זִיף
- 36 אֶפ) בְּפָנִים הַנִּרְאִים בְּמִים עַד
- 37 כְּדֵי כֵךְ שֶׁכֵּל צוּרְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם נִרְאִית
- 38 בְּמִים, כֵּן הוּא גַם בְּמִים
- 39 הָעֲלִינִים, שֶׁהוּא עֲנִין
- 40 הַפְּשִׁיטוֹת הָעֵדֶר הַצִּיּוֹר 'דְּאוֹר-
- 41 אֵין-סוֹף שֶׁלְמַעְלָה מִ'צִּיּוֹר
- 42 אֲדָם', שְׂעַל-יָדֵי הָעֲלָאָת 'מִן
- 43 נִקְבִּין' שְׂעַלָּה לְפָנֵי הַתַּעֲנוּג
- שְׂבָעֲבוּדָת הַצִּדִּיקִים, "בְּמִי נִמְלֹךְ" כִּי (שְׂעַל-יָדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה)
- הַתַּעֲוָרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִין לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת), נַעֲשִׂים לְמַעְלָה עֲנִין
- שֶׁל כָּל הַמִּדְרָגוֹת שְׂבָעֲבוּדָה, 'רַעוּתָא דְלִבָּא' וְאַהֲבָה
- וְאַהֲבָה וְיִרְאָה וּמוֹחִין וּמִדּוֹת בְּכָלֵל, שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֲנִין
- ד'צִיּוֹר אֲדָם', עֶשֶׂר סְפִירוֹת. וְמָה שְׁאֵמֶר
- הַנִּמְדָּמִין צוּרָה לְיוֹצְרָהּ, "מִדְמִין" דְּיָקָא,
- דְּמִשְׁמַע שֶׁאֵין זֶה בְּאֵמֶת, הֲרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁהַפְּנִים
- הַנִּרְאִים בְּמִים אֵינֶם מֵהוּת דְּכָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֵלָּא
- הֵם מֵהוּת הַמַּיִם עֲצָמָם, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּנִמְשָׁל,
- שֶׁהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת ('צִיּוֹר אֲדָם') שְׂנַעֲשׂוּ עַל-יָדֵי
- הָעֲלָאָת 'מִן נִקְבִּין' הֵם בְּחִינַת אוֹר-אֵין-סוֹף
- מִמֶּשׁ, אֵלָּא שְׂבָפְשִׁיטוֹת הָאוֹר-אֵין-סוֹף יִשְׁנוּ גַם
- הָעֲנִין ד'צִיּוֹר אֲדָם', שְׂזָהוּ עֲנִין "בְּמִי נִמְלֹךְ
- בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צִדִּיקִים".
- (ז) אֲמָנָם עָקַר עֲנִין הַצּוּרָה (שְׂעַל זֶה אֲמָרוּ
- ד'מִדְמִין צוּרָה לְיוֹצְרָהּ", שְׂפָמוֹ
- כְּלוֹמֵר, כֹּאשֶׁר יֵשׁ הַתַּעֲוָרוֹת מִלְמַטָּה
- לְהַתַּעֲלוֹת לְאֲלוֹקוֹת, מִתַּעֲוָר לְמַעְלָה
- הָעוֹנֵג מִעֲבוּדָת הַצִּדִּיקִים, וְכִיוֵּן
- שֶׁעֲבוּדָת הַצִּדִּיקִים מוֹרְכַבֶּת מַעֲנִינִים
- בְּחוֹכֵן מִקְבִּיל לְחוֹכֵן שֶׁל עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת
- (מוֹחִין, מִידוֹת, אַהֲבָה וְיִרְאָה), הֲרִי זֶה
- פּוֹעֵל לְמַעְלָה עֲנִינִים אֵלּוֹ וְעַל יָדֵי זֶה
- נִהְיָ לְמַעְלָה 'צִיּוֹר אֲדָם' וְזוֹ הַמִּשְׁמַעוֹת
- הַפְּנִימִית שֶׁל דְּבָרֵי הַמִּדְרַשׁ אֹדוֹת
- הַדְּמִיוֹן בֵּין הַצּוּרָה (עֲנִינֵי עֶשֶׂר
- הַסְפִּירוֹת כְּפִי שֶׁהֵם בְּנִבְרָאִים, עֲבוּדָת
- הַצִּדִּיקִים) לְיוֹצְרָהּ (עֲנִינֵי עֶשֶׂר
- הַסְפִּירוֹת כְּפִי שֶׁהֵם אֲצֵל הַבּוֹרָא, בְּאֵין-
- סוֹף). וְמָה שְׁאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל
- בְּמִדְרַשׁ "מִדְמִין צוּרָה
- לְיוֹצְרָהּ", "מִדְמִין" דְּיָקָא
- וְדִיקָא וְאִמְרוּ 'מִדְמִין', לְשׁוֹן דְּמִיוֹן,
- דְּמִשְׁמַע שֶׁאֵין זֶה שׁוּוֹה מִמֶּשׁ
- בְּאֵמֶת, הֲרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁהַפְּנִים
- הַנִּרְאִים וּמִשְׁתַּקְּפִים בְּמִים אֵינֶם
- מֵהוּת דְּכָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, נִפְרָד
- מִהֵמָּה, אֵלָּא הֵם מֵהוּת הַמַּיִם
- עֲצָמָם, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּנִמְשָׁל,
- שֶׁהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת ('צִיּוֹר אֲדָם')
- שְׂנַעֲשׂוּ עַל-יָדֵי
- הָעֲלָאָת 'מִן נִקְבִּין' הֵם
- בְּחִינַת אוֹר-אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ וְגַם
- לְאַחֵר שֶׁהָעֲלָאָה מִלְמַטָּה פְּעֵלָה בּו
- 'צִיּוֹר' שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת, עֲדִין הוּא
- נִשְׂאָר אֵין-סוֹף כְּפִי שִׁהִי, אֵלָּא
- שְׂבָפְשִׁיטוֹת הָאוֹר-אֵין-סוֹף
- יִשְׁנוּ גַם בְּחוֹךְ דְּבַר נִסְפָּה עַל עֲצָם
- מֵהוּת שִׁהִי 'פְּשׁוּטָה' לְגַמְרֵי הָעֲנִין
- ד'צִיּוֹר אֲדָם', שְׂזָהוּ עֲנִין
- "בְּמִי נִמְלֹךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל
- צִדִּיקִים", כְּמִבּוֹאָר לְעִיל בְּאוֹרִיכוֹת.
- (ז) אֲמָנָם עָקַר עֲנִין הַצּוּרָה
- כְּמוֹכֵן שֶׁל מִצִּיּוֹת 'מִצִּיּוֹת' וּמוֹגֵדֶת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (שעל זה אמרו ד' מדמין צורה ליוצרה", שפמו שהצורה
2 המוגדרת הוא 'אדם', כן קורין ליוצרה 'אדם') קאי הכוונה
3 על הצורה המציאות המוגדרת דהאדם כפי שהוא למטה בעולם
4 הזה הגשמי, שהרי ההמלכה בנשמותיהם של צדיקים על
5 בריאת העולם שמשמעותה היא
6 שעלה לפניו התענוג בעבודת 1 שהצורה הוא 'אדם', כן קורין ליוצרה 'אדם')
7 הצדיקים, הוא בנוגע 2 קאי על הצורה דהאדם כפי שהוא למטה בעולם
8 לעבודה דקיים התורה ומצות 3 הזה הגשמי, שהרי ההמלכה בנשמותיהם של
9 בעולם הזה הגשמי דוקא. 4 צדיקים שעלה לפניו התענוג בעבודת הצדיקים,
10 וזהו גם מה שאמרו חז"ל²⁸ 5 הוא בנוגע לעבודה דקיים התורה ומצות בעולם
11 ישראל עלו במחשבה העליונה 6 הזה הגשמי דוקא. וזהו גם מה שאמרו חז"ל²⁸
12 לפני הבריא, ועד שמתשבתן 7 ישראל עלו במחשבה, ועד שמתשבתן של
13 של ישראל קדמה לכל דבר, 8 ישראל קדמה שגם היא קדמה
14 אפילו לתורה שגם היא קדמה 9 מזה שהתורה עצמה אומרת "צו את בני
15 בעולם, כדמוכח מזה שהתורה 10 ישראל" "דבר אל בני ישראל"²⁹, ומזה מוכן,
16 עצמה אומרת "צו את בני 11 שהענין ד' ישראל עלו במחשבה" קאי על בני
17 ישראל" "דבר אל בני 12 ישראל כפי שהם בעולם הזה הגשמי, שבו
18 ישראל"²⁹ (ובלשון המדרש: 13 דוקא מקימים את התורה ומצותיה.
19 "מחשבתן של ישראל קדמה לכל 14 והענין בזה³⁰, דהנה אמרו חז"ל³¹ נתאזה
20 דבר... אילולי שפחה הקדוש-ברוך-הוא 15 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה
21 שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל 16 בתחתונים, והפירוש ד' תחתונים" אינו במקום,
22 את התורה, לא היה כותב בתורה צו 17 שהרי הוא יתברך אינו בגדר מקום (וזמן), אלא
23 את בני ישראל דבר אל בני ישראל", 18 הפירוש ד' תחתונים" הוא במעלה ומדרגה,
24 ומזה מוכן, שהענין 19 שזהו עולם הזה הגשמי והחמרי שהוא היותר
25 ד' ישראל עלו במחשבה" 20 תחתון ושפל במדרגה, שנתנה על-ידי ריבוי
26 קאי מכון על בני ישראל כפי 21 צמצומים וריבוי העלמות והסתרים ביותר.
27 שהם בעולם הזה הגשמי, 22 ודוקא עולם הזה התחתון הוא תכלית פנות
28 שבו דוקא מקימים את 23 הבריא, כמבאר ב'תניא'³² שתכלית
29 התורה ומצותיה. 24 השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה
30 והענין בזה³⁰, לבאר איך דוקא 25 למדרגה, אינו בשביל עולמות העליונים הואיל
31 ה'צויר' של נשמות ישראל כפי שהוא 26 ולקחם ירידה מאור פניו יתברך³³. דהנה, עולמות
32 בעולם הזה הגשמי, גורם ומעורר את 27 העליונים, עולם האצילות ולמעלה מאצילות,
33 ענין ה'צויר' אדם' למעלה, דהנה 28 אף שנתהוו לאחרי כמה צמצומים ופרסאות,
34 אמרו חז"ל³¹ במדרש נתאזה 29 מפל-מקום התהוותם היא בבחינת גילוי
35 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו 30 ההעלם, שהיו כלולים תחלה במקורם,
36 דירה בתחתונים, שדוקא 31 הגילוי, וכיון שבהתפללותם
37 העולמות התחתונים, ובעיקר עולם 32 במקורם קודם שנבראו היו
38 הזה הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, 33 במעלה ומדרגה גבוהה
39 יהיו מקום ראוי לגילוי והשראת 34 הרבה יותר ממדרגתם לאחר שנבראו בפועל, ובהתהוותם ירדו
40 השכינה, והפירוש 35 ד' תחתונים" אינו 'תחתון'
41 ד' תחתונים" אינו 'תחתון'
42 במקום, שהרי הוא יתברך אינו בגדר מקום (וזמן)

(28) ב"ר פ"א, ד. (29) ראה גם ב"ר שם. וראה סה"מ תרל"ה ח"ב ס"ע שנו ואילך. וש"נ. (30) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב שבהערה 9. (31) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ. (32) פל"ו. (33) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממַעַלְתֶּם וּמִדְרַגְתֶּם לעומת כפי שהיו בהעלם במקורם, הָרִי זוֹ
2 יְרִידָה וְהִתְרַחֲקוּת מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבַּרְךָ. וְתַכְלִית הַפְּנוּנָה בִּירִידָה
3 זוֹ שִׁירְדוּ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְהָעוֹלָמוֹת שְׁלֵמָה מֵאֲצִילוֹת, הִיא בְּכָדִי
4 שְׁתֵּהִיָּה הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת נְחוּתִים יוֹתֵר, עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-
5 עֲשִׂיָּה, שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית יֵשׁ כִּי
6 הַבִּטּוֹל לֹא לֹקוֹת לֹא נִכְרַ בָּהֶם כְּמוֹ
7 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, שְׁזָהוּ הַמְצִיאֹת
8 שֶׁל בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה בְּחוֹר יֵשׁ
9 בְּכַחֲנִית הַתְּחַדְּשוֹת דְּבָר שֶׁל
10 יֵשׁ מֵאִין (וְלֹא גִילּוֹי הֵעָלָם
11 בְּלִבָּהּ). וּבְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
12 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה גּוֹפָא עֲצָמִם
13 (שֶׁגַם בָּהֶם יֵשׁ סֹדֵר
14 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת מִמְּדֻרָּה
15 לְמִדְרָגָה) תַּכְלִית הַפְּנוּנָה
16 הַמְּטֵרָה הָעִיקָרִית שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם
17 הִיא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא
18 הַתְּחַתּוֹן בְּמִדְרָגָה מְכַל הָעוֹלָמוֹת
19 כּוֹלֵם שְׂאִין תְּחַתּוֹן לְמִטָּה
20 מִמֶּנּוּ, שְׁהָרִי אֵלּוֹ הִיָּתָה
21 הַפְּנוּנָה הַמְּטֵרָה שֶׁל הַבְּרִיאָה
22 בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-
23 עֲשִׂיָּה הָרוּחָנִיִּים, לֹא הִנָּה
24 נִצְרָף לְבְּרֹא עוֹד עוֹלָם נוֹסֵף
25 עֲלֵיהֶם, וּמִזֶּה שְׁנִבְרָא עוֹלָם
26 תְּחַתּוֹן יוֹתֵר מֵהָעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִיִּים,
27 הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, מוֹכַח,
28 שֶׁהַתַּכְלִית אֵינָה בְּעוֹלָם
29 שְׁלֵמָה הִימָנּוּ וְאֵינוֹ גִּשְׁמִי
30 וְחוֹמֵר, כִּי־אֵם אֵלּוֹ דּוֹקָא
31 בְּעוֹלָם הַיּוֹתֵר תְּחַתּוֹן, עַד
32 לְעוֹלָם הַיּוֹתֵר תְּחַתּוֹן שֶׁהוּא
33 סוֹף כָּל הַמְּדֻרָּגוֹת
34 בְּהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת,
35 וּבִשְׁבִּילֹו כְּדִי לְבְּרֹא אוֹתוֹ דּוֹקָא
36 הִיָּתָה הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת
37 וְיִרְדָּתָם מִמְּדֻרָּה לְמִדְרָגָה,
38 לְפִי שְׁנִתְּאָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
39 הוּא שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן
40 דּוֹקָא, תִּהְיֶה לוֹ דִּירָה כּוֹי
41 וְדוֹקָא הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא יִהְיֶה מְקוֹם
42 רְאוּי לְגִילּוֹי אֲלוֹקוֹת.
43 וְעַנְּנָן זֶה ("דִּירָה לוֹ יִתְבַּרְךָ
44 בְּתַחְתּוֹנִים" שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר הַמְּטֵרָה
- וְהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה) נַעֲשֶׂה וְהַכּוֹנֵה נִשְׁלַמַת בְּפוֹעַל עַל-יְדֵי נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל לֹא כְּפִי שֶׁהַנִּשְׁמוֹת הֵן לְמַעַלָּה אֵלּוֹ דּוֹקָא כְּפִי שְׁיִרְדוּ נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה וְנִתְּלַבְּשׁוּ בְּגוֹף גִּשְׁמִי, וּמִקְנִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְעַל-יְדֵי-זֶה קִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת דּוֹקָא
עוֹשִׂים "דִּירָה לוֹ יִתְבַּרְךָ
בְּתַחְתּוֹנִים". וְעַל זֶה אָמְרוּ
רַז"ל³⁴ "בְּרִאשִׁית, בִּשְׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רִאשִׁית וּבִשְׁבִּיל הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָא
רִאשִׁית", וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב³⁵ אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרִאשִׁית, דְּזֶה שְׁ"אַנְכִי
לְהוֹרוֹת שֶׁה' בְּרָא אֶת הָעוֹלָם בִּשְׁבִּיל
ב' דְּבָרִים שְׁנִקְרָאוּ 'רִאשִׁית' יִשְׂרָאֵל
שְׁנִקְרָאוּ רִאשִׁית וּבִשְׁבִּיל
הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָא רִאשִׁית", כִּי
כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לּוֹמְדִים תּוֹרָה
וּמִקְיָיִמִם מִצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה,
אֵזִי נִשְׁלַמַת הַמְּטֵרָה הַתַּכְלִית שֶׁל
הַבְּרִיאָה וְכִמּוֹ שְׁכָתוּב³⁵ אֲנֹכִי
עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ
בְּרִאשִׁית, דְּזֶה שְׁ"אַנְכִי - מִי
שְׁאַנְכִי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ,
לְמַעַל מִהַדְּרוֹת וְהַבְּחִינּוֹת בְּאֲלוֹקוֹת
שְׁנִקְרָאוֹת בִּשְׁמוֹת שׁוֹנִים - עֲשִׂיתִי
אֶרֶץ" (שְׁקָאִי וְהַכּוֹנֵה לֹא רַק
לְאֶרֶץ הַגִּשְׁמִית אֲלֵא עַל כָּלֹּלֹת
סֹדֵר הַהַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת) הוּא
בִּשְׁבִּיל הָאָדָם, וְ"אָדָם עָלֶיהָ
בְּרִאשִׁית", שְׁבְּרִיאַת הָאָדָם הִיא
בִּשְׁבִּיל בְּרִאשִׁית "בְּגִימָטְרִיא
תְּרַנִּי"³⁶ כְּדִי שֶׁהָאָדָם יִקְיָם תְּרַנִּי-ג'
מִצְוֹת. וּמִשּׁוֹם זֶה מֵאַחֵר שׁוֹ
הַמְּטֵרָה וְהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה נִתְּנָה
הַתּוֹרָה דּוֹקָא לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שְׁיִרְדוּ לְמִטָּה לְעוֹלָם הַגִּשְׁמִי,
וְלֹא לְמִלְאכֵי הַשֶּׁרֶת שֶׁבִּקְשׁוּ
"תְּנֶה הוֹדֵף עַל הַשָּׁמַיִם"³⁷
(וְכִסְפּוֹר הַגְּמָרָא: "בִּשְׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה
לְמוֹרֹם, אָמַר מִלְאכֵי הַשֶּׁרֶת לְפָנָי

(34) הוּבָא בְּפִירְשׁ"י וּרְמַב"ן בְּרִאשִׁית א, א. (35) יִשְׁעִי מֵה, יב. (36) מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ לֹחַ"א רה, ב. (37) תַּהֲלִים ח, ב. שַׁבַּת פח, סע"ב וְאִילָךְ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאנשים, הרי זה רק בדרך שליחות מאת הקדוש-ברוך-הוא, והינו
 2 שאין זה הפעולה שלהם לא מדובר בכוח של המלאכים עצמם,
 3 אלא הפעולה של המלאכים היא לאמיתו של דבר הפעולה דכח
 4 המשלח, ועד כדי כך שנקראים על שם המשלח, כמבאר
 5 ב'אגרת הקדש'³⁹ שבספר התניא
 6 שמינינו שמלאך נברא נקרא
 7 בשם הוי', כמו שכתוב⁴⁰
 8 בהגר שפחת שרה לאחר שהתגלה
 9 אליה מלאך מאת ה' ותקרא שם
 10 הוי' הדובר אליה גו', כיון
 11 שבעת השליחות בשעה
 12 שהמלאכים ממלאים את השליחות
 13 שנמסרה להם מאת ה' מתלבש
 14 בהם שם הוי', שהוא אור
 15 עצמי אור אלוקי שנשאר תמיד
 16 בעצם מהותו שאינו מתעלם כו'
 17 וגם כשהוא מתלבש במלאך אינו
 18 מתעלם ונשאר גלוי, ולכן הגר ראתה
 19 במלאך את שם הוי'. אבל
 20 המלאכים מצד-עצמם אינם
 21 יכולים להתלבש בגוף גשמי או
 22 בדבר גשמי בעולם הזה ולפעול
 23 ברור וזכוף בדבר גשמי,
 24 ואדרבה, אם יתלבשו בדבר
 25 גשמי יתעלם ויסתתר בהם
 26 האור כו' והדבר לא יגרום בירור
 27 וזיכרון והתעלות של הדבר הגשמי אלא
 28 להיפך, יגרום העלם והסתר נוסף על
 29 האור האלוקי. מה שאין-כן
 30 נשמות, להיותן בחינת אור
 31 עצמי שנשאר בעצם מהותו בכל
 32 מצב, בכחן לירד למטה
 33 להתלבש בלבושים גשמיים
 34 ולפעול בירור וזיכרון של הדברים
 35 הגשמיים, ולא עוד אלא
 36 שיכולים הנשמות להתלבש לא
 37 רק בדברים גשמיים סתם אלא בגוף
 38 האדם שהוא נמוך במדרגה יותר מגופי ה'פעלי חיים'
 39 והצומח, כמבאר ב'תורה אור'⁴¹ לארמ"ר הזקן שה'פעלי
 40 חיים' והצומח נהנו גופם ונפשם החינית בבת אחת,

1 הקדוש-ברוך-הוא: ריבוננו של עולם, מה לילד אשה בינינו? אמר להן: לקבל
 2 תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה
 3 דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו
 4 ובן אדם כי תפקדנו? אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על
 5 השמים? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא
 6 למשה: החזיר להן תשובה... אמר
 7 לפניו: ריבוננו של עולם, תורה שאתה
 8 נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוקיך
 9 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
 10 להן: למצרים ירדתם לפרעה
 11 השתעבדתם תורה למה תהא לכם?...
 12 מיד הודו לו להקדוש-ברוך-הוא...
 13 ובאור הענין, דהנה ידוע³⁸
 14 בתורת החסידות ההפך בין
 15 מלאכים לנשמות, שמלאכים
 16 אין בכחם להתלבש בגוף
 17 גשמי כדי לפעול בו ברור
 18 הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה
 19 וזכוף עידון החומיות, ואם
 20 יתלבשו המלאכים בגוף גשמי,
 21 יתעלם ויסתתר בהם האור
 22 ולא יאיר בגלוי ולא יפעל את פעולתו
 23 על הגוף הגשמי, במפל-שפן וקל-
 24 וחומר מההארה האלקית שירדה
 25 לעולם שבירידתה והתלבשותה
 26 בדברים גשמיים הרי היא
 27 מתעלמת בהם כי הגשמיות
 28 מעלימה ומסתירה על האלוקות, שלא
 29 נראה בנבראים הגשמיים הכח
 30 האלקי הפועל בהם, בורא ומחיה
 31 אותם, כ"א מה שניכר הוא
 32 מציאות הדבר הגשמי בלבד,
 33 ועל-אחת-כמה וכמה שפן
 34 הוא בנוגע למלאכים שהם
 35 נבראים, אם הגשמיות מעלימה
 36 ומסתירה על הבורא, קל-וחומר
 37 שתסתיר על המלאכים אם הם יתלבשו
 38 בה. ומה שמינינו פעולת השפעה של המלאכים בעולם
 39 בהתלבשותם בגופים, כמו במלאכים דאברהם שלושת
 40 המלאכים שבאו לבקר את אברהם ובאותה שעה היו מלווים בגופים ונראו

(38) ראה גם אוה"ת פינחס ע' אפ"ט. (39) סכ"ה* (קמא, סע"א). וראה גם קו"א קנט, א. (40) לך-לך טז, יג. (41) בראשית ג, ד.

(*) בהמשך תנ"כ עם ע' תצטט: כד. ואוצ"ל כבפנים (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגוף שלהם **בַּבְּחִינַת דּוֹמָם כו'** והם נבראו נשמות בגופים, **מֵה־שְׁאִין־כֶּן**
 2 **הָאָדָם** נברא בצורה כזו **שֶׁנַּעֲשֶׂה** נברא גופו **תַּחֲלָה בְּפִנְי־עֲצָמוֹ**
 3 לבדו, ללא נשמה **עֶפֶר בְּלִי שׁוֹם נָפֶשׁ חַיּוֹנִית בְּתוֹכּוֹ, הִנְנוּ,**
 4 **שְׁנֵתִיהָ בְּבַחֲנִית דּוֹמָם כו'** ואם כן מוכח שהגוף הגשמי של האדם
 5 נחוט יותר מגוף בעלי החיים והצומח
 6 ומצד עצמו הוא כדומם שיש בו פחות
 7 חיות מאשר בבעלי חיים ובצומח,
 8 **וּמִכָּל־מְקוֹם, עִם הָיִית גּוֹף**
 9 **הָאָדָם תַּחְתּוֹן שְׁאִין לְמִטָּה**
 10 **מִמֶּנּוּ, מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ הַנֶּשְׁמָה,**
 11 **וְלֹא זֶה בְּלִבָּר שְׁלֹא מִתְעַלֵּם**
 12 **אוֹרָה** כמו שהיה קורה אילו מלאך
 13 היה מתלבש בגוף גשמי, **אֲלֹא**
 14 **אֲדַרְבָּה, שְׁפּוֹעֶלֶת הַנֶּשְׁמָה בְּרוּר**
 15 **וְזִכְוֹן בַּגּוֹף וּבְכָל הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּם שִׁבְהֵם**
 16 **וְעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה**
 17 **נִשְׁלַמֶּת הַכּוֹנֵה דַּעֲשִׁית "דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ**
 18 **וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלַמֶּת הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת,**
 19 **דַּעֲשִׁית "דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ**
 20 **בְּתַתּוֹנִים"** וזוה מוכן היתרון
 21 הגדול שיש לנשמות על מלאכים
 22 שבגללו ישנה התורה דווקא לנשמות
 23 ולא למלאכים.
 24 **(ח) וְעוֹד עֲנִין בְּזֶה, שֶׁנַּעֲשִׂית**
 25 **הַדִּירָה לַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא בעולם הזה**
 26 **הַתַּחְתּוֹן הִיא דוּקָא עַל־יְדֵי**
 27 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי שִׁמְשִׁיךְ**
 28 **ומבאר.**
 29 **דִּהְנֶה, נִתְבָּאָר לְעִיל שִׁישְׁרָאֵל**
 30 **עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה הַעֲלִינָה הַאֲלוּקִית,**
 31 **דְּקָאֵי הַכוּנָה עַל דְּרָגָא**
 32 **הַעֲלִינָה שִׁבְמַחֲשָׁבָה⁴²** עצמה
 33 (כמבאר ב'לקוטי תורה': "ופירוש
 34 עלה במחשבה כי יש ג' מיני
 35 מחשבות... מחשבה שבמחשבה דהיינו
 36 שחושב מחשבת שכל והבנה ודבר
 37 שצריך בו עיון חלב. ודבור שבמחשבה
 38 שחושב דברים בעלמא שאין בהם רק
 39 צירופי אותיות ואין מלושב בהם שום
 40 שכל והבנה. ומעשה שבמחשבה הוא
 41 כוח המדמה שהוא רק דמיון לכל מה שרואה במעשה גשמיית ובפועל ממש.
 42 ועלה במחשבה היינו מחשבה שבמחשבה שהיא מחשבה עליונה"), **וְיִתְרָה**
 43 **מִזֶּה, שֶׁהֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְהַגִּילּוּיִים**

(42) ראה לקו"ת שה"ש יז, סע"ד. לד, ג. (43) ראה המשך תערי"ב שם ע' תתקכ. (44) דברי הימים"א ד, כג. ב"ר ורות רבה שבהערה 14.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהוּא גַם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, וְעַד כְּדֵי כֶּף
 2 שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי⁴⁶ כְּסִיפּוֹר
 3 חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהִיטָה מַחְלֻקַּת בְּהִלְכָּה בֵּין חֲכָמִים וּרְבֵי אֲלִיעִזֹּר, וּלְמִדַּת
 4 שִׁיעָזָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהִלְכָה כִּרְבִי אֲלִיעִזֹּר, מְכַל-מִקּוֹם כִּיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה
 5 לֹא בִשְׁמִים הִיא הַהֲכָרָעָה הִיא שֶׁהִלְכָה
 6 כְּחֲכָמִים בְּהִתְאֵם לְכָל הַקּוֹבֵעַ ש'אֲחֵרִי
 7 רִבִּים לְהַטּוֹת'. וּמִסּוּפֵר בַּגְּמָרָא שְׂרָבִי
 8 נָתַן שָׁאֵל אֶת אֱלִיהוּ הַנְּבִיא מִה עוֹשָׂה
 9 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאָמַר
 10 לוֹ אֱלִיהוּ שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חִיּוֹן
 11 וְאָמַר 'נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי', הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה
 12 נִמְסְרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה דְּוָקָא,
 13 וְהַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֵּךְ הוּא דְּכִיּוֹן
 14 שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרֵשׁוֹת
 15 בְּעֶצְמוֹתַי תִּתְּבֶרֶךְ, יוֹדְעִים הֵם
 16 וּמִגְּלִים אֲמָתִית רְצוֹנוֹ תִּתְּבֶרֶךְ
 17 בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שִׁיּוֹדְעִים
 18 וּמִגְּלִים וּפּוֹעֲלִים אֲמָתִית
 19 רְצוֹנוֹ תִּתְּבֶרֶךְ בְּעֶנְיֵן הַדִּירָה
 20 בְּתַתְּבוֹנִים כְּמַבּוּרָא לְעִיל בְּאִרְכּוֹת
 21 כִּיְצַד תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה לַעֲשׂוֹת אֵת
 22 הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי לְמִקּוֹם רֹאיוֹ לְהַשְׂרִית
 23 וְהַתְּגַלּוֹת הַשְּׁכִינָה, נִשְׁלַמַּת דְּוָקָא עַל
 24 יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 25 וְהַמְּשָׁל לָזֶה, מִמֵּי שְׂרָאָה אֵת
 26 הַמֶּלֶךְ עֵבֶר וְשָׁהָה מִשָּׁךְ זְמַן
 27 יָחַד עִמּוֹ, עַד שִׁיּוֹדַע וּבָקִי
 28 וְרָגִיל בְּאוֹפֶן רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ
 29 לְדוֹר בְּדִירָה נָאָה וּבְכָלִים
 30 מְקוֹשְׁטִים, אָזִי יָכוֹל הוּא
 31 לַעֲשׂוֹת וּלְתַתֵּן וּלְקַשֵּׁט הַדִּירָה
 32 שֶׁתִּהְיֶה כְּפִי אוֹפֶן רְצוֹן
 33 הַמֶּלֶךְ, מִה-שְׂאִין-בֶּן מִי
 34 שְׂאִינוֹ יוֹדַע וּמְכִיר כְּטַבַּע
 35 רְצוֹן וּבְכוֹד הַמֶּלֶךְ אִיוֹ דִּירָה
 36 וּבְכָלִים יַעֲשֶׂה לוֹ כִּךְ שֶׁאֵין יִתְאִימוּ
 37 בְּדִיוֹק לְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, לֹא יָדַע
 38 וְלֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת וּלְתַתֵּן
 39 הַדִּירָה כּו'.
 40 וְכִמוֹ כֵּן בְּנִמְשָׁל בְּנוֹגַע לְנִשְׁמָוֹת
 41 יִשְׂרָאֵל, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁעָלָה
 42 בְּמַחֲשָׁבָה הַעֲלִינָה הַקְדוּמָה,
 43 וְ"עַם הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאָכָתָהּ
- יִשְׁכּוּבוּ", וּבְלִשׁוֹן הַחֲסִידוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהֵם מוֹשְׁרֵשִׁים ב'עֲצָמוֹתַי' לְכֵן יוֹדְעִים
 הֵם אֲמָתִית רְצוֹנוֹ בְּאִיזָה אוֹפֶן תִּהְיֶה דִּירָתוֹ תִּתְּבֶרֶךְ אִךְ בְּדִיוֹק
 הוּא הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן לְדִירָה בְּתַתְּבוֹנִים, יוֹדְעִים כִּיְצַד לְתַתֵּן הַדִּירָה
 עַל-יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, הֵן עַל-יְדֵי הַשְּׁמִירָה הַזִּהוּרָה
 שֶׁלָּא לְעִבּוֹר דְּשִׁס"ה לֹא-תַעֲשֶׂה
 וְהֵן עַל-יְדֵי הַקִּיּוּם דְּרַמ"ח
 מִצְוֹת-עֲשֶׂה, כְּמִשְׁלַל מְלָךְ
 בְּשֶׁר-וְדָם שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ
 דִּירָה נָאָה, שֶׁצָּרִיכִים תִּתְּבֶרֶךְ
 לְפָנָיו הַהִיכָל מְכַל לְכָלִיף
 וְטִנּוּף כּו'. וְהוּא מִשְׁלַל לְזִהוּרָה
 וּלְשִׁמְרָה מְעִבְרָה עַל אֶחָת מִמִּצְוֹת
 לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּדִלְהֵן וְאַחֲרֵךְ
 לְסִדֵּר שָׁם בְּדִירָת הַמֶּלֶךְ כְּלָיִם
 נָאִים כּו'. שֶׁזֶה מִשְׁלַל לְקִיּוּם מִצְוֹת
 עֲשֶׂה, כְּדִלְהֵן וְדוּגְמָתוֹ בְּעִבּוֹדָה
 הָאֵדָם, שֶׁהַשְּׁמִירָה דְּשִׁס"ה
 לֹא-תַעֲשֶׂה עֲנִינָה לְבַעַר הָרַע
 מִן הָעוֹלָם שֶׁלָּא יִהְיֶה שׁוֹם
 לְכָלִיף וְטִנּוּף חֲסִי-שְׁלֹם וְכִךְ
 הָעוֹלָם יוֹכֵל לְהִיטֵן דִּירָה נְקִיָּה
 לְאֻלּוּקוֹת, וְקִיּוּם רַמ"ח מִצְוֹת
 עֲשֶׂה הוּא עֲנִינָה תְּקוּן וְסִדּוּר
 כְּלָיִם נָאִים כּו'.⁴⁷ כְּדִי שֶׁהָעוֹלָם
 יִהְיֶה דִירָה נָאָה וּמְקוֹשֶׁט, וְאוֹפֶן
 תְּקוּן וְסִדּוּר ה'דִּירָה לוֹ
 יִתְבָּרֵךְ" שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר עַל יְדֵי תּוֹרָה
 וּמִצְוֹת, יוֹדַע לְנִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל
 דְּוָקָא, לְפִי שֶׁהֵם מוֹשְׁרֵשִׁים
 בְּעֶצְמוֹתַי יוֹדְעִים אֲמָתִית
 רְצוֹנוֹ כּו'.
 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה עַל-פִּי
 הַיְדוּעָה⁴⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֶנְיֵן
 ה'דִּירָה בְּתַתְּבוֹנִים", שֶׁהוּא
 כְּמִשְׁלַל דִּירָת הַמֶּלֶךְ שְׂבָה
 מִתְּגַלָּה הַמֶּלֶךְ בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ,
 כְּמַבּוּרָא בְּחִסְדוֹת, אֶחָד הַטַּעַמִּים לַכֵּךְ
 שֶׁנִּינֵן הַשְׂרָתָה וְגִילּוֹ אֻלּוּקוֹת בְּעוֹלָם
 נִקְרָא בְּשֵׁם 'דִּירָה' הוּא מִשׁוֹם שְׂגִילּוֹ
 הָאֻלּוּקוֹת עָלָיו מְדוּבָר הוּא גִילּוֹ
 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה עַל-פִּי הַיְדוּעָה⁴⁸ בְּעֶנְיֵן
 שְׂבָה מִתְּגַלָּה הַמֶּלֶךְ בְּכָל

(45) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' לה. (46) ב"מ נט, ב. (47) לקו"ת בלק ע, ג. (48) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות - אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ה'עצמותו' והדבר דומה למלך שההארה וההשפעה שלו היא על כל המדינה,
2 אבל רק בבית דירתו הוא נמצא בכל עצמותו (וזה גם המקום היחיד בו הוא
3 לא לובש תמיד בגדי מלכות המכסים על העצמיות שלו) ולכן כיוון שמדובר
4 על גילוי ה'עצמותו' שיש ענין זה לנשמות ישראל וקא, פי
5 להיותם מושגים בעצמותו
6 יתברך, ועד ל"דיעת עצמו" עצמותו, ולכן שיש ענין זה לנשמות ישראל
7 פנזר לעיל, כיוון שהשורש
8 והמקור שלהם עצמם הוא ב'עצמותו'
9 ובידיעת עצמו, יודעים הם כיצד
10 צריכה להיות וכיצד נעשית
11 הדיקה לעצמותו ולכן דווקא
12 נשמות ישראל ממלאות ומשלימות את
13 כוונת הבריאה.
14 ט) אף כפי שנשמות ישראל
15 יוכלו לעשות ולפעול "דיקה
16 לו יתברך בתחתונים" ולהשלים
17 ולמלא את כוונת הבריאה בפועל, לא
18 די בכך שבהיותם בשרשם
19 בעצמותו יתברך יודעים הם
20 אמתית רצונו יתברך כו',
21 אלא יש צורך שגם בירידתם
22 למטה גם לאחר שהנשמות התלבשו
23 בגוף גשמי תהיה אצלם הידיעה
24 כו' כמו בשעה שהנשמות היו
25 למעלה בשורשן, בעת שישבו עם
26 המלך במלאכתו מלאכת הבריאה
27 ובהם נמלך כו'. ועל זה
28 נאמר "במים הפנים לפניו,
29 בן לב האדם לאדם", היינו,
30 שפני האדם שגוראים במים,
31 שענינם של ה'פנים' של האדם
32 ב'מים העליונים' הוא ענין
33 במי נמלך כו', שעלה לפניו
34 התענוג שיהיה בעבודת
35 הצדיקים ועל ידי ה'פנים' של
36 נשמות ישראל עלו והשתקפו למעלה
37 ב'מים העליונים', הם הם הפנים
38 הנראים לאדם המסתכל,
39 הינו, שפשם שהפנים שבמים
40 הם מהות המים עצמם,
41 שהוא ענין פשיטות האור-
42 אין-סוף והעובדה שבמים יש
43 השתקפות של צורת פנים איננה דבר
44 נפרד מהמים ותוספת על המים עצמם,
45 כן הוא גם בהמשכתם של
- ה'מים העליונים', הפשיטות של אור אין-סוף, מלמעלה למטה, עד
ל"לב האדם", אדם תתאם שהוא בחינת מלכות
ספירת המלכות כפי שהיא בעולם האצילות כמו שיוצרת לבריאה
יצירה-עשה, ועד לאדם שבעולם הזה התחתון, עליו
נאמר⁴⁹ נעשה אדם בצלמנו
בדמותנו בגלל הדמיון בין פנים
העליונים ל'פנים התחתונים', הנה
גם אז לא נעשים המים
העליונים, הפשיטות של האין-סוף,
מהות דבר בפני עצמו, אלא
מהותם האמתית היא מהות
האלקות ממש, וגם בבריאה
יצירה-עשה, וגם באדם, מאיר האור
דאצילות ממש, כמבואר לעיל, שזהו
ענין שהנשמה למטה היא
אלקות כמו שנעשה בבחינת
נברא⁵⁰, אבל עדיין היא אלוהות
ממש כמו שהייתה קודם הירידה
למטה.
וזהו שאמרו חז"ל במדרש
המובא לעיל "גדול כחן של
נביאים שמדמין צורה נברא
ליוצרה בוראה", שהפירוש בזה
הוא (לא רק שפמו שהצורה
שנבראה הוא אדם, כן קורין
ליוצרה אדם פנזר לעיל
סעיף ב לענין ציור אדם'
מלמעלה), אלא גם שצורת
האדם דלמטה לאחר שנתלבש
בגוף גשמי, היא בדומה
ליוצרה, הינו, שצורת האדם
דלמטה היא בדמות "אדם
העליון שעל הכסא" (ככתוב
נעשה אדם בצלמנו
בדמותנו), ועד שהיא צורת
האדם למטה בדמות הפנים
שב'מים העליונים', שזהו
כמו שנשמות ישראל
מושגים בידיעת העצמות,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׂבִידִיעַת עֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל יוֹדַע אֶת הַנְּשָׁמוֹת, שְׁמָשׁוּם זֶה בְּגִלְל
 - 2 שֶׁהַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת נִעְלָה כֹּל כֵּךְ שֶׁהֵם מוֹשְׁרָשִׁים בִּידִיעַת
 - 3 הָעֲצָמוֹת, הִנֵּה גַם בְּהִיוֹתָם לְמִטָּה יוֹדְעִים הֵם אֲמִתִּית רְצוֹנוֹ
 - 4 בַּעֲשִׂית ה"דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ" עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 - 5 וְהֵם הַמַּמְלָאִים וּמִשְׁלִימִים אֶת כּוֹונַת
 - 6 וְתַכְלִית הַבְּרִיאָה, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִי.
 - 7 (י) וּבִאֵוָר הָעֲנִין בַּעֲבוּדַת
 - 8 הָאָדָם, הִנֵּה פָּנֵי הָאָדָם דְּלִמְטָה
 - 9 הַמְסִתְּכָל בְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים, הוּא
 - 10 עֲנִין הָרֵאִיָּה וְהַהִסְתְּכָלוֹת
 - 11 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּאֻלּוּקוֹת בְּדִרְגָּה פְּנִימִית
 - 12 וְעִמּוּקָה בִּיּוֹתָר שֶׁנִּשְׁלָה לְהִסְתְּכָלוֹת
 - 13 בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא⁵¹ כְּבוֹדוֹ שֶׁל
 - 14 הַמֶּלֶךְ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית
 - 15 הָאֲהָבָה לֵה' שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם
 - 16 כְּתוּבָאָה מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת, בְּאוֹפֶן שֶׁל
 - 17 הַתְּקַשְׁרוֹת וּבִדְבָקוֹת אֲמִתִּית שֶׁל
 - 18 הָאָדָם בַּעֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף,
 - 19 וְהוּא עֲנִין דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא רְצוֹן
 - 20 וּמִשִּׁכַּת הַלֵּב לְאֻלּוּקוֹת. וְכֵשֶׁם
 - 21 שְׂבִיבִיּוֹת שְׂבִיבִיּוֹת אֵף שְׂבִיבִיּוֹת
 - 22 כָּל הַפְּרָטִים דְּצִיּוֹר הַפְּנִים
 - 23 מִבְּיִטִּים בְּמִים, מְכַל-מְקוֹם
 - 24 מִהוֹתָם שֶׁל הַפְּנִים הַמִּשְׁתַּקְּפִים בְּמִים
 - 25 הִיא מִהוֹת הַמִּים שְׂאִין בָּהֶם
 - 26 צִיּוֹר דְּמוֹת מוֹגֵדֶת וְגִנֵּן צֶעֶם מוֹגֵדֶר
 - 27 אֵלָּא הֵם 'פְּשׁוּטִים', כֵּךְ גַּם
 - 28 בַּעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא,
 - 29 שְׂאֵף שְׂאֵף בָּה כָּל פְּרָטִי
 - 30 הָעֲנִינִים דְּמוֹחִין וּמִדּוֹת כּו',
 - 31 וְכַמְבֹּרֶה הַהִתְעוֹרֶרֶת שֶׁל 'רְצוֹן הַלֵּב'
 - 32 הִיא עַל יְדֵי הַתְּבּוֹנְנוֹת (מוֹחִין)
 - 33 וְהַתְעוֹרֶרֶת בְּאֵהֶב ה' (מִידּוֹת),
 - 34 מְכַל-מְקוֹם עֶקֶר הָעֲבוּדָה
 - 35 הִיא דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא הַתְעוֹרֶרֶת
 - 36 שֶׁל הָרְצוֹן עֲצָמוֹ שְׂהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל
 - 37 פְּשִׁיטוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מְצִיּוֹר
 - 38 כּו'.
 - 39 וְ"בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֵב
 - 40 הָאָדָם לְאָדָם", שְׂבִיבִיּוֹת זֶה
 - 41 בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן שֶׁבּוֹ פּוֹעֵלֶת הַהִתְעוֹרֶרֶת
 - 42 מִלְּמִטָּה, שְׂהִיא מְעוֹרֶרֶת אֶת ה'פְּשִׁיטוֹת'
 - 43 שֶׁלְּמַעֲלָה מְצִיּוֹר וְגֵדֶר, כִּי הַנִּשְׁמָה
- הַמִּתְעַלִּית מִלְּמִטָּה לְמַעֲלָה, מִגֵּעַת עַד הָאֵין-סוֹף הַפְּשׁוּט, נַעֲשִׂית גַּם
- הַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילּוֹי הָאֻלּוּקִי מְלִמְעָלָה לְמִטָּה, שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּצְוֹת
- נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ שְׂמָאִיר בְּכָל
- הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן כּוֹלֵן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שְׂזֵהוּ הָרְצוֹן הַפְּשׁוּט הַמּוֹפְשֵׁט
- וְהֵלָּא מוֹגֵדֶר שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּצְוֹת
- בְּשִׁוְהָ, כַּמּוֹדֵגֶשׁ בְּנוֹסַח
- הַבְּרָכָה דְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא נּוֹסַח
- שׁוּוֹה לְכָל הַמִּצְוֹת: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
- בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ, וּמִצֵּד זֶה
- שֶׁבְּמִצְוֹת מֵאִיר הָרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הָאֻלּוּקִי
- הַפְּשׁוּט נַעֲשִׂית קִיּוֹם כָּל הַמִּצְוֹת
- בְּאוֹפֶן שֶׁל קִבְּלַת עוֹלָם, מִתּוֹךְ
- הַתְּכַלּוֹת מוֹחֲלָטָה, שְׂזֵהוּ עֲנִין
- דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא כְּפִי שְׂנִמְשָׁךְ
- וּמִתְגַּלָּה בְּעֶקֶב שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּסְמֵל
- אֶת עֲנִין ה'קִבְּלַת עוֹלָם וְהַבִּיטוֹל שֶׁהִי
- בְּעֶקֶב שֶׁבְּרָגֵל אֵין הַתְּגַלּוֹת שֶׁל כּוֹחוֹת
- הַשִּׁכָּל וְהַרְגֵּשׁ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ בְּמוֹחַ
- וּבִלְבָּב.
- (יא) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מֵה
- שְׂנִיבִיּוֹת בְּחָג הַשְּׁבִיבוּעוֹת דְּוִיקָא
- וְלֹא בְּשֵׂאֵר הַרְגִלִּים (הַזְּמַן דְּמִתֵּן-
- תּוֹרָה וְקִבְּלַת הַתּוֹרָה) מִסַּת
- נִדְּבַת יִדֵּךְ גּו'. דִּהְיָה, מְבֹאֵר
- בְּהִמְשָׁךְ תֵּרַס"ו⁵² לֵאדְמוֹר
- הִרְש"ב (וּבִקְצוֹר גַּם בְּלִקְוִטִי
- תּוֹרָה⁵³ לֵאדְמוֹר חֲזוֹן) דְּאִיתָא
- בְּפִרְיָ עֵץ חַיִּים⁵⁴ מִכְתָּבִי
- הָאֲרִיז"ל שְׂבִיבִיּוֹת מִיְדֵי שְׁנָה
- בְּשָׁנָה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה מִלְּמַעֲלָה
- לְמִטָּה בְּחִינַת הַכֶּתֶר 'כְּתֵר עֲלִיּוֹן'
- שֶׁלְּמַעֲלָה מִעוֹרֶת הַסְּפִירוֹת וּפְנִימִיּוֹת
- הַכֶּתֶר, וּמֵאִיר ה'כְּתֵר' בְּשִׁוְהָ
- בְּאוֹתָהּ מִידָה לְצִיּוֹר אֲנִפִּין
- הַמִּידּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּסְפִירַת
- הַמְּלָכוֹת, וְעַד לְחִיצוֹנִיּוֹת
- הַמְּלָכוֹת שְׂעִינָהּ לְהַשְׁפִּיעַ לְבַחֲנוֹת
- שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה, וְהִינּוּ, דְּאֵף שְׂעַל-

(51) ראה זוהר ח"א קצט, א. לח, ב. ח"ב רמז, ב. ח"ג יג, א. 52) סד"ה ועשית חג שבועות ג' הנ"ל (ע' רמז). 53) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך. 54) שער חג השבועות פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פי סדר השתלשלות הקבוע והרגיל נמשך לספירת המלכות
 - 2 בחינת הארה חיצונית בלבד, ובאופן שגם ההארה
 - 3 החיצונית מסתתרת ומתעלמת, כי על ידי המלכות נמשך אור
 - 4 הספירות למטה והמשכה זו היא מועטת ומצומצמת, כדי שיתהוו ממנה
 - 5 עולמות ונבראים מוגבלים, מכל-
 - 6 מקום בחג השבועות מדי שנה
 - 7 בשנה נמשך הגילוי דפנימיות
 - 8 הפתח גם לספירת המלכות,
 - 9 הינו, שגם בדרגא היותר
 - 10 תחתונה מלכות, שהיא הספירה
 - 11 האחרונה והתחתונה מעשר הספירות
 - 12 ובמלכות עצמה, חיצונית המלכות,
 - 13 מאיר האור כמו שהוא
 - 14 בדרגא היותר עליונה כתר,
 - 15 ובכתר עצמו, פנימיות הכתר שלמעלה
 - 16 מהספירות.
 - 17 ומזה מכך שבחג השבועות נמשך
 - 18 למטה אור עליון מבחינה נעלית ביותר,
 - 19 בחינת הכתר, נמשך גם בעבודת
 - 20 האדם, שצריך להקריב
 - 21 קרבנות בריבוי יותר ובאופן
 - 22 של יותר על נכסיו וממונו, כי
 - 23 מצד בחינת הפתח ובפרט
 - 24 פנימיות הפתח - נמשכת
 - 25 ההשפעה האלוהית מלמעלה למטה
 - 26 בריבוי וביותר, ולכן גם
 - 27 הנהגת האדם למטה בהקצת
 - 28 הקרבנות צריכה להיות
 - 29 בריבוי וביותר. וכשם
 - 30 שפנימיות הפתח נמשכת
 - 31 מלמעלה למטה בחג השבועות
 - 32 ומתגלה בדרגא היותר
 - 33 תחתונה בספירות (חיצונית
 - 34 המלכות), כך גם ענין
 - 35 היותר נמשך ומתגלה ביד
 - 36 הגשמיית הינו ריבוי ויותר במעשה
 - 37 בפועל, שזהו הדיוק "נדרת
 - 38 ידך", ולא "נדרת לבך"
 - 39 למרות שלמאורה ענין הנדיבות קשור
 - 40 יותר ללב, כפי שהקשה בתחילת
 - 41 המאמר אלא שכאן הדגש הוא על כך
 - 42 שהנתינה היא בריבוי בפועל, ותוכן
 - 43 הענין בעבודת ה' הוא, הינו,
- שענין היותו של האדם על ממונו ועל מציאותו האישית הוא לא רק מצד הלב, שהוא ענין האהבה ורבה דרעוּתא דלְבָא ברצון הלב שיתכן ולא יבוא לידי ביטוי במעשה בפועל, אלא 'נדיבות' גם מצד היד הגשמית, ובאופן שענין הנדיבות נמשך ביד הגשמית שלא על-ידי אמצעות רגש הלב שהוא חזק כל כך עד שיש לו השפעה גם על היד, אלא שהיד נותנת מאליה ומעצמה⁵⁵ וזו 'נדיבות' נעלית עוד יותר.
- וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב "מסת נדבת ידך" נאמר בחג השבועות דוקא, וממנו למדים גם בנוגע לחג הפסח וחג הסוכות, כיון שעקר ההמשכה דפנימיות הפתח שתהיה בגילוי למטה ויאר גם בדרגות הנמוכות ביותר, הוא בחג השבועות, דאף שגם בחג הפסח היה גילוי אלוהי נעלה ביותר, כאמרו ז"ל כפי שאמרו חכמינו ז"ל "ובמזרח גדול⁵⁶ זה גילוי שכינה"⁵⁷, וכן אמרו על הגילוי האלוהי בחג הפסח, נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא כו'⁵⁸, מכל-מקום גילוי זה לא היה אלא לפי שעה באופן זמני בלבד, ועקר הגילוי של אלוהות בעולם באופן של קביעות כך שהאור האלוהי אכן יתדור אל תוך המציאות הגשמית המוגבלת ויאר אותה נעשה נפעל במתן תורה⁵⁹, שזהו מה שצא מזה שצאמר⁶⁰ "אנכי הו' אלוקיך במתן תורה, בפסוק הפותח את עשרת הדברות, "אנכי הו' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שהגילוי שהיה ביציאת מצרים לפי שעה בלבד, נמשך ונתגלה באופן של קביעות.

(55) ראה גם לקו"ת במדבר טז, ד. (56) תבוא כו, ח. (57) הגש"פ פיסקא ביד חזקה. (58) שם פיסקא מצה זו. (59) ראה לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, ג. (60) יתרו כ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העליון שְׁהִיָּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם לְפִי שְׁעָה באופן זמני בלִבְדִּי, כִּיּוֹן שֶׁכָּל הַפְּרָסָאוֹת כּוֹ' הַצִּמְצוּמִים וְהַמְסָכִים וְהַמְחִיצוֹת שִׁקְיִימִים
2 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה בְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוּת.
3 וּמִדִּיק בִּפְתוּב בְּמַצוּה עַל חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְכוּ נִפְתַּח הַמֶּאֱמָר "וְעֵשִׂיתָ
4 חַג שְׁבוּעוֹת לַהוֹי' אֱלֹקֶיךָ" גו', לְשׁוֹן עֲשִׂיהַּ דִּיקָא⁶¹. בְּעִצְמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין 'צִיּוֹר אָדָם' דְּלִמְעַלָּה שְׁגָם
5 וְהַעֲנִין בָּזֶה, שְׁבִמְתֵּן-תּוֹרָה מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲשִׂיהַּ, שְׁהִיָּה
6 מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲשִׂיהַּ, שְׁהִיָּה וּמִדִּיק בִּפְתוּב "וְעֵשִׂיתָ חַג שְׁבוּעוֹת לַהוֹי'
7 הַטַּעַם שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּאַרְצָן, וְלֹא
8 לְמִלְאָכִי הַשֵּׁרֶת, כְּסִפּוֹר הַגִּמְרָא הַמּוֹרָבָא לְעִיל, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת
9 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיהַּ דִּיקָא, שְׁעַל-יְדֵי
10 דָּהּ דוּקָא עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת נִשְׁלָמָת תְּכִלַּת
11 הַבְּרִיאָה שֶׁ"נִּתְּאָנָה הַקְּדוּשָׁה וְזֶהוּ "וְעֵשִׂיתָ גו' לַהוֹי' אֱלֹקֶיךָ", הִנֵּנוּ שֶׁעֲנִין
12 הַעֲשִׂיהַּ הוּא לְמַעַלָּה בִּיּוֹתֵר, עֲשִׂיהַּ לְעִילָא⁶², עַד
13 לְתִכְלִית הָעִילוּי שֶׁעָלָה לְפָנָיו יְתִבְרַךְ הַתַּעֲנוּג
14 בְּעִבּוּדַת הַצְּדִיקִים לְמִטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיהַּ דִּיקָא, שְׁהִיָּה הַטַּעַם
15 דְּנִתְּנִית הַתּוֹרָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, מִצַּד שֶׁרָשָׁם בְּעִצְמוֹתוֹ יְתִבְרַךְ עַד
16 לְבַחֲנִית "יְדִיעַת עֲצָמוֹ", וּבְאוֹפֶן שְׁגָם בִּירִידָתָם לְמִטָּה
17 יִשְׁנָה אֲצֵלָם הִדְרֵעָה בְּאַמְתִּית רְצוֹנוֹ בְּאוֹפֶן עֲשִׂיתָ הַ"דִּירָה
18 לּוֹ יְתִבְרַךְ", כִּיּוֹן שֶׁכָּל הַפְּרָסָאוֹת כּוֹ' אֵינָם פּוֹעֲלִים שִׁינוּי בְּפָנִים
19 הַנֶּרְאִים בְּפָנִים (נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹשְׁרָשִׁים בְּעִצְמוֹת, שֶׁהוּא
20 עֲנִין 'צִיּוֹר אָדָם' דְּלִמְעַלָּה שְׁגָם בְּהִמְשָׁכָתָם לְמִטָּה
21 הָרִי הֵם מֵהוּת אַחַת מִמֶּשֶׁ, שְׁהִיָּה עֲנִין "כְּפִיּוֹם הַפָּנִים
22 לְפָנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם", כְּנֹזֶכֶר לְעִיל בְּאַרְוֶכָה. וּמִצַּד
23 זֶה נִעְשִׂיתָ גַם עִבּוּדַת הָאָדָם בְּאוֹפֶן ד' מִסַּת נִדְבַת יִדְךָ" גו',
24 שֶׁעֲנִין הַיּוֹתֵר נִמְשָׁךְ בִּיד הַגִּשְׁמִית שְׁלֹא עַל-יְדֵי אֲמָצְעוֹת
25 רָגֶשׁ הַלֵּב, "נִדְבַת יִדְךָ" דִּיקָא, שְׁגָם בִּיד הַגִּשְׁמִית נִמְשָׁךְ
26 עֲנִין הַיּוֹתֵר כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרַעֲיוֹתָא דְּלִבָּא בְּרַצוֹן הַלֵּב.
27 וְעֲנִין זֶה שֶׁל הַמְשָׁכַת הָאוֹר הַנֶּעֱלָה בִּיּוֹתֵר עַד לְמִטָּה
28 בִּיּוֹתֵר וְהַמְּשָׁכָה בְּאוֹפֶן ד' מִסַּת נִדְבַת יִדְךָ" גו', שֶׁעֲנִין
29 הַיּוֹתֵר נִמְשָׁךְ בִּיד הַגִּשְׁמִית שְׁלֹא עַל-יְדֵי אֲמָצְעוֹת
30 רָגֶשׁ הַלֵּב, "נִדְבַת יִדְךָ" דִּיקָא, שְׁגָם בִּיד הַגִּשְׁמִית נִמְשָׁךְ
31 עֲנִין הַיּוֹתֵר כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּרַעֲיוֹתָא דְּלִבָּא.
32 וְעֲנִין זֶה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחַג
33 הַשְּׁבוּעוֹת בְּכָל שָׁנָה, וּמִחַג הַשְּׁבוּעוֹת הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ
34 עַל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׁהִיָּה בְּכָרְפַת הַתּוֹרָה בְּכָל יוֹם
35 "נִתֵּן הַתּוֹרָה", לְשׁוֹן הָהָא⁶³, אִף שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה
36 לְפָנֵי אֲלֹפֵי שָׁנִים, וְאֶמְרוּ חֲזוֹ"ל⁶⁴ "בְּכָל יוֹם יִהְיֶה
37 בְּעֵינֶיךָ פְּחַדְשִׁים", וְעַד בְּאוֹפֶן שֶׁל "פְּחַדְשִׁים"
38 מִמֶּשֶׁ, (בְּלֹא כ"ף הַדְּמִיּוֹן)⁶⁵, אֲשֶׁר

- 39 יְתִבְרַךְ", כְּמִבּוּרָא לְעִיל בְּאִרְכּוֹת שׁוּ אַחַת הַמְשָׁמְעוּת שֶׁל הַכְּתוּב
40 "כִּיּוֹם הַפָּנִים לְפָנִים...", שֶׁהַמְשָׁכָה מִלְּמַעַל נִמְשָׁכַת עַד לְמִטָּה
41 בִּיּוֹתֵר, רָאָה גַם סה"מ תרנ"ו ע' שְׁפּו וְאִילָךְ. (62) זֶהוּ ח"א קטו, א. ח"ג קח, ב. וְרָאָה גַם סה"מ תרע"ח ע' שְׁצו. (63) שְׁלֵ"ה
42 כַּה, א. לְקוֹ"ת תּוֹרִיעַ כֵּג, א. וְעוֹד. (64) רָאָה ספרי ופירש"י וְאִתְחַנֵּן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

(61) רָאָה גַם סה"מ תרנ"ו ע' שְׁפּו וְאִילָךְ. (62) זֶהוּ ח"א קטו, א. ח"ג קח, ב. וְרָאָה גַם סה"מ תרע"ח ע' שְׁצו. (63) שְׁלֵ"ה
כַּה, א. לְקוֹ"ת תּוֹרִיעַ כֵּג, א. וְעוֹד. (64) רָאָה ספרי ופירש"י וְאִתְחַנֵּן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **גַּם בְּהִיּוֹתוֹ הַיְּהוּדִי הַעוֹבֵד אֶת ה'**
 2 **לְמִטָּה הָרִי הוּא בְּאוֹתָהּ**
 3 **הַמַּהוּת כְּפִי שְׁמוֹשָׁרְשׁ**
 4 **בְּעֶצְמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְכַח זֶה עוֹבֵד אֶת**
 5 **עֲבוֹדָתוֹ לְעִשּׂוֹת "דִּיָּרָה לֹא יִתְבָּרֵךְ בְּתַתְּחוּנִים", בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב.**

(65 פירוש"י תבוא כו, טז. ועוד.)

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

- דין נוסף: יצאו ארבעה בפתח זה, וארבעה בפתח זה, ונשתתירו
 שם בדיר ששה טלאים, אם אותן ששה יצאו כולם בפתח אחד
 מאותם הפתחים שיצאו ארבעה טלאים, נזמל מהם אחד
 למעשר, והשאר שיצאו מפתח אחד, פטורים ממעשר, כי בעת
 שהחלו לצאת היו עדיין עשרה כבשים בדיר, והיה זה 'מנן
 הראוי', ואם לאו – ואם לא יצאו הששה באחד משני הפתחים
 שיצאו בהם ארבעה מתחילה, הרי הקבוצות הראשונות שבכל
 אחת היו ארבעה טלאים, פטורים, כיון שבעת שהחלו לצאת
 היו עדיין עשרה בדיר, והיה זה 'מנן הראוי', ואילו הששה
 האחרונים, מצטרפין לגורן אחר, כיון שבעת שהחלו לצאת
 כבר לא היו עשרה טלאים בדיר ולא היה זה 'מנן הראוי'.
 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה חידש לנו רבא
 בשלשת אופנים אלו, וכי בא ללמדנו דמנן הראוי פטור,
 והאמרה רבא תדא זמנא – והרי כבר לימדנו רבא דין זה לעיל,
 ואין חידוש במה שחזר ואמר דין זה שוב באופן זה. משיבה
 הגמרא: רבא הוצרך לחזור וללמדנו את הדין באופנים אלו, כי
 מהו דתימא – שמא תאמר, אמנם ודאי מנן הראוי אפרינן –
 באופן שודאי המנן ראוי להתעשר בסופו, וכגון שהיו עשרה,
 והנותרים בדיר ודאי עומדים לצאת מאותו הפתח ולהצטרף
 לאלו שנמנו למנן עשרה, הרי שהיוצאים תחילה נפטרים על ידי
 המנן, אף אם בסוף מתו הטלאים בתוך הדיר ולא הופרש טלה
 למעשר, אבל ספק מנן הראוי – באופן שכבר בעת המנן יתכן
 שלא יבואו הטלאים הנמנים לידי מעשר, וכגון שיש ארבעה
 עשר טלאים ויצאו ארבעה מהם בפתח אחד וארבעה בפתח
 אחר, שבאופן זה אין ודאות שימנה עשרה בפתח אחד, משום
 דהנותרים חזי להקא ודחזי להקא – ראויים לכאן וראויים
 לכאן, כלומר, הם יכולים לצאת בפתח שיצאו הארבעה
 הראשונים ולהצטרף עמהם לשיעור מעשר, אך יכולים גם
 לצאת בפתח האחר ולהצטרף לשיעור מעשר עם הארבעה
 האחרים, היה מקום לומר שבאופן זה לא אפרינן שהמנן נחשב
 כמנן הראוי ופוסט ממעשר, קא משמע לן רבא, שגם באופן זה
 המנן נחשב 'מנן הראוי', וכל מי שנמנה ביציאתו והיה ראוי
 שבאותו הפתח יצאו עשרה, פטור ממעשר.
 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבא בדיני מעשר בהמה: ואמר
 רבא, היו לו חמשה עשר טלאים, לא יאמר אבדור עשרה
 טלאים כחושים ואבדורם לדיר, ונזמל מהם אחד למעשר,
 והשאר שמחוץ לדיר יהיו פטורים ממעשר, שהרי הם לא
 הצטרפו בדיר אחד לעד של עשרה, אלא בזמן דליר, ומוציא
 עשרה בפתח הדיר במנן, ונזמל מהם אחד למעשר, והשאר –
 והחמשה הנותרים בדיר, מצטרפין לגורן אחר להתעשר עם
 הבהמות שיוולדו לו עד זמן הגורן הבא ואינם נפטרים מחיוב
 מעשר בהמה שכבר חל עליהם.
 הגמרא מביאה ראייה מברייתא לדברי רבא: תניא נמי הכי –
 שנינו כן בברייתא כדברי רבא, היו לו חמשה עשר טלאים
- עשרה טלאים והכניסן לדיר, ומנה חמשה, ומת אחד מהם
 ו-מן העשרה, יש חילוקי דינים בזה, אם מן המנויים הוא הטלה
 שמת, מונה את הנותרים ומשלים עליהם – על החמשה
 הראשונים, עד שיהיה מנינם עשרה, והעשרי מפרישו למעשר
 על כולם, ואם מהטלאים שאינן מנויים הוא הטלה שמת, ושוב
 לא ניתן להשלים את המנן לעשרה טלאים, הטלאים המנויים
 פטורין מלמנותם שוב, ואילו ארבעת הטלאים שאינן מנויים,
 מצטרפין לגורן אחר להתעשר עם הבהמות שיוולדו לו עד זמן
 הגורן הבא. כיון שכבר היו בעדר של עשרה והתחייבו במעשר.
 והיינו כדברי רבא, שהנמנים בזמן שהיו בדיר כדי להשלים
 לעשרה מנינים פוטרם אף אם לבסוף לא הופרש עליהם, ואילו
 אלו שעדיין לא נמנו או שבעת מנינם לא היה ניתן להשלים
 את מנינם לעשרה, לא נפטרו וצריך לחזור ולמנותם.
 הגמרא מביאה חילוקי דינים נוספים התלויים בכלל של 'מנן
 הראוי פוסט': ואמר רבא, היו לו ארבעה עשר טלאים החייבים
 במעשר בהמה, והכניסן לדיר שיש לו כמה פתחים, ויצאו
 תחילה ששה בפתח זה, ואחר כך יצאו ארבעה בפתח זה
 ו-בפתח אחר, וארבעה נשתתירו שם בתוך הדיר, הדין תלוי
 באופן בו יצאו אותם ארבעה שבדיר, אם בפתח בו יצאו הששה
 הראשונים הם יצאו, הם מצטרפים למעשר, ונזמל מהם אחד
 את היוצא אחרון, ומפרישו, והשאר – והארבעה שיצאו מהפתח
 האחר, מצטרפין לגורן אחר, כיון שלא נפטרו במעשר זה
 שנעשה בפתח אחר. ואם לאו – ואם לא יצאו האחרונים בפתח
 בו יצאו ששה הראשונים, אלא בפתח שיצאו הארבעה
 הראשונים או שנשארו בדיר, הרי ששה הראשונים פטורין, כי
 בעת שהחלו לצאת היו עשרה בדיר, והיו ראויים להתעשר,
 וארבעה ארבעה – ואותם ארבעה שיצאו ראשונים בפתח
 האחר, והארבעה האחרים שיצאו אחריהם או נותרו בדיר,
 מצטרפין לגורן אחר, כיון שבעת שהחלו לצאת, כבר לא היו
 בדיר עשרה טלאים, ובאופן זה אין מנינים פוטרם.
 דין נוסף: יצאו תחילה ארבעה טלאים בפתח זה, ואחר כך יצאו
 ששה בפתח זה, ונשתתירו שם בדיר ארבעה טלאים, אם אותם
 ארבעה, בפתח הששה יצאו, הרי שביציאתם השלימו למנן
 עשרה טלאים שיצאו מאותו הפתח, ונזמל מהם אחד למעשר,
 והשאר – ואותם ארבעה טלאים שיצאו תחילה מפתח אחר,
 פטורים ממעשר על אף שלא הופרש עליהם מעשר, כי בעת
 שיצאו היה זה 'מנן הראוי', ואם לאו – ואם לא יצאו הארבעה
 האחרונים בפתח שיצאו בו הששה, אלא בפתח שיצאו הארבעה
 הראשונים או שנשארו בדיר, הרי הארבעה שיצאו ראשונים וכן
 הששה שיצאו לאחריהם בפתח השני, פטורים, כי בעת שהחלו
 לצאת היו עדיין עשרה טלאים בדיר, והיה זה 'מנן הראוי'
 הפוסט מחיוב מעשר, ואילו אותם ארבעה שנותרו בדיר, ויצאו
 בפתח שיצאו בו הארבעה הראשונים, מצטרפין לגורן אחר,
 ולא נפטרו במנינם, כי בעת שמנאם כבר לא היו בדיר עשרה
 טלאים, ולא היה זה 'מנן הראוי'.

ביאור בדרך אפשר

בתחילת פרשת השבוע נאמר:

נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וּגְוֹ¹. וּמִדִּיק וּשְׂוֹאֵל רִבְנוּ
הַזֶּקֶן בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה², ספר המכיל מאמרי חסידות שלו על פרשיות
התורה בחומשים ויקרא-במדבר דברים (ושרי השירים) יֵשׁ לְהִבִּין לָמָּה

נֶאֱמַר בְּכֵנִי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם"

ביטוי שמשמעותו שהם פחות חשובים

וטפלים לגבי שאר משפחות הלויים

שעליהם מדובר בפסוקים אלה?

וּנִקְדַּת הַבְּאֹר שֶׁל רִבְנוּ הֶזֶק

בְּזָה³ בִּלְקוֹטֵי תוֹרָה שֶׁ, שְׁהַעֲנֵן

ד' נִשְׂאָא אֶת רֹאשׁ" לפי משמעותו

הפנימית הוא לְהַעֲלוֹת לְנֶשֶׂא

ולרומם אֶת בְּחִינַת הָרֹאשׁ

שעניינו שכל לְבַחֲיַנַת הָרִצּוֹן

(שְׁלֻמְעֵלָה מִן הַשֶּׁכֶל כפי

סרואים גם בכוחות הנפש של האדם,

המקבילים לספירות ולבחינות

העליונות באלוקות שדרך כלל השכל

נוטה אחר הרצון) וְקִתְרִי בְחִינַת

כְּתֵר עֲלִיּוֹן שעניינו הרצון העליון

שלמעלה מבחינת 'ראש' ו'חכמה'

שעניינה שכל. וְעַקֵּר הַעֲלָאָה זֶה

של השכל אל הרצון הִיא עַל-יְדֵי

עֶסֶק לִימֹד הַתּוֹרָה, שְׁהִיא

התורה בְּחִינַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן

שהיא בהלכות התורה הקדושה-ביון

הוא גילה את רצונו.

וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ מַעֲלָה

בְּתוֹרָה שֶׁהִיא הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן גַּם

לְגַבִּי מִצּוֹת, שְׁהַמִּצּוֹת (שֶׁגַּם

הֵן רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ואם כן לכאורה

התורה והמצוות שווים בחשיבותם

ומעלתם, אלא (שהמצוות) הֵן

בְּבַחֲיַנַת מְקִיף בְּלִבְדֵּי, וְאֵינֹו

מֵאִיר הַגִּילּוֹי בְּבַחֲיַנַת אֹור

פְּנִימִי מִמֶּשׁ, אֲבָל הַתּוֹרָה

הִיא בְּבַחֲיַנַת אֹור פְּנִימִי

מִמֶּשׁ, כִּמְבוֹאֵר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת

שֶׁהַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי הָאֹור הָאֱלֹוִקִי

בעולמות ובנבראים באה בשני אופנים: המשכה 'פנימית', הנרגשת ונקלטת

בהם בפנימיות ומתאחדת איתם, והמשכה בדרך 'מקיף' שמאירה ומתגלה

באופן של רוממות והבדלה, ועל כך מבואר כאן שהיתרון בהמשכה על ידי

לימוד התורה הוא שהיא המשכה פנימית ואילו ההמשכה שעל ידי קיום

ביאור בדרך אפשר

מצוות היא באופן 'מקיף' שאינו נמשך וחודר בעולמות ובנבראים בפנימיות,

וְשִׁרְשָׁה גַּם-כֵּן מִפְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר כו' והעובדה שמדובר באור פנימי

היא בגלל שהוא אור ממדרגה נמוכה יותר אלא גם אור זה נמשך ממקור

גבוה מאוד, פנימיות הכתר, וכיוון שהוא נמשך מהפנימיות, לכן הוא אור

פנימי.

וְלִכֵּן גַּבִּי בְּנֵי קָהָת שְׁהִיוּ

טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שָׁבוּ

הַלְלוּחֹת, עֲנִין הַתּוֹרָה, נֶאֱמַר

"נִשְׂאָא אֶת רֹאשׁ" כי עבודה זו של

נשיאת ראש (העלאת המוחין אל

הרצון) שייכת בעיקר ללימוד התורה

שהוא עניינם של בני קהת. אֲךְ מִכֹּל-

מקום גַּם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, כִּיּוֹן

שְׁנִשְׂאוּ אֶת הַיְרִיעוֹת שֶׁל

המשכן, שגם הם בְּחִינַת הַמְּקִיף,

דְּיוֹגְמַת הַהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי

הַמִּצּוֹת כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל, לִכֵּן נֶאֱמַר

בָּהֶם בְּכֵנִי גֵרְשׁוֹן "נִשְׂאָא אֶת

רֹאשׁ", שְׁהִיוּ הַהַעֲלָאָה

לְבַחֲיַנַת כֶּתֶר, וּמִכֹּל-מְקוֹם

נֶאֱמַר "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם"

ומשמע שעיקר 'נשיאת ראש' הוא של

בני קהת ואילו הנשיאת ראש של בני

גרשון היא כתוספת וטפל לבני קהת,

("גם הם"), לְפִי שְׁאֲצָלָם

גרשון, הִרִי זֶה ה'נשיאת ראש'

(הנפעלת על ידי קיום המצוות)

בְּבַחֲיַנַת מְקִיף עֲדִין, וְאֵלוּ

עַקֵּר עֲנִין נִשְׂאֵי רֹאשׁ נֶאֱמַר

בְּכֵנִי קָהָת שְׁנִשְׂאוּ אֶת

הַלְלוּחֹת, עֲנִין הַתּוֹרָה שְׁמֵאִיר

בְּבַחֲיַנַת פְּנִימִיּוֹת כִּמְבוֹאֵר לְעֵיל.

וְעוֹד זֹאת, עֲנִין נוסף שבו יש לבני

קהת יתרון על בני גרשון ולכן נאמר

בְּכֵנִי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם", הוּא שְׁבִנִי

גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים מִזִּכְכֵּם וּמְרוממים

אֶת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְבַחֲיַנַת

מִדּוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מִהַשֶּׁכֶל בִּסְדֵּר

הַשְׁתַּלְשׁוּת שֶׁל הָאֹוֶרוֹת וְהַסְפִּירוֹת

הָעֲלִיּוֹנוֹת, הַמוֹחִין, הַשֶּׁכֶל (חכמה בינה ודעת) הם מעל למידות (חסד, גבורה,

תפארת וכן הלאה), אבל למידות יש שורש ומקור בדרגות עליונות יותר,

שֶׁלִּמְעַלָּה מִהַשֶּׁכֶל (ושורש המידות במדרגה שלמעלה מהשכל הוא בְּחִינַת

ז' תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁבַּע הַמִּדּוֹת הַנִּקְרָאוֹת 'תַּחְתּוֹנוֹת' כי הן בדרגה נמוכה ביחס

בס"ד. שבת פרשת נשא, י"ב

סיון, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם וּגְוֹ¹. וּמִדִּיק

רִבְנוּ הַזֶּקֶן בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה², יֵשׁ לְהִבִּין

לָמָּה נֶאֱמַר בְּכֵנִי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם". וּנִקְדַּת

הַבְּאֹר בְּזָה³, שְׁהַעֲנֵן ד'נִשְׂאָא אֶת רֹאשׁ" הוּא

לְהַעֲלוֹת אֶת בְּחִינַת הָרֹאשׁ לְבַחֲיַנַת הָרִצּוֹן

(שְׁלֻמְעֵלָה מִן הַשֶּׁכֶל) וְעַקֵּר הַעֲלָאָה זֶה

הִיא עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, שְׁהִיא בְּחִינַת רִצּוֹן

הָעֲלִיּוֹן. וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ מַעֲלָה בְּתוֹרָה גַּם

לְגַבִּי מִצּוֹת, שְׁהַמִּצּוֹת (שֶׁגַּם הֵן רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן) הֵן

בְּבַחֲיַנַת מְקִיף בְּלִבְדֵּי, וְאֵינֹו מֵאִיר הַגִּילּוֹי

בְּבַחֲיַנַת אֹור פְּנִימִי מִמֶּשׁ, אֲבָל הַתּוֹרָה הִיא

בְּבַחֲיַנַת אֹור פְּנִימִי מִמֶּשׁ, וְשִׁרְשָׁה גַּם-כֵּן

מִפְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר כו'. וְלִכֵּן גַּבִּי בְּנֵי קָהָת שְׁהִיוּ

טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שָׁבוּ הַלְלוּחֹת, נֶאֱמַר "נִשְׂאָא אֶת

רֹאשׁ". אֲךְ גַּם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, כִּיּוֹן שְׁנִשְׂאוּ אֶת

הַיְרִיעוֹת, בְּחִינַת הַמְּקִיף, דְּיוֹגְמַת הַהַמְשָׁכָה

שְׁעַל-יְדֵי הַמִּצּוֹת, לִכֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם "נִשְׂאָא אֶת

רֹאשׁ", שְׁהִיוּ הַהַעֲלָאָה לְבַחֲיַנַת כֶּתֶר, וּמִכֹּל-

מְקוֹם נֶאֱמַר "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם", לְפִי שְׁאֲצָלָם

הִרִי זֶה בְּבַחֲיַנַת מְקִיף עֲדִין, וְאֵלוּ עַקֵּר עֲנִין

נִשְׂאֵי רֹאשׁ נֶאֱמַר בְּכֵנִי קָהָת שְׁנִשְׂאוּ אֶת

הַלְלוּחֹת, שְׁמֵאִיר בְּבַחֲיַנַת פְּנִימִיּוֹת. וְעוֹד זֹאת,

שְׁבִנִי גֵרְשׁוֹן מַעֲלִים אֶת הַמִּדּוֹת לְבַחֲיַנַת מִדּוֹת

שְׁלֻמְעֵלָה מִהַשֶּׁכֶל (בְּחִינַת ז' תַּחְתּוֹנוֹת ד'אֲרִיף

העליונות, המוחין, השכל (חכמה בינה ודעת) הם מעל למידות (חסד, גבורה,

תפארת וכן הלאה), אבל למידות יש שורש ומקור בדרגות עליונות יותר,

שֶׁלִּמְעַלָּה מִהַשֶּׁכֶל (ושורש המידות במדרגה שלמעלה מהשכל הוא בְּחִינַת

ז' תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁבַּע הַמִּדּוֹת הַנִּקְרָאוֹת 'תַּחְתּוֹנוֹת' כי הן בדרגה נמוכה ביחס

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

על-ידי בני קהת, ולכן נאמר בשניהם הן בבני קהת והן בבני גרשון 'נשיאת ראש' כי למעשה בשני האופנים (הן בעבודה בדרך מלמטה למעלה והן בעבודה בדרך מלמעלה למטה) יש נשיאת ראש (שעיקר ה'נשיאת ראש' היא על ידי בני קהת ולכן נאמר בבני גרשון 'גם הם', כמבואר לעיל).

ובחינת "מהלכים" שני אופני ההליכה האמורים לעיל צריך להיות "בין העומדים", והוא רמז על בחינת "עצי שטים עומדים" דבני מררי (שעבודתם היתה משא הקרשים של המשכן שנעשו מ"עצי שטים עומדים"⁸, והוא ענן העבודה ד"בכל נפשך" שהיא בבחינת עמידה⁵ כיוון שעמידה מסמלת ביטול של המציאות האישית), ולכן לא נאמר בהם בבני מררי 'נשיאת ראש' שהיא עניין שמגדיל את המציאות.

(ב) אף באמור לעיל שבבני קהת ובבני גרשון היתה נשיאת ראש ואילו בבני מררי לא הייתה נשיאת ראש צריך להבין⁹, הרי ידוע¹⁰ בתורת החסידות שכל ענין נסיעת בני ישראל עם המשכן וכליו במדבר (והכוונה למסע כולו החל מיציאת מצרים שבה התחילו מסעי בני ישראל במדבר עד בואם אל ירדן ירחו, שאז נכנסו לארץ טובה ורחבה) היה כדי לפעול אצל בני ישראל ענין ההלוק והעלייה ממדריגה למדריגה, ואין אפשר לומר שאצל בני מררי לא היתה העבודה דבחינת הלוק?

והינו, דעם היות שעבודת בני מררי היתה משא קרשי המשכן שמצד-עצמם הקרשים הם "עצי שטים עומדים" ועמידה פירושה לעמוד במקום אחד, ללא הליכה והתקדמות, מפל-מקום היה צריך להיות אצלם גם אצל בני מררי ענין ההלוק (התקדמות

1 לשלוש הספירות של המוחין, כפי ששבע המידות ד'אריך אנפין' פנים ארוכות, והיא בחינה במדריגת ה'כתר' שלמעלה מהשכל והחכמה, כשם שכתר בגשמיות הוא מעל הראש), אבל בני קהת מעלים את בחינת ההקמה שהיא ענינים ומדריגות (כמבואר לעיל שהדבר נרמז בשייכות של בני קהת לארון וללוחות) לבחינת

6 ההקמה שבפכתו (שלמעלה מהמידות כפי שהן בכתר). אבל עבודת בני מררי שהיא כאמור עבודת המידות היא בבחינת יראה עבודת ה' מתוך יראה והנמשכת מן הראש והמוחין והיא למטה מהראש והמוחין עצמם, לכן לא נאמר בהם 'נשיאת ראש' שהרי זו עבודת המידות ולא עבודת הראש.

16 ומוסיף רבנו הזקן לבאר⁴ בהמשך המאמר ב'לקוטי תורה', שהענין ד'נשיאת ראש' שהוא, כאמור, העלאת הראש והמוחין לבחינה שלמעלה מהשכל, מורה על העבודה עבודת ה' בבחינת הלוק ההליכה ועלייה ממדריגה למדריגה בלי גבול (והוא ענין העבודה ד"בכל מאדך"⁵ כנאמר בקריאת שמע "ואהבת את ה' אלוך... בכל מאודך", ר"מאד⁶ משמעותו בלי גבול), כמו שכתוב⁶ בנבואת זכריה בדבר ה' ליהושע הכהן הגדול ונתתי לך מהלכים בין העומדים, דפירוש "מהלכים" הליכה בלשון רבים הוא שני סוגים של הליכה, האחד הליכה והתעלות על-ידי 'רעותא דלפא' רצון הלב, התעוררות של האדם מלמטה מצד האדם למעלה להתקרב לאלוקות, וזהו ענין בני גרשון העובדים

39 את ה' בעיקר בעבודת הלב. והשני ומצות הפועלים התגלות והארת אור אלוקי להאיר על האדם מלמעלה למטה⁷, וזהו עבודה זו של המשכת אלוקות על ידי תורה ומצוות היא

41

(4 שם כה, ב. 5) שם כג, סע"ד. (6 זכר"ג, ז. 7) ראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך. (8 תרומה כו, טו. ויקהל לו, כ. 9) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ח ע' 53 ואילך (ממאמר זה). (10) ראה לקו"ת מסעי פח, ריש ע"ד. פט, ב. ושם צו, א - שהוא בחי' הליכה. וראה המשך המאמר בלקו"ת כאן.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ועליה (בלי-גבול) מצד ענין הנסיעה שהיה בכל חלקי
2 המשכן (שעל-ידו על ידי המשכן כולו נעשה הענין ד"ושכנתי
3 בתוכם" ¹¹ השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל), והמסע
4 של כל חלקי המשכן כולל גם קרשי המשכן, שעל-ידם על-ידי
5 הקרשים הוא עקר קיום
6 המשכן. ועל-כרחך בהכרח
7 צריך לומר, שגם אצל בני
8 מררי נושאי הקרשים היה כללות
9 ענין ההלוח בלי-גבול ("נשא
10 את ראש" ¹²), אלא שמצד שני
11 יש הבדל מהותי בין הנשיאת ראש
12 של בני מררי לזו של בני גרשון
13 (וכל-שכן לגבי זו של בני קהת), כיון
14 שעבודתם של בני גרשון
15 בנושאת קרשי המשכן היתה
16 רק על-ידי עגלות (ולא כבני
17 גרשון שאצלם היתה גם
18 עבודת מִשָּׁא ¹³ בעצמם), הנה
19 גם ענין ההלוח קשור עם
20 בחינת עגלות, שרומז על
21 הנפש הבהמית, כלומר, התעלות
22 והליכה מתוך התעסקות לבור
23 ולהעלות את הנפש הבהמית, כפי
24 שממשך ומבאר.
25 ג) ויובן בהקדים באור ענין
26 העבודה דהלוח ועליה רוחנית
27 ממדריגה למדריגה בלי-גבול,
28 שנעשה על-ידי הירידה
29 למטה דוקא ¹⁴, כמבאר במאמרי
30 חסידות על הפסוק הנזכר, "ונתתי לך
31 מהלכים בין העומדים האלה",
32 ש"מהלכים" הן הנשמות רעומדים' הם
33 המלאכים, ודוקא הנשמות זוכות
34 להליכה בלי גבול ולא המלאכים, כי
35 רק הנשמות יורדות למטה לעולם הזה
36 ומתלבשות בגוף גשמי, מה-שאי-כן
37 המלאכים, שיש בזה שלשה
38 ענינים ¹⁵, כפי שממשך ומפרט.
39 ענין האחד, עצם ההלוח
40 והעליה בלי-גבול, שהוא ענין האהבה לה' דנפש הבהמית
41 (לאחר ברוך לאחר הפרדת הטוב שבה מהרע והעלאתו לקדושה),
- דכיון ששרש נפש הבהמית הוא מעולם ה'תהו' כמבאר
בקבלה וחסידות, העולמות במתכונתם הנוכחית, עם 'סדר השתלשלות' הדרגתי
ומסודר ועשר ספירות שהאורות שלהם מלוכשים בתוך כלים ראויים לקליטתם,
נקראים 'עולם התיקון'. ול'תיקון' קדם 'עולם התהו' בו היו אורות מרובים
וכלים מועטים, מצב שגרם ל'שבירת
הכלים' ו'נפילה' של ניצוצות קדושה
ואלוקות לתחומים שמחוץ לגבולות
הקדושה, ובשוש הדברים 'תהו' נעלה
מ'תיקון' (ולכן שורש הנפש הבהמית
הוא למעלה מהשרש של נפש
האֱלֹקִית שהוא מעולם ה'תיקון'),
לכן הנה דוקא בזה בנפש
הבהמית ישנו הענין ד'רב
תבואות בכת שור" ¹⁶, וכאשר
היא מתבררת ומתעלה לקדושה, כל
הכוחות שהיו בה קודם לכן עוברים
לצד הקדושה וכיוון שקודם הבירור
הנפש הבהמית היא בתוקף ובכוח רב
בענינים של היפך הקדושה, כאשר היא
מתבררת אהבת ה' בכוחה היא בתוקף
רב, שהוא ענין האהבה בלי
גבול.
וענין השני באהבת ה' בלי גבול
הוא, שפונת המטרה של ההלוח
בלי-גבול היא כדי שיהיה
לאחר מכן "אחריך נרוצה" ¹⁷,
לשון רבים, שגם הנפש
האֱלֹקִית (שמבחינת ה'תיקון'
ולכן מצד עצמה היא שייכת יותר
לעבודה בסדר והדרגה) תהיה
בתנועה של אהבת ה' בלי
גבול, מתוך יציאה מוחלטת מגדרי
המציאות האישית.
וענין השלישי, שלאחרי
שנעשה ההלוח בלי-גבול
בנפש האֱלֹקִית ("אחריך
נרוצה"), אזי מתעלית הנפש האֱלֹקִית לאמתת
שרשה ומקורה כפי ששייך לה לכדה, שזהו ענין
ה'ביאני (לשון יחיד) המלך חדריו" ¹⁷.
לכדה, והוא למעלה משורש הנפש האלוקית, כאמור לעיל, שזהו ענין
ה'ביאני (לשון יחיד) המלך חדריו" ¹⁷.

(11) תרומה כה, ח. 12) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו ד, כט. אלשיך ריש פרשתנו ד"ה עוד אפשר. 13) נתבאר בארוכה בשיחות שלפני המאמר (לקו"ש שם ע' 49 ואילך). 14) ראה סה"מ את"ר שם. 15) בכל הבא לקמן - ראה בפרטיות ספר הערכים-חב"ד ח"א ע' אהבת ה' - ההוספה שבה ע"י נה"ב. וש"נ. 16) לשון הכתוב - משלי יד, ד. 17) לשון הכתוב -

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַחֲלוּקִים בֵּין בְּנֵי קָהָת, בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
2 וּבְנֵי מְרָרִי. שְׁאֵצֵל בְּנֵי מְרָרִי, שֶׁהַמִּשְׁאָה שֶׁלָּהֶם הָיָה עַל גְּבִי
3 הָעֲגֻלּוֹת, דָּבָר שֶׁמִּסְמֵל אֶת הָעֲבוּדָה עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הָיָה עֲנִין
4 הַהֲלוּף בְּלִי-גָבוּל רַק בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית עֲצָמָה (בְּחִינַת עֲגֻלּוֹת),
5 וְלֹא נִפְעַל הַהֲלוּף בָּהֶם גּוּפָא,
6 בְּכַנִּי מְרִיר עֲצָמִים, בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית.
7 וְאֵלּוּ אֵצֵל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, נַעֲשֶׂה
8 גַּם הָעֲנִין ד' אַחֲרֵיךְ נִרְוָצָה",
9 הֵינּוּ, שֶׁהַהֲלוּף בְּלִי-גָבוּל הָיָה
10 הֵן בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית (מִשְׁאָה
11 בְּעֲגֻלּוֹת), וְהֵן בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
12 (עֲבוּדַת מִשְׁאָה).
13 וְאֵצֵל בְּנֵי קָהָת הָיָה גַּם הָעֲנִין
14 הַיּוֹתֵר נַעֲלָה ד' הֵבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ
15 חֲדָרָיו", הָאִמּוֹר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק
16 לְאַחֵר 'מִשְׁכַּנִּי אַחֲרֶיךָ נִרְוָצָה', שֶׁזֶּהוּ
17 הַהֲלוּף בְּלִי-גָבוּל שֶׁמִּצַּד
18 הַשָּׂרֵשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
19 הָאֱלֹקִית שְׁבַעֲסָם מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּמִקּוֹר
20 גְּבוּהָ בְּיֹתֵר בְּאֻלְקוֹת שְׁאִינוּ שִׁיף
21 כָּלִל לַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (עֲגֻלּוֹת),
22 וְלִכְּנָן הָיָה עָקֵר מִשְׁאָם שֶׁל בְּנֵי
23 קָהָת - הָאֲרֹן, עֲנִין הַתּוֹרָה,
24 כִּינּוּן שֶׁהָעֲנִין ד' הֵבִיאֲנִי
25 הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו" נִפְעַל בְּמִתֵּן-
26 תּוֹרָה בְּחַג הַשְּׁבֻעוֹת¹⁸ כַּמְבוֹאֵר
27 בְּאִרְכּוֹת בְּמִאֲמָרֵי חֲסִידוֹת הַמִּפְרָטִים
28 אֶת הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל יִצְחָק
29 מִצְרַיִם, סְפִירַת הָעוֹמֵר וּמִתֵּן תּוֹרָה
30 שֶׁשְׁלִימוֹת הַהִתְאָחָדוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
31 עִם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נִפְעֵלָה בְּמִתֵּן
32 תּוֹרָה.
33 (ה) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה,
34 שֶׁכָּלִלוֹת עֲנִין הַהֲלוּף בְּלִי-
35 גָבוּל שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַיְרִידָה
- לְמִטָּה בְּעֲבוּדָה דְּבִרּוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דִּקְא,
הוּא עֲנִין שְׁיִתְגַּלָּה לְעִתִּיד-לְבֹא, שְׁאֵז תִּתְגַּלָּה מַעֲלַת הַגּוּף עַל הַנֶּפֶשׁ, עַד
שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּתְגַּלָּה מַעֲלַת הַגּוּף עַל הַנֶּפֶשׁ, עַד שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּתְגַּלָּה
נִזְוֶנֶת מִקְבַּלַת שְׁפַע וְחַיִּית מִן הַגּוּף¹⁹, וְעַכְשָׁיו הָרִי זֶה רַק ב'כֹּחַ' וּבְהֶעֱלֵם, אֲבָל
עַל הַנִּשְׁמָה רַק ב'כֹּחַ' וּבְהֶעֱלֵם,
אֲבָל זֶהוּ הָעֵלֶם שְׁיִשְׁנֻ
בְּמִצִּיאוֹת וְאִף שֶׁשֶׁלֵּב זֶה הוּא
נֶעֱלָם הָרִי הוּא קִיִּים וְקָרוֹב אֶל
הַמִּצִּיאוֹת, כִּמוּ אֵשׁ שֶׁבִּגְחָלָה
שֶׁאֵמָנָם אֵינָה נִרְאִית וְנִכְרַת כִּמוּ אֵשׁ
גְּלוּיָה, אֲבָל הִיא קִיִּימָה (וְלֹא כִּמוּ
הַהֶעֱלֵם דָּאשׁ שֶׁבְּצִוּר אֲבֵן
הַחֲלָמִישׁ, שֶׁכְּדִי לְגַלּוֹתוֹ יֵשׁ
צוּרָה בְּהַפָּאָה מִתּוֹךְ יְגִיעָה
דִּקְא אֲבָל לֹא־יִגִּיעָה מִצִּיאוֹתָה לֹא
נִכְרַת²⁰, כָּכֵל הָעֲנִינִים
דְּלְעִתִּיד-לְבֹא שֶׁהֵם כֶּתֶם, בּוֹמֵן
הַגְּלוּת בְּאֻפֵּן ד' אַחֲכָה לֹא כָכֵל
יוֹם שְׁיִבֵּא"²¹, וְכַפֵּשׁ
יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה, מִיֵּד
הֵן נִגְאָלִין²², וְהָרִי עֲנִין
הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּשַׁעֲמָא חֲדָא
וּבְרַגְעָא חֲדָא²³ בְּשַׁעֲמָא אַחַת
וּבְרַגְעָא אַחַד וְלִכְּנָן הָעֲנִינִים הָעִתִּידִים
לְהִתְגַּלּוֹת לְעִתִּיד-לְבֹא יִכּוּלִים
לְהִתְגַּלּוֹת מִיֵּד.

שה"ש א, ד. 18) ראה רד"ה משכני (הא') תש"א. ובכ"מ. 19) ראה ד"ה אלה תולדות נח תרל"ז פ"ח-יט. המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. סה"מ תרס"ז ע' ריט. 20) ראה סה"מ תר"ן ע' שס ואילך. המשך תרס"ו ע' קז ואילך. 21) נוסח "אני מאמין" - ע"פ עיקר ה"ב מ"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם, סנהדרין - הקדמה לפרק חלק). 22) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 23) זח"א קכט, א.

בס"ד. שיחת* יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדוש לסעודה.
- 2 א. ידוע נוסח הברכה שהיה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נוהג לברך בקשר לחג השבועות
- 3 (בדיבור ובכתב, ליחיד ולרבים): "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"¹.
- 4 ולכאורה אינו מובן:
- 5 ענין השמחה צריך להיות לא רק בתורה, אלא גם במצוות (לא רק בקו התורה, אלא גם בקו העבודה
- 6 וגמילות חסדים²), וכמו שכתב הרמב"ם³ "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא
- 7 .. שנאמר⁴ תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". ולא מצינו הדגשה מיוחדת בנוגע
- 8 לתורה שצריכה להיות שמחה גדולה יותר.
- 9 ואם כן, מהו הטעם שדוקא בקשר לחג השבועות, זמן מתן תורה, היה כבוד קדושת מורי וחמי
- 10 אדמו"ר מביע ברכתו שתהיה קבלת התורה בשמחה?
- 11 ב. ויובן מהענין דמתן תורה בפעם הראשונה, שאז היו בני ישראל כמו גרים, כדאיתא בגמרא במסכת
- 12 יבמות⁵ שמתן תורה הוא ענין הגירות (שלכן למדים ממתן תורה כמה פרטי דינים בנוגע לגירות).
- 13 והנה, כאשר גר בא להתגייר ולקבל על עצמו עול תורה ומצוות, הרי הסדר בזה - שתחילה אומרים
- 14 לו "מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע וכו'"⁶, והיינו, שמנסים להניאו מלהתגייר, ורק לאחר
- 15 שרואים שאכן רוצה באמת כו', אזי מקבלים אותו, כך, שענין הגירות צריך להיות מרצונו הטוב דוקא
- 16 - בשמחה, ולא בעל-כרחו, שאז אין זו גירות.
- 17 - לאחר שנתגייר, הרי הוא כמו כל איש ישראל בתולדתו, שאז יכולים גם לכוף אותו לקיים מצוה⁷
- 18 (כיון שזהו רצונו האמיתי, וכמו שכתב הרמב"ם⁸ ש"הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל
- 19 המצוות כו'", אלא "יצרו הוא שתקפו"; אבל ענין הגיור צריך להיות ברצון ובשמחה דוקא, ולא באופן
- 20 של כפייה.
- 21 וכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה דוקא.
- 22 וכמבואר בדרושי חסידות⁹ בפירוש מאמר רז"ל¹⁰ שבמתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית
- 23 כו'", שהוא ענין התגלות האהבה העליונה כו', שעל-ידי-זה נתעוררה האהבה אצל ישראל לקבל את
- 24 התורה ברצון ובשמחה; מה-שאינ-כן אילו קבלת התורה היתה באונס, לא היה הדבר כדבעי, ובלשון
- 25 הגמרא¹⁰: "מודעא רבה לאורייתא"¹¹.
- 26 ג. ועל-פי-זה יובן מאמר רז"ל¹² שלוחות ראשונות שניתנו ברעש, שלט בהם עין הרע ונשתברו,
- 27 ודוקא לוחות אחרונות שניתנו בחשאי נתקיימו, כי "אין לך מדה יפה מן הצניעות" - דלכאורה אינו
- 28 מובן: הרי הקב"ה ידע שהרעש יגרום לשבירת הלוחות, ואם כן, למה נתן את הלוחות הראשונות ברעש,
- 29 ולא נתנם מלכתחילה בחשאי?

(7) ברשימה נוספת: ודוקא באופן כזה יוכל לקיים את כל המצוות, הן מצוות עשה והן מצוות לא תעשה, שיש בהם ענינים שהם נגד רצונו של האדם.
(8) הל' גירושין ספ"ב.
(9) תו"א מג"א צח, סע"ד. לקו"ת פ' ראה כב, רע"א.
(10) שבת פח, א.
(11) נתבאר בשיחת ש"פ נשא בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות חמ"ד בתחלתו).
(12) תנחומא תשא לא. פרש"י תשא לד, ג.

(* שיחות א"ג (ס"א ט) - תוכן וראשי-פרקים בלבד (המ"ל).
(1) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ז בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות ח"כ ע' 38). וש"נ.
(2) שהרי נתינת הצדקה צריכה להיות בסבר פנים יפות (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד).
(3) סוף הל' לולב.
(4) תבוא כח, מז.
(5) מו, א"ב. וש"נ.
(6) שם מז, א.

והביאור בזה - על-פי האמור לעיל שקבלת התורה צריכה להיות מתוך שמחה דוקא, כי לולי זאת
לא יכול להיות ענין הגירות, ולכן הוצרכה להיות נתינת הלוחות מתוך "רעש", כי, הרעש מלמעלה עורר
את הרעש והשמחה אצל בני ישראל (שזהו ענין השמחה - התפשטות הנפש, בחינת "רעש", עד ליציאה
מגדרים).

[ואין להקשות שעל-פי-זה נמצא שקבלת התורה היתה מצד ה"רעש" דלמעלה, ולא מצד רצונם
ובחירתם של בני ישראל, ואילו ענין הגירות צריך להיות מצד בחירתו החפשית של הגר - שהרי מובן,
שהרעש דלמעלה לא הכריח בחירתם של בני ישראל (כי "רשות לכל אדם נתונה" . . ואין מי שיעכב בידו
מלעשות הטוב או הרע", ולא יתכן לומר ש"תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו"¹³), ובא
רק להקל עליהם להגיע לידי שמחה]. אלא שלפועל מצד בחירתם הרעה כו', גרם הרעש שנשתברו
הלוחות, והוצרכה להיות נתינת לוחות שניות בחשאי ובצנעה כו'.

ד. אך עדיין אינו מובן: מה נוגע הדבר אלינו עתה, לאחרית מתן תורה?
והענין בזה - דכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁴, הנה בחג השבועות בכל שנה חוזר ומתחדש
הענין דמתן-תורה ("יהיו בעיניך כחדשים"¹⁵), ולגבי ההתחדשות דמתן תורה בשנה זו נמצאים אנו
במעמד ומצב של גירות.

ומובן, שאין זה גורע חס ושלום במעלת לימוד התורה כו' בשנה שעברה, אלא, שהתורה היא בלי
גבול, ולכן בכל שנה ושנה צריך להיות הענין דקבלת התורה באופן נעלה יותר, בעילוי אחר עילוי, באופן
של הילוך שבאין ערוך לגמרי, עד כדי כך, שלגבי עליה זו הרי זה כמו מעמד ומצב של גירות, כקטן
שנולד¹⁶.

וכיון שבחג השבועות כל שנה ישנו הענין דקבלת התורה מחדש באופן של גירות, לכן צריכה להיות
קבלת התורה בשמחה דוקא¹⁷.

* * *

ה. על-פי האמור יש לבאר גם את הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בחג השבועות
לפני עשרים שנה¹⁸:

לאדמו"ר מהר"ש היה חסיד בשם ר' פרץ, מלמד, בעל מדריגה, וכרגיל בכגון-דא - עני מרוד... שהיה
רגיל לבוא לחג השבועות לאדמו"ר מהר"ש. פעם אחת הגיעו לחג השבועות אורחים רבים, ור' פרץ
חשב שלא יספיק להיכנס ליחידות לפני חג השבועות, אבל לפתע בא הגבאי ואמר לו שהרבי קורא לו
להיכנס אליו ליחידות.

בעת היחידות התאונן ר' פרץ לפני אדמו"ר מהר"ש שהוא כלי ריקן מלא בושה וכלימה. ואמר לו
אדמו"ר מהר"ש: "דאָס דאַרף מען קענען דערהערן" (כלומר: להרגיש זאת - זו גם "מדריגה"). ושאל
אותו אדמו"ר מהר"ש: האם אתה אומר תהלים בבכיות, והשיב: כן. ואמר לו אדמו"ר מהר"ש: תאמר
בכל יום שני קאָפיטלאַך תהלים בבכיות, וסיים: אבל לקבלת התורה צריכים ללכת בשמחה.

[וסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שבקטנותו ראה את ר' פרץ הנ"ל בחג השבועות שאומר
"תיקון" בבכיות. וכנראה, שכוונת אדמו"ר מהר"ש ב"קבלת התורה" (שצריך להיות בשמחה) היא לקריאת
התורה - שקורין עשרת-הדברות, בדוגמת מתן תורה בפעם הראשונה¹⁹].

(13) רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"א-ד.

(14) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(15) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(16) יבמות כב, א. וש"נ.

(17) ולאחרי שכבר היתה קבלת התורה בפעם הראשונה -

יודעים כבר בני"י איך להזהר ("באִוָּרְעֵנֶן זִיךְ") במצב של רעש
ושמחה כו'.

(18) שיחת ליל א' דחה"ש תש"ה ס"ג (סה"ש תש"ה ע' 101
ואילך). וראה שיחת יום ב' דחה"ש תשט"ו בתחלתה (תורת מנחם
- התוועדות חיד"ע ע' 111).

(19) ראה פסדר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).

- 1 ו. ולכאורה, סיפור זה תמוה מתחילתו עד סופו:
- 2 (א) למה דוקא בנוגע לחג השבועות אמר לו אדמו"ר מהר"ש שצריך להיות בשמחה, ולא בנוגע לשאר
- 3 המועדים, שכולם נקראים "מועדים לשמחה"?
- 4 (ב) כיון שחג השבועות הוא יום ההסתלקות של דוד המלך²⁰, הרי זה הזמן המתאים ביותר לאמירת
- 5 תהלים, ספרו של דוד המלך. ואם כן, יהודי שנוהג בכל יום לומר תהלים בבכיות - למה לא ינהג כן גם
- 6 בחג השבועות?
- 7 ז. ויובן על-פי האמור לעיל, שבחג השבועות, זמן מתן תורה, נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של
- 8 גירות, ולכן צריכים לקבל את התורה בשמחה דוקא.
- 9 - לאחר קבלת התורה בחג השבועות, בכללות העבודה במשך כל השנה, ישנם חילוקים בפרטי
- 10 אופני העבודה: יש מי שעבודתו בקו האהבה (חסד), יש מי שעבודתו בקו היראה (גבורה), ויש מי
- 11 שעבודתו בקו הרחמים כו'; אבל לקבלת התורה צריכים כולם להיות בשמחה.
- 12 ולהעיר, שאף ששמחה היא היפך השפלות, ובשביל קבלת התורה צריך להיות ענין השפלות דוקא,
- 13 כמו שכתוב²¹ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", וכמו שכתוב²² "ונפשי כעפר לכל תהיה
- 14 (ועל-ידי-זה) פתח לבי בתורתך" - הנה ענין השפלות צריך להיות לאחר קבלת התורה, ואילו קבלת
- 15 התורה עצמה צריך להיות בשמחה דוקא.
- * * *
- 8 ח. על-פי האמור לעיל בנוגע לקבלת התורה בשמחה - יובן גם בנוגע לענין הפנימיות:
- 9 קיום כל המצוות צריך להיות לכל לראש בפועל ממש, במעשה או בדיבור, ונוסף לזה, צריך להיות גם
- 10 בפנימיות, ולא די בכך שמקיים את המצוה "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצות אנשים
- 11 מלומדה"²³.
- 12 אבל אף-על-פי-כן, גם כאשר חסר בקיום המצוות אפילו במעשה בפועל - הרי אמרו רז"ל²⁴ "ישראל
- 13 אף-על-פי שחטא ישראל הוא", ואפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון²⁵. ועל-אחת-כמה-וכמה
- 14 בנוגע לקיום המצוות בפנימיות - הרי אמרו רז"ל²⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף-על-פי שלא
- 15 לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אף שכל זמן שהעסק בתורה ומצוות הוא "שלא לשמה", אין
- 16 זה בפנימיות.
- 17 אמנם, כאשר מדובר אודות גר שבא להתגייר - צריך לקבל על עצמו קיום כל המצוות, ולא רק
- 18 במעשה ובדיבור, אלא גם במחשבה, והיינו, שלא די בכך שמקבל על עצמו לקיים את המצוות במעשה
- 19 בפועל, אבל מחשבתו תהיה בענין אחר, אלא קבלת המצוות צריכה להיות בכל פנימיותו.
- 20 והמשל לזה מ"מלכותא דארעא" - שהיא "כעין מלכותא דרקיעא"²⁷ - כפי שרואים באמריקא, שכדי
- 21 לקבל "אזרחות" צריך להסכים לקיים את כל חוקי המדינה, ומי שלא מוכן לקבל על עצמו חוק מסויים,
- 22 לא יתקבל בתור "אזרח"; מה-שאין-כן מי שהוא כבר אזרח, אזי לא מקפידים עליו כל כך.
- 23 וכיון שבכל שנה מתחדש כללות הענין דמתן תורה שהוא בדוגמת ענין הגירות, מובן, שקבלת התורה
- 24 צריכה להיות בפנימיות, היינו, לקבל על עצמו לקיים את כל עניני התורה ומצוות, וכאמור, לא רק במעשה
- 25 ובדיבור, אלא גם במחשבה.

(23) ישע"י כט, יג.

(24) סנהדרין מד, רע"א.

(25) חגיגה בסופה. וש"נ.

(26) פסחים נ, ב. וש"נ.

(27) ברכות נח, א.

(20) ירושלמי (ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג) הובא

בתוד"ה אף עצרת (חגיגה יז, א).

(21) ישע"י נז, טו.

(22) תפלת "אלקי נצור" (ברכות יז, א). וראה לקו"ת במדבר

טו, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

ט. ולהעיר:

ישנם הטוענים שאף שבדאי צריכים לקיים את כל המצוות, מכל־מקום, יש גם מצוות קלות שאדם דש בעקביו²⁸.

ומוסיפים לטעון, שעיקר הזהירות צריכה להיות בנוגע למעשה ודיבור, אבל בנוגע למחשבה - הרי הוא חפשי לחשוב מה שרוצה; לפעמים חושב אודות ענינים ששייכים למשה רבינו, ולפעמים חושב אודות ענינים הפכיים, באמרו, שאין מענישים על מחשבה²⁹. ומבטיח להיזהר שלא תהיה לזה השפעה על כח הדיבור, ועל־אחת־כמה־וכמה על המעשה בפועל.

וכמו כן כשמדובר אודות ענין הקשור עם רגש שבלב, וכמו אהבת ישראל, שצריך לחוש אפילו כלפי יהודי שאינו מכירו ומעולם לא ראהו³⁰ - טוען הוא שאין זה שייך אליו; אם יש ביכולתו לעזור לו על־ידי מעשה בפועל, או על־ידי־זה שידבר עם פלוני שיעזור לו - בודאי יעשה זאת, אבל לא מתוך הרגש הלב. אבל, האמת היא שיהודי צריך לקיים את כל המצוות: רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידים³¹, באופן שלא יחסר אצלו שום אבר כו', אלא יהיה שלם ותמים³², והשלימות שלו צריכה להיות לא רק במעשה ודיבור, אלא גם במחשבה, ואדרבה: כיון שכח המחשבה הוא נעלה יותר, אזי הזהירות צריכה להיות גדולה יותר³³.

ואכן, סוף כל סוף יהיה כל אחד מישראל במעמד ומצב כזה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"³⁴. ובאופן כזה צריכה להיות קבלת התורה מלכתחילה.

(וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:)

יתן השם יתברך שתהיה לנו "אזרחות" טובה - על־ידי קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ובאופן שמזה תומשך נתינת כח על כל השנה כולה.

* * *

י. ידועה תורת רבינו הזקן³⁵ על הפסוק³⁶ "משכני אחריו נרוצה":

"משכני" - הוא ענין יציאת מצרים.

"אחריו נרוצה" - המסירת נפש דקריעת ים סוף שפעלה את הענין ד"נרוצה".

"הביאני המלך חדריו"³⁶ - הוא ענין מתן תורה, שבזה ישנם ריבוי מדריגות. ומה עשו היהודים הפשוטים - "נגילה ונשמחה בך"³⁶, בכ"ב אותיות התורה.

והנה, הפירוש הפשוט בזה - שכאשר מדובר אודות אותיות התורה, הרי זה ענין השייך לכל, גם לאנשים פשוטים; אבל בעומק יותר, הנה דוקא בענין ד"נגילה ונשמחה בך" - בכ"ב אותיות התורה - בא לידי ביטוי ענין קבלת התורה לאמיתתו.

יא. והענין בזה:

הפירוש ד"משכני" הוא - שהקב"ה מושך ומוציא אותו, ולא שהוא בעצמו יוצא. ובאופן כזה היתה היציאה ממצרים - שהרי בני ישראל עצמם לא היו יכולים לצאת ממצרים, כמאמר רז"ל³⁷ שאפילו עבד לא היה יכול לברוח משם, ולכן הוצרך הקב"ה להוציא אותם ממצרים - "משכני".

(28) תנחומא ופרש"י ר"פ עקב.

(29) ראה קידושין מ, א.

(30) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקל"ג.

וש"נ (נעתק ב"היום יום" טו כסלו. וראה גם שם ג אדר א).

(31) זח"א קע, ב.

(32) ראה לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ.

(33) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ג. תניא אגה"ק סוסכ"ב.

ובכ"מ.

(34) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(35) שיחת ליל א' דחה"ש תש"ג ס"ב (סה"ש תש"ג ס"ע

118). וראה גם לקו"ת ויקרא ב, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(36) שה"ש א, ד.

(37) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט.

- 1 אמנם, לאחר שהקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים - דרש ותבע מהם שיהיה ענין של עבודה גם מצדם.
- 2 וענין זה נפעל בעיקר לאחר ששה ימים הראשונים לצאתם ממצרים, בשביעי של פסח, בעת קריעת ים סוף - שהרי קריעת ים סוף היתה קשורה עם המסירות נפש של נחשון בן עמינדב, שקפץ לים³⁸, שזהו ענין של מסירות נפש במעשה בפועל.
- 3 ואז התחילה גם המסירות נפש בפועל של כל בני ישראל שהלכו במדבר - כדברי הנביא³⁹: "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה":
- 4 בהיותם בארץ מצרים - לאחר ש"בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים"⁴⁰ - היה לבני ישראל כל המצטרך להם, שהרי ארץ מצרים היתה מבורכת בגשמיות כו'. ואף-על-פי-כן, יצאו ממצרים באופן ש"גם צדה לא עשו להם"⁴¹, "מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו כו'"⁴².
- 5 אלא שזהו רק מה שהחליטו כו' ולא הקשו כו', אבל עדיין היו בארץ מצרים*; ואילו המסירות נפש בפועל ד"לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"⁴³, היתה רק לאחר קריעת ים סוף, שאז יצאו למדבר ולא מצאו מים⁴⁷.
- 6 ועל-ידי-זה נפעל הענין ד"נרוצה" (על דרך מה שכתוב⁴⁸ "כי ברח העם") - שאין זה באופן של התיישבות, על-פי השכל, כי, מצד השכל הפשוט אין מקום להנהגה כזו שששים ריבוא אנשים, לבד מנשים וטף, יצאו למדבר, "ארץ לא זרועה", אלא זוהי הנהגה של מסירות נפש - לא רק מסירת הרצון, אלא מסירת כל מציאותו, אפילו גופו, בשביל קיום רצונו יתברך.
- 7 ודוקא באופן כזה היה יכול להיות הענין ד"הביאני המלך חדריו", שזהו ענין דמתן תורה:
- 8 התורה - חכמתו ורצונו של הקב"ה שלמעלה מגדר שכל האנושי - אינה כמו כל שאר החכמות שמשגיגים אותם על-ידי יגיעה בלבד (כמאמר⁴⁹ "יגיעה ומצאת"), אלא יש צורך בהכנה מוקדמת - "ברכו בתורה תחלה"⁵⁰, "אשר בחר בנו מכל העמים", שזהו תנאי מוקדם לכך ש"נתן לנו את תורתו"⁵¹, ולכן לא די בהלימוד כשלעצמו, אלא הלימוד צריך להיות כדי לכוין אל האמת, ולהתאחד עם הקב"ה כו'⁵².
- 9 וזהו גם הטעם לכך ש"עובד כוכבים ומזלות שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר⁵³ תורה צוה לנו משה מורשה", אם מצד גזל, או מצד גילוי עריות ("מורשה מאורסה")⁵⁴, והיינו, לפי שלימוד התורה יכול להיות רק לאחר הקדמת הבחירה - "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ולולי זאת, לא יתכן שתהיה התלבשות רצונו וחכמתו יתברך בשכל האדם באופן של יחוד נפלא כו' (כמבואר בתניא⁵⁵).
- 10 (*) שהרי היה זה ברעמסס, ומשם ק"כ מיל לסוכות⁴³, וכל זה בתוך ארץ מצרים, ואחר כך "ויחנו באתם אשר בקצה המדבר"⁴⁴. ובפירוש רש"י על הפסוק⁴⁵ "וישובו ויחנו לפני פי החירות .. לפני בעל צפון": "הוא פיתום" - ארץ מצרים.
- 11 (**) שאין זה המדבר שאודותיו אמר משה לפרעה "דרך שלשת ימים נלך במדבר" והסכים פרעה על זה⁴⁶ - שלזה אין צורך במסירות נפש כו'.

(38) סוטה לו, א. מכילתא בשלח יד, כב.

(39) ירמ' ב, ב.

(40) ר"ה יא, רע"א.

(41) בא יב, לט.

(42) פרש"י עה"פ.

(43) פרש"י שם, לו.

(44) בשלח יג, כ.

(45) שם יד, ב.

(46) וארא ח, כגכד.

(47) בשלח טו, כב.

(48) שם יד, ה.

(49) מגילה ו, רע"ב.

(50) ראה נדרים פא, א. וש"נ.

(51) נוסח ברכת התורה.

(52) ראה ר"ן שם.

(53) ברכה לג, ד.

(54) סנהדרין נט, א ובפרש"י. וש"נ.

(55) פ"ה.

1 וכללות הענין בזה - שכדי לקבל את התורה צריך יהודי להיות שונה מכל העולם, והיינו, להתעלות
2 ולצאת מהמדירה וההגבלה של העולם,

3 - שזהו כללות הענין דארץ מצרים, מלשון מיצרים וגבולים⁵⁶, ולכן, עכו"ם שנמצא במיצרים וגבולים
4 של העולם, אינו יכול להשיג את התורה שלמעלה מהעולם, ואדרבה: על-ידי לימוד התורה הרי הוא
5 משנה סדרי בראשית ומביא לידי קלקול -

6 וכידוע מאמר רבינו הזקן⁵⁷ בענין "צאינה וראינה" (ששייך לחג השבועות)⁵⁸, שזהו גם תוכן הענין
7 ד"נרוצה".

8 וזהו שלא מספיק הענין ד"משכני", באופן של אתערותא דלעילא, אלא צריך להיות גם אתערותא
9 דלתתא - "אחריו נרוצה", שזהו ענין הריצה והמסירת נפש שלמעלה מן הרעת, ודוקא על-ידי-זה תוכל
10 התורה לחדור את מציאות האדם בפנימיות, בנפשו האלקית, וגם בנפשו הבהמית ובגופו, מאחר שהפך
11 והעלה אותם למעלה מהעולם.

12 וזהו גם מה שכתוב "הביאני המלך חדריו", לשון רבים - דלכאורה, ענין התורה שייך רק לראש האדם
13 ושכלו, ומהו ענין "חדריו" לשון רבים - כי, כדי "לקחת" תורתו של הקב"ה, לא מספיק ענין הראש
14 (שכל) בלבד, אלא התורה צריכה לחדור את כל ציור הקומה, עד לעקב, שבזה ניכר שענין התורה אצלו
15 אינו ענין של שכל בלבד, אלא הוא ענין שלמעלה מגדרי העולם, שלכן חודר את כל ציור הקומה שלו.

16 ועל זה מסיים "נגילה ושמחה בך" - בכ"ב אותיות התורה, ששייך ליהודים פשוטים דוקא, שנתנית
17 התורה לישראל באה לידי ביטוי דוקא בכך שהתורה חודרת גם בבחינת "עקב" שבבני ישראל, האנשים
18 פשוטים שאינם שייכים להבנה והשגה, שגם אצלם יש הענין ד"נגילה ושמחה בך", על-ידי כ"ב אותיות
19 התורה, שזהו בחינת הדומם שבתורה⁵⁹.

20 יב. ועל-פי המדובר כמה פעמים שכל הענינים שבכללות התורה וכללות עם ישראל ישנם גם בחייו
21 של כל אחד מישראל - כן הוא גם בנוגע להאמור לעיל בענין "משכני אחריו נרוצה" בשייכות לקבלת
22 התורה:

23 נוסף לכך שבנוגע לכללות הזמן דקבלת התורה ישנו הענין ד"משכני", מימות החול ליום-טוב - צריך
24 להיות גם הענין ד"נרוצה", כולל גם ריצה כפשוטה, ברגלים.

25 וענין זה מתבטא במנהג שיסד כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר⁶⁰ - לילך ברגלים למקומות רחוקים כדי
26 לשמח יהודים בשמחת יום-טוב בכלל, ובשמחה דקבלת התורה בפרט.

27 ומהנכון, שאלו שעשו כן בפועל, יאמרו לחיים, בשמחה ובפנימיות, ועל-ידי-זה ימשיכו השמחה אצל
28 כל אלו שביקרו אותם, בתוככי כללות ישראל, בטוב הנראה והנגלה, על כל השנה כולה⁶¹.

* * *

13 יג. בסוף הלכות פסח, בסימן תצ"ד⁶², כותב רבינו הזקן:
14 "נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב ביום א' של שבועות, ומנהג אבותינו תורה היא, כי הרבה
15 טעמים נאמרו עליו"⁶³.

התועודויות ח"מ ע' 54).
61 יש לציין, שכאשר הקהל חזר מה"תהלוכה", הביע כ"ק

אדמו"ר שליט"א את ברכתו (ע"י הרב חזקוני), שכיון שכבר הי'
הענין ד"משכני" .. נרוצה", יהי' גם הענין ד"הביאני המלך חדריו"
(המור"ל).

62 סט"ז.

63 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשי"ג ס"ו ואילך (תורת
מנחם - התועודויות ח"מ ע' 210 ואילך). וש"נ.

56 ראה תו"א שמות מט, סע"ד ואילך. וראה נו, ב ואילך.
יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

57 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שלח. וש"נ (נעתק
ב"היום יום" כג שבט).

58 שה"ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה). וראה גם
לקו"ת שה"ש כד, ד ואילך.

59 ראה לקו"ת חוקת נח, א. ברכה צה, ג. ובכ"מ.
60 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד (תורת מנחם -

- 1 ופירוש הדברים - בפשטות - שרבינו הזקן ממליץ על קיום מנהג זה, "כי הרבה טעמים נאמרו עליו",
- 2 כך, שגם אם טעם אחד אינו מכוון, הרי ישנם טעמים נוספים כו'.
- 3 אך לכאורה אינו מובן: בנוגע לקיום מנהג ישראל בגלל ש"תורה היא"⁶⁴ - אין הגבלה אם זהו מנהג
- 4 שיש בו "הרבה טעמים", או רק טעם אחד?
- 5 זאת ועוד: מקור דברי אדמו"ר הזקן הוא ב'מגן אברהם', אבל שם הלשון הוא "יש הרבה טעמים ..
- 6 ומנהג אבותינו תורה היא" נכי, ברמ"א⁶⁵ כתב "ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של
- 7 שבועות", וכותב על זה טעם, ועל זה מוסיף ה'מגן אברהם': "יש הרבה טעמים", ומסיים "ומנהג אבותינו
- 8 תורה היא"; ואילו רבינו הזקן מהפך את סדר הדברים - שמקדים תחילה "ומנהג אבותינו תורה היא",
- 9 ואחר כך כותב "כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שמשמעות הלשון היא, שהטעם לכך שצריכים לקיים
- 10 מנהג זה הוא לפי ש"הרבה טעמים נאמרו עליו". ולכאורה תמוה, שהרי גם אם יש בו רק טעם אחד,
- 11 "ומנהג אבותינו תורה היא". וכיון שרבינו הזקן משנה מלשון ה'מגן אברהם', מודגש יותר הדיוק שבדבר!
- 12 יד. ויש לבאר תחילה דיוק הלשון "ומנהג .. תורה היא" - דלכאורה, בנוגע למנהג שצריך לקיימו נכמו
- 13 המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ועל-דרך-זה בשאר מנהגים (כמו מנהגי ראש חודש או מנהגי
- 14 חנוכה וכיוצא בזה) בענינים של עשה טוב, וכן בענינים של לא תעשה, כמו מנהג הנשים שלא לעשות
- 15 מלאכה בזמן ספירת העומר⁶⁶] - מתאים יותר הלשון "מצוה" או "חובה", ולא הלשון "תורה", שהרי
- 16 אין זה ענין של לימוד?
- 17 טו. ויובן בהקדם ביאור אחד החילוקים שבין תורה למצוות⁶⁷:
- 18 מצוות - ענינם אחד הוא: ציווי הקב"ה, כמודגש בנוסח הברכה שהוא בכל המצוות בשוה: "אשר
- 19 קדשנו במצוותיו וצונו". - יש אמנם חילוקים בהסגולה שבקיום המצוות, שיש סגולה מיוחדת במצות
- 20 תפילין, שעל-ידי נעשית המשכת המוחין בז"א⁶⁸, ועל-ידי-זה גם בעולם, וסגולה מיוחדת במצות
- 21 הקרבנות, ש"כל החי עולה לה' על-ידי בהמה אחת וכל הצומח על-ידי עשרון סולת אחד כלול בשמן
- 22 כו"⁶⁹, וכיוצא בזה בשאר המצוות; אבל אופן קיום כל המצוות הוא ענין אחד - ציווי הקב"ה.
- 23 אבל תורה - ענינה הוא הבנה והשגה, וכמ"ש⁷⁰ "כי היא חכמתכם ובינתכם", ובפרט תורה שבעל פה,
- 24 ש"אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"⁷¹, ולכן מודגש בה ענין של ריבוי והתחלקות דוקא,
- 25 ולא באופן של נקודה אחת, שהרי בנקודה אחת לא שייך הבנה והשגה, כי אם כאשר הענין בא באופן
- 26 של ריבוי והתחלקות דוקא.
- 27 ולהעיר:
- 28 יש אמנם בתורה גם ענין של התכללות, כידוע מה שכתב הרס"ג⁷² שכל תרי"ג מצוות (וכן ז' מצוות
- 29 דרבנן⁷³) כלולים בעשרת הדברות, ובעומק יותר, כמאמר הבעל-שם-טוב⁷⁴ (שחג השבועות הוא יום
- 30 ההילולא שלו) שכל עשרת הדברות כלולים בתיבת "אנכי", ועד שכלולים באות א' ד"אנכי". וכמו כן
- 31 יש בכל עניני התורה נקודה אחת השוה בכלם, כמודגש בכך שבכל אות ואות שבספר תורה תלויה כשרות
- 32 הספר תורה כולה⁷⁵.

(72) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.
(73) של"ה שטז, סע"א בשם "קדמונים". כתר תורה (לר"ד ויטאל) הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד הערה 135 (תורת מנחם - התוועדיות ח"מ ע' 56). לעיל ע' 325 הערה 10. וש"נ.
(74) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ג ס"ב (תורת מנחם חל"ז ס"ע 30). שם חמ"ב ריש ע' 110. וש"נ.
(75) ראה גם לעיל ס"ע 28. וש"נ.

(64) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. ועוד.
(65) שם ס"ג.
(66) טושו"ע ואדה"ז שם סוסתצ"ג.
(67) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 151. וש"נ.
(68) ראה תורת מנחם סה"מ אלול ע' רס. וש"נ.
(69) תניא פל"ד (מג, ב).
(70) ואתחנן ד, ו.
(71) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

1 אבל, ענין זה אינו שייך להבנה והשגה שבתורה, אלא לענין הקריאה בתורה, ש"קורא להקב"ה לבוא
2 אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו .. וככן קטן הקורא לאביו כו"76. ומטעם זה, הנה גם מי "שאינו
3 מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ .. מברך ברכת התורה .. כשעולה לספר תורה"71.
4 ואילו מצד ענין ההבנה וההשגה שבתורה, "חכמתכם ובינתכם" - מודגש בתורה ענין ההתחלקות והריבוי
5 דוקא.
6 ומובן, שלא די בענין הקריאה בתורה, אלא צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה בתורה. ובאותיות
7 הקבלה - שלא די בבחינת פנימיות עתיק, אלא יש צורך שימשך גם בפנימיות אבא77.
8 טז. וחילוק זה (שכל המצוות הם נקודה אחת, ואילו בתורה ישנו ענין ההתחלקות והריבוי דוקא)
9 הוא (לא בגלל שמדריגת התורה היא למטה ממדריגת המצוות, אלא אדרבה) בגלל מעלת התורה על
10 המצוות:
11 ידוע78 שמצוות הם בחינת הרצון, ותורה - שיש בה גם ענין ההבנה וההשגה - היא בחינת התענוג.
12 ומהחילוקים שביניהם79 - שברצון אין התחלקות, והיינו, שבכל הענינים שבהם מתבטא הרצון הרי
13 זה אותו רצון, מה"שאיין-כן התענוג, הרי אינו דומה התענוג שבשמיעה לתענוג שבראיה, התענוג שבשכל
14 עמוק, ועד לתענוג שבפנימיות הנפש, שכל מין תענוג הוא מהות אחר.
15 ולכן: מצוות שענינם רצון - ענינם אחד, ואילו תורה שענינה תענוג - יש בה ריבוי והתחלקות.
16 וזהו שאמרו רז"ל בנוגע למתן תורה ש"על כל דיבור ודיבור פרח נשמתן"80, "לפי שבכל דיבור
17 מעשרת הדברות היה גילוי עונג פרטי המלוּבש בדיבור זה בלבד שאינו דומה לגילוי העונג שבדיבור
18 השני"81, ולכן, גם כאשר החזיר הקב"ה את הנשמה שפרחה בדיבור הראשון, אין זה מועיל לגבי
19 ההתפעלות המחודשת מצד התענוג שבדיבור השני שבגללו פרח הנשמה עוד הפעם.
20 יז. ועל-פי-זה מובן גם בנוגע ללשון "מנהג אבותינו תורה היא", "תורה" דייקא (ולא רק) "מצוה"
21 או "חובה", ללמדנו, שגם מנהגי ישראל שלא נאמרו בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, פועלים בני
22 ישראל שתהיה בהם גם מעלת התורה, שענינה הבנה והשגה, שלכן יש בה ענין התענוג (ולא רק ענין
23 הרצון).
24 וענין זה מרמז רבינו הזקן בדיוק ושינוי לשונו גבי מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - "ומנהג
25 אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו" (שמקדים הפיסקא "מנהג אבותינו תורה היא" לפיסקא
26 "הרבה טעמים נאמרו עליו", ומוסיף תיבת "כי"):
27 אכילת מאכלי חלב בחג השבועות קשורה עם עריבות ומתיקות ("געשמאק") התורה, שנמשלה לחלב
28 ודבש, כמו שכתוב82 "דבש וחלב תחת לשונך" - שזהו העונג שבתורה מחמת הלימוד והבנת והשגת
29 התורה.
30 וזהו שמדגיש רבינו הזקן, שמעלה זו שבתורה היא גם בעיני מנהג ישראל - "ומנהג אבותינו תורה
31 היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שגם במנהגי ישראל ישנו ענין ה"טעם" - עריבות ומתיקות - שבתורה,
32 ובמילא יש בהם גם ענין הריבוי ("הרבה טעמים"), שזהו הריבוי שבתורה שמצד ענין ההבנה וההשגה
33 והתענוג כנ"ל.
34 וענין זה מרמז רבינו הזקן בהלכות השייכות לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, כי: ישנם הטעמים
35 שדי בכך שמקבלים את התורה עצמה בשמחה ובפנימיות, אבל בנוגע למנהגים - אין זה נוגע כו'. ולכן
36 מדגיש רבינו הזקן מעלת מנהגי ישראל במנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות, המדגיש ענין קבלת

(76) תניא ספ"ז.

(77) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת

(80) שבת פח, ב.

(81) לקו"ת שם.

ס"ע 49, ובהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

(82) שה"ש ד, יא. וראה חגיגה יג, א. רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ב.

(78) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 5. וש"נ.

1 התורה בשמחה ועונג ("דבש וחלב תחת לשונך"), ללמדנו, שקבלה זו כוללת גם מנהגי ישראל, שהם
2 בכלל תורה, עם "הרבה טעמים".

* * *

18 יח. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שלש התנועות (דהבעל-שם-טוב, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן).
19 ואחר כך צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ועשית חג שבועות להוי' אלקיך.

* * *

19 יט. האמור לעיל בביאור דיוק לשון רבינו הזקן אודות המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות,
20 "כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שבוה מודגש ענין הטעם והעונג שצריך להיות בתורה ("דבש וחלב תחת
21 לשונך") - יש לקשר גם עם אחד הטעמים שהובא לאכילת מאכלי חלב בחג השבועות, שהוא זכר לשתי
22 הלחם שהיו מקריבין בחג השבועות, כי כאשר "אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר, וצריכין להביא
23 עמהם ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום
24 הבכורים"⁶⁵.

25 כלומר: נוסף על אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - צריכים לאכול גם מאכלי בשר, שהרי "מצוה
26 לאכול בשר בכל יום-טוב" (כמובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן הנ"ל⁶²). ובהדגשה יתירה בחג השבועות
27 - כדאיתא בגמרא⁸³ "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם . . יום שניתנה בו תורה", "שישמח בו במאכל
28 ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו"⁸⁴, ו"רב יוסף ביומא דעצרתא אמר
29 עבדי לי עגלא תילתא, אמר, אי לאו האי יומא דקא גרים וכו'", וכמו שכתב רבינו הזקן בשולחן ערוך⁸⁵
30 ש"לפיכך אינו דומה לשאר יום טוב ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום", אלא "אסור להתענות
31 תענית חלום בחג השבועות"⁸⁶. וכיון שבחג השבועות צריכים לאכול הן מאכלי חלב והן מאכלי בשר -
32 צריכים להביא עמהם ב' לחם, ויש בזה זכרון לשתי הלחם.

33 וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שיש קשר בין מנהג אכילת מאכלי חלב (המורה על
34 עונג האדם בלימוד התורה) לזכרון לשתי הלחם.

35 כ. ויש לבאר תחילה תוכן הענין שאסור להתענות תענית חלום בחג השבועות, כדי "להראות שנוח
36 ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה"⁸⁵ - בהקדם ביאור כללות ענין החלום בעבודת האדם⁸⁶.

37 מבואר בדרושי חסידות⁸⁷ על הפסוק⁸⁸ "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", שהעבודה בזמן
38 הגלות היא בדוגמת חלום שבו יכולים להתחבר שני הפכים, ודוגמתו בעבודת בני ישראל לבוראם בזמן
39 הגלות, שבשעת התפילה ולימוד התורה יכולה להיות התעוררות אהבה ויראה בשלימות, ולאחרי כן יכול
40 להתנהג להיפך לגמרי. ואף-על-פי-כן, "לא יפול לב האדם עליו" לומר שההתעוררות שבתפילה אינה
41 ענין אמיתי הקשורה בעצם מציאותו, דאם לא כן, איך יתכן שבמשך זמן קצר ישתנה אל ההיפך לגמרי
42 (היפך עצם מציאותו) - כיון שזהו מצד המעמד ומצב דומן הגלות, ש"אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו
43 יודע עד מה"⁸⁹, שלכן יכולה להיות התגברות הלעומת זה כו', ומכל-מקום אין זה אלא "חלום", שיש
44 בו חיבור שני הפכים, שלכן אין זו סתירה שגם ההתעוררות שלו בשעת התפילה היא ענין אמיתי.

45 וזוהי הנחמה שבפסוק "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" - דלכאורה, כיון שקאי על זמן
46 הגאולה, למה נאמר ונכתב בתורה בתור נצחית בדורות שלפני ביאת המשיח - כיון שנוגע גם
47 בזמן הזה, כדי להתמודד עם היצר הרע שא' מתכססיו הוא לפעול יאוש ונפילת הרוח, היפך השמחה
48 וטוב לבב שצריך להיות בעבודת ה'.

- התוודעויות ח"מ ע' 48 ואילך. וש"נ.

(87 תו"א וישב כח, ג ואילך.

(88 תהלים קכו, א.

(89 שם עד, ט.

(83 פסחים סח, ב.

(84 פרש"י שם.

(85 שם ס"ח.

(86 ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד ס"ד (תורת מנחם

- ובכן: ענין החלום, ובמילא גם תענית חלום - יכול להיות בכל שאר הימים טובים, ואפילו בשבתות, אבל לא בחג השבועות, שאז אין שליטה ללעומת זה כו'.¹
 כא. ויובן על-פי מה שנתבאר לעיל (סעיף א ואילך) בנוגע לנוסח הברכה של כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר - "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות":²
 אף שלכאורה צריכים להיות כל עניני המועדים והשבחות וכל עניני תורה ומצוות בשמחה ובפנימיות, מכל-מקום, יש חילוק עיקרי בזה - שבכל השנה כולה אמרו רז"ל³ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה", אף שלעת-עתה חסר בענין השמחה והפנימיות; מה-שאינ-כן בחג השבועות, שאז נעשה מחדש הענין דמתן תורה, שזהו ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, כנ"ל בארוכה.⁴
 וזהו הטעם לשלילת תענית חלום בחג השבועות דוקא, "להראות שנח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו", כי זהו כל החידוש דחג השבועות, שאז הוא זמן ה"גירות" שצריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, ולכן לא שייך שביום זה יהיה מצב של "חלום" שנותן מקום לענין הפכי כו'.⁵
 אך עדיין אינו מובן: במשך המעט-לעת דחג השבועות, ועל-אחת-כמה-וכמה בחוץ לארץ שהיום-טוב הוא במשך ב' ימים - יכולים להיות כמה וכמה רגעים שבהם לא נמצאים במעמד ומצב של קבלת התורה בשמחה ובפנימיות?⁶
 כב. ויש לבאר זה על-פי דברי רבינו הזקן⁷ בפנימיות הענינים (ומזה יובן גם בנגלה דתורה), בביאור "הטעם מה שחג השבועות אינו אלא יום אחד בלבד, מה-שאינ-כן בפסח וסוכות שהן ז' ימים".⁸
 [ובהקדמה - שלא שייך לשאול למה נקבע חג השבועות ליום אחד ולא לשבעה ימים, כמו פסח וסוכות; יכולים רק לשאול מהי ההוראה ("תורה" מלשון הוראה⁹) שיכולים ללמוד מענין זה, ובשביל לימוד ההוראה יש צורך בביאור טעם הדבר - לא רק בנוגע לכללות הענין, אלא גם בנוגע לפרטים שבו.¹⁰
 ואף שהרמב"ם כותב ב'מורה נבוכים'¹¹ שרק בנוגע לכללות המצוה שייך ליתן טעם (ויש מצוות שלא נודע הטעם גם לכללות המצוה, כמו לחם הפנים, שעל זה כותב הרמב"ם¹² "איני יודע לכך טעם"), מה-שאינ-כן בנוגע לפרטי המצוה - הרי על-ידי שנתגלתה פנימיות התורה נתבארו כמה וכמה טעמים גם בנוגע לפרטי המצוות, וכפי שמצינו בספר המצוות לה'צמח-צדק', שמבאר טעמי המצוות בשייכות לעבודת ה'.]¹³
 ומבאר בזה רבינו הזקן, ש"חג השבועות הוא זמן קבלת התורה שהוא בבחינת הכתר, שהוא בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות ז' מדות שנק' ז' ימים למעלה, וכדמיון מולד הלבנה שהיא בנקודה אחת בלבד כו'".¹⁴
 והענין בזה - שענינם של חג הפסח וחג הסוכות הוא מצוות פרטיות, כמו מצות קרבן פסח, מצות חמץ ומצה, ועל-דרך-זה בחג הסוכות; מה-שאינ-כן ענינו של חג השבועות הוא כללות נתינת התורה ומצוות. ובהתאם לכך מתבטא הדבר גם בענין הזמן, שחג הפסח וחג הסוכות באים בהתחלקות פרטי הזמן - שבעת ימים, מה-שאינ-כן חג השבועות, שגם בהמשכתו למטה הוא למעלה מהתחלקות פרטי הזמן - נקודה אחת.¹⁵
 כג. ועדיין צריך להבין: הרי גם ביום אחד (ועל-אחת-כמה-וכמה בב' ימים, כבחוץ לארץ) ישנה התחלקות הזמן לכמה וכמה שעות ורגעים, ומהו הפירוש שחג השבועות הוא "בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות .. נקודה אחת"?¹⁶

(92) ח"ג פכ"ו.

(93) שם פמ"ה.

(90) תו"א (הוספות) יתרו קט, סע"ד.

(91) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

- 1 אך הענין בזה - על-פי ביאור הגאון הרגצ'ובי⁹⁴ - שיש מציאות של נקודה אחת, אלא שמתפשטת
- 2 במשך כל כ"ד שעות המעת-לעת, אבל גם לאחר התפשטותה נשארת נקודה אחת, שלכן, הרי זה באופן
- 3 שתופסים את כולה (או לאידך גיסא - שלא תופסים מאומה).
- 4 כלומר: נקודה זו היא בעצם למעלה מגדר זמן, אלא זהו כפי שהבחינה שלמעלה מזמן מאירה בתוך
- 5 גדרי הזמן, שלכן גם בתוך הזמן הרי היא נקודה שאינה נחלקת.
- 6 [ועל דרך מה שנתבאר לעיל במאמר⁹⁵ בענין "כמים הפנים לפנים"⁹⁶, שהמים הם פשוטים, ונראים
- 7 בהם פני האדם המסתכל בהם, אבל גם אז המים עצמם אינם משתנים כלל ונשארים בפשיטותם, כי גם
- 8 מהות הפנים הנראים במים אינו אלא מהות המים עצמם⁹⁷. וכן הוא למעלה, שאור אין-סוף שלמעלה
- 9 מהצמצום הוא פשוט בתכלית הפשיטות ולא שייך בו שום ציור כלל, וזה שעלה ברצונו יתברך לברוא
- 10 את העולם מחמת התענוג שיהיה במעשה התחתונים, אינו עושה שום שינוי בו יתברך, כי הכל מיניה
- 11 וביה ונשאר בפשיטותו.
- 12 ומעין זה הוא בענין כ"ד שעות המעת-לעת דחג השבועות, שהם נקודה אחת - שזהו לפי שבזמן זה
- 13 נמשכת ומתגלה נקודה שהיא בעצם למעלה מגדר זמן, ולכן, גם כפי שנמשכת בתוך זמן, הרי היא נשארה
- 14 בפשיטותה למעלה מגדר התחלקות, כך שכל המשך זמן זה הוא בבחינת נקודה אחת].
- 15 וזהו גם כללות ענין התורה - שענינה הוא עצם פשיטות אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מגדר
- 16 התחלקות, אלא שניתנה למטה באופן שמתחלקת לריבוי פרטים ופרטי פרטים, אבל גם לאחר ירידתה
- 17 בבחינת התחלקות נשארת היא עצם אחד שלמעלה מגדר התחלקות.
- 18 וענין זה בא לידי הדגשה בשעת מתן תורה, שאז ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מהתחלקות, שזהו
- 19 ענין עשרת הדברות שבהם נכללות כל תרי"ג מצוות (כמבואר ברס"ג⁹⁸), וגם עשרת הדברות עצמם נאמרו
- 20 "בדיבור אחד"⁹⁹ דוקא, ועד להתכללות של כל עשרת הדברות באות א' דתיבת "אנכי" (כנ"ל סעיף ט"ו),
- 21 והרי הזמן דהברת אות א' עם הניקוד שלה הוא "רגע כמימרא"⁹⁹, שעל-פי דין הרי זה שיעור זמן שאין
- 22 פחות ממנו - נקודה אחת.
- 23 וזהו ענין ה"נקודה אחת" של המעת-לעת דחג השבועות, שהוא הרגע דאמירת עשרת הדברות, שבו
- 24 ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, אלא שנקודה זו מתפשטת בכל כ"ד שעות המעת-לעת
- 25 - כשם שה"א" ד"אנכי" כולל ומתפשט בכל עשרת הדיברות, וכל תרי"ג מצוות התורה.
- 26 והטעם שהתפשטות הנקודה היא במשך כ"ד שעות המעת-לעת, לא פחות ולא יותר, הוא - על-פי
- 27 דברי הגמרא במסכת נזיר¹⁰⁰ ש"יומא מיפסקי מהדדי", "כדכתיב¹⁰¹ ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", היינו,
- 28 שסדר הבריאה הוא באופן שמעת-לעת הוא מציאות אחת - נקודה אחת, ולכן מתפשטת הנקודה דחג
- 29 השבועות במשך המעת-לעת דוקא.
- 30 כד. ובנוגע לענינו:
- 31 כיון שרצונו של הקב"ה שקבלת התורה תהיה בשמחה ובפנימיות, הרי לא יתכן שבמשך כל
- 32 המעת-לעת דחג השבועות לא יהיה רגע אחד - כפשוטו - שבו יהיה חפץ באמת, בשמחה ובפנימיות,
- 33 למלא רצונו של הקב"ה.
- 34 ורגע זה מספיק בשביל שתהיה אצלו הנקודה דחג השבועות (שמתפשטת במשך כל המעת לעת) -
- 35 קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

94 ראה בארוכה מפענח צפונות פ"ג. וש"נ.

95 ד"ה בשעה שעלה משה למרום פ"ד ואילך; ד"ה ועשית חג שבועות פ"ג ואילך (לעיל ע' 343 ואילך; ע' 354 ואילך).

96 משלי כז, יט.

97 המשך הענין, דלכאורה אין משל זה מכוון לנמשל למעלה לענין פשיטות אוא"ס שלפני הצמצום - נכלל בד"ה

בשעה שעלה הנ"ל פ"ה (לעיל ע' 345).

98 מכילתא ופרש"י יתרו כ, א. וראה גם לקמן סל"ח ואילך.

99 ראה ברכות ז, א.

100 ז, א.

101 בראשית א, ה.

וכיון שבחג השבועות יש אצל כל אחד מישראל קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, הרי מובן, שלא שייך
אצלו מעמד ומצב של "היינו כחולמים", ובמילא, אין נתינת מקום ל"תענית חלום" בחג השבועות.

וכשם שהנקודה דמתן תורה מתפשטת בתוך גדרי הזמן, בכל כ"ד שעות המעת-לעת דחג השבועות,
כך היא חודרת את כל מציאותו של האדם לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות, עד שגם גופו הגשמי
שמח בקבלת התורה - "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה
בו".

כה. על-פי כל הנ"ל יובן הקשר דסעודות חג השבועות - שבאו להורות "שנוח ומקובל יום זה
לישראל שניתנה תורה בו" - לזכרון לשתי הלחם דוקא.

והענין בזה:

"לחם" - רומז על התורה, ו"שתי הלחם" - כמו שכתוב¹⁰² "לכו לחמו בלחמי" - רומזים על שתי
הבחינות שבתורה, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה¹⁰³, שהחילוק הכללי ביניהם הוא - שתורה שבכתב
נקראת "לחמו" (לחם שלי), של הקב"ה, להיותה בתכלית הדיקוק על כל אות וקוץ כו' כפי שניתנה
מלמעלה, באופן ד"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"¹⁰⁴; ואילו תורה שבעל-פה נקראת "לחמו" (לחם
שלו), של האדם הלומד, שעל ידו ניתוסף בתורה - "לאפשא לה"¹⁰⁵ - ריבוי בלי גבול, כמו שכתוב¹⁰⁶
"ועלמות אין מספר", "אלו ההלכות", על-ידי-זה שכל אחד מישראל מתייגע ומוצא את חלקו בתורה -
כמו שכתוב¹⁰⁷ "ותן חלקנו בתורתך" - שבו צריך להוסיף ולחדש.

וענין "שתי הלחם" שמקריבים בחג השבועות מורה על חיבור שני הלחמים יחד, כי ענין התורה הוא
- המשכת "לחמו", היינו תורתו של הקב"ה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, בתוך "לחמו", שהיא
התורה שנלמדת על-ידי בני ישראל; והרי זהו כל ענין התורה - שהתורה שלמעלה מתפשטת בתוך גדרי
הזמן והמטה, שלכן, גם כפי שניתנה למטה, בתוך גדרי הזמן, נשארת היא תורת ה' שלמעלה מגדרי
הזמן.

כו. וזהו אחד הביאורים במאמר רז"ל¹⁰⁸ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני" -
דלכאורה הרי זה דבר והיפוכו: מחד גיסא, חידוש של התלמיד ותיק, ולאידך גיסא, דבר שנאמר למשה
מסיני?

וידוע שיש בזה ב' ביאורים¹⁰⁹:

(א) בסיני ניתנו הכללים והיסודות של התורה, ועליהם בנוי חידושו של התלמיד ותיק.

(ב) ביאור עמוק יותר:

תורתו של הקב"ה היא בעצם למעלה מגדר זמן, דכשם שהקב"ה היה הוה ויהיה כאחד, ואין אצלו
שום הגבלה של חילוקי הזמנים דעבר הוה ועתיד, כך לא שייך ההתחלקות דעבר הוה ועתיד בתורה;
אלא שהתורה ניתנה למטה בתוך גדרי הזמן דעבר הוה ועתיד, אך גם כפי שניתנה למטה נשארת היא
במהותה למעלה מגדר התחלקות הזמן.

וזהו ביאור שני הקצוות בחידושים שנתחדשו על ידי תלמיד ותיק:

ברגע דמתן-תורה - אמירת עשרת הדברות בדיבור אחד - היה גילוי נקודה העצמית דתורה כפי שהיא
למעלה מגדר התחלקות (כנ"ל סעיף כ"ג), כולל התחלקות דזמן - עבר הוה ועתיד, ובמילא נכלל בנקודה

(102) משלי ט, ה. (107) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך,

(103) זח"א (בהשמטות) רס, א. וראה לקו"ת אמור לז, ב. ובהערה 34 שם.

(104) פ' ראה יג, א. (108) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

(105) זח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ"מ. רפמ"ז. ועוד.

(106) שה"ש ו, ח. וראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' שעב. (109) ראה שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד ס"ב (תורת מנחם

וש"נ. - התוועדיות ח"מ ע' 37 ואילך). וש"נ.

- 1 זו גם חידושו של התלמיד ותיק שיתחדש בעתיד; אלא שאחר כך נמשכה ה"נקודה" של התורה בגדרי
2 הזמן דעבר הוה ועתיד, ומצד גדרי הזמן הרי זה חידושו של התלמיד ותיק שחידש ענין זה בתורה בזמן
3 זה - כמה דורות לאחר מתן-תורה, ומכל-מקום, הרי זה חלק מתורת ה' שניתנה ברגע דמתן תורה.
- 4 כז. והנה, על-פי הנ"ל שענין "שתי הלחם" מורה על חיבור "לחמו בלחמי", שגם התורה הנלמדת
5 למטה על ידי האדם היא בעצם "לחמי", תורתו של הקב"ה שלמעלה מגדר התחלקות - יובן עוד ענין
6 ב"שתי הלחם":
- 7 משמעות לשון הזהר¹¹⁰ הוא שהיו מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח. אבל, זהו היפך הדין
8 ש"שתי הלחם .. נאכלים לכהנים, ואין בהם למזבח"¹¹¹, ולא עוד אלא שהמעלה מהם על גבי המזבח
9 עובר בלא תעשה¹¹².
- 10 והענין הוא¹¹³:
- 11 התורה מצד עצמה - הנה גם כאשר נלמדת על-ידי האדם למטה שנמצא במצב של היפך הטהרה,
12 נאמר עליה¹¹⁴ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"¹¹⁵,
13 כך, שבכל מקום שנמצאת הרי היא - לאמיתו של דבר - על גבי המזבח.
- 14 וזוהי משמעות דברי הזהר ששתי הלחם - גם התורה כפי שנלמדת על ידי האדם למטה, "לחמו" -
15 קרבים על גבי המזבח, שהם לחמו של הקב"ה (וכנ"ל, שזהו תוכן ענין הקרבת שתי הלחם בחג השבועות
16 - חיבור "לחמו" ב"לחמי").
- 17 אלא שאין ההלכה כן, והדין בפועל ממש הוא שאין מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח, אלא
18 הם נאכלים לכהנים, כי, כל ענין נתינת התורה למטה הוא - שהתורה שלמעלה מהתחלקות תומשך
19 ותתפשט בגדרי הזמן גופא.
- 20 וענין זה הוא בהתאם לכללות התכלית דמתן תורה - לפעול בירור העולם, שלכן ניתנה התורה למטה
21 דוקא, כדברי הגמרא¹¹⁶ שכאשר מלאכי השרת ביקשו שתינתן להם התורה, השיבו להם: "למצרים ירדתם
22 כו' יצר הרע יש ביניכם", והיינו, שהסיבה לכך שהתורה לא ניתנה למלאכים היא לפי שאינם שייכים
23 לבירור ארץ מצרים [ואדרבה - כמבואר בכתבי האריז"ל¹¹⁷ בפירוש מאמר רז"ל¹¹⁸ "אני ולא מלאך",
24 שאילו היה מלאך יורד למצרים, הנה מצד גודל הטומאה כו', לא זו בלבד שלא היה יכול להוציא את
25 בני ישראל משם, אלא הוא בעצמו היה נשקע שם]; מלאכים - יכולים רק למלא שליחות, אבל אינם
26 יכולים לפעול בירור וזיכוך כו'¹¹⁹. ומזה מובן, שהבירור דמצרים ויצר הרע כו' הוא ענין עיקרי בתורה,
27 ולכן ניתנה לבני ישראל דוקא, אשר, להיותם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"¹²⁰, הנה גם בהיותם למטה
28 במצב של "יצר הרע יש ביניכם", הרי "לא ידח ממנו נדח"³⁴, ובדאי שסוף כל סוף יפעלו בירור העולם,
29 החל מבירור היצר הרע, כמאמר רז"ל¹²¹ "בכל לבבך, בשני יצריך", ועד לבירור ארץ מצרים ("למצרים
30 ירדתם").
- 31 ובהתאם לכך, הנה גם שתי הלחם נאכלים לכהנים, שנעשים מאכל אדם שקשור עם ענין הבירורים
32 כו'.
- 33 וכן הוא בנוגע למנהגם של ישראל בחג השבועות, ש"אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר,
34 וצריכין להביא עמהן ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין
35 ביום הביכורים" - שבמנהג זה יש זכרון לענין חיבור שני הלחמים ד"לכו לחמו בלחמי", שמצד זה הנה

(116) שבת פח, סע"ב ואילך.

(117) סידור האריז"ל בהגש"פ במקומו. הובא בלקו"ת צו טז,

א.

(118) הגש"פ (פיסקא ויציאנו).

(119) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תצט.

(120) ישעי' ס, כא.

(121) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ה.

(110) ח"ב קפג, ב.

(111) מנחות עד, ב (במשנה).

(112) שם נז, ב.

(113) הביאור ע"פ נגלה - ראה בארוכה "רשימות" חוברת

קמז ע' 6 ואילך. אג"ק ח"א ס"ע שז ואילך.

(114) ירמי' כג, כט.

(115) ברכות כב, א.

גם התורה כפי שירדה למטה נמצאת תמיד על גבי המזבח (כנ"ל בדברי הזהר); ולאידך גיסא, הרי זה צריך לחדור את מציאות האדם (ה"מטה") באופן שגם בגופו הגשמי מרגיש ש"נוח ומקובל לישראל יום שנתנה בו התורה", כפי שבא לידי ביטוי בסעודות דחג השבועות.

כח. ומכאן באים לבירור הספק בדברי האחרונים בנוגע לשתי הלחם¹²²:

איתא במשנה¹²³: "העומר היה מתיר במדינה (לאכול החדש בכל המקומות¹²⁴), ושתי הלחם במקדש" (שקודם שתי הלחם אין מביאין מנחה מתבואה חדשה¹²⁴).

אך יש להסתפק בנוגע ל"שתי הלחם במקדש" - אם זה בגדר "מתיר" כמו העומר במדינה, או שאין זה בגדר "מתיר", כיון שאין איסור להקריב חדש קודם שתי הלחם, אלא שיש תנאי בשתי הלחם שצריכים להיות "מנחה חדשה"¹²⁵, ובמילא אין להקריב מתבואה חדשה קודם שתי הלחם, כדי ששתי הלחם יהיו "מנחה חדשה".

אמנם, על-פי המבואר לעיל בביאור גדרה ותכליתה של תורה, מובן, ששתי הלחם הוא בגדר מתיר. ובהקדים - שכיון ששתי הלחם הם קרבנות היום דחג השבועות, הרי הם קשורים עם ענינו של היום, "יומא דקא גרים"⁸³ (על דרך מאמר רז"ל¹²⁶ "מגלגלין זכות ליום זכאי"), שזהו הענין דמתן-תורה, וכנ"ל ששתי הלחם רומזים על הענין ד"לכו לחמו בלחמי".

ועל-פי המבואר לעיל בארוכה, שאף שהתורה מצד עצמה היא למעלה מהעולם (והיא תמיד "על גבי המזבח"), הרי התכלית של מתן-תורה הוא לפעול בירור העולם (בירור דארץ מצרים ויצר הרע), על-ידי ירידת התורה והתלבשותה בגדרי העולם - יש ללמוד גם בנוגע לשתי הלחם (שרומזים על ענין התורה), שהחיוב שיהיו "מנחה חדשה" הוא לא רק תנאי בשתי הלחם עצמם (כשם שצריכים לבוא מן החטים¹²⁷, וחמץ¹²⁸ דוקא), אלא הוא גם בגדר "מתיר" לאחרים, בהתאם לכללות ענין התורה, שהיא לא רק לעצמה, אלא גם לפעול על ענינים אחרים.

ולהעיר: ידוע הכלל שמביא הצמח-צדק¹²⁹, שאין להכריע ולפסוק על-פי קבלה, כפי שמוסכם אפילו אצל מקובלים, ועל-אחת-כמה-וכמה אצל בעלי נגלה. אבל בנדון דידן, הרי מפורש במשנה ש"העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש", ובגמרא נתפרש להדיא הלשון "מתיר" גם בנוגע לשתי הלחם - "מהו שיתירו כו"¹²³. והרי פשטות הלשון "מתיר" מורה שענינו הוא להתיר לאחרים, ועל דרך הדם שנקרא מתיר, לפי שמתיר בשר הקרבן לאכילה, וכן הקומץ נקרא מתיר, לפי שמתיר את השיריים¹³⁰. ונמצא, שהגדר ד"מתיר" בנוגע לשתי הלחם הוא על-פי נגלה דתורה, ובמילא, כן הוא גם בפנימיות הענינים, בעבודת האדם - כאמור שענינה של התורה (שתי הלחם) הוא לפעול גם הבירור דארץ מצרים ויצר הרע כו'.

[ומטעם זה, הנה כאשר לומדים ענין בתורה, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, גם כאשר מדובר אודות סדר השתלשלות, עניני הספירות, נשמות וכו', צריך לבוא מזה "בכץ" בנוגע לעבודה בפועל אצל נשמה בגוף בעולם הזה הגשמי, וכדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹³¹ שזהו על דרך הפתגם "אין חכם כבעל הנסיון"¹³², וכל זמן שלא נתנסה בפועל ממש, יש להסתפק אם אכן יודע ומבין את השכל לאשורו].

(128) אמור שם, יז. מנחות נב, ב.
(129) חידושים על הש"ס לשכת פי"ט מ"ב (נד, ד), למקואות פ"א מ"ו (קעב, סע"א). הובא באג"ק ח"י ע' יד.
(130) רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ח ה"ז.
(131) סה"מ ה"ש"ת ע' יא. וראה גם לעיל ע' 322 הערה 3. וש"נ.
(132) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב.

(122) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ב ע' 134 ואילך, ובהנסמן שם. תורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 244 ואילך. וש"נ.
(123) מנחות סח, ב.
(124) פי' הרע"ב (ועוד) שם (פ"י מ"ו).
(125) אמור כג, טז.
(126) תענית כט, א. וש"נ.
(127) תשא לד, כב ובפרש"י.

- 1 וזהו גם המשך הענינים ד"עומר .. ושתי הלחם" 133 - שתחילה צריך להיות הבירור ד"עומר", שבא מן
 2 השעורים¹²³, מאכל בהמה [כדאיתא בגמרא במסכת פסחים¹³⁴ "יוחנן חקוקא .. אמרו ליה חיטין נעשו
 3 יפות, אמר להם שעורים נעשו יפות, אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים"], ואחר כך צריך להיות
 4 הבירור ד"שתי הלחם", שבאות מן החטים, מאכל אדם (כמאמר רז"ל¹³⁵ עץ הדעת חטה היתה), שלאחרי
 5 הבירור - כלום "אדם מביא חטין חטין כוס כו"¹³⁶ - נעשים ראויים לאכילת אדם.
 6 כט. וענין זה מודגש מיד בהתחלת עשרת הדיברות - "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ
 7 מצרים"¹³⁷;
 8 אף-על-פי שבריאת שמים וארץ הוא פלא גדול יותר מאשר יציאת מצרים, מכל-מקום, לא נאמר "אנכי
 9 הוי' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ"¹³⁸, אלא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" דוקא, כי, ביציאת מצרים
 10 התחיל כללות הענין דמתן תורה (כמובן גם מדברי הגמרא במסכת יבמות⁵, שהתחלת הגירות היתה
 11 על-ידי המילה ביציאת מצרים, וסיומה על-ידי טבילה והזאה במתן תורה), כמו שכתוב¹³⁹ "וארא אל
 12 אברהם וגו' ושמי הוי' לא נודעתי להם", "לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי"¹⁴⁰, "לכן אמור לבני
 13 ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו'"¹⁴¹, שאז (ביציאת מצרים) התחיל כללות
 14 החידוש דמתן תורה - שבטלה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים כו'¹⁴², שזהו כללות הענין דבירור
 15 המטה.
 16 וזהו כללות הענין דמתן תורה - שהא' ד"אנכי", נקודה שלמעלה מהתחלקות (שלכן חג השבועות
 17 אינו שבעת ימים, כמו חג הפסח וחג הסוכות, אלא יום אחד), נמשכת ומתפשטת בכל פרטי הענינים
 18 שבעולם, לבררם ולזככם, עד שגם הם יהיו חדורים באחדות הוי'.
 19 וכהרמז בתיבת "אחד", כמו שכתב הסמ"ק¹⁴³ שגם בד' רוחות העולם ובז' רקיעים וארץ (ח') נמשך
 20 וחודר הא', אלופו של עולם - כפי שהקב"ה הוא למעלה משמות, שלכן נרמז באות א', נקודה שלמעלה
 21 מהתחלקות.
 22 ועל זה נאמר¹⁴⁴ "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", "לא כעולם הזה .. נכתב ביו"ד ה"י ונקרא
 23 באל"ף דל"ת ("לא כשאני נכתב אני נקרא", היינו, שבגילוי (נקרא) ישנו רק ענין האדנות, שיכול להיות
 24 בעל כרחו), אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י"¹⁴⁵, כפי שיתגלה בקרוב
 25 ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 * * *
 30 ל. בכמה דרושי חסידות השייכים לחג השבועות¹⁴⁶, הובא ונתבאר מאמר רז"ל¹⁴⁷ "דוד זמירות קרית
 31 להו" - מכמה טעמים, וגם מצד זה שחג השבועות הוא יום ההילולא של דוד המלך, "נעים זמירות
 32 ישראל"¹⁴⁸.
 33 ותוכן הדברים:
 34 איתא בגמרא במסכת סוטה¹⁴⁹: "מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר¹⁵⁰

לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

(144) זכרי' יד, ט.

(145) פסחים נ, סע"א. וש"נ.

(146) ראה לקו"ת במדבר יח, א ואילך (מחזה"ש תקע"א - ראה רשימת הכת"י שבסוף הספר). מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' תקכ ואילך (מחזה"ש תקפ"ו). וראה גם אוה"ת דרושים לשבועות ע' קכו. שם בהוספות ע' 67.

(147) ראה במדבר פ"ד, כ. פכ"א, יב. תנחומא פינחס ח. סוטה לה, סע"א.

(148) שמואל-ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתה).

(149) שם (ובפרש"י).

(150) תהלים קיט, נד.

(133) ראה גם לקו"ש שם ע' 136 ואילך.

(134) ג, סע"ב. וראה גם התועדויות תש"נ ח"ב ע' 258

ואילך. וש"נ.

(135) ברכות מ, סע"א.

(136) יבמות סג, א.

(137) יתרו כ, ב.

(138) ראה תורת מנחם סה"מ סיון ע' שח. וש"נ.

(139) וארא ו, ג.

(140) פרש"י עה"פ.

(141) שם, ו.

(142) שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(143) הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם ס"ו. וראה

זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי (כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך¹ והיו לי לזמירות לשעשעני), אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן¹⁵¹ התעיף עיניך בו ואיננו, אתה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב¹⁵² ולבני קהת לא נתן (משה עגלות) כי עבודת הקודש וגו' (לפי שיש עליהם לשאת בכתף), ואיהו אתי' בעגלתא".⁴

ולכאורה, תמוה הדבר ביותר, וכמדובר כמה פעמים שדוקא בנוגע לדברים הכי פשוטים לא מצינו שמישהו יתעכב עליהם:

מדובר כאן אודות דוד, שגדלה מעלתו אפילו קודם שנמשח למלך, ועל אחת כמה וכמה לאחר שנימשח למלך ונקרא "משיח ה'"¹⁵³, וכמסופר בגמרא במסכת ברכות¹⁵⁴ אודות גודל מעלתו בלימוד התורה עם הסנהדרין כו'. ואם כן, איך יתכן שלא ידע מעלת התורה, וקרא לה בשם "זמירות"?

והגע עצמך: הפסוק "זמירות היו לי חוקיך גו'" הוא במזמור קי"ט בתהלים, כלומר, לאחר שדוד שיבח את הקב"ה בקי"ח אופנים, עד שהגיע לאופן הקי"ט, ואיך יתכן שעדיין לא הכיר חס וחלילה במעלת התורה שאינה ענין של "זמירות" בלבד?!

לא. שאלה זו היא גם לאחר כל מה שנתבאר בענין זה בדרושי חסידות - החל מאגרת הקודש¹⁵⁵, ב'לקוטי תורה'¹⁵⁶, בספר המצוות לה'צמח צדק'¹⁵⁷, ועוד דרושים¹⁵⁸:

תוכן הביאור הוא - ש"זמירות היו לי חוקיך" אמר דוד בעת צרתו, בהיותו בחוץ לארץ, במעמד ומצב ש"גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'"¹⁵⁹, ולכן היה מרנן ומזמר לשמח לבו בעסק התורה, על-ידי ההתבוננות שכל עניני העולם - ובמילא גם צרותיו כו' - אינם תופסים מקום כלל לגבי מעלת התורה.

וכמבואר באגרת הקודש¹⁵⁵ פרטי ההתבוננות, "שכל העולמות עליונים ותחתונים - "מה רבו מעשיך ה'"¹⁶⁰ ו"מה גדלו מעשיך ה'"¹⁶¹ - תלויים בדקדוק מצוה א', ד"מ אם הקרבן כשר, נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם, ואם שינה, שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה, אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם כו'".

ומוסיף: "וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דזו"ג שהם מקור החיים לכל העולמות, ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין" - דיש לומר¹⁶², שכוונתו להדגיש שענין זה "שכל העולמות כו' תלויים בדקדוק מצוה א'" הוא לא רק בנוגע לעבודה שנעשית בבית המקדש על-ידי כהנים כו', אלא כן הוא גם בנוגע להנחת תפילין שנעשית על-ידי כל איש ישראל, בכל זמן ובכל מקום, גם בזמן הגלות ובארץ העמים (כמו דוד עצמו שהיה אז בחוץ לארץ, כנזכר לעיל).

וממשיך לבאר בענין ההתבוננות: "והלכך, המתבונן מה גדלו מעשי ה' שבריבוי העולמות וכל צבאם, ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק מחשבה העליונה וחכמתו יתברך .. מזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו יתברך .. ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות, שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממנה כו'".

ומסיים: "אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, ואמר זמירות היו לי כו', נענש על זה, ואמר לו הקב"ה זמירות קרית להו, משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחינת אחוריים של עומק המחשבה (כפי שמבאר בהמשך הענין ש"התורה ניתנה בבחינת פנים ואחור, כדכתיב¹⁶³ .. והיא כתובה פנים ואחור") .. אבל פנימית שבעומק שהוא פנימית התורה ..

(158) תו"ח מקץ עח [ריט], ד ואילך. מאמרי אדהאמ"צ דלעיל

הערה 146. יהל אור ע' תסב ואילך. ועוד.

(159) שמואל-א כו, יט. וראה כתובות קי, סע"ב.

(160) תהלים קד, כד.

(161) שם צב, ו.

(162) ראה גם תורת מנחם סה"מ שבט ע' תטז. וש"נ.

(163) יחזקאל ב, י"ד.

(151) משלי כג, ה.

(152) נשא ז, ט.

(153) שמואל-ב יט, כב.

(154) ג, ב ואילך.

(155) קר"א ד"ה דוד זמירות קרית להו (קס, סע"א ואילך).

(156) שבהערה 146.

(157) מצות משא הארון בכתף (דרמ"צ מא, א ואילך).

- 1 אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחינת פנימיותה אינה שמחת
- 2 לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשמעשע בה, כי אלקים הבין
- 3 דרכה וידע מקומה ומעלתה בידעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל ח"ה¹⁶⁴ .. וזש"ה¹⁶⁵ ואהיה אצלו
- 4 שעשועים, אצלו דוקא וכו'."
- 5 "ולפי שתפס דוד בבחינת אחוריים, לכך נענש בשכחה הבאה מן בחינת אחוריים, ונעלם ממנו לפי
- 6 שעה מ"ש עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, לחבר וליחד את הכתפיים, שהן בחינת אחוריים, אל עבודת
- 7 הקדש, היא ח"ע, בבחינת פנים, שמשם נמשכו הלוחות שבארון, כמו שכתוב¹⁶⁶ כתובים משני עבריהם
- 8 כו', וכמו שכתוב בירושלמי דשקלים¹⁶⁷ שלא היתה בהן בחינת פנים ואחור."
- 9 אמנם, לאחר כל הביאור הנ"ל - עדיין אינו מובן:
- 10 הפסוק "ואהיה אצלו גו' שעשועים" שבספר משלי נאמר אמנם על-ידי שלמה, לאחר דוד; אבל כבר
- 11 בזמן משה רבינו אמרו על התורה "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם
- 12 שנברא העולם"⁸⁰, וכפירוש רש"י, ש"באלפים שנה שקדמה תורה לעולם¹⁶⁸ היו עתידין דורות הללו
- 13 להבראות .. והעבירן ולא בראן, ונתנה לכ"ו דורות, הרי שחסרו תתקע"ד מאלף", כך, שברור הדבר,
- 14 שדוד, שלמד תורה בשקידה עצומה כו', בודאי ידע את מעלת התורה (לא רק כפי שהיא בשייכות
- 15 לעולמות, שכולם תלויים בדקדוק אחד מדקדוקי תורה, אלא גם) כפי שהיא למעלה באין ערוך מעולמות.
- 16 ובפרט על פי המבואר בדרושי חסידות¹⁶⁹ בפירוש מאמר רז"ל¹⁶⁹ "אלפים שנה קדמה תורה לעולם",
- 17 שאין הכוונה לקדימה בזמן, שהרי גם הזמן הוא נברא (כתורת המגיד¹⁷⁰), ובריאתו היתה יחד עם בריאת
- 18 שמים וארץ, אלא הכוונה היא לקדימה במעלה - אלפיים מדרגות, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי.
- 19 ומודגש יותר בכך שהתורה נקראת "הודך" (כפי שביקשו המלאכים⁸⁰: "תנה הודך על השמים"¹⁷¹) -
- 20 הודו של הקב"ה, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.
- 21 ואם כן כיצד יתכן שדוד היה משתבח "בתהלת חיות כל העולמות", במקום להדגיש את מעלתה
- 22 העיקרית של התורה, שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות?!
- 23 לב. ויובן על פי המבואר בענין זה במקום אחר - כמאמר רז"ל בירושלמי¹⁷² "דברי תורה עניים
- 24 במקום אחד ועשירים במקום אחר":
- 25 ענין זה נתבאר גם בתורה אור¹⁷³, ושם מוסיף רבינו הזקן לבאר הטעם שהיה דוד מזמר ומרנן לשמח
- 26 לבו בעסק התורה בעת צרתו - לא רק כדי שהצרות לא יהיו תופסים מקום אצלו כו', בגלל שכל העולמות
- 27 בטלים לגבי דקדוק א' של תורה, אלא עוד זאת - מפני שהוצרך לבטל את המנגדים כו'.
- 28 וזה לשונו: "דוד המלך עליו השלום היה צריך לפי שעה - בבית מגורי, שהיו שונאין לו, ואין דינים
- 29 נמתקין אלא בשרשן¹⁷⁴, דהיינו בשרש התהוות העולמות כו' - להתענג ולשמוח בחלקו אשר הוא ממשיך
- 30 בתורתו לקיום וחיות העולמות, שעל-ידי-זה ממילא יתבטלו כל המונעים, מאחר שמקבלים חיותם ממנה
- 31 והם בטלים לגבה, וכשממשיך אורה למטה, תפול עליהם אימתה ופחד, והיו כלא היו."
- 32 וכפי שממשיך לבאר¹⁷⁵ ש"זו היא העצה שיעצו חז"ל (במסכת גיטין¹⁷⁶) השכם והערב עליהם, דהיינו

הנסמן בתורת מנחם - התוועדות ח"ג שם.
(171) תהלים ח, ב.
(172) ר"ה פ"ג סה"ה. ברייתא דל"ב מדות טו. תוס' כריתות יד, סע"א.
(173) מקץ לב, א.
(174) תניא פל"א (לט, ב). וראה זח"א קנא, א ובמק"מ שם.
פע"ח שער השופר פ"א.
(175) ראה גם תורת מנחם סה"מ תמוז ע' יד ואילך. וש"נ.
(176) ז, א.

(164) איוב כח, כא.
(165) משלי ח, ל.
(166) תשא לב, טו.
(167) פ"ו סה"א.
(168) מדרש תהלים צ, ד. ויק"ר פ"ט בתחלתה.
(169) ראה ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחג"ש תשי"א בתחלתו (תורת מנחם - התוועדות ח"ג ע' 133 ואילך). וש"נ. וראה גם שם חמ"ב ע' 309.
(170) ראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד ואילך.

- 1 שיהא בבחינת עליהם, מעלה מעלה וגבוה מהם, דהיינו בבחינת עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד,
2 שהיא מקור חיותם, ולכן הם כלים ומתבטלין מאליהן וממילא נדחים כו".
- 3 כלומר: כל דבר יש לו שרש בתורה - לא רק משה, מרדכי ואסתר, אלא אפילו המן, כמאמר רז"ל¹⁷⁷
4 "המן מן התורה מניין כו". ולכן, כאשר דוד היה במעמד ומצב שהיה צריך להנצל "מכף כל אויביו"¹⁷⁸
5 ולבטל את המנגדים כו' - הוצרך לפעול זאת באמצעות שרשם ומקורם, ולכן הזכיר את מעלת התורה
6 שהיא שרש (חיות וקיום) העולמות, כדי להמתיקן בשרשן.
- 7 לג. ועל פי זה מתורצת השאלה, היתכן שדוד שיבח את התורה "בתהלת חיות כל העולמות", ולא
8 במעלתה האמיתית שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות:
- 9 בודאי ידע דוד מעלתה האמיתית של התורה, שהיא "חמורה גנוזה כו", "הודך", באין ערוך לגמרי
10 משייכות לעולמות; אבל, באותו זמן, "בבית מגורי", הוצרך להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא "חיות
11 כל העולמות" (אף שזהו רק בחינת אחור שבתורה), כיון שדוקא על-ידי-זה יוכל לבטל את המנגדים כו'.
- 12 משל למה הדבר דומה - שכאשר יש שאלה בענין שנידון בשולחן ערוך חלק אורח-חיים, צריך ללמוד
13 שולחן ערוך חלק אורח-חיים, ולא חלק יורה-דעה, ועל-דרך-זה להיפך. ודוגמתו בנדון דידן: כאשר יש
14 צורך לבטל את המנגדים כו' - אזי צריכים להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא שורש ומקור העולמות,
15 אשר, עם היותו בחינת אחור שבתורה, הרי זהו חלק התורה שבאמצעותו יכולים להלחם עם המנגד כו'
16 (כמו הלכות מלחמות), ולא יועיל להדגיש את המעלה שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.
- 17 לד. אלא שעל פי זה נשאלת השאלה לאידך גיסא: אם כן, מה היתה הטענה "דוד זמירות קרית
18 להו", ועד כדי כך שנענש על זה?!
- 19 וענין זה מבאר רבינו הזקן¹⁷³ - על ידי הוספת תיבה אחת - שהעונש היה "לא על שלמד בענין זה,
20 אלא על ששיבחם בזו המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות, שבאמת הוא גבוה למעלה מעלה
21 מבחינת קיום וחיות כל העולמות כו".
- 22 כלומר: הן אמת שבאותה שעה שהוצרך דוד לבטל את המנגדים כו' הוצרך להדגיש את מעלת התורה
23 שהיא מקור וחיות כל העולמות, אבל, ביחד עם זה, היה לו להוסיף ולהזכיר גם את מעלת התורה כפי
24 שהיא למעלה מעלה מבחינת קיום וחיות כל העולמות, כי, דבריו של דוד נעשו חלק - פסוק - בתורה,
25 עבור כל ישראל, גם מי שנמצא במעמד ומצב של מנוחה, שמחה וטוב לבב (שאינו צריך לבטל מנגדים
26 כו'), ולכן לא די לומר שהתורה היא בבחינת "זמירות", כיון שאז עלולים שאר בני ישראל לשכוח אודות
27 מעלתה העיקרית של התורה, שהיא "נעלמה מעיני כל חיי".
- 28 ועל-פי-זה יומתק ענין נוסף: כשם שבאמירת "זמירות היו לי חוקיך" לא היה חסרון אצל דוד בעצמו
29 (שהרי הוצרך לכך בשביל לבטל את המנגדים כו'), והחסרון הוא רק בהמסובב מזה בנוגע לאחרים,
30 שעלולים לשכוח את מעלתה האמיתית של התורה - כך גם העונש על זה ("הריני מכשילך .. בעגלתא")
31 היה באופן שהמכשול לא אירע אצל דוד בעצמו, כי אם אצל אחרים, אלא שדוד היה הגורם והסיבה
32 לכך.
- 33 לה. ויש להוסיף ולבאר הענין שאצל דוד עצמו לא היה חסרון בכך ששיבח את התורה בענין
34 ה"זמירות" - בעומק יותר:
- 35 ידוע המבואר (בהמשך ההילולא דכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁷⁹), וכן בדרושי חסידות שלפני
36 זה¹⁸⁰, עד למאמרי רבינו הזקן¹⁸¹) במעלת מדת הנצח, שעל זה נאמר¹⁸² "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם

180) תו"ח בשלח רכא, ד ואילך. אוה"ת שם ע' תערב ואילך.

סה"מ תרכ"ט ע' סד ואילך. פר"ת ע' רמא ואילך. ועוד.

181) סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתקפט ואילך.

182) שמואל-א טו, כט.

177) חולין קלט, ב. וראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ג

ע' 146. וש"נ.

178) שמואל-ב כב, א. תהלים יח, א.

179) ד"ה באתי לגני תש"י פ"א ואילך (סה"מ תש"י ע' 131

ואילך). וראה גם סה"מ תש"ט ע' 124 ואילך.

- 1 כי לא אדם הוא להנחם", שזוהי דרגא שאינה סובלת ואין בה שינויים - "אתר דלא אשתני" 183, וכן הוא
2 באדם למטה, שמדת הנצח נטועה ומושרשת בעצם הנפש, שבה לא שייך שינויים.
- 3 והענין בזה:
- 4 בכל כחות הנפש יש שינויים מקטנות לגדלות וכיוצא בזה, וכמו בכח השכל והחכמה, שנוסף על
5 השינויים מקטנות לגדלות, הנה "הלכתא בעיא צילותא", ו"אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי" 184,
6 ועל דרך זה בנוגע להרגש הלב, וכן בנוגע למחשבה דיבור ומעשה; אבל בנוגע לענין החיות (ועל דרך
7 זה בענין הרצון לחיות) הקשור עם עצם הנפש - אין שינויים.
- 8 [ועל-פיה יש לבאר גם בנגלה דתורה, בנוגע לשיעור אכילה דיום הכפורים - "ככותבת" - שזהו
9 שיעור השוה לכל, הן אצל תינוק והן אצל עוג מלך הבשן, ד"קים להו לרבנן כו' דבהכי מיתבא
10 דעתי" 185:]
- 11 לכאורה אינו מובן: אם השיעור דכותבת "מיתבא דעתי" של עוג מלך הבשן - הרי בשביל אדם רגיל
12 מספיק שיעור פחות מזה; ואם אדם רגיל זקוק לככותבת כדי שתהיה "מיתבא דעתי" - זקוק עוג מלך
13 הבשן לשיעור גדול יותר?
- 14 אך הענין הוא - ששיעור זה קשור עם כללות החיות שמצד עצם הנפש, שאינו נמדד לפי שיעור
15 הגוף, ובמילא, אין בו שינויים בין תינוק לעוג מלך הבשן].
- 16 וזוהי גם המעלה המיוחדת שבמדת הנצח - שקשורה עם עצם הנפש, ולכן, מדת הנצח אינה כמו כל
17 הכחות שהם בהגבלה, וכמו כח השכל, שיגיעת השכל היא רק עד מדה מסוימת, וכדי שתהיה יגיעה
18 גדולה יותר הרי זה דוקא כשיש תשוקה מיוחדת, או הבטחת איזה דבר מיוחד; מה-שאינ-כן מדת הנצח
19 היא למעלה מהגבלות, וכפי שרואים במוחש, שבשביל ענין הנצחון עושה האדם גם דברים שאין להם
20 מקום בשכל והם היפך השכל.
- 21 ומוסיף כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בהמשך ההילולא 179, ש"ענין הנצחון שייך בגדול דוקא ..
22 והוא על דרך שאמרו רז"ל 186 כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם .. וכל מי שגדול
23 יותר, מדת הנצחון הוא ביותר אצלו, ולכן, המלך שגדול מכל העם (ועד לאופן של התנשאות על העם,
24 כמו שכתוב 187 "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך" 188) .. הנה בו שייך ענין הנצחון יותר,
25 לגלות רצונו וחפצו ולהוציא נצחונו".
- 26 וממשיך לבאר, ש"ענין הנצחון הוא דוקא כשיש מנגד המונע ומעכב .. אז עומד בנצחון כנגדו ..
27 ובשביל ניצוח המנגד הרי מבזבז כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור
28 אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל רואה, הנה בעת ניצוח
29 המלחמה הוא מבזבז כל האוצרות .. ועוד יותר, שגם חייו משליך המלך מנגדו כו'".
- 30 וענין זה הוא ביתר שאת ויתר עז במלכות דוד, כמבואר ב'תורה אור' 189 ש"מלכות דוד נלקחה ממקום
31 עליון שהיא מבחינת כי לא אדם הוא", ש"אין שם שינויים כלל", "וזהו שאמר שמואל לשאול וגם נצח
32 ישראל לא ישקר ולא ינחם כו' .. שמאחר שכבר ניתנה לדוד אי אפשר להעביר המלוכה ממנו".
- 33 ונמצא שמלכות דוד היא מבחינת "נצח" ש"לא ינחם" - "אתר דלא אשתני", ש"לכן דוד 190 מלך
34 ישראל חי וקיים" 191, ועל מלכותו נאמר 192 "וישב על כסא הוי" - "המשכת בחינת אני 193 ה' לא
35 שנית" 194.

189) יתרו עב, ג.

190) ר"ה כה, א.

191) תו"א שם.

192) דברי הימים א כט, כג.

193) מלאכי ג, ו.

194) סה"מ תרס"ב ע' שנד. תרפ"ה ע' שמג. תש"ח ע' 288.

183) ראה זהר ח"א רכא, סע"א ואילך. ח"ג קז, סע"א.

184) עירובין סה, א.

185) יומא פ, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"ל ע' 151. וש"נ.

186) שם כב, סע"ב ואילך.

187) פ' שופטים יז, טו.

188) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ.

1 [ואף-על-פי שפסוק זה נאמר גבי שלמה, הרי ענין זה התחיל אצל דוד המלך עצמו, אלא שנמשך גם
2 כן אצל שלמה, שמלכותו היא המשך של מלכות דוד, שלכן לא היה צריך משיחה לולי "היתה שם
3 מחלוקת"¹⁹⁵, ועד כדי כך, שבשעה שהובטחה מלכותו של שלמה, נאמר¹⁹⁶ "יחי .. המלך דוד לעולם"].
4 לו. ובנוגע לעניינו:
5 כיון שמדובר אודות דוד לאחר שנמשח למלך באופן ד"נצח ישראל לא ישקר וגו'", מובן גודל חומר
6 ההתנגדות של אויבי דוד, כיון שזהו ענין שנגע במדת הנצחון של דוד המלך - "נצח ישראל",
7 ועד שבזה תלוי גם אמיתית נבואת שמואל - כדאיתא במדרש¹⁹⁷ "כיון שראה דוד עצמו מצומצם ביד
8 שאול, התחיל אומר, על חנם משח אותי שמואל ואמר לי משחך ה' למלך, היכן היא אותה ההבטחה
9 שהבטיח אותי. ומנין שאמר כן, אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב"¹⁹⁸ [והיינו, שאם מלכות דוד תתקיים
10 רק במשך כמה שנים ואחר כך תיפסק, הרי זה ענין של "כזב", כמו נהרות המכזבין אחת לשבע שנים
11 כו']¹⁹⁹. מיד אמר לו הקב"ה, כוזב אתה קורא לשמואל (בתמיהה), מעיד אני עליו שהוא נאמן כו".
12 וכיון שכן, הרי מובן, שדוד היה צריך לעשות כל התלוי בו (ולדוגמא: להיות נוקם ונוטר כנחש, וכיוצא
13 בזה) כדי לבטל את המנגדים כו', גם כאשר בשביל זה יהיה צורך להשתמש במעלת התורה (שהיא מקור
14 וחיות כל העולמות כו', כנ"ל בארוכה) - שהרי מדובר אודות "נצח ישראל", ענין נעלה ביותר שלמעלה
15 מסדר השתלשלות כו', בחינת "כי לא אדם הוא", "אתר דלא אשתני".
16 כלומר: הצורך של דוד לבטל את המנגדים היה לא מצד הענינים של סדר ההשתלשלות, אלא גם
17 מצד הענינים שלמעלה מהשתלשלות (היינו בחינת התורה כפי שהיא למעלה מעולמות) - מאחר שענין זה
18 נוגע לבחינת "כי לא אדם הוא", "אתר דלא אשתני". ומזה מובן עוד יותר שאצל דוד עצמו לא היה
19 חסרון כלל בענין זה.
20 ואף-על-פי-כן, בגלל ששיבח את התורה "בזו המעלה לחוד" (כנ"ל מדברי רבינו הזקן ב'תורה אור')
21 - נענש דוד [אף שבנוגע לענינים אחרים מצינו ש"שאוול (נכשל) באחת ועלתה לו" (לרעה), ואילו "דוד
22 (נכשל) בשתיים ולא עלתה לו" (לרעה)²⁰⁰], והיינו, שגם כאשר משתמשים בתורה בשביל ענין הכי נעלה
23 כמו "נצח ישראל", אי אפשר שלא להזכיר את מעלתה העיקרית של התורה - "נעלמה מעיני כל חי",
24 "ואהיה אצלו אמון"¹⁶⁵.
25 לז. והוראה מזה - בנוגע ללימוד התורה על-ידי כל אחד מישראל:
26 כיון שבהקדמה למתן-תורה ביקשו המלאכים שתינתן להם התורה שהיא "חמודה גנוזה", "נעלמה
27 מעיני כל חי", ואף-על-פי-כן, לא ניתנה התורה למלאכים, אלא דוקא לבני ישראל למטה, במעמד ומצב
28 ש"למצרים ירדתם" ו"יצר הרע יש ביניכם" - יכולים לחשוב שכל ענין התורה הוא לפעול בירור היצר
29 הרע וארץ מצרים.
30 ומה גם שבירור היצר הרע וארץ מצרים (היינו, לא ביטול מציאותם, אלא הבירור שלהם) הוא ענין
31 נעלה ביותר - שהרי על-ידי-זה משלימים תכלית כוונת הבריאה, שנתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה
32 בתחתונים²⁰¹.
33 ובפרט על-פי הידוע²⁰² שענין הדירה הוא לעצמותו יתברך, כמו דירת האדם, שבה נמצאים לא רק
34 לבושי וכליו, או אפילו חיצוניותו, אלא הדירה היא גם לעצמיות האדם, כמובן ממאמר רו"ל²⁰³ "כל מי
35 שאין לו בית אינו אדם".

(195) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב.
(196) מלכים-א, א, לא.
(197) מדרש תהלים ושוח"ט יח, ב.
(198) תהלים קטז, יא.
(199) פרה פ"ח מ"ט.
(200) יומא כב, ב (ובפרש"י) - הובא בתו"א יתרו שם.

(201) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(202) ראה תורת מנחם סה"מ שבט ע' שח. וש"נ.
(203) ראה יבמות סג, רע"א ובתוד"ה שאין שם. וראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ב סכ"ה (תורת מנחם - התועדויות חל"ד ס"ע 42). וש"נ.

1 אמנם, למרות גודל העילוי שבפעולת התורה בבירור העולם (יצר הרע ומצרים), שעל-ידי-זה נעשית
2 דירה לו יתברך בתחתונים - צריך לידע שאין זה מגיע לאמיתית ענין התורה, שעל זה נאמר "ואהיה
3 אצלו אמוץ".

4 ומזה מובן גם בנוגע ללימוד התורה²⁰⁴, שאף שהתחלת הלימוד צריך להיות כדי לידע את המעשה
5 אשר יעשון כו' (שענין זה קשור עם פעולת התורה בעולם), מכל-מקום, צריך לידע שזהו רק התחלת
6 הלימוד, ולימוד זה נכלל במאמר רז"ל²⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה";
7 ואילו התכלית היא שיהיה אצלו לימוד התורה לשמה - לשם התורה עצמה, והיינו, שלא יחשוב כלל
8 אודות מציאות העולמות (גם לא אודות בירור העולם כו'), כי אם אודות עצם ענין התורה, ש"אורייתא
9 וקודשא בריך הוא כולא חד"²⁰⁵.

* * *

38 לח. בנוגע לכללות הענין דמתן תורה, שהתחלת²⁰⁶ ב"וידבר אלקים גו' אנכי גו'" עד "לא תחמוד
39 גו'", אמרו רז"ל⁹⁸ שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ואחר כך חזרו ונפרטו כל דיבור בפני עצמו,
40 ובזה יש חילוקי דעות²⁰⁷ - אם כל הדברות נפרטו על-ידי הקב"ה בעצמו, או על-ידי משה, או שיש
41 חילוק בין שני דיברות הראשונות שנאמרו מפי הגבורה (נוסף על אמירת כל עשרת הדיברות בדיבור
42 אחד), לשאר ח' הדברות שנאמרו על-ידי משה.

43 ויש לבאר תוכן הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד בנוגע לעבודת האדם.

44 ובהקדמה:

45 עצם הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד הוא דבר המובן - לא בגלל שהקב"ה צריך להראות
46 את כחו לעשות דבר שאי אפשר לאדם לעשותו, דמאי קא משמע לן, הרי הקב"ה הוא "כל יכול", אלא
47 לפי שכן הוא סדר הגילוי מלמעלה, שתחילה נמשך כללות הענין כפי שהוא למעלה מהתחלקות, ככל
48 הענינים שלמעלה שהם באופן של אחדות שלמעלה מהתחלקות, ואחר כך נמשכים ומתגלים גם פרטי
49 הדברים²⁰⁸.

50 אלא שעל פי זה צריך להבין לאידך גיסא: מדוע רק עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, הרי כל
51 התורה ומצוות נמשכים ממקום האחדות כו', ואם כן, היתה כל התורה כולה צריכה להיאמר בדיבור
52 אחד. ולהעיר, שאכן מצינו שכל מצוות התורה כלולים בתר"ך אותיות של עשרת הדיברות⁷³, אם כי ברמז
53 בלבד. אבל לא מצינו שנאמרו בדיבור אחד, מלבד עשרת הדיברות. וטעמא בעי.

54 ובעיקר - יש צורך לבאר גם את ההוראה שיכולים ללמוד מזה שעשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד,
55 ככל עניני התורה (כולל גם תורה שבעל פה), שאינם סיפורים בעלמא, אלא יש בהם הוראה בעבודת
56 האדם.

57 לט. ויש לומר הביאור בזה:

58 מטבע הדברים - קל יותר לקיים דיבור אחד מאשר עשרה דברות, שיש בהם כמה וכמה תיבות
59 ואותיות - תר"ך אותיות, וזאת - אפילו אם כולם היו מסוג אחד, ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש בהם חלוקה
60 למצוות עשה ומצוות לא תעשה, שקיומם קשור עם תנועות הפכיות בנפש כו' (אם להתאמץ לעשות מה
61 שצריך, או למנוע את עצמו שלא לעשות דבר האסור).

62 ומזה מובן, שכאשר יהודי יודע שכל עשרת הדברות נאמרו בדיבור אחד, היינו, שלאמיתתו של דבר
63 הם ענין אחד, הרי זה פועל שיהיה לו קל יותר לקיימם.

(206) יתרו כ, א ואילך.

(207) ראה תו"ש ליתרו (ע"ה"פ) ס"ח ובמילואים שם. וש"נ.

(208) ראה גם תורת מנחם סה"מ סיון ע' שכו ואילך.

(204) ראה גם תורת מנחם סה"מ אדר ע' נט ואילך. וש"נ.

(205) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.

ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.

ובפשטות: יהודי צריך לקבל על עצמו ענין אחד (דיבור אחד) - כמו הקדמת נעשה לנשמע¹⁰, או כמו שכתוב²⁰⁹ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'" ("לא באת עלי אלא באחת"²¹⁰), ואז יוכל לקיים את כל ריבוי הענינים שבתורה ומצוות בקלות יותר, והיינו, שהקושי שבקיום התורה ומצוות יהיה רק כמו הקושי שבקיום ענין אחד בלבד.

ועוד ענין בזה:

התחלת עשרת הדיברות הוא הדיבור ד"אנכי" ו"לא יהיה לך". ובנוגע לציוויים אלו, הרי בודאי שכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, אינו זקוק ל"מגיד מישרים" שיסביר לו שצריך לקיים ציוויים אלו; כיון שנולד יהודי, הרי הוא מאמין בה', ומוסר נפשו על קדושת ה' שלא לעבוד עבודה זרה חס ושלום²¹¹ - שזהו מה שכתוב בתחילת עשרת הדיברות "אנכי ה' אלקיך" - "אלקיך" לשון יחיד ("דיין פערזענלעכער"), כי הוא יתברך "כחך וחיותך"²¹², ובמילא יש בו ענין האמונה כו'.

וכיון שביחד עם "אנכי" ו"לא יהיה לך" נאמרו גם כל שאר הדיברות "בדיבור אחד", הנה התוקף והוודאות כו' שבקיום "אנכי" ו"לא יהיה לך" פועל גם בנוגע לכל שאר הדיברות, ובמילא גם בנוגע לכל עניני התורה ומצוות שכלולים בהם²¹³.

מ. ומזה באים לנקודה נוספת:

בעשרת הדיברות יש אמנם ענינים שהם בין אדם למקום ויש ענינים שהם בין אדם לחבירו, כמודגש בחלוקת עשרת הדיברות לשני לוחות, באופן שבלוח הראשון הם הענינים שבין אדם למקום, ובלוח השני הם הענינים שבין אדם לחבירו ("לא תרצח" עד "לא תחמוד")²¹⁴. אבל אף-על-פי-כן, נאמרו כל עשרת הדיברות בדיבור אחד, כדי להדגיש שבעצם הם ענין אחד, כך, שגם קיום הענינים שבין אדם לחבירו צריך להיות בגלל ציווי הקב"ה, כמו הענינים שבין אדם למקום²¹⁵.

לכאורה, יכול אדם להתנהג בהגינות וביושר ("ערליך") כלפי חבירו, מבלי לקשר זאת עם אופן ההנהגה בינו לבין קונו. אך על זה אומרים לו, שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ובמילא, אי אפשר לחלק ביניהם; כולם ניתנו מרועה אחד, שצוה על קיומם, אלא שנתן בחירה חפשית, ומבקש "ובחרת בחיים"²¹⁶, בתורת חיים, ובמצוותי עליהם נאמר²¹⁷ "וחי בהם".

ולכן, הדרך היחידה להבטיח את קיום המצוות שבין אדם לחבירו היא על-ידי-זה שיודעים שזהו ציווי ה', היינו, ש"אנכי ה' אלקיך" הוא זה שצוה "לא תחמוד גו'".

- אם הוא מבין זאת, בודאי טוב, אבל גם אם אינו מבין הטעם שצריכים להיות תלויים זה בזה, אין זה משנה המציאות שבדיבור אחד נאמרו!

ויש להוסיף, שגם אם בדורות שלפני זה היה מקום לויכוח בזה, הרי ראינו זאת בדור האחרון אצל אלו - ימ"ש - שעברו על כל הענינים שבין אדם לחבירו באופן של רציחה מבהילה!

באותה מדינה גרו שמונים מליון בני אדם, וביניהם מלומדים כו', ולכאורה תמוה כיצד שייך אצלם הנהגה אכזרית כזאת?! - אלא סיבת הדבר היא - בלשון הכתוב²¹⁸: "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני גו'", והיינו, שאף-על-פי שהאפשרות ד"הרגוני" הוא ענין שבין אדם לחבירו, ואילו הענין ד"יראת אלקים" הוא ענין שבין אדם למקום, אף-על-פי-כן, הרי הם שייכים זה לזה, כך, שגם ההנהגה בין אדם לחבירו תלויה באופן ההנהגה בין אדם למקום²¹⁹.

(214) רמב"ן יתרו כ, יג. נת' בלקו"ש חל"ו ע' 90 ואילך.

(215) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ג ע' 105. וש"נ.

(216) נצבים ל, יט.

(217) אחרי יח, ה.

(218) וירא כ, יא.

(219) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ח ס"ע 252

ואילך. וש"נ.

(209) עקב יו"ד, יב.

(210) מדרש תהלים כז, ד. יל"ש שם רמז תשו.

(211) תניא פ"ד. פ"ח-ט.

(212) ראה לקו"ת במדבר טז, סע"ד. בלק עג, ג. פינחס פ, א.

ר"פ ראה. תורת מנחם סה"מ חשון ע' רסח. סיון ע' שלח. תמוז

ריש ע' ט. ועוד.

(213) ראה תניא רפ"כ.

- 1 וזוהי ההוראה מאמירת עשרת הדברות בדיבור אחד, והתחלתם היא ב"אנכי ה' אלקיך" - שהרי גם
- 2 "סדר" בתורה הוא ענין של תורה²²⁰:
- 3 הסדר של קבלת התורה הוא - שלכל לראש צריך לקבל על עצמו הענין ד"אנכי ה' אלקיך", ואזי
- 4 יבוא בדרך ממילא לקיום "לא תשא", "כבד את אביך גו'", עד "לא תחמוד גו'".
- 5 - לאחר קבלת התורה, אזי "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף-על-פי שלא לשמה כו'" (כנ"ל
- 6 סעיף כ"א), ובנדרון דידן, שגם אם יקיים מצוות שבין אדם לחבירו בשביל כבוד, הנה לכל הפחות יקיים
- 7 אותם בפועל ממש; אבל ענין זה גופא הוא לפי "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", והיינו, שסוף כל סוף
- 8 יבוא לקיים מצוות אלו מפני היותן ציווי ה'.
- 9 והודאות בכך שכאשר יעסוק בקיום המצוות בפועל, "אף-על-פי שלא לשמה", הרי זה "יגרור" אותו
- 10 לבוא אל האמת ("לשמה"), היא - לפי ש"עשרת הדברות בדיבור אחד נאמרו", ונמצא, שגם המצוות
- 11 שבין אדם לחבירו קשורות ומאוחדות עם "אנכי ה' אלקיך", ולכן, על-ידי קיום מצוות אלו יבא סוף כל
- 12 סוף להכרת האמת, שגם קיום "לא תרצח" ו"לא תחמוד" תלוי ב"אנכי ה' אלקיך", שהוא המצווה עליהם.
- 13 וגם אם נדמה לו שענין זה אינו מונח אצלו באמת, ואינו "אוחז" כן באמת אלא רק בדמיונות - ומי
- 14 הוא זה שרוצה לחיות עם "שקר" - ילך אצל חכם...
- 15 והעיקר, שהכל נדפס כבר בספרים, ויכול לקנות ספר בשביל פרוטות אחדות, ויראה שם את האמת,
- 16 שאזהרת "לא תרצח" ו"לא תחמוד" היא מ"אנכי ה' אלקיך"!
- 17 מא. ויש לקשר האמור לעיל שגם ענינים שבין אדם לחבירו (דברים שגם שכל האנושי מחייב אותם)
- 18 תלויים ב"אנכי ה' אלקיך" - עם סיפור נוסף בנוגע למתן תורה:
- 19 אמרו חז"ל²²¹ "כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צוות, עוף לא פרח, שור לא געה וכו', אלא
- 20 העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך".
- 21 וההוראה מזה - שאין ליהודי להסתגר בד' אמותיו, להתפלל וללמוד תורה לעצמו, ואילו העולם
- 22 שמסביבו ישאר במעמד ומצב של "רשות הרבים", "טורי דפרודא"²²² - באופן שמקצת מחייו שייך
- 23 להקב"ה ומקצת כו'... - אלא בהכרח שתהיה גם פעולת התורה בעולם.
- 24 ישנם השואלים: מה לעוף ושור ולמתן-תורה?! - תורה היא ענין שכלי, ושייכת למי שהוא בעל
- 25 שכל, שיכול להתייגע בשכלו שבמוחו ולהסביר זאת לאחרים וכו'; אבל עוף ושור - מה להם ולתורה?!
- 26 ובמילא, כשמדובר אודות ענינים השייכים לעוף ושור וכיוצא בזה - טוענים הם - אין לתורה בעלות
- 27 עליהם.
- 28 והמענה על זה - שנתנית התורה על-ידי הקב"ה היתה באופן שחדר את העולם כולו, לא רק בסוג
- 29 המדבר, אלא גם בסוג החי, הצומח והדומם. ובאופן כזה צריכה להיות גם קבלת התורה על-ידי בני
- 30 ישראל - "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'"²²³ לכל בני ישראל עד סוף כל הדורות - שתחדור ותפעל
- 31 לשנות את כל הבריאה כולה²²⁴.
- 32 מב. אך עדיין יכול יהודי לשאול: כיצד יוכל הוא - יהודי אחד - לפעול על כל העולם, בה בשעה
- 33 שאפילו כל בני ישראל ביחד הם "המעט מכל העמים"²²⁵, אפילו ביחס למין המדבר, ועל-אחת-כמה-
- 34 וכמה ביחס לכל שאר הנבראים מסוג החי, הצומח והדומם?!
- 35 והמענה לזה - בהתחלת עשרת הדיברות - "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
- 36 עבדים":

(223) אבות רפ"א.

(224) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ג ס"כ (תורת מנחם

- התועדויות חל"ז ע' 37). וש"נ.

(225) ואתחנן ז, ד.

(220) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות

בתחלתו (תב, ב).

(221) שמור"ר ספכ"ט.

(222) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

בני ישראל היו בארץ מצרים עבדים לפרעה מלך מצרים, שהיה מושל בכיפה²²⁶, במשך זמן רב -
 מאתיים ועשר שנים, ג' דורות (כמו שכתוב²²⁷ "ודור רביעי ישוּבו הנה"), כך, שהדור השני נולד
 מלכתחילה במעמד ומצב של עבדות, ללא בעלות עצמית, ולא ראו חירות מימיהם.
 ואף-על-פי-כן, כשהגיע הזמן לצאת ממצרים - לא הועיל התוקף של פרעה ואלהי מצרים כו', והוכרח
 "ביד חזקה"²²⁸ לשלח את בני ישראל מארץ מצרים, והיינו, שפרעה בעצמו צוה על בני ישראל לצאת
 מארצו.

אלא שכל זה תלוי בכך שאצל בני ישראל היה "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל"²²⁹
 ("פקד פקדתי"²³⁰), ולא רק באופן של אמונה בלבד, אלא אמונה זו באה לידי ביטוי גם בכך ש"ויקדו
 וישתחוו"²²⁹, בכל ציור הקומה שלהם; ועל-ידי-זה נעשה הענין ד"הוצאתיך מארץ מצרים", באופן שלא
 רק שעניני העולם לא נלחמו נגד בני ישראל, אלא אדרבה, ש"ביד חזקה יגרשם מארצו"²²⁸, כנ"ל.

וזהו תוכן התחלת עשרת הדיברות - "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שהקב"ה אומר
 לכל אחד ואחד מישראל ("אלקיך" - לשון יחיד, כנ"ל), שעל-ידי שמקבל על עצמו "אנכי ה' אלקיך"
 (על דרך שהיה במצרים ש"ויאמן העם גו"), הנה על-ידי-זה "הוצאתיך מארץ מצרים", כי זהו כחה של
 התורה, שחודרת ופועלת בכל הבריאה כולה, בכל אומות העולם, וגם בסוג החי, הצומח והמדבר.

וסיפור זה מהוה לימוד והוראה בנוגע לחג השבועות בכל שנה, שבו קורין עשרת הדיברות, ואז
 מתחדש כללות הענין דמתן תורה:

כל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אפילו אם במשך ג' דורות לא ידע אודות יהדות - יכול להחליט
 ולקבל את התורה, כל עשרת הדיברות, מ"אנכי" עד "לא תחמוד", וכל עניני התורה ומצוות שכלולים
 בעשרת הדיברות, מבלי להתפעל כלל מפרעה וארץ מצרים כו'.

אלא שצריך לקבל את התורה באופן של "נעשה ונשמע" באמת, ללא ספיקות כו'.

ומזה נמשך הכח גם לאחר חג השבועות - כאשר הולכים מהר סיני, לאחר "סילוק שכינה"²³¹ -
 לילך לבטח דרכו במשך כל השנה כולה, שתהיה שנה טובה ומבורכת בכל עניני תורה ומצוות,
 ועל-ידי-זה זוכים לברכת ה' בכל המצטרך, בבני חיי ומזוני רוחי.

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת בהעלותך

(226) ראה מכילתא בשלח יד, ה. שמו"ר פט"ו, יו"ד. זח"ב ו, (229) שם ד, לא.

(230) שם ג, טז.

(231) פרש"י יתרו יט, יג.

א.

(227) לך לך טו, טז.

(228) ס"פ שמות.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה יעקב משולם זלמן שי

... להעברה בתוד"ה קטן (ב"ק קט, ב) דפי' דהטבלת גר קטן בלא אביו בפלוגתא שנוי בכתובות
 (יא, [[א]] - מובן שהכוונה להדיחו שם הכא במאי עסקינן כו'. וס"ל דגם עיקר דברי ר"ה נדחו (וכפי
 הטור - יו"ד סרס"ח - בדעת בה"ג בזה).

- דאלת"ה מה מכריחו להש"ס לשינוי דחיקא דעסקינן בבאה להתגיייר עם אבי' : (א) דמאן דכר
 שמ"י דאב - במשנה ב) שבוי' ושפחה - לכ"ע אין צורך לאב, וא"כ עכצ"ל דבבא א' לצדדין קנתי!

בס"ד. שיחת שבת פרשת נשא, י"ב סיון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר לעיל¹ אודות נוסח ברכת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לחג השבועות: "קבלת התורה
- 2 בשמחה ובפנימיות" - דלכאורה אינו מובן:
- 3 ענין השמחה - צריך להיות לא רק בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", אלא גם בכל הימים טובים,
- 4 שנקראים "מועדים לשמחה", ובכל עניני תורה ומצוות, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות לולב:
- 5 "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא .. שנאמר² .. עבדת את ה' אלקיך בשמחה
- 6 ובטוב לבב"; וכן בנוגע לענין הפנימיות - שבאופן כזה צריך להיות קיום כל עניני התורה ומצוות, ולא
- 7 באופן ד"בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצות אנשים מלומדה"³. ואם כן, מהו הטעם
- 8 שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר הדגיש בברכתו את ענין השמחה והפנימיות בנוגע לחג השבועות
- 9 דוקא?
- 10 ונתבאר בזה, על-פי דברי הגמרא במסכת יבמות⁴ שבמתן תורה היה ענין הגירות של בני ישראל
- 11 (מילה במצרים, וטבילה והזאה בהר סיני), והרי ענין הגירות מוכרח להיות בשמחה ובפנימיות, כמובן
- 12 מזה שכאשר גר בא להתגייר משתדלים להניאו ומערימים עליו קשיים כו'⁵, ורק כאשר רואים שהוא חפץ
- 13 בכך באמת - בשמחה ובפנימיות - אזי מקבלים אותו; מה-שאינ-כן לאחר ששכר נתגייר, ונעשה ככל
- 14 איש ישראל מתולדתו - הרי אמרו רז"ל⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה,
- 15 שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אף-על-פי שלעת-עתה, כשמקיים תורה ומצוות שלא לשמה, אלא בשביל
- 16 איזו פניה צדדית כו' - אין זה בשמחה ובפנימיות.
- 17 ב. והנה, כשדובר בענין זה, נזכר בין הדברים גם מאמר הגמרא⁷ "מכאן מודעא רבה לאורייתא".
- 18 ושאלו על זה, שלכאורה, הרי זה היפך המדובר, שכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות, צריך להיות
- 19 בשמחה ובפנימיות דוקא - שהרי הפירוש ד"מודעא רבה לאורייתא" הוא "שאם⁸ יזמינם לדין, למה לא
- 20 קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס"?
- 21 אך כנראה שלא תפסו כללות הענין - לגבי מה נזכר מאמר הגמרא הנ"ל, כדלקמן.
- 22 ג. ובהקדים השאלה על הביאור הנ"ל בענין "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות", שזהו מצד ענין
- 23 הגירות שבמתן תורה - דלכאורה: ענין הגירות היה כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בפעם הראשונה,
- 24 ואין זה שייך ל"זמן מתן תורה" שבכל שנה ושנה?
- 25 ונתבאר בזה, שכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁹, הנה בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן
- 26 תורה, ולא עוד אלא שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור חדש, נעלה יותר כו'¹⁰, וכמובן גם ממאמר רז"ל
- 27 בגמרא¹¹ "צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר¹² ילכו מחיל אל חיל". ועד
- 28 שהגילוי החדש דמתן תורה הוא בדוגמת ענין הגירות. ולכן הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות.
- 29 אך עדיין אינו מובן: כיון ש"התורה היא נצחית"¹³, ו"לא תהא מוחלפת"¹⁴, הרי מובן, שבמתן תורה
- 30 קיבלו בני ישראל את התורה (לא רק לשנה אחת, אלא גם) על כל השנים שלאחרי זה עד סוף כל הדורות,

(9) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 (10) ראה תניא אגה"ק סי"ד.
 (11) ברכות בסופה. וש"נ (ע"פ הגירסא בשל"ה בהקדמה (יז), א). עמה"מ שער הדיקנא פ"ח (סא, ג). ועוד.
 (12) תהלים פד, ח.
 (13) תניא רפי"ז.
 (14) עיקר הט' מי"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
 הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

(1) שיחת יום ב' דחה"ש בתחלתה (תורת מנחם חמ"ג ע' 366 ואילך).
 (2) תבוא כח, מז.
 (3) ישע' כט, יג.
 (4) מו, א"ב. וש"נ.
 (5) שם מז, א"ב.
 (6) פסחים נ, ב. וש"נ.
 (7) שבת פח, א.
 (8) פרש"י שם.

כך, שכל הגילויים החדשים שבמהלך השנים הרי הם כלולים כבר במתן תורה בפעם הראשונה, ואם כן,¹
מהו הצורך בקבלת התורה בשמחה ובפנימיות בכל שנה ושנה?²

אך על זה הובא (בהתוועדות הנ"ל) מאמר רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא", שמזה מוכח,³
שאף-על-פי שבשעת מתן תורה קיבלו בני ישראל את התורה בשמחה (שהרי לולי זאת לא יכול להיות⁴
ענין הגירות, כנזכר לעיל), מכל-מקום, גם לדורות יש ענינים שבהם צריך להיות קבלה חדשה מרצונם⁵
הטוב, כדלקמן.⁶

ד. ויובן בהקדים קושיית המפרשים¹⁵ על מאמר רז"ל⁷ "מלמד שכפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את
ההר כגיגית". מכאן מודעא רבה לאורייתא - דלכאורה אינו מובן: הרי כבר בחמשה בסיון (לפני מתן⁸
תורה בששה בסיון) היו בני ישראל מוכנים לקבל את התורה מרצונם הטוב, באמרם "כל אשר דיבר ה'⁹
נעשה ונשמע"¹⁶, ואם כן, למה "כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית", עד כדי כך, ש"מכאן¹⁰
מודעא רבה לאורייתא"?¹¹

והתירוץ המקובל על זה ב"עולם הלומדות" הוא¹⁷ - שאמירת "נעשה ונשמע" היתה רק על תורה¹²
שבכתב, אבל בנוגע לתורה שבעל-פה היה זה באופן ש"כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית",¹³
ועל זה אמרו "מכאן מודעא רבה לאורייתא", אלא ש"הדור קבלוה בימי אחשורוש, דכתיב¹⁸ קיימו וקבלו¹⁴
היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר"⁷.¹⁵

ה. אך עדיין אינו מובן:

כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב, בודאי ידעו שתינתן להם גם תורה¹⁷
שבעל-פה, שהרי תורה שבעל-פה היא הפירוש של תורה שבכתב, כמו שכתב הרמב"ם¹⁹ "כל המצוות¹⁸
שניתנו לו למשה בסיון, בפירושן ניתנו, שנאמר²⁰ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה,¹⁹
זו תורה שבכתב, והמצוה, זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה²⁰
שבעל-פה", כך, שללא ה"פירוש" אי אפשר לקיים את מצוות התורה.²¹

וכפי שמבאר רבינו הזקן²¹ ש"רצון העליון ברוך-הוא המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא²²
מופלא ומכוסה טמיר ונעלם, ואינו מתגלה אלא בתורה שבעל-פה, כמו מצות תפילין על-דרך-משל,²³
שנאמר בתורה שבכתב וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך²², והוא מאמר סתום ונעלם, שלא²⁴
פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ידך, עד שפירשה תורה שבעל-פה²⁵
כו', וכן כל מצוות שבתורה, בין מצוות-עשה בין מצוות לא-תעשה, אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא²⁶
על-ידי תורה שבעל-פה".²⁷

וכיון שכן, הרי על כרחך צריך לומר שאמירת "נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבכתב כוללת גם תורה²⁸
שבעל-פה?²⁹

ו. ויש לבאר זה על פי דברי הגמרא²³ "אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם", דכיון שעדיין לא בא³⁰
הדבר לעולם, אינו יכול להתחייב ולשעבד את עצמו כו', ולכן גם כאשר מקבל על עצמו בדיבור, אין³¹
לזה תוקף כלל.³²

ובנוגע לעניננו - החילוק בין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה:

אף שגם בנוגע לתורה שבכתב, הרי כאשר בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" (קודם מתן-תורה), עדיין³⁴
היתה התורה אצלם בבחינת "דבר שלא בא לעולם", וכפי שטען "ההוא צדוקי": "עמא פזיזא דקדמיתו³⁵
פומייכו לאודנייכו"⁷ (קודם ששמעתם אותה היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה, קבלתם עליכם³⁶

(19) בהקדמה לספר הי"ד בתחלתה.

(20) משפטים שם, יב.

(21) תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב).

(22) ואתחנן ו, ח.

(23) גיטין מג, רע"א. ועוד.

(15) תוד"ה כפה - שבת שם.

(16) משפטים כד, ז.

(17) ראה מפרשי הע"י לשבת שם. וראה גם תורת מנחם חמ"ג

ע' 24. וש"נ.

(18) אסתר ט, כז.

- 1 לקיימה⁸), מכלל-מקום, היה זה כבר בתוך המעט-לעת דמתן תורה, ובהיותם כבר במעמד ומצב היותר
 2 נעלה דמתן תורה, כדברי הגמרא²⁴ "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", ולכן, הועילה הקבלה
 3 "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב.
- 4 מה-שאיין-כן תורה שבעל-פה - הרי רובא דרובא (מלבד המקצת שהיה נוגע להם מיד) ניתנה לאחר
 5 חטא העגל, כדאיתא בגמרא במסכת נדרים²⁵: "אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי
 6 תורה וספר יהושע בלבד", ורק לאחר חטא העגל, בעת לוחות שניות (לאחרי ש"סלחתי כדברך" ביום
 7 הכיפורים²⁶), ניתנה להם גם תורה שבעל-פה (כולל גם פלפולא דאורייתא (הוויות דאביי ורבא), שניתן
 8 למשה, ו"נהג בה טובת עין ונתנה לישראל"²⁷), וכמבואר בפרטיות בגמרא במסכת עירובין²⁸ "כיצד סדר
 9 המשנה" (כיצד למדו ישראל תורה שבעל-פה); ולאחרי שנשתנה מעמדם ומצבם של בני ישראל, כדאיתא
 10 בזהר²⁹ שבחטא העגל חזרה זוהמתן (אלא שלא חזרה לגמרי, כמו קודם שפסקה זוהמתן במתן תורה³⁰,
 11 וכדמוכח מדברי הגמרא³¹ בנוגע לזוהמא דעובדי כוכבים ומזלות).
- 12 ומזה מובן, שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל-פה דוקא בבחינת "דבר שלא בא
 13 לעולם", ולכן, לא הועילה הקבלה "נעשה ונשמע" בנוגע לתורה שבעל-פה, ועל זה אמרו רז"ל "מלמד
 14 שכפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית" . מכאן מודעא רבה לאורייתא".
- 15 ז. ועל-פי-זה יובן גם בנוגע לזמן מתן תורה בכל שנה ושנה:
- 16 כשם שאמירת "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב לא הועילה בתורה שבעל-פה (עד כדי כך שעל
 17 זה אמרו רז"ל "מכאן מודעא רבה לאורייתא"), בגלל שבעת אמירת "נעשה ונשמע" היתה תורה שבעל-פה
 18 עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם" - כן הוא גם בנוגע להעילוי בכללות הענין דמתן תורה שצריך
 19 להיות בכל שנה ושנה, שעל זה לא מועילה הקבלה שהיתה במתן תורה בפעם הראשונה, כיון שאז היה
 20 עילוי זה עדיין בבחינת "דבר שלא בא לעולם".
- 21 כלומר: הן אמת שמצד נצחיות התורה נמשך ונפעל כללות הענין דמתן תורה בפעם הראשונה על
 22 כל השנים שלאחרי-זה עד סוף כל הדורות, אבל אף-על-פי-כן, כיון שבכל שנה ושנה נמשך גילוי אור
 23 חדש, ומצד זה ניתוסף עילוי אצל האדם שמקבל את התורה, ועד לעילוי שבאין-ערוך, הרי מובן, שלגבי
 24 העילוי שמתחדש בזמן מתן תורה בשנת ה'תשכ"ה, לא מועילה קבלת התורה בשנה שעברה, כיון שעילוי
 25 זה היה אז בבחינת "דבר שלא בעולם".
- 26 ובפשטות: כיון שאינו יודע באיזה מעמד ומצב יהיה בשנה הבאה, אין שום תוקף לכל מה שמקבל
 27 על עצמו עתה.
- 28 ומזה מובן, שבכל שנה ושנה צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ולא די בכך שבשנה
 29 שעברה היתה אצלו קבלת התורה בשמחה ובפנימיות - כי העילוי שנתחדש בשנה זו היה אז בבחינת
 30 "דבר שלא בא לעולם", ועל זה לא הועילה הקבלה דשנה שעברה, ובשביל החידוש דמתן תורה שבשנה
 31 זו - שהוא באופן של גירות (כנ"ל בארוכה) - צריכה להיות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.
- 32 ועל-ידי-זה נמשך על כל השנה כולה, ועד שזוכים לשלימות הענין דמתן תורה - בביאת משיח צדקנו,
 33 יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

(28) נד, ב (ובפרש"י) - הובא בפרש"י עה"ת תשא לד, לב.

(29) ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב.

(30) ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52 ובהנסמן שם.

(31) שבת קמה, ב.

(24) שבת קמו, רע"א. וש"נ.

(25) כב, ב.

(26) תנחומא פקודי יא. ועוד.

(27) שם לח, א.

ח. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" - שמנין בלשון "נשא" מורה על החשיבות, שהם בעלי כח³², שראויים לעבודת משא, וענין זה שייך בעיקר אצל בני קהת, שכל עבודתם היא עבודת משא; ובתור טפל - אצל בני גרשון ("גם הם"), שתפקידם היה "לעבוד ולמשא"; מה שאין-כן בני מררי שבהם נאמר³³ "וזאת משמרת (לשון מינוי) משאם", אבל לא הוצרכו לשאת בעצמם.

ואף שבני גרשון ובני מררי השתמשו שניהם בעגלות (ורק בני קהת נשאו בכתף), מכל-מקום, בני גרשון היו צריכים לשאת את היריעות בכתף עד לעגלות שעמדו מחוץ לעמודי החצר (כיון שלא יכלו להעביר את העגלות, שרחבן היה חמש אמות³⁴, בין עמודי החצר, שביניהם היו חמש אמות יחד עם עובי העמוד), מה שאין-כן בני מררי, לאחר שהעמיסו את עמודי החצר על גבי העגלות, קירבו את העגלות עד מקום עמידת קרשי המשכן - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס³⁵ ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 46 ואילך.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל נשא את ראש גו'.⁹

* * *

י. הביאור בפירוש רש"י בסוף פרשתנו, "וידבר אליו", "למעט את אהרן מן הדברות", "וישמע את הקול", "יכול קול נמוך, תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל" - שכיון שאהרן לא שמע את הדברות גם בהיותו באוהל מועד, יש מקום לומר שהיה קול נמוך, ולכן שמעו רק משה, בגלל שחושיו הטבעיים היו בהתגברות יתירה. ולכן "תלמוד לומר את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני", שהיה קול גדול, ורק בדרך נס לא היה נשמע אלא למשה. ומכל-מקום הוצרך משה לבוא לאוהל מועד, כי "כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל".

ובפנימיות הענינים: הפסקת הקול בפתח המשכן (במקום) הוא כמו הפסקת הקול בסיני לאחר מתן תורה (בזמן), כדי שיהיה מקום לבחירה חפשית, וכדי לפעול 'דירה בתחתונים'. וההוראה בעבודה, שאל יאמר האדם די לי בעבודתי בהתאחדות עם קולו של הקדוש-ברוך-הוא על-ידי לימוד התורה, אלא עיקר

וקדשתו" (יתרו יט, כג). ומובן, שכדי שכמה אלפים לויים יוכלו לעצור את כל ישראל מליקרב לאוהל מועד, הוצרכו הלויים להיות בעלי כח ביותר, לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

(33) פרשתנו ד, לא.

(34) שבת צט, א. - ואף שהחשבון שבגמרא הוא בנוגע לקרשים שנשאו בני מררי, ולא בנוגע ליריעות וקלעי החצר שנשאו בני גרשון, ולכאורה, העגלות של בני גרשון היו יכולות להיות קטנות יותר***, הרי, כיון שכל העגלות ניתנו ע"י נשיאי ישראל, והם לא ידעו באיזה אופן תהי' חלוקת העגלות בין נושאי המשכן (איזה לבני גרשון ואיזה לבני מררי), מסתבר לומר שכל העגלות היו שוות במדתם - ברוחב ה' אמות, כדי שכל עגלה תהי' ראוי' לשאת את הקרשים.

(35) בשילוב שיחת ש"פ נשא תשל"ד.

(32) בענין הצורך בבעלי כח בשביל השמירה "שלא יקרב זר מצד גודל תשוקתו ליקרב לה" (ע"ד שני בני אהרן, "בקרבתם לפני ה'"), ודוקא בעל כח יכול למונעו מליקרב (הערה 56 בלקו"ש שבפנים) - הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: ובמכ"ש וק"ו: ומה עתה נדחפים (לאו דוקא בשביל לשמוע דבר תורה, אלא גם) בשביל שיריים... ומרוב הדחיפות יכולים להשיבר שולחנות וכיו"ב, ויש צורך בבעלי כח לשמור על הסדר - עאכו"כ בדור ההוא, דור דעה, ולאחרי ש"סלחתי כדברך", שהיו במעלת בעלי תשובה שלמעלה מצדיקים, שעבודתם היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - הרי בודאי היתה אצלם תשוקה גדולה ליקרב לאוהל מועד, בידעם שבד' אמות אלו צמצם הקב"ה את עצמותו בין בדי הארון (ראה ב"ר פ"ה, ז). וכפי שמצינו במ"ת שהי' צורך באזהרה מיוחדת שבני לא יתקרבו להר סיני - "הגבל את ההר

(*) וע"ד סיפור החסידים (אף שלא שמעתינו מכ"ק מו"ח אדמו"ר) אודות הבעש"ט, שקודם התפלה ה' נפרד מבני ביתו כו', מפני שלא ידע אם ישאר בחיים לאחר התפלה (ראה גם צוואת הריב"ש סל"ה"מב), כיון שענין התפלה הוא השתפכות הנפש, כמ"ש (שמואל"א א, טו) "ואשפוך את נפשי לפני הוי'".

(**) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר על קושיא זו, שזוהי "א' בעל-הבית שע' קשיא", ע"פ שכל. והוסיף בבת-שחוק, שכל מי שיש לו עוד בעל-הבית שע' קושיא, יכול לחטוף ("אריינכאפן") ולשאול אותו עד מנחה...

- 1 המכוון הוא להמשיך בכל העולם - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות'
- 2 חלק י"ג עמוד 20 ואילך.
- 3 יא. ויש להוסיף בנוגע להוראה בעבודה - בפרטיות יותר:
- 4 יהודי יכול לטעון: למה לו לצאת לעולם - מוטב שיעסוק בתורה, שעל זה אמרו רז"ל³⁶ "כל הקורא
- 5 ושונה הקדוש-ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו"³⁷, כך, שעל-ידי לימוד התורה יש אצלו גילוי העצמות, כמו
- 6 במתן תורה, כמובן מזה שהקדוש-ברוך-הוא צמצם עצמותו בין שני בדי הארון³⁸ (ענין התורה).
- 7 ומה גם - ממשיך לטעון - שכשם שהגילוי דמתן תורה חדר בגשמיות העולם, שזהו שעל-ידי מתן
- 8 תורה נעשה קיום העולם באופן ש"ארץ יראה ושקטה"³⁹, כן הוא גם בנוגע להגילוי שנעשה על-ידי
- 9 לימוד התורה, שחודר גם בגוף - כמובן ממאמר רז"ל⁴⁰ "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן כו'",
- 10 וכפי שמבאר רבינו הזקן⁴¹ "שלאורה אינו מובן דמיון זה .. שהרי במעמד הר סיני וכל העם רואים את
- 11 הקולות, ופנים בפנים דבר ה', מה-שאינ-כן בעסק התורה של כל אדם כשלומד בפני עצמו, אלא .. גם
- 12 עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני וכו'", והיינו, שגם כאשר
- 13 נמצאים כאן בברוקלין, בשבת פרשת נשא ה'תשכ"ה (וגם כאשר ישנים באמצע ההתוועדות...), ישנו
- 14 גילוי העצמות, יחד עם המרכבה העליונה, שרפים וחיות ואופני הקודש! אלא מאי, הוא לא רואה זאת
- 15 - הרי ידוע הפתגם⁴²: וכי בגלל שהסוס חושב אודות התבן, לא קיימת מציאותו של המלאך? ...!
- 16 ומצד גילוי העצמות שישנו בלימוד התורה - נעשית אצלו תנועה של כלות הנפש לצאת מהעולם:
- 17 למה לו לאכול ולישון - טוען הוא - מוטב שתכלה נפשו ("אויסגייין") באלקות; זוהי עבודה נעלית
- 18 ועריבה יותר!
- 19 ועל זה אומרים לו:
- 20 לכל לראש - צריך לידע שהענין של כלות הנפש כו' הוא היפך הכוונה, ובלשון הכתוב⁴³: "והזר
- 21 הקרב יומת"!
- 22 ולהעיר, שמפסוק זה למדים ש"משורר ששיער .. במיתה", להיותו "זר דאותה עבודה"⁴⁴. וענינו
- 23 בעבודה:
- 24 "משורר" - עבודתו בשיר וגעגועים כו'. ואילו ענין ה"שוער" - שפותח וסוגר הדלתות - הוא על-דרך
- 25 המבואר בענין "דוד זמירות קרית להו"⁴⁵ אודות "המתבונן מה גדלו מעשי ה' שבריו העולמות וכל
- 26 צבאם, ואין כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק אחד מדקדוקי תורה .. אשר בדקדוק קל עולים כל
- 27 העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך חס-ושלום"⁴⁶ - על-דרך פתיחת הדלת או סגירתה.
- 28 והנה, אף שעבודת ה"משורר" (בשיר וגעגועים כו') היא למעלה מעבודת ה"שוער", מכל-מקום,
- 29 "משורר ששיער", כיון שאינו רגיל בזה, יכול להיות אצלו ענין של כלות הנפש, מצד החידוש שבדבר -
- 30 כמשל ציפור המדברת⁴⁷, שאף שאין זה בערך לדיבור האדם על פי שכל, מכל-מקום, מצד החידוש
- 31 שבדבר, הרי זה מעורר שחוק ותענוג אצל המלך, וכן הוא למעלה, בענין ביטול הנבראים, וכמו שכתוב⁴⁸
- 32 "אדם ובהמה תושיע ה'", על-ידי-זה שמשים עצמו כבהמה כו'⁴⁹.

(43) במדבר א, נא. ועוד.

(44) ערכין יא, ב.

(45) ראה סוטה לה, סע"א.

(46) תניא קר"א קס, סע"א ואילך.

(47) ראה לקו"ת ס"פ במדבר. ובכ"מ.

(48) תהלים לו, ז.

(49) חולין ה, ב.

(36) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(37) נזכר גם מארז"ל ש"נעשה שותף להקב"ה במעשה

בראשית" (שבת יו"ד, א. וש"נ).

(38) נסמן לעיל הערה 32.

(39) תהלים עו, ט. וראה שבת פח, א. וש"נ.

(40) ברכות כב, א. וש"נ.

(41) תו"א יתרו סז, ב.

(42) ראה תורת מנחם חל"י ע' 270 ואילך. וש"נ.

וכיון שמצד החידוש שבדבר (לגבי עבודתו כ"משורר") יכול להיות שתכלה נפשו כו', לכן, חייב מיתה, בגלל שהביא עצמו לידי כך.

ונוסף לזה:

למרות שגילוי העצמות שבמתן תורה הוא באופן ש"אני הוי' לא שניתי"⁵⁰, הנה בנוגע לדיבור דמתן תורה (שבא לאחרי כמה פרסאות ומסכים כו') יש שינוי - ש"כשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאוהל", ושם נדרשת העבודה דבירור העולם כו'.

ודוגמתו בעבודת האדם - שיש זמן שבו מסתיימת העבודה ב"אוהל מועד" (לימוד התורה), ואז צריך לצאת מ"אוהל מועד" [כי, באוהל מועד אין מקום לענין של רשות, ואסור לשהות שם ללא צורך⁵¹, ומיד בגמר העבודה צריך לצאת] - כדי לפעול בעולם, שזהו עיקר המכוון.

ומה שאמרו רז"ל⁵² "עשה תורתך קבע" - הכוונה בזה היא באיכות, אבל בכמות - עיקר העבודה היא בעניני הרשות, "בכל דרכיך דעהו"⁵³.

(50) מלאכי ג, ו. (51) וכפי שמצינו ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. וש"נ). (52) אבות פ"א מט"ו. (53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב סיון, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו בצירוף דו"ח מבית הספר לנערות ומפני הטרדות נתאחר עד עתה האישור.

בודאי לדכוותי למותר להדגיש גודל האחריות המוטלת על מחנך בכלל ועל מנהל מוסד חינוך בפרט לנצל כל כשרונותיו להחדיר בתלמידים או תלמידות יראת שמים טהורה במידה הכי גדולה, וכמובן וגם פשוט באופן מעשי, כוונתי שרגש היר"ש יתבטא בהנהגה יום-יומית ובמעשה בפועל. ובהביא בחשבון אשר בתקופתנו זו כמה רוחות בלתי רצויות ובלתי מצויות מנשבות בחוץ, והשפעת הרחוב על-פי רוב חותרת תחת יסודות התורה והמסורה, נוסף על הנסיונות הרגילים בדרך החיים של הנוער, לכן אם רוצים שהתלמיד או התלמידה ישמרו על דרגא מסוימת בדרך התורה והמצוות, הרי מוכרח להעניק להם כל עוד נמצאים בין כתלי ביה"ס מידה גדולה וגדושה יותר בכדי אשר לאחרי השפעת הרחוב והחוץ תישאר אצלם לכל הפחות המידה המינימלית של ענייני קדושה וטוב באורח חיים.

והרי גם זה מהחילוקים שבתקופתנו זו ממה שהי' בימי זקנינו ואבותיהם, אשר בימיהם ההנהגה על-פי תורה ומסורה הי' דבר פשוט, ועיקר תפקיד החדר והישיבה הי' להוסיף ידיעות בתורה וענייני, מה שאין כן עתה, שברוב המקרים על ביה"ס לחנך את התלמיד והתלמידה בענייני דתנו ותורתנו הנצחית, מתחיל מא"ב של הנהגה מתאימה וכו'.

ובבואנו מחג השבועות, זמן מתן תורתנו, מודגשת אחריות זו על-פי מאמר רבותינו ז"ל שלא ניתנה התורה אלא עד שנעשו בנינו ערבים בעדינו, וק"ל.

בברכה להצלחה בעבודתו בקודש.

בס"ד. משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א.

– התוועדות א' וב' * –

קהת"8 – שע"י הנשיאת ראש דבני קהת, נושאי
הארון, שזהו"ע דלימוד התורה⁹, נעשית גם
ההתנשאות דבני גרשון, נושאי היריעות וכו',
שקשור עם שאר עניני העבודה, כולל גם בירור
העולם.

ועד"ז מודגשת השייכות למ"ת בהתחלת
הלימוד דפרקי אבות ביום השבת שלאחרי זמן
מ"ת¹⁰:

נוסף על לימוד מסכת אבות בשבתות שבין
פסח לעצרת, הכנה לזמן מ"ת, מתחילים עוה"פ
לימוד מסכת אבות בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
תוצאה מזמן מ"ת – "משה קיבל תורה מסיני
ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", הדגשת
הענין דנתינת התורה ולימודה ע"י כאו"א מישראל
עד סוף כל הדורות.

ובהמשך הפרק עד לסיומו וחזרתו מודגשת גם
הפעולה דקבלת ולימוד התורה גם בנוגע לעבודה
דבירור העולם – "על שלשה דברים העולם עומד,
על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"¹¹,
ו"על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל
האמת ועל השלום"¹².

ומזה מובן שמזמן מ"ת וימי התשלומין עד
לסיומם וחזרתם בשבת פרשת נשא, – שאז מתחדש
כללות הענין דמ"ת ככפעם הראשונה, ובאופן של
הוספה משנה לשנה¹³ – צ"ל אצל כאו"א מישראל
התחדשות והוספה בכל עניני תומ"צ, בג' הקוין
דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד,¹⁴

(8) פרש"י עה"פ.

(9) "לפי שהי' קהת טוען הארון ששם התורה הקדימו הכתוב
לגרשון, שבתחלה אמר נשא את ראש בני קהת, ואח"כ אומר נשא
את בני גרשון וגו'" (במדבר"ר ריש פרשתנו).

(10) כמ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"ש נוהגין כך כל שבתות
הקיי"ן. – וכ"ה מנהג חב"ד, כמודגש מרבתינו נשיאנו שכו"כ
מאמרי דא"ח בשבתות הקיי"ן מתחילים במאמר המשנה בפרקי
אבות שלומדים באותו שבת.

(11) משנה ב.

(12) משנה יח.

(13) ע"ד המבואר בתניא אגה"ק (סי"ד) בנוגע לר"ה ש"בכל
שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא
הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה", ומזה מובן גם בנוגע
לזמן מ"ת (ובמכ"ש וק"ו, כיון שהתחדשות בעולם נעשית ע"י
התחדשות בתורה, כדלקמן ס"ב).

1 א. שייכותו של יום הש"ק זהו ל"זמן מתן
2 תורתנו" מודגשת בכמה ענינים:

3 לכל לראש – להיותו יום השבת הראשון
4 שלאחרי זמן מ"ת², שבו נעשה העילוי והשלימות
5 ("ויכולו"³) דזמן מ"ת, ובפרט שיום השבת
6 שלאחרי זמן מ"ת הוא ב"ימי התשלומין"
7 (תשלומין גם מלשון שלימות)⁴ דזמן מ"ת.
8 והדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שזמן מ"ת חל
9 ביום ראשון בשבוע, ויום השבת שלאחריה הוא י"ב
10 סיון – שכיון שסיום וחזרתם ("הכל הולך אחר
11 החיתום"⁵) ימי התשלומין חל ביום השבת, נעשה
12 בו העילוי והשלימות דזמן מ"ת ודכל ימי
13 התשלומין שלו.

14 ושייכות זו מודגשת גם בפרשת השבוע –
15 פרשת נשא:

16 "נשא את ראש" – שעיקר ושלמות הענין
17 דנשיאת ראש כעבודת האדם היא ע"י לימוד התורה,
18 ולא עוד אלא שע"י נעשית גם ההתנשאות דכל
19 הגוף (ועד להרגל), היינו, שגם עבודתו בעולם (הן
20 בקיום המצוות והן בעניני הרשות באופן ד"כל
21 מעשיך יהיו לשם שמים"⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷)
22 היא באופן של התנשאות.

23 ויש לומר שענין זה מרומז בדיוק הלשון "נשא
24 את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני

(*) לפני השקיעה היתה התוועדות (נוספת) פתאומית. – כ"ק
אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה, וצוה לנגן "בני היכלא".
לאחרי השיחה הראשונה צוה לנגן (עשרת) ניגוני רבותינו
נשיאינו. ובסיום ההתוועדות (לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית
והבדלה) חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה" (וראה
לקמן סי"ג). הנו"כ.

(1) נוסף על השייכות הכללית דיום השבת למתן-תורה –
כמארז"ל (שבת פו, ב) "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"
(וראה תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ).
(2) מעלת השבת שלאחרי מ"ת לגבי השבת דמ"ת עצמו –
ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך.
(3) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
ועוד.

(4) ראה לקו"ת ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(5) ברכות יב, א.

(6) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(7) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו
ס"ב.

32 ניתנו, שלימוד התורה יהי מתוך חיות ותענוג ("לא
33 יהי בעיניך כדיוטגמא ישנה כו' אלא כחדשה
34 שהכל רצין לקראתה"²³) — שהנתינת-כח
35 להתחדשות החיות והתענוג בתורה בכל יום, היא,
36 מהתחדשות החיות והתענוג בתורה בזמן מ"ת.
37 ג. וצריך להבין תוכן ההתחדשות דמ"ת בשבת
38 שלאחרי זמן מ"ת:

39 ע"פ האמור לעיל ישנם ב' ענינים בהתחדשות
40 דמ"ת: (א) כללות ההתחדשות דמ"ת שנעשה בזמן
41 מ"ת, (ב) ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום
42 שנמשכת מההתחדשות הכללית בזמן מ"ת.

43 אבל, מהדגשת הענין דמ"ת בשבת שלאחרי
44 מ"ת (בפרשת השבוע ובפרקי אבות, כנ"ל ס"א),
45 משמע, שבשבת שלאחרי מ"ת יש חידוש נוסף
46 בכללות הענין דמ"ת שלכן: (א) קורין בו "נשא את
47 ראש" — נשיאת ראש בערך (לשלימות ה) ההתחדשות
48 שבזמן מ"ת, (ב) ועד שמתחילים עוה"פ "משה
49 קיבל תורה מסיני" — מ"ת חדש בערך להתחדשות
50 שבזמן מ"ת.

51 וצריך להבין: מהו החידוש הנוסף (מלבד
52 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת וההתחדשות
53 הפרטית שבכל יום) שנעשה בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
54 שבגלל זה מדגישים בו ביותר הענין דמ"ת?

55 ד. ויש לבאר זה בהקדם ענין נוסף
56 בהתחדשות דמ"ת — חידוש (לא רק התחדשות)
57 בתורה עצמה:

58 ידוע²⁴ שאף שבמ"ת ניתנו כל עניני התורה
59 כולה, לא רק עשרת הדברות, אלא גם תורה
60 שבכתב כולה, ביחד עם פירושה בתורה שבעל פה
61 כולה, כולל גם כל עניני התורה שנתגלו ונתחדשו
62 במשך כל הדורות עד לדורנו זה, כמארו²⁵ל
63 "אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר
64 למשה מסיני" — ה"ז באופן שבמ"ת ניתנו בעיקר
65 כללי התורה, ומהם ועל ידם צריכים לגלות
66 ולהוציא ריבוי פרטי הענינים שבתורה, ועד שפרט
67 זה שנתגלה ע"י תלמיד ותיק הוא חידוש שלו

1 כמרומז בלשון הכתוב¹⁴ "בחדש השלישי",
2 שבשלשת הקוין תורה עבודה וגמ"ח ("שלישי")
3 צ"ל התחדשות ("חדש"), ועי"ז נעשית גם
4 התחדשות בעמידת וקיום העולם בזמן מ"ת
5 (כדרשת חז"ל¹⁵ "מאי דכתיב¹⁶ ארץ יראה ושקטה..
6 בתחילה יראה ולבסוף שקטה.. שהתנה הקב"ה עם
7 מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה אתם
8 מתקיימין").

9 ב. וביאור הענין:

10 על הפסוק¹⁴ "בחדש השלישי גו' ביום הזה
11 גו'", מפרש רש"י "לא הי' צריך לכתוב אלא ביום
12 ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדים
13 עליך כאילו היום ניתנו".

14 וההסברה בזה — שכן היא המציאות באמת¹⁷,
15 שבכל יום מתחדש הענין דמ"ת ע"י הקב"ה,
16 כמודגש בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה" לשון
17 הוה¹⁸, ע"ד ובדוגמת (ובמכ"ש וק"ו) התחדשות
18 הבריאה בכל יום¹⁹, כמ"ש²⁰ "המחדש בטובו בכל
19 יום תמיד מעשה בראשית", ועאכו"כ²¹ בנוגע
20 להתחדשות דנתינת התורה, דכיון שבריאית העולם
21 היא ע"י התורה, כמאמר²² "אסתכל באורייתא
22 וברא עלמא", צ"ל תחילה ההחדשות בתורה, ועי"ז
23 נעשית גם התחדשות הבריאה.

24 וכללות ההתחדשות דמ"ת על כל השנה כולה
25 נעשית בזמן מ"ת, ומהתחדשות כללית זו נמשכת
26 ההתחדשות הפרטית בכל יום — כמו בהתחדשות
27 הבריאה, שבראש השנה נעשית כללות התחדשות
28 הבריאה על כל השנה כולה, ומהתחדשות כללית
29 זו נמשכת ההתחדשות הפרטית בכל יום.

30 ומזה מובן גם בנוגע להתחדשות דתורה אצל
31 האדם, "שיהיו דברי תורה חדים עליך כאילו היום

(14) יתרו יט, א.

(15) שבת פח, א. ורש"י.

(16) תהלים עז, ט.

(17) דאל"כ לא היתה תורת-אמת מצווה לאדם שיהיו דברי תורה חדשים עליו כאילו היום ניתנו.

(18) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. מאמרי אדהאמ"צ שמות ח"א ע' קעה. ורש"י.

(19) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה אנכי ה' אלקיך תשמ"ט פ"ב (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קעה) ואילך, ובהנסמן שם.

(20) נוסח ברכת יוצר.

(21) להעיר מהשקו"ט בזה בסה"מ תש"ה ע' 185 ואילך. ואכ"מ.

(22) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעה, א.

(23) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז אר"ח סס"א ס"ב.

(24) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. ורש"י.

(25) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

רפמ"ז. ועוד.

31 "בגולה" עד עתה³⁴ הו"ע של גאולה (יציאה)
32 מהגלות) בתורה עצמה³⁵, וע"י הגאולה בתורה
33 "מביא גאולה (גם) לעולם".

34 אמנם, גאולה זו היא עדיין בזמן ומצב הגלות,
35 כהגאולה דפורים [שממנה הראי' ש"האומר דבר
36 בשם אומרו מביא גאולה לעולם] – שנאמר³⁶
37 ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי³⁷ [ש"אכתי עבדי
38 אחשורוש אנן³⁷] (אלא שעי"ז מזרזים וממהרים
39 ומביאים את הגאולה האמיתית והשלמה³⁸), וטעם
40 הדבר – כיון שגם הגאולה בתורה אינה בשלימותה,
41 שהרי גם לאחר שה"תלמיד ותיק" (שבכל הדורות)
42 מגלה ומחדש ענין פרטי בתורה ישנם עוד ריבוי
43 ענינים ש"כבושים בגולה".

44 ושליומות הגאולה בתורה, כשיתגלו כל הענינים
45 שבתורה, היא, ע"י הקב"ה – "תורה חדשה
46 (שהתגלותה אינה אלא ע"י הקב"ה) מאתי תצא",
47 היינו, שגם הגילוי ("תצא") הוא בכחו של הקב"ה
48 ("מאתי"), שלכן יהי' הגילוי בתכלית השלימות
49 (שלא ישאר שום ענין בהעלם), כמ"ש "ולא יכנף
50 עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"³⁹, "כולם
51 ידעו אותי"⁴⁰.

52 ועי"ז נעשית גם ה"גאולה לעולם" בתכלית
53 השלימות:

54 "עולם" הוא מלשון העלם⁴¹, ע"ש ההעלם
55 וההסתר של החיות האלקי שבעולם, היינו,
56 שהחיות האלקי הוא בבחינת גלות. וה"גאולה
57 לעולם" היא שמתבטל לגמרי ההעלם וההסתר
58 ומתגלה החיות האלקי שבעולם.

59 ועוד ועיקר, "השמים החדשים והארץ החדשה
60 אשר אני עושה" – לא רק התחדשות דשמים וארץ
61 שנבראו בששת ימי בראשית (כבזמן מ"ת, שנעשה
62 קיום ועמידת העולם באופן ד"ארץ יראה

1 ("תלמיד ותיק עתיד לחדש"), שנקרא על שמו²⁶,
2 ונאמר בשם אומרו²⁷.

3 ועוד והוא העיקר – שבמ"ת ניתנו גם עניני
4 התורה שיתגלו לעתיד לבוא, תורתו של משיח
5 שילמד את כל העם²⁸ (שהרי מ"ת הו"ע חד-פעמי,
6 ולא יהי' עוד הפעם מ"ת²⁹), אלא שענינים אלה הם
7 בהעלם, ועד כדי כך, שהתגלותם לעתיד לבוא היא
8 בבחינת "תורה חדשה" (שאינה יכולה להתגלות ע"י
9 מקבלי התורה, תלמיד ותיק, כי אם ע"י "נותן
10 (התורה)" מאתי תצא³⁰, שהיא באיך-ערוך לגמרי
11 לתורה שמתגלית בזמן הזה ע"י מקבלי התורה,
12 כמארז"ל³¹ "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא
13 לפני תורתו של משיח".

14 וע"י החידוש בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא")
15 נעשה חידוש גם בעולם – "השמים החדשים והארץ
16 החדשה אשר אני עושה"³² ("אני עושה" דייקא,
17 ע"ד "מאתי תצא").

18 כלומר, נוסף על ענין ההתחדשות (הן
19 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת והן ההתחדשות
20 הפרטית בכל יום) שפירושה שאותו ענין שכבר
21 נמשך בגילוי בפעם הראשונה מתחדש משרשו
22 ומקורו עוד הפעם (באופן נעלה יותר), ישנו גם
23 ענין של חידוש, שניתוסף דבר חדש שעד עתה לא
24 נמשך בגילוי – הן בתורה, "תורה חדשה", ועי"ז
25 גם בעולם, "שמים חדשים וארץ חדשה".

26 ה. וביאור הענין:

27 אמרו חז"ל³³ "כל האומר דבר בשם אומרו
28 (אמירה שמדגישה החידוש ד"אומרו") מביא גאולה
29 לעולם", וההסברה בזה, שהחידוש בתורה
30 ש"מחדשים ומגלים תעלומות חכמה שהיו כבושים

(26) נוסף לכך שע"י הלימוד כשלעצמו (גם ללא חידוש)
נקראת "תורתו", "נקראת על שמו" (ראה קידושין לב, ריש ע"ב
(ובפרש"י). ע"ז יט, א).

(27) להעיר ש"האומר דבר בשם אומרו" הוא מהדברים
שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ו). וראה לקמן ס"ה.

(28) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א.
ובכ"מ.

(29) המשך תרס"ו ע' כג. ועוד.

(30) ראה ישעי' נא, ד: "כי תורה מאתי תצא", וביק"ר פ"ג,
ג: "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – נתבאר
בארוכה בשיחת יום ב' דחג השבועות.

(31) קה"ר פ"א, ח.

(32) ישעי' סו, כב.

(33) אבות שם.

(34) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(35) ועד לגאולה דהקב"ה כביכול, כדאיתא בגמרא (ברכות ח,
רע"א) "כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו

פדאני כו" (אגה"ק שם).

(36) אסתר ב, כב.

(37) מגילה יד, א.

(38) ובפרט שכל עניני גאולה קשורים זב"ז – "שם גאולה
עלה" (פרש"י שם יז, ב).

(39) ישעי' ל, כ.

(40) ירמ' לא, לג.

(41) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

חושך האומות גם כן.. ונגלה⁵¹ כבוד ה' וראו כל¹⁹
בשר יחדיו וגו'⁵².²⁰

ו. ויש לומר, שהחידוש ד"השמים החדשים²¹
והארץ החדשה אשר אני עושה" לגבי התחדשות²²
(קיום ועמידה) העולם בזמן מ"ת הוא בהתאם²³
(ונעשה ע"י) להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"²⁴
לגבי זמן מ"ת:²⁵

בזמן מ"ת, כיון שהחלק העיקרי דתורה²⁶
(שיתגלה לעתיד לבוא) ה' בהעלם, היתה גם²⁷
התגלות אלקות בעולם (שע"י נעשה קיום ועמידה²⁸
העולם) באופן שהחלק העיקרי – כח העצמות²⁹
שעל ידו נעשית ההתהוות מאין ליש – נשאר³⁰
בהעלם⁵³, ולכן, אף שבמ"ת בטלה הגזירה ונעשה³¹
החיבור בין העליונים לתחתונים, שעליונים ירדו³²
לתחתונים ותחתונים עלו לעליונים⁵⁴, מ"מ, גם³³
לאחרי החיבור נשאר החילוק דעליונים ותחתונים,³⁴
היינו, שגדר העולם נשאר "תחתון במדרגה.. בענין³⁵
הסתר אורו ית"י"⁵², כיון שעיקרו (כח העצמות)³⁶
נשאר בהעלם.⁵⁵³⁷

ולעתיד לבוא, כיון שיתגלה גם החלק העיקרי³⁸
שבתורה, "תורה חדשה מאתי תצא", תהי' גם³⁹
התגלות אלקות בעולם בתכלית השלימות, ללא⁴⁰
הסתר כלל, כמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר⁴¹

ושקטה"⁴²), אלא שמים חדשים וארץ חדשה,¹
(שעיקר) החידוש בהם הוא בהתגלות ד"אני עושה",²
שהכח האלקי שמהוה את השמים וארץ מאין ליש³
באופן של ריחוק והבדלה ואינו מתגלה בהם⁴
(בענינם ובמעלתם)⁴³, יהי' בגילוי ממש, שיהי' נראה⁵
בגילוי בשמים וארץ הכח האלקי שמהוה אותם⁶
מאין ליש"⁴⁴ – כח העצמות, "אני (דייקא) עושה",⁷
מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה.. (ש)הוא לבדו⁸
בכחו וביכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט⁹
ממש"⁴⁵, שלכן יהי' העולם כולו דירה לו ית"י⁴⁶,
דירה לעצמותו, בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה¹¹
בכל עצמותו⁴⁷, ועד (בזמנים מיוחדים) בלי שום¹²
לבוש⁴⁸, ודוגמתו לעתיד לבוא, "כדכתיב ולא יכנף¹³
עוד מוריק, פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש",¹⁴
"אור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש" (כפי¹⁵
ש"כבר ה' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה,¹⁶
כדכתיב⁴⁹ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין¹⁷
עוד מלבדו"), "ומיתרון ההארה לישראל⁵⁰ יגי'¹⁸

(42) ודוגמתו בזמן מ"ת בכל שנה – שע"י ההתחדשות דתורה
נעשה קיום ועמידה להתחדשות העולם, הן ההתחדשות הכללית
בר"ה (ע"י ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת) והן ההתחדשות
הפרטית בכל יום (ע"י ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום).
(43) ראה קונטרס משיחות ש"פ בהוי"ב ס"ה. וש"נ.
(44) ועי"י ניתוסף יותר גם בהענין ד"שקטה" לאמיתתו
ובשלימותו (ראה ד"ה אנכי הנ"ל פ"ה (סה"מ שם ע' קצט)).
(45) תניא אגה"ק ס"ב.

(46) תנחומא פרשתנו טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.
(47) ראה סה"מ מלוטק ח"ב ע' רמא. וש"נ.
(48) אפילו לא הלוש המוכרח לכסות כו' שלא יהי' לבו רואה
כו' (ראה כתובות מח, א. שו"ע אה"ע סו"ס עו). – וראה הערה
50.

(49) ואתחנן ד, לה. ובפרש"י: "פתח להם שבעה רקיעים כו'
וראו שהוא יחידי כו'" (נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 36
ואילך). וראה לקמן הערה 53.
(50) כי, בישראל – מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות,
משא"כ כח העצמות שבעולם – ה"ז רק שהעצמות הוא המהווה
אותם ומבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל (ראה לקו"ש ח"ב
ע' 75. וש"נ).

ועפ"י ש' להוסיף בהטעם שאברהם אמר לאליעזר "שים נא
ידך תחת ירכי", "לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה"
(חיי"ש כד, ב ובפרש"י), נקטת חפץ דמילה דוקא (ולא בחפצא
דקרבנות שנתפרש בתורה ענינם ומעלתם גם לפני מ"ת*), אף

(*) כמו הקרבן דהבל. כמ"ש "וישע ה' אל הבל ואת מנחתו", "ירדה אש
ולחכה מנחתו" (בראשית ד, ד ובפרש"י), וכן הקרבן דנח. כמ"ש "ירח
ה' את ריח הניחוח וגו' עוד כל ימי הארץ כו' לא ישבותו" (נח ח,
כא"כ). ועד"י הקרבנות דאברהם (לך לך יב, ז. ג. ד. יח). וכיון שכל
ענין הקרבן הוא שמשנתנה מציאותו להיות עולה לה', מסתבר לומר,
שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה ועצ"ע.

שזה ויפך הצניעות* – די"ל שבזה מרומו שתכלית השלימות
דהתגלות אלקות בעולם שנעשה חפצא דקדושה הוא בישראל
דוקא, ככמילה דאברהם***, "בריתי בבשרכם לברית עולם".
ואולי י"ל, שבזה מרומו גם גילוי כח העצמות שעל ידו
נעשית התהוות היש מאין, שדוגמתו בהאדם למטה כח ההולדה
(בכח הא"ס), שהוא דוגמת התהוות יש מאין, שהמשכחו
והתגלותו בהחפצא דמצות מילה.

(51) ישע"י מ, ה.

(52) תניא שם.

(53) ועצ"ע אם במ"ת נתגלה לפי שעה גם כח העצמות
שבהתהוות היש מאין, או שכח העצמות שבהתהוות יתגלה רק
לעתיד לבוא. ואכ"מ.

(54) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(55) ועפ"י יש לבאר עוד טעם שלא נאמר במ"ת "אנכי ה'
אלקיך אשר בראתי שמים וארץ" (כחשאלה הידועה דגדולי
ישראל שהובאה ונתבארה בכמה מאמרי חסידות – נסמן בסה"מ
מלוטק שבהערה 19) – כיון שכת התהוות הבריאה מאין ליש
נשאר בהעלם (גם) לאחר מ"ת.

(*) ולהעיר מגדל הזהירות דאברהם בענין הצניעות, כמ"ש "הנה נא
ידעתי גו'", "עוד נכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם" (לך לך
יב, יא ובפרש"י).

(**) משא"כ מילת אליעזר עבד אברהם (ועפ"י יומתק שלא השביעו
במילתו הוא).

לוי דוקא, הרי, לעתיד לבוא יהי ענין זה אצל כל
 בנ"י, כפס"ד הרמב"ם⁵⁹ "לא שבט לוי בלבד אלא
 כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
 להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את
 ה'.. ופרק מעל צוארו עול חשבונות הרכים אשר
 ביקשו בני האדם, ה"ז נתקדש קדש קדשים",
 ולעתיד לבוא יהי כן מעמדו ומצבם של כל בנ"י,
 כפס"ד הרמב"ם בסיום וחזקתם ספרו ש"באותו
 הזמן.. לא יהי עסק כל העולם (ועאכו"כ בנ"י)
 אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו כל ישראל
 חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו
 דעת בוראם כו".

וענין זה מודגש גם בפרשת נזיר שבהמשך
 פרשת נשא:

בדיני נזירות מודגש הענין ד"אחכה לו בכל יום
 שיבוא" ע"פ הלכה: "האומר הריני נזיר ביום שכן
 דוד בא בו.. אסור לעולם"⁶⁰, כיון שכל יום הוא
 בגדר "יום שכן דוד בא בו", בלשון הוה, "הנה⁶¹ זה
 (המלך המשיח) בא"⁶².

ומזה מובן שגם הענין ד"תורה חדשה מאתי
 תצא" ("נשא את ראש" בתכלית השלימות לאחר
 הקדמת הפרישות מעניני העולם (נזירות) בתכלית
 השלימות) אינו בגדר עתיד ("תצא", בלשון עתיד),
 אלא בגדר הוה ("תורה חדשה מאתי יוצאת"), ועד
 שברגע שלאח"ז נעשה כבר בגדר עבר ("תורה
 חדשה מאתי יצאה").

ט. וגם החידוש בעולם, "השמים החדשים
 והארץ החדשה אשר אני עושה" (שנעשה ע"י
 החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", "נשא את
 ראש" בתכלית השלימות) – מרומז בפרשת נשא:

(59) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(60) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א (מעירובין מג, ב).

(61) שה"ש ב, ח ובשה"ש עה"פ.

(62) להעיר מהשייכות דוד מלכא משיחא לשמואל ש"נזיר
 עולם הי"י" (רמב"ם שם פ"ג הט"ז) – עליו התפללה חנה
 בבואתה "ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו" (ש"א ב, יו"ד),
 דקאי על דוד מלכא משיחא** שנמשח ע"י שמואל (מפרשים
 עה"פ).

(* ולהעיר שבלקו"ת פרשתנו (כה, ב ואילך) ישנו ד"ה ה' יחתו מריביו
 וגו', ובו מבואר כל הפסוק עד "ויתן עוז למלכו גו'".
 (** ובביאור הגר"א: "ויתן עוז למלכו זה משיח בן יוסף.. וירם קרן
 משיחו זה משיח בן דוד".

יחדיו כי פי ה' דיבר", שיראו בגלוי שהמציאות
 ד"כל בשר" היא הכח האלקי שמהווה אותו מאין
 ליש, כח העצמות, ובמילא אין חילוק בין עליון
 לתחתון, כיון שענינם אחד, ובלשון הידוע⁵⁶
 שמציאותו של היש הנברא היא המציאות דיש
 האמיתי.

ז. עפ"ז יש לבאר החידוש שנוסף בשבת
 שלאחרי מ"ת גם לגבי ההתחדשות שבזמן מ"ת:
 ובהקדמה – שאף שבהתחדשות דנתינת התורה
 בזמן מ"ת בכל שנה נכלל גם החידוש בתורה, כמו
 שבמ"ת בפעם הראשונה כלולים כל עניני התורה
 (הן החידושים שמתגלים ע"י דתלמיד ותיק שבכל
 הדורות, והן החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"),
 יש לומר, שבפרטיות יותר מודגש החידוש בתורה
 בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בנוגע לחידושים
 שיתגלו ע"י מקבלי התורה (תלמיד ותיק) במשך
 כל השנה, והן (ובעיקר) בנוגע לחידוש ד"תורה
 חדשה מאתי תצא" שיתגלה ע"י נותן התורה,
 וכתוצאה מזה גם החידוש בעולם, "השמים
 החדשים והארץ החדשה", שכיון ש"אחכה לו בכל
 יום שיבוא"⁵⁷, זמנם כל השנה כולה.

וענין זה מודגש בעניני התורה שקורין ולומדים
 בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בפרשת השבוע
 (כדלקמן ס"ח), והן בפרקי אבות (כדלקמן ס"א).

ח. פרשת השבוע – פרשת נשא:

התחלת (וראש) הפרשה היא "נשא את ראש",
 ש"ראש" ענינו לימוד התורה, ו"נשא את ראש"
 (התנשאות ורוממות בה"ראש") ענינו שלימוד
 התורה הוא מתוך תענוג (שלמעלה מהמוחין, ועד
 שאין למעלה מעונג⁵⁸), שעי"ז ניתוסף עליו גדול
 יותר בלימוד התורה ("ראש"), ועד לחידוש בתורה,
 ועוד ועיקר – שלימות הענין דהוספה וחידוש
 בתורה ("נשא את ראש") לעתיד לבוא, כש"תורה
 חדשה מאתי תצא", טעמי תורה, בחי' התענוג
 שבתורה.

ויש להוסיף, שאף שבהמשך הכתוב נאמר
 "נשא את ראש בני גרשון גם הם גו'", ששייך לשבט

(56) ראה ביאורו ל"אדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(57) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש

חכ"ג ע' 394.

(58) ספר יצירה פ"ב מ"ד.

דביהמ"ק — ש"שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם
המפורש בנשיאת כפים⁷⁶, כמ"ש בפרשתנו⁷⁷
"ושמו את שמי", "יברכום בשם המפורש"⁷⁸ —
תתגלה ותחדור בכל העולם כולו, כמ"ש⁷⁹ "ביום
ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב
כך אני נקרא"⁸⁰, כיון שהעולם כולו יהי דירה לו
ית' (בדוגמת המשכן והמקדש)⁸¹.

וכללות הענין דדירה לו ית' בתחתונים,
שהעולם נעשה דירה לעצמותו, ע"י התגלות כח
העצמות שמהוה מאין ליש — הו"ע ד"השמים
החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", שעיקר
החידוש הוא בהתגלות ד"אני עושה" (כנ"ל ס"ה).

י. ויש להוסיף, שבפרשת נשא מרומזת גם דרך
העבודה שעל ידה באים להחידוש ד"תורה חדשה
מאתי תצא" (ועי"ז גם "השמים החדשים והארץ
החדשה") בימות המשיח:

ובהקדם הידוע שבכאו"א מישאל יש ניצוץ
מנשמת משיח, כמרומז בפסוק⁸² "דרך כוכב
מיעקב", שקאי על דוד מלכא משיחא⁸³, וקאי גם
על כאו"א מישאל⁸⁴, כיון שבכאו"א מישאל יש
ניצוץ מנשמת משיח⁸⁵ — בחי' היחידה, שהיא
ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח
צדקנו⁸⁶, ולכן, ע"י גילוי בחי' היחידה שבכאו"א
מישראל מזרזים וממהרים ופועלים הגילוי דבחי'
יחידה הכללית בביאת משיח צדקנו, שאז יהי'
הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא", פנימיות
התורה, בחי' היחידה שבתורה⁸⁷, ועי"ז גם

בהתחלת הפרשה מדובר אודות המנין דבני
גרשון ובני מררי "לראות כמה יש שהגיעו לכלל
עבודה⁸⁸", "לעבוד ולמשא"⁸³, "עבודת משא"⁸⁴,
נשיאת היריעות והקרשים כו' בעת המסעות
במדבר⁸⁵; ובסיום הפרשה מדובר אודות שלימות
המשכן עצמו, "ויהי ביום כלות משה להקים את
המשכן גו"⁸⁶, ובהמשך לזה חנוכת המזבח, "זאת
חנוכת המזבח ביום המשח אותו"⁸⁷, "זאת חנוכת
המזבח אחרי המשח אותו"⁸⁸.

ויש לומר, שהשייכות דחנוכת המשכן ונשיאתו
בעת המסעות במדבר לפרשת נשא, היא, ע"ד
ובדוגמת נתינת התורה במדבר דוקא⁸⁹, "ארץ גו'
לא ישב אדם שם"⁷⁰, כדי שגם ה"מדבר", תחתון
שאינ תחתון למטה ממנו, יהי' משכן ומכון (דירה)
לשבתו ית'⁷¹, ועד"ז בנדר"ד, שהעילוי ד"נשא את
ראש" (השלימות דתורה) נמשך וחודר בעולם,
שזהו תוכן הענין דעשיית המשכן לאחר ובהמשך
למ"ת, כדי שהגילוי דמ"ת יומשך ויחדור בעולם⁷².

וענין זה יהי' בתכלית השלימות לעתיד לבוא —
בחנוכת ביהמ"ק השלישי, "מקדש⁷³ אדני כוננו
ידיך"⁷⁴, שאז יתגלה הענין ד"בכל מקום אשר
אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך"⁷⁵ (כמ"ש
בסיום וחותם קריאת עשה"ד בזמן מ"ת) בכל העולם
כולו ("בכל מקום" כפשוטו), היינו, שהשלימות

(63) ד, כד.

(64) שם, מז.

(65) ועד"ז בהמשך הפרשה ע"ד העגלות שהביאו נשיאי
ישראל בחנוכת המשכן והמזבח, "קח מאתם גו' ונתתה אותם אל
הלויים איש כפי עבודתו .. שתי העגלות .. לבני גרשון .. ארבע
העגלות .. לבני מררי", "שהי' משא בני גרשון קל משל מררי
שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים" (ז, ה"ח ובפרש"י).

(66) ז, א.

(67) שם, פד.

(68) שם, פח.

(69) עירובין נד, א. ועוד. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ
בהר"ב.

(70) ירמי' ב, ו.

(71) ראה לקו"ת ריש פרשתנו: "שרש טעם נסיעתם במדבר
עם המשכן וכלי ה' כדי להכניע כח יניקת החיצונים ששרש
יניקתם הוא במדבר דוקא .. ע"י גילוי אלקות שהי' במשכן
כשנשאו אותו במדבר ממילא נכנעו כו'". וראה לקמן הערה 81.

(72) ראה לקו"ת חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ.

(73) בשלח טו, יז.

(74) להעיר מהשייכות ד"כוננו" ידיך", ג' ידות, לג' אופני
העבודה דקחת גרשון ומררי (לקו"ת פרשתנו כא, ב ואילך), שהם
כנגד ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד.

(75) יתרו כ, כא.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) ו, כז.

(78) פרש"י עה"פ.

(79) זכרי' יד, ט.

(80) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

(81) ועד"ז בנוגע לנשיאת המשכן בעת המסעות במדבר —
כמבואר בלקו"ת שם ש"תועלת הכנעה זו היתה ענין הכנה לע"ל
שיוכל להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמ"ש ונגלה כבוד
ה' וגו' .. שיתגלה כבוד ה' שהוא בחי' גילוי עצמיות אלקות ..
לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהי' גילוי אלקות גם בעשי' עד שיראו
כל בשר כו'".

(82) בלק כד, יז.

(83) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

(84) ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו.

(85) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה לקו"ת ח"ב ע' 599. 692.
ועוד.

(86) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ב רס, ב. ועוד.

(87) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

ה', שבעת קני המנורה⁹³, מ"מ, מתאחדים כולם³¹
 בהארותם "אל מול פני המנורה", ובהיותם "מקשה³²
 זהב" ("מנורת זהב כולה"⁹⁴), וכאמור, ההתאחדות³³
 האמיתית דכל בני"ה היא מצד עצם הנשמה, בחי'³⁴
 היחידה.³⁵

זאת ועוד:

בהמשך והסמיכות דפרשת המנורה לפרשת³⁷
 הנשיאים⁹⁵ מודגשת מעלת שבט לוי על כל י"ב³⁸
 השבטים, כפירוש רש"י "למה נסמכה פרשת³⁹
 המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן⁴⁰
 חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם⁴¹
 בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חיך⁴²
 שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את⁴³
 הנרות", וביחד עם זה, כיון שבאים בהמשך⁴⁴
 ובסמיכות זל"ז מודגשת גם השייכות שביניהם⁹⁶.⁴⁵
 והתיווך בזה – שמעלת שבט לוי נמשכת וחודרת⁴⁶
 אצל ואת כל בני"ה⁹⁷, כפס"ד הרמב"ם "לא שבט לוי⁴⁷
 בלבד אלא כל איש ואיש.. כמו שזכה לכהנים⁴⁸
 ללויים".⁴⁹

וענין זה נעשה ע"י גילוי בחי' היחידה, כמרומו⁵⁰
 בסיום דברי הרמב"ם "הרי דוד ע"ה אומר⁹⁸ ה' מנת⁵¹
 חלקי וכסי אתה תומיך גודלי" – ש"גורל" קאי על⁵²
 עצם הנשמה⁹⁹, בחינת היחידה, בחינתו של דוד⁵³
 מלכא משיחא, אשר, ע"י התגלותה נעשה "כל איש⁵⁴
 ואיש" בדרגת (שבט לוי, לוי וכהן, ועד לדרגת)⁵⁵
 הקדושה דכהן גדול ("ה"ז נתקדש קדש⁵⁶
 קדשים"¹⁰⁰), בחי' היחידה שבישראל (בנפש), כמו⁵⁷
 קדש קדשים (בחי' היחידה ש) במקום.⁵⁸

(94) זכר"ד, ד, ב.

(95) ומודגש במיוחד בהקריאה דימי חנוכה, שלאחרי
 שמסיימים "זאת חנוכת המזבח גו" ממשיכין וקורין גם
 "בהעלותך את הנרות גו" כן עשה את המנורה" (שור"ע או"ח ר"ס
 תרפד), ועד"ז באמירת פרשת הנשיאים בהתחלת חודש ניסן,
 ש"נוהגין מר"ח ואילך לקרות פרשת הנשיא שהקריב בו ביום,
 וביום י"ג פ' בהעלותך עד כן עשה את המנורה, שהוא כנגד שבט
 לוי" (שור"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו).

(96) ומודגש ביותר לעתיד לבוא – שיתוסף גם "שער לוי
 אחד" (יחזקאל מח, לא), "עתידה ארץ ישראל שתחלק ליי"ג
 שבטים" (ב"ב קכב, א). – ולהעיר שמספר יי"ג (שרומו ליי"ג
 מדה"ר שלמעלה מהשתלשלות) בגימטריא "אח"ד".

(97) וי"ל שמרומו בלשון רש"י "שאתה (אהרן, הנשיא שבט
 לוי) מדליק ומטיב את הנרות", ד' הנרות דכללות בני".

(98) תהלים טז, ה.

(99) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. וש"נ.

(100) כמ"ש (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש

1 "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
 2 עושה", גילוי בחי' היחידה בכל העולם כולו,
 3 "יחידו⁸⁸ של עולם"⁸⁹.

4 ויש לומר, שענין זה מרומו בהתחלת וסיום
 5 פרשת נשא:

6 בהתחלת פרשת נשא – בהמנין דבני"ה נשא
 7 את ראש בני גרשון גם הם גו", ששייך גם להמנין
 8 דכל בני"ה כפי שהם בדרגת שבט לוי, כפס"ד
 9 הרמב"ם "לא שבט לוי בלבד אלא כו' כל איש
 10 ואיש כו'" (כנ"ל ס"ח), כי, מנין בני"ה הוא מצד
 11 ההתקשרות העצמית עם הקב"ה ("מתוך חיבתן
 12 לפניו מונה אותם כל שעה"⁹⁰) שהיא בשוה אצל כל
 13 בני"ה (שלכן הגדול במדרגה אינה נחשב יותר מא'⁹¹
 14 והקטן במדרגה אינו נחשב פחות מא') – מצד
 15 עצם נשמתם, בחי' היחידה.

16 ובסיום פרשת נשא – בהתאחדותם של כל יי"ב
 17 נשיאי ישראל (שכוללים את כל בני"ה) שהתנדבו
 18 ובאו כולם יחדיו לחנוכת המשכן והמזבח, וגם
 19 לאחר שהקב"ה אמר "נשיא אחד ליום נשיא אחד
 20 ליום יקריבו את קרבנם גו"⁹¹, "העלה עליהם
 21 הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאילו
 22 כולם הקריבו ביום אחרון"⁹², שהתאחדות זו
 23 (לאמיתתה ובשלימותה) היא מצד עצם הנשמה,
 24 בחי' היחידה, שהיא אצל כל בני"ה בשוה.

25 ויש להוסיף, שענין זה מרומו גם בהתחלת
 26 פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זה:

27 "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
 28 יאירו שבעת הנרות גו" וזה מעשה המנורה מקשה
 29 זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא" – שאף שבני"ה
 30 נחלקים (בכללות) לז' סוגים, ז' מדרגות בעבודת

(88) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(89) ויש לומר, שגם המשכת וגילוי בחי' היחידה בעולם
 מרומזת בשם "נוכב" (שמו של משיח, ושמו של כאו"א מישראל
 מצד ניצוץ משיח שבו) – כ"ו כ"ב, כ"ו הוא הגימטריא דשם הוי',
 מלשון מוה"ר (זח"ג רנו, סע"ב. ועוד), וכ"ב הם כ"ב אותיות
 התורה שעל ידם נעשית ההתהוות, כמ"ש (נחמ" ט, ו) "ואתה
 מחי את כולם", "א"ת מחי אלא מהוה, דהיינו יש מאין, ואתה
 הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו, והה"א היא ה' מוצאות הפה
 מקור האותיות" (תניא שעהי"א פ"ב), שבזה מרומו המשכת
 וגילוי היחידה (בחי' "נוכב") בעולם (כ"ו כ"ב).

(90) פרש"י ר"פ במדבר.

(91) ז, יא.

(92) במדב"ר פי"ד, יג (בסופו).

(93) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

ישראל כו' שנאמר¹⁰⁶ ה' חפץ למען צדקו יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁷, שעיקר ושליומות הלימוד ד"יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁸, שאינו בשביל לידע את המעשה
אשר יעשון¹⁰⁹, אלא באופן ד"דרוש וקבל שכר¹¹⁰,
הוא, ב"תורה חדשה מאתי תצא".

וכיון שלימוד התורה ("משה קיבל תורה
מסיני") הוא באופן ד"תורה חדשה מאתי תצא",
ה"ז נמשך וחודר גם בעמידת וקיום העולם,
"העולם עומד" ו"העולם קיים" – שניתוסף בזה
החידוש ד"השמים החדשים והארץ החדשה אשר
אני עושה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילוי בחי'
היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
החידוש דתורה ודשמים וארץ – מודגשת בהקדמה
והחתימה לאמירת פרקי אבות: (א) "כל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹¹¹ ועמך כולם
צדיקים וגו'" – ענין השוה בכל ישראל מצד עצם
נשמתם, בחי' היחידה, (ב) "יגדיל תורה ויאדיר" –
התאחדות ב' הקצוות דלימוד התורה ולומדי
התורה, מהגדול שבגדולים שלימודו באופן
ד"יגדיל תורה ויאדיר", "דרוש וקבל שכר", עד
לקטן שבקטנים שלומד אצל מלמד תינוקות שיש
טובים ממנו, ויכולים לפתוח בית ללמד תינוקות
בצדו כדי שהתינוקות יבואו אליו, משום "יגדיל
תורה ויאדיר"¹¹².

יב. ויש להוסיף ולבאר השייכות דהחידוש
בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא") ובשמים וארץ
("השמים החדשים והארץ החדשה") בשבת
שלאחרי זמן מ"ת – גם מצד ענינו של יום השבת
שלאחרי מ"ת):

ענינו של יום השבת – ש"נקבע בלבבינו אמונת
חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' וכו'"¹¹³, ע"י

ועפ"ז יש לבאר בעומק יותר הדגשת אחדותם
של ישראל במתן-תורה, כמ"ש "בחדוש השלישי
גו' ביום הזה באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל",
"ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"¹⁰¹,
שלכן "אמר הקב"ה הרי השעה שאתן להם את
תורת¹⁰² – שהאחדות שמצד בחי' היחידה,
קשורה במיוחד עם תורתו של משיח, פנימיות
התורה, בחי' היחידה, שניתנה (בהעלם) במ"ת. ויש
לומר, שענין זה מודגש יותר בשבת שלאחרי מ"ת,
שאחדותם של ישראל שמצד בחי' היחידה
שמודגשת בפרשת השבוע (כנ"ל בארוכה), היא,
הכנה להתגלות תורתו של משיח שבהוספה ולאחרי
הגילוי דמ"ת (שבת שלאחרי מ"ת), "תורה חדשה
מאתי תצא"¹⁰³.

יא. ונוסף על הדגשת הענין ד"תורה חדשה
מאתי תצא" בפרשת השבוע שקורין בשבת
שלאחרי מ"ת – ה"ז מודגש גם בהתחלת פרקי
אבות בשבת שלאחרי מ"ת:

בביאור תוכן הענין (האמירה והלימוד) ד"משה
קיבל תורה מסיני" בשבת שלאחרי מ"ת, בהוספה
על קבלת התורה בזמן מ"ת – יש לומר, שעיקר
ההדגשה בזה היא על ההוספה והחידוש שבתורה ע"י
מקבלי התורה, כמודגש בדיוק הלשון "משה קיבל".
ומסרה כו", שנעשית תורתו של כאו"א ממקבלי
התורה ע"י שלומדה ומחדש בה.

ועוד ועיקר – ההוספה והחידוש ע"י נותן
התורה לעתיד לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא",
כמודגש (א) בהקדמה ל"משה קיבל תורה מסיני"
במשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰⁴,
דקאי על עולם התחי¹⁰⁵, שמזה מובן שעיקר
ההדגשה דמ"ת היא על התורה דלעתיד לבוא,
"תורה חדשה מאתי תצא", (ב) והחתימה (לאחרי
אמירת הפרק) במשנה "רצה הקב"ה לזכות את

(106) ישע"י מב, כא.

(107) מכות כג, רע"ב – במשנה.

(108) ראה חולין סו, ב.

(109) דאף שגם בימות המשיח יצטרכו לידע את המעשה אשר
יעשון, יהיו כל דיני התורה "גלויים וידועים לכל איש ישראל
בידיעה בתחלה בלי שכחה, וא"צ לעסוק בהם" (אגה"ק סו"ס כו),
ועאכו"כ בעולם התחי' ("עולם הבא") שמצוות בטלות לע"ל
(גדה סא, ב. אגה"ק שם).

(110) סוטה מד, א. וש"ג.

(111) ישע"י ס, כא.

(112) רמב"ם ת"ת ספ"ב.

(113) חינוך מצוה לא.

קדשים", והרי בהקדמה למ"ת נאמר לכל בני" ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים" (יתרו יט, ו
ובבעה"ט).

(101) יתרו יט, א"ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.

(102) דא"ז פ' השלום. ועוד.

(103) ודוגמתו במ"ת שבכל יום – אמירת "הריני מקבל עלי
מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" לאחרי מ"ת ביום זה בברכת
התורה ("נותן התורה" לשון הוה), כהכנה ל"תורה חדשה מאתי
תצא", שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", זמנה בכל יום.

(104) סנהדרין ר"פ חלק.

(105) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם.

לכוא, "תורה חדשה מאתי תצא" ו"השמים
החדשים והארץ החדשה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילויי בחי'
היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
החידוש בתורה ודשמים וארץ – מודגשת ביום
השבת, שבו צריכים "להקהיל קהלות.. להכנס בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה
לרבים"¹²⁵, ובהדגשה יתירה בהקהלת קהלות בזמן
המנחה, "רעוא דרעוין", בחי' פנימיות ועצמות
התענוג, ודוגמתו בנפש – בחי' היחידה, שלמעלה
מההתחלקות דכחות הנפש, הן כוחות פנימיים והן
כחות מקיפים, ולכן מאחדת נמשכת וחודרת
בכולם, עד לבחי' העקב שברגל¹²⁶, ועל ידה נעשית
גם האחדות עם רבים מישראל¹²⁷ ("להקהיל
קהלות"), עד לשלימות האחדות דכל בני' –
"ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹²⁸, "עוד
אקבץ עליו לנקבציו"¹²⁹, ובאופן שנעשים "קהל
גדול"¹³⁰, וכולם יחד נכנסים לבית-הכנסת ובית-
מדרש העיקרי – ביהמ"ק השלישי (ש"בית תפלה
יקרא לכל העמים"¹³¹, ו"מציון תצא תורה"¹³²),
ללמוד ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא".

יג. ובכל זה ניתוסף עליו מיוחד והדגשה
מיוחדת בשבת שלאחרי מ"ת, שבת פרשת נשא,
בשנה זו:

ובהקדים המדובר כמ"פ שע"פ כל הסימנים
שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים (נוסף על
ההודעה הכללית בזמן הגמרא ש"כלו כל
הקיצין"¹³³), דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות

המנוחה והשביתה מעניני העולם, וההתעסקות
בעניני קדושה, ובפרט בלימוד התורה, ששייך
במיוחד ליום השבת, "דכו"ע בשבת ניתנה תורה
לישראל"¹¹⁴. ויש לומר, שע"י ההתחדשות בתורה
ביום השבת, נעשית גם התחדשות העולם, כמאמר
"אסתכל באורייתא וברא עלמא".

וע"פ הידוע שיום השבת קשור עם הגאולה,
כמודגש בשירו של יום, "מזמור שיר ליום
השבת"¹¹⁵, "מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹¹⁶, וכמ"ש בברכת
המזון דיום השבת "הרחמן הוא ינחילנו ליום
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ובפרט ביום
השבת לאחר חצות, זמן המנחה, "רעוא
דרעוין"¹¹⁷, "בחי' פנימיות הרצון ופנימיות
התענוג", "עצמות התענוג ממש"¹¹⁸, וסעודה
שלישית¹¹⁹, "נחלה בלי מצרים.. כיעקב שכתוב
בר'120 ופרצת גו"¹²¹, שקשור עם הגאולה השלישית
וביהמ"ק השלישי ("כיעקב שקראו בית")¹²² – יש
לומר, שההתחדשות בתורה ודהעולם ביום השבת
קשורה עם החידוש בתורה ובעולם לעתיד לבוא,
ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים – "תורה
חדשה מאתי תצא" ו"השמים החדשים והארץ
החדשה אשר אני עושה"¹²³.

וענין זה מודגש ביותר ביום השבת שלאחרי מ"ת
– דכיון שבזמן מ"ת שבשבוע זה¹²⁴ היתה כבר
ההתחדשות בתורה ודהעולם, עכצ"ל, שביום
השבת מודגשת בעיקר (הכנה ל)החידוש דלעתיד

(114) כנ"ל הערה 1.

(115) תהלים צב, א.

(116) תמיד בסופה.

(117) זח"ב פח, ב.

(118) המשך תרס"ו ע' תקמה.

(119) התוועדות הב' (המול).

(120) ויצא כח, יד.

(121) שבת קיח, סע"א ואילך. וראה זה שם שענין זה שייך
(בעיקר) לסעודה שלישית.

(122) פסחים פח, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

(123) "מאתי" דייקא, "אני" דייקא – כמודגש במיוחד ב"רעוא
דרעוין", "בחי' עצמות התענוג ממש.. והיינו בחי' עצמות א"ס
שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע" (המשך תרס"ו שם).

(124) משא"כ בנוגע להתחדשות דכל שבת ביחס להתחדשות
דהשבת שלפניו – שבכל שבוע חוזרים ונשנים כל הענינים
דשי"ב, שלכן אומרים בכל שבוע "היום יום ראשון בשבת", יום
שני וכו' עד יום השבת, אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב (ראה
לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ).

(125) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

(126) ועד לעקב שברגל כפשוטו – "שמועה טובה תדשן עצם"
(משלי טו, ל), כדאיתא בגמרא (גטין נו, ב) ע"ד התרחבות העצם
שברגל מצד התענוג.

(127) וע"ד מ"ש (תהלים נה, יט) "פרה בשלום נפשי גו' כי
ברבים היו עמדי" [כידוע שעיקרו ושלמותו יהי' בביאת המשיח
(ראה שער התפלה לאדהאמ"צ נו, א)] – שהפדי' בשלום דכאו"א
מישראל בעבודתו הפרטית ("נפשי" דייקא) היא מצד בחי'
היחידה שבנפש (שם נה, ג), וקשור גם עם הרבים, "כי ברבים
היו עמדי".

(128) ישעי' כז, יב.

(129) שם נו, ח.

(130) ירמ' לא, ז.

(131) ישעי' נו, ז.

(132) שם ב, ג. – וראה מצו"ד שם נא, ד, ש"תורה (חדשה)
מאתי תצא" הו"ע "מציון תצא תורה".

(133) סנהדרין צז, ב.

כדאיתא בספרים¹⁴⁴ בהרמז במארוז¹⁴⁵ ל"הכל¹⁴⁶ מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", ש"עצרת.. הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה.. דבעינן לשון אם תבעינן בעו, והוא לשון תפלה ובקשה, נמי לכס גימטריא¹⁴⁶ קץ, היינו, שאז זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה, "קץ הימים" ו"קץ הימין"¹⁴⁷, ובעמדנו בשבת שלאחרי ה"קץ" דעצרת, שבת פרשת נשא, "נשא" (ר"ת שנת אראנו נפלאות) שב"תנשא" – ה"ז הזמן הכי מוכשר להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" – לא רק בלשון עתיד, אלא בלשון הווה, ועד שברגע שלאח"ז נעשה כבר בלשון עבר, כיון ש"הנה זה בא", וכבר בא.

[והדגשה יתירה בענין זה – בעריכת התוועדות¹⁴⁸ מיוחדת (שלא ע"ד הרגיל) דכו"כ מישראל בזמן "רעוא דרעוין", השייך ביותר לגאולה האמיתית והשלימה¹⁴⁹ (כנ"ל סי"ב), ובאופן של סעודה ממש, ובברכת המזון¹⁵⁰ (אפילו

1 ודור הראשון של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח
2 אדמו"ר נשיא דורנו – בקשר ובשייכות להכרזתו
3 הידועה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³⁴ –
4 שבימיו (לפני עשרות שנים) סיימו כל עניני
5 העבודה, וצריכים רק "לצחצח הכפתורים"¹³⁵
6 ולעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו¹³⁶, ועאכו"כ
7 לאחר ריבוי העבודה דהפצת התורה והיהדות
8 והמעיינות חוצה מאז ועד עתה, כולל ובמיוחד
9 השלימות דארבעים שנה (לאחרי הסתלקותו)
10 ש"קאי איניש אדעת' דרבי'¹³⁷, "לב לדעת ועינים
11 לראות ואזנים לשמוע"¹³⁸ – בודאי ובודאי שסיימו
12 גם "לצחצח הכפתורים", ועומדים הכן לקבלת פני
13 משיח צדקנו.

14 וענין זה מודגש ביותר וביותר בשנה זו – שנת
15 ה'תשנ"א, שסימנה מרומז בפסוק¹³⁹ "תנשא
16 מלכותו" (דקאי על דוד ושלמה¹⁴⁰, שמלך המשיח
17 הוא מזרעם¹⁴¹) בכל העולם כולו, והר"ת שלה "הי
18 תהי' שנת אראנו נפלאות", "כימי צאתך מארץ
19 מצרים אראנו נפלאות"¹⁴² – מתחיל מה"נפלאות"
20 שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו")
21 בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם
22 נתקיימו דברי הילקוט שמעוני¹⁴³: "שנה שמלך
23 המשיח נגלה בו כל מלכית אומות העולם מתגרים
24 זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם
25 (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי
26 לא עשיתי אלא בשבילכם.. הגיע זמן גאולתכם",
27 ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה) עומדים
28 כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("הנה זה בא")..
29 ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן
30 גאולתכם".

31 ובפרט בעמדנו בזמן מ"ת יומי התשלומין שלו,

(144) ספר מאמר מרדכי עמ"ס פסחים להרה"צ כו' הר"ר מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס).

(145) פסחים סח, ב.

(146) א' מאופני הלימוד בתורה, כפי שמצינו בדין נזירות שבפרשתנו ש"סתם נזירות ל' יום .. אמר קרא קדוש יהי, יהי בגימטריא תלתין הור" (נזיר ה, א).

(147) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. וש"נ.

(148) כידוע ה"פתקא אשר משמי נחיתא" בגודל מעלתה של התוועדות חסידית, שבכתה לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל שרם של ישראל (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' תיג).

(149) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים (המזמור דשנה זו), שסימו וחותמו "ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו" (שתוכנו השראת השכינה במשכן, ועד לתכלית השלימות שבזה בביהמ"ק השלישי) – ש"נועם" הו"ע התענוג (רעוא דרעוין), שאין למעלה ממנו, ונמשך וחודר עד למטה ב"מעשה ידינו".

(150) לאחר הקדמת ניגוני רבותינו נשיאינו (נשיאי תורת החסידות שעל ידי הפצתה חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא) – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק*, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו** – תשעה*** ניגונים שבהם מסיימים קץ הגלות, ובאים לניגון העשירי, שירה העשירית דמלך המשיח.

(*) שב' שמותיו – "צמח" ו"צדק" (בגימטריא מנחם מענדל) הם שמותיו של המלך המשיח.

(**) שב' שמותיו – "יוסף" ו"יצחק" – קשורים עם הגאולה.

(***) ששנת הניגונים של נשיאי חב"ד, מאדמו"ר הזקן עד אדמו"ר מהור"י צ. וניגון שלש תנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן) שנחשב לג' ניגונים (המור"י).

(134) "קול קורא" בהקריאה והקדושה דשנת תש"אג (אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך). ועוד.

(135) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(136) ירמ' לא, ז.

(137) ע"ז ה, רע"ב.

(138) תבוא כט, ג.

(139) בלק כד, ז.

(140) פרש"י עה"פ.

(141) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד

הי"ב. אגרת תימן.

(142) מיכה ז, טו.

(143) ישעי' רמז תצט.

ובפשטות – התחדשות והוספה בלימוד התורה
 מתוך חיות ותענוג עד שמחדש חידושים בתורה,
 הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת,
 "העמידו תלמידים הרבה", כידוע ש"כל איש
 ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל
 חדש בתורה, הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי
 בחי' שרש נשמתו, ומחוייב בדבר"¹⁶³, כולל ובמיוחד
 – התחדשות והוספה בלימוד והפצת פנימיות
 התורה שנתגלתה בתורת החסידות, מעין ודוגמא
 ו"טעמיה" מתורתו של משיח ("טועמי" חיים
 זכו"¹⁶¹), שלכן ע"ז מזרזים וממהרים ופועלים
 ביאת דוד מלכא משיחא¹⁶².

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א יקבל על עצמו שנוסף
 על אמירת פרקי אבות ("מילי דחסידותא"¹⁶³) בכל
 שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת
 (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל חד
 לפום שיעורא דילי'.

טו. ויה"ר שמהדיבור וקבלת החלטת טובה
 בהנ"ל נבוא תיכף ומיד להתגלות ד"תורה חדשה
 מאתי תצא", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י
 משיח צדקנו,

ו"משה (ש"ק יבל תורה מסיני") ואהרן (שידליק
 המנורה בביהמ"ק) עמהם"¹⁶⁴, והבעש"ט וכל
 רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר עמהם,
 ביחד עם כל צדיקי ונשיאי ישראל וכל בני
 ("ועמך כולם צדיקים") בדורות שלפניו, ש"הקיצו
 ורננו שוכני עפר"¹⁶⁵, ביחד עם כל בני שבדורנו
 זה, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים,

וכולם יחדיו שומעים ה"תורה חדשה (ש)מאתי
 תצא", בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר
 הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים – "מעל
 הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים"¹⁶⁶.

ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד, "מיד" ר"ת משה
 ישראל (הבעש"ט, שכשיפוצו מעינותיו חוצה קא
 אתי מר) דוד מלכא משיחא, וכפשוטו ממש, באופן
 של ממשות, למטה מעשרה טפחים, ממש ממש.

1 על אכילה שאין בה שיעור שביעה¹⁵¹) על "כוס של
 2 ברכה"¹⁵², שקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה
 3 ע"י משיח צדקנו, כפי שמצינו בגמרא¹⁵³ בנוגע
 4 לכוס של ברכה בסיום הסעודה דלעתיד לבוא¹⁵⁴:
 5 "נותנין¹⁵⁵ לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך,
 6 ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול
 7 וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר¹⁵⁶
 8 כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", "כסא¹⁵⁷ דדוד
 9 לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק,
 10 שנאמר¹⁵⁸ כוסי דו', בגימטריא הכי הוי"¹⁵⁹].

11 יד. והמעשה הוא העיקר¹⁶⁰:

12 כיון שיום השבת שלאחרי זמן מ"ת, פרשת
 13 נשא, דשנת אראנו נפלאות, הוא הזמן הכי מוכשר
 14 ומסוגל להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" –
 15 מובן שההוראה למעשה לפועל שהזמן גרמא היא
 16 בהכנה (מעין ודוגמא ומביאה בפועל ממש) לקיום
 17 היעוד "תורה חדשה מאתי תצא".

(151) שעז"נ בברכת כהנים שבפרשתנו (ו, כו) "ישא ה' פניו
 אליך", "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת
 ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית
 ועד כביצה" (ברכות כ, ב. וראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך).
 (152) להעיר, ש"יש אומרים שברהמ"ז טעונה כוס אפילו
 ביחיד" * (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפב), ועאכ"כ בשלשה
 שמזמנים יחד, ועאכ"כ בעשרה (ומעשרה ולמעלה אפילו אלף
 או ריבוא) שמזכירים השם ("נברך אלקינו") בברכת הזימון (שם
 סקצ"ב ס"ג).

(153) ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ח"ב כ"ק, ** רע"א) "אע"ג
 דנשים וקטנים פטורין מן המצוות בכוס דברכה הכל חייבין,
 ובלבד דינדעון למאן מברכין, ודא היא ונהרו אליו כל הגוים" –
 כמ"ש לפניו (קפט, סע"ב) שהפסוק (ישעי' ב, ב) "והי' באחרית
 הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו
 אליו כל הגוים" קאי על כוס של ברכה (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב
 ע' קלו ואילך).

(154) ומעין ודוגמא לזה בזמן הזה – סעודה שלישית דשבת
 (ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ).

(155) פסחים קיט, ב.

(156) תהלים קטז, יג.

(157) יומא עו, א.

(158) תהלים כג, ה.

(159) ובהמשך לזה (לאחרי תפלת ערבית, הבדלה וחלוקת כוס
 של ברכה) – קידוש לבנה, "שהם עתידים להתחדש כמותה"
 (סנהדרין מב, א) בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא
 משיחא; וסעודת מלוה מלכה – "סעודתא דדוד מלכא משיחא"
 (סידור האריז"ל במקומו. ועוד).

(160) אבות פ"א מ"ז (בגימט' טוב) – שלומדים בשבת זה.

(*) "אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס כלל ביחיד, ונכון מנהג זה
 ע"ד הקבלה" (שם).

(**) אולי י"ל אותיות "קט" – "באחרית הימים".

(161) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(162) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחילתו.

(163) ראה ב"ק ל, א.

(164) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

(165) ישעי' כו, יט.

(166) סיום וחותם פרשתנו.

לקוטי שיחות חג השבועות כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 19 ההלכה קובעת⁷ שכאשר אדם מוכר קרקע לרעהו, זכאי ברהמיצר, השכן הגובל לקרקע זו, לקחת את הקרקע מן הלוקח, כי טובתו היא שכל קרקעותיו יהיו סמוכות זו לזו⁸, ונאמר בתורה⁹ "ועשית הישר והטוב בעיני ה'".
- 24 וזו היתה טענת המלאכים: התורה היא גנוזה¹⁰, נמצאת במרום, ואף הם שם, ולכן חל על כך הדין של ברהמיצר לקבל את התורה, ולפיכך – "תנה הודך על השמים".
- 28 [ובזה מובן כיצד רצו המלאכים לקחת את התורה לאחר¹¹ שכבר נאמר בה "צו את בני ישראל", דבר אל בני ישראל וכדומה, כי ההלכה לגבי ברהמיצר קובעת, שגם לאחר המכירה מסלקים את הלוקח מן השדה ונותנים אותו לברהמיצר¹²].
- 33 כדי להפריך את טענתם¹³, מציינים המפרשים¹⁴ מספר תירוצים, ומהם:
- 35 (א) ההלכה לגבי ברהמיצר חלה רק לגבי קרקע, ולא לגבי מטלטלין¹⁵, והתורה איננה קרקע¹⁶.

א.

טענת המלאכים: "תנה הודך על השמים"

- 1 על מתן תורה מסופר בגמרא¹: "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה, שגנוזה... – אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו...² תנה הודך על השמים³. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזיר להן תשובה... אמר לפניו: רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה? – אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להם: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?! שוב מה כתיב בה? – לא יהיה לך אלקים אחרים, בין עמים אתם שרויין, שעובדין עבודה זרה? (וכך שאל משה את המלאכים על הדברות האחרים): כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם.. אב ואם יש לכם.. קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם.. מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא...".
- 17 נאמר בספרים⁶, שהיסוד ההלכתי לטענת המלאכים "תנה הודך על השמים" הוא דין "בר מצרא":

- 12) ואדרבא, עיקר דינא דב"מ הוא על הלוקח שצריך להסתלק, ולא על המוכר (פרש"י ב"מ שם, ב ד"ה עכו"ם. ועוד*), וראה בס' מערכי לב שם, שמתעם זה אמר הקב"ה למשה שהוא יחזיר להם תשובה ולא השיב להם בעצמו, כי טענת המלאכים היתה על משה (הלוקח). ומה שהמלאכים טענו להקב"ה ** – י"ל: (א) כיון שסו"ס צריך משה להחזירה לשמים, א"כ הפוכי מטרטא למה לי – ע"ד כתובות קי, א (משא"כ בדובין לעכו"ם (ב"מ שם, ב)). (ב) החיוב שעל הלוקח – מטיל על המוכר האיסור דלפני עוור. (אבל עפ"י צ"ע – דסו"ס יש על המוכר איסור (אף שאינו איסור דבר מצרא), משא"כ הפוכי מטרטא – טרחא בעלמא).
- 13) לכאורה אפשר לומר, שתוכן תשובת משה היא שהתורה אינה שייכת בשמים כלל, ובמילא אין בזה מצרא וב"מ – אבל ראה לקמן בפנים ס"ה, שטענת המלאכים היתה (לא על חלק הפשט, כ"א) על חלק הסוד שבתורה.
- 14) בהתירוצים שהובאו לקמן – ראה בס' שנשמנו בהערה 6.
- 15) העיטור ח"א אות מ' מכירת קרקעות*** – הובא במ"מ הל' שכנים פ"ג ה"ד. הר"י ברצלוני – הובא בטור שם. שו"ע סנ"ג.
- 16) להעיר מתניא (פ"ד) "ומשם נסעה וירדה כו".
- בס' ברית אבות כ', שלתורה דין קרקע יש לה כי היא קיום העולם והעולם נברא על ידה. אבל צ"ע: (א) סוף סוף התורה עצמה היא דבר המטלטל, ומאי נפק"מ שעי"ה הוא קיום העולם. (ב) העולם נברא בשביל התורה ולא להיפך, ח"ו. (ג) זה שעי"ה הוא בריאת וקיום העולם הוא רק

- (1) שבת פה, ב ואלך.
(2) תהילים ח, ה.
(3) תהילים שם, ב.
(4) יתרו כ, ב.
(5) יתרו שם, ג.
(6) בס' שתי ידות (להר"א חזקוני. אמשטרדם תפ"ו) ר"פ תרומה מביא זה בשם המדרש. ובס' שארית יעקב (להר"י אלגאזי. קושט' תק"א. ליוורנו תק"נ) פ' במדבר בשם "כת הקדומי" ד"ל, "ראשונים". ובפני דוד (להחיד"א) פ' יתרו דהוא "שוגרת ומשוגרת". ושקנ"ט בזה בהרבה ספרים – ומהם (נוסף על הנ"ל): באר יצחק (להר"י שאנני. שאולניקי תצ"ח) פ' יתרו דרוש ב'. ראש דוד (להחיד"א) פ' יתרו. חסדי אבות לאבות (להנ"ל) פ"ג מ"ד. מערכי לב (להר"י חזן. שאולניקי תקפ"א) ערך מ"ת דרוש י"ב. ברית אבות (להר"א בורייאט. ליוורנו תרכ"ב) פ' יתרו. שפת אמת עה"ת פ' יתרו. פתח שער לנחל יצחק ח"א וח"ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' בר מצרא.
(7) ב"מ ק"ח א. רמב"ם הל' שכנים פ"ב ה"ה. טוש"ע חו"מ סי' קעה ס"ו.
(8) רש"י ב"מ שם. רמב"ם שם.
(9) ואתחנן ו, יח. ובתשובות מיימוניות לס' קנין (סי' טז) שהוא קרוב למ"ע.
(10) ועפ"י יומתק זה שלא אמרו בקיצור חמודה שגנוזה.
(11) אבל ראה בר"ר פ"א, ד.

(*) וראה לקו"ש ח"ט ס"ע 55 ואילך.

(**) במערכי לב שם כ' דהקב"ה גילה להם שטענתם היא רק כלפי משת אבל עפ"י צ"ל שידעו דין דב"מ – לבד כללות ענינו שהוא על הלוקח!
(***) בנימור שם: אפי' מטלטלין. אבל במ"מ שם: לבר ממטלטלי. וראה שער החדש לעיטור שם אות קסז.

(ב) בשעת מתן-תורה היו כל ישראל שותפים
לקדוש-ברוך-הוא, כי הם כבר קיבלו את מצות שבת
במרה³², לפני מתן תורה, ואמרו חז"ל³³ "כל המתפלל
בערב שבת ואומר ויכול... כאילו נעשה שותף
להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית".

ג.

העיקר חסר מן הספר

אבל, לגבי כל התירוצים דלעיל, העיקר חסר מן הספר
— אף אחד מהם אינו מוזכר בתשובת משה למלאכים³⁴.
ואדרבה: בשלושת התירוצים האחרונים נאמר,
לכאורה, הריף מטענת משה רבינו: בתירוצים אלה
מודגש שמשה, וכל יהודי, קרוב לקדוש-ברוך-הוא,
קשור אל השמים, והוא שותף לקדוש-ברוך-הוא. ואילו
בגמרא נאמר ההיפך: שהתורה כרוכה בירידה למצרים,
ומבטאת את הגשמיות של הלוקח, ועד ל"קנאה", "יצר
הרע", וכדומה.

ד.

שאלות נוספות על שני התירוצים הראשונים

כמובן מתעורר קושי על כל אחד משני התירוצים
הראשונים, בנוסף לשאלה הכללית הנ"ל:
(א) על התירוצ הראשון: הדין של "בר-מצרא" אינו
חל על מטלטלין, כי הטעם לדין בר-מצרא הוא
ששדותיו יהיו סמוכים, וטעם זה אינו מתאים
למטלטלין, שאותם אפשר לקנות בכל מקום ולהביאם
אליו³⁵. טעם זה אינו מתאים בענין התורה³⁶, אשר

(ב) הדין של בר-מצרא הוא רק לגבי מכירה ולא
לגבי מתנה¹⁷, והתורה ניתנה במתנה.

(ג) ישראל קרובים אל הקדוש-ברוך-הוא, כמו
שנאמר¹⁸ "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו",
יתר על-כן: ישראל הם "בנים למקום"¹⁹, ולגבי
קרובים²⁰, ובודאי בנים²¹, לא חל הדין של בר-מצרא.

(ד) על משה רבינו נאמר²² שהוא "איש
האלוקים", ועל כך נאמר במדרש²³ "מחציו ולמטה
איש, מחציו ולמעלה האלוקים", ואם כך, משה רבינו
היה "בר-מצרא" לתורה שהיא בשמים.

(ה) על הפסוק²⁴ "ויעמוד העם על משה מן הבוקר
עד הערב" אומרים חז"ל²⁵, שמשה רבינו היה "דן דין
אמת לאמיתו" ואז "כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-
הוא במעשה בראשית". וההלכה קובעת²⁶, שאם
הלוקח הוא שותפו של המוכר, לא חל הדין של
בר-מצרא²⁷.

ב.

השאלות על התירוצים שלעיל

לכאורה אפשר לשאול על שני התירוצים
האחרונים: הרי משה קיבל תורה מסיני²⁸ עבור כל²⁹
ישראל³⁰, ולא רק עבור עצמו?

יש המפרשים: (א) שכל ישראל הם בני-מצרא
לתורה, כי נשמות ישראל "גזורות מתחת כסא
הכבוד"³¹.

בחי' אחוריים שבה ולא בחי' פנים (תניא ק"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ).
וראה לקמן הערה 54.

(17) ב"מ שם, רע"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"א. טוש"ע שם סנ"ד.

(18) ואתחנן ד, יג.

(19) אבות פ"ג מ"ד. ראה יד, א. שמות ד, כ"ב.

(20) כגירסת הבה"ג (הובא בכ"י — בשם הר"ן לטור חו"מ שם ד"ה
ואפילו. ד"ה וכתב עוד) בכ"מ שם ד"ק רוב ות"ח לית בהו משום דינא
דב"מ.

(21) תשובת הרי"ף הובא בשטמ"ק לב"מ שם. ובש"ך חו"מ שם
סק"ל: ולזה הדעת נוטה לכאורה וצ"ע.

(22) ר"פ ברכה. תהלים צ, א.

(23) דב"ר פ"א ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ. וראה ספרי ר"פ
האינו (ועד"ז בת"י ותיב"ע שם. נתחומא שם ב:). משה קרוב לשמים.

(24) יתרו יח, יג.

(25) שבת י, א. וש"נ.

(26) רמב"ם שם פ"ב ה"ה. רא"ש ב"מ שם סל"א. נמוק"י שם.
טוש"ע שם סמ"ט.

(27) ת"י זה הוא אליבא דמ"ד (ובחסים קטז, א) יתרו קודם מ"ת בא
(כמ"ש בס' באר יצחק).

(28) אבות פ"א מ"א. ובשבת שם: תורה שאתה נותן לי.

(29) חז"ן מפילפולא דאורייתא שניתנה למשה אלא שנהג בה טובת
עין ונתנה לישראל (גדרים לח, א).

(30) ופשוט דאין לומר שהאדם ב"מ לשמים (יותר מהמלאכים) מצד
זה שהוא מורכב "מן העליונים" (ב"ר פ"ח, יא. פי"ב, ח), ובג' (ד' דברים
דומה (רק — דומה) למלאכי השרת (תגיגה טז, א. אדר"ג פל"ז, ב. ב"ר
פ"ח שם).

(31) זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמן בנצוצי זהר לזח"א קיג, א.

(32) סנהדרין נו, ב.

(33) שבת קיט, רע"ב.

(34) ומ"ש במפרשים, דבזה שא"ל הקב"ה למשה "אחוז בכסא
כבודי" רמז לתשובה (דלעיל ס"ב) דנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד —
אינו מובן, שהרי בדברי משה אין כל רמז לזה. וראה מ"ש במפרשים הנ"ל
— ע"ד הפלפול — בכמה תירוצים דלעיל.

(35) ומ"ש בסמ"ע (חו"מ שם סקצ"ז) "דדוקא בקרע שהוא קנין עולם
תקנו דין מצריות כו' ולא בהניג" — היינו לפי ששם איירי שא' מן השותפין
רוצה למכור, ובוזה לא שייך טעם המבואר בפנים. והא דמפרש (וכן
בפרישה לטור) שבש"ע איירי בנדרון דשותפות* — י"ל, כי בלא"ה פשוט
שאיין שייך במטלטלין דינא דבר-מצרא מטעם המבואר בפנים.

(36) ואין להקשות דא"כ שוב בטל הדין דבר מצרא, שהרי דינא
דבר-מצרא הוא רק אם הלוקח יכול לקנות שדה במק"א —

(*) ובפרט שבמקור הדין (נסמן בהערה 15) לא נזכר שאיירי בנדרון דשותפות. וראה השקו"ט בב"י לטור שם ד"ה אבל לא במטלטלין.

שעתא", כי התורה היא חיותם של ישראל ("הם" 26 חיינו"), ובאמצעות התורה מנצח היהודי את היצר הרע, כמאמר חז"ל⁴⁸ "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין". ואילו המלאכים רצו את חלק הסוד 29 שבתורה, ואין להם יצר הרע, וזה כמי שרוצה את הנכס 30 לרווחים. 31

אך על תירוצים אלו אפשר לשאול: דברי משה 32 "למצרים ירדתם.. כלום אתם עושים מלאכה.. משא 33 ומתן.. אב ואם.. יצר הרע יש ביניכם", שלמלאכים אין 34 קשר לחלק הפשט שבתורה, לא היו חידוש לגביהם. 35 המלאכים ידעו זאת קודם לכן, וביקשו מלכתחילה את 36 חלק הסוד שבתורה. ואילו התשובה על כך, ש"מכר כל 37 נכסיו לאחד, לית בה משום דינא דבר-מצרא", או 38 שהתורה היא חיותם של ישראל, אינה מוזכרת בדברי 39 משה אפילו ברמז? 40

הזדקקות ישראל לתורה – "דחיקא ליה שעתה" – 41 עקב מלחמת היצר, היא הסבר של המצב שבו "יצר 42 הרע יש ביניכם". אבל מדברי משה רבינו ומהרחבתו 43 "כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן.. אב ואם יש 44 לכם" נראה, שתשובתו למלאכים איננה על מלחמת 45 היצר, אלא על הענין הכללי, שחלק הפשט והמעשה 46 שבתורה אינו מתאים להם. 47

ו.

התורה - בניית בית לה'

והביאור בזה הוא: 48 מטרת התורה היא הגשמת כוונת הבריאה של 49 "נאווה" 49 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו (יתברך⁵⁰) 50

המושל תר"ל פ"ג. ד"ה תורה צוה תנ"ך. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קונט' ח"ב שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב. לקו"ש שם ס"ב ואילך.

(44) במכ"ש מהא דמתנה שיש בה אחריות יש בה דינא דב"מ (ראה בהמצוין בהערה 17). וגם לפמ"ש הרשב"ם (ב"ב נא, א ד"ה ה"ג במס'. וראה תוד"ה ולמה קידושין כו, א) דהיכא שכתב בשטר לשון מכר ומתנה לית בה דב"מ – הרי מפורש שם הטעם כי "במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי לפות כחו". אבל בתורה הרי ישנם ב' ענינים ואופנים נפרדים דמכר ומתנה, ומצד המכר שייך בזה דב"מ.

(45) אלשיך לתהילים מזמור ח. חדא"ג שבת כאן. ועוד. וראה בכמה מהס' שנשמנו בהערה 6. וראה אוה"ת בשלח ע' תרמו ואילך.

(46) ב"מ קח, ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ו. טושו"ע שם סל"ו.

(47) רש"י ב"ב א, א ד"ה ארבעה. בעה"מ לב"מ שם, הובא בנמוק"י ב"מ שם. העיטור אות מ' מכירת קרקעות. רמ"א בשו"ע שם סמ"ט. ופליגי על התוס' ב"ב שם ד"ה ארבעה. רמב"ן במלחמות ב"מ שם. הג"מ שם פ"ב הי"ג. דיעה הב' ברמ"א שם.

(48) קידושין ל, ב.

(49) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.

(50) כן ה' מוסיף (פעמים רבות) כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע – נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

1 אותה אי-אפשר להשיג בשום מקום אחר³⁷.

2 (ב) על התירוץ השני: לגבי התורה ישנם שלשה 3 ביטויים: (א) "ירושה"³⁸, כנאמר³⁹ "תורה ציווה לנו 4 משה מורשה...". (ב) "מכירה", כמאמר חז"ל⁴⁰ "אמר 5 הקדוש-ברוך-הוא לישראל מכרתי לכם תורת...". (ג) 6 "מתנה", כמאמר חז"ל⁴¹ "ג' מתנות טובות נתן 7 הקדוש-ברוך-הוא לישראל... תורה...". וכנוסח 8 התפילה: זמן מתן תורתנו⁴². שלשה ביטויים אלה 9 מראים על שלשה אופנים בשייכות התורה לישראל, 10 כמוסבר בכמה מקומות⁴³. ואם כך, התורה שייכת 11 לישראל גם בענין של "מכר", ולכן חל עליה הדין של 12 בר-מצרא⁴⁴.

ה.

תירוצים נוספים והשאלות עליהם

13 ישנו תירוץ נוסף, המתאים, לכאורה, לדברי 14 הגמרא, והמובא לאחר הקדמת המפרשים⁴⁵, שטענת 15 המלאכים היתה על חלק הסוד שבתורה: גם המלאכים 16 יודעים שלחלק הפשט והמעשה שבתורה אין להם 17 קשר, אבל טענתם לגבי דין בר-מצרא היתה על חלק 18 הסוד. וכיון שלישראל ניתנה התורה כולה, והמלאכים 19 יכלו לקבל רק חלק ממנה, הרי ההלכה במקרה כזה 20 היא⁴⁶: "מכר כל נכסיו לאחד, לית בה משום דינא 21 דבר-מצרא".

22 כן ישנו דין⁴⁷ שאם בר-המיצר צריך את הנכס 23 לרווחים, והלוקח צריך זאת משום דחק – "דחיקא 24 ליה שעתא", לא חל הדין של בר-מצרא. וכך בעניננו: 25 הזדקקות בני ישראל לתורה היא כמי ש"דחיקא ליה

כי בקשת המלאכים תנה הודך על השמים פשיטא דהיינו שתהי' רק כמ"ש בלקו"ת תוריע (כג, ב. ובאוה"ת (שם כרך ב' ע' תקלא ואילך)) – הלימוד (בעולם המלאכים) יצירה, והוא עתה בלימוד תנ"ך ודו"ל בכתהארז"ל (ליקוטי תנ"ך והש"ס שלו וכו'), ורק) באופן כזה ילמדוה ג"כ בני" נשמות בגוף בעוה"ז, אבל אז עיקרה בשמים כי (למטה ידועה רק מציאות הרוחנית ולא מהותה. ואפילו אם גם בזה ישתוו עם המלאכים – בכ"ז) קל יותר הבנתה למלאכים, שהם יותר רוחניים, ובני" יצטרכו ליגיעה יותר (ולמשלים מוהגשט – דוגמת קניה במק"א).

(37) כי לאחר שניתנה תורה למטה – "לא בשמים היא" (ב"מ נט, ב).

(38) ונוגע להלכה – ראה סנהדרין נט, א.

(39) ברכה לג, ד.

(40) שמו"ר פל"ג, א. וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת

הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

(41) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו, ה: ד' דברים ניתנו מתנה לעולם.

וראה שמו"ר פכ"ח, א: במתנה נתנה לו. ועד"ז שם פל"ג, ב. וראה שבת

קח, א: אנא .. יהובית.

(42) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ע"א: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. בנוגע לנוסח ברכת התורה – ראה לקו"ש ח"ג ע' 115 הערה

23.

(43) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה שם פס"ו. סח. ד"ה אם רוח

וידוע⁶⁰ המשל על-כך: כאשר רוצים להרים בנין
באמצעות "כלי ההגבהה הנקרא ליווער (=מנוף)",
צריך להניח את המנוף מתחת ל"חלקים התחתונים
שבו דוקא", כי אילו ירימו "מאמצע... לא היה מגביה
התחתונים".

לכן מוכרחים לתת את התורה דוקא בעולם הזה
"התחתון... שאין תחתון למטה ממנו"⁶¹, ועל-ידיה
מתרומם כל ה"בנין" של "סדר ההשתלשלות".
וזאת הדגיש משה בתשובתו "קנאה יש ביניכם יצר
הרע יש ביניכם", כדי להדגיש כיצד העולם הוא
"התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין
הסתור אורו יתברך... עד שהוא מלא קליפות..."⁵⁹

ח.

כח ההתחדשות - רק בתחתונים

אך עדיין אינו מובן: אמנם, כדי לעשות לה' דירה
בתחתונים צריכה התורה להיות למטה. אך עדיין
קיימת טענת המלאכים לפי דין של בר-מצרא: בכל זאת
הם בני המיצר, והם רוצים לעשות לה' דירה ("בית")
לפחות בעליונים?

הכרחי אפוא לומר, שדירה לו יתברך, – המשכת
עצמותו ית' – למטה, אי-אפשר כלל לפעול באמצעות
עבודת המלאכים⁶², אפילו לא בעולמות העליונים. רק
על-ידי עבודת התחתונים "נמשכת" עצמותו ית' אל
"סדר ההשתלשלות".

ההסבר לכך הוא: כח ה'עצמות' שבתורה מתגלה
ומתבטא רק בעבודת הנשמה כאשר היא נמצאת בתוך

דירה בתחתונים". וידוע⁵¹ הדיוק שבמילה "דירה",
שכשם שבדירה נמצא האדם בכל עצמותו, כך נתאוה
הקדוש-ברוך-הוא שעצמותו ממש ישכון "בתחתונים".
רצון זה מתגשם באמצעות התורה, שדרכה "אותי
אותם לוקחים"⁵².

לפי זה, מופרכת טענת המלאכים לגבי דין של
בר-מצרא: ההלכה היא⁵³, שאם בר-המיצר רוצה את
השדה לשם זריעה, והלוקח רוצה אותו לשם בניית
בית, נותנים את השדה ללוקח, כי "שוב עדיף ולית בה
משום דינא דבר-מצרא". וכך בענינו⁵⁴: מטרת התורה
היא עשיית דירה לה' בתחתונים – "בית"⁵⁵, ולכן
מופרכת טענת המלאכים, ואין כאן דין של בר-מצרא.

וזאת היתה תשובת משה רבנו "למצרים" ירדתם...
כלום אתם עושים מלאכה.. משא ומתן יש ביניכם...":
התורה שייכת לישראל, כפי שהיא קשורה לישוב
העולם, עולם הזה הגשמי (בין עמים.. קנאה), כי היא
ניתנה כדי לעשות לה' דירה בתחתונים⁵⁷.

ז.

ע"י עבודת התחתונים מתרוממים גם העליונים

אמנם, גם העליונים, המלאכים, זקוקים לשפע
האלקי שעל-ידי התורה, כי גם בעולמות העליונים, כפי
שהם מצד עצמם, מאירה רק הארה מן האלקות, וגם
שם יש "ירידה מאור פניו יתברך"⁵⁸;

ובאמצעות עבודת התחתונים יורדת העצמיות של
האלקות, "דירה לו יתברך" גם אל העליונים, אל כל
"סדר ההשתלשלות"⁵⁹.

(51) אוה"ת בלק ר"ע תתקצו. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג') ובכ"מ.

(52) ויק"פ ר"ל, יג (לענין מצות). וראה שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. תנחומא תרומה ג. וראה תניא פמ"ז. ועוד.

(53) ב"מ שם. רמב"ם שם פ"ד ה"א טושו"ע שם סכ"ו.

(54) ראה עד"ז בס' שארית יעקב (שבעה ערה 6), שמכיון שבתורה נברא העולם, ותנאי התנה הקב"ה במע"ב אם ישראל מקבלים תורתו מוטב וא"ל אני מחזיר אתכם לתורה וכוהו, הר"ז דוגמת הדין דארעא לבתי עדיף משום דישוב עדיף לן. אבל טעם זה אינו מספיק, כי: א) גם החיות של עולמות העליונים תלוי בתורה* (ראה תניא רפכ"ג. קו"א ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ, ב) זהו רק בחי' אחריים שבתורה ולא בחי' "פנים" שבה (קו"א שם). ג) ועיקר: זה שקיום העולם הוא ע"י התורה אינו נרמז כלל בתשובת משה.

משא"כ עפמ"ש"כ בפנים, שתשובת משה היא כי התכלית של נתינת התורה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים – דוגמת ישוב וחיווך העולם. וכוה מתבטא עצם ופנימיות התורה – ראה לקמן ס"ח והערה 63.

(55) להעיר מהמבואר (ד"ה בשעה שהקדימו תשי"ב. ד"ה יבחר לנו תשכ"ג) שהכוונה לדירה בתחתונים (שמושרשת בעצמותו ית'), היא הסיבה (וע"ד) מה שכל אדם יש לו רצון מוחלט בעצמותו לבנות בית. (56) מל' מיצר וגבול, בחי' העלם והסתור (תו"א מט, ד. ועוד) – כללות עוה"ז שאינו מאיר שם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע (ראה שם נ, ב – לענין זמן הגלות).

(57) וראה מדרש תהלים מזמור ח: א"ל אינה ראוי' להתקיים בכס .. והיכן היא מתקיימת בתחתונים שנאמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי.

(58) תניא פל"ו. וראה ד"ה באתי לגני היתשי"א פ"ד.

(59) להעיר מד"ה נ"ח תרמ"ג ספ"א [נדרס ב"התמים" ח"ג ע' מזן].

(60) תו"א ד, א.

(61) תניא שם.

(62) ראה אוה"ת ויצא תתנה, ב. וראה ג"כ אוה"ת בשלח שבעה ערה 43.

(* ואף שזה תלוי בקיום התורה, היינו קיום המצות הכתובות בתורה (שזהו פ' מרז"ל בראשית בשביל התורה ועוד). במעשה המצות של התחתונים (תניא וקו"א שם) – הרי (ולא הטעם דלקמן) זהו מפני שהתורה ניתנה למטה, שהרי פשוט שכשביקשו המלאכים תנה הודך על השמים – גם קיום המצות כולו בזה (אלא שהוא ברוחניות). ולהעיר ממרז"ל (ראה תניא פ"ד ופ"כ) דאחז"ר הם שרש כל מ"ע ומל"ת – ואחז"ר ה"ה עבודת המלאכים וכו'. וראה תניא רפ"ט.

וגם מעלה זו דכח ההתחדשות, מרומזת בתשובת
 משה - בטענה "אב ואם יש לכם":
 ידוע⁶⁶, שכח ההולדה הוא כעין התחדשות מאין
 ליש, וכח זה אינו קיים אצל המלאכים⁶⁷.
 ולכן טען משה רבנו, שכח ההתחדשות קיים רק
 אצל הנשמות למטה, שבאמצעות עבודתן בעולם הזה
 הן "מולידות" – הופכות את הדברים התחתונים, ואת
 כל "סדר ההשתלשלות", לדירה לעצמותו ומהותו
 יתברך.

(משיחת יום ב' דחג השבועות תשי"ח)

1 המיצרים והגבולות שבעולם הזה⁶³. הנשמה יורדת
 2 לעולם שהוא "מלא קליפות וסטר־אחרא שהן נגד ה'
 3 ממש"⁵⁹. ובעולם הזה השפל היא לוחמת ביצר הרע,
 4 מתגברת על ההעלמות וההסתרים, והופכת אותם
 5 מחושך לאור. עבודה זו של "אתכפיא" (=הכנעה)
 6 ו"אתהפכא" (=הפיכה) של ה"קליפות" (=כוחות
 7 הטומאה) "שהן נגד ה' ממש" לענין של קדושה, היא
 8 עבודה של התחדשות, הפיכת ה"יש" ל"אין", וכח
 9 ההתחדשות הזה נובע מעצמותו ית', שרק הוא לבדו
 10 בכחו וביכולתו לברוא (לחדש) יש מאין⁶⁴, והוא נותן
 11 את הכח להפיכת יש לאין⁶⁵.

74-5. וש"נ.

66 המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 3 ואילך. וראה לקו"ת שה"ש מ,
 א.

67 לקו"ת שם (לט, ד ואילך). ביאורו"ז ה, ד.

63 ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות סי"ט (בביאור
 מרז"ל – קידושין ל, ב – בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין), דעצם
 התורה שמיוחדת בעצמותו ית' מתבטא דוקא בזה שהיא תבלין להיזה"ר.
 64 אגה"ק סי' כ (קל, רע"ב).
 65 ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. ח"י"ב ע'

אגרות קודש

ב"ה, עש"ק פ' בהעלותך, ה'תשכ"ב
 ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו,

... ויהי רצון אשר כהוראת פרשת שבוע זה: וידבר ה' גוי דבר אל אהרן גוי בהעלותך את הנרות
 וגוי,

יעשה כאו"א כל התלוי בו בכדי להדליק את נר ה' נשמת אדם,

הן הנשמה אשר בעצמו והן נשמות בני ישראל אשר בסביבתו, סביבתו הקרובה וגם הרחוקה,

וכידוע פתגם-הוראת הבעש"ט אשר אהבת ישראל היא אפילו לזה הנמצא בקצה הארץ ולא
 ראה אותו מעולם,

וישתדל בההדלקה עד שיהא בהעלותך, שתהא שלהבת עולה מאלי.

והידיעה אשר עושים את האמור ע"פ דבר ה', אשר דבורו של הקב"ה חשיב מעשה, היא עצמה
 מוסיפה כח ומרץ במילוי שליחות האמורה, מילוי מתוך שמחה וטוב לבב, אשר זוכה למלאות ציווי
 ה', וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ט, ז - ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי

לז

ביאור מ"ש בזהר על הפ' (תהלים קג, כ) "ברכו ה' מלאכיו", כיוסף דאקרי צדיק וגבור ונטר ברית קדישא (במעשה דפזטיפר) וכו'

ויהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף, רבי חייא פתח ואמר (תהלים קג, כ) ברכו יהוה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, תא חזי כמה אצטריך ליה לבר נש לאסתמרא מחובו, ולמיהך בארמ מתקנא, בגין דלא יסטי ליה ההוא יצר הרע דאיהו מקטרגא ליה כל יומא ויומא כמה דאתמר וכו'.

ואלין בני נשא דאתקפו עליה אקרון גבורי כח, לאשתכחא זינא עם זיניה, ואלין אינון מלאכיו דקדשא בריך הוא, דאתיין מסטרא דגבורה קשיא לאתתקפא עליה, גבורי כח עושי דברו, ברכו יהוה מלאכיו כיוסף דאקרי צדיק וגבור, ונטר ברית קדישא דאתרשים בגויה. ספר הזהר חלק א' דף קפט ע"ב

גבורי כח עושי דברו, ברכו ה' מלאכיו, כיוסף דאקרי צדיק וגבור:

(1) [תרגום ללה"ק] ויהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף (כדי לפרש פסוק זה), רבי חייא פתח ואמר (הקדים לפרש מש"כ) ברכו יהוה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, (ואמר) תא חזי כמה אצטריך ליה לבר נש לאסתמרא מחובו (בא וראה עד כמה צריך האדם לשמור עצמו שלא יעשה חטא קל, כי עבירה גוררת עבירה), ולמיהך בארמ מתקנא (וללכת בדרך מתוקן, שיהיה לעשות מצות ומעשים טובים), בגין דלא יסטי ליה ההוא יצר הרע דאיהו מקטרגא ליה כל יומא ויומא כמה דאתמר (כדי שלא יטה אותו היצר הרע שהוא מקטרג עליו כל יום ויום כמו שלמדנו).

(2) [תרגום ללה"ק] ואלין בני נשא דאתקפו עליה (ואלו בני האדם שבא מעשה נסיון לידם ונתגברו עליו), אקרון גבורי כח (הם נקראים גבורי כח), לאשתכחא זינא עם זיניה (להמצא מין עם מינו, ר"ל גבורי כח נמצאים בגבורה עליונה), ואלין אינון מלאכיו דקדשא בריך הוא (ואלו הצדיקים הם המלאכים של הקב"ה), דאתיין מסטרא דגבורה קשיא לאתתקפא עלי' (שבאים וממשיכים כח וגבורה מצד הגבורה הקשה כדי להתגבר על היצר הרע, והם גבורי כח עושי דברו, (ועליהם נאמר) ברכו יהוה מלאכיו כיוסף דאקרי צדיק וגבור (והם דומים ליוסף שנקרא צדיק וגבור), ונטר ברית קדישא דאתרשים בגוי' (על ששמר את ברית הקודש הנרשם בו). (רמ"ק ורא"ג ומפרשים)

כ"י מלא"ך גי' אד' והיינו יסוד, בחי' יוסף. גם מלא"ך הוא מספר' אלקים עם ה' אותיותיו, והוא בחי' הגבורות שביסוד, כידוע שצדיק נטיל לשמאלא, יצחק קץ

(3) מבאר כאן על הזהר:

(א) איך מרומז בפ' "ברכו ה' מלאכיו", על יוסף?

(ב) איך מרומז בתיבת "מלאכיו" - "צדיק"?

וע"ז מרמז ג' גימטריאות בתיבת "מלאך - מלאכיו".

(א) רמז בגי' ל"יסוד" - בחי' יוסף.

(ב) רמז בגי' לבחי' "גבורה" שביסוד, וזהו "גבורי כח".

(ג) רמז בגי' ד"אקרי צדיק".

וזהו מ"ש בזהר "כיוסף דאקרי צדיק וגבור" כנגד השלשה בחינות. (4) מלא"ך בגי' 91, וכן הוי' (26), + אדני' (65) = 91. ראה מאורי אור אות מ' סעיף ס"א וז"ל: מלאך נק' יסוד ולכן גימטריא יאהדונהי [היינו צירוף שם הוי' ושם אדני'] ונק' מלאך הגואל, שליח יסוד הנק' גואל ע"ש. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יב. ועיין גם ציצין ופרחים ערך מלאך (מר' יעקב עמדין ז"ל) דזהו שהמלאך הגואל נק' "מלאך הברית" - יסוד.

(5) ידוע שם הוי' הוא בחי' ז"א, אדני' בחי' מלכות, ע"ד דכר ונוקבא - משפיע ומקבל. ראה עוד החיבור דשם הוי' ואדני' לקמן סימן נח. עה. צח. קסח.

(6) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פזטיפר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(7) מאורי אור שם. וז"ל: גם מלאך גי' אלקים עם האותיות וסי' מלאך האלקים ע"ש. אלקים הוא בחי' גבורה, ובגי' 86 + ה' של אותיות "אלקים" = 91, כמספר מלאך.

(8) יצחק קץ חי: פירוש: יצחק הוא אותיות "קץ חי", ד"יסוד" הוא מועט המחזיק את המרובה, דבטפה שביסוד נמצא כל העצמות והמהות מכל האברים, רק הכל נתצמצם - גבורה דיצחק - בנקודה (בטפה) אחת. וזהו "קץ" שהכל בא בבחי' צמצום וגבורה, "חי" באבר חי שהוא ביסוד. וזהו ש"צדיק" שהוא בחי' יסוד (ראה הערה 11) "נטיל לשמאלא", שמאל זה בחי' גבורה, שנתצמצם השפע לצורך ההשפעה.

ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קפו וז"ל: יסוד בחי' צדיק יסוד עולם כתיב ב' אמרו צדיק כי טוב, טוב הוא בחי' חסדים, ומה שידוע שהגבורות נמשכים ליסוד, יצחק קץ חי, צדיק נטיל לשמאלא, הנה הגבורות אינם לצרכו, אלא לצורך המלכות, שיסוד נותנם אל המלכות, אבל הוא עצמו שייך לחסדים. ע"ש.

ראה תיקונים בזהר חדש קז, ב. הובא בפרדס שער א' (שער עשר ולא תשע) ריש פרק ב'. לקוטי תורה מאריז"ל פרשת וירא - סוד העקידה. אור התורה שיר השירים חלק א עמוד רמא. סה"מ ה'תרנ"ט עמוד קלא (קה"ת ה'תשע"א).

חי, והיינו יוסף שהוא מספר⁹ שם אלקים עם נקודותיו. ומלאכיו¹⁰ גי' צ"י¹¹ עם¹² י"ז, היינו יוסף דאקרי¹³ צדיק

והי' בן י"ז שנה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנז

עולם ע"ש.
וראה גם מאורי אור אות צ' סעיף א' וסעיף ו'. ספר הערכים חב"ד
אותיות ז-ת עמוד שז-ח. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן נו. לעיל
סימן יח בענין ג' פעמים "צדיק" בגי' ברי"ת. לקמן סימן נד.
(12) מלאכיו בגי' 107, וכן אות צ' (90), + י"ז (17) = 107, ומרמז דהן
אות "צ", והן מספר י"ז שייך ליוסף.
(13) ראה לקמן סימן ע טעם דנק' יוסף "יוסף הצדיק".
(14) בראשית לז, ב. "אלה תולדות יעקב יוסף הי' בן שבע עשרה שנה
וגו'". וידוע דמספר י"ז בגי' טו"ב בחי' יסוד. ראה מארז"ל ביומא דף
ל"ח ע"ב: אפילו בזכות צדיק אחד העולם נברא שנאמר (בראשית א,
ד) וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא צדיק שנאמר (ישעי'
ג, י) אמרו צדיק כי טוב. לעיל סוף סימן יד.
ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תתפט
ובהנשמן לשם. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים על לקוטי לוי יצחק
אגרת התשובה עמוד 51 ואלך בביאור מ"ש "מדת חסדו וטובו"
ע"ש. תורת מנחם התועודיות ה'תש"נ חלק ד' עמוד 48 ואלך.
ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן י'.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

11 – ראיות להצטרף עם הבהמות שבכל צד, אבל אם אין די
12 בהמות באמצע להשלים את הבהמות שבצד אחד לעשר, אין
13 הבהמות שבאותו צד מצטרפות. ושמאל אמר, אפילו אם יש
14 רק חמש מִכָּאָן וחמש מִכָּאָן ואחד בְּאִמְצָע, האמצעית מצרפת
15 את שני הצדדים לחיבם במעשר, שכיון שדרך הרועה ללכת
16 למקום הבהמות כדי להביאן, לפיכך חֲזִינָן לְרֹעֶה בְּמִאָּן דְּקָא
17 הָכָא וְקָרִינָן בֵּיהּ מִזָּנָה – אנו רואים כאילו הרועה נמצא במקום
18 הבהמה שבאמצע, והוא רואה לכל צד עד ששה עשר מיל,
19 ונחשב שכל הבהמות נמנות על ידו כעדר אחד.

1 וְהָא קָתְנִי שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי מִיל', וּמִיָּלָא – ויותר מזה לא. מתרצת
2 הגמרא: התנא נקט שיעור זה מִשּׁוּם דְּקָא בְּעִי לְמִיתְנָא סִיפָא –
3 משום הקדמה למה שכתב בסיפא, ומשמע שמעשר מאלו על
4 אלו. שאם מקצתן במקום אחד ומקצתן במקום אחר, ורחוקים
5 אלו מאלו שלושים ושנים מיל, וביניהן היו לו בְּאִמְצָע בהמות
6 נוספות, מִכָּאָן וּמִעֲשָׂרִין בְּאִמְצָע, כעדר אחד שנמצא באמצע
7 השטח, כי מצטרפות לעדר אחד מחמת הבהמות שבאמצע.
8 מבררת הגמרא: וְכִמְהָ בהמות צריך שיהא לו בצדדים ובאמצע
9 כדי שיצטרפו. אָמַר רַב, חֲמִשָּׁה מִכָּאָן וחֲמִשָּׁה מִכָּאָן וְחֲמִשָּׁה
10 מִבְּאִמְצָע, משום דְּהֵינִי חֲמִשָּׁה שבאמצע, חֲוִיא לְהָכָא וחֲוִיא לְהָכָא

המשך מעמוד רנד

16 גם הם פסולים לקרבן ויש ללומדם בגזירה שוה זו. וְאִי לֹא גָמַר
17 דינים אלו בגזירה שוה, ולכן הוא מחייב במעשר את היוצא דופן
18 ומחוסר זמן ויתום, אף שהם פסולים לקרבן, אם כן קשה,
19 בְּשִׁלְמָא מִרְפָּה – דבריו מובנים רק לגבי הפטור של טריפה
20 ממעשר, שכן לגבי מעשר בהמה 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשָּׁמַיִם'
21 כְּתִיב (–נאמר) (ויקרא כו לב), ויש למעט מכך פָּרִט לְמִרְפָּה שְׂאִינָה
22 עֹבְרֶת – חוץ מן הטריפה שאינה יכולה לעבור ברגליה, אֲלָא
23 בְּלֵאִים מְנָא לִיה – מנין לתנא קמא לפוטרו ממעשר, והרי אינו
24 לומד גזירה שוה מאותם שפסולים לקרבן.
25 מתרצת הגמרא: לְעוּלָם גָּמַר – באמת תנא קמא לומד גזירה
26 שוה זו, ולכן הוא פוטר את הכלאים ממעשר, ואם יקשה לך, אם
27 כן מדוע הוא מחייב במעשר יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום, יש
28 לומר, שבכל אחד מהם יש סיבה לכך שאינו מתמעט מהגזירה
29 שוה, וכדלהלן, וּבִיּוֹצֵא דוֹפֵן

1 וְאִנְדְּרוּגִינוֹם שהם מין בפני עצמו, וסבר שלגבי מַעֲשֵׂר נָמִי יש
2 למעטם, כמו שהם פסולים לקרבן, כיון דְּגָמַר – למד בגזירה שוה
3 'תַּחַת תַּחַת' מִקְדָּשִׁים.
4 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדינים האמורים במשנתינו, מי
5 הן הבהמות שפטורות ממעשר: תָּנּוּ רַבָּנָן, הַכֹּל נִכְנָסִין לְדִיר
6 לְהַתְּעֵשֶׂר, חוּץ מִן הַכִּלָּאִים וְהַמִּרְפָּה, דְּכָרִי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
7 יְהוּדָה אִישׁ כֶּפֶר בְּרִתּוֹתָא, שְׁאֵמַר דְּבַר זֶה מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻעַ.
8 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי שְׁמַעְתִּי הֵימָנוּ – מרבי יהושע, שֶׁאֵף יוֹצֵא
9 דוֹפֵן וּמְחֹסֵר זִמָּן וְיָתוֹם פְּטוּרִים מִמַּעֲשֵׂר, כְּדַעַת הַתְנָא
10 בַּמִּשְׁנָתִינוּ.
11 מקשה הגמרא: וְתָנָא קָמָא שְׁבַבְרִייתָא, והיינו רבי אלעזר ברבי
12 יהודה, מה סברתו, והרי ממה נפשך, אִי גָמַר – אם הוא לומד
13 גזירה שוה 'תַּחַת תַּחַת' מִקְדָּשִׁים, ולכן הוא פוטר כלאים
14 וטריפה ממעשר, כשם שהם פסולים להקרבה, אם כן הֵינִי נָמִי
15 לֹא – גם יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום לא יתחייבו במעשר, שהרי

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת נשא

ו, ז – לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא
יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, דפורש עצמו מן היין,
דחטא עה"ד הי' ע"י גפן, דגרם כתנות עור בעין,
(דקודם החטא, וכן) לע"ל יהי' כתנות אור באלף,
וזהו "נזר אלקיו עליו" דהוא בגדר אדה"ר קודם
החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו
כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר
הוא כמו כהן שלא יטמא למת ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בנזיר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא
על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה
צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי
יפליא לנדוד נזיר ויהי' מופלא פירושו מכוסה ונעלם
כמו כי לא נפלאה היא ממך.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות
אור' ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן
לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה
בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא
במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש.
ועיין לעיל בפרשת תצוה² מה שכתבתי מזה בענין משה
רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן, כלומר שלא הי' זר
מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף
קרן אור פניו והוא הי' מלוכש בכתנות אור, וזהו חלוק
הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות
אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר, ונגנז זה האור עד
לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תיכף
לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך
במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא
דהיינו היפך התאוה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות
אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר
אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במוה
שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף
כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר
התאוה.

והנה נצטווה לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו

(1) אדם הי' גופו קדוש כתנות אור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
בראשית סימן שם. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא.
פרשת תזריע סימן קס.

(2) ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת מצורע סימן כג אות כד. כה. לב.

לגלח, כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגלוח הגמור
יפסיד תואר בן אדם ואינו מבקש תאוה, מה שאין-כן בדרך
אמצעי מסלסל בשערו.

ואיתא בנזיר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק
מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם
אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא
אחד לפני מן הדרום ראיתי יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו
סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית
שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי
למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי
ופחזו יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע
למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך
[שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה,
העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על
ראשו ואמרתי לו (בני) כמוך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים
בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא
לנדוד נזיר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון
קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי
כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל
בכלות הזמן וישוב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו
הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון
שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח,
ב) שור שהקריב אדם, וזהו טעם קרבן הנזיר.
של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור³ כה
תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו
"אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו –
משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל
רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא ב' כשיבואו תולדות' מלא
ב', על כן וקרבנו ו' יתירה⁵ גבי נחשון, כי שמו של משיח
קודם שנברא העולם⁶, בראשית שית דרגין שמעיטה בהם
משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

(3) כה תברכו את בני ישראל: עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת תצוה סימן קנב.

(4) כשיבואו תולדות מלא ב': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי
סימן קמב, ובהנסמן שם.

(5) וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון: עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

(6) שמו של משיח קודם שנברא העולם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
בראשית סימן א, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון ו' סיון ♦

ד (כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נָשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם-הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמַשְׁפָּחָתָם:

כב קבל ית חשבון בני גרשון אף אנון לבית אבותיהו לזרעיהו:

כג"י ◀ נָשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם-הֵם • כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קֹהֵת, לָרְאוֹת כְּמֹה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לְכָלל עֲבוּדָה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל-הַבָּא לְצָבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כג מבר תלתין שנים ולעלא עד בר חמשים שנים תמני יהיון כל דאיתי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפח זמנא:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא:

כד דין פולחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנָשְׂאוּ אֶת-יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אַהֲל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכֶּסֶה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר-עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כה וישלון ית זרעית משפנא וית משפן זמנא חופאח וחופאח דסגונא די עלוהי מלעלא וית פרסא דתרע משפן זמנא:

כז"י ◀ אֶת-יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד • יְרֵיעוֹת עֲדִים הָעֲשׂוּיֹת לְאֹהֶל עָלָיו.

כז"י ◀ מִכֶּסֶהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים. מִסְךְ פֶּתַח • וִילּוֹן הַמִּזְבֵּחַ.

(כו) וְאֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת-כָּל-כָּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבְדוּ:

כו וית קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל כלי עבודתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו:

כז"י ◀ אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן • כְּלוּמֵר, הַקָּלְעִים וְהַמִּסָּךְ שֶׁל חֹצֵר, הַסּוּכָכִים וּמִגְנָיִם עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבֵּחַ

כז"י ◀ הַנִּחֲשֵׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם. כְּתַרְגוּמוֹ: "וְיֵת כָּל דִּי יִתְמַסֵּר לְהוֹן" – לְבִנֵּי גִרְשׁוֹן.

(כז) עַל-פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל-עֲבֹדַת בְּנֵי הַגִּרְשֹׁנִי לְכָל-מִשְׁאֵם וְלָכֹל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל-מִשְׁאֵם:

כז על מימר אהרן ובניו יהי כל פלחון בני גרשון לכל מטולהו ולכל פלחנהו ותמנון עליהו במטרא ית כל מטולהו:

כז"י ◀ עַל-פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו • וְאִיזָה מִהַבְנִים מִמֶּנָּה עֲלֵיהֶם? בִּיד אֵיתְמָר בֶּן-אֶהְרֹן הַכֹּהֵן.

(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגִּרְשֹׁנִי בְּאַהֲל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בִּיד אֵיתְמָר בֶּן-אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: ׀

כח דין פלחן זרעית בני גרשון במשפח זמנא ומטרתהו בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי | בשלשים שנה בשנת חיובל האחרון שגלו בו ברכיעי בחודש
הרכיעי בחמשה לחדש ואני אז הייתי בתוך אנשי הגולה חזן לארץ
ישראל עליהם בשם כבד נפתחו השמים ואראה מראות אלהים
מראות השכינה: ב בחמשה לחדש האמור, היא היתה השנה
החמישית לגלות המלך ויכין:

ג אחר סיפור הפראת של פסוק הבא
היה היה דברי'ה'ה אל'יחזקאל
ב'בוני' הכתן לנחם את הגולים
ש'דעו ש'שכינה עמהם גם בדיוחם
בארץ פשדים והפראות ראה
בשעמר על'נהר'כבר במקום טהור
על המים ותתי עליו שם יד'יהוה
כח הנבואה: ד וארא ונה' רוח
סערה באה מן'הצפון ענן גדול
ואש מתלקחת מתלהב ובוער ונגה
וורחה לו סביב ומתוכה פנין
בגון החשמל שהוא האש הוד בלי
העשן מתוך האש: ה ומתוכה
מתוך הנגה ראה דמות ארבע
חיות וזה תואר מראיתן דמות
גוף אדם להנה: ו וארבעה פנים
אדם ואריה ושור ונשר, אחד לכל רוח
לאחת לכל חיה, וארבע כנפים
לאחת להם לכל פרצוף:
ז ורגליהם רגל ישרה שיה, מבלי
עקום פרקים וכף מתחזות רגליהם

עטרת מרים

ככף כדמות כף רגל עגל ונצצים פאלו משליכים נצוצות אש פנין
נחשת קלל מושק: ח ידים וירי כירי אדם מתחת פניהם על
ארבעת רבועיהם צדיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם היו שנים
לארבעת החיות זה קנה: ט כנפיהם היו חברת מחזרות ונזעזות אשה

אל'אחותה לכפות בהם הפנים,
כנפיהם לא'יפבו בלכתן מצד אל
צד איש אל'עבר מול פניו ולכו
פי יש להם פנים לכל רוח: י ודמות
פניהם מראה פני החיות, אחת היתה
לפניו פני אדם ופני אריה אל'
הימין הפנים לארבעתם ופני'
שור מהשמאל לארבעתן ופני'
נשר מאחוריו לארבעתן:
יא ופניהם של החיות וכנפיהם היו
פרדות פרושות מלמעלה להם
לחיות מכוסות בהם, לאיש לכל פנים
היה שתיים שתי כנפים חכרות
נזעזות איש אל אחיו לכפות בהם
הפנים, ושתיים ושתי כנפים היו
מכסות את ג'ויתיהנה את גופתן:
יב ואיש כל חיה מתחזות אל מול
עבר פניו ולכו פי היתה להם פנים
בכל רוח, אל המקום אשר יהיה

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

א ויהי | בשלשים שנה ברכיעי בחמשה
לחדש ואני בתוך הגולה על'נהר'כבר
נפתחו השמים ואראה מראות אלהים:
ב בחמשה לחדש היא השנה החמישית
לגלות המלך ויכין: ג היה היה דברי'ה'ה
אל'יחזקאל ב'בוני' הכתן בארץ פשדים
על'נהר'כבר ותתי עליו שם יד'יהוה:
ד וארא ונה' רוח סערה באה מן'הצפון ענן
גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה
פנין החשמל מתוך האש: ה ומתוכה דמות

ארבע חיות וזה מראיתן דמות אדם להנה: ו וארבעה פנים לאחת
וארבע כנפים לאחת להם: ז ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף

רגל עגל ונצצים פנין נחשת קלל: ח וירי אדם מתחת פניהם על ארבעת רבועיהם ופניהם
וכנפיהם לארבעתם: ט חכרות אשה אל'אחותה פניהם לא'יפבו בלכתן איש אל'עבר פניו
ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל'הימין לארבעתם ופני'שור מהשמאל לארבעתן
ופני'נשר לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה לאיש שתיים חכרות איש ושתיים
מכסות את ג'ויתיהנה: יב ואיש אל'עבר פניו ולכו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא

שְׁמָהּ הָרָצוֹן שֶׁל הָרוּחַ לִלְכֵּת יִלְכּוּ הִלְכוּ וְלֹא יִסְבּוּ מִצַּד אֶל צֶד בְּלִכְתָּן:
יג וְדַמּוּת הַחַיּוֹת מֵרֵאשִׁית בְּגַחְלִי'אֵשׁ בְּעֵרוֹת בְּמִרְאֵה הַלְפָדִים
הַמִּרְאֵה הָיְתָה מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת לְכוֹן הִיא הַמִּרְאֵה הַיְתָה וְנִגְהַ
הָאֵרֶה יִתְיַד וּמִרְכָּה הִיא לֹאֵשׁ וּמִן מִרְאֵה הָאֵשׁ הָיָה יוֹצֵא בְּעֵין בָּרֶק:

יד וְהַחַיּוֹת לֹא עָמְדוּ בְּמָקוֹם אֶחָד
אֵלָּא הָיוּ רָצוּא וְשׁוֹב בְּמַהֲרִית רַב
בְּמִרְאֵה הַבּוֹק: מִן וְאֵרֶא
הַסִּתְפָּלְתִּי אֶל הַחַיּוֹת וְרֵאשִׁית וְהִנֵּה
דְּמוּת אוֹפֵן אֶחָד בָּאֵרֶץ לְמִשְׁחָ מִן
הַחַיּוֹת אֵצֶל כָּל אֶחָד מִתְחַיּוֹת עָמַד
אוֹפֵן אֶחָד לְאַרְבַּעַת פָּנָיו לֹא הָיָה
אֵלָּא אוֹפֵן אֶחָד: מִן מִרְאֵה
הָאוֹפֵנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין
תְּרִשִׁישׁ בְּעֵין צֶן הַחֲבֵלָה וְדָבָר עַד
שִׁרְיָא בּוּ מַעְבָּר אֶל עֵבֶר וְדַמּוּת
אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן לְאַרְבַּעַת הָאוֹפֵנִים
וּמִרְאֵיהֶם תּוֹאֵר פְּנִיָּה וּמַעֲשֵׂיהֶם
וּפְעֻלָּתָם הָיָה כְּאִשֶּׁר יְהִיֶּה הָאוֹפֵן
בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן לְהַתְחַלֵּל לְכָל רוּחַ
מִבְּלִי סָבִיב וְהַתְחַלֵּל: י"ז מִפִּי שְׁחִי
מִתְחַלֵּלִים לְכָל צֶד עַל־אַרְבַּעַת
רַבְעֵיהֶן צִדְדֵיהֶן בְּלִכְתָּם בַּחֲצִי
לִכְתָּם יִלְכּוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן:
יח וְגִבְיָתָם וְגַב שִׁלְהֶם וְגִבָּה לָהֶם
וְיִרְאָה לָהֶם אִשֶּׁר מֵאִמִּים הֵם
לְרֹאֶה אוֹתָם וְגִבְיָתָם וְגִבּוֹת עֵינִים
שִׁלְהֶם מִלֵּאֵת עֵינִים סָבִיב לְרֹאֹת
לְכָל רוּחַ לְאַרְבַּעַתָּן: יט וּבְלִכְתָּ
הַחַיּוֹת יִלְכּוּ גַם הָאוֹפֵנִים אֵצֶלָם
וּבְהַנְשֵׂא הַחַיּוֹת עֲצָמוֹן מֵעַל
הָאֵרֶץ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה יִנְשְׂאוּ גַם
הָאוֹפֵנִים: כ עַל אֶל הַמָּקוֹם אִשֶּׁר
יְהִי־שָׁם הָרוּחַ הָרָצוֹן מִקְּהָל
יִתְבָּרֵךְ הַרוּכָב בָּהּ לִלְכֵּת יִלְכּוּ הַחַיּוֹת
כִּי שְׁמָה גַם רָצוֹן הָרוּחַ לִלְכֵּת
וְהָאוֹפֵנִים כְּאִשֶּׁר יִנְשְׂאוּ הַחַיּוֹת

יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: יג וְדַמּוּת הַחַיּוֹת מֵרֵאשִׁית
בְּגַחְלִי'אֵשׁ בְּעֵרוֹת בְּמִרְאֵה הַלְפָדִים הָיָה
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהַ לֹאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ
יוֹצֵא בָרֶק: יד וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב בְּמִרְאֵה
הַבּוֹק: מִן וְאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד
בָּאֵרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: מִן מִרְאֵה
הָאוֹפֵנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין תְּרִשִׁישׁ וְדַמּוּת
אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן וּמִרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאִשֶּׁר
יְהִיֶּה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן: יז עַל־אַרְבַּעַת
רַבְעֵיהֶן בְּלִכְתָּם יִלְכּוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן:
יח וְגִבְיָתָם וְגִבָּה לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְגִבְיָתָם
מִלֵּאֵת עֵינֵים סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּן: יט וּבְלִכְתָּ
הַחַיּוֹת יִלְכּוּ הָאוֹפֵנִים אֵצֶלָם וּבְהַנְשֵׂא הַחַיּוֹת
מֵעַל הָאֵרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפֵנִים: כ עַל אִשֶּׁר
יְהִי־שָׁם הָרוּחַ לִלְכֵּת יִלְכּוּ שְׁמָה הָרוּחַ
לִלְכֵּת וְהָאוֹפֵנִים יִנְשְׂאוּ לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ

לְמַעְלָה לְעַמְתָּם גַם הָאוֹפֵנִים יִנְשְׂאוּ כִּי רוּחַ הַחַיָּה הַקּוֹעָה בְּאוֹפֵנִים:
כא בְּלִכְתָּם בָּעֵת יִלְכּוּ הַחַיּוֹת יִלְכּוּ גַם הָאוֹפֵנִים וּבְעַמְדָם יַעֲמִדוּ
וּבְהַנְשֵׂאֵם מֵעַל הָאֵרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפֵנִים לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בְּאוֹפֵנִים: כב וְדַמּוּת הַשְּׂמֹנֶה וּפְרוּשׁ עַל־רֵאשֵׁי הַחַיָּה שֶׁל לְרִקְעַ בְּעֵין
בְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא הַמְּטִיל אִמָּה עַל
רוֹאֵיו בְּעִבּוֹר הַפְּלִגָּת וְהָיוּ הָיָה נְטוּי
עַל־רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעָלָה:
כג וְתַחַת הַרְקִיעַ בְּנִפְיָהֶם שֶׁל
הַחַיּוֹת הָיוּ יִשְׂרוֹת אִשָּׁה מְכֻנּוּת אִשָּׁה
אֶל־אַחֻזָּתָה לֹאֵשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
הָיוּ שְׁתֵּים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם,
וְלִפְנֵים זֶה הָיוּ וְלֹאֵשׁ שְׁתֵּים
מְכֻסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם אֵת
גְּוִיָּתֵיהֶם: כד וְאִשְׁמַע אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם קוֹל מִיָּם רַבִּים
הִרְעֵשׂת בְּנִפְיָהֶם קוֹל מִיָּם רַבִּים
הַשְּׂמֹנֶה וּבְקוֹל־שְׂדֵי בְּדָבָר צָסִיג,
הַקוֹל הַזֶּה שְׁמַעְתִּי בְּלִכְתָּם קוֹל
הַמְּלָאֵה הַמְּיָה וְשִׁאוֹן קוֹל מַחְנֶה
מִהֲמֹן עַם. בְּעַמְדָם תְּרַפִּינָה
כְּנִפְיָהֶן לֹא הִרְעִישוּ אִזּוֹ כְּנִפְיָהֶם
לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: כה וְיָהִי מוֹתִי עָמְדוּ
הַחַיּוֹת וְלֹא הִרְעִישוּ, כִּשְׁהִיָּה הַקוֹל
יוֹצֵא מֵעַל לְרִקְעַ אִשֶּׁר עַל־
רֵאשֵׁם כְּשִׁהִיָּה הַמָּקוֹם בְּרוּחֵהוּ
מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אֲבָל בְּעַמְדָם אִזּוֹ
תְּרַפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כו וּמִפְּעַל
לְרִקְעַ אִשֶּׁר עַל־רֵאשֵׁם רֵאשִׁית
דָּבָר מִזְדִּיר בְּמִרְאֵה אֶבְנ־סַפִּיר
וְהָיוּ בְּדַמּוּת כְּפֹא וְעַל דְּמוּת
הַכְּפֹא רֵאשִׁית דְּמוּת בְּמִרְאֵה

הַחַיָּה בְּאוֹפֵנִים: כא בְּלִכְתָּם יִלְכּוּ וּבְעַמְדָם יַעֲמִדוּ וּבְהַנְשֵׂאֵם מֵעַל
הָאֵרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפֵנִים לְעַמְתָּם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפֵנִים: כב וְדַמּוּת
עַל־רֵאשֵׁי הַחַיָּה לְרִקְעַ בְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נְטוּי עַל־רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעָלָה:
כג וְתַחַת הַרְקִיעַ בְּנִפְיָהֶם יִשְׂרוֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֻזָּתָה לֹאֵשׁ שְׁתֵּים מְכֻסּוֹת
לְהִנָּה וְלֹאֵשׁ שְׁתֵּים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה אֵת גְּוִיָּתֵיהֶם: כד וְאִשְׁמַע אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם קוֹל מִיָּם רַבִּים
בְּקוֹל־שְׂדֵי בְּלִכְתָּם קוֹל הַמְּלָאֵה קוֹל מַחְנֶה בְּעַמְדָם תְּרַפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כה וְיָהִי־קוֹל מֵעַל לְרִקְעַ
אִשֶּׁר עַל־רֵאשֵׁם בְּעַמְדָם תְּרַפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כו וּמִפְּעַל לְרִקְעַ אִשֶּׁר עַל־רֵאשֵׁם בְּמִרְאֵה אֶבְנ־סַפִּיר

עטרת מרים

אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה: כּוּ כַּאֲשֶׁר הִסְתַּפַּלְתִּי לְרֹאוֹת מִרְאָה הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף וְאֵרָא | כְּעֵין כְּנָן חֲשָׁמֶל כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְדָגְמָה וְהִיא לֹה כְּעֵין בֵּית כְּמִרְאָה אֵשׁ לָהּ סָבִיב כֵּן הוּא מִמִּרְאָה מִתְּנִי וּלְמַעְלָה אֲבָל וּמִמִּרְאָה מִתְּנִי וּלְמַטָּה רְאִיתִי כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהָה הָאָרֶץ וּדְרִיחָה הָיָה לֹו סָבִיב: כַּח כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵין בְּיוֹם הַנִּשָּׁם כֵּן מִרְאָה הַנִּגְהָה סָבִיב הָיָה מִרְאָה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה נֹסֵעַ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּדִמוּת מֶלֶךְ יֵשֵׁב

עטרת מרים

עַל הַמִּדְבָּרָה וְנֹסֵעַ וְאֵרָאָה אֶת כָּל זֶה, אִם וְאֵפֶל עַל־פָּנָי לְהִשְׁתַּחֲוֹת מִלִּי ה' וְאֲשַׁמֶּעַ קוֹל מִדְבָּר וַיֹּאמֶר אֵלַי כֵּן אָדָם עֲמוֹד עַל רִגְלֶיךָ וְגו': יב לְאַחֵר שְׁמֹר דְּבָרֶיךָ צֹהֵר אֶל הָרוּחַ לְשִׁאתוֹ אֶל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בְּנֵי הַגּוֹלָה שָׁם וְתִשְׁאַנִּי רוּחַ וְאֲשַׁמֶּעַ אַחֲרָי מִמִּקְדָּשׁ הַנְּבוּאָה שְׁהִיִּיתִי שָׁם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמִּקְדָּשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהִיוֹתוֹ מִמִּקְדָּשׁוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּרָשִׁים אֶת־עַל־פִּי שֶׁשָּׁר מִמִּקְדָּשׁוֹ:

דְמוּת כֶּסֶף וְעַל דְמוּת הַכֶּסֶף דְמוּת כְּמִרְאָה

אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה: כּוּ וְאֵרָא | כְּעֵין חֲשָׁמֶל

כְּמִרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב מִמִּרְאָה מִתְּנִי

וּלְמַעְלָה וּמִמִּרְאָה מִתְּנִי וּלְמַטָּה רְאִיתִי

כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהָה לֹו סָבִיב: כַּח כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵין בְּיוֹם הַנִּשָּׁם כֵּן מִרְאָה הַנִּגְהָה סָבִיב הָיָה מִרְאָה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וְאֵפֶל עַל־פָּנָי וְאֲשַׁמֶּעַ קוֹל מִדְבָּר: ג יב וְתִשְׁאַנִּי רוּחַ וְאֲשַׁמֶּעַ אַחֲרָי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמִּקְדָּשׁוֹ:

♦ יום שני ז' סיון ♦

(כט) בְּנֵי מִרְיָ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד
אתם:
כט בְּנֵי מִרְיָ לְיִצְרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
תִּמְגִּי יִתְהוֹן:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְיָ . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)
לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם נְשִׂיאוֹת רֹאשׁ, כִּי שֶׁנֶּאֱמַר בִּקְהָת וּבְגִרְשׁוֹן. וְנִשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה עֲבוּדַת הַמִּשְׁכָּן דְּרָשָׁה שְׁנֵי תַנָּאִים. מְצִיאוֹת – נְדִיבַת הַלֵּב וְחֻקְמַת לֵב. וְזֶה בֹא לִידֵי בִטּוֹי

(ו) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּפְקְדֶם כָּל־הַבָּא לְצֹאָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

(זא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחוֹ וְעִמּוּדָיו וְאֲדָנָיו:

(לב) וְעִמּוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וִיתְדֹתָם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלִיָּהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמַת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:

כ"י – וִיתְדֹתָם וּמִיתְרֵיהֶם • שֶׁל עִמּוּדִים, שֶׁהָיָה וִיתְדוֹת וּמִיתְרֵי הַקְּלָעִים בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי גִרְשׁוֹן הָיוּ; וִיתְדוֹת וּמִיתְרֵים הָיוּ לִירִיעוֹת וְלִקְלָעִים מִלְמַטָּה, שֶׁלֹא

תִּגְבִּיֵהם הָרוּחַ, וִיתְדוֹת וּמִיתְרֵים הָיוּ לַעֲמוּדִים סָבִיב לְתִלּוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים בְּשִׁפְתָם הַעֲלִינָה בְּכָל־נִסּוֹת וְקִנְדָּסִין כְּמוֹ שֶׁשְׁנוּיָה ב"מִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן".

לג דין פלחן ורעצת בני מררי לכל פלחנהון
במשפן זמנא בינא דאיתמר בר אהרן
פהנא :

לד ומנא משה ואהרן וברכי כנשתא ית בני
קהת לזרעיתהון ולבית אברהמהון :

לה מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשיין
שניין כל דאיתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא :

לו ויהו מנגניהון לזרעיתהון תרין אלפין
שבע מאה וחמשיין :

לז אלין מנגני ורעצת קהת כל דפלח במשפן
זמנא די מנא משה ואהרן על מימרא דיי
בינא דמשה :

לח ומנגני בני גרשון לזרעיתהון ולבית
אברהמהון :

לט מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשיין
שניין כל דאיתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא :

מ ויהו מנגניהון לזרעיתהון לבית אברהמהון
תרין אלפין ושית מאה ותלתין :

מא אלין מנגני ורעצת בני גרשון כל דפלח
במשפן זמנא די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי :

מב ומנגני ורעצת בני מררי לזרעיתהון לבית
אברהמהון :

מג מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשיין
שניין כל דאיתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא :

מד ויהו מנגניהון לזרעיתהון תלתא אלפין
ומאת :

(ג) זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם
באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן :

(ד) ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני
הקהת למשפחתם ולבית אבתם :

(ה) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד :

(ו) ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות
וחמשים :

(ז) אלה פקודי משפחת הקהת כל העבד באהל
מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה
ביד משה : ס

(ח) ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם :

(ט) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד :

(מ) ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים
ושש מאות ושלשים :

(מא) אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד
באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה :

(מב) ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית
אבתם :

(מג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד :

(מד) ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים
ומאת :

מה אלין מנגי זרעית בני מררי די מנא
משה ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה:

(מה) אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה
ואהרן על־פי יהוה ביד־משה:

מו פל מנגינא די מנא משה ואהרן וברכבי
ישראל ית לואי לזרעיהון ולבית
אברהמהון:

(מו) כל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיא
ישראל את־הלויים למשפחתם ולבית אבתם:

מו מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין
שנין פל דאיתי למפלח פלחן פלחנא ופלחן
מטול במשכן ומנא:

(מו) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָאֵלֶּה לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וְעֲבֹדַת מִשְׁאָה בְּאֹהֶל
מוֹעֵד:

כ"י • עֲבֹדַת עֲבֹדָה • הוא השיר במצולתים וכנורות, שהיא עבֹדָה לַעֲבֹדָה אַחֶרֶת. וְעֲבֹדַת מִשְׁאָה • כְּמִשְׁמְעוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

או יותר, יכולה להעשות גם על־ידי לוי שהוא מעל לגיל
חמשים (רש"י בהעלתך ח, כה), ואינה שייכת למנגן מבן
שלשים עד בן חמשים.

כְּמִשְׁמְעוּ (רש"י ד, מז)
כִּנְתָּו, שלא נפרש ש"עבֹדַת מִשְׁאָה" היא "עבֹדָה לַמִּשְׁאָה",
היינו טעינת העגלות, שהיא עבֹדָה לַמִּשְׁאָה הֶעָגְלוֹת. ורש"י
שולל פרוש זה, שכן עבֹדָה זו, שנגעשית על ידי שני לויים

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שירת הלויים במצולתים וכנורות דוקא

ולכאורה יש להקשות, הרי שירה בפה, או בנבלים וחלילים
וכיו"ב, היא עבֹדָה קלה ביותר, ואין צריכים לעבֹדָה זו כוח
רב, וא"כ מדוע ראויים לעבֹדָה זו רק אלו שהם פחותים
מחמשים שנה, הרי גם המבגרים יותר יכולים לשיר בפה,
או לנשף בחלילים ונבלים?

ולכן מתרץ רש"י, שבדרך הפשט אין המדבר פֶּאֶן על שירה
בפה או בנבלים, אלא רק בנגינה "במצולתים וכנורות",
שהם עבֹדֹת הקשורות עם עֲשִׂיָּה וּמְלָאכָתָא יָד, ובפרט
מצולתים שהם "ב" חתיכות רחבות של מתכת" (רש"י ד"ה
עבדתא, ערכין יג, ב), והעבֹדָה בהם מצריכה כח רב. ולכן רק
הלויים הצעירים מ"בן חמשים שנה" ראויים למלאכה זו.
וק"ל.

**מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
הָאֵלֶּה לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה**
הוא השיר במצולתים וכנורות, שהיא עבֹדָה לַעֲבֹדָה
אַחֶרֶת (ד, מז. ובפרש"י)

יש לעיין, מדוע אין רש"י מביא כלל את השירה בפה?
כן יש לדיק מה שהביא רש"י רק "מצולתים וכנורות", והרי
במקדש היו הלויים מנגנים בעוד כו"כ פלים (ראה רמב"ם הל'
כלי המקדש פ"ג ה"ד)?

ויש לומר בזה באפן מקדש, דהנה זה שרק הלויים
הצעירים מחמשים שנה היו ראויים לעבֹדַת המשכן,
מפרש רש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) פי "היותר על בן חמשים
כחו מכחיש".

מח ויהו מנגינהון תמנא אלפין וחמש מאה
ותמנן:

(מה) ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות
ושמנים:

מט על מימרא דיי מנא יתהון בידא דמשה
גבר גבר על פלחנה ועל מטולה ומנגינה
די פקיד יי ית משה:

(מט) על־פי יהוה פקד אותם ביד־משה איש איש
על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה
את־משה: פ

כ"י • וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה • ואותן הפקדים היו במצוה "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים".

אָנן במקום שלא היה להם העמדה וקיום כי תקום ה' את עתניאל והפיל אותם אהלים ראיתי אהלי כושן ירגזון וריעות ארץ מדין: ח הבנהרים וכי בהנהרים חרה אף יהוה כשקבע את החרדן לפני ישראל אם-בנהרים אפך להחריב מימיו, אם-בנים עברתך להחריב מימיו כשקבע את תים, אלא הסבה

היתה כי תרפב לפי שרפכת על-

סופיד מרפכתיך ישועה לחושע

עמד ולכן בקעת המים ללכת דרך

הקיעה. והכל ענין מליצה: ט עריה

תעור נגלה גלית קשתך בבורתך,

שבעות מפות אמר סלה נהרות תבקע

לשכמים אמר סלה הוא מאמר

המקום לעולם, וכמו נהרות תבקע

בקעת להם הארץ לתת להם מים

רבים: י פאשר ראוד יחילו חרי ארנו עובר

לפני ישראל יחילו חלו ורעדו הרים

ונתקרכו זה לזה וחרו את הנסתרים

בקשי הרים זרם מים מי הבאר

עבר בין הרים והעלה מאברי

הקרוגים לחודיע הנס לישאל נתן

תהום קולו מהעומק השמימי מי

הבאר קולו לפרסם הנס רום חומות

ידיהו בן יד המקום נשא או עד

למעלה כי כלם הכירו בנפלאותיו:

יא בימי יחושע שמש ירח כל אחד

מהם עמד זבלה במדור שלה ולא

הלכה מהלכה אלא לאור חציף חצי

המקום ברוך-הוא יחלכו לנגה ברק

חניתך: יב בועם בועמד על שבעה

גוים תצער רמסת יושבי הארץ

באף תדוש גרשת את שבעת גוים:

יג מעולם יצאת לשע לחושע את

עפוד לשע את-משיחך חוקקו

מלך יהודה כי מחצת כל ראש

מבית רשע מפתח סחריב על ידי

הפלאך ערות גלית את הנסוד עד

צואר האבות כל הפתח סלה עד

עולם ולא יספיו לקום: יד סחריב,

כ אולם ה' אשר בותם אותו וחלקתם כלי היכל קדשו, ויהוה עדין שוכן הוא בהיכל קדשו בשמים מופלג, עם כל זה הם שותקים מפניו מפני אמתו בל-הארץ כי הוא המשיג בהם ורואה כל מעשיהם: א תפלה לחבקוק הנביא על שגינות בעבור ששגג והתרעם מול ה': ב יהוה שמעתי

שמעך מה שאמרת לי מתגלות וארכו

והנה יראתי עד מאד. לכן אבקש

ממך אתה יהוה פעלך עם ישראל,

שמוך עליהם כדי בקרב שנים האלה

לא יכלו, חיהו עוררו ונשכחו, וגם

בקרב שנים האלה שאנו בחדר

תודיע כי אף ברגו בעת הרוג רחם

תזכור: ג הלא אתה הוא אלוה

כשכאת לימן את התורה חזרת על עשו

מתמך ארץ אדם ולא קבלה, ואחר

קר יבוא וקדוש מהרפארן מארץ

ישמעאל כי גם הם לא קבלה סלה

לעולם, ומתי כסה שמים הודו

בעת מתן התורה לישראל בסני

ותהלתו וחרו או מלאה הארץ:

ד כמתן התורה וכו לראות ונגלה

מראה כבוד ה' כאש אוקלת בראש

ההר כאור חיים תהיה קרנים כן

עור פני משה כי מידו מיד ה' בא זאת

לו למשה, ושם בסני חביון מה

שהיה נחפא עד חיים שהוא נגלה ענין

הלוחות: ה כבבוש הארץ לפניו לפני

הארץ ילך חלד הדבר הצערה לחרוג

את הנענים ויצא רשף ויפו אש

המביאים את הדבר חלד קרוב

לרגליו: ו פאשר עמד הארון בארץ

כבשו אותה ישראל וימדד ארץ

וחלקה לשכמים במדה, פאשר ראה

הארץ ושם עינו בארץ ויתר היה

מעתיק גוים את הנענים לרשם

מארגם ויתפצצו ונשתברו החרר

עד שרי הנענים שחו פרעו ונפלו

גבעות עולם התקפים והעריצים

שלהם, מאחר שכל הליכות עולם

מוליכי ומנהיגי העולם לו של המקום

ברוך-הוא לעשות בהם כרצונו: ז חפיד

עמה בבורות שגשה לנו במלחמות

ביושן רשעים על ידי עתניאל בן קנו

ובמלחמת גרעון עם מדין, ואמר תחת

הפטרה ליום שני של שבועות בחו"ל

חבקוק פרק ב

ב כִּי־יִהְיֶה בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָּל־

הָאָרֶץ: ג א תִּפְלָה לַחֲבֻקִּיק הַנְּבִיא עַל־

שְׁגִינֹת: ב יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יְרֵאתִי יְהוָה

פַּעֲלֶךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיֵּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תִּוְדִיעַ

בְּרָגְזוֹ רַחֵם תִּזְכּוּר: ג אֱלֹוִה מִתִּימָן יָבֹא וְקִדְשׁ

מִהַר־פָּאָרֶן סֵלָה כִּסֵּה שָׁמַיִם הוֹדוּ וַתִּהְלָלוּ

מִלְאָה הָאָרֶץ: ד וְנִגְלָה כְּאֹזֶר תִּהְיֶה קִרְנִים

מִיָּדוֹ לֹא וְשֵׁם חֲבִיזֹן עָזוֹ: ה לִפְנֵי יֵלֶךְ דִּבְרֵי

וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרִגְלָיו: ו עָמַד וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאָה

וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְּפֹצֵצוּ הָרִירִי־עַד שָׁחוּ גִבְעֹת

עוֹלָם הַלִּיכֹת עוֹלָם לֹא: ז תַּחַת אֲנֹן רֵאִיתִי

אֶהְלִי כוֹשֵׁן יִרְגָּזוֹן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

ח הַבְּנֵה־רִים חָרָה יְהוָה אִם־בְּנֵה־רִים אִפְךָ

אִם־בָּיִם עֲבַרְתָּךְ כִּי תִרְפֹּב עַל־סוּפִיד

מִרְפַּבְתִּיד יִשׁוּעָה: ט עֲרִיָה תַעוֹר קִשְׁתְּךָ

שִׁבְעוֹת מִפּוֹת אֲמַר סֵלָה נִהְרֹת תִּבְקַע־

אֶרֶץ: י רָאוּד יַחִילוּ הָרִים זֶרֶם מִים עֲבַר נָתַן

תַּהוֹם קוֹלֹ רֹם יִדְיֵהוּ נִשְׂא: יא שְׁמֵשׁ יִרַח

עָמַד זָבָלָה לְאֹזֶר חֲצִידִי יַהֲלִכּוּ לִנְגָה בָּרַק חֲנִיתְךָ: יב בְּזַעַם תִּצְעַד־אֶרֶץ

בְּאֵף תִּדְוֹשׁ גּוֹיִם: יג יֵצֵאתָ לַיֵּשַׁע עִפּוּד לַיֵּשַׁע אֶת־מִשִּׁיחְךָ מִחֻצָּת רֹאשׁ

מִבֵּית רָשָׁע עֲרוֹת יִסּוֹד עַד־צֹאֵר סֵלָה: יד נִקְבְּתָ בְּמַטְוִי רֹאשׁ פְּרוּזוֹ

עָמַד זָבָלָה לְאֹזֶר חֲצִידִי יַהֲלִכּוּ לִנְגָה בָּרַק חֲנִיתְךָ: יב בְּזַעַם תִּצְעַד־אֶרֶץ

בְּאֵף תִּדְוֹשׁ גּוֹיִם: יג יֵצֵאתָ לַיֵּשַׁע עִפּוּד לַיֵּשַׁע אֶת־מִשִּׁיחְךָ מִחֻצָּת רֹאשׁ

מִבֵּית רָשָׁע עֲרוֹת יִסּוֹד עַד־צֹאֵר סֵלָה: יד נִקְבְּתָ בְּמַטְוִי רֹאשׁ פְּרוּזוֹ

עטרת מרים

נִקְבְּתָהּ בַּמָּסֹךְ כֵּל רֹאשׁ אֲנָשִׁיד הַיּוֹשִׁבִים בְּעֶרְ פְּרֻזוֹ בְּלִי חֹמֶה, כִּי מְרֻב אֲנָשִׁי לֹא יִכְלִים מְקוֹם מְקוֹף חֹמֶה, הֵם יִסְעֲרוּ כִּי כֹהֵם סַעֲרָה לְהַפְרִיצָנִי בְּאַרְצוֹת אַחֲרוֹת, אֲכַל עֲלִיצָתָם סוֹף שְׂמֹחַת הַצִּלְחָתָם הָיָה כְּמוֹ אֵלֹו שֶׁחֲשָׁבוּ לֹאכֵל אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה עֲנִי מַעֲוָה וּלְכַלּוֹתָם בְּמִסְתָּר בְּמַדְבָּר, כְּמוֹ מַצְרִים שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם לְכַלּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: מוֹ דְּרַכְתָּ רַמְסֵת בֵּינָם בְּסוּסִידָם הֵם הֶעֱנִינִים עֲלֵיהֶם חֶמֶד וּבְעֶרְמַת מֵינִים רַבִּים כֹּאֵת לְחַלְתָּם עֲמֻקָּה וְלֹאֲבָדָם: מוֹ אִמֹר הַנְּבִיא שְׁמַעְתִּי מִהֲצָרָה שִׁיְהִי כֹה יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהִיא כִּיֹּם בֹּא נֹגֵ, וּבְעִבְרוֹתָ וְתִרְגָּן תִּחְדָּר בְּטָנִי לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה צָלְלוּ רַעְדוֹ שְׁפָתַי, מְרֻב הַצֶּעֶר יָבֹוא רָקֵב רָקֵבֹן קַעֲצָמִי וְתַחֲתִי כָּל מְקוֹם עֲמִידִי אֲרָגֹו אַחֲרָה, כִּי שְׁמַעְתִּי אֲשֶׁר אֲנִיֹּו חִיִּיתִי חֲשׁוֹב שְׁאֵנִית בְּאַרְצִי אַחֵר שׁוֹבִי מִהַגְלוֹת לְאַרְצִי, וְהִנֵּה נִהְפָּכָה מְנוּחָתִי לְיוֹם צָרָה כִּי הִוא הַיּוֹם שֶׁחֲשַׁב גֹּו לְעֲלוֹת

עטרת מרים

לָעָם וְיִשְׂרָאֵל יִגְדְּלוּ וְיָבִיא עֲלֵיו גְּדוּדֵי הָעַמִּים: יוֹ כִּי־תֵאָנֶה יִשְׂרָאֵל לֹא־תִפְרָח עֲדוֹן לֹא קָנוּ זְבוּדָה וְאַמְצוּת הַלֵּב לְעִמּוּד בְּמִלְחָמָה לְמוֹלָם וְאִין יִבּוֹל עֲדוֹן אִין פֶּרִי בַּגִּפְנִים כַּחַשׁ כְּחֹשׁ מַעֲשֵׂה־זֵית וּשְׂדֵמּוֹת וְיִשְׁדָּמוֹת תְּבוּאָה לֹא־עֲשֶׂה אֲכַל עֲדוֹן לֹא הַצְמִיחוּ מֵאֵל גֹּוֹר מִמְכַּלְהָ צֵאֵן דִּין הֵצִאֵן נִכְרַת מִמְקוֹם כִּלְאוֹ כִּי מַעֲטוֹ וְאִין בְּקָר בְּרַפְתִּים הִנֵּה יִשְׂרָאֵל בְּהוֹיָתָם בְּכָל נִחְמָעֻט, וְאִידִּי נַעֲמִידוּ מוֹל הַמּוֹן הַרִב הַזֶּה: יח עַם כָּל זֶה וְאֲנִי בְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל בִּיהוָה אֲעֲלוֹתָה אֲנִילָה אֲשַׁמֵּחַ בְּמִשְׁעַת ח' וּכְנִבְרוֹת בְּאַלְהֵי יִשְׁעִי: יט עַם כִּי אֲנִיֹּו הַמַּעֲמֵ, הִנֵּה יִהְיֶה אֲדָנִי לִי בְּמִקּוֹם חִילִי וַיִּשָּׁם רַגְלִי קִלּוֹת בְּאַיִלּוֹת לְרִדּוֹף אַחֵר הָאוֹיֵב וְעַל־בְּמוֹתֵי יִדְרִיכֵנִי יִדְרִיד אוֹתִי לְרִדּוֹף עַל גְּבִהֵי הַהָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם, לְמַנְצָח לָנוּ לִי הַמַּנְצָח בְּשִׁיר בְּנִגּוּנֹותֵי לְנִגּוֹן בְּנִגּוֹן אֲשֶׁר יִחְדְּתִי לָהּ:

יְדִרִיכֵנִי לְמַנְצָח בְּנִגּוּנֹותֵי:

♦ יום שלישי ח' סיון ♦

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צְרוּעַ וּכְלִזָּב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ:

א ומליל יי עם משה למימר:

ב פקד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דדאב וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:

חוץ לכלן; הַזֶּב מִתָּר בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁלַח מִן הַשְּׂתִימִים. וְטָמֵא לְנֶפֶשׁ מִתָּר אִף בְּשַׁל לִוְיָה, וְאִינוּ מִשְׁלַח אֵלָא מִשְׁלַ שְׂכִינָה. וְכָל זֶה דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (דף ס). טָמֵא לְנֶפֶשׁ • דְּמִסָּאב לְטָמִי נֶפֶשׁא דְּאָנְשָׁא. אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וְהִרְבָּה יֵשׁ בִּבְרָאשִׁית רַבָּה' (פ"ח): אֲדִרְאֲנוּס שְׁחִיק טָמֵא – שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

כ"י צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. פֶּרֶשָׁה זוֹ נֶאֱמָרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן, וְשִׁמּוֹנָה פְּרִשִׁיּוֹת נֶאֱמָרוּ בּוֹ בַּיּוֹם, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת גִּטִּין בְּפֶרֶק 'הַנִּזְקִין' (דף ס). וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה • שֶׁלֹּשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שֶׁם בְּשַׁעַת חֲנִיתָן: תוֹךְ הַקְּלָעִים הָיָה מַחֲנֶה שְׂכִינָה, חֲנִית הַלְוִיִּם סְבִיב – כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפֶרֶשׁת "בְּמַדְבָּר סִינִי" – הָיָה מַחֲנֶה לִוְיָה. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֶה הַדְּגָלִים לְכָל אֲרֻבֵּי הָרוּחוֹת הָיָה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. הַצְרוּעַ נִשְׁתַּלַּח

ג מדבר עד נוקבא תשלחון למברא למשריתא תשלחון ולא לסאבון ית משריתאון די שכתתי שקיא ביניהון:

(ג) מִזְכָּר עַד־נִקְבְּהָ תִּשְׁלְחוּ אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֶה תִּשְׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שָׁכֵן בְּתוֹכָם:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ־בֶן־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל־מַחֲוֵי לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן־עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ה ומליל יי עם משה למימר:

(ו) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאֵדָם לְמַעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא:

כ"י • לְמַעַל מַעַל בַּה' • הרי חזר וכתב כאן פרשת גזל ונשבע על שקר, היא האמורה בפרשת ויקרא (ויקרא ח): "ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו'", ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה: האחד

(ז) וַהֲתוּדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרָאשׁוֹ וְחַמִּישְׁתּוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשֵׁם לוֹ:

כ"י • אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרָאשׁוֹ • (ב"ק קיא) הוא הקרן שנשבע עליו. לַאֲשֶׁר אָשֵׁם לוֹ • (כתובות יט) למי שנתחייב לו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך לח עמ' 18 ואילך)
תשובה במצוה כללית

וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה בִּדְרוֹךְ הַדְּרוֹשׁ: וַהֲתוּדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)
צנונו להתודות על העוונות . . ולאמור אותם עם התשובה . . והוא אמרו . . והתודו (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כבר הקשו בכמה מקומות על הרמב"ם (מנ"ח מצוה ססד. ועוד), מדוע מנה רק הודוי למצוה, ואת התשובה עצמה לא מנה. ובארו באופנים שונים.

ה (ג) וְלֹא יִטְמְאוּ ב' במסורה. "ולא יטמאו את מחניהם", "ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי" (יחזקאל מג, ז). שאם יטמאו את מחניהם, מטמאין את שם קדשי, בדכתיב (ויקרא כ, א) "למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי". תורה ד
(ו) מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם. סמוך לשילוח טמאים, שעל ידי חטאת האדם שחטא אדם הראשון שאכל מן העץ, והנחש הטעה את האשה, והיא הוציאה שם רע על אדם, לקו שלשתן: הנחש בצרעת, והאשה בזיבה, והאדם במיתה. ובסדר קללתן מונה אותם כאן, 'צרוע' דהיינו הנחש, ו'זב' דהיינו האשה, ו'טמא לנפש' דהיינו האדם, שנענש ב"מות תמות". "מזכר ועד זכרה תשלחו" - כשם שנתגרושו אדם וחוה ונחש מגן עדן. וסמוך פרשת סוטה, לפי שהנחש בא על חוה ונפלו יריכו, בדכתיב (בראשית ג, יד) "על גחון תלך". וסמוך פרשת נזיר, על שם הפרי שאכל אדם הראשון, "ענבמו ענבי רוש".
לְמַעַל מַעַל בַּה'. לומר, שכל המטה דינו של גר, כאלו מטה דינו של מעלה.
הַנֶּפֶשׁ הַהִיא. והתודו. רמז, שכל המומתין מתודים בעת יציאת הנפש. תורה ז

"תמים ושלם בכל איברי הנפש כו', מה שאין פן אם חסר מצוה אחת או פגם בה הרי נעשה מחסר איבר" (לקוטי תורה נצבים מה, ג).

אך מצוות התשובה בכלה לתקן את האיברים הפגומים, כי התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור החיות של ה"פרץ"ג מיני כחות וחייות". ולכן נמשך משם

חיות חדשה לתקן האבר הפגום. ולכן לא נמנית מצוות התשובה שבבלב במנין המצוות, כי נמנו רק המצוות שהם כנגד כחות הנפש, אך מצוות התשובה מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכחה לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצוות הודוי שהיא בפה יכולה להמנות במנין המצוות.

(ח) וְאִם-אֵין לְאִישׁ גֵּאֹל לְהָשִׁיב הָאֵשׁם אֵלָיו הָאֵשׁם הַמּוֹשֵׁב לִיהוָה לִכְהֵן מִלְכָּד אֵיל הַכַּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר-בּוֹ עָלָיו:

ח ואם לית לגבר פריק לאתבא חובתא לה חובתא דמתב קדם יי לכהנא פר מדבר כפוריא די יכפר בה עלוהי:

ח"י וְאִם-אֵין לְאִישׁ גֵּאֹל • שְׁמַת הַתּוֹבֵעַ שֶׁהִשְׁבִּיעוּ וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. לְהָשִׁיב הָאֵשׁם אֵלָיו • כְּשֶׁנִּמְלָךְ זֶה לְהַתְּדוּת עַל עֹנֹו. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גֹּאֲלִים, אוֹ בֶן, אוֹ בֵּת, אוֹ אֶח, אוֹ שָׂרָר בְּשָׂר הַקְּרוֹב מִמֶּשְׁפַּחַת אָבִיו לְמַעַל

עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים. האשם המושב • זה הקרן והחמש. לה' לכהן • קנאו השם, ונתנו לכהן שבאותו משמר. מלכד איל הכפרים • האמור ב'ויקרא' שהוא צריך להביא.

(ט) וְכָל-תְּרוּמָה לְכָל-קֹדֶשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

ט וכל אפרשיתא לכל קודשא דבני ישראל די יקרבין לכהנא דלה יהי:

ט"י וְכָל-תְּרוּמָה וְגו' • אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֲלִי: וְכִי תְּרוּמָה מִקְרִיבִין לַכֹּהֵן? וְהֲלֹא הוּא הַמַּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּרְנוֹת? וּמָה תִּלְמֹד לֵאמֹר "אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן"? אֵלּוּ הַבְּכוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): "תָּבִיא

בית ה' אלהיך", ואני יודע מה יעשה בהם? תלמוד לומר: "לכהן לו יהיה", בא הכתוב ולמד על הבכורים שיהיו נתנין לכהן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 29)

וְהֲלֹא הוּא הַמַּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּרְנוֹת (רש"י ה, ט) יֵשׁ לִשְׂאֹל, מִדּוּעַ מִדִּיק "לְבֵית הַגִּרְנוֹת", וְלֹא נִקְטַ "בְּבֵית הַגִּרְנוֹת". וְיֵשׁ לֵאמֹר, דִּהְיָה אָמְרוּ רַז"ל "הַכֹּהֲנִים... הַמְּסִיעִים... בְּבֵית הַגִּרְנוֹת (לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות),

אין נותנין להם תרומה בשכרן, ואם עושין פן חללו". לכן כתב "לְבֵית", ולא שְׁמִיעֵי בְּבֵית הַגִּרְנוֹת עֲצֻמוֹ (וגם בזה נראה עד כמה יש לדבק בפרוש רש"י).

(י) וְאִישׁ אֶת-קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

י וגבר ית מעשר קודשה דלה יהון גבר דיתן לכהנא דלה יהי:

אֶת־קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה, מִי שֶׁמַּעֲבֵב מַעֲשָׂוֹתָיו וְאִינוֹ נֹתֵן, לֹא יִהְיֶה הַמַּעֲשָׂוֹת, סוֹף שְׁאִין שְׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מַעֲשֶׂה שֶׁהִיָּתָה לְמוֹדָה לַעֲשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לִפְנֵי • מַתָּנוֹת הַרְאִיּוֹת לוֹ. לֹא יִהְיֶה • מִמּוֹן הַרְבֵּה.

כ"י • וְאִישׁ אֶת־קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה • לִפִּי שֶׁנֶּאֱמָרוּ מַתָּנוֹת כֶּהֱנָה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יְבוֹאוּ וַיִּטְלוּ בְּזֹרֶעַ? תִּלְמוֹד לֹמַר: "וְאִישׁ אֶת־קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", מַגִּיד, שְׂטוּבָת הַנָּאֵתָן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ בְּסִפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה (תַּחֲנוּמָא פ' רָאָה) : "וְאִישׁ

♦ יום רביעי ט' סיון ♦

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יֵא וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

יב מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִמֵּר לְהוֹן גָּבֵר גָּבֵר אֲרִי תִסְטִי אֶתְתָּה וְהַשְׁקֵר בָּהּ שֶׁקֶר:

(יב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל:

נֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן רוּחַ שְׁטוּת, דְּכִתִּיב: "כִּי־תִשְׁטֶה", וְכִתִּיב בּוֹ (מִשְׁלִי ז'): "נֹאֲפָ אִשָּׁה חֶסֶר־לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי־תִשְׁטֶה" - תֵּט מִדְּרָכֵי צְנִיעוּת וְתִחַשֵּׁד בְּעִינָיו, כְּמוֹ (שם ד') "שְׁטָה מַעֲלִיו וְעָבֵר" (שם ט'): "אֵל יִשְׁטֹ אֶל־דְּרָכֶיהָ לְכָד". וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל • וּמַהוּ הַמַּעַל?.

כ"י • אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ • מַה כְּתוּב לְמַעֲלָה מִן הָעֲנָן? "וְאִישׁ אֶת־קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", אִם אֶתָּה מַעֲבֵב מַתָּנוֹת הַכֹּהֵן, חִיֶּיךָ שֶׁתִּצְטָרֵף לְבֹא אֶצְלוֹ לְהַבִּיאַ לֹא אֶת הַסּוּטָה. אִישׁ אִישׁ • לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמוֹעֲלֵת בְּשִׁתִּים: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִשָּׁה מִלְמָטָה. כִּי־תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ • שְׁנוֹ רְבוּתִינוּ: אֵין הַמִּנְאָפִין

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (עַל־פִּי לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ בַּעֲמוּד 311 וְאֵילֶךְ - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שְׁבַת')

חֲשִׁיבוֹת הַזְּהִירוֹת בְּצוּי הַקֶּבֶ"ה

הַעוֹשֶׂה רָצוֹן בַּעֲלָה" (תִּנָּא דְּבִי אֱלִיהוּ רַבָּא פֶּרֶק ט (בְּשִׁנּוּי לִשּׁוֹן קִצָּת)), וּמוֹבֵן שֶׁבְּזָה נִגָּע שְׁלֹא לַעֲבֹר אֶפִּילוֹ עַל רָצוֹן קֵל, שֶׁהָרִי אֶפִּילוֹ אִם מִשְׁנִים קִצָּת מִרָצוֹן הַבַּעַל הָרִי אֵין זֶה "עוֹשֶׂה רָצוֹן בַּעֲלָה", הָרִי כֵן הוּא בִּישְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא שֶׁכָּל עֲבָרָה נִוגַעַת מִפִּיּוֹן שֶׁגַּם עַל־יְדֵי עֲבָרָה קִלָּה נִפְרָדִים רַחֲמֵנָא־לְצֵלָן מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לֹמְדִים עֲנִין זֶה מִהַפְסוּק "כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ", עַל־מִנַּת לְהַדְגִּישׁ שֶׁגַּם עֲבָרָה קִלָּה נִוגַעַת - עַל־דֶּרֶךְ אִשָּׁה וְעַל.

יג וַיִּשְׁכַּב גָּבֵר וְתָה שְׁכֶבֶת וְרָעָא וְיָהִי מִכְסָּא מַעֲיָנִי בַּעֲלָה וּמִטְמָאָה וְיָהִי מִסְּאָבָא וְסָהִיד לִית בָּהּ וְיָהִי לֹא אֶתְאַחֲזַת:

(יג) וַיִּשְׁכַּב אִישׁ אֶתְה שְׁכֶבֶת־זֹרַע וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִשָּׁה וְנִסְתָּרָה וְיָהִי נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה:

בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתָּרָה • שְׁעוֹר שֶׁתִּרְאֶה לְטַמְאָת בִּיאָה. וְעַד אֵין בָּהּ • הָא אִם יֵשׁ בָּהּ אֶפִּילוֹ עַד אֶחָד שְׁאָמַר: נִטְמָאָה! לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָה. וְעַד אֵין בָּהּ • בְּטַמְאָה, אָכֵל יֵשׁ עֲדִים לְסִתְרָהּ. נִתְפָּשָׂה • נִאֲנָסָה, כְּמוֹ (דְּבָרִים כב'): "וְתִפְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה".

כ"י • וַיִּשְׁכַּב אִישׁ אֶתְה • (סוּטָה כז) אִישׁ, פֶּרֶט לְקִטְוִן וּמִי שְׁאִינוֹ אִישׁ. אֶתְה שְׁכֶבֶת־זֹרַע • (יְבִמּוֹת צח) שְׁכִיבְתָּהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ וְאֵין שְׁכִיבָת אַחוּתָה פּוֹסְלָת אוֹתָהּ, כִּמְעָשָׂה בְּשִׁתִּי אַחִיוֹת שֶׁהִיוּ דּוּמָוֹת זֹל לֹז. וְנִעְלָם מַעֲיָנִי אִשָּׁה • (סוּטָה כז) פֶּרֶט לְסוּמָא. הָא אִם הִיָּה רוֹאָה וּמַעֲמָעִם (סִפְרִים אַחֲרִים: וּמַעֲלִים), אֵין הַמִּים

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּח־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא נִטְמָאָה אוֹ-עָבַר עָלָיו רוּח־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא לֹא נִטְמָאָה:

כ"י • וְעָבַר עָלָיו • קָדָם לְסִתְרָה. רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא • פָּרָשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ (סוטה ב): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְ�מִתְרָה בָּהּ: אֶל תִּסְתְּרֵי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. וְהָיָא נִטְמָאָה אוֹ-עָבַר

(טו) וְהָבִיָא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיָא אֶת־קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה בִּי־מִנְחָת קִנְאָת הוּא מִנְחַת זָכָר וּפְרוֹן מִזְבֵּחַ עוֹן:

כ"י • קֶמַח • שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת. שְׁעָרִים • וְלֹא חֲטִים (סוטה ב); הִיא עֲשֶׂתָה מַעֲשֶׂה בְּהִמָּה, וְקִרְבָּנָה מֵאֵכֶל בְּהִמָּה. לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן • שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָה מִהֶדֶר, שֶׁשָּׁמֶן קָרוֹי "אוֹר", וְהִיא עֲשֶׂתָה בַחֲשָׁף. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה • שֶׁהֵאמָרוּת נִקְרְאוֹת "לִבְנָה",

טז וְיִקְרַב יָתָהּ כִּהְנָא וְיִקְימָנָה קָדָם יי: (שיר ד): "אֶל גִּבְעַת הַלְּבֹנָה", (סוטה ה) וְהִיא פִּירְשָׁה מִדְּרָכֶיהָ. כִּי־מִנְחַת קִנְאָת הוּא • הַקֶּמַח הַזֶּה. קֶמַח – לְשׁוֹן זָכָר. מִנְחַת קִנְאָת • מַעֲוֵרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קִנְאוֹת: קִנְאָת הַמָּקוֹם וְקִנְאָת הַבְּעַל.

(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָל־חֶרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּיֹּם:

כ"י • מִיָּם קִדְשִׁים • שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּכִּיּוֹר, (כתובות עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְחָשֶׁת – מִקְרָאוֹת הַצֹּבְאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה מִדְּרָכֶיהָ, שֶׁהִיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בַּמִּצְרִים תַּחַת הַתַּפּוּסִים, וְזוֹ קִלְקֵלָה לְאַחֵר – תִּבְדֹּק בּוֹ.

(יח) וְהֵעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזֶּבֶן מִנְחַת קִנְאָת הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:

יח וְיִקְיָם כִּהְנָא יָתָהּ אֶת־אִתְמָא קָדָם יי וְיִפְרַע יָתָהּ רִישָׁא דְאִתְמָא וְיִהֵב עַל יָדָהּ יָתָהּ מִנְחַת דְּכִהְנָא מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִיא וּבִידָא דְכִהְנָא יְהוֹן מִיָּא מְרִירָא מְלִטְטָא:

בעל הטורים

(יז) וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן. בִּירוּשָׁלַיִם (סוטה פ"ב ה"ג), לְמַד מִיָּם וְעֶפֶר וּכְתַב? מִיָּם – מִמָּקוֹם שֶׁבָּאָתָּה. וְעֶפֶר – לְמָקוֹם שֶׁהוֹלָכָתָּ. וּכְתַב – שֶׁהִיא עֲתִידָה לִיתֵּן דִּין וְחֻשְׁבוֹן. בְּקִרְקַע. ב' בַּמִּסְוֶרֶת. "וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן", וְאִידָּהּ: "וְאִם יִסְתְּרוּ מִגֵּגֶד עֵינֵי בְּקִרְקַע הָיִם" (עמוס ט, א. פִּירוּשׁ: "וְאִם יִסְתְּרוּ מִגֵּגֶד עֵינֵי" – שֶׁנִּסְתְּרָה וְנִבְעָלָה מִעֵינֵי אִשָּׁה, "בְּקִרְקַע הָיִם" – יְבִדּוּק אוֹתָהּ עַל יְדֵי קִרְקַע וְיָם, דְּהֵינּוּ מִיָּם וְעֶפֶר.

כ"י וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן וְגו'. וְהָלֹא כָּכָר נֶאֱמַר "וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי ה'" ? אֲלֹא מְסִיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדִי לִיגָעָה וְתִטָּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדָהּ. וּפָרַע. (שם יד. ספרי) סוֹתֵר אֶת קָלִיעֵת שְׁעָרָה כְּדִי לְבוֹזוֹתָהּ. מִכָּאן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלְוִי הָרֹאשׁ גָּנְאִי לָהֶן. לִפְנֵי ה'. (ספרי) בִּשְׁעַר נֶגְנוֹר, הוּא שְׁעַר הַעֲזָרָה הַמְּזֻרְחִי, דֶּרֶךְ כָּל הַנִּכְנָסִים. וְנָתַן עַל-בִּפְיָהּ. לִיגָעָה, אוֹלֵי תִטָּרֵף

דַּעְתָּהּ וְתוֹדָהּ, וְלֹא יִמְחָה שֵׁם הַמִּיחָד עַל הַמִּים. הַמִּים. עַל שֵׁם סוֹפֵן שֶׁהֵם מְרִים לָהּ. הַמְאָרְרִים. הַמְחַסְרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם, לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סוֹן מִמָּאִיר. וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֶשׁ מִים אֲרוּרִים, שֶׁהָרִי קְדוֹשִׁים הֵן. וְלֹא אֲרוּרִים כְּתֹב הַכְּתוּב, אֲלֹא מְאָרְרִים אֶת הָאֲחֵרִים. וְאֵף אוֹנְקְלוֹס לֹא תִרגָם לִיטָא, אֲלֹא מַלְטָטָא, שֶׁמֶאֱרֹת קָלְלָהּ בְּגוֹפָהּ שֶׁל זוּ.

(יט) וְהַשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם-לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם-לֹא שְׁטִית טִמְאָה תַּחַת אִישׁךָ הִנְקִי מִמִּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:

יט וְיוֹמִי יִתֵּה כֹהֵנָּה וְיִימַר לְאַתְתָּא אִם לֹא שָׁכִיב גְּבֵר יְתִיד וְאִם לֹא סְטִית לְאַסְתָּאבָּא בַּר מַבְעֵלִיד הָוִי זִכְאָה מִמֶּיָּא מְרִירָא מַלְטָטָא הָאֵלִין:

כ"י וְהַשְׁבִּיעַ וְגו'. וְמָה הִיא הַשְּׁבוּעָה? אִם לֹא שָׁכַב - הִנְקִי, הֵא אִם שָׁכַב - חִנְקִי (סְפָרִים אַחֲרִים:

לא תנקי), שֶׁמֶכְלָל לֹא אוֹתָהּ שׁוֹמֵעַ הֵן, אֲלֹא שְׁמַעְזָה לְפִתְחָהּ בְּדִינִי נִפְשׁוֹת תַּחֲלָה לְזִכּוֹת.

(כ) וְאֵת כִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי נִטְמָאת וְיִתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת-שְׁכַבְתּוֹ מִבְּלַעְדֵּי אִישׁךָ:

כ וְאֵת אֲרִי סְטִית בַּר מַבְעֵלִיד וְאֲרִי אִסְתָּאבָּת וִיהִב גְּבֵר בִּיד יֵת שְׁכַבְתָּה בַּר מַבְעֵלִיד:

כ"י וְאֵת כִּי שְׁטִית. "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם".

(כא) וְהַשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבָּעָה בְּתוֹךְ עַמֶּךָ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יִרְכַּבְךָ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה:

כא וְיוֹמִי כֹהֵנָּה יֵת אִתְתָּא בְּמוֹמְתָא דְלִנְטָא וְיִימַר כֹּהֵנָּה לְאַתְתָּא יְהִי יְיָ יְתִיד לְלוֹט וְלִמּוֹמִי בְּגוֹ עֲמִיד בְּדִיהִב יְיָ יֵת יִרְכִיב מִסִּיא וְיֵת מַעֲיָכִי נִפִּיחִין:

כ"י בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה. שְׁבוּעָה שֶׁל קָלְלָהּ. יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְגו'. שִׁיחִיו הַכֹּל מִקְלָלִין בִּיד: יְבוֹאֵף כְּדֶרֶךְ שָׁבָא לְפִלוֹנִית. וְלִשְׁבָּעָה. (סוֹטָה יח, שְׁבוּעוֹת כד) שִׁיחִיו הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיד: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדֶרֶךְ שְׁאָרַע לְפִלוֹנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): "וְהִנַּחְתֶּם שְׁמֶכֶם

לְשְׁבוּעָה לְבַחֲרִי", שֶׁהַצְדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפִרְעָנוּתָן שֶׁל רָשָׁעִים, וְכֵן לַעֲנִין הַכֶּרֶךְ (בראשית יא): "וְנִבְרָכוּ וְגו'" (שם מח): "כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר". אֶת־יִרְכַּבְךָ. בְּקָלְלָהּ הַקָּדִים יֵרֵךְ לְכֻטָּן, לְפִי שֶׁבָּה הַתַּחֲלִילָה בְּעִבְרָה תַּחֲלָה. צָבָה. כְּתִירָגוֹמוֹ: נְפוּחָה.

(כב) וְכֹאֵו הַמִּים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצְּבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹל יֶרֶךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן:

כב וְיַעֲלוֹן מִיָּא מַלְטָטָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָכִי לְאַפְתָּא מַעֲיָן וְלִאֲמָסָא יִרְכָּא וְתִימַר אִתְתָּא אֲמֵן אֲמֵן:

כ"י לַצְּבוֹת בֶּטֶן. כִּמוֹ לְהַצְבוֹת בֶּטֶן. זֶהוּ שְׁמוֹשׁ פֶּתַח שֶׁהִלְמָ"ד נִקְוָה בּוֹ. וְכֵן (שְׁמוֹת יג): "לִנְחֹתֶם הַדֶּרֶךְ", (דברים א): "לְרֹאשְׁכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ". וְכֵן לִנְפֹל יֶרֶךְ, לְהַנְפִּיל יֶרֶךְ, שֶׁהֵמָּן מַצִּבִּים אֶת הַבֶּטֶן וּמִפִּילִים אֶת הַיֶּרֶךְ. לַצְּבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹל יֶרֶךְ. בֶּטֶנוֹ וִירְכּוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אוֹ אִינוֹ אֲלֹא שֶׁל נִבְעָלָת? כְּשֶׁהוּא

אוֹמֵר אֶת־יִרְכַּבְךָ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה; הָרִי שֶׁל נִבְעָלָת אֲמֹר. אֲמֵן אֲמֵן. קְבַלְתָּ שְׁבוּעָה: "אֲמֵן" עַל הָאֵלֶּה, "אֲמֵן" עַל הַשְּׁבוּעָה. "אֲמֵן" אִם מֵאִשׁ זֶה, "אֲמֵן" אִם מֵאִשׁ אַחֵר. "אֲמֵן" שֶׁלֹּא שְׁטִיתִי אֲרוּסָה וְנִשְׁוָאָה, שׁוֹמֶרֶת יָכֶם וְכִנּוּסָה.

(כג) וְכָתַב אֶת־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה
אֶל־מֵי הַמָּרִים:

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים
וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים:

כ"י • וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה • אין זה סדר המעשה, שְׁהָרִי בַת־חֵלָה מְקַרֵּב מִנְחָתָה, אֲלָא הַכָּתוּב מְבַשְּׂרָךְ שְׂכָשְׁכָהּ וְבָאוּ בָּהּ לְמָרִים, לְפִי שְׁנָאֵמַר: בְּטֶן וְיָרָה, מִזֵּין לְשָׂאֵר כָּל הַגּוֹף? תִּלְמִיד לֹמַר: וּבָאוּ בָּהּ, בְּכֻלָּהּ.

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְאָה
וְהִנִּיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כ"י • וְהִנִּיף • מוֹלִיף וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד, וְאָף הִיא מְנִיפָה עִמוֹ, שִׁידָה לְמַעֲלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן. וְהִקְרִיב

(כו) וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִיכָרְתָּהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמַּיִם:

כ"י • אֲזִיכָרְתָּהּ • הוּא הַקִּמֹּץ, שְׁעַל־יָדֵי הַקְטָרְתּוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזָכְרוֹן לְגִבְתָּהּ.

(כז) וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם וְהִיתָה אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל
מַעַל בְּאִשָּׁהּ וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים
וְצִבְתָּהּ בַּטֶּנֶה וְנִפְלָה יָרְכָה וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה
בְּקָרֵב עִמָּה:

כ"י • וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם • לְרִבּוּת שְׂאֵם אִמְרָה: אִינִי שׁוֹתָה! לְאַחֵר שְׁנִמְחָקָה הַמַּגֵּלָה, מַעֲרִיעֵרִין אוֹתָהּ וּמְשַׁקִּין אוֹתָהּ בְּעַל־כִּרְחָה, אֲלָא־אִם־כֵּן אִמְרָה: טִמְאָה אֲנִי (סוּטָה כז). וְצִבְתָּהּ בַּטֶּנֶה וְגו' • אֶף־עַל־פִּי שֶׁבִקְלָלָה הַזִּכִּיר יָרַךְ תַּחֲלָה, הַמַּיִם אֵינָן בּוֹדְקִין אֲלָא

(כד) וְהִשְׁקָה, ג' בַּמִּסְוֶרָה. וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה, "וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים" (ויאל ד, יח), "וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה". לָמָּה? בְּשִׁבְלִי שְׁעִשְׁתָּה מַעֲשֶׂה שִׁטִּים, שְׁזָנְתָה. וְזֶהוּ "וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים". תּוֹרָה כֹּה

בְּנִתָּה; מִה הָתָם מַיִם חַיִּים, דְּכָתִיב: "מִקְדָּם לְעֵין", אֶף הָכָא מַיִם חַיִּים. וְאִם נִטְמָאָה – "וּמִקְחָהּ דָּ" אֶת שְׁמוֹ". וְאִם נִמְצְאָת טְהוֹרָה – "וּמִקְחָהּ אֲדֹנִי אֱלֹהִים דְּמַעֲדָה"; שְׂאֵם הָיְתָה עֲקָרָה – נִפְקָדָת, וְאִם הָיְתָה יוֹלְדָת בְּצֶעַר – יוֹלְדָת בְּרוּחַ. תּוֹרָה כֹּד

(כג) וּמָחָה, ד' בַּמִּסְוֶרָה. וּמָחָה אֶל מֵי הַמָּרִים, "וּמִקְחָהּ עַל כֶּתֶף יָם בְּנִתָּה" (לְהֵלֶן לִד, יא), "וּמִקְחָהּ אֲדֹנִי אֱלֹהִים דְּמַעֲדָה מַעַל כָּל פְּנִים" (יִשְׁעִיָּה כה, ח), "וּמִקְחָהּ דָּ" אֶת שְׁמוֹ" (דְּבָרִים כט, יט). "וּמִקְחָהּ אֶל מֵי הַמָּרִים", הֵינּוּ מַיִם חַיִּים, שְׁנָאֵמַר: "מִקְדָּם לְעֵין וְגו' וּמִקְחָהּ עַל כֶּתֶף יָם"

כַּח וְאִם לֹא אֶסְתַּאֲבֶת אֶתְתָּא וְדִכְיָא הִיא
וְתַפּוֹק זַכָּאָה וְתַעֲדִי עַדּוּי :

עוד אלא "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצֶעֶר, תֵּלֵד בְּרוּחַ, אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוּרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים (סוטה כז).

כַּט דָּא אורִיָּתא דִּקְנָאָתא דִּי תַסְטִי אֶתְתָּא פֶּר
מִפְעֵלָה וְתַסְתָּאב:

ל או גבר די תעבר עלוהי רוח קנאה ויקני
ית אתתה ויקם ית אתתא קדם יי ויעבד לה
כהנא ית כל אוריתא הדא :

רַעִי אִם אִישׁ • כְּמוֹ (שמות כא): "אוֹ נֹדֵעַ". פְּלוֹמֶר, אִם אִישׁ קִנְאִי הוּא, לִכְךָ "וְהַעֲמִיד אֶת-הָאִשָּׁה".

לֹא וַיְהִי זָכָא גְבָרָא מְחֻבָּא וְאַתְתָּא הָיִיא
תְּקַבֵּל יַת חוּבָּה :

דָּבָר אַחֵר: מִשִּׁשְׁקֻנָּה, תִּהְיֶה אֲצִלוֹ בְּהִתֵּר "וְנִקָּה
מֵעוֹן", שֶׁהִסּוּטָה אֲסוּרָה לִבְעֵלָה (ספרי).

א וּמַלְיָל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

במלל עם בני ישראל ותימר להזן גבר או
אתתא ארי יפרש למדר גדר נזירו למיזר
קדם י”:

נִיאוּף (סוּטָה ב). נָדָר נִזִּיר • אֵין נִזִּירָה בְּכָל מָקוֹם אֱלָא פֿרישָׁה, אָף פֿאַן שְׁפִירשׁ מִן הָיִן. לְהִזִּיר לָהּ • לְהַבְדִּיל עֲצָמוֹ מִן הָיִן לְשֵׁם שְׁמַיִם.

ג. מחמר חדת ועתיק יזר חל דחמר חדת
וחל דחמר עתיק לא ישתי וכל מתורות
ענבין לא ישתי וענבין רטיבין ויבשין לא
יכול :

בעל הטורים

ו (ב) **יִפְלֵא**, ב' בַּמְסוּרָה הַסְרִים. הָקֵא:
 "כִּי יִפְלֵא לְנוֹר גֶּדֶר זִוִּיר", וְאִיֶּדֶר
 בַּעֲרִכִּין: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא גֶדֶר" (וַיִּסְרֵא כו. ט).
 וְדִלְפִּינֵן גְּדָרִים מַעֲרִכִין: מִזֶּה הָתָם
 "כַּעֲרֶכֶךְ הִכְהֵן כֵּן הָיָה" (שֵׁשׁ שֵׁשׁ, יט). אָף
 בַּגְּדָרִים הַכֵּל תִּלְוִי בַּחֲכָם, אִם נִרְאָה לֹא
 יִתִּיר, וְאִם לֹא לֹא יִתִּיר. תוֹרָה ג

את עֲנוּהָ ב' במסורה. הקא, וַאֲדָרְךָ
בַּנְּדָרִים: "וְנִשָּׂא אֶת עֲנוּהָ" (וַחֲזַק ל' טו).
דַּאֲיָתָא בְּסוּסָה, שְׁלֵא יִדָּאג הַבַּעַל
לִזְמַר גְּרֻמִּיתִי לָהּ מִיָּתָהּ, אֶלֹא הִיא
תִּשָּׂא אֶת עֲנוּהָ. וַדָּוָקָה הִקָּא; אֲבָל
בַּנְּדָרִים, שְׁהִידָה כּוֹל לְהַפֵּר וְלֹא הַפֵּר
לָהּ – וְנִשָּׂא אֶת עֲנוּהָ. תוּרָה א

(כח) וְנִזְוָעָה, וְסִמְיָה לִיָּה זֹאת תּוֹרָה.
לומר שאם טהורה היא, יהיו לה בנים
צדיקים בעלי תורה. תורה ט
(לא) וְנִקְהָה, ג' תגין על הה"א. לומר לה
שנקדה מדה עונות, ואלו הן: **עוֹן אִשֶּׁת**
אִישׁ, עוֹן פְּנוּיָה, ועוֹן שֶׁלֹא בָּא עֲלֶיהָ,
עוֹן בְּנוּי, עוֹן בְּנוֹתָיו.

כ"י • מיין ושכר • כתגומו: "מחמר חדת ועתיק", במים או בכל משקה. וכלשון משנה יש הרבה: "אין שהיין משכר כשהוא יטון. וכל-משרת • לשון צביעה שורין דיו וסממנים", "נזיר ששרה פתו ביין".

(ד) כל ימי נזרו מפל אשר יעשה מגפן הוין מחרצנים ועד-זג לא יאכל:
כל ימי נזרה מפל דיתעבד מגפנא דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

כ"י • חרצנים • (נזיר לד) הם הגרעינין. זג • הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

(ה) כל-ימי נדר נזרו תער לא-יעבר על-ראשו עד-מלאת הימים אשר-יזיר ליהוה קדש יהיה גדר פרע שער ראשו:
ה כל יומי נדר נזרה מספר לא יעבר על רישה עד משלם יומיא דנזור קדם יי קדיש יהי מרבי פרוע שער רישה:

כ"י • קדש יהיה • (ספרי) השער שלו, לגדל הפרע של שער ראשו. פרע • נקוד פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק לשער ראשו - פרע של שער. ופרוש של פרע: גדול של שער. וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע. ואין קרוי 'פרע' פחות משלשים יום.

(ו) כל-ימי הזירו ליהוה על-נפש מת לא יבא:
ו כל יומין דנזור קדם יי על נפשא דמתא לא ייעול:

(ז) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא-יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על-ראשו:
ז לאבוי וזאבוי וזאחוי וזאחוי ולאחותה לא יסתאב להון במותהון ארי כלילא דאגלה על רישה:

(ח) כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה:
ח כל יומי נזרה קדיש הוא קדם יי:

כ"י • כל ימי נזרו קדש הוא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

(ט) וכי-ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי וגלחנו:
ט וארי ימות מתא עלוהי בתקף שלו ויסאב ריש נזרה ויגלח רישה ביומא דדכותה ביומא שביעאה וגלחנה:

כ"י • בפתע • זה אנס. פתאם • זה שוגג. ויש אומרים: פתע פתאם, דבר אחד הוא: מקרה של פתאם. וכי-ימות מת עליו • באהל שהוא בו. ביום

(י) וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה אל-הכהן אל-פתח אהל מועד:
י וביומא תמינאה ייתי תרין שפנינין או תרין בני יונה לזת פהנא לתרע משפן זמנא:

כ"י • וביום השמיני יבא שתי תרים • להוציא את השביעי. או אינו אלא להוציא את התשיעי? קבע זמן לקרבין וקבע זמן למקריבין: מה קרבין הכשיר

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכֹפֶר
עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא:

כ"י - מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. שְׁלֹא נִזְהַר מִטְּמֵאת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אָמַר: שְׁצַעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין.
וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ. לַחֲזֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּיץ נִזְיוֹתָיו.

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמָיו נִזְרוֹ וְהָבִיא כֹבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְאַשֶׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ:

כ"י - וְהִזִּיר לַה' אֶת־יָמָיו נִזְרוֹ. יִחֲזֹר וְיִמְנָה נִזְיוֹתָיו כְּבַתְחִלָּה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ. לֹא יַעֲלוּ מִן
הַמִּנְיָן.

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנִּזְיָר בַּיּוֹם מְלֵאת יָמֵי נִזְרוֹ יָבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י - יָבִיא אֹתוֹ. יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה
'אֶת־י"ם' שֶׁהֵיחָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן, כִּיּוֹצֵא בּוֹ (וִיקְרָא
כב): "וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹון אֲשָׁמָה" - אֶת עֲצָמוֹ; כִּיּוֹצֵא
בּוֹ (דְּבָרִים לד): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי", הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ.

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֹּבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִיד
אֶחָד לְעֹלָה וְכֹבֵשׁ אֶחָת בַּת־שָׁנָתָה תְּמִידָה
לַחֲטָאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִיד לְשִׁלְמִים:

(טו) וְסֵל מִצֹּת סֵלַת חֹלֶת בְּלוּלַת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי
מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם:

כ"י - וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם. שֶׁל עֹלָה וּשְׁלָמִים. לִפִּי
שֶׁהֵי בִּפְלֵל וְיִצְאוּ לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ - שְׁיִטְעִינוּ לָחֶם
- הַחֲזִירִין לְכַלֵּן שְׁיִטְעִינוּ נִסְכִּים כְּדִין עֹלָה וּשְׁלָמִים.
חֹלֶת בְּלוּלַת וּרְקִיקֵי מִצֹּת. (מִנְחָת עז) עֶשֶׂר מִכָּל מִין.

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה אֶת־חֲטָאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ:

(יז) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֵׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל
הַמִּצֹּת וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

כ"י - זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצֹּת. יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים
וְאֶת־נִסְכּוֹ. שֶׁל אֵיל.

(יח) וְגִלַּח הַנִּזְיָר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ
וְלָקַח אֶת־שַׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

יח וְגִלַּח הַנִּזְיָר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל
הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים. וְנִזְיָר רִישׁ נִזְרוֹ וְיָתֵן עַל
אֲשָׁמָה דִּי תַחֲזֹת דּוּדָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא:

השִׁלְמִים • תחת הדוד שהווא מבשִׁלֵן בו, לפי ששִׁלְמִי נזיר הוּו מתבשִׁלִין בַּעֲזֵרָה שְׁצָרִיף לטל הכהן הַזֶּרֶע אחר שנתבשל וְהִנִּיף לַפְנֵי ה'.

כ"י • וְגִלַח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • (ספרי) יָכוֹל יִגְלַח בַּעֲזֵרָה? הָרִי זֶה דֶּרֶךְ בְּזִיּוֹן! אֵלָּא "וְגִלַח הַנְּזִיר" – לְאַחֵר שְׁחִטַּת הַשְּׁלָמִים, שְׁכָתוֹב בָּהֶן (ויקרא ג): "וַשְׁחֹטוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר-תַּחַת זָבַח

יט ויסב פִּהְנָא זַת דְּרַעָא בְּשָׁלָא מִן דְּוִקְרָא וְגִרְצָתָא פְּטִירְתָּא חֲדָא מִן סָלָא וְאִסְפּוּג פְּטִיר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בְּתֵר דְּגִלַח זַת נְזִירָה:

(יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת-הַזֶּרֶע בְּשִׁלְהֹ מִן-הָאֵיל וְחִלָּת מִצָּה אַחַת מִן-הַפֶּל וְרָקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל-כַּפֵּי הַנְּזִיר אַחֵר הַתְּגִלָּחוֹ אֶת-נִזְרוֹ:

כ"י • הַזֶּרֶע בְּשִׁלְהֹ • לְאַחֵר שְׁנִתְבְּשָׁלָה.

כ וירים יתהון פִּהְנָא אֲרָמָא גְדָם יי קודשא הווא לְכַהֵנָא עַל חֲדָא דְאַרְמוּתָא וְעַל שְׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא וּבְתֵר בֵּן יִשְׁתִּי נְזִירָא חֲמָרָא:

(כ) וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן • תְּנוּפָה לַפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יוֹן:

הַזֶּרֶע הֵזָה. לַפִּי שְׁהִיו שְׁלָמִי נְזִיר בְּכָלֵל, וַיֵּצֵאוּ לַדּוֹן בְּדִבְרֵי הַחֲדָשׁ – לְהַפְרֹשֶׁת זֶרֶע – הַצֶּרֶף לְהַחֲזִירָן לְכָלֵל, לַדּוֹן אִף בְּחִזָּה וְשׁוֹק.

כ"י • קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן • הַחֲלָה וְהַרְקִיק וְהַזֶּרֶע – תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן. עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה • מְלֵבֵד חֲזֵה וְשׁוֹק הָרְאוּיִים לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים, מוֹסֵף עַל שְׁלָמִי נְזִיר

כא דא אורייתא דנזירא די ידר קרבנה גְדָם יי על נזרה בר מדתדבק ידה כפום נזרה די ידר בן יעבד על אורייתא דנזרה:

(כא) וְאֵת תּוֹרַת הַנְּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קִרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל-נִזְרוֹ מְלֵבֵד אֲשֶׁר-תִּשְׁיֹג יָדוֹ כַּפֵּי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר בֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: פ

נזרו – עַל תּוֹרַת הַנְּזִיר, מוֹסֵף וְלֹא יִחַסֵּר, שְׁאֵם אָמַר: הַרִינִי נְזִיר חֲמֵשׁ נְזִירִיּוֹת עַל-מִנְתָּ לְגַלַּח עַל ג' בְּהִמּוֹת הַלָּלוּ, אֵין אֵינִי קוֹרָא בּוֹ: "כַּאֲשֶׁר יִדֹּר בֵּן יַעֲשֶׂה".

כ"י • מְלֵבֵד אֲשֶׁר-תִּשְׁיֹג יָדוֹ • שְׁאֵם אָמַר: הַרִינִי נְזִיר עַל-מִנְתָּ לְגַלַּח עַל מֵאָה עוֹלוֹת וְעַל מֵאָה שְׁלָמִים. כַּפֵּי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר בֵּן יַעֲשֶׂה • מוֹסֵף עַל תּוֹרַת

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כג מלל עם אהרן ועם בְּנוֹהֵי לְמִימַר בְּדִין תִּבְרְכוּן זַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּימְרוּן לַהוֹן:

(כג) דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּן אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: ס

אָמַר • (תנחומא) מָלָא, לֹא תִבְרְכֶם בְּחַפְזוֹן וּבִבְהָלוֹת, אֵלָּא בְּכֻנָּה וּבְלֵב שָׁלֵם.

כ"י • אָמַר לָהֶם • כְּמוֹ זְכוֹר, שְׁמֹר. בְּלַע"ז דִּישַׁנ"ט (דאגנדר). אָמַר לָהֶם • (ספרי) שִׁיְהִיו בָּלֶם שׁוֹמְעִים.

בעל הטורים

כט, יא.
אָמַר לָהֶם. מָלָא, כְּנָגֵד ו' בְּרָכוֹת: "וַיְבָרְכֵהוּ", "וַיִּשְׁמְרֵהוּ", "יָאֵר", "וַיַּחֲנֵךְ", "וַיִּשְׂא", "שְׁלוֹם". כְּנָגֵד ו', **תּוֹרַת ה'**, **עֲדוּת ה'**, **פְּקוּדֵי ה'**, **מִצְוֹת ה'**, **וְיָאֵת ה'**, **מִשְׁפָּטֵי ה'** (תהלים יט, ד:); תורה כד

יְהִיָּה וְרַעְיָה" (שם טו, ה). וְהוּו "אֲשֶׁר עַד כֹּה בְּרָכְנִי ה'" (יהושע יז, ד). וְכ"ה אוֹתִיּוֹת בְּפָסוּק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" (דברים ו, ד), וְכ"ה פְּעָמִים לְשׁוֹן בְּרָכָה בְּחֻמֶּשׁ, וְכ"ה פְּעָמִים "שְׁלוֹם" בְּחֻמֶּשׁ. וְלָכֵךְ מִתְחִיל בְּרָכַת כֹּהֲנִים בְּבִרְכָּה וּמִסִּיּוֹם בְּשְׁלוֹם. וְהוּו "ה' יְבָרְךָ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם" (תהלים

(כא) וְאֵת תּוֹרַת הַנְּזִיר. וְסִמִּיף לִיהֵא **עַל תּוֹרַת נְזִיר**. לוֹמַר, מִי שְׁשָׁתָה יוֹן אֵל יוֹרָה. וְסִמִּיף בְּרָכַת כֹּהֲנִים לְפָרֶשֶׁת נְזִיר, לוֹמַר: שְׁתַּנּוּי יוֹן פְּסוּל לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים שְׁנִקְרָאת עֲבוּדָה. תּוֹרָה כב
(כג) כֹּה תִבְרְכוּן. לְהַזְכִּיר זְכוּת "וְאֵינִי וְהַנְּעַר נִלְכָּה עַד כֹּה" (בראשית כב, ה), וְ"כֹה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת נשא חלק י"ח)

ושמור בדבור אחד נאמר: "הזכירה היא משלמת פאשר ישנה שמירת שבת. וכך גם "אמור להם": כל ברכה שמברכים הפהנים את ישראל פוללת חיוב ושמירה (שליה), וזהו ענין אחד, פדלעיל, ש"יברכך - יתברכו נכסיר" הוא באופן של "וישמך" - "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת.

ובהמשך לכך, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו כלם שומעים", שההכנה לכך שהברכה תהיה באופן כזה - ברכה אחת הכוללת חיוב ושמירה - היא פאשר אצל ישראל, ואצל כנות הפהנים יהיו שני הענינים: החיוב - הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד במיוחד, הן באמירת הפהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני ישראל. ומצד שני: "שיהיו כלם שומעים", כל יחיד שומע שמברכים את היהודי האחר ואת כל האחרים, פדלעיל, וזהו ענין של שלייה, התבטלות מציאותו העצמית.

וכאשר "קלנו פאחד" - זהו הפלי ל"ברכנו אבינו", עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול כנגד הכל", ועד לשלמות בך בביאת משיח צדקנו ש"שלום" שמו, שאז יהיה "אהפך אל עמים כלם שפה ברויה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד" - "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כד יברכך יי ויטריך:

ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו ב'ספרי'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך 22 עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

יברכך - שיתברכו נכסיר

ויש לומר בזה, דהנה בפרשת בקקותי נתפרשו רבוי ברכות למקמי תורה ומצות, ואם-כן קשה, מה החדוש בברכת כהנים על הברכות שבפרשת בקקותי (וכן הקשו בפענח רזא ומושב זקנים כאן)? ולכן פרש רש"י שהברכה כאן היא "יתברכו נכסיר", שהיא ברכה מיוחדת שאינה נכללת בפרשת בקקותי.

שתי הדגמאות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור שמור" - אינן מסבירות רק את **המלים** "אמור להם", אלא גם מהות הקדמה לברכת כהנים:

את "יברכך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיר", ועל "ישמך" אמר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנו" (ורש"י מרחיב כיצד מתרחש ענין זה אצל בשר-ידם) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן הוא השומר. ולכאורה אינה מובנת האריכות בפירוש רש"י "כיון שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו **מה הנאה יש לו במתנה זו**", כי, לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י מוסיף בך?

אלא בך מדגיש רש"י ש"יברכך וישמך" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת "שיתברכו נכסיר" באופן שהקדוש-ברוך-הוא שומר את הנכסים, כי לולא "ישמך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה ב"יברכך".

בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב ושלייה, "וישם לך שלום" יתכן רק פאשר "ישא ה' פניו אליך" - יכבש כעסו.

לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות), שברכה זו היא "כמו זכור שמור": הזכירה והשמירה בשבת אינם שני ענינים שונים, אלא ענין אחד, עד-פדיך ש"זכור

(כד) יברכך יהיה וישמך: ס

ז"ל: **יברכך** • שיתברכו נכסיר. **וישמך** • שלא יבואו עליך שודדים לטל ממנו, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים

יברכך ה' וישמך:

יברך - שיתברכו נכסיר (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעיין, דבפשטות ברפת "יברכך" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניניו, ואם-כן מדוע פרש רש"י שהברכה היא "יתברכו נכסיר" שהיא על הנכסים בלבד?

בעל הטורים

שלוש ברכות שנאמרו בו: "ואברכך" (שם יב, ב), "ויהיה ברכה" (שם), "ואברכה מברכך" (שם שם, א).

יברך ה'. בגימטריא: **בנכסים** ו**בגוף**. תורה כה

ג' אבות. ובהם ט"ו אותיות על שם האבות, שראו זה את זה ט"ו שנים. וזכות השבטים עם האבות הם ט"ו. **יברך**. בזכות אברהם, דקתיב ביה (פראשית כד, א) "וה' ברך את אברהם בכל". ושלשה תיבות בפסוק, כנגד

(כד) **יברך ה' וישמך**. התחלת התיבות עולה כ"ו, כנגד השם של ארבע אותיות. וסוף התיבות **רה"י** עולה מ"ה, כנגד השם של מ"ה תיבות. וזהו דה' ישמר צאתך ובוואך (תהלים קכא, ח). וג' תיבות בפסוק, כדי להזכיר זכות

שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיו"), יתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. על-דרך שמצינו ביצחק - "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאף-על-פי ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמדה מאה" (פרש"י שם).

דברפשת בחקותי, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שישפע לבני ישראל על-ידי קיום התורה ומצוות, וקשמוך על התבואה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם). מה-שאין-כן כאן הברכה היא ש"יתברכו נכסיו", דפרשו

כה ינהר יי שנתה לותך וירחם יתך :

(כה) יאר יהוה | פניו אליך ויחנה: ם

זש"י יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שוחקות, פנים צהבות. ויחנה • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לותך וישוי לך שלם :

(כו) ישא יהוה | פניו אליך וישם לך שלום: ם

זש"י ישא ה' פניו אליך • יבש כעסו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג)

המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שמולמעה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה על-ידי השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב. ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהיה שלום בריבוי וברכה בריבוי, ריבוי בלתי מוגבל, כמו שכתוב פרזות תשב וירשלים, בלי מדידות והגבלות.

מהטעמים על זה שהסיום והחיותם דברפת כהנים הוא וישם לך שלום, הוא כי הפלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברפת כהנים הוא (בשרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברפת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, ד"לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". ועל-פי-זה יש לבאר השיכות דמעלת האתהפכת לענין המהירות דשקדים, כי אמיתית ענין

כו וישוין ית ברפת שמי על בני ישראל ואנא אברכנין :

(כו) וישמו את-שמי על-בני ישראל ואני אברכם: ם

זש"י וישמו את-שמי • (ספרי) יברכים בשם המפרש. ואני אברכם • (חולין מט) לישראל, ואספים עם הכהנים. דבר אחר: "ואני אברכם" - לכהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ל עמ' 50 ואילך - מוחזק לקראת שבת)

פירושם, א' שנמשך הגילוי בכל עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, ב' שהגילוי הוא באופן נצחי, לעד ועולמי עולמים, ובגילוי יהיה זה באלף השביעי, כמבואר בהגהה בתנאי שם (ובארוכה בכמה דרושים) דעיקר קבלת השכר הוא באלף השביעי, אמנם טועמיה חיים זכו, וטועמים מכל תבשיל ותבשיל גם באלף הששי בערב שבת, במהרה במינו ממש, בביאת משיח צדקנו.

והי-רצון שעל-ידי מעשינו ועבודתנו, ובפרט באופן דלפנים משורת הדין, יקום מה שכתוב כאן וישמו את שמי גו', שיהיה גילוי שם הויה, כשם שאני נכתב כן אני נקרא, לא רק "זה זכרי" אלא "זה שמי לעולם", שבמקום שיהיה 'לעולם פתיב' מלשון העולם, יהיה שם הויה בגילוי, וכבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה, כמבואר בתנאי, דיש לומר שמה שכתוב "לעולמים" לשון רבים, יש בו ב'

בעל הטורים

שלום. בגימטריא: **עשו.** הוי מקדים שלום לכל אדם, ואפילו בשלום גוי. תורה כו
(כו) **ואני אברכם.** בגימטריא: **אספיה עלי יריכם.**
וישמו את שמי וגו' ואני אברכם. וסמיק ליה ויהי ביום פלות. זהו "בכל המקום אשר אנפיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" (שמות כ, כא). תורה כח

יעקב רגליו" (בראשית כט, א), וכתוב ביה (שם כח, כא) "ושבתי בשלום". ויש בו שבע תיבות, כנגד השבטים אשר נולדו בשבע שנים. וכ"ה אותיות, כנגד "בה תאמר לבית יעקב" (שמות יט, א). **וישם.** יש בו שבעה תיגין, שבשבעה דרכים ישם לך שלום, על שם "ובשבעה דרכים יגוסו לפניך" (דברים כח, ו).

(כה) **יאר.** כנגד יצחק שראה בעקידה ומת, והאיר הקדוש ברוך הוא את עיניו והחיהו, כדאיתא בפרקי רבי אליעזר (פרק לא). **יאר.** להפך **ראי**, שהיה עולת **ראיה.** ויש בו חמש תיבות ועשרים אותיות, כיצחק שהיה אחר עשרים דורות ושמר חמשה חמשי תורה. תורה כו
(כו) **ישא.** כנגד יעקב, דכתיב "וישא

♦ יום חמישי י' סיון ♦

א ויהי ביום כלות משה לשים משה לאקמא זת
משפנא ורבי יתה וקדיש יתה וית כל מנוהי
ות מדבחה ות כל מנוהי ורבנון וקדיש
יתהון:

ז (א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן
וימשח אתו ויקדש אתו ואת כלכליו ואת המזבח
ואת כלכליו וימשחם ויקדש אתם:

כל צנותו אשר נשבע לה' וגו', לפיכך נקרא על
שמו, שנאמר (מלכים א יב): "ראה ביתך דוד". ביום
כלות משה להקים. ולא נאמר "ביום הקים",
מלמד, שכל שבעת ימי המלוואים היה משה מעמידו
ומפרכו, ובאותו היום העמידו ולא פרכו, לכך נאמר:
"ביום כלות משה להקים", אותו היום כלו הקמותיו,
וראש חדש ניסן היה (גיטין ס). בשני נשפחה הפרה,
בשלישי הוא היתה ראשונה ובשביעי גלחו.

כ"י ויהי ביום כלות משה • (במדבר רבה) "כלות" כתיב
(רצה לומר בפתח ולא "כלות" בשוא ודו"ק) יום
הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחפה.
כלות משה • בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו
את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו
עליו לראות תבנית כל דבר ודבר, כמו שהקראו
בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית
אחת. וכן מצינו בדרך, לפי שמסר נפשו על בנין
בית המקדש, שנאמר: (תהלים קלב): "זכור ה' לדוד את

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 - מותך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

נושאים אותם בהם. ועל-פי-זה יש לומר, שפינון שעל-ידי
התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר"
למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן,
כִּי-אם תרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה
למשכן הנשא בעגלות, דכיון שהמשכן היה "אהל מועד",
שענינו שהוא נשא ממקום למקום, הרי שאלולי העגלות
היה חסר בשלמות המשכן עצמו.

ובזה יובן הטעם שהביאו רק שש עגלות, שששם שכל כלי
המשכן הצרכו להיות מדיקים בתכלית ללא כל יתור
בכמות ובגדל הכלי, על-דרך-זה העגלות, כיון שמטרתם
שלמות המשכן, הצרכו להיות בתכלית הדיק כפי הצורך
דהמשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן. . נשיאי
ישראל. . וביאור את-קרבנם לפני ה'. . עגלה על-שני
הנשיאים (ז, א)

ולכאורה דבר פלא הוא, שהרי מצינו שאת נדבת המשכן תרמו
בני ישראל בנדיבות לב גדולה ביותר (וכלשון הכתוב "דים. .
והותר" (ויקהל לו, ז)), ודוקא נשיאי ישראל יתרמו בצמצום גדול
כל-כך - עגלה אחת על ב' נשיאים? [ובפרט שתורמתם
ביום זה היתה בזריזות גדולה, על מנת לתקן עוונם
בנדיבות מלאכת המשכן, ומדוע צמצמו בכמות התרומה].

והבאור בזה: איתא במדבר'ש (במדב"ר פ"ב, טז): "ומי נתן להם
העצה הזאת שבטו של יששכר, שפך אמרו להם: משכן
שעשיתם פורח הוא באויר, אלא התנדבו עגלות שתהיו

ב וקריבו ורכבי ישראל רישי בית אבהתהון
אנון ורכבי שבטיא אנון דקנימין על
מנינא:

ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם
נשיאי המפות הם העמדים על-הפקדים:

שעמדו עם משה ואהרן לשמנו את ישראל, שנאמר
(במדבר א): "ואתכם יהיו וגו'".

כ"י הם נשיאי המטות • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם
במצרים, והיו מכים עליהם, שנאמר (שמות ה): "ויכו
שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים.

בעל הטורים

תיבות להיפך: מתים. וכן: הפקדים.
ויביאור את קרבנם, סופי תיבות מותם.
על שם "ותבער בם אש ה' ותאכל
בקצה המזבחה" (להלן יא, א) בקצינים
שבהם.

שבוכות המשכן יהיה שלום. וכן דוד
סמך "ה' יברך את עמו בשלום" (תהלים
כט, א) ל"מזמור שיר חנכת הבית" (שם ל,
א. תורה ב
(ב) הם נשיאי המפות. הם, סופי

ז (א) ויהי ביום כלות. סמך חנוכת
המזבח לברכת כהנים, רמז
לחשמונאים שישעשו חנוכה. ועוד, כדי
שלא תשלוט עין הרע במלאכתם,
לכך ברכם תחלה. וסמך למשכן.

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש מכונים במשקלן קלן כאחד, לא ריבה כו".

ואם-כן, מפיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים, הרי אם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו מנצלות לגמרי ולכל תכליתן.

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בדרך עבודת השם יתברך, ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך אם ילכו פמה רגעים לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צריך להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברך.

ג ונאיתי זת קרבהוון קדם יי שית עגלון פד מחפזן ותרי עשר תורין עגלמא על תרין רכרביא ותור לחד וקריבו יתהון לקדם משקנא:

הנשיאים: התנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל, שנגמר (שמות לח): "והמלאכה היתה דים", אמרו: מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השם והמלוואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבו כאן תחלה.

ד ואמר יי למשה למימר:

ה קבל מנהון ויהון למפלח זת פלחן משפן זמנא ותמן יתהון ללואי גבר כמסת פלחנה:

ו ונסיב משה זת עגלמא זית תורי ויהב יתהון ללואי:

ז זית תרתין עגלמא זית ארבעא תורי זיהב לבני גרשון כמסת פלחנהון:

ויקריבו נשיאי ישראל . . שש-עגלות צב.. עגלה על-שני הנשיאים (ז, ב"ג)

עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, זח) "את שתי העגלות גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו' נתן לבני מררי כפי עבודתם".

ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית המקדש יש לכל ש"אין עניית במקום עשירות" (שבת קב, ב), מפל-מקום נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך נשיאת הקרשים המרבים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת הקרשים (עין שבת צט, א).

ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן היה הכל צריך להיות ברחבות ובעשירות, מפל-מקום היה כל דבר במשכן מנצל

(ג) ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-עגלות צב וישני עשר בקר עגלה על-שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

כ"י שש-עגלות צב . אין "צב" אלא מחפים, וכן (ישעיה סו): "ובצבים ובפרדים" – עגלות מכסים קרויים "צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן . שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. אמר רבי נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו

(ד) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

(ה) קח מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו:

(ו) ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם אל-הלויים:

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבודתם:

כ"י כפי עבודתם . שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נשיאים הקרשים והעמודים והאזנים.

בעל הטורים

שש עגלות. כנגד ששה מזלות אשר ששה עתים, קר וחם וקיץ וחרף וזרע כנגד י"ב שבטים ושנים עשר עולים בגלגל וששה יורדים, וכנגד וקציר (בראשית ח כב). ושנים עשר בקר, מזלות. תורה ג

ח וְיָת אַרְבַּע עֲגָלֹת וְיָת תְּמִנָּא תֹרֵי יְהִי לְבָנֵי מִרְרֵי כְּמִסַּת פְּלִחְנֵהוּן בִּידָא דְּאִיתְמַר בְּרִי אֲהֵרֵן כְּהֵנָּא:

(ח) וְיָת אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְיָת שְׁמֹנֶת הַכָּקָר נָתַן לְבָנֵי מִרְרֵי כְּפִי עֲבֹדָתָם בִּידָא אִיתְמַר בֶּן־אֲהֵרֵן הַכֹּהֵן:

ט וְלְבָנֵי קָהָת לֹא יִהְיֶה אֲרִי פֶלֶחַן קוֹדֶשָׁא עֲלֵיהֶוּן בְּכֹתֶפָא נָטְלִין:

(ט) וְלְבָנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּתֶף יִשְׂאוּ:

י"א כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם • מִשָּׂא דְּבֵר הַקֹּדֶשׁ: הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו', לְפִיכָךְ "בַּכֹּתֶף יִשְׂאוּ" •

י וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

(י) וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קָבַל מִשָּׁח מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה •

י"א וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ • לְאִחֵר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַכָּקָר לְשֵׁאת הַמִּשָּׁח, נִשְׁאָם לָפָם לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחִנּוּכוֹ • וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים

י"א וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ׀

(יא) וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻפֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ וְיִקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ׀

י"ב וְיִהְיֶה הַמִּשָּׁח אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • (זכרים כ"א) וְעַדִּין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִשָּׁח הָאֵיף יִקְרִיבוּ; אִם כִּסְדָּר תּוֹלְדוֹתָם, אִם כִּסְדָּר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יִקְרִיבוּ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ •

י"ב וְיִהְיֶה הַמִּשָּׁח אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • (זכרים כ"א) וְעַדִּין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִשָּׁח הָאֵיף יִקְרִיבוּ; אִם כִּסְדָּר

י"ג וְיִהְיֶה דִּמְקָרֵב בְּיוֹמָא קוֹדֶשָׁא יִתְקַבֵּל אֶת קָרְבָּנָהּ נַחֲשׁוֹן בְּרַ עֲמִינֵדֵב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:

(יג) וְיִהְיֶה הַמִּקְרִיב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה:

י"ד בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת: רֵאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, רֵאשׁוֹן לְנְשִׂאִים וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם • לְמִטָּה יְהוּדָה • יְחִסּוֹ הַכְּתוּב

י"ד בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת: רֵאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, רֵאשׁוֹן לְנְשִׂאִים וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם • לְמִטָּה יְהוּדָה • יְחִסּוֹ הַכְּתוּב

י"ה וְיִקְרְבוּ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֹן לְמִנְחָה:

(י"ה) וְיִקְרְבוּ קַעֲרֵת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בִּשְׁמֹן לְמִנְחָה:

י"ז שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֵלֶת • לְמִנְחַת נְדָבָה •

בעל הטורים

וּנְבוֹן דְּבָר - מִבִּין דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר •
וְאִישׁ תָּאֵר - שְׁמֹרֶתָה פְּנִים בְּהִלָּה •
וְה' עֲמֹ - שֶׁהִלָּכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם •
מִשִּׁיחַ - דְּכֹתִיב בִּיהַ (שְׁעִי י"א, ט) "וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה', רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת ה'" •

נָגַן וּגְבוּר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דְּבָר וְאִישׁ תָּאֵר וְה' עֲמֹ •
יָדַע נָגַן - שִׁידוּעַ לְשִׁאוֹל •
וּגְבוּר חֵיל - יוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב •
אִישׁ מִלְחָמָה - יוֹדֵעַ לִישָׂא וְלִיתֵן בְּמִלְחָמָתָהּ שֶׁל תּוֹרָה •

(יג) וְיִקְרְבוּ, וְיִי' וְיִתִּירָה, עַל שֵׁם שִׁשָּׁה בָּנִים שֶׁנֶּאֱמַר מִמֶּנּוּ, שְׁבוּלָם נִתְבָּרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרִכּוֹת. שִׁשָּׁה בָּנִים נִצְאוּ מִנַּחֲשׁוֹן בְּעֲלֵי שֵׁשׁ בְּרִכּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: דָּוִד, מִשִּׁיחַ, דָּנִיֵּאל, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וְעֻזְרִיָּה •
דָּוִד - דְּכֹתִיב בִּיהַ (שְׁמוּאֵל א' טו, יח) "יָדַע

(יד) **כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת:**

יד כִּזְיָא כְּדָא מְתַקֵּל עֶשֶׂר סְלִיעִין הִיא
דְּדָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִינָא:

כ"י- עֲשָׂרָה זָהָב • כְּתַרְגוּמוֹ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שְׁקָלִי
הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מְלֵאָה קִטְרֶת • לֹא מְצִינוּ קִטְרֶת
לְיַחֲדִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲלָא זֶה בְּלִבָּד. וְהוֹרָאָתָא
שְׂעָה הָיְתָה.

(טו) **פֶּר אֶחָד בֵּין־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֵּין־שְׁנֵתוֹ
לְעֹלָה:**

טו תור חד פר תורי דבר חד אמר חד פר
שתה לעלתא:

כ"י- פר אחד • מִיַּחַד שְׁבַעֲדָרוֹ.

(טז) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:**

טז צפיר פר עזין חד לחטאתא:

כ"י- שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עיין ברא"ם) וְטָמְאָת סָפֵק.

(יז) **וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחֲשׁוֹן
בֵּין־עַמִּינָדָב פ**

יז וְלִזְבִּחַת קוֹדֶשֶׁת תּוֹרִין תּוֹרִין דְּכָרִי חֲמִשָּׁא
גְּדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קָרְבָּנָא דְנַחֲשׁוֹן פֶּר עַמִּינָדָב:

בעל הטורים

הרי כ"ד כנגד כ"ד שעות שביום
ובלילה.
שְׁלָשִׁים וּמָאָה מִשְׁקָלָהּ. כנגד שנות
אדם עד שנולד שת.
שְׁבַעִים שְׁקָל. כנגד ע' שהניחים לִבְנֵיו,
ולִהְצִילָם מִשְׁבָּעִים אומות.
שְׁבַעִים שְׁקָל. בְּגִימָטְרִיא: **שְׁבַעִים נֶפֶשׁ.**
בְּשָׁבִיל שְׁבָעִים שְׁיָרְדוּ
לְמִצְרַיִם. תורה יד

(יד) **כָּף אַחַת.** כנגד התורה שנתנה
מִכָּפָּה יְדוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.
עֲשָׂרָה זָהָב. כנגד עשרת הדברות.
מְלֵאָה קִטְרֶת. תְּחִלָּה הַקוֹדֶשׁ בְּדִלָּתָא
בִּאֲתָר ב"ש, יַעֲלֶה לְמִנְחָן תְּרִי"ג. תורה טו
(טו) **פֶּר אֶחָד.** כנגד אֲבֵרָהֶם - "וְאֵל
הַבָּקָר רֹץ אֲבֵרָהֶם" (בראשית יח, ז).
אֵיל. כנגד יִצְחָק - "וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל,
וַיַּעֲלֶהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ".

כֶּבֶשׂ. כנגד יַעֲקֹב - "וְהַכְּשִׁיבִים הִפְרִיד
יַעֲקֹב" (שם ל, מ).
פֶּר אֵיל כֶּבֶשׂ. בְּגִימָטְרִיא: אֲבֵרָהֶם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב. תורה טו

(יז) **וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם.** כנגד
משה ואהרן שֶׁעָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל
וּבֵין אֲבֵיהֶם שְׁבַעִימִים.

אֵילִים. עֲתוּדִים. כֶּבֶשִׂים. שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים
כנגד כְּהֻנִּים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים. וְכַנְגֵּד
תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתוּבִים. וְכַן עֲתוּדִים

דְּכְתִיב (שם שם, יז) "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
בְּעִבּוּרָךְ, בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה". **מֵאוֹרוֹת,**
דְּכְתִיב (ישעיה דה, כג) "וְחִפְרָה הַלְבָּנָה
וּבוֹשָׁה הַחֲמָה".
וּמִנְּחָן שְׁגָנוֹן?

שְׁנָאֲמַר (איוב לח, טו) "וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים
אוֹרָם".

וּמִנְּחָן שְׁעִתִּידִים לְחֹזֶר בִּימֵי הַמִּשְׁחָה?
וְיוֹ, שְׁנָאֲמַר (שופטים ה, לא) "וְאֶהְיֶה
כִּצְאָתָא הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ".

חֲזִיו, דְּכְתִיב (ישעיה סה, כב) "כִּי בִימֵי הָעַץ
יָמִי עָמִי". ת"ק שְׁנָה, סֵדֵן שֶׁל שְׁקֵמָה
ת"ק שְׁנָה, **קוֹמָתוֹ,** דְּכְתִיב (ויקרא כה, יג)
"וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיוֹת", בְּקוֹמָה
וְקוֹפָה.

פִּירוֹת הָאָרֶץ וְהָאֵילָן, דְּכְתִיב (ויקרא יח
יג) "הִגִּפֹּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת
יְבוּלָהּ".

מֵאוֹרוֹת, דְּכְתִיב (ישעיה ל, כו) "וְהָיָה אוֹר
הַלְבָּנָה כְּאוֹר הַחֲמָה, וְאוֹר הַחֲמָה יִהְיֶה
שְׁבַעֲתֵימִים".

כְּבוֹלֵן כְּתִיב "נְשִׂיא" חוץ מִיְהוּדָה,
שֶׁלְמֹדוּ הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהַקְטִין אֶת
עֲצָמוֹ, בְּדְכְתִיב: "יֵשֶׁב נָא עֲבָדְךָ תַּחַת
הַנֶּזֶר" (בראשית מר, לג). וְכַן בְּדוֹד הוּא
אוֹמֵר (שמואל א יז, יד) "הוּא הַקָּטָן".

בְּכָל אֶחָד יֵשׁ שְׁשֶׁה פְּסוּקִים כְּנֶגֶד שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וּבְכָל אֶחָד הוֹכֵפֵל שְׁמוֹ,

דְּנִיָּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וְעַזְרִיָּה -
דְּכְתִיב בְּהוֹ (דְּנִיָּאל א, ד) "וְלָדִים אֲשֶׁר אֵין
בָּהֶם כָּל מוֹם וְטוֹבֵי מְרָאָה וּמִשְׁכִּילִים
בְּכָל חֻכְמָה וַיִּדְעֵי דַעַת וּמִבְּנֵי מַדְעָה,
וְאֲשֶׁר כָּח בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ".

דְּבָר אַחֵר:

לְמָה וְקָרְבָנוֹ עִם וִי' וְתִירָה?
כְּנֶגֶד שֵׁשֶׁה דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם בְּעוֹלָם. רֹאשׁוֹן לְשִׁכְיָה שְׁשִׁרְתָּהּ
בִּישְׂרָאֵל, רֹאשׁוֹן לְנִשְׂיָאִים, רֹאשׁוֹן
לְכַרְפַּת כְּהֻנִּים, רֹאשׁוֹן לְמַחְצַת מַחֲנֶה
שְׁכִינָה, רֹאשׁוֹן לְאִיסוּר בְּמָה, רֹאשׁוֹן
לִירִידַת הָאֵשׁ. זָבָא בֵּין נַחֲשׁוֹן בְּשֵׁשׁ
מִדּוֹת, וְיִבְנֶה יְסוֹד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְלְמָה
נִקְרָא שְׁמוֹ נַחֲשׁוֹן?

עַל שְׁיָרֵד תַּחֲלָה לְנַחֲשׁוֹל שְׁבָעִים.

דְּבָר אַחֵר:

וְקָרְבָנוֹ לְמָה מְלֵא מִלֵּא וִי' וְתִירָה?
כְּנֶגֶד שֵׁשֶׁה דְּבָרִים שֶׁנִּשְׁטְלוּ מֵאֲדָם
הָרֹאשׁוֹן וְעִתִּידִין לְחֹזֶר כְּשִׁיבָא בֵּין
נַחֲשׁוֹן הוּא הַמִּשְׁחָה. וְאֵלּוּ הֵן הַשֵּׁשֶׁה
דְּבָרִים שֶׁנִּשְׁטְלוּ מֵאֲדָם הָרֹאשׁוֹן: **וְיוֹ,**
דְּכְתִיב (איוב יד, כ) "מִשְׁנֶה פָּנָיו
וַתִּשְׁלַחְהוּ". **חֲזִיו,** דְּכְתִיב (בראשית ג, ט)
"כִּי עָפָר אֶתָּה וְעָפָר תִּשׁוּב".
קוֹמָתוֹ, דְּכְתִיב (שם שם, ח) "וַיִּתְּנָבֵא
הָאָדָם, מִלְמַד שֶׁנִּגְרַע קוֹמָתוֹ וְנַעֲשִׂיתָ
שֶׁל מָאָה אֲמָה. **פִּירוֹת הָאָרֶץ וְהָאֵילָן,**

(יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעַר נְשִׂיא יִשָּׁשְׁכָר:

יח בְּיוֹמָא תַנְנָא קָרִיב נִתְנָאֵל בֶּן צוּעַר רַבָּא דִּישָׁשְׁכָר:

כ"ט - הקריב נתנאל בן-צוער:

(יט) הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקַל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

יט קָרִיב ית קֶרְבָּנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חָדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הֵוָה מִתְקַלָּה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלַעִין כֶּסֶף לְעֵין קוּדְשָׁא תְרִיבִּיהוּן מִלָּן סֵלֶתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָ לַמִּנְחָתָא:

עצה זו. קַעֲרַת־כֶּסֶף • מִנֵּן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימְטְרִיא תתק"ל, כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוֹן. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ • עַל שֵׁם שֶׁכְּשֶׁהֶעֱמִיד תוֹלְדוֹת לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שְׁנָאֲמַר (בראשית ח): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדַמּוּתוֹ וְגו'". מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף • בְּגִימְטְרִיא תתק"כ, עַל שֵׁם נח שֶׁהֶעֱמִיד תוֹלְדוֹת, בֶּן ת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שְׁנִגְזְרָה גְזֵרַת הַמַּבּוּל קֹדֶם תוֹלְדוֹתָיו – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אֵצֶל (שם ח): "וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", לְפִיכָּךְ נֶאֱמַר: "מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֶאֱמַר: "מִזֶּרֶק כֶּסֶף אֶחָד" כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר בְּקַעֲרָה, לומר שָׁאֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁל "אֶחָד" מִצְטָרְפוֹת לַמִּנֵּן. שִׁבְעִים שֶׁקֶל • כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אַמּוֹת שִׁיָּצְאוּ מִבְּנִיו.

כ"ט - הקריב נתנאל בן-צוער לומר "הקריב" בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׁשְׁכָר, מֵה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל הַשִּׁבְטִים? לְפִי שֶׁבֶּא רֹאבֵן וְעָרְעָר וְאָמַר: דִּי שֶׁקְדַּמְנִי הָיְהָה אָחִי, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לִי שִׁי־קִרְבּוֹ כֶּסֶדֶר מִסְעָן לְדִגְלֵיהֶם, לְכֹף אָמַר: "הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֹסֵר יו"ד, שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ: "הִקְרִיב" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּר: "הִקְרִיב" וּמֵהוּ "הִקְרִיב, הִקְרִיב" שְׁתֵּי פְעָמִים? שֶׁבְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְבָרִים זָכָה לְהִקְרִיב שְׁנֵי לְשִׁבְטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בְּתוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (דברים יא יב): "וּמִבְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים", וְאַחַת – שֶׁהֵם נִתְּנוּ עֲצָה לְנִשְׂאִים לְהַתְנַדֵּב קֶרְבָּנוֹת הַלָּלוּ. וּבִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הִדְרִשֵּׁן מִצָּאֵתִי: אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר: נִתְנָאֵל בֶּן צוּעַר הִשְׁיָאֵן

(כ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

כ בְּזִיקָא חָדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדָהָב מְלִיאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִיא:

תרי"ג מִצּוֹת, וּבִלְבָד שֶׁתְּחִלִּיף קו"ף בְּדָל"ת עַל־יָדֵי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

כ"ט - כָּף אַחַת • כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. עֶשְׂרֵה זָהָב • כְּנֶגֶד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת. מִלֵּאָה קִטְרֶת • גִּימְטְרִיא שֶׁל "קִטְרֶת"

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

כא תוֹר חַד בֶּר תוֹרִי דְבֶר חַד אָמַר חַד בֶּר שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

כ"ט - פֶּר אֶחָד • כְּנֶגֶד אֲבִרָהּ, שְׁנָאֲמַר בּוֹ (בראשית ח): "וַיִּקַּח בֶּן־בֶּקָר". אֵיל אֶחָד • כְּנֶגֶד יִצְחָק (שם כב): "וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וְגו'". כֶּבֶשׂ־אֶחָד • כְּנֶגֶד יַעֲקֹב (שם ז): "וַהֲכִשְׁבִּים הַפְּרִיד יַעֲקֹב".

(כב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

כב צִפִּיר בֶּר עִזִּין חַד לַחֲטָאָתָא:

כ"ט - שְׁעִיר־עִזִּים • לְכַפֵּר עַל מַכִּירַת יוֹסֵף, שְׁנָאֲמַר בּוֹ (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 46)

לומר, על שלא חפש אותו כל אותן השנים. או יש לומר, כדי לכפר על יעקב אביו, ששלח את יוסף לשכם. ושני הדברים שזכים לכל שבט ושבט.

כג ולנכסת קודשִׁיא תורין תרין דכרי חמִשָּׁא גְדִי חמִשָּׁא אמרין בְּגִי שְׁנָא חמִשָּׁא דין קרבן נתנאל בר ציוער:

(כג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן־ציוער:

חמשיות כנגד חמשה חמשים, וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני, עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן.

כס"א ולזבח השלמים בקר שנים • כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. אילים עתדים כבשים • שלשה מינים – כנגד כהנים ולוים וישראלים, וכנגד תורה נביאים וכתובים; שלש

כד ביומא תליטאה רבא לבני זבולן אליאב בר חלון:

(כד) ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן־חלון:

והקרבתו, ובשאר – שלא נאמר בהן "הקריב", נופל עליהן לשון זה "נשיא לבני פלוני", אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני.

כס"ב ביום השלישי נשיא וגו' • ביום השלישי היה נשיא המקריב לבני זבולן, וכן כלם, אבל בנתנאל שנאמר בו: "הקריב נתנאל", נופל אחריו הלשון לומר "נשיא יששכר", לפי שפיר הזכיר שמו

כה קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין היה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרגיהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

(כה) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

כו בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דרבה מליא קטרת בוסמיא:

(כו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

כז תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(כז) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:

כח צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(כח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתֹא:

כט ולנכסת קודשִׁיא תורין תרין דכרי חמִשָּׁא גְדִי חמִשָּׁא אמרין בְּגִי שְׁנָא חמִשָּׁא דין קרבן אליאב בר חלון:

(כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליאב בן־חלון: פ

ל ביומא רביעאה רבא לבני ראובן אליעזר בר שדיאור:

(ל) ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליעזר בן־שדיאור:

לא קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
למנחתא:

לב בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלא קטרת בוסמיא:

לג תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

לד צפיר בר עזין חד לחטאתא:

לה ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אליצור בר שדיאור:

לו ביומא חמישאה רבא לבני שמעון
שלמיאל בר צורישידי:

לז קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

לח בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלא קטרת בוסמיא:

לט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

מ צפיר בר עזין חד לחטאתא:

מא ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן שלמיאל בר צורישידי:

מב ביומא שתיחאה רבא לבני גד אלכסר בר
דעואל:

(לא) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(לב) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(לג) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו
לעלה:

(לד) שעיר־עזים אחד לחטאת:

(לה) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן
אליצור בן־שדיאור: פ

(לו) ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל
בן־צורישידי:

(לז) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(לח) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(לט) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו
לעלה:

(מ) שעיר־עזים אחד לחטאת:

(מא) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן
שלמיאל בן־צורישידי: פ

♦ יום שישי י"א סיון ♦

(מב) ביום הששי נשיא לבני גד אלכסר בן־דעואל:

(מג) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

מג קרַבְנָה מְגִסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְתַלְתִּין
סְלַעִין הוּא מִתְקַלָּה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף
מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסְלַעִי קוֹדֶשׁא
תְּרוּיָהוֹן מִלָּן סְלִטָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

(מז) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרַת:

מז בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא
דְדָהָב מִלֵּאָה קִמְרַת בּוּסְמִיָּא:

(מח) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

מח תֹּור חַד בֶּר תוֹרִי דְכֶר חַד אֹמֵר חַד בֶּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

(מו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

מו מו צְפִיר בֶּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(מז) וּלְזִבְחֵה הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אֱלֹסָף
בֶּן־דְּעוּאָל: פ

מז וּלְזִבְכַּת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְכָרִי חֲמִשָּׁא
גְּדִי חֲמִשָּׁא אֹמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קֶרֶבֶן אֱלֹסָף בֶּר דְּעוּאָל:

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע
בֶּן־עַמִּיהוּד:

מח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי אֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמַע בֶּר עַמִּיהוּד:

(מט) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

מט קרַבְנָה מְגִסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְתַלְתִּין
סְלַעִין הוּא מִתְקַלָּה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף
מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסְלַעִי קוֹדֶשׁא
תְּרוּיָהוֹן מִלָּן סְלִטָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

(נ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרַת:

נ בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדָהָב
מִלֵּאָה קִמְרַת בּוּסְמִיָּא:

(נא) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

נא תֹּור חַד בֶּר תוֹרִי דְכֶר חַד אֹמֵר חַד בֶּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

(נב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

נב צְפִיר בֶּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(נג) וּלְזִבְחֵה הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אֱלִישָׁמַע
בֶּן־עַמִּיהוּד: פ

נג וּלְזִבְכַּת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תְּרִין דְכָרִין
חֲמִשָּׁא גְּדִי חֲמִשָּׁא אֹמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן אֱלִישָׁמַע בֶּר עַמִּיהוּד:

(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
בֶּן־פְּדָהצֹר:

נד בַּיּוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לְבָנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
בֶּר פְּדָהצֹר:

נה קרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
סְלֵעִין הָיָה מִתְקָלָהּ מִזֶּרְקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקָלָהּ שִׁבְעִין סְלֵעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מִלֵּן סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

נו בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשְׂרִי סְלֵעִין הִיא
דְּדִהֵב מְלִיא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

נז תוֹר חַד בַּר תוֹרֵי דְּכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֵלְתָּא:

נח צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

נט וּלְנִכְסֵת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן גְּמִילָאֵל בַּר פְּדֵה־צוּר:

ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בְּנִימָן אֲבִידֹן
בַּר גְּדַעְנִי:

סא קרַבְנוּ מִגִּסְתָּא דְּכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וְתַלְתִּין
סְלֵעִין הָיָה מִתְקָלָהּ מִזֶּרְקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקָלָהּ שִׁבְעִין סְלֵעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מִלֵּן סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

סב בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשְׂרִי סְלֵעִין הִיא
דְּדִהֵב מְלִיא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

סג תוֹר חַד בַּר תוֹרֵי דְּכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֵלְתָּא:

סד צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

סה וּלְנִכְסֵת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן אֲבִידֹן בַּר גְּדַעְנִי:

סז בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר
עַמִּישַׁדִּי:

(נה) קַרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרְקָא אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מֵלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(נו) כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מֵלֵאָה קְטֹרֶת:

(נז) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(נח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(נט) וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן גְּמִילָאֵל
בֶּן־פְּדֵה־צוּר: פ

(ס) בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בְּנִימָן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדַעְנִי:

(סא) קַרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרְקָא אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(סב) כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מֵלֵאָה קְטֹרֶת:

(סג) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(סד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(סה) וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֹתָדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֲבִידֹן בֶּן־גְּדַעְנִי: פ

(סז) בְּיוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עַמִּישַׁדִּי:

(כו) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

סו קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(כז) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

סח כזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלוא קטרת בוסמיא:

(כט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

סט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(ע) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

ע צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(עא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישֶׁדִי פ

עא ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אחיעזר בר עמישדי:

(עב) בְּיוֹם עֲשִׂיתִי עֹשֶׁר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי אֲשֶׁר פָּגַעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן:

עב ביומא חד עשר יומין רבא לבני אשר
פגעאל בר עכרון:

(עג) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

עג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

(עד) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

עד כזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלוא קטרת בוסמיא:

(עה) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

עה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(עו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

עו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(עז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן פָּגַעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן: פ

עז ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין
קרבן פגעאל בר עכרון:

(עח) בְּיוֹם שְׁנַיִם עֹשֶׁר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי נַפְתָּלִי אַחִירֵע
בֶּן־עִינָן:

עח ביומא תרי עשר יומין רבא לבני נפתלי
אחירע בר עינן:

עט קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:
למנחתא:

פ בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דהב
מליא קטרת בוסמיא:

פא תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

פב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

פג ולנכסת קודשא תורין תרי דברי חמשא
גדיי חמשא אמרין בגי שנה חמשא דין
קרפן אחירע בר עינן:

(עט) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(פ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(פא) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(פב) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(פג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחירע
בן-עינן: פ

• שבת קודש י"ב סיון •

פר דא חגבת מדבחא ביוםא דרביי יתה מן
בכרבי ישראל מגיסי כספא תרתא עשרי
מזרקי כספא תרין עשר בזיכי דהבא
תרמא עשרי:

(פר) זאת חגבת המזבח ביום המושח אתו מאת
נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי-
כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה:

אומר (ויקרא ט): "ביום משחו אתם", למדנו שנמשח
ביום. ומה תלמוד לומר: "ביום המושח אתו"? ביום
שנמשח — הקריב. קערת כסף שתים עשרה • (ספרי
במ"ה) הם הם שהתנדבו ולא ארע בהם פסול.

כ"י • ביום המושח אתו • בו ביום שנמשח הקריב,
ומה אני מקיים "אחרי המושח"? שנמשח תחלה ואחר-
כך הקריב, או "אחרי המושח" — לאחר זמן, ולא בא
ללמוד ביום המושח אלא לומר שנמשח ביום? כשהוא

פה מאה ותלתין סלעין הוה מתקלא
דמגיסתא חדא דכספא ושבעין דמזרקא
חד כל כסף מניא תרין אלפין וארבע מאה
בסלעי קודשא:

(פה) שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים
המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע
מאות בשקל הקדש:

כל כסף הפלים וגו' • (ספרי) למדך שהיו פלי המקדש
מכונים במשקלן, שוקלן אחד אחד ושוקלן פלן
כאחד, לא רבה ולא מעט.

כ"י • שלשים ומאה הקערה האחת וגו' • מה
תלמוד לומר? לפי שנאמר: "שלשים ומאה
משקלה", ולא פירש באיזו שקל, לכך חזר ושנאה
באן וכלל בכלן "כל כסף הפלים בשקל הקדש".

פו בזיכי דהבא תרתי עשרי מלינן קטרת
בוסמיא מתקל עשר סלעין הוה מתקלא
דבזיכא בסלעי קודשא כל דהב בזיכא
מאה ועשרין:

(פו) כפות זהב שתים-עשרה מלאות קטרת עשרה
עשרה כף בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים
ומאה:

אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב, ושקלי זהב אין משקלם שוה לשל כסף? תלמוד לומר "כפות זהב" - של זהב היו (ספרי).

כ"י - כפות זהב שתיים-עשרה. למה נאמר? לפי שנאמר "כף אחת עשרה זהב" - היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף. או אינו אלא כף

פז כל תורי לעלתא תרי עשר תורין דכרין תרי עשר אמרין בגי שגא תרי עשר ומנחתהון וצפירי בר עזין תרי עשר לחטאתא:

(פו) כֹּל־הַבָּקָר לַעֲלֹה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי וּמִנְחָתָם וְשַׁעֲרֵי עֲזִים שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לַחֲטָאת:

פח וכל תורי לנכסת קודשניא עשרין וארבעא תורין דכרין שתיין גזנן שתיין אמרין בגי שגא שתיין דא חנפת מדבחה בטר דרביי יתה:

(פח) וְכֹל בָּקָר יֶזֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ:

פט וכד עליל משה למשפן זמנא למלא עמה ושמע ית קלא דמתמלל עמה מעלוי כפרתא די על ארונא דסהדותא מבין תרין כרוביא ומתמלל עמה: פ פ פ

(פט) וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אַהֲל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פפפ

שני הכרובים, ומשם יצא לאהל מועד. מדבר. כמו "מתדבר". כבודו של מעלה לומר כן: מדבר בינו לבין עצמו, ומשה שומע מאליו. וידבר אליו. (ספרי) למעט את אהרן מן הדברות. וישמע את-הקול. יכול קול נמוך? תלמוד לומר: "את-הקול", הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל (במדבר רבה):

כ"י - ובבא משה. שני כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם. כתוב אחד אומר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד" - והוא חוץ לפרכת, וכתוב אחד אומר: (שמות כח): "וידברתי אתך מעל הכפרת". בא זה והכריע ביניהם: משה בא אל אהל מועד, ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת. מבין שני הכרובים. הקול יוצא מן השמים לבין

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נשא תשל"ה)

אמרה נפשי. ויש להעיר, ש'ישאל' הוא ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, היינו שכל אחד יש לו אות בתורה. והדבר נרמז כאן: לכל יהודי יש חלק בתורה ש'מדבר אליו' בלבד.

וישמע את הקול מדבר אליו. . וידבר אליו (ז, פט) רבנו הגזן פסק בהלכות תלמוד תורה, שכל אחד ואחד יש לו חלק בפשט, ברמז, בדרוש ובסוד שבתורה (ועיי' שם עד היכן הדברים מגיעים). וכן כתב האר"ז"ל על הפסוק "חלקי ה'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

אלא שהפסק זה היה לא במקום כמו בקול שבמשכן, אלא בזמן. שלאחרי מתן תורה, "במשך היובל", נפסק הקול דמתן תורה, וכמו שפרש רש"י: "כשימשך היובל הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול".
וכשם שטעם הפסקת הקול דמתן תורה (בזמן) מובן הוא, כי אילו היה נמשך גם לאחר מתן תורה, היה זה שולל את ענין העבודה התלויה בבחירתם החפשית של בני ישראל, כי בהגלות הקול גדול "אנכי הו' - אלקיך" - אין מקום לבחירה באופן הפכי,

מ"ינה של תורה" שבפרוש רש"י:
לכאורה זה עצמו דורש באור: מפנין שעלפי טבע היה הקול צריך להיות נשמע למרחוק גם מחוץ לאהל מועד, למה נפסק כשהגיע לפתח (ומשום כך הוזקק משה לבוא "אל אהל מועד לדבר אתו")? ובפרט שהיה בזה גם מיוחד להפסיק את הקול!
וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) מובארת במה שכתב רש"י "הוא הקול שנדבר עמו בסיני":
בקול "שנדבר עמו בסיני" מצינו גם כן ענין של הפסק,

שיעור יומי לשבת קודש י"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נשא

קרא - כן הוא גם בהפסקות הקול שבמשפך (במקום) ש"הוא
הקול שנדבר עמו בסניי: אילו היה קולו ודבורו של
הקדוש-ברוך-הוא נמשך בעולם (בקביעות ובתמידות) גם
מחוץ לאהל מועד, הרי אז היה נעשה העולם כלו בבחינת
אהל מועד, ולא היה מקום ואפשרות לבחירה חפשית.

ועוד: נתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה
בתחתונים דוקא, הינו שדוקא "תחתון" כזה שמצד-עצמו
אין בו (בגילוי) קולו ודבורו של הקדוש-ברוך-הוא, ומשיכו
ויגלו בו את קולו יתברך, ונעשה על-ידי עבודת האדם
לדירה לו יתברך.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. הסלת פרשת נשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

אגרות קודש

ב"ה, ח"י סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הרה"ג ווי"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו' מוהר"א שי

שלום וברכה!

בהמשך לשיחתנו, ובמענה לשאלתו בדרכי ואופני ההשפעה על התלמידים שיחיו, בני הישיבה
העומדת תחת הנהלתו, הנני בא בזה להדגיש נקודה בין שאר הנקודות שנגענו בהן, והיא נקודה עיקרית
והרת תוצאות, ודבר בעתו:

בשים לב לתופעה המבהילה של הפסקת הלמודים בימי הקיץ על משך של יותר משני חדשים
- ברובן ככולן של הישיבות במדינה זו, שעם הפסקה זו בא ניתוק הקשר שבין התלמידים והישיבה
והעדר השפעתה מצד אחד, ומאידך ההשפעה דלעומת זה של העיר ובפרט בימי הקיץ, והרבה בטלה
עושה וכו' וכו'.

כדאי ונכון מאד - לעורר את מורי הישיבה שיתנדבו לסדר פגישות, על כל פנים פעם בשבוע או
שבועיים, עם אלה מתלמידי הישיבה הנשארים בעיר בימי הקיץ, וביחוד עם תלמידי הכתות הגבוהות.

מטרת הפגישות היא לקיים הקשר שבין התלמידים והמורים שיחיו משך ימי הקיץ - על ידי
התועדויות ידידותיות שהן שעות כושר לשיחות על נושאים שיענינו את התלמידים ושיש בהן תועלת
להרמת רוחם ולחיוזוק דרכם והנהגתם, שיפור המדות, וכדומה. ובאופן המתאים - אפשר לנצל פגישות
אלו לעורר את התלמידים לקבוע עתים לתורה גם בימי הקיץ, להדר בתפלה בציבור, ולחזק בהם רגש
האחריות המוטלת על בני הישיבה לשמש דוגמא לאחרים, ומצוה גוררת מצוה - לנצל כמה הזדמנויות
לפעילות חינוכית בסביבתם לקיים כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך.

והרי כמה מעלות טובות בפגישות אלו: הפגישות כשלעצמן והעידוד שבהן, הידוק הקשר שבין
המורים והתלמידים, תריס בפני השפעה בלתי רצויה, שלילת פריקת עול הישיבה לגמרי, וכו' וכו', אשר
התוצאות תהיינה ניכרות בחזירתם של התלמידים להישיבה בזמן הבע"ל.

מובן אשר לטובת הענין יש לסדר אשר התלמידים יבואו לפגישות מרצונם הטוב, ואם אפילו
בתחילה לא יהי מספר המשתתפים גדול ביותר, אבל יש לקוות שאם תהיינה הפגישות בעלות תוכן
מתאים ומושך את הלב, תתפשט השמועה וירבו המשתתפים.

תקוטי אשר כת"ר יתן לבו להוציא לפועל תכנית זו וממנו יראו וילמדו גם מנהלי ישיבה
אחרים, וזכות הרבים מסייעתם.

בכבוד ובברכה

מ. שניאורסאהן

ב' נִדְבְּרוּ עֲבָדֶיךָ יְשִׁיחַ בַּחֲקִיד: ^כ גַּם־עַד־תִּיד שְׁעִשְׁעִי
 אֲנִישִׁי עֲצִיתִי: ^כ דִּבְכָּה לַעֲפֹר נַפְשִׁי חֲיִנִי בְּדַבְּרֶךָ:
 כ' דְּרָכִי סִפְרִיתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי חֲקִיד: ^כ דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ
 הִבִּינִי וְאִשְׁיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: ^כ הִלְפָּה נַפְשִׁי מִתּוֹנָה
 קִיָּמִנִי בְּדַבְּרֶךָ: ^כ דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל' דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: ^כ דְּבִקְתִּי
 בַּעֲדֵתֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי־תִבְיָשִׁנִּי: ^כ דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוֹץ כִּי
 תִרְחִיב לִפְנֵי: ^כ ה' הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיד וְאֶצְרָנָה
 עֶקֶב: ^כ הִבִּינִי וְאֶצְרָה תוֹרַתְךָ וְאִשְׁמְרָנָה כְּכֹל־לִבִּי:
 כ' הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ כִּי־בֹ חֲפֻצָּתִי: ^כ הִטְלִי
 אֶל־עֹדֶתֶיךָ וְאֶל אֶל־בִּצְעִי: ^כ הִעֲבֵר עֵינִי מִרְאוֹת שָׁוֹא
 בְּדֶרֶךְ חֲיִנִּי: ^כ הִקֵּם לַעֲבֹדֶיךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 כ' הִעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרֵתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים:
 כ' הִנֵּה תִאֲבָתִי לַפִּקּוּדֶיךָ בִּצְדָקְתְּךָ חֲיִנִּי: ^כ וִיבֹאֲנִי
 חֲסִידֶיךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתְּךָ כְּאִמְרָתְךָ: ^כ וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי
 דָּבָר כִּי־בִטְחֹתִי בְּדַבְּרֶךָ: ^כ וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת
 עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: ^כ וְאִשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ
 תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: ^כ וְאֶתְחַלֵּכָה בִּרְחֻכָּה כִּי פִקּוּדֶיךָ
 דִּרְשָׁתִּי: ^כ וְאֶדְבֶּרֶה בַּעֲדֵתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 כ' וְאִשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: ^כ וְאִשְׁאֹכֶכִּי
 אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיחָה בַּחֲקִיד: ^כ זִכְרִי
 דָּבָר לַעֲבֹדֶיךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: ^כ זֹאת נַחֲמָתִי בְּעֵינִי
 כִּי אִמְרָתְךָ חִיתִּנִּי: ^כ זֵדִים הִלְצִנִּי עַד־מָאֵד מִתּוֹרַתְךָ
 לֹא נָטִיתִי: ^כ זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם: ^כ יְהוָה
 וְאֶתְנַחֵם: ^כ זַלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי מִרְשָׁעִים עֹזִיב תוֹרַתְךָ:
 כ' זִמְרוֹת חַיִּילִי חֲקִיד בְּבֵית מוֹגְרִי: ^כ זְכַרְתִּי בְּלִילָה
 שִׁמְךָ יְהוָה וְאִשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ: ^כ זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ^כ ח' חֲלָקִי יְהוָה אִמְרָתִי לִשְׁמֹר
 דְּבָרֶיךָ: ^כ חֲלִיתִי פִנִּיךָ בְּכֹל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ:
 כ' חֲשַׁבְתִּי דְּרָכִי וְאִשְׁכִּיחָה יְגִלִּי אֶל־עַד־תִּיד: ^כ חֲשַׁתִּי
 וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ: ^כ חֲבָלִי רִשְׁעִים
 עוֹדֵנִי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^כ חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם
 לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ: ^כ חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר
 יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי פִקּוּדֶיךָ: ^כ חֲסִידֶיךָ יְהוָה מְלֹאֶה הָאָרֶץ
 חֲקִיד לְמַדְנִי: ^כ ט' טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ: ^כ טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: ^כ טֹרֵם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵן וְעֵתָה אִמְרָתְךָ
 שִׁמְרָתִי: ^כ טוֹב־אֶתָּה וּמִיָּבִיב לְמַדְנִי חֲקִיד: ^כ טָפְלוֹ

עַל־יְשָׁקֵר זֵדִים אֲנִי בְּכֹל־לֵב: ^כ אֶצֶר פִּקּוּדֶיךָ: ^כ טַפֵּשׁ
 כְּחֹלֶב לֶבָם אֲנִי תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִיתִי: ^כ טוֹב־לִי
 כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקִיד: ^כ טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּקּוּדֶיךָ
 מֵאֵלֶפֶי זֶהָב וְכֶסֶף: ^כ ע' יָדִיד עֲשׂוֹנִי וְיִכְוֹנְנֹנִי חֲבִינִי
 וְאִלְמְדָה מִצּוֹתֶיךָ: ^כ ע' יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: ^כ ע' יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: ^כ ע' יִהְיֶנָּה חֲסִידֶיךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ לַעֲבֹדֶיךָ:
 ע' יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחֱיָה כִּי־תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי: ^כ ע' יִבְשׁוּ
 זֵדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתֹנִי אֲנִי אִשִּׁיחַ בַּפִּקּוּדֶיךָ: ^כ ע' יָשׁוּבוּ
 לִי יִרְאוּךָ וְדַעֲוִי עַד־תִּיד: ^כ פ' יְהִי־לִפְנֵי חַמִּים בַּחֲקִיד
 לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: ^כ פ' כִּלְתָּה לְתִשְׁוַעְתְּךָ נַפְשִׁי
 לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: ^כ פ' כָּלֹ עֵינִי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מִתִּי
 תִנְחַמְנִי: ^כ פ' כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^כ פ' כִּמְהָ יִמְיַעֲבֹדֶיךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרַפִּי
 מִשְׁפָּט: ^כ פ' כִּרְוִילִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוּרַתְךָ:
 פ' כֹּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֵר רִדְפוּנִי עוֹרֵנִי: ^כ פ' כִּמְעַט
 כְּלוּנִי בְּאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עוֹבְדֵתִי פִקּוּדֶיךָ: ^כ פ' כִּסְחִידֶיךָ חֲנִנִי
 וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד: ^כ פ' לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב
 בְּשָׁמַיִם: ^כ צ' לָדָר יוֹדֵר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד:
 צ' לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ: ^כ צ' לֹוִלִי
 תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי אֹו אֲבִדְתִּי בְּעֵינִי: ^כ צ' לְעוֹלָם לֹא־
 אִשְׁפַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי כֵּם חִיתִּנִּי: ^כ צ' לֶךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: ^כ צ' לִי קוֹו רִשְׁעִים לְאֲבִדְנִי עַד־תִּיד
 אֶתְבּוֹנֵן: ^כ צ' לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצּוֹתֶיךָ
 מָאֵד: ^כ כ' מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כִּלְיֹוֹם הִיא
 שִׁיחֹתִי: ^כ כ' מֵאִיבִי תִחַפְּמֵנִי מִצּוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 כ' מִכָּל־מְלֻמְדִי תִשְׁכַּלְתִּי כִּי עֹדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי:
 כ' מִזְכָּנִים אֶתְבּוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ^כ כ' מִכָּל־אֶרֶץ
 רַע כָּלֵאתִי רָגִלִי לְמַעַן אִשְׁמֹר דְּבָרְךָ: ^כ כ' מִמִּשְׁפָּטֶיךָ
 לֹא־סִרְתִּי כִּי־אֶתָּה הוֹרֵנִי: ^כ כ' מִה־נִּמְלָצוֹ לִחְבִּי
 אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: ^כ כ' מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבּוֹנֵן עַל־פֶּן
 שִׁנְאֵתִי: ^כ כ' כָּל־אֶרֶץ שֹׁקֵר: ^כ כ' נִרְלִיגִלִי דְבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתִּיבָתִי: ^כ כ' נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקִּימָה לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ:
 כ' נַעֲנִיתִי עַד־מָאֵד יְהוָה חֲנִנִי בְּדַבְּרֶךָ: ^כ כ' נִדְּבוֹת כִּי
 רָצָה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: ^כ כ' נַפְשִׁי בִכְפִי תָמִיד
 וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^כ כ' נִתְּנוּ רִשְׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲתִי: ^כ כ' נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשְׁוֹן לִפְנֵי הַמֶּה: ^כ כ' נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִיד

בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֶצְרָה: קכו קראתִּיךְ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדָתִיךְ: קכו קדַמְתִּי בְּנֶשֶׁף וְאַשְׁוֶעָה
 לְדַבְּרֶךָ יְחִלְתִּי: קכז קדַמּוּ אֵינִי אֲשֻׁמְרוֹת לְשִׁיחַ
 בְּאַמְרָתֶךָ: קכז קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסִיד יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶךָ
 חֲיִנִּי: קכ קרָבוּ רַדְפִּי וְזֶמְרָה מִתּוֹרָתֶךָ רַחֲקוּ: קכ קרָבוּ
 אֹתָהּ יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמַת: קכ קדַם יָדַעְתִּי
 מִעֲדָתֶךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: קכ רָאֵה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי
 מִיַּתְּרוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קכ רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלִנִי
 לְאַמְרָתֶךָ חֲיִנִּי: קכ רְחֹק מִרְשָׁעִים יִשְׁעָהּ כִּי־חֲקִיד
 לֹא דִרְשׁוּ: קכ רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי:
 קכ רַבִּים רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכ רֵאִיתִי
 בְּגִידִים וְאַתְקוּסְמָה אֲשֶׁר אִמְרָתֶךָ לֹא שָׁמְרוּ: קכ רָאֵה
 כִּי־פָקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִידֶךָ חֲיִנִּי: קכ רֹאשְׁדִּבְרֶךָ
 אֱמַת וְלְעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָה: קכ שְׁרִים רַדְפִּנִי
 חֲנֻם וּמִדְבָּרֶךָ פָּחַד לִבִּי: קכ שֶׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אַמְרָתֶךָ
 כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב: קכ שָׁקֵר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָה תּוֹרָתֶךָ
 אֶהְבֵּתִי: קכ שְׁבַע בַּיּוֹם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטֶיךָ צִדְקָה:
 קכ שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תּוֹרָתֶךָ וְאִין־לָמוּ מִכְּשׁוֹל:
 קכ שִׁבְרֵתִי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קכ שְׁמֵרָה נִפְשִׁי עֲדָתֶיךָ וְאַהֲבָם מֵאֵד: קכ שְׁמֵרֵתִי
 פָּקוּדֶיךָ וְעֲדָתֶיךָ כִּי כָל־דֹּרְכֵי נִגְדֶּךָ: קכ תִּקְרַב
 רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ הִבִּינִי: קכ תִּבְּאוּ תַּחֲנִתִּי
 לְפָנֶיךָ כְּאַמְרָתֶךָ הֲצִילֵנִי: קכ תִּבְעַנָּה שִׁפְתִּי תַּחֲלָה כִּי
 תִּלְמַדְנִי חֲקִיד: קכ תַּעֲזֹן לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ כִּי כָל־
 מִצְוֹתֶיךָ צִדְקָה: קכ תַּחֲיִידֶךָ לְעוֹרֵנִי כִּי פָקוּדֶיךָ בַּחֲרֵתִי:
 קכ תִּאֲבִיתִי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וְתּוֹרָתֶךָ שַׁעֲשָׁעִי: קכ תַּחֲיִי
 גִּפְשִׁי וְתַחֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: קכ תַּעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֲבֹד
 בְּקֶשׁ עֲבָדֶךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

לְעוֹלָם עֲקֹב: קכ סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתּוֹרָתֶךָ אֶהְבֵּתִי:
 קכ סִתְרִי וּמִנִּי אֹתָהּ לְדַבְּרֶךָ יְחִלְתִּי: קכ סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי
 מִרְעִים וְאַצְרָה מִצְוֹת אֱלֹהֵי: קכ סִמְכֵנִי כְּאַמְרָתֶךָ
 וְאַחִיה וְאַל־תִּבְשִׁנִּי מִשִּׁבְרִי: קכ סַעֲדֵנִי וְאַשְׁוֶעָה
 וְאַשְׁעָה בְּחֲקִיד תְּמִיד: קכ סִלִּית כָּל־שׁוֹנִים מִחֲקִיד
 כִּי־שָׁקֵר תִּרְמִיתָם: קכ סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ
 לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדָתֶיךָ: קכ סִמְר מִפִּחְדֶּךָ בְּשָׁרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכ עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 כִּלְיָנִי לְעִשְׂקִי: קכ עֲרַב עֲבָדֶךָ לְטוֹב אֶל־עֲשִׂשְׁקִי
 וְדִים: קכ עֲנִי כָּלִי לִישׁוּעָתֶךָ וְלִאֲמַרְתָּ צִדְקָה:
 קכ עֲשֵׂה עִם־עֲבָדֶךָ כַּחֲסִידֶךָ וְחֲקִיד לְמַדְנִי: קכ עֲבָדֶךָ
 אֲנִי הִבִּנִּי וְאַדְעָה עֲדָתֶיךָ: קכ עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה
 הִפְרוּ תּוֹרָתֶךָ: קכ עֲלִיבֵן אֶתְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהָב וּמִפֶּזֶז:
 קכ עֲלִיבֵן | כָּל־פָּקוּדֶיךָ כָּל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶץ שָׁקֵר
 שְׁנֵאתִי: פ קכ פְּלֹאוֹת עֲדוּתֶיךָ עֲלִיבֵן נִצְרָתָם נִפְשִׁי:
 קכ פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: קכ פִּי־פַעֲרֵתִי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֹאבְתִי: קכ פִּנְה־אֱלִי וְחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבֵי שְׁמֶךָ: קכ פַּעְמִי הֵכֵן בְּאַמְרָתֶךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֹנוֹן: קכ פִּדְנִי מִעֲשָׁק אֶדָם
 וְאַשְׁמְרָה פָּקוּדֶיךָ: קכ פִּנִּיךְ הָאֵר כְּעֲבָדֶךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קכ פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֲנִי עַל לֹא־שְׁמֵרִי
 תּוֹרָתֶךָ: צ קכ צִדִּיק אֹתָהּ יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קכ צוֹיֵת צִדְקָה עֲדָתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֵד: קכ צִמְתִּנִּי
 קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחְתִּי דְּבָרֶיךָ צָרִי: קכ צְרוּפָה אִמְרָתֶךָ מֵאֵד
 וְעֲבָדֶךָ אֶהְבָּה: קכ צַעִיר אֲנֹכִי וְנִבְוָה פָּקִידֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכ צִדְקָתֶךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתּוֹרָתֶךָ אֱמַת:
 קכ צִרְוּמָצוֹק מִצְוֹתֶיךָ שַׁעֲשָׁעִי: קכ צִדְקָה
 עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּנִּי וְאַחִיה: קכ קִרְאֵתִי

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

11 הרי אף שאינו נפסל משום 'אתנן', והוא איפסיל ליה ב'לוקח' –
 12 והרי הוא פסול למעשר משום שהוא 'לוקח', שהרי חזר וקנאו
 13 מהזונה. מתרצת הגמרא: אישתמיטתיה – נשכח מאותו חכם
 14 בעת שהקשה קושיא זו, הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן,
 15 אדם שלקח עשרה עוברין של בהמות במעי אמן, בולם נכנסין
 16 לדידך להתעשר, וממילא יש לומר שהברייתא עוסקת באופן
 17 שנתן לזונה באתננה עובר של בהמה מעוברת, וחזר וקנה את
 18 העובר בעודו במעי אמו, שבאופן זה אינו נחשב 'לוקח' לפוטרו
 19 ממעשר בהמה, וחידשה הברייתא שאף מדין 'אתנן' אינו נפסל,
 20 כיון שחזר וקנאו ממנה.

1 'לוקח'.
 2 על פי מה שהתבאר שבעובר אין דין 'לוקח' להיפטר ממעשר
 3 בהמה, מביאה הגמרא דין נוסף בענין זה: 'אתנן' הוא דבר שניתן
 4 לזונה בשכר ביאה, ופסולתו התורה לקרבן, וממילא אינו חייב
 5 במעשר בהמה. תני תנא קמיה דרב – שנה אחד החכמים
 6 ושהיה רגיל לשנות ברייתות לפני רב ברייתא זו, איזהו אתנן
 7 שנקנס לדידך להתעשר – באיזה אופן בהמה שניתנה כאתנן
 8 חייבת במעשר, כל שנתנו לה – באופן שנתן בהמה לזונה בשכר
 9 ביאתה, וחזר ולקח ו-וקנאו הימנה, חייבת במעשר בהמה.
 10 והקשה אותו חכם ששנה ברייתא זו: איך אתנן זה חייב במעשר,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי" אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	יום רביעי - ט' סיון פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שני - ז' סיון פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	יום חמישי - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שלישי - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח	יום שישי - י"א סיון פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה
שבת קודש - י"ב סיון פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ו' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עז, יתברך ויתעלה.

ליקוטי אמרים חלק שני

הנקרא בשם חינוך קטן

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרשה ראשונה של קריאת שמע:

חנוך

לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה הנה מדרכתי על פי דרכו משמע שאינה דרך האמת לאמתיו וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקין לא יסור ממנה, אך הנה מודעת

22 ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו", עליהם נאמר בזהר,
23 ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר
24 בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך
25 יותר בהבנת אחדות ה', על שני אלה מיוסד החלק השני של
26 "ליקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".
27 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
28 "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה".
29 הנה, מדרכתי – ממה שהפסוק אומר: "על פי דרכו", –
30 שיש לחנך את הנער לפי הדרך שלו, משמע שאינה – דרך
31 זו, דרך האמת לאמתו, – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך
32 האמתית, ואם-כן מאי מעליותא – מהי המעלה בכך עד,
33 ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"? – אדרבה, כשיתבגר –
34 אכן עליו לסור מדרכו של ה"נער", כדי להגיע לדרך
35 האמתית. מהי המעלה, איפוא, שלא יסור מדרך זו? אה, הנה
36 מודעת זאת, – דבר ידוע הוא, כי שרשי עבודת ה'
37 ויסודותיה: הן דחילו ורחימו, – יראת ה' ואהבת ה' הן
38 השרשים ויסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה
39 ומצוות במחשבה דיבור ומעשה – להיזהר מכל מצוות
40 לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה; יראת ה' משפיעה ופועלת
41 שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת

שיקיים כל מצוות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: חנניא
– שרש יוסר ל"סור מרע", – שלא לעשות מה שאסור
לעשות, והאהבה – היא שורש ויסוד, ל"עשה טוב",
וקיום כל מצוות-עשה
דאורייתא ודרבנן, –
מצוות שמן התורה
ומצוות שמדרבנן, כמו
שיתבאר במקומו. –
בחלק הראשון של ספר
ה"תניא", כפי המקובל בין
חסידים, היתה סברא
אצל רבנו הזקן, שחלק זה
(השני מספר ה"תניא")
יהיה החלק הראשון,
וחמישים ושלשה הפרקים
של החלק הראשון, יהיו
החלק השני, לכן, כשהוא
מתייחס כאן לחלק
הראשון, הוא משתמש
בלשון "כמו שיתבאר"

להלן. (ומצות החנוך – לחנך את הקטן, היא גם-כן
במצוות-עשה, כמו שכתוב ב"ארח חיים" סימן שמג): –
כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא-תעשה אלא גם
במצוות-עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל
מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה
עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת בחינת
אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים מצד
חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדריגת האהבה
המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על-ידי האדם
במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון
שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים
אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך –
לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר
אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער
על פי דרכו", כי קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור
ממנה. והנה, פאהבה פתיב – כתוב, בסוף פרשת עקב:
"אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו'".
וצריך להבין, איך שיה' לשון "עשיה" גבי אהבה – שהיא
רגש שפתיב? – הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה.
כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה חיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא".
(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מ"רה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

1 רגש שבלב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה
2 על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקות בענינים המעוררים אהבה
3 זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עשיה –
4 ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון
5 במדריגה העליונה יותר
6 של אהבה, שלגביה לא
7 מתאים להשתמש בלשון
8 עשיה, מפני שאין זו
9 אהבה הנוצרת ונפעלת
10 על-ידי האדם: הוא רק
11 עושה הכנה שאהבה זו
12 תוכל להתגלות אצלו. **אך**
13 **הַעֲנִין הוּא, דִּישׁ שְׁנֵי**
14 **מִיְּנֵי אֱהָבָה ה'. הָאֱהָבָה,**
15 **הִיא בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ**
16 **בְּמַבְעָה אֶל בּוֹרְאָהּ, –**
17 בטבע הנפש ישנה אהבה
18 כזו של "כלות הנפש".

19 שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק
20 מעצם ה"אין-סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של
21 כליון לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו
22 אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא
23 נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש
24 האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש
25 אלו. כיצד היא אכן מתגלה? **כְּאִשֶּׁר תִּתְּנֶנּוּ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית**
26 **עַל הַחֲמֵד –** של הגוף, **וְתִשְׁפִּילֶהוּ וְתִכְנִיעֶהוּ תַּחְתִּיהָ,** – דבר
27 המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית
28 ולזכך את הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מבין
29 עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות
30 הם במצב מרום ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו
31 הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא
32 מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף.
33 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".
34 וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – **אִין**
35 **תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחַט –** הנפש, **בְּשִׁלְהַבַת הַעֲוִלָה מֵאִלְיָהּ, –** לא
36 שלהבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלהבת
37 של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו,
38 אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה
39 להתגלות – ועתה היא מתגלה, **וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בָּהּ עוֹשָׁה,**
40 **וְתִתְּעַנֶּנּוּ עַל ה' –** בקב"ה, **תִּעֲנֶנּוּ נִפְלָא.** – בעבודה מסוג אחר
41 ממשמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,
42 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמן. **וְהַזִּכִּים לְמַעַלְתָּ אֱהָבָה**
43 **רַבָּה זֶה –** הם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים
44 הוא בתענוג ושמחה, **בְּדִבְתִּיב: –** כמו שכתוב: **"שִׂמְחוּ**
45 **צִדִּיקִים בָּהּ"** – כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה
46 בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד
47 הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי

ליקוטי חלק שני אמרים

לנשמה עליונה שלמעלה ממדריגת רוח
ונפש כמ"ש בר"ח שער האהבה.
והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל
להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא
דלכא דברכים המעוררים את האהבה
לה' בלב כל ישראל. הן דרך כלל
כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם
אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את
ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי
ה' הוא נפשו האמתית וחיו ממש
כמ"ש בזהר ע"פ נפשי אויתך וגו',
והן דרך פרט שכשיבין וישכיל

היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך
נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך את החומר
שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. **אך, לֹא כָּל אָדָם זֹכֵכָה**
1 **לָזֶה, –** להגיע לאהבה זו,
2 שאז הוא במדריגת צדיק,
3 **כִּי לָזֶה צָרִיךְ –** לשם כך
4 נדרש, **זְכוּת הַחֲמֵד –** של
5 הגוף, **בְּמֵאד מֵאָד, וְגַם –**
6 נדרשים לשם כך, לימוד
7 **תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים מְזִכִּים**
8 **הַרְבֵּה, כְּדִי לְזַכּוֹת**
9 **לְנִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה**
10 **שְׁלִמְעֵלָה מְמַדְרַגַת רוּחַ**
11 **–** שעל-ידיה זוכה האדם
12 לדרגת "נשמה" שהיא
13 העליונה בין שלש
14 הדרגות: "נפש", "רוח",
15 "נשמה", שכן, מצד מדריגת ה"רוח" העבודה היא במדות שבלב,
16 **וְנִפְשָׁה, –** מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת עול –
17 אלא זו מדריגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של שכל
18 – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על החומר
19 להכניעו ולזככו. **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַאשִׁית הַכְּמָה' שֶׁעַד**
20 **הָאֱהָבָה. –** שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא –
21 על-כּלִּפְנֵים מוּבֵן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם
22 יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;
23 הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש
24 תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. **וְהַשְׁנִית,**
25 **–** הבחינה השניה של אהבה **הִיא אֱהָבָה שְׂכָל אָדָם יוֹכֵל**
26 **לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, –** כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, –
27 כיצד? **– כְּשִׁיתְּבוֹנֵן הֵיטֵב בְּעִמְקָא דְּלִבָּא –** בעומק הלב,
28 שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, **בְּדִבְרֵים הַמְּעוֹרְרִים**
29 **אֶת הָאֱהָבָה לַה' בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. –** ישנם ענינים המעוררים
30 את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן
31 בענינים אלה – הן דרך כלל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי,
32 **כִּי הוּא –** הקב"ה, **חֲיִינוּ מִמֶּשׁ, –** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
33 "כמבואר לעיל פמ"ד", **וְכִאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיּוֹ**
34 **–** בן יאהב את ה', **כְּאִשֶּׁר יִתְּבוֹנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ כִּי ה' הוּא**
35 **נַפְשׁוֹ הָאֱמֵתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ, –** שהרי הקב"ה הוא הנפש
36 והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו האמתיים – לכן
37 ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם
38 לנפשו ולחיו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר עַל פְּסוּק: "נַפְשִׁי אוֹתִיד"**
39 **וְגו'.** – הוזהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני
40 שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיו, לכן "אויתך", אני אוהב
41 אותך ומתאוה לך. **וְהֵן דְּרֵךְ פְּרָט, –** וגם כשיתבונן באופן פרטי
42 – "כמבואר לעיל פמ"ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, **שֶׁכְּשִׁיבִין**
43 **וְיִשְׁכְּלִין בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשִׁי-בְּרוּךְ-הוּא**

1 דרך פרטית - כגון, בפרטי גדלות האלקות, שהקב"ה הוא
2 "ממלא כל עולמן וסובב כל עולמן, וכולא קמיה כלא חשיבי" -
3 הרי כשיתבונן בפרטי הגדלות, באשר יוכל שאת בשכלו ומה
4 שלמעלה משכלו. - ענינים שבכוח שכלו להבין, יבין אותם

5 ב"ידיעת החיוב" - וענינים

6 שלמעלה מהבנתו, יבין

7 אותם ב"ידיעת השלילה",

8 שאין הוא מבין את הדבר

9 עצמו, אלא רק כפי

10 שהדבר מושלל מענינים

11 וגדרים מסויימים. כלומר,

12 עניני האלקות שלמעלה

13 מהבנתו, יבין אותם לכל-

14 הפחות איך שהקב"ה

15 מושלל מענין ומושג זה

16 וזה - בכך יש כבר גם מדה

17 מסויימת של ידיעה

18 באלקות; ואחר-כך -

19 אחרי שיתבונן בפרטי

20 גדלות ה' יתבונן פארהבת

21 ה' הגדולה ונפלאה

22 אלינו, - בני ישראל, אהבה שהביאה לכמה פרטי ענינים: לירד

23 - לירד, למצרים "ערות הארץ", - שם "ירד" כביכול הקב"ה,

24 להוציא נשמותינו מ"כור הפרזל", שהוא ה"סמרא-אחרא"

25 רחמנא "לצל", - בה היו בני ישראל שקועים רחמנא-ליצלן

26 בהיותם במצרים - והוא יתברך הוציאנו משם, לקרבנו אליו

27 ולקרבנו בשמו משם, והוא ושמו אחר, - ועלידי היותנו

28 דבוקים בשמו התדבקנו בו יתברך. דהיינו, - כלומר: שרוממנו

29 מתכלית השפלות והטמאה לתכלית הקדשה, וגדלתו

30 יתברך שאין לה קץ ותכלית, - ואחרי שיבין במפורט את

31 גדלות הקב"ה, ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני

32 ישראל - אזי "כמים הפנים אל פנים" - הרי "לב האדם

33 לאדם", הלב, האהבה שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת

34 מהזולת אליו; כך גם בענינו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה

35 לבני ישראל, תשפיע "כמים הפנים לפנים", שתתעורר האהבה

36 בלב כל משביל ומתבונן בענין זה בעמקא דלפא, - בעומק

37 הלב, לאהב את ה' אהבה עזה, ולדבקה בו בלב ונפש, כמו

38 שיתבאר במקומה באריכות.

39 - היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא

40 בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ז עד מ"ט.

41 והנה, ענין אהבה זו - האהבה הבאה מהתבוננות, רצה

42 משה רבנו עליו השלום לטע - לטעת, בלב כל ישראל,

43 בפדשה: "ועתה ישראל וגו', בפסוק: "הן לה' אלהיך

44 השמים וגו', - בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה' ובפסוקים

ליקוטי חלק שני אמרים

לה' אלהיך השמים וגו' רק באבותיך
חשק וגו' ומלתם וגו' בשכנים נפש
וגו' ואהבת וגו' ולכן סיים דבריו על
אהבה זו אשר אנכי מצוה אתכם
לעשותה שהיא אהבה עשויה בלב
ע"י הבינה והרעות בדברים המעוררים
את האהבה וע"ז צוה כבר תחלה והיו
הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום
על לבבך כדי שיע"ז תבא לאהבה
את ה' בדאיתא כספרי ע"פ זה.
והנה על אהבה זו השנית שייך לשון
מצוה וצויו דהיינו לשום לבו ודעתו
בדברים המעוררים את האהבה אבל
באהבה ראשונה שהיא שלחנת העולה
מאליה לא שייך לשון צויו ומצוה כלל
ולא עוד אלא שהיא מתן שכרן של
צדיקים לשעום מעין עו"הב בע"הו

הבאים אחריו מובאים ענינים המראים על אהבתו הגדולה של
הקב"ה לבני ישראל: רק באבותיך חשק וגו', ומלתם וגו',
בשכנים נפש וגו', - ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה'
אלקך ככוכבי השמים לרוב, דבר הדורש, כפי שהפסוק אומר
להלן, את הענין של:

ואהבת וגו' - להגיע

לאהבת ה' ולכן סיים

דבריו - בפרשה זו, על

אהבה זו: "אשר אנכי

מצוה אתכם לעשותה",

- שלכאורה לא מובן,

כיצד מתאים לומר על

אהבה - שהיא רגש שבלב

- לשון עשייה? - אלא,

מפני שמדובר על אהבה

הבאה מהתבוננות, עליה

מתאים הלשון

"לעשותה", משום, שהיא

אהבה עשויה בלב, על-

ידי הבינה והרעות -

ההבנה והעמקה, בדברים

המעוררים את האהבה. - ברם, לכאורה אפשר לשאול:

מכיוון שיש לעורר אהבה זו על-ידי התבוננות, היה על הפסוק

להורות בתחילה שצריכים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד,

שאכן: ועל זה צוה כבר תחלה - בפרשה ראשונה של "קריאת

שמע": "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על

לבבך",¹⁰ כדי שיעלידיה תבא לאהבה את ה', בדאיתא

- כפי שמובא ב"ספרי" על פסוק זה.¹¹ והנה, על אהבה זו

השנית - הבאה מהתבוננות, שייך לשון מצוה וצויו, - כלשון

הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי,

לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של צויו,

כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש

זה, הרי הציווי מיותר; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? -

ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים

להשתמש בלשון ציווי: צויו שיתבונן ויעורר את האהבה. דהיינו

- כלומר, כוונת הציווי היא: לשום לבו ודעתו בדברים

המעוררים את האהבה. אבל באהבה ראשונה, - לגבי

מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר לעיל, שהיא שלחנת

העולה מאליה, - ואין היא אהבה שיוצרים אותה, לא שייך

לשון צויו ומצוה כלל. ולא עוד, - לא זו בלבד שמדריגת

אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על-ידי התבוננות, שלכן לא

מתאים לגביה לשון צויו, אלא שהיא - אהבה זו היא מתן

שכרן של צדיקים, למעם מעין עולם הקא בעולם הזה, -

העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" - תענוג

ופרטים וכו'. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה - עיין פמ"ו". 7. עקב י, יב - יד - טו - טז - כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מוכנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך - מה מוסיף בזה על מש"צ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

1 מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, שְׁעִלָּה –
 2 על מדריגת אהבה זו, נֶאֱמַר¹²: "עֲבוֹדַת מִתְּנָה אֶתְּ אֵת
 3 בְּהִתְנַכֵּם"¹³, – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, כְּמוֹ
 4 שְׂתִיכָאָר בְּמִקְוָה – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה
 5 בתענוגים. להלן מסיים
 6 רבנו הזקן את אשר
 7 התחיל להסביר במה
 8 מתבטאת מעלת "חנוך"
 9 לנער על פי דרכו, עד
 10 ש"גם כי יזקין לא יסור
 11 ממנו", כלומר, כש"יזקין",
 12 כשיגיע למדריגה עליונה
 13 יותר, לא יסור מדרך
 14 העבודה שהיא ענין של
 15 "חנוך לנער" בלבד. כדי
 16 להקל על הבנת הענין,
 17 הרי הביאור בקצרה הוא:

18 למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה עליידי התבוננות, היא
 19 בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל אחד יכול
 20 להגיע אליה) בהשוואה למדריגה העליונה יותר של אהבה,
 21 שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי יש
 22 בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק,
 23 הכוללת מדריגת האהבה העליונה יותר – עליו להודק גם אז
 24 להאהבה של "חינוך" הבאה עליידי התבוננות. שכן, גם בצדיק
 25 יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה העליונה שלו באהבה
 26 בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי, במיוחד משום שכשעולים
 27 ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים למדריגה העליונה
 28 יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע
 29 להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה
 30 שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה שנשאר לו ממדריגת
 31 האהבה הראשונה שלו, האהבה של "חינוך" הבאה עליידי
 32 התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע למדריגת צדיק.
 33 אֲךֹ הֵנָּה יָדוּעַ לְיֹדְעִים, מַעֲמָא דְקָרָא מַאי דְבְּתִיב: – טעם
 34 הפסוק מה שנאמר: "כִּי שָׁבַע יִפּוֹל צָדִיק וְקָם"¹⁴, – שגם
 35 בצדיק שייך ענין ה'נפילה', שהוא נופל ממדריגתו ועולה לאחר
 36 מכן שוב – כך, שישנו זמן שאין הוא במדריגת אהבה בתענוגים,
 37 וּבְפִרְטָא – שמצד סדר העבודה נדרש שבזמנים מסויימים לא
 38 יעמוד הצדיק במדריגתו, מפני שְׁהָאֲרֵם נִקְרָא "מִהֲלֵךְ" וְלֹא
 39 "עוֹמֵד", – האדם נקרא "מהלך", הוא הולך ועולה ממדריגה
 40 למדריגה, ובאופן שהמדריגה אליה הגיע היא באי-ערך
 41 למעלה מהמדריגה הקודמת, וזו ענינו האמיתי של "מהלך",
 42 ולא "עומד" הנמצא תמיד במדריגה אחת, או גם כשהעליונות
 43 של המדריגה השניה היא ביחס מסויים למדריגה הראשונה,
 44 שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא מגיע למדריגה
 45 השניה, הוא מוכרח לסור ממדריגתו הראשונה. להיפך,

ליקוטי חלק שני אמרים

נפילה אלא לגבי מדריגתו הראשונה
 ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ
 הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי
 נשאר בה בח"י רשימו ממדריגתו
 הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך
 ותרגל בה מנעוריו בטרם שהגיע
 למדרגת צדיק ו"ש גם כי יזקין וגו'.
 והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה
 והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה
 ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית':

המדריגה הראשונה מסייעת למדריגה השניה. ואילו ב"מהלך"
 אמיתי, ההולך ועולה ממדריגה אחת למדריגה שניה, שהיא
 עליונה שלא בערך – מפריעה אז המדריגה הראשונה למדריגה
 העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי ממדריגתו
 הראשונה, כדי שיוכל
 להגיע למדריגה השניה¹⁵,
 וְצִדִּיק – האדם המהלך,
 לֵילֵךְ – ללכת, מִמְּדִרְגָּה
 לְמִמְּדִרְגָּה, וְלֹא לְעָמֹד
 בְּמִדְרָגָה אַחַת לְעוֹלָם, –
 שכאמור, גם כשהמדריגה
 (העליונה) השניה היא
 בערך למדריגה
 הראשונה, הן נקראות
 שתיהן מדריגה אחת, וְכֵן
 מִדְרָגָה לְמִדְרָגָה מִרְם
 שֹׁנִיעַ לְמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה
 מִמֶּנָּה, הוא בְּבִחִינַת "נְפִילָה" מִמְּדִרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה. – כך, שאז
 אין לו את מדריגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. אֲךֹ "כִּי יִפּוֹל
 לֹא יוֹטֵל" בְּתִיב¹⁶, –גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי
 מעבודתו, וְאִינָה נִקְרָאת נְפִילָה – מה שאומרים "כי יפול"
 ו"שבע יפול צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין
 זה נקרא נפילה, אֲלֵא לְגַבִּי מִדְרָגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, – בהשוואה
 למדריגתו המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה,
 וְלֹא לְגַבִּי שְׁאֵר כָּל אֲדָם חֹסֵי-יְשׁוּלָם, – שיהיה חלילה למטה
 מאלה שאינם במדריגת צדיק, שְׁאֵי-עֲלִיפִיכֵן – למרות
 ה"נפילה" שלו, הוא לְמַעַל מִכָּל הָאָדָם בְּעִבְדוּתוֹ, כִּי נִשְׁאָר
 בָּהּ – בעבודתו, בְּחִינַת רְשִׁימוֹ – רושם, מִמְּדִרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה.
 אֲךֹ עֲקָרָה – עיקר עבודתו באה אז מֵאֲהָבָה שְׁנִתְחַנֵּךְ וְתִרְגַּל
 בָּהּ מִנְעוּרָיו, בְּטָרֵם – לפני, שֹׁנִיעַ לְמִדְרָגָת צָדִיק. –
 ולמדריגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה עבודתו באהבה
 הזאת הבאה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" – הנה גם כעת
 עיקר עבודתו הוא באהבה זו. וְהוּא שְׂפָתֵינוּב: "גַּם כִּי יִזְקִין וְגו'".
 – מ"דרכו", בה מחנכים את ה'נער'. – לא נאמר "גם בזקנתו לא
 יסור ממנה", שגם כשיהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך,
 אלא כתוב "כי יזקין" – כשהוא בתהליך של התבגרות, כלומר:
 בהליכתו ועלייתו ממדריגה למדריגה, ובהיותו בין מדריגה אחת
 לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבגרות ושל
 התעלות למדריגה עליונה יותר) – לא יסור אז מהדרך
 (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. וְהֵנָּה, רִאשִׁית הַדְּבָרִים
 הַמְעוֹרְרִים הָאֲהָבָה וְהִירָאָה וְיִסוּדֵן – אהבה ויראה הן הרי,
 כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד האהבה
 והיראה¹⁷, הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה בִּיחודו וְאַחֲדוּתוֹ
 יִתְבָּרָךְ וְיִתְעַלֶּה: – "אחדות" היינו מה שכל הנבראים
 מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה, היינו

12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח". 14. משל כד, טז. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א). 16. תהלים לו, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל

- 1 ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל ונתפסים
- 2 בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס
- 3 מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס
- 4 ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי
- 5 "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל
- 6 אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים
- 7 שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו

יום שני ז' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' עז, וקב"ה כולא חד:

- 15 שער היחוד והאמונה
- 16 (השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")
- 17 להבין מעט מועד מה שכתוב בוהר, ד"שמע ישראל בו"
- 18 - הוא יחודא עלאה, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
- 19 ועד" - הוא יחודא
- 20 תתאה. - הערת כ"ק
- 21 אדמו"ר שליט"א: "תוכן
- 22 שער היחוד והאמונה
- 23 הוא" - להבין, ולו במעט
- 24 משהו ממנה שכתוב בוהר
- 25 (ח"א יח, א. יב, א. ועוד).
- 26 ש"שמע ישראל ה' אלקינו
- 27 ה' אחד" הוא האופן
- 28 העליון ביותר בהבנת
- 29 אחדות ה', ו"ברוך שם
- 30 כבוד מלכותו לעולם ועד"
- 31 (המלה "ועד" בחילופי
- 32 אותיות היא "אחד",
- 33 כנאמר בוהר, הוא האופן
- 34 התחתון יותר בהבנת
- 35 אחדות ה', להבין, איך יתכנו שני אופני הבנה באחדות ה', עליון
- 36 ותחתון, וביאורם –
- 37 פרק א. כתוב: "וידעת היום והשבת אל לבבך, כי ה' הוא
- 38 האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת – אין עוד" –
- 39 פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א-ל נוסף בשמים ממעל
- 40 ועל הארץ ומתחת לארץ. וצריך להבין: וכי תעלה על דעתך
- 41 שיש אלהים נשרה – שריו במים מתחת לארץ, שצריך
- 42 להזהיר בלבד "והשבת אל לבבך" – כלומר, להתבונן

שער היחוד והאמונה

להבין מעט מועד מ"ש בוהר דשמע ישראל כו' הוא יחודא עילאה
ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה:

פרק א וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת אין עוד. וצריך להבין וכי תעלה על דעתך שיש
אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ"כ
והשבות אל לבבך. הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב
בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע
בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות
לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים
לעולם להחיותם כדרכיב ודבר אלהינו יקום לעולם
ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות

- 43 היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? הנה, כתיב: "לעולם, ה',
- 44 דברך נצב בשמים", ופרש הפעל-שם טוב ז"ל: - הסביר
- 45 באריכות, ובביאור באופן של הפצה⁴ שפירוש הפסוק הוא: כי
- 46 דברך - של הקב"ה, שאמרתי "יהי רקיע בתוך המים וגו'" -
- 47 שמדיבור ואותיות אלו
- 48 נברא רקיע השמים,
- 49 תיבות ואותיות אלו, הן
- 50 נצבות ועומדות לעולם
- 51 בתוך רקיע השמים,
- 52 ומלכשות בתוך כל
- 53 הרקיעים לעולם
- 54 להחיותם, - הערת כ"ק
- 55 אדמו"ר שליט"א: "ול"ק -
- 56 שהדבר נאמר מכבר, לפני
- 57 כמה אלפים שנה" -
- 58 בדרכיב: - כמו שכתוב:
- 59 "ודבר אלהינו יקום
- 60 לעולם", ודבריו חיים
- 61 וקיימים לעד כו" - ולא
- 62 זו בלבד שהדברים
- 63 מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא
- 64 השמים שמש וירח כו' קיימים באיש: כל פרט שבהם קיים
- 65 תמיד) - אלא גם צבא הארץ (הקיימין במין: המין בלבד קיים,
- 66 ואילו הנבראים הפרטיים מתחלפים) מן ההכרח שכל נברא
- 67 תתקיים תמיד החיות האלקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה
- 68 אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח
- 69 לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, כי אלו היו האותיות
- 70 - של המאמר האלקי שברא את השמים, מסתלקות ברגע

— שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרק באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחוד ויחודות וכו'. שבא לבארם עתה) ואיך מעוררת האהוד"ר כו'? ע"י הבינה ודעת בכ"ז (ושאפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפי' הפי': 'ראשית הדברים' – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועיי"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחוד ויחודות כו' אהוד"ר כו". 1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (כעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשתיתן גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובא בלקר"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת [על הפסוק]. 5. ישעי' מ, ח.

46 האותיות של "עשרה מאמרות" – ואם כן, האותיות של "עשרה
47 מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחניות של ה"דומם".
48 ואף שלא הזכיר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, –
49 כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
50 "עשרה מאמרות"

51 שבתורה? אף-על-פי-כן
52 נמשך חיות לאבן –
53 מ"עשרה מאמרות", על-
54 ידי צירופים וחלופי
55 אותיות, – אות אחת
56 מחליפה את השניה,
57 לדוגמה: האות אל"ף
58 מתחלפת באות ה"א, כי
59 שתייהן הן ממוצא אחד,
60 וכדומה, המתגלגלות
61 בר"א שְׁעָרִים פְּנִיִּים
62 ואחור, – המתגלגלות
63 ומתחלפות לפי מאתים
64 שלשים ואחד אופנים,
65 באופן של "פנים ואחור",
66 כמו שכתוב ב"ספר
67 יצירה", עד שמשתלשל
68 מעשרה מאמרות
69 ונמשך מהן צירוף –
70 האותיות המהוות שם
71 "אבן", והוא – צירוף
72 האותיות המשתלשלות
73 מ"עשרה מאמרות"
74 ומצטרפות למלה "אבן",
75 הן חיות של האבן. וכן
76 בכל הנבראים שבעולם,

77 השמות שנקראים בהם – הנבראים, בלשון תקדש – לשון
78 הקודש היא הלשון שבה נברא העולם – והשמות בלשון
79 הקודש של הדברים קשורים למחותם – שלא כמו בשפות
80 אחרות, שהן שפות הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא
81 לדבר מסוים בשם מסוים – הרי השמות בהם נקראים
82 הנבראים בלשון הקודש – הן הן אותיות הדבור,
83 המשתלשלות במדרגה למדרגה מעשרה מאמרות
84 שבתורה, עלידי חלופים ותמורות האותיות בר"א
85 שְׁעָרִים, עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו.
86 לפי שאין פרטי הנבראים – (לא הנבראים הכלליים כמו
87 שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם
88 יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה,
89 שהחיות הנמשך מהן – מ"עשרה מאמרות" עצמן – גדול
90 מאד מבחינת הנבראים פרטיים, – מלהיות החיות של

1 חס־יְשׁוּלֹם וחיות למקורן – לאותה דרגה באלקות שממנה
2 באות האותיות, היו כל השמים – כל הרקיעים, אין ואפס
3 ממש, והיו בלא היו כלל, וכמו קדם מאמר "הי רקיע
4 בו" ממש – שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע,

5 כך גם עתה לא היתה
6 קיימת שום מציאות של
7 רקיע אילו האותיות היו
8 מסתלקות ממנו. להלן
9 מסביר רבנו הזקן,
10 שהדברים אמורים לא רק
11 לגבי רקיע, אלא כך הדבר
12 גם בכל הנבראים: וכן
13 בכל הנבראים שבעולם
14 העולמות עליונים
15 ותחתונים, ואפילו ארץ
16 הלוו השמיית ובחינת
17 דומם ממש, – הדברים
18 הדוממים שבהם לא
19 נראית שום תנועה של
20 חיות ושל רוחניות, גם לא
21 החיות הנראית ב"צומח"
22 כשגדל מקטן לגדול,
23 ואילו ב"דומם", כמו
24 ארמה, אבנים וכדומה,
25 לא נראית שום חיות,
26 אלא חומר בלבד – אף-
27 על-פי-כן גם ב"דומם"
28 קיים תמיד הכוח האלקי
29 שברא אותו, אלו היו
30 מסתלקות ממנה כרגע
31 חס־יְשׁוּלֹם האותיות

32 מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי
33 בראשית – בתחילת בריאת העולם, היתה – הארץ, חוזרת
34 לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש –
35 שאז הרי לא היתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך לא הייתה
36 קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. והיו שכתב, הָאָרֶץ
37 וְלֹא שָׁנָם בְּדוֹמָם מִמֶּשׁ, כמו אבנים ועפר ומים, – בהם לא
38 נראית שום חיות ושום רוחניות, יש בחינת נפש וחיות
39 רוחנית. דהיינו, – איזו חיות רוחנית ישנה ב"דומם", מאחר שגם
40 החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת בו – זו בחינת
41 התלבשות אותיות הדבור, מעשרה מאמרות המחיות
42 ומהוות את הדומם, להיות – שיהא הדומם יש מאין ואפס
43 שלפני ששת ימי בראשית – שבמקום המצב שלפני ששת ימי
44 בראשית שאז לא הייתה קיימת שום מציאות של "דומם", אלא
45 רק "אין ואפס" – תהיה עכשיו מציאות של "דומם", באמצעות

16 שקוראים לנברא, בלשון הקדש, הוא כלי לחיות המצמצם
17 באותיות שם זה, שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה,
18 שיש בהם - בעשרה מאמרות, בה לחיות לברא יש מאין,
19 ולחיותו - את ה"יש"
20 הנברא, לעולם, - מדוע
21 יש בהם כח זה? - הרי זה
22 מפני דאורייתא וקדשא
23 ברידה הוא - התורה
24 והקדוש-ברוך-הוא בלא
25 חד - הם כולם אחד.
26 וכשם שיש בכוחו של
27 הקב"ה לברוא יש מאין,
28 כך יש לעשרה מאמרות
29 שבתורה הכוח והחיות
30 לברוא "יש" מ"אין".

שער היחוד והאמונה

הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י
שיוור החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגמיטריאות
שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש
ולתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו
בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה
שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח
וחיות לברוא יש מאין ולחיותו לעולם דאורייתא
וקב"ה כולא חד:

1 הנבראים, ואין בהם בהם - הנבראים הפרטיים, לקבל החיות,
2 אלא על-ידי שיוור החיות ומשתלשל ממדרגה - שלה,
3 למדרגה פחותה ממנה, - וירידה זו נעשית על-ידי חילופים
4 ותמורות האותיות,
5 וגמיטריאות שהן חשבון
6 האותיות, - החיות היא
7 לא רק על-ידי חילוף אות
8 אחת בשניה, אלא גם על-
9 ידי חישוב חשבון האות,
10 עד שיוכל - שתוכל
11 החיות, להתצמצם
12 ולהתלבש ולהתהוות
13 ממנו - מהחיות, נברא
14 פרטי. וזה שמו אשר
15 יקראו לו - השם

יום שלישי ח' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עז, פרק ב. והנה... עד עמ' 154, המים אינו כן.

61 והולך לו בשוק - הכלי קים בתבניתו וצלמו ממש באשר
62 יצא מידי הצורה, כך מדיין - משוים, הסכלים האלו
63 מעשה שמים וארץ. - שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין
64 הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם
65 כופרים בהשגחה פרטית
66 ובאותות ובמופתים
67 שבתורה המראים
68 שהקב"ה משגיח על
69 הנבראים, ולפעמים גם
70 משנה, על-ידי נסים
71 ומופתים, את טבע
72 הנבראים. אך טח
73 מראות עיניהם, - את,
74 ההבדל הגדול שבין
75 מעשה
76 ותחבולותיו, שהוא -
77 מעשה האנוש, יש מיש,
78 - מדבר שכבר קיים יוצר
79 האדם יצירה נוספת, כפי

שער היחוד והאמונה

פרק ב והנה מכאן תשובת המינים וגילוי שורש
טעותם הכופרים בהשגחה פרטית
ובאותו' ומופתי התורה שטועי' בדמיונם הכוזב שמדמין
מעשה ה' עושה שמו' וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי
כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף
כי אף שידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים
בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף כך
מדמין הסכלים האלו מעשה שמים וארץ אך טח מראות
עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו
שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת
חתיכת כסף לתמונת כלי למעשה שמים וארץ שהוא

31 פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא
32 כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. שכן,
33 אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא
34 ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציאיותו, כפי שהיה לפני שנברא.
35 ונהנה, מכאן - ממנה
36 שהוסבר עד עתה, שהכוח
37 האלקי שברא את הנברא
38 חייב להתקיים תמיד
39 בנברא, לבראו ולהחיותו
40 מחדש, תשובת המינים
41 - התשובה למינים, וגילוי
42 שרש טעותם, - של
43 המינים. הכוונה ב"מינים"
44 כאן, היא לא לאלה
45 שכופרים בחידוש העולם,
46 שהעולם נברא על-ידי
47 הבורא - בכך הם מודים,
48 אלא הכופרים בהשגחה
49 פרטית ובאותות
50 ומופתי התורה, - הם כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה
51 "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים
52 הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם
53 מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שטועים
54 בדמיונם הכול, - הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים
55 גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות
56 אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמוכן מההסבר הבא: ששמן
57 - שהם משווים מעשה ה' "עשה שמים וארץ" למעשה אנוש
58 ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורף כלי - כשכלי יוצא
59 מתחת ידי האומן, שוב אין הכלי צריך לידי הצורף, כי -
60 שהרי, אף שידי - של האומן, מסלקות הימנו - מהכלי,

המשל המובא להלן, על כלי הנוצר מחתיכת כסף, שהכסף הוא
דבר שכבר קיים, רק שמשנה - האומן את הצורה והתמונה
של החומר: מתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי, - הרי
כיוון שלא יצר כאן מציאות חדשה, שהרי המציאות, החומר
של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי, וגם הצורה
והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין בהם באמת
משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת
לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים - הרי שהאדם לא
חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי
יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו - ואילו ה"מינים"
אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי - למעשה

להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – 40
 כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח 41
 שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו) 42
 למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, 43
 באופן שעל תפיסת 44
 המקום שלו אין בריאה 45
 מיוחדת "יש מאין", אלא 46
 עם יצירת נברא הוא 47
 ממילא באופן שהוא תופס 48
 מקום, ואילו מה שהמים 49
 ניגרים אינו כן, אלא טבע 50
 זה עצמו הוא בריאה "יש" 51
 מאין – על כך מביא רבנו 52
 הזקן מיד להלן ראייה ממה 53
 שישנם נבראים, כמו קיר, 54

שער היחוד והאמונה

יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ
 שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו
 המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח
 כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם
 ולא קמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן
 נברא ומחדש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת
 מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן

חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק 55
 אותם – שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח – 56
 שיחזיק אותה, רק שטבע המים אינו כן; – ואם למים יש טבע 57
 לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי 58
 שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח 59
 האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", 60
 דבר חדש שלא היה לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד 61
 ל"יש" שני – מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה 62
 – ואף-על-פי-כן יש בכך משום פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך 63
 מוכרח הכוח מחדש לברוא תמיד את החידוש (ובאם לאו – 64
 מתבטל החידוש מיד), הרי מכל-שכן וקל-יחומר שבחידוש של 65
 "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי 66
 שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" 67
 ולא יחזרו ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם לפי ההשוואה 68
 הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") 69
 ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם 70
 בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע 71
 המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח 72
 לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח 73
 האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא 74
 אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכוב שבהשוואתם, הם 75
 גם טועים, בחשבם שהכוח המחדש אינו מוכרח לעמוד תמיד 76
 בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן 77
 ההכרח שהכוח המחדש יברא את החידוש תמיד ובלי הפסק. 78

שמים וארץ, שהוא יש מאין. – לפני שנבראו השמים והארץ, 1
 הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם התהוותם הם 2
 נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי – הרי שנתחדש כאן דבר חדש 3
 שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית 4
 חדשה – יסביר להלן – מן 5
 ההכרח, איפוא, שהכוח 6
 שיצר חידוש זה יהווה 7
 תמיד את החידוש, שאם 8
 לא כן – יתבטל הדבר 9
 ממציאותו. והוא – 10
 בהתהוותם של שמים 11
 וארץ "יש מאין", פלא 12
 גדול יותר מקריעת ים 13
 סוף על-דרך-משל, – 14
 שהיתה על-ידי שהולך 15

ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה – כלומר, הכוח 16
 שבקע את הים התלבש ברוח הקדים ויבקעו המים, ונצבו 17
 כמו נד וכחומה, – שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו 18
 בוריתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. ואילו הפסיק 19
 ה' את הרוח כרגע – היו המים חוזרים וניגרים במורד 20
 כדרכם וטבעם, ולא קמו כחומה בלי ספק, – כלומר, אין 21
 מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי 22
 שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו 23
 המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. אף שהטבע 24
 הזה במים גם-כן נברא ומחדש יש מאין, – שבמקום 25
 שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה – נעשה "יש", נתהווה 26
 טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א – שטבע זה במים, 27
 הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": 28
 לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים 29
 הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה 30
 משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר 31
 חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים 32
 להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי 33
 שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שכוח הפועל 34
 חידוש זה, יברא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד 35
 ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה 36
 מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר 37
 שגם בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחדש לא 38
 יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים 39

יום רביעי ט' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, וכ"ש וק"ו בבריאת... עד עמ' 154, בעולם הבריאה:

שער היחוד והאמונה

וב"ש וק"ו
 בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא
 יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו" כח הבורא מן

יותר מקריעת ים סוף, 83
 על-אחת-כמה-וכמה 84
 שבהסתלקות 85
 הבורא מן הנברא חס" 86

ובל-שכן וקל-יחזק 79
 בבריאת – הנבראים, יש 80
 מאין, שהיא למעלה 81
 מהטבע, והפלא ופלא 82

באופן של התהוות "יש מאין", שהתהוות "יש מאין" באה 39
בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור המאיר על-ידי 40
האותיות. ואף שאין לו — להקב"ה, דמות הגוף — כיצד, 41
איפוא, אומרים אנו שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מהן 42
דוקא באה ההתהוות "יש 43

מאין"? — הרי מקרא 44
מלא דבר הכתוב: 45
"וידבר ה'", "ויאמר 46
ה'", — ענין של דיבור 47
ושל אותיות, והיא — מה 48
שכתוב "וידבר ה'", ויאמר 49
ה', הכוונה לבחינת 50
התגלות הכ"ב אותיות 51
עליונות לנביאים, 52
ומתלבשות — האותיות 53
העליונות, בשכלם 54
והשגתם — של הנביאים, 55
במראה הנבואה, — ולא 56
רק בשכלם ובהשגתם, 57
אלא וגם במחשבתם 58
ודבורם, כמו שכתוב: 59
"רוח ה' דבר בי, ומלתו 60
על לשוני", וכמו שכתב 61
הארי"ז ז"ל [בשער 62
הנבואה]. — הרי, שקיים 63

למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם 64
ודיבורם של הנביאים. וכעין זה — דומה לכו, היא התלבשות 65
האותיות — שלמעלה, בנביאים, בדכתיב: — כמו שכתוב: 66
"בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו — נבראו, כל צבאם", 67
— הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין 68
של "דיבור" ו"רוח ה'" רק שהיא — מה שהדיבור מתלבש 69
בנבראים, הוא על-ידי השתלשלות רבות ועצומות, עד 70
שיורדות לעשיה גופנית, — בעולם העשיה, שהוא עולם גופני 71
בעל נבראים גופניים מה שאין-כן השגת הנביאים היא — 72
בעולם באצילות המתלבשת בעולם הנביאים: — וממדיגה 73
עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר 74
כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים להחיותם 75
באופן של התהוות יש מאין. 76

ושלום — ישוב הנברא לאין ואפס ממש. אלא צריך להיות 1
כח הפועל — המהווה את הנברא, בנפעל — בנברא, תמיד, 2
להחיותו ולקנימו. והן הן בחינת אותיות הדבור מעשרה 3
מאמרות שבהם נבראו — הנבראים. לכן אומר הפסוק: 4

"לעולם הוי' דברך נצב 5
בשמים" — הדיבור, שהוא 6
הכוח האלקי שברא את 7
הנברא, מוכרח לעמוד 8
תמיד בנברא לברוא אותו 9
ולהחיותו מחדש* ועל זה 10
נאמר: — על מה שדובר 11
לעיל, שהחיות האלקית 12
שבראה את הנברא 13
מוכרחת לעמוד תמיד 14
בנברא לבראו ולהחיותו 15
מחדש, אומר הפסוק: 16
"**ואתה מתיה את כלם**" 17
— אתה מחיה את השמים 18
ואת הארץ ואת כל 19
הנבראים שבתוכם — 20
הנוכחים בתחילת הפסוק. 21
אל תקרי "מתיה" אלא 22
"מתיה", — כך נאמר 23
ב"ראשית חכמה" ובשלה" 24
25 (מח, ב, ע, א) שלמרות

שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את 26
הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים 27
בלבד, כמו מה שהשגמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא 28
שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, דהיינו יש מאין, — 29
דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא 30
היה הדבר נמצא כלל, ועל-ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר 31
קיים. ו"אתה" — המלה "אתה", הן בחינת האותיות מאל"ף 32
— האות הראשונה באותיות — ועד תי"ו, — האות האחרונה 33
באותיות — וזה הא' והת' שבמלה "אתה", והת' א — שבמלת 34
"אתה", היא — רומזת על ה' מוצאות הפה, — חמשת 35
המוצאות של הדיבור, מקור האותיות. — וזה פירוש "ואתה" 36
מחיה את כולם, ש"אתה" — האותיות שלמעלה, הבאות מה' 37
המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים 38

(*) על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? — ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם — שהרי אומרים להד"ם — כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת — איך שזהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם — אלא שקרי"ם שהולך ה' מוכיחה שאינו]".

יום חמישי י' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עח, פרק ג והנה... עד עמ' עח, א"כ אפס בלעדו באמת.

משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא, 31
אכל אלו נתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות 32
ורוחניות שבכל נברא, השופע בו ממוצא פי ה' ורוח פיו 33
— אילו היינו רואים בעיני בשר ומבחינים באותו כוח אלקי 34

רוחני השופע בכל נברא, 35
האותיות מ"מוצא פי ה'", 36
לא היה גשמייות הנברא 37
וחמרו וממשו נראה 38
כלל לעינינו, כי הוא — 39
החומר והממשות של 40
הנברא, בטל במציאות 41
ממש — נחשב כאפס, לגבי 42
החיות והרוחניות שבו, 43
מאחר — כיוון, שמבלעדו 44
הרוחניות — שבנברא, 45
היה — הנברא, אין ואפס 46
ממש, כמו כדמ' ששית 47
ימי בראשית ממש, — 48
שאו היה "אין ואפס" 49
ממש; והרוחניות השופע 50
עליו — על הנברא, 51
ממוצא פי ה' ורוח פיו, 52

הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש, ומתנה אותו 53
— החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר 54
ממשי, אם-כן אפס בלעדו באמת. — אין הוא באמת כלום, 55
מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא 56
המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות 57
הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק 58
ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את 59
מציאותו. 60

פרק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב 1
להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות 2
שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו 3
באופן של התהוות "יש מאין". 4

והנה, אחרי הדברים 5
והאמת האלה, — 6
שהוסברו לעיל, שהכוח 7
האלקי מוכרח "לעמוד" 8
תמיד בנברא ולבראו 9
אותו בלי הפסק מ"אין" 10
ליש". כל משכיל על 11
דבר יבין לאשורו, אין 12
שכל נברא יש — למרות 13
שהנברא נראה 14
ל"מציאות", ל"יש", הרי 15
הוא באמת נחשב לאין 16
ואפס ממש לגבי כח 17
השופע ורוח פיו — של 18
הקב"ה, שבנפעל, — 19
בדבר הנברא, המתנה 20
אותו תמיד ומוציאו — 21
בלי הפסק, מאין ממש 22

ליש. — שבמקום שיהיה "אין" — דבר שאינו בנמצא — כפי שהיה 23
לפני שנברא — יהיה "יש", דבר קיים. — כיוון שהכוח האלקי צריך 24
תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה 25
הנברא הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו 26
של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי 27
הממציא בלי הפסק את מציאותו של הנברא. ומה שכל נברא 28
ונפעל נראה לנו ליש וממשות, — כדבר מציאותי וממשי, 29
ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, והו' מתקת — מפני, שאין אנו 30

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל 1
על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא 2
ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל 3
ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש 4
ליש ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשו' זהו 5
מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' 6
ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות 7
ולחשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו 8
ממוצא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמייות הנברא וחומר 9
וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש 10
לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדו הרוחני 11
היה אין ואפס ממש כמו קודם ששית ימי בראשית ממש 12
והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו 13
המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס 14
בלעדו באמת 15

יום שישי י"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עח, והמשל לזה... עד עמ' 156, המאיר ואפס בלעדו.

הנה ישנו — אותו זיו, קרני השמש שמגיעים לארץ, נמצאים, 74
גם-כן בגוף וחמר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם — 75
שהרי אם אור זה, מתפשט ומאיר למרחוק כל-כך, — עד 76

לארץ, כל-שכן שיוכל 77
להאיר במקומו ממש, — 78
כלומר, בכדור השמש 79
עצמו; רק ששם במקומו 80
ממש — בכדור השמש 81
עצמו, נחשב הדיו ההוא 82
לאין ואפס ממש, כי — 83
הוא, בטל ממש 84
במציאות לגבי גוף 85
כדור השמש, שהוא — 86

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר 1
לארץ ולדברים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש 2
ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה 3
פשוט שאור זיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש 4
עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ 5
כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו 6
ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל 7

לכך הוא, אור השמש 8
המאיר לארץ ולדברים — 9
עליה, כלומר, קרני 10
השמש, שהוא זיו ואור 11
המתפשט מגוף השמש 12
ונראה — אור זה, לעין 13
כל, — כפי שהוא מאיר 14
על הארץ ובחלל 15
העולם. והנה, זה פשוט, 16
— ודאי הדבר, שאור זיוו 17

ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיוה. 20
מה שאין כן בשווא - הזיו, במקורו בגוף השמש - אין 21
נופל עליו שם - אינו מוגדר בתואר "יש" כלל, רק שם של 22
"אין" ו"אפס", כי באמת הוא - הזיו, שם - בתוך גוף כדור 23
השמש, לאין ואפס 24
מש, שאין מאיר שם 25
רק מקורו לבדו, שהוא 26
גוף השמש המאיר, 27
ואפס בלעדו. - הרי, 28
למרות שהוא המתפשט 29
מהשמש נמצא בודאי 30
בשמש עצמה, אף על פי 31
כן, אין הוא יכול להיחשב 32
כ"יש". אך באיזה אופן 33
הוא נמצא שם? - באופן 34
שהוא בטל במציאות, 35
ובשאלנו רוצים להגדיר מי 36
נמצא שם במציאות - הרי 37
זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו. 38

1 כדור השמש, מהוה מקור האור והזיו הזה, שהזיו והאור
2 הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש; -
3 ומכיוון שאור השמש אינו רק זיו מגוף השמש, לכן בהיותו
4 במקורו, בגוף השמש, בטלה הארה זו במציאות לגבי גוף השמש
5 שהוא ה"עצם" שלה, ואין
6 כל מקום לומר שבגוף
7 השמש מאיר אור השמש,
8 אלא - שם קיימת ומאירה
9 השמש עצמה בלבד, רק
10 בחלל העולם, - בלבד,
11 תחת כל השמים ועל
12 הארץ, שאין כאן גוף
13 כדור השמש במציאות
14 - אלא קיים כאן זיו
15 השמש בלבד, נראה כאן
16 האור והזיו הזה - של
17 השמש, ל"יש ממש" לעין
18 כל, ונופל עליו כאן שם
19 "יש" באמת. - מתאים באמת לומר, שהזיו הוא כאן דבר

שער היחוד והאמונה

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא
מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק
הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל
העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף
כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה
ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת
משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם
יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס
ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף
השמש המאיר ואפס בלעדו

יום שבת קודש י"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, וכדברים האלה... עד עמ' 156, צריך להקדים:

מקורם של הנבראים, נראה לעינינו גשמיים הנבראים 65
והמקור והמשמש שבהם יש גמור, כמו שנראה אור השמש 66
יש גמור כשאין במקורו. - אלא נמצא בחלל העולם או על 67
הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות 68
את מקור הנבראים, הרי 69
לגביהן הנבראים הם 70
כאילו היו מחוץ למקורם 71
(כמו אור השמש כשהוא 72
נמצא מחוץ לשמש שהיא 73
מקורו). אבל האמת היא, 74
שהמקור נמצא בהם, 75
למרות שאין אנו רואים 76
אותו, ולכן אין הם באמת 77
מציאות כלל, אלא הם 78
בטלים במציאות למקורם. 79
רק שכן אין המשל 80
דומה למשל לגמרי 81
לבארה, - יש, לכאורה, 82
הבדל בין המשל לבין 83
המשל, שמשל - של 84
אור השמש לגבי השמש, 85
אין המקור - השמש, 86
נמצא במציאות כלל 87
בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ל"יש גמור, - 88
הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת שם כלל, לכן אור 89
השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומוכן מדוע הוא נראה 90

39 וכדברים האלה ממש, בדמותם בצלמם, הם כל הברואים
40 לגבי שפע האלהי מרוח פיו, השופע עליהם ומתנה אותם,
41 והוא - "רוח פיו" של הקב"ה, מקורם, והם עצמם - הנבראים,
42 אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע
43 ומתלבש בתוכם - בתוך
44 הנבראים, ומוציאם מאין
45 ל"יש, ולכן הם - 11
46 הנבראים, בטלים
47 במציאות לגבי מקורם, 12
48 כמו אור השמש שבטל 13
49 במציאות ונחשב לאין 14
50 ואפס ממש, ואינו נקרא 15
51 בשם "יש" כלל כשהוא 16
52 במקורו, - גוף כדור 17
53 השמש, רק תחת השמים 18
54 שאין שם מקורו, - שם 19
55 נקרא האור והזיו בשם 20
56 "יש", ואילו בתוך גוף 21
57 כדור השמש, אין הוא 22
58 נקרא בשם "יש" כלל. כך 23
59 כל הברואים אין נופל 24
60 עליהם שם "יש" כלל, 25
61 אלא לעיני בשר שלנו, 26
62 - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שאין אנו רואים
63 ומשיגים כלל את המקור, - של הנבראים שהוא רוח ה'
64 המתנה אותם, ולכן - מפני שאין אנו רואים ומשיגים את

שער היחוד והאמונה

וכדברים האלה ממש
בדמותם בצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי
מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם
עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח
ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ל"יש ולכן
הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש
שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא
בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין
שם מקורו כך כל הברואים אין נופל עליהם שם יש כלל
אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל
את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה
לעינינו גשמיים הנבראים וחומרם וממשם שהם יש
גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאין במקורו
רק שבוה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה
שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל
הארץ שנראה שם אורו ל"יש גמור משא"כ כל הברואים

במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש" 10
 וב"מציאות"? אך להבין זה - צריך להקדים: - רבנו חזקן 11
 יסביר בפרק הבא, שדבר 12
 זה בא מהכוח האלקי של 13
 צמצום והעלם המכסה 14
 על האור ועל החיות 15
 האלקית, ו"פועל" 16
 שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וב"מציאות", למרות שבאמת 17
 הם בטלים במציאות. 18

שער היחוד והאמונה

הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר 1
 ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה 2
 צריך להקדים:

כמציאות. מה שאין כן כל הנבראים הם במקורם תמיד, - 1
 שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ובורא 2
 אותו תמיד מחדש מ"אין" 3
 ל"יש", רק שאין המקור 4
 נראה לעיני בשר. - אך, 1
 באמת הם נמצאים תמיד 2
 במקורם, ואם כך - ולמה 3
 אינן בטלים במציאות למקורם? - מדוע אין ביטולם 4
 במציאות של הנבראים, באופן שיראה אין הם בטלים 5

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

הגדיים והתיישים שהיו בה, ונטלו גדיים כנגד גדיים ותיישים 46
 כנגד תיישים, אומר - יש לומר על חלקו של כל אחד מהם, שזה 47
 חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כלומר, שאותם בהמות 48
 שקיבל בחלקו, הגיעו לו כבר משעת מיתת אביו, כיון שיש 49
 ברירה, והובר שכל אחד קיבל את אותם בהמות שירש מאביו, 50
 ולכן כשחזרו והשתתפו הרי זה כמו שהחזירו את המצב 51
 לקדמותו, לתפיסת הבית, ואין דינם כשותפים, ולפיכך הולדות 52
 שישנם בשעת חלוקה חייבים במעשר בהמה, משום שאין 53
 החלוקה נחשבת קניה ואין פטור 'לקוח', ואף הולדות שיוולדו 54
 להם אחר כך חייבים במעשר, כיון שאין היורשים נחשבים 55
 שותפים בהם, וחל עליהם חיוב מעשר בהמה. 56
 הגמרא מביאה את דעת החולק: ורב נחמן אמר, אפילו אם 57
 חלקו את הירושה לפי מספר הגדיים והתיישים שהיו בה, ונטלו 58
 גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אין אומרים 59
 שהתברר שזה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כיון 60
 שאין ברירה, אלא אנו מחשיבים זאת כאילו כל אחד קנה 61
 מאחיו את חלקו באותם בהמות שבאו לרשותו, והרי הם 62
 כ'לוקחים', וכשחזרו והשתתפו דינם כסתם שותפים, שלא חל 63
 עליהם חיוב מעשר בהמה. 64
 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו במחלוקת זו של רב 65
 ענן ורב נחמן: ורבי אבהו אמר, לא שנו דין זה במשנתנו, 66
 שירשיש שחזרו והשתתפו נחשבים כשותפים גמורים ופטורים 67
 ממעשר בהמה, אלא באופן שחלקו את הירושה לפי שווה, 68
 דהיינו אפילו אם היו כולם מאותו מין, אך אחד נטל תשעה 69
 בהמות גדולות כנגד עשרה בהמות קטנות שנטל אחיו, ועשרה 70
 קטנות כנגד תשעה גדולות, שהרי ודאי בשעת מיתתו זכה כל 71
 אחד מהיורשים במספר בהמות שווה, ונמצא שעתה בעת 72
 חלוקתם כל אחד מהיורשים קונה את חלקו מאחיו, ואחר כך 73
 כשחזרו והשתתפו נעשו שותפים גמורים, ולפיכך הבהמות 74
 עצמם שחלקו בהם פטורים ממעשר בהמה מדין לקוחים, ואילו 75
 הולדות שיוולדו להם אחר כך פטורים מדין שותפים, אבל אם 76
 חלקו את הירושה לפי מספר הבהמות שהיו בה, ונטלו תשעה 77
 בהמות כנגד תשעה ועשרה בהמות כנגד עשרה, אומר, זה 78
 חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כיון שיש ברירה, והתברר 79
 שהבהמות שקיבל בחלקו הגיעו לו כבר משעת מיתת אביו, ולכן 80
 כשחזרו והשתתפו הרי זה כמו שהחזירו את המצב לקדמותו, 81
 לתפיסת הבית, ואינם שותפים, ולפיכך הולדות שישנם בשעת 82
 חלוקה חייבים במעשר בהמה, משום שאין החלוקה נחשבת 83
 קניה ואין פטור 'לקוח', ואילו הולדות שיוולדו להם אחר כך, כיון 84
 שאין היורשים שותפים בהם, חייבים במעשר בהמה. ורבי יוחנן 85
 חלק על רבי אלעזר ואמר שאפילו אם חלקו את הירושה לפי 86
 מספר הבהמות, דהיינו שנטלו תשעה בהמות כנגד תשעה 87
 ועשרה בהמות כנגד עשרה, אין אומר שהתברר שזה חלקו 88
 המגיעו משעה ראשונה להם, כיון שאין ברירה, אלא כל 89
 היורשים שותפים בהם, ולא חל עליהם חיוב מעשר בהמה. 90

הגמרא מבארת את ארבעת האופנים הללו: א. חייבין בזה ובה, 1
 כיון שהיורשים חלקו בכספים שירשו מאביהם, וחזרו 2
 ונשתתפו, שדינם ככל שותפים התורמים יחד, שכל אחד חייב 3
 בקלבון, ולא חלקו בבהמה שירשו מאביהם, ולכן הם חייבים 4
 במעשר בהמה, שהרי הבהמות עדיין בתפיסת הבית, ואינם 5
 נחשבים כ'שותפים' בהם. 6
 ב. פטורין מזה ומה, כיון שחלקו בבהמה וחזרו והשתתפו בה, 7
 ודינם ככל שותפים הפטורים ממעשר בהמה, ולא חלקו 8
 בכספים כלל, והכספים שברשותם עדיין בתפיסת הבית, ולכן 9
 לגבי מחצית השקל דינם אותם כאילו אביהם נותן עבור שניהם 10
 יחד, ופטורים מתוספת קלבון. 11
 ג. חייבין בקלבון ופטורין במעשר בבהמה, זהו באופן שחלקו 12
 בזה ובה - בכספים ובהמות, וחזרו והשתתפו, ולכן חייבים 13
 בתוספת קלבון כדן שני בני אדם שתרמו יחד, ופטורים ממעשר 14
 בהמה, כדן בהמת השותפים. 15
 ד. חייבין במעשר בבהמה ופטורין מן הקלבון, כגון שלא חלקו 16
 בזה ובה - לא בכספים ולא בבהמות, וכיון שהבהמות עדיין 17
 בתפיסת הבית אינם נחשבים כשותפים, אלא הנכסים נחשבים 18
 כשייכים לרשות אחת, וחייבים במעשר בהמה. ולגבי מחצית 19
 השקל, נחשבים כאילו אביהם נותן עבור שניהם יחד, ופטורים 20
 מתוספת קלבון. 21
 מקשה הגמרא: פשיטא - הרי דינים אלו שאמר רבי ירמיה 22
 פשוטים הם, ולמה היה צריך להשמיעם. מתרצת הגמרא: באמת 23
 רוב האופנים אינם מהודשים, אמנם האופן שחלקו בבהמה ולא 24
 חלקו בכספים איצטריבא ליה - הוצרך רבי ירמיה להשמיענו, 25
 שפטורים משניהם. דלמא דעתה אמינא - לפי שהיה עולה 26
 בדעתך לומר כיון דכבר חלקו בבהמה, ולו דעתיה דלמיפלג 27
 קיימי - גילו דעתם שהם עומדים לחלק את כל הירושה, ואף את 28
 הכספים, וליחייבו בקלבון, כדן שני בני אדם הנותנים יחד 29
 מחצית השקל, שכל אחד חייב להוסיף קלבון, קא משמע לן רבי 30
 ירמיה שאין הדבר כן, אלא כל זמן שהירושה בתפיסת הבית, אם 31
 נתנו ממנה את מחצית השקל, הם פטורים מהוספת קלבון, ואף 32
 אם כבר חלקו בבהמה. 33
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי פטור היורשים ממעשר 34
 בהמה: אמר רב עקיבא, לא שנו - לא נשנה דין זה שירשיש שחזרו 35
 והשתתפו נחשבים כשותפים גמורים ופטורים ממעשר בהמה, 36
 אלא באופן שירשו גדיים ותיישים, וחלקו את הירושה לפי שווה 37
 הממוני, והיינו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים, 38
 שבאופן זה נחשב כל אחד מהם כ'לוקח' מאחיו את חציו, שהרי 39
 בשעת הירושה זכה כל אחד מהם גם בגדיים וגם בתיישים, 40
 וכשנטל אחד גדי שלם קנה מאחיו את חלקו בגדי, וכשנטל אחיו 41
 תייש שלם, קנה מאחיו את חלקו בתייש. וכשחזרו והשתתפו 42
 בבהמות אלו, הרי דינם כסתם שותפים, שהבהמות עצמם 43
 שהשתתפו בהם פטורים ממעשר מדין 'לקוח', וולדותיהם 44
 פטורים מדין 'שותפים'. אבל אם חלקו את הירושה לפי מספר 45

יום ראשון

יום רביעי

ו סיון, א דחה"ש

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות.

שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: להלל.

תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הסתלקות הבעל-שם-טוב - ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו כבוד במעזיבוש.
אדמו"ר הזקן אמר על זה - יום ד כ כסלו תקנ"ט בפעטערבורג - ביום הרביעי בטלי המאורות.

יום שני

יום חמישי

ז סיון, ב דחג השבועות [בחור"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תניא: שער היחוד . . . כולא חד.

גשיאות בפנים:

כשאומרים תבת יברךך - המתברך ראשו באמצע. ה' - מסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. שלום - ראשו באמצע. אמירת רבונו של עולם - בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם", אומרים רבונו של עולם . . . הצדיק. כשמנגנים לתבת "לך" - ואם . . . אלישע. ל"שלום" - וכשם . . . לטובה. כשאומרים [הכהנים] "שלום" - אומרים [הקהל] "ותשמרני ותחנני ותרחמי". "אדיר במרום" אומרים אחר עניית אמן, כשעדין הטלית על פניו.

יום שלישי

יום ששי

ח סיון, אסרו חה"ש [בחור"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מד-מח.

תניא: פרק ב. והנה . . . 154- אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גיננויא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

העולם הזה הגשמי הוא תערכת של "גיננויא" של הקדוש-ברוך-הוא (מקום מפגש, שבו ה' יתברך כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" [=המלה 'אגוז' עם הכולל] (בגימטריא חטא). והשם יתברך מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחור בעצמו דרך בחיים.

יום רביעי

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: וכ"ש . . . 154- הבריא.

די וועלט דארף האבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאך דורך אותיות התורה.
די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי

משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאַץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האויר. טהרת האויר היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו - יאירו את הקשר של ישראל עם קודשא-בריך-הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה הפרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגמרו לבורא עולם ברוך-הוא.

יום חמישי

יום ראשון

י סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: נה-נט.
תנאי: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אן דעם אש אלקי.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הנר שבו הוא טוב, אך חסר לו המדליק; על-ידי הפאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתז ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

יום שישי

יום שני

יא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.
תהלים: ס-סח.
תנאי: והמשל . . . 156- ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר נישט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן - ת"ל - תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז נישט אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך התסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם - תודה לה' - תחית המתים

בַּעֲבוּדָה רוּחָנִית. מֵת הוּא קֵר, אֵין דְּבַר כָּל־כָּךְ קֵר כְּמוֹ הַשֶּׁכֶל הַטָּבְעִי וְשֶׁכֶל אָנוּשִׁי, וְכֹאֲשֶׁר הַשֶּׁכֶל הַטָּבְעִי מִבֵּין הַשְּׂגָה אֱלֹקִית, וְהַמְדוּת שֶׁבַשֶּׁכֶל מִתְפַּעֲלוֹת וּמְגִיבוֹת מִהַעֲרֻבוֹת הַשֶּׁכֶלִית – הֵרִי זֹת תַּחֲתֵי הַמֵּתִים הָאֲמִתִּית.

ה'תש"ג

יב סיון

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תנאי: וכדברים . . . 156" להקדים.

בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה – חיו"ד בקמץ ולא בסגול.

אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: אֶהוּב אֶת הַבִּקְרָת, כִּי הִיא תַעֲמִידָךְ עַל הַגִּבּוֹה הָאֲמִתִּי.

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' ב

למעשר בהמה, שכשם שאין מפרישים מעשר דגן משנה אחת
על חברתה, כך גם במעשר בהמה.
תמזה הגמרא: וְכָה רֵאִיתִי לַמַּעַט חֲדָשׁ וְיִשָּׁן וְלִרְבוֹת עוֹזִים
וְכַבְשִׁים, וְלֹא לַמַּעַט עוֹזִים וְכַבְשִׁים וְלִרְבוֹת חֲדָשׁ וְיִשָּׁן. מִתְרַצָּת
הַגְמָרָא: אָמֵר רַבָּא, אָמֵר קְרָא בְּהַמְשָׁךְ הַפְסוֹק "שָׁנָה שָׁנָה",
וְלִוְדִּים מִכָּךְ שֶׁרָק לְשָׁנָה הִקְשָׁתִּיו – מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה הוֹקֵשׁ
לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן רַק לִגְבִי דִין הַתְּלוּי בַּשָּׁנָה, דִּהִינּוּ שֶׁלֹּא יִתְרוֹם מִן
הַחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן, וְלֹא לְדָבָר אֲחֵר – וְלֹא לִגְבִי חוֹבַת הַפְּרָשָׁה מִמֶּנּוּ
עַל מִינוֹ, וְלִכְךָ אֲפֻשֶׁר לַעֲשֹׂר מִמֶּנּוּ אֶחָד עַל מִין אֲחֵר, כְּגוֹן
מִכְבָּשִׁים עַל עוֹזִים.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת דִּין תְּרוּמַת דָּגָן מִמֶּנּוּ עַל שֶׁאִינוּ מִינּוּ: תִּנֵּן הָתָם
(תְּרוּמוֹת פ"ב מ"ד), אֵין תְּרוּמָתָן מִמֶּנּוּ עַל שֶׁאִינוּ מִינּוּ, וְאִם תִּרְם אֵין
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מִבְּרֵית הַגְמָרָא, מִנָּה הֵנִי מִלֵּי, אָמֵר רַבִּי אֲמִי
אָמֵר רַבִּי יֵנָאי, וְאָמֵר לֵה אָמֵר רַבִּי אֲמִי אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיָשׁ, כְּתוּב (בְּמִדְבָר י"ח יב) 'כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן',
וְכִין שֶׁנֶּאֱמַר 'חֶלֶב' בְּתִירוֹשׁ וְ'חֶלֶב' בִּיצְהָר, דִּרְשׁוּ שְׁבִיתוֹר זֶה
אָמֵרָה תְּוֹרָה תֵּן חֶלֶב לָזֶה וְחֶלֶב לָזֶה – הַפֶּרֶשׁ מִכָּל מִין בַּפְּנֵי
עֲצָמוֹ חֶלֶק טוֹב לַמַּעֲשֵׂר, וְלֹא מִמֶּנּוּ עַל שֶׁאִינוּ מִינּוּ.

בַּהֲמָה וְאֶחָד מַעֲשֵׂר דָּגָן, וְבַחֲזִכִּיר הַכְּתוּב אֶת שְׁתֵּי הַמַּעֲשֵׁרוֹת
יחד, וּמִקִּישׁ מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן, מֵה – כֹּשֶׁם שֶׁמַּעֲשֵׂר דָּגָן
מִחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא מִתַּעֲשֵׂר, אֲלֹא צָרִיךְ לַעֲשֹׂר מִפִּירוֹת כָּל שָׁנָה
עַל פִּירוֹתֶיהָ, שֶׁהִי נֹאמֵר בּוֹ (שם) 'עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר אֶת כָּל תְּבוּאוֹת
זֶרַע הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה', אָף מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה שֶׁהוֹקֵשׁ
לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן, מִחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא מִתַּעֲשֵׂר, אֲלֹא צָרִיךְ לַעֲשֹׂר
מִבְּהֻמוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה.
מַקְשָׁה הַגְמָרָא: אִי הָכִי שְׁחָדֵשׁ וְיִשָּׁן אֵין מִתַּעֲשֵׂרִים מִזֶּה עַל זֶה
מִפְּנֵי הַהִיקֵשׁ לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן, כִּבְשִׁים וְעוֹזִים נִמְי לִימָא – גַּם כִּבְשִׁים
וְעוֹזִים נֹאמֵר שֶׁאִינֶם מִתַּעֲשֵׂרִים מִזֶּה עַל זֶה, כִּיִּן שֶׁמִּקִּישׁ הַכְּתוּב
מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן, וְכֵה מַעֲשֵׂר דָּגָן מִמֶּנּוּ עַל שֶׁאִינוּ מִינּוּ
לֹא מִתַּעֲשֵׂר, אָף מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה מִמֶּנּוּ עַל שֶׁאִינוּ מִינּוּ לֹא
מִתַּעֲשֵׂר. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: רַבִּי יִרְחִימֵל – רִיבְתָהּ הַתּוֹרָה וְאִמְרָה
(וּקְרָא כו לב) 'וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקֶרֶב יִצְאָן', וּמִשְׁמַע שֶׁכָּל מִינֵי הַצֵּאָן
נִחֲשָׁבִים כְּמִין אֶחָד לַעֲנִין מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְלִכָּן כִּבְשִׁים וְעוֹזִים
מִתַּעֲשֵׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.
מַקְשָׁה הַגְמָרָא: אִי הָכִי כָל הַנִּקְרָא 'צֵאָן' מִצְטָרֵף לַמַּעֲשֵׂר, חֲדָשׁ
וְיִשָּׁן נִמְי נַעֲשֵׂר מִזֶּה עַל זֶה, כִּיִּן שְׁשֻׁנֵּיהֶם כְּלוּלִים בְּשֵׁם 'צֵאָן'.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הֵא בְּתִיב 'עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר', וְהוֹקֵשׁ מַעֲשֵׂר דָּגָן

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' א

מִמִּימֵי דְפִרְת' – לֹא אִשְׁתָּה מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת, מִי פֶּרֶת הוּא דָּלָא
שְׁתִּינָא – הִרִי אָמֵר שֶׁרָק מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת לֹא יִשְׁתָּה, הֵא מִנְהֵרָא
אֲחֵרִינָא שְׁתִּינָא – אֲבָל מִמִּימֵי נַהֵר אֲחֵר כֵּן יִשְׁתָּה, כִּי בְּנִדְרִים
הוֹלְכִים אֲחֵר לִשְׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וּמִלְשׁוֹנוֹ מִשְׁמַע שֶׁהַתְּכוּיִן שֶׁלֹּא
לִשְׁתוֹת מִמִּי נַהֵר הַנִּקְרָא 'פֶּרֶת', אֲלֵא דָּאֵמֵר 'לֹא שְׁתִּינָא מִמִּינִי
דָּאֵתוֹ מִפֶּרֶת' – לֹא אִשְׁתָּה מִמִּי שֶׁבָּאוּ מִנַּהֵר פֶּרֶת, וְלִכָּן נֹאסֵר
בְּשִׁתִּית מִימּוֹת כָּל הַנְּהָרוֹת שֶׁבַעֲוֹלָם, דָּאֵמֵר רַב יְהוֹנָה אָמֵר רַב,
כָּל הַנְּהָרוֹת שֶׁבַעֲוֹלָם נִמְצָאִים לְמִטָּה מְשֻׁלָּשׁ נְהָרוֹת, דִּהִינּוּ
שֶׁהֶם נִמּוּכִים יוֹתֵר מִנְּהָרוֹת הַחֹדֶקל פִּישוֹן וְגִיחוֹן, שֶׁכָּל הַנְּהָרוֹת
שֶׁבַעֲוֹלָם בָּאִים מֵהֶם, וְשֻׁלָּשׁ נְהָרוֹת אֵלּוּ, נִמְצָאִים לְמִטָּה מִנַּהֵר
פֶּרֶת, הִרִי שְׁמִימֵי כָּל הַנְּהָרוֹת נִמְשָׁכִים מִנַּהֵר פֶּרֶת שֶׁהוּא גְבוּהָ
מִכּוּלָם, וְדֶרֶךְ הַמַּיִם לִילָךְ מִמֶּקוֹם גְּבוּהָ לְנִמּוּךְ.
מַקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהֵאֵימָא

שֶׁהִירְדָן יוֹצֵא מִדָּן.
אָמֵר רַב כְּהֵנָא, וְכִירוֹתֶיהָ דִּירְדָּנָא – מִקּוּרוֹ שֶׁל נַהֵר הִירְדָן יוֹצֵא
מִמַּעֲרַת פְּמִיִּים, וְלִכָּן יוֹצֵא דָּאֵמֵר אָדָם 'לֹא שְׁתִּינָא מִינִי
מִמַּעֲרַת פְּמִיִּים' – לֹא אִשְׁתָּה מִינִי מִמַּעֲרַת פְּמִיִּים, אֵיתְסֵר לִיָּה
כְּבֻלִּיהָ יִרְדָּנָא – נֹאסֵר בְּכָל מִימֵי הִירְדָן. וְכִירוֹתָא דִּירְדָּנָא כְּבֻלָּה
– מִקּוּרוֹ שֶׁל הָדֵם בְּגוֹף יוֹצֵא מִהַכְּבֵד, כְּדִרְבִּי יִצְחָק, דָּאֵמֵר רַבִּי
יִצְחָק, כְּבֵד שְׁנִימוֹת מִטָּמְא בְּרִבְעִית – כְּבֵד שֶׁל מֵת, שְׁנִימוֹת
וְנַעֲשָׂה מִשְׁקָה, מִשְׁעֵרִים אוֹתוֹ בְּרִבְעִית כְּדִין דֵּם הַמִּטָּמֵא בְּאוֹהֶל,
וְאֵין מִשְׁעֵרִים אוֹתוֹ בְּכֻזִּית כְּבֵשֶׁר, וּמוֹכַח שֶׁכְּבֵד הוּא דֵם. וְכִירוֹתָא
דְּמִיָּא פֶּרֶת – מִקּוּרָה כָּל מִימּוֹת הַנְּהָרוֹת בַּעֲלוֹם מִגִּיעַ מִנַּהֵר פֶּרֶת,
דָּאֵמֵר רַב יְהוֹנָה אָמֵר רַב, הַנְּזִיר שֶׁלֹּא יִשְׁתָּה מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת,
אָסוּר בְּשִׁתִּית כָּל מִימּוֹת הַנְּהָרוֹת שֶׁבַעֲוֹלָם. מִבְּרֵית הַגְמָרָא:
הִכִּי דְּמִי – בִּיאִיָּה אוֹפֵן מִדּוּבֵר, אֵילִימָא דָּאֵמֵר 'לֹא שְׁתִּינָא

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

שותפות ב'דבר שלא בא לעולם'

שמשכיר את עצמו צריך לעשות קנין (משיכת כלי העבודה או קבלת חלק מהשכר), ובלעדי זה אין התחייבות, והרי השותפים לא עשו קנין להשכרת גופם זה לזה. אמנם, פועל שהתחיל במלאכתו לבעל הבית - התחלת המלאכה היא הקנין, ולפי זה בשותפים שהתחילו במלאכתם, יסכים הרמב"ם שנעשו כשכירים זה לזה. וכן כתב הטור (ח"מ רס"ק עז): "אם התחילו השותפים לעשות - אז נתקיים הקנין".

ואת קושיית הראב"ד מהאומרת 'יקדשו ידי לעושיהן' מיישב ה'כסף משנה', שאין זה דומה, כי יכולה לאסור את מעשי ידיה אף שלא באו לעולם כי האיסור חל מתורת הנדר. וה'חתם סופר' (שם) מוסיף הסבר:

אמירת 'יקדשו ידי לעושיהן' היא כנדר להקדש ו'אמירה לגבוה כמסירה להקדש', היינו שעצם האמירה נחשבת כקנין ולכן נאסרו מיד מעשי ידיה, אבל התחייבות השותפים נחשבת קנין רק לאחר שהתחילו במלאכתם או בעשיית קנין באמירה מפורשת שמשכירים גופם זה לזה.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ד, הלכה ב: האמנין שנשתתפו באמנות - אף על פי שקנו מידם, אינם שתפין... שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם.

וכתב הראב"ד שרבותיו חולקים וסוברים שאפשר לעשות שותפות ב'דבר שלא בא לעולם', כי אדם יכול להקנות את עצמו לחברו, וכמו שהעבד משעבד את גופו לעשות מלאכות שלא באו לעולם כי גופו בעולם, כך גם השותפים, אף שמלאכתם עדיין אינה בעולם, כל אחד מהם מקנה את גופו לחברו ומשתעבדים זה לזה (ראה כסף משנה). וכמו האומרת 'יקדשו ידי לעושיהן' (נדרים פה, ב) שאוסרת את מעשי ידיה לבעלה בנדר אף שלא באו לעולם, כי הידיים ישנן בעולם. וה'כסף משנה' (בה"א) מבאר את שיטת הרמב"ם:

אין השותפים דומים לעבד, כי העבד גופו משועבד, אבל שותפים אינם משעבדים את גופם זה לזה, והתחייבותם לשותפות ברווחים היא כמכירת דבר שלא בא לעולם. ומוסיף ה'חתם סופר' (ח"מ סי' צו): אף אם נאמר שנעשו כמשכירים עצמם זה לזה למעשה ידיהם, הרי גם פועל

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

למי מגיע החזר המס?

וכאילו ביקשו כולם ביחד, ולכן כולם זוכים ברווח, ורק כאשר המחילה הגיעה ביוזמת המוכסים ללא בקשת אחד השותפים ופירשו שהמחילה היא לאחד מהם - הוא לבדו זוכה בה (נתיבות המשפט קצח, א).

וכל זה בשותפים בעסק, אך שניים שלוו סכום כסף ביחד ואחד מהם שכנע את המלווה למחול לו - הוא לבדו זוכה ברווח המחילה, כי כאשר אין בין השניים שותפות עסקית, אין האחד חייב לפעול גם בעבור חברו (נתיבות המשפט, שם).

ומעשה בשניים שרכשו יחד מתנה לחברם, ולאחר מכן נודע לאחד מהם שבאפשרותו לקבל החזר מס על הרכישה עקב נסיבות אישיות, ולפי האמור נראה שכאשר הסדר החזרת המס נעשה לאחר שהסתיימה השותפות ביניהם, אין עליו לחלוק את הרווח עם חברו. אמנם, אם דמי המחילה גדולים משיעור חלקו, עליו להתחלק ביתרה עם שאר השותפים. ולכן כאשר החזר הוא על כל המס ולא רק על חלקו של המבקש, עליו לחלוק את הרווח עם חברו (משפטי ליעקב ג, טז).

הלכות שלוחין ושותפין פרק ה, הלכה ז: שתפין שפחלו להן מוכסין, מחלו לאמצע. ואם אמרו: משום פלוני מחלנו - מה שפחלו, מחלו לו.

ונחלקו ראשונים בביאור ההבדל בין שני המקרים.

לדעת המהר"ם מרוטנבורג (הובא במדרכי ב"ק פ"י, קעז) במקרה הראשון מדובר כשאחד השותפים הגיש בקשת מחילה סתמית ולא בקשה אישית בעבורו, ולכן המחילה נחשבת עבור העסק וכל השותפים נהנים ממנה. ואילו במקרה השני מדובר שהבקשה הייתה בעבורו, ולכן הוא לבדו זכאי ליהנות ממנה.

אך רבינו שמחה (הובא ברא"ש שם, כה) ביאר שבכל מקרה שהמחילה הגיעה כתוצאה מבקשת אחד השותפים, אף אם ביקש רק בעבורו - כולם זוכים בה, ובמקרה השני מדובר שהמחילה הגיעה מהמוכסים ללא בקשה כלל ואם פירשו שמוחלים עבור פלוני, הוא לבדו זוכה ברווח. וזאת משום שכל פעולה שעושה שותף בעסק, עליו לעשותה עבור כולם, ונמצא שגם הבקשה היא בשליחות כולם (אף אם ביקש רק לעצמו)

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

מתי משיבועים מספק?

הרשב"א (תשובות ח"א סי' תתקכ) אפשר להשביע מספק רק בן בית, כי היות והוא מתעסק בענייני הבית הרי הוא מורה היתר לעצמו (ראה לעיל ה"א).

והרשב"א הביא שתי הוכחות לדבריו: א) המשנה (שבועות מה, א) הביאה הלכה זו של שבועה בתביעת ספק, רק לגבי בן בית, ואם הוא הדין גם בשליח שאינו בן בית (כדברי

הלכות שלוחין ושותפין פרק ט, הלכה ה: המשלח ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח בידו מעות לקנות לו סחורה... הואיל ונשא ונתן במקומו חברו, הרי זה כבן בית; ויש לו להשביעו מספק, שלא גזל כלום.

לדעת הרמב"ם כל שליח שנשלח לבצע עסקה, יכול משלחו להשביעו מספק שלא גזל לו כלום, אבל לדעת

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלא

לקנות, אמורים בשליח המורשה לבצע את העסקה ללא הגבלת מחיר, כי באופן כזה הוא מורה היתר לעצמו לקחת מכסף הבעלים, באמרו לעצמו: הרי יכולתי למכור בזול או לקנות ביוקר ובזכותי העסקה טובה יותר ומגיע לי שכר, ולכן תיקנו חכמים להשביעו מספק. אך השולח כסף ביד שליח להחזיר חוב וכדומה, אין סיבה שיוורה היתר לעצמו שהרי לא הוסיף כל רווח לבעלים, ובזה גם לדעת הרמב"ם אינו חייב שבועה מספק, אלא שמאוחר יותר תיקנו חכמים 'שבועת היסט', כאשר המשלח טוען כנגד השליח בטענת ברי.

הרמב"ם) היה צריך לפרש זאת, כי זהו חידוש גדול יותר. (ב) אמרו בגמרא (קידושין מג, ב) שהשולח כסף בידי שני שלוחים לפרוע את חובו, השלוחים נאמנים להעיד שפרעו את החוב ("הן הן שלוחיו הן הן עדיין"), ורק לאחר שתיקנו חכמים 'שבועת היסט' לכופר הכול, הרי אם המלוה טוען שלא נפרע חייבים השלוחים להישבע שנתנו לו את הכסף, אבל קודם התקנה נאמנים בלי שבועה. ואם כן, מדוע כתב הרמב"ם שהשליח חייב להישבע על תביעת ספק?
ומבאר ה'תומים':
דברי הרמב"ם שמשביעים מספק שליח שנשלח למכור או

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

שימוש בפועל יהודי לעבודות נחותות

(משפטי שמואל).

וה'מגן אברהם' (שם, וראה מחצית השקל שם) יישב את המנהג על פי דברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "במה דברים אמורים (שאסור לעבוד בו עבודת עבד) - בעבד עברי, מפני שנפשו שפלה במכירה, אבל ישראל שלא נמכר מותר להשתמש בו כעבד", ומשרתים אלו דינם כבני חורין ולא כעבדים, כי פועל יכול לחזור בו אפילו באמצע היום, בשונה מעבד המשועבד לאדון ואינו יכול לחזור בו, ולכן אין נוהג לגביהם האיסור של עבודת עבד (ואילו דין עבד עברי אינו נוהג היום כלל).

אמנם גם בימינו יתכן פועל שאין לו זכות חזרה, וזאת באופן ששילמו לו את השכר מראש קודם העבודה, ודינו כעבד שאינו יכול לחזור בו אלא אם כן ישלם מיד את תורת התשלום, אך כל עוד אינו בידו לשלם, חייב להמשיך לעבוד, ונראה שבמקרה כזה יהא בו איסור תורה של "לא תעבוד בו עבודת עבד" (הערות למסכת סוטה ג, ב).

הלכות עבדים פרק א, הלכה ז: **כָּל עֶבֶד עֲבָרִי - אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל שְׁקָנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ בְּדָבָרִים בְּזוּיִם שֶׁהֵם מִיְחָדִין לַעֲשֵׂת הָעֲבָדִים, כְּגוֹן שִׁילּוּף אַחֲרָיו בְּלִי לְבֵית הַמֶּרְחָק, אוּ יַחְלֹץ לוֹ מִנְעָלָיו, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד".**

בתקופות קדומות נהגו להשתמש במשרתים להולכת הבגדים לבית המרחץ, והפוסקים תמחו על כך: מדוע אין חוששים לאיסור "לא תעבוד בו עבודת עבד"?

והשל"ה (הובא במגן אברהם אור"ח סי' קסט, סק"א) ביאר כי מאחר וזהו המנהג המקובל, נמצא שמלכתחילה נשכרו המשרתים על דעת כן, ומאחר והסכימו לכך, הדבר מותר.

ויש שכתבו שמחילת המשרת מועילה כמו באיסור להשתמש בכהן, שאם מחל על כבודו מותר להשתמש בו (אוצר המלך). אך יש שהעירו על כך, כי אמנם הכהן יכול למחול על כבודו, אך אין מחילתו מתירה עלבון וביזיון, ואם כן גם לגבי 'עבודת עבד' שהיא עבודת ביזיון אין מועילה מחילה

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

כפיית האב לפדות את בתו

שבני משפחתו יחזרו ויפדוהו, ויחזור ויעשה כן כמה פעמים ונמצא גורם הפסד לבני משפחתו, אבל האב שמוכר את בתו הוא זה שצריך לפדותה ואין כל הפסד אף אם יעשה כך כמה פעמים.

וה'שאלת יעבץ' (ח"א סי' א) ביאר:

הגמרא דנה במקרה שבני המשפחה באים לפדותה מרצונם (כאשר לאב אין כסף לפדותה) והאב מתנגד לכך כי הבת תחזור אליו ופרנסתה תהיה עליו, ועל כך אמרו שהקרובים פודים אותה נגד רצון האב. והלכה זו היא רק לדעת רבי שמעון שאמה עבריה אינה חוזרת ונמכרת, כי לדעת חכמים שהאב יכול למכרה שנית אין טעם לכופר את בני המשפחה לפדותה.

אבל הרמב"ם האומר "כופין את האב לפדותה" מדבר בכפיית האב שהוא יפדה את בתו (אם יש לו כסף), והלכה זו היא גם לשיטת חכמים, שהאב יכול למכור את בתו בשנית (וכך פוסק הרמב"ם), ואין לחשוש שיחזור וימכרנה שהרי שוב יכפוהו ביד-דין לפדותה.

הלכות עבדים פרק ד, הלכה ב: **אִין הָאֵב רִשְׁאִי לְמַכֵּר אֶת בָּתּוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הָעֵנִי... כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפֻדְתָּהּ אַחֵר שְׁמִכְרָהּ, מִשּׁוּם פְּנֵי מִשְׁפָּחָהּ.**

האב שמכר את בתו לאמה כופים אותו לפדותה, וכגון שנפלו לו נכסים בירושה לאחר המכירה (ראה משנה למלך), אבל עבד עברי אין כופים את קרובי משפחתו לפדותה. ובטעם ההבדל בין העבד לאמה, אמרו בגמרא (קדושין יח, א) שעבד עברי יכול למכור עצמו שוב לאחר שיפדוהו, ואם כן מה הועילה הפדייה. אבל אמה העבריה, לדעת רבי שמעון, אינה נמכרת לאחר שנפדתה, וכיון שהפדייה ברת-תוקף כופים אותו לפדותה.

והקשה ה'כסף משנה':

כיון שהרמב"ם (לחלן ה"ג) פסק שהאב כן יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות, כרבנן (קדושין שם) מדוע אין דינה כעבד עברי אלא כופים את האב לפדותה?

ותירץ:

יש לחלק בין עבד לאמה. בעבד יש מקום לחשוש שישכור וימכור את עצמו וייקח את דמי המכירה לעצמו, בהסתמך

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

להתנהג בכבוד עם העבד

כך להאכיל את בהמתו, אלא שהנהגה זו נובעת מחסד ורחמים של האדם.

ומהנהגה זו כלפי בהמתו, מובן כי גם מה שהתירה תורה להעביד עבד כנעני בעבודת פרך (לעיל פ"א ה"ז), הרי זה משום שעבודת העבד כוללת גם "דברים בזויים שהם מיוחדים לעשיית העבדים" (שם ה"ז) וחלק ממהות ה'עבדות' הוא שהעבד לא ימנע מלעשות דברים בזויים, ולכן יש מקום להעבידו בפרך כדי שירגיש את היותו עבד.

ואכן מצד 'דרכי החכמה' לחוד מותר להעבידו בפרך, אך מי שהוא 'רחמן ורודף צדק' מתנהג ברחמים גם כלפי עבדו, משווה אותו אליו במאכל ובמשקה ואף מקדים מזונותיו לסעודתו.

וזהו שכתב הרמב"ם (בהמשך ההלכה) שציוונו להידמות למידותיו של הקב"ה ש'רחמי על כל מעשיו', היינו להתנהג ברחמים לא רק לפי המחויב על פי טבע בני אדם אלא כפי מידתו של הקב"ה שהיא למעלה מגדר אנושי, ולהקדים מזון בהמתו לסעודתו ולהתנהג עם עבדו באופן מכובד ביותר.

(לקוטי שיחות זל, עמ' 73)

הלכות עבדים פרק ט, הלכה ח: מִתָּר לְעַבְדֵּךְ בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי בְּפָרְדָּהּ. וְאִם עַל פִּי שְׁתֵּדִין כָּךְ, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדִרְכֵי הַחֲכָמָה שִׁיְהִי אָדָם רַחֲמָן וְרֹדֵף צֶדֶק... וְיֵאָכְלוּ וְיִשְׁקוּ מִכָּל מֵאֲכָלוֹ וּמִכָּל מִשְׁקָהוּ. חֲכָמִים הָרַאשׁוֹנִים הָיוּ נוֹתְנִין לְעַבְדֵּךְ מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל... וּמִקְדִּימֵין מִזֶּזֶן הַבְּהֵמֹת וְהָעֶבְדִּים עַל מִזְנוֹתָ עֲצָמָן.

וצריך להבין:

א. הנהגה זו - להקדים מזון הבהמות לסעודת בעליהן - מובאת בגמרא (ברכות מ, א) כהוראת דין: "אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו" ומדוע הביאה הרמב"ם כהנהגת חכמים הראשונים? ב. בגמרא נאמר שיש להקדים ולהאכיל את הבהמות, ואילו הרמב"ם הוסיף גם עבדים! והביאור:

הרמב"ם צירף את העבדים להנהגה עם הבהמות כדי להדגיש שהנהגה בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא מידת חסידות לפני משורת הדין, כי על פי שכל אין סיבה להקדים מזונות בהמתו לסעודתו, שהרי הבהמות נבראו לשמש את האדם (קידושין פב, ב), ומשורת הדין עליו לאכול קודם ואחר

שבת קודש י"ב סיון ה'תשע"ט

מתי השואל רשאי להשאיל?

אפילו בשאלה, שלא תאמר מי שמשאל לא היה בדעתו להשאיל ולעשות חסד אלא לזה".

וה'מחנה אפרים' (שכירות סי' יט) הסיק מדברי הרשב"א שבדבר שעשוי להשכיר ולהרוויח ממנו אין המשכיר יכול לומר 'אין רצוני שיהא פיקדוני ביד אחר', וכן בחפץ העשוי להשאלה רשאי השואל להשאיל לאחר ואין אומרים שדעתו של המשאל היתה לעשות חסד רק לשואל זה.

אולם הרמ"א (ח"מ סי' שמב) מביא את דברי הרשב"א להלכה "דבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו, כגון בית או ספינה, מותר [לשואל] להשאיל [לאחר]" ומפרש שרק בדבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו אמרו שמותר לשוכר להשכיר ולשואל להשאיל.

וכן פסק אדמו"ר הזקן (ח"מ הלכות שאלה, ד): "השואל ספר מחברו רשאי להניח לאחר לקרות בו ברשותו, ואינו חושש שמא אין רצונם של בעלים שיהיה פיקדונם ביד אחר כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו, ואין לחוש כלל שמא המשאל אינו רוצה להשאיל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה...". שלדעת אדמו"ר הזקן סברת הרשב"א, שאין אומרים שרצה לעשות חסד רק עם זה ולא עם אחר, היא דיוקא כשהספר נשאר בבית השואל הראשון ואין השואל השני רשאי לקחת את הספר לביתו.

הלכות שכירות פרק א, הלכה ד: אִין הַשׁוֹאֵל רִשְׁאִי לְהַשְׁאִיל; אִפְלוּ שָׁאֵל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁכָּל הַקּוֹרֵא בּוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה - לֹא יִשְׁאִילֵנוּ לְאַחֵר. וְכֵן אִין הַשׁוֹכֵר רִשְׁאִי לְהַשְׁכִּיר; אִפְלוּ הַשְׁכִּירוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֵר; שֶׁחֵרָה זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'אִין רְצוֹנִי שִׁיְהִי פִקְדוֹנִי בְּיַד אַחֵר'.

וכתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אקמה) שהשוכר בית מחברו יכול להשכיר לאחרים, ומה שאמרו שהשוכר אינו רשאי להשכיר והשואל אינו רשאי להשאיל, הוא רק במטלטלין שאין דרך הבעלים לעסוק בהשכרתם ובהשאלתם (מפני שמטלטלין ניתן להבריא בקלות והבעלים אינו רוצה שיהיו מטלטלי אצל אחרים, אבל מטלטלין שקשה להבריא ודרך הבעלים להשאיל אותם, מותר להשאיל לאחרים).

והביא ראיה מהגמרא (ב"מ יא, א): "מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה. אמר רבן גמליאל: עישור שאני עתיד למוד, נתון ליהושע ומקומו מושכר לו; ועשור אחר שאני עתיד למוד - נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עישור שאני עתיד למוד, נתון לרבי אלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה". ומוכח שרבי יהושע השכיר לרבי אלעזר בן עזריה את המקום ששכר מרבן גמליאל.

וממשיך הרשב"א: "ולא בשכירות בלבד אמרו, אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ו' י"ב סיון תשע"ט

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

הלכות שלוחין ושותפין

פרק שני

(1) נתבארו בו דין מי שאינו נעשה שליח, ודין סרסור שהוא כמו שליח, וכמו כן דיני שמירה שעל השליח.

1 א. אין² העובד פוכבים נעשה שליח³ לדבר מן הדברים שפעולם⁴. וכן⁵ אין ישראל נעשה שליח לעובד פוכבים⁶ לדבר מן הדברים. שנאמר⁷: בן תרימו גם⁸ אתם - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית⁹. והוא הדין לכל התורה בלה¹⁰. ומה¹¹ משלוחכם¹² בן ברית, אף בכל התורה בלה המשלח בן ברית¹³.

(2) קידושין מא: ובבא מציעא עא: (3) היינו, שאין ערך חוקי לשליחות, ואין מעשי השליח מתייחסים למשלח. ומכיוון שלא כתב רבינו כאן שאינו נעשה שליח לישראל - נראה שאפילו לגוי אינו נעשה שליח, וראה במשנה למלך. (4) כלומר, הדברים שצריכים למעשה הבעלים או שלוחם. (5) בבא מציעא שם. (6) לפי שאין הגוי יכול למנותו שליח. (7) כן הוא בקידושין שם ובבבא מציעא שם. (8) שהמלה "גם" מרבה את השליח, ואחרי שלמדנו דין השליחות ממקום אחר, הרי שהיא באה לציין פרט חדש בשליחות, והוא, שאין שליח אלא בן ברית (סמ"ע סימן קפה סעיף קטן א). (9) מושג רחב יותר מ"בן ישראל", וכולל גם עבדים כנענים (ראה להלן הלכה ב), שאף על פי שאינם מחויבים אלא בחלק מן המצוות, - נקראים הם בני ברית לפי שיש להם חלק בברית שבין נותן התורה ומקיימיה, ראה גיטין כג: ורש"י שם דיבור המתחיל אף שלוחכם בני ברית [וכן נראה בבבא קמא טו.]. ולענין שליח העבד בגירושין, עיין פרק ו מהלכות גירושין הלכה ו. (10) שהכל נלמד מתרומה. בניגוד לדברי רב אשי בבבא מציעא שם, שרק בתרומה אין שליחות לגוי. (11) אף זה שם. (12) היינו, ה"אתם" הנאמר בתרומה. (13) בניגוד לדברי רב אשי (בבא מציעא שם לפי לשון שני) שישאל נעשה שליח לגוי.

8 ב. עושה אדם שליח איש או אשה¹⁴, ואפלו אשת איש¹⁵. ואפלו עבד¹⁶ ושפחה¹⁷, הואיל והן בני דעת וישנן במקצת מצוות, נעשין שלוחין למשא ומתן¹⁸.
11 אבל מי שאינן בני דעת, והן חרש שוטה וקטן - אין נעשין שלוחין¹⁹, ולא עושין שליח²⁰. אחד הקטן ואחד הקטנה²¹. לפיכך²², השולח²³ בנו קטן²⁴ אצל החנווני²⁵, ומדד לו באסר שמן, ונתן לו את האסר²⁶, ואבד את השמן ואת האסר²⁷ - החנווני חייב לשלם²⁸; שלא שלחו אלא להודיעו²⁹, ולא היה לו

17 לשלח אלא עם בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם
18 פרש ואמר: שלח לי עם הקטן - הרי זה פטור³⁰.

(14) משנה בעירובין עט: שמזכה העירוב על ידי בתו ואשתו, וזיכוי זה הוא מטעם שליחות, הרי שאשה נעשית שליח (כסף משנה), וכן הוא בגיטין סב: שהאשה נעשית שליח לקבלת הגט, ובקידושין נב. אמרו שהאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושה. (15) שאינה לגמרי ברשותה. עירובין שם במשנה שמזכה על ידי אשתו. וכן בגיטין כג: במשנה שבין הנשים המביאות גיטה - אף צרתה ויבימתה. (16) עבד כנעני. כן מפורש בגיטין כג: ש"העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו". (17) כנענית. כן מפורש בגיטין שם שהשפחה זוכה בשטר השחרור עבור העובר שלה. (18) זה מוסב על עבד ושפחה. שרק למשא ומתן נעשים שלוחים, אבל לגיטין וקידושין לא. לפי שאינם בתורת גיטין וקידושין (גיטין כג: ופרק ו מהלכות גירושין הלכה ו). (19) גיטין כג. במשנה, וההנמקה בגמרא שם. (20) גיטין סה. במשנה "שאיין קטן עושה שליח". (21) גיטין שם במשנה, בקטנה שאינה עושה שליח להבאת הגט, ועל זה בא הסיכום: "שאיין קטן עושה שליח". וכתב כן רבינו בכדי שלא לתת מקום לטעות, שקטנה שעדיפה מקטן, שהוא אין לו קניין חצר, והיא יש לה (פרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט) - יש להם גם שליחות, ולפיכך השמיענו שאף הקטנה אינה בכלל שליחות (הרדב"ז). (22) כלומר, כשם שהדין הוא שאינו נעשה שליח אלא בר דעת - כמו כן היא דעת בני אדם, שאינם רוצים לעשות שליח אלא בר דעת. (23) בבא בתרא פז: במשנה, וכחכמים ולא כרבי יהודה. (24) תוספת פירוש של רבינו וכן כתב בפירוש המשניות שם. וכן הוא בסוף המשנה: "בזמן שהצלוחית ביד החינוק". (25) בחנווני הרגיל אצלו, הדברים אמורים, שכבר מסר לו שני איסרים קודם לכן ועכשיו לא מסר לבנו הקטן כלום (כפירוש אית דמפרשי שהביא הרשב"ם שם פח. דיבור המתחיל ורבי יהודה סבר). ובנוסחאות אחרות במשנה שם: "השולח את בנו אצל חנווני ופונדיון (שני איסרים) בידו", ועיין רשב"ם שם. (26) כלומר, החנווני נתן לו את האיסר העודף מן הפונדיון שקיבל מאביו. (27) לא הזכיר רבינו את הצלוחית לפי שכאן מדובר כשהחנווני נתן לו בצלוחיתו. ואם הביא הקטן צלוחית משלו ושברה - פטור החנווני, שהרי השולח איבדה מדעת במסרו לקטן. ואם לקחה החנווני ממנו והשתמש בה לצרכו, הרי זה שואל שלא מדעת ודינו כגזולן שחייב בהשבה, כן מפורש בגמרא שם. וכתבו רבינו בפרק ג מהלכות גזילה הלכה טו (רדב"ז). (28) עבד השמן ועבד האיסר (=העודף). כדעת החכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה, שאמר שעל מנת כן שלחו. (29) שהוא זקוק לשמן, אבל לא התכוון לעשות את הקטן שליח. (30) כשם שאמרו בגמרא שם, שאם מסר השולח לקטן את הצלוחית פטור עליה החנווני אם שברה הקטן, מפני שהיא אבידה מדעת, - הוא הדין אם אמר לו שלח לי

17 שְׁטַר מְכָר בְּשָׁמִי - אֵין פּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְכָתֹב לוֹ
18 שְׁטַר אַחֵר בְּשֵׁם רְאוּבֵן⁴³. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ בַּתְּחִלָּה⁴⁴
19 וְאָמַר לוֹ: לְעֶצְמִי אֶקְנֶה, וְזֶה שְׁאֶכְתֹּב שְׁטַר בְּשֵׁם
20 לְוִי, כְּדִי שְׂלֹא יִדְעוּ בִּי שְׂאֵנִי הוּא הַקּוֹנֶה - הָרִי זֶה
21 כּוֹפֶהוּ לְחִזּוֹר וּלְכָתֹב שְׁטַר אַחֵר בְּשָׁמִי.

(41) בבא קמא קב: בברייתא ובגמרא שם קג. (42) וכוונתו הייתה שלא ידעו שהוא הקונה, כדלהלן. (43) אלא צריך לבקש מלוי, שעל שמו נכתב השטר, שיכתוב לו שטר לראובן (שם קג). ולא יכול הקונה לטעון שהמוכר צריך היה מייד להעלות על דעתו שהקונה וודאי קנה לעצמו, כי מי זה יקנה שדה לאחרים. (44) בגמרא שם אמרו שאפילו אם לא התנה עם המוכר, אלא לעדים בפני המוכר: "עוד שטר אחד תכתוב לי על שדה זו" כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר ואינו יכול לטעון כי היה סבור שלוי יכתוב לו שטר זה, שהרי אמר לעדים בפניו. וצריך עיון למה השמיט זאת רבינו, ועיין כסף משנה, לחם משנה ומשנה למלך.

22 ו. הַסֵּרְסוֹר⁴⁵ - שְׁלִיחַ⁴⁶ הוּא, אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹטֵל שְׂכָר
23 שְׁלִיחוֹתוֹ⁴⁷. לְפִיכָף⁴⁸, אִם שָׁנָה דַּעַת הַבְּעָלִים -
24 מְשַׁלֵּם מָה שֶׁהִפְסִיד. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שָׁנָתוֹ חִפְץ
25 לְשִׁמְעוֹן הַסֵּרְסוֹר, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי זֶה, וְאַל תִּמְכַּר
26 בְּפָחוֹת מִמָּאָה, וְהִלֵּךְ וּמְכָרוּ בְּחֻמְשִׁים⁴⁹ - מְשַׁלֵּם⁵⁰
27 הַחֻמְשִׁים מִבֵּיתוֹ. מְכַר בְּמֵאֵתִים - הִכָּל לְרְאוּבֵן⁵¹.
28 וְכֵן כָּל בִּיצָא בְּיָהּ. רְאוּבֵן אָמַר: בְּמָאָה אֶמְרָתִי
29 לְדָף⁵², וְהַסֵּרְסוֹר אָמַר: בְּחֻמְשִׁים אֶמְרָתִי לִי, וְכֵן
30 בְּחֻמְשִׁים מְכָרְתִּי - נִשְׁבַּע הַסֵּרְסוֹר שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה,
31 שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת⁵³. וְאִם כָּבֵד נָתַן לוֹ הַחֻמְשִׁים⁵⁴
32 - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְזוֹכָה
33 הַלּוֹקֵחַ⁵⁵. וְאִם יָדַע הַלּוֹקֵחַ שֶׁחִפְץ זֶה שֶׁל רְאוּבֵן
34 הוּא⁵⁶, וְזֶה הַמוֹכֵר לוֹ סֵרְסוֹר הוּא - יִחְזִיר הַחִפְץ
35 לְבַעְלָיו⁵⁷, וְיַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שָׁנָתוֹ לוֹ רְשׁוֹת לְמְכַר
36 בְּחֻמְשִׁים אוֹ שְׂרָצָה⁵⁹ בְּחֻמְשִׁים וְחִזּוֹר בּוֹ אַחֵר
37 שְׁקִנִּיתִי⁶⁰.

(45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור שהוא שליח ומקבל שכר עבודתו, דומה הוא לאלמנה המוכרת שהיא כשליחם של היורשים (עיין כתובות ק). ושכרה אתה שגובה מהם כתובתה (כסף משנה). (46) ולא שותף, וראה סמ"ע שם סעיף קטן א. (47) ראה להלן הלכה ז. (48) כלומר, מכיוון שהוא שליח, חלים עליו כל דיני השליחות, ואילו היה דינו כשותף היה יכול לומר לו: לטובת העניין כיוונתי ומכרתי בזול ולא היה צריך לשלם לו ההפסד, וכן הוא הדין אם מכר ביוקר היה צריך לקבל חלקו בריוח (סמ"ע שם). (49) ולא הודיע ללוקח שהוא

עם הקטן, שפטור (כסף משנה). ועוד שכל המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה היא, אם התכוון לעשות את הקטן שליח או לא, ואם כן, כשאמר מפורש שעושה שליח - בוודאי פטור לכל הדיעות. וראה תוספות בבא קמא קד. דיבור המתחיל רבה ולהלן הלכה ג.

1 ג. הָאוֹמֵר³¹ לְחִבְרוֹ: מִנֶּה שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, בֵּין מְלֻחַ
2 בֵּין פְּקֻדוֹן, שְׁלַחְהוּ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי, אֶפְלוּ הִיָּה קִטְן³²,
3 אִם רָצָה לְשַׁלְּחוֹ בְּיָדוֹ - נִפְטָר, וְאִינוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹ.
4 וְכֵן³³ שְׁנִים שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכָּל מִי שִׁירָצָה לְשַׁלֵּחַ
5 לְחִבְרוֹ מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שִׁירָצָה הַמְשַׁלֵּחַ - הָרִי זֶה
6 מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שִׁירָצָה לוֹ שֶׁהוּא רְאוּי³⁴ לְהוֹלִיךְ דָּבָר
7 זֶה. וְאִם נִגְנַב אוֹ אָבַד בְּיָדְךָ, אוֹ שֶׁכָּפַר בּוֹ הַשְּׁלִיחַ
8 - הָרִי הַמְשַׁלֵּחַ פְּטוֹר³⁵. שֶׁכָּל תַּנְאִי שֶׁבְּמִמּוֹן - קִנְיִם³⁶.

(31) בבא מציעא צח: בסוף המשנה, שאם המשאיל אומר לשואל לשלח לו בחזרה את הפרה ששאל ממנו, ביד שלוחו או ביד בנו, פטור השואל מכל התחייבות, וראה בכסף משנה. (32) שם במשנה: "ביד בני או ביד שלוחי", ו"בני" היינו קטן, שאם לא כן היינו "שלוחי" (כסף משנה). וכתב הסמ"ע (סימן קפח סעיף קטן ט) שאפילו אם לא ידע המשלח שהוא קטן, ואחרי כן נתברר הדבר - פטור המשלח, וזהו החידוש שהשמיענו כאן רבינו, מה שלא שמענו בהלכה ב. (33) הרי"ף בבבא קמא פרק הגזול עצים (דפוס ווילנא לז עמוד ב). (34) ואם שלח ביד מי שאינו ראוי, הרי זה כאילו אבדו בידיים (רדב"ז). וראה במשנה למלך להלן הלכה ז. (35) אם טוען זה שנשלח אליו, כי שליח זה אינו ראוי לשליחות זו ואם נגנב או נאבד או כפר השליח, המשלח ישלם - אין טענתו טענה ופטור המשלח. ובאופן זה פטור גם משבועה, כיוון שכך התנו אבל אם כפר בעצם התניית התנאי או שהכחישו באומר לו: לא שלחת לי על ידי שליח זה - חייב הוא להישבע שבועת היסת וכמו שכתב הראב"ד (רדב"ז). (36) בבא מציעא נא. כרבי יהודה.

9 ד. הַשְּׁלִיחַ³⁷ שֶׁקָּנָה אוֹ שֶׁמְכַר, וְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ
10 בְּדָבָר זֶה לְפְלוֹנִי, אֵף עַל פִּי שֶׁמְשַׁח³⁸ אוֹ שֶׁהִמְשִׁיחַ³⁹,
11 וְנִמְצָא שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַמְשַׁלֵּחַ - בָּטֵל הַמִּקְח
12 וּמִחְזִיר. וְאִם⁴⁰ לֹא הוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ - נִקְנָה
13 הַמִּקְח, וְיִהְיֶה הַדִּין בֵּינוֹ וּבֵין זֶה שֶׁשְּׁלַחוֹ.

(37) ראה למעלה פרק א הלכות ב"ג. (38) כקונה. (39) שמכר, ונתן לקונה לעשות משיכה. (40) בבבא בתרא קסט: אמרו ששליח ששינה וקנה שלא באחריות אף על פי שעיוות - המקח קיים (ראה למעלה פרק א הלכה ג) ובכתובות ק. אמרו ששליח שטעה מקחו בטל (ולמעלה שם הלכה ב). ומתוך סתירה זו בא רבינו לידי חילוק זה: אם לא הודיע שהוא משלח - מקחו קיים. ואם הודיע - מקחו בטל (כסף משנה, וראה למעלה פרק א).

14 ה. רְאוּבֵן⁴¹ שֶׁקָּנָה שְׂדֵה מְשֻׁמְעוֹן, וְאָמַר לוֹ: לְלֹוֹ
15 קְנִיתִי אוֹתָהּ⁴², וְכָתֹב שְׁטַר מְכָר בְּשֵׁם לְוִי, וְחִזּוֹר
16 רְאוּבֵן וְאָמַר לְשִׁמְעוֹן: לְעֶצְמִי קְנִיתִיהָ, חִזּוֹר וְכָתֹב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5 וְכֵן. [פ'ל 63] סְרֹסֶר שְׁחָפֵץ מִיָּדוֹ⁶⁵ אוּ נִגְנֵב
6 אוּ נִשְׁבֵּר⁶⁶ - חֵיב⁶⁷ לְשֵׁלֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר.

(61) ודווקא שהודיע השליח בעת המכירה שהחפץ של פלוני המשלח, ולא מספיקה לעניין זה הידיעה שיש ללוקח (משנה למלך). (62) וכיוון שלא אמר לו כלום על המחיר, הרי זה כאילו אמר לו לחזור ולשאול על המחיר בעת המכר, והלוקח שיידע מזה, חייב היה להעלות על דעתו אפשרות זו. (63) בדפוס רומי: "וכן". ותיקן הכסף-משנה לפי ספרים מדויקים "כל", ובכתב-יד תימן: "וכל", וכן הוא במגדל עז. (64) בבא בתרא פז. במשנה, ולפי פירוש הריב"ם בתוספות שם דיבור המתחיל נשברה. (65) בעודו בידו קודם שמכר. וראה שולחן-ערוך, חושן משפט סימן קפה סעיף ז, וסמ"ע שם סעיף קטן יח. (66) על ידי אי זהירותו של הסרסור, שדינו כגניבה ואבידה (הגהות מיימוני אות ג בשם הריב"ם). ובשולחן ערוך שם נשמטו המלים "או נשבר". (67) כדין נושא שכר, שחייב בגניבה ואבידה.

7 ח. הַלּוֹקֵחַ⁶⁸ בְּלִים מִבֵּית הָאֶמֶן⁶⁹ לְשַׁגְרָן לְבֵית
8 חֲמִיר⁷⁰, וְאָמַר לוֹ: אִם מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנִּי - אָנִי אֶתֵּן
9 לָךְ אֶת דְּמֵיהֶם, וְאִם לֹא - אֶתֵּן שְׂכָר מוֹעֵט⁷¹,
10 וְנֶאֱמַר בְּהַלִּיכָהּ - הֲרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֶם⁷²; וְאִם נֶאֱמַר
11 בְּחִזְרָה⁷³ - פְּטוּר⁷⁴. נִטְלָן⁷⁵ עַל מִנְתָּ לְמַכְרָן לְאַחֲרִים,
12 וְאָמַר לוֹ: אִם יִמְכְּרוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אוּ עַד זְמַן פְּלוֹנִי
13 - אֶתֵּן לָךְ דְּמִים פָּךְ וְכָךְ, וְאִם לֹא יִמְכְּרוּ - אֲחֻזִּירֶם
14 לָךְ, וְנֶאֱמַר, בֵּין בְּהַלִּיכָהּ בֵּין בְּחִזְרָה⁷⁶ - חֵיב
15 לְשֵׁלֶם⁷⁷.

(68) נדרים לא: ובבא מציעא פא. (69) בעל מלאכה. (70) כמתנה לארוסתו. (71) והיינו, תמורת ההנאה שהיה למשגר בהתפארות זו שגילה נכונות להעניק מתנות (בבא מציעא שם ורש"י שם דיבור המתחיל לפי טובת הנאה). (72) [בלוקח כלים מן האומן על מנת לבקרו (פרק ד מהלכות מכירה הלכה יד) הביא רבינו שאינו חייב אלא אם היו דמי הכלי קצובים והיה הכלי חביב על הלוקח (מקורו מהגמרא בנדרים לא: ובבא בתרא פח). לפי שהחיוב הוא מטעם "לוקח", כמו שכתב רבינו שם: "מעט שהגביהו נעשה ברשותו" ואם לא נתקיימו התנאים הנ"ל - לא קנה. אבל בלוקח כלים לשגרן לבית חמיו לא נזכר בגמרא שאינו חייב אלא באופנים הנ"ל, לפי שחיובו אינו מטעם לוקח אלא מטעם סרסור, ומכיוון שהוא נהנה ומתפאר בכלי - דינו כשואל ולא רק כשומר שכר (ראה למעלה הלכה ז). ולפיכך העתיק רבינו הלכה זו כאן בדיני סרסור ולא בהלכות מכירה, ראה אבן האזל בהלכות מכירה שם]. (73) אחרי שלא קבלו ממנו ודעתו להחזיר, הריהו כשואל אחרי ימי השאלה (פרק ג מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ב). (74) מאונסים. אבל עדיין דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה, שהרי נהנה והתפאר בכלי זה בבית חמיו וזהו שכרו. וכן מפורש בבביתא שם, ושם: "בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר" (כסף משנה והגהות מיימוני). (75) נדרים שם ובבא מציעא שם. (76) שאצלו גם החזרה היא כהליכה. שהרי אם יזדמנו לו קונים בדרך - ימכור להם

שליח, ואם כן המקח קיים. כמבואר למעלה הלכה ד. (50) כמו שכתב למעלה הלכה ד. (51) כמו שכתב למעלה פרק א הלכה ה, וראה שם ההבדל בין דבר שיש לו מחיר קבוע לבין דבר שאין לו מחיר קבוע. (52) ואינו מכחיש דברי הסרסור שאומר שמכר, אלא שטוען שמכרו במאה (כסף משנה וש"ך סימן קפה סעיף קטן ו). (53) שכיוון שמודה במכר כנ"ל - אין כאן אלא תביעה כספית, שמגיע לו מאה, וזה מודה בחמישים. ויש שהטעימו "שכיוון שהזכיר לו, בשעה שמסר לו החפץ, סכום מעות - אינו תובע הבגד אלא המעות" (רדב"ז). והראב"ד כתב: "אין כאן שבועת התורה, לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו, ואינו יודע שנמכר, אלא מפי שמעון, ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסוים אלא בגדו - הילכך יישבע הסרסור שבועת היסט ויפטור". ובמשנה (שבועות מג.) מפורש כדברי רבינו, שהרי שם נאמר "המלווה על המשכון ואבד המשכון - סלע הלוותני עליו ושתיים היה שווה, והלה אומר לא כי אלא סלע הלוותיך עליו וחמישה דינרים היה שווה - חייב [שבועה]" וראה בנתיבות המשפט שם ובאבן האזל. (54) שאז נחשב כופר הכל על התביעה של יתר החמישים. והוא הדין אפילו אם לא נתן לו, אלא שאמר לו "הילך" (כסף משנה). וראה בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ג. (55) בהתאם לדברי רבינו למעלה בהלכה ד, שאם לא הודיע השליח ללוקח על שליחתו - המקח קיים, והשליח אחראי למשלח בעד הנזקים שגרם על ידי השינוי שלו. (56) ממשמעות הלשון נראה קצת, שאף השליח לא אמר כלום, אלא הלוקח מעצמו ידע של מי החפץ, דינו כאילו הודיעו השליח, ברם צריך שיידע שהחפץ הוא של אותו המשלח ולא די שיידע שהוא סרסור מבלי לדעת מי הוא משלחו, וראה בש"ך סימן קפה סעיף קטן ז. (57) כמו למעלה בהלכה ד. אלא שכאן מחדש רבינו, שאף שהשליח מכחיש שעבר על דברי המשלח, בטל המקח, והשליח אינו יכול לשמש כעד נגדו, מאחר שהוא מחוייב שבועה ועד הנשבע אינו עד, כמו שמביא רבינו למעלה פרק א הלכה ז. והראב"ד כתב שאין צריך להחזיר, כי יכול לטעון שהמוכר והסרסור עשו עליו קנוניא, ולדעת רבינו מסתלק חשש זה על ידי החרם שמטיל הלוקח, ועיין באר הגולה שם אות י. (58) ורק חרם, אבל להשביעו שבועת היסט אינו יכול, אחרי שהוא טוען שמא, ואין מטילים שבועת היסט אלא בטענת וודאי (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). אך יש להבין מדוע אין מצרפים טענת הברי של השליח לטענת השמא של הלוקח, לחייב את המוכר בשבועה, כמו שמצרפים טענת הבעל-חוב לטענת שמא של המשלח למעלה פרק א הלכה ז. (59) כלומר: לא אמר לשליח למכור בחמישים, אלא כשזה מכר בחמישים ומסר את התמורה למשלח - נתרצה. (60) זה לשון החרם של הלוקח, שאם לא כן, היה צריך לומר "שקנה".

1 ז. פֶּל סְרֹסֶר שְׁחָפֵץ⁶¹ לְלֹקֵחַ שְׁחָפֵץ זֶה אוּ קָרָקַע
2 זֶה שֶׁל רְאוּבֵן, וְאַחֲרֵי שֶׁקָּנָה הַלּוֹקֵחַ אָמַר רְאוּבֵן:
3 אֵינִי רוֹצֶה לְמַכְרָ בְּדָמִים אֵלּוּ - מִחֲזִיר הַלּוֹקֵחַ;
4 שֶׁהֲרִי לֹא פֶסֶק לוֹ דְּמִים, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לָךְ בְּכָךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברי ויש לנפקד מיגו שאז אין נשבעין מדאורייתא.
(90) פרק ג מהלכות שכירות הלכה א.

פרק שליש

(1) כלל בו רבינו כל דיני הרשאה.

- א. מ²י שְׁהִיְתָה לוֹ קֶרְקַע³ תַּחַת יַד אֶחָד, אוֹ שְׁהִיְתָה
לוֹ מִטְלָטְלִין⁴ פֶּקֶדוֹן⁵, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְדוֹן⁶ עִם
זֶה וְלִהְיוֹצֵא⁷ הַקֶּרְקַע אוֹ הַפֶּקֶדוֹן מִתַּחַת יָדוֹ - הֲרִי
זֶה פּוֹתֵב⁸ לוֹ הַרְשָׁאָה⁹. וְצָרִיךְ לְקַנּוֹת מִיְדוֹ¹⁰
שֶׁהִרְשָׁהוּ. וְאוֹמְרִי לוֹ: דִּין וְזִכָּה וְהוֹצֵא לְעַצְמְךָ.
וּכְיוֹצֵא¹² בְּעֵנִינִים אֵלָיו. וְאִם לֹא כָתַב לוֹ¹³ - אֵינּוּ
יָכוֹל לְדוֹן עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: אֵין אֶתָּה
בַּעַל דִּינִי¹⁴. וְאִם עַל פִּי שְׁכַתָּב לוֹ פֶּן¹⁵ - אֵינּוּ אֵלָּא
שְׁלִיחַ¹⁶, וְכָל מָה שִׁיְצַפֶּה בּוֹ - הֲרִי הוּא שָׁל
מִשְׁלַח¹⁷. וְכָל הַהוֹצָאוֹת¹⁸ שִׁיְצַיֵּא הַשְּׁלִיחַ עַל דִּין
זֶה שֶׁהִרְשָׁה - הֲרִי הַמְשַׁלַּח חַיֵּב בָּהֶן; שֶׁפֶה פּוֹתֵבֵין
בְּהִרְשָׁאָה: פֶּל שְׁתּוֹצֵא בְּדִין זֶה - עָלֵי לְשִׁלְמוֹ.¹⁹

(2) בבא-קמא ע. וקד: (3) ראה בשולחן-ערוך סימן קכג
סעיף א, שבקרקע יכול לכתוב הרשאה אפילו אם כפר בה
השני, וכן נראה מדברי רבינו להלן הלכה ו, שכתב
שבמטלטלין או במעות אינו יכול לכתוב הרשאה אם כפר
בו - הרי שבקרקע אין הדין כן, עיי"ש ועיין עוד בסוף
הלכה ז. [נשכל טעמה של הלכה זו הוא משום שנראה
כמשקר, ובקרקע אין זה נראה כשקר, לפי שהדבר ידוע
ומפורסם שקרקע זו שלו, ועיין רדב"ז להלן הלכה ו].
(4) אבל מעות אינו יכול להקנות אלא ב'קנין אגב' (להלן
הלכה ז). (5) אם לא כפר בו הנפקד, ובכלל זה גזילה
כשלא כפר בה הגנול. וכלשון השני של נהרדעי (בבא-קמא
שם), ולא בא למעט אלא מלוה, שאינו יכול להקנותה בשום
פנים, כדלהלן הלכה ז (לחם-משנה ורדב"ז). (6) לנהל
משא ומתן, כשיש לנתבע טענות מסוימות, אבל אינו כופר
בעיקר הדבר, ראה למעלה בהערה הקודמת. וראה עוד להלן
הלכה ה, שאף בגביית החוב צריך הרשאה. (7) דוקא
להוציא מיד חבירו, אבל האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע
או מטלטלין, או קנה לי - אין צריך קנין - אלא באמירה
בלבד (למעלה פרק א הלכה א, וראה בש"ך חו"מ סימן קכב
ס"ק יב). (8) כן בגמרא (ב"ק שם): "לא כתיבין אורכתא
(=הרשאה) אמטלטלי דכפריה - אבל לא כפריה - כתיבין".
אבל נראה שהעיקר הוא הקנין (ראה להלן), ואילו הכתיבה
אינה אלא לראיה, ובמקום שאין צורך בראיה, אין צורך
בכתיבה, וכן נראה במעשה דרב פפא (ב"ק קד: שם) הוזכר
הקנין ולא הוזכרה הכתיבה. (9) תרגום עברי של המלה
הארמית: "אורכתא" שבגמרא שם. ופירושה בשתי
הלשונות: שלטון, שהמשלח משליט את השליח על הפקדון
ומקנהו לו. (10) בקנין סודר, ורק במעות צריך 'קנין אגב'
(להלן הלכה ז). ומקור קנין זה במעשה דרב פפא (ב"ק
שם), שהקנה לשליח את הממון בקנין גמור (ש"ך שם ס"ק
יג). (11) היינו, בכתב ההרשאה. ראה להלן. (12) היינו,
לשון שיש בה משום הקנאה גמורה. (13) כלומר, שלא
כתב לו דין וזכה והוצא לעצמך (כסף-משנה). שם ע.

(גמרא שם). (77) גם כאן לא נזכר בגמרא שצריך שיהיו
דמיו קצובים ושיהא חביב על הלוקח, לפי שגם כאן אין
חיובו מטעם לוקח, אלא מטעם סרסור ומכיוון שאין שכרו
קצוב מהמשלח אלא מררויח מהכלי עצמו כפי הנראה
בעיניו - דינו כשואל, ואינו דומה לסרסור שלמעלה (הלכה
ר"ז) שמקבל שכר קצוב מהמשלח ואינו אלא שומר שכר
בלבד].

- ט. פֶּל שְׁלִיחַ⁷⁸ שִׁטְעֵן שְׁאָרְעוֹ אֲנִס פְּלוֹנִי וְהַפְסִיד פֶּן
וְכָף - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁷⁹ עַל טַעֲנָתוֹ,
וְיִפְטֹר. וְאִם הָיָה הָאֲנִס בְּמִקּוֹם שֶׁאִפְשָׁר⁸⁰ לְהִבִּיא
עָלָיו עֵדִים, אוֹ דָּבָר שֶׁהוּא גָלוּי⁸¹ וְיָדוּעַ, שֶׁהֲרִי יִמָּצֵא
עֵדִים - הֲרִי זֶה צָרִיךְ לְהִבִּיא רְאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ; וְאִם
לֹא הִבִּיא עֵדִים - אֵינּוּ נֶאֱמָן, וּמִשְׁלָם⁸². מַעֲשֵׂה⁸³
בְּאֶחָד שְׁאֵמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: קִנְיָה לִי⁸⁴ אֶרְבַּע מֵאוֹת גְּרָבִי
יֵין מִמְּעוֹת שְׁהִיְתָה לִי בִּידוֹ⁸⁵, וְקִנְיָה לוֹ, וְנִמְצָאוּ חֲמִין
- אֶמְרוּ חֲכָמִים: מִנֵּין גָּדוֹל כִּזֶּה שֶׁהַחֲמִין, קוֹל יֵשׁ
לֹא⁸⁶; הוֹאִיל וְאִפְשָׁר לְהִבִּיא רְאִיָּה - יָבִיא רְאִיָּה שְׁלֹא
הָיָה הַיֵּין חֲמִין בְּשַׁעֲה שֶׁלָּקַח וְיִפְטֹר, וְאִם לֹא יָבִיא
רְאִיָּה - יִשְׁלָם⁸⁷. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא כִּזֶּה מִדְּבָרִים
שֶׁהָרְאִיָּה מְצוּיָה בָּהֶן. אֲבָל דָּבָר הַנֶּעֱלָם, שֶׁאֵין רְאִיָּתוֹ
מְצוּיָה - יִשְׁבַּע עָלָיו. וְכֵן הִדִּין כָּכָל טַעֲנָה שִׁטְעֵן
הַשֹּׁטֶף⁸⁸ וּכְיוֹצֵא בּוֹ⁸⁹. וְכֵן הִדִּין בְּטַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין:
אִם הָרְאִיָּה יָכוֹלָה לְהִיּוֹת - אוֹ יָבִיא רְאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ
אוֹ יִשְׁלָם, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר⁹⁰.

(78) ברייתא בבבא מציעא פג. בשם איסי בן יהודה, ושם
פסק רבא כאיסי, במעשה שהיה עם שליח שארעו אונס.
(79) היינו, שכולל אף שבועות שלא שלח בהן יד ושלא פשע
(סמ"ע סימן קפז סעיף קטן א). (80) ששכיחים שם עוברים
ושבים. (81) כמו המעשה שהובא להלן. (82) כדעת
ה"ח והרי"ף שם. (83) שם. (84) בכתב-יד תימן ובדפוס
רומי: לו. וכן הוא בשולחן ערוך סימן קפז סעיף ב.
(85) כתב כן מפני הבבא דלהלן: "אבל דבר הנעלם - יישבע
עליו" ואם לא נתן בידו מעות אינו נשבע, שהרי כלל
בידינו: "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין"
(שבועות מד:). כלומר נשבעין לפטור ולא ליטול.
(86) כלומר, שהדברים מקבלים פרסום, וידוע הדבר ברבים
מתי ואיך ואצל מי קרה מאורע זה, של חימוץ יין בכמות
גדולה כזאת. (87) שהמשלח יכול לטעון, שהשליח קנה
יין חמוץ במחיר מוזל, אחרת הרי קל בידו להוכיח את
ההיפך. (88) [ראה להלן פרק ט הלכה א, שתקנת חכמים
היא שמשביעין את השותף בטענת ספק. וסובר רבינו שבכל
השבועות נוהג דין זה של איסי בן יהודה ואף בשבועה
דרבנן]. (89) [האריסין והאפוטרופין וכו'] להלן פרק ט
הלכה א. אין הדברים מובנים, שהרי כל עיקר ההלכה של
איסי בן יהודה נאמרה בשבועת השומרים ונלמדה ממה
שאמרה תורה (שמות כב, ט"ז): "אין רואה שבועת ה' תהיה
בין שניהם" - שאם יש רואה יביא רואה ויפטור (בבא
מציעא שם). אבל בעל הנתיבות (סימן קפז) כתב שהחידוש
הוא באופן שאין דין שבועה מן התורה, כגון, שמפקיד טוען

למען לשותף שלפנינו לאו בעל דברים ידידי את, ואם השותף השני אינו בעיר, יכול הבע"ד לטעון כן. ורבינו והרא"ש (בכתובות פ"י סימן יב) מפרשים בצד אחד כרש"י שה"אידך" הזה הוא השותף השני, ובצד שני כהר"ן שהוא טוען לשותף הזה שלפנינו. ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אינו יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את. ואם לא היה בעיר, יכול לטעון כן. ובכסף-משנה הביא הר"ן את דברי רבינו, וצ"ע. ועיין לחם-משנה. (23) לדברי רש"י, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו, זה נלמד ממה שאמרו שהשותף השני (כשלא היה בעיר) יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את, ואילו הייתי בעיר הייתי טוען טענות טובות יותר - שיכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, על חלקו. (24) לדברי הר"ן, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו זה נלמד ממה שאמרנו שהשותף השני יכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, ואם כן יכול הבע"ד לסרב לכתחילה לדון עם השותף הזה. והרא"ש (שם) חולק על הלכה זו, וכתב שאין הבע"ד יכול לעכב, דמה איכפת לו שידון עמו על הכל, שאם יזכה בדין נגדו יפטר עכ"פ מחלקו.

- ד. הבע"ד ²⁵בנכסי אשתו ²⁶ - צריך הרשאה ²⁷. ואם יש פירות ²⁸ בקרקע - מתוך שיש לדון ²⁹ על הפירות, שהרי הן שלו, דן על העקר, ואין צריך הרשאה ¹⁹ מאשתו; שאם אין לו קרקע - אין לו פירות ³⁰.

(25) גיטין מח: מימרא של אביי. (26) היינו נכסי מלוג, וראה שו"ע סימן קכב סעיף ח. (27) שקנין פירות, שיש לו לבעל, אינו כקנין הגוף (רש"י שם). (28) בגמרא שם אמרו: "ולא אמרינן אלא דלא נחית אפירי, אבל נחית אפירי - מיגו דמשתעי דינא אפירי, משתעי דינא אגופא" ופירש רש"י, דלא נחית לפירא - שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל, אבל רבינו גרס: "ולא אמרן אלא דליכא פירא, אבל איכא פירא וכו'". וכן הביא המאירי, וכ"ה בכ"י מינכן שם (שם בהערות). "שכל שיש שם פירות, הואיל ויכול לדון על הפירות, שהם שלו לגמרי - דן על העיקר" (מאירי שם, בשם "יש פוסקים"). (29) לדעת המאירי הנ"ל, אע"פ שלמעשה אין לו דין ודברים על הפירות - כיון שיכול לדון עליהם, דן הוא על העיקר. (30) ולפיכך הוא עדיף משותף, שלמעלה בהלכה ג.

- ה. מי ³¹שהיה לו פיד חבירו פקדון או מלוה, בין במטלטלין בין מעות ³², ועשה שליח בעדים ³³ להביאן לו - הרשות פיד זה שהם אצלו: אם רצה לתן - נפטר, ואינו חייב באחריותו. שהרי נתן לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה בעל דינו ³⁴ עד שייבא בהרשאה על הפקדון ³⁵. וכל הפא ³⁶ בהרשאה - הרי הוא בכלל הנאמר בהן: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו ³⁷.

(31) בבא-קמא קד. כרב חסדא ורב יוחנן ורבי אלעזר, ולא כרבה. וכן פסק הרי"ף. (32) שרק לענין הרשאה, שהיא בקנין - יש הבדל בין פקדון של מטלטלין לבין פקדון של מעות (למעלה הלכה א, ולהלן הלכה ז). וכן בין פקדון לבין

מימרא שניה של נהרדעי. (14) ה"טור" (חושן-משפט סימן קכב) כתב הטעם, "משום שיש לו לחוש שמא ביטל המשלח את השליחות או מת [המלוה], שאילו מת או ביטל השליחות קודם שיתן לשליח, ונתן אח"כ לשליח ונאבד - חייב באחריותו, אע"פ שלא ידע שמת המשלח או ביטל השליחות". ומכיון שרבינו העתיק דברי הגמרא כלשונם ולא ביארום, נראה שגם בלי חשש אחר, רשאי הנפקד לסרב מלדון עם זה שאין לו הרשאה, בטענה, כי: הראשון נוח לי, והשני קשה ממנו. (15) "דון וזכה והוצא לעצמך" כנ"ל, ויש מקום לטעות כי הקנה לו בלב שלם, והרי הוא כשותף למחצה, כדעה אחת בגמרא (ב"ק ע.). (16) כמסקנת הגמרא שם: "והלכתא, שליח שווייה". (17) זוהי תוצאה מזה שאנו אומרים שהוא שליח ולא שותף. (18) שם, מדברי רב אשי.

- ב. הקנה ¹⁹ לזה שהרשה שליח או רביע ²⁰ מה שיש לו פיד חבירו - הרי זה עושה דין על הכל ²¹; הואיל ודן על חלקו, והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.

(19) בבא-קמא שם, מימרא של אביי. (20) כן הוא בגמרא שם, וכתב הראב"ד "דוקא שליח או רביע, אבל אם אמר לו מאה דינרים ממה שיש לי ביד פלוני יהיו שלך, לא ידון אלא על המאה". (21) וכן הוא להלן הלכה ג, בשותף שיש לו הרשאה - שיכול לדון על הכל.

- ג. אחר ²² מן האחרין שלא חלקו או מן השתתפין שבא לתבע - תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון - אין צריך הרשאה משאר שתתפין. ואין השתתף האחר יכול לומר לשותפו שדן: אלו הייתי אני שם, הייתי תובע טענות אחרות ומחייב בעל דיני; שהרי אומר לו: למה לא פאת לתבע גם אתה? לפיכך, אם היה ²³במדינה אחרת - יש לו לחזור על בעל הדין ולדון עמו, ולומר לו: אני איני מודה בכל מה שטען שתף שלי. לפיכך יש ²⁴לתבע לעצב ולומר לזה: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה; שהרי ממון שניכם בידי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או שתתפך ויתבע גם הוא.

(22) בכתובות צד. "אמר רב הונא, הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד, ואזל חד מיניהו בהדיה לדינא, לא מצי אידך למימר ליה: את לאו בעל דברים ידידי את, אלא שליחותיה עבד". ולבסוף מסיק, שאין הדברים אמורים אלא כשהאח או השותף השני נמצא בעיר, אבל אם אינו בעיר יכול לטעון: אילו הייתי שם הייתי טוען טענות יותר טובות, ושלשה פירושים לדבר: רש"י והמאירי והרי"ד מפרשים שה"אידך" הזה הוא השותף השני, והוא בא לטעון לבעל דין שידון עמו שוב הפעם על חלק שלו. ועל זה אמרו שאם הוא בעיר, שהיה יכול לבוא, אינו יכול לטעון כן. ואם אינו בעיר, יכול לטעון כן. הר"ן מפרש שה"אידך" הזה הוא בעל הדין שטוען לשותף הזה שלפנינו, ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אין הבע"ד יכול

מקנה לחברו דבר שאינו בעולם. ואין לו דרך.
שיקנה אדם חוב בה אלא במעמד שלשתין⁴⁷, והוא
דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו⁴⁸, או בהקנת שטר
החוב עצמו בכתיבה ומסירה⁴⁹, מפני שהוא מקנה
השעבוד בו. זהו הדין שיראה לי מן הגמרא. אבל
הגאונים תקנו שפותבין הרשאה אף על המלוה, כדי
שלא יטל כל אחד ממון חברו וילך לו למדינה
אחרת. ועוד תקנו, שאם הרשה לטל מעות שיש
לו ביד חברו⁵⁰ או לתבע ממנו הלואה, ולא היתה
למקנה קרקע - מקנהו ארבע אמות מחלקו שבארץ
ישראל, ומקנה לו המעות על גבן⁵¹. ודברים אלו⁵²
דברים קלים הן עד מאד ורעועים. שזה, מי יאמר⁵³
שיש לו חלק בארץ ישראל?⁵⁴ ואפילו הוא ראוי,
אינו ברשותו⁵⁵. והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו
אמרו, שאין אומרים: יקב הדין את החר, ואינה
אלא כדי לאים על הנתבע. אם רצה לדון ולתן
בהרשאה זו - נפטר. ולמה יפטר? שאין זה הפא
בהרשאה זו הרעועה פחות משליח שעשהו
בעדים⁵⁶. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין
כופין לתן לו ולא להשבע עד שיבוא בעל דינו.
וכן⁵⁷ הורה, שאם היתה לו מלוה אצל חברו, בין
בשטר בין בעדי קנזן, אף על פי שפטר בה בבית
דין - פותבין עליו הרשאה⁵⁸, מפני שהוא כפירת
שעבוד קרקע⁵⁹; אבל אם מלוה על פה היא שפטר
בה - לא תקנו שיקתבו עליה הרשאה⁶⁰.

(42) כלומר, קנין סודר. (43) כן הוא בבבא-מציעא מו.
בפקדון שכפר בו, שמן הדין אינו יכול להקנות לו, היו
כותבים עליו הרשאה לולא הטעם של מחזי כשיקרא
(למעלה הלכה ו), משום שהרשאה אינה קנין גמור ויש בה
גם משום שליחות (ראה למעלה הערה לט), ואם-כן צריך
עיון, למה לא מועיל קנין חליפין. (44) עובדא של רב
פפא, שם. (45) שקרקע כל שהו, מספיק ל'קנין אגב' (פאה
פ"ג מ"ו). (46) כן הוא בבבא-בבא-בבא קמח. שאין הבריא
יכול להקנות הלוואה. ובמעשה של רב פפא (ב"מ שם) לא
גרסו "דרב פפא הוה מסיק (=תובע הלוואה) תריסר אלפי
דינרי", שאם כן מפורש שגם בהלוואה מועיל 'קנין אגב',
אלא "דרב פפא הוה ליה תריסר אלפי דינרי", ובפקדון
הדברים אמורים, וראה ב'תוספות' בבא-בבא-בבא עז: ד"ה רב
פפא. ואף כאן צריך עיון, למה לא מועיל קנין בהלוואה
לגבי הרשאה, כשם שמועיל בפקדון שכפר בו (ראה למעלה
הערה מב). (47) בבא-בבא-בבא שם. (48) פ"ו מהלכות
מכירה הלכה ח. (49) כמבואר למעלה בהלכות מכירה, שם
הלכה יא. (50) כלומר: בפקדון. (51) וקנין סודר לא
מועיל אף לפי דברי הגאונים, שהרי אין מטבע נקנה
בחליפין (למעלה בהלכה זו, ועיין כסף-משנה). (52) זה
מוסב רק על התקנה השנייה, ולא על התקנה הראשונה
לכתוב הרשאה אף על המלוה (כסף-משנה, ועיין לחס-
משנה). (53) כלומר: מי יאמר על זה. ובפירושו התלמוד

מלוה (שם ושם). אבל בשליחות לחור - אין הברל ביניהם.
וראה להלן הערה לד. (33) המדובר כאן כשלא אמר
המפקיד או המלוה לנפקד או ללוה ששלח לו חובו על-ידי
שליח זה, ולפיכך צריך שיעשה השליח בעדים, שמכיון
שהטריח להביא עדים - ודאי קיבל אחריות הכסף עליו
משבא ליד שלוחו (גמרא בבא-קמא שם), אבל אם אמר
לנפקד או ללוה שלח לי על-ידי שליח זה - משבא ליד
שליח זה, פטור הנפקד או הלוה מאחריות. ראה פ"ג
מהלכות שאלה ופקדון הלכה א, ובלחם-משנה.
(34) מקורו מהא דבבא-קמא ע. שאפילו אם כתב לו הרשאה
- אם לא כתב לו "דון וזכה והוצא לעצמך" - יכול לומר
לו: אין אתה בעל דיני. ראה למעלה הלכה א. (35) אבל
על המלוה אינו יכול לכתוב הרשאה, כדלהלן הלכה ז
(כסף-משנה). (36) שבועות לא. מימרא של רב.
(37) [רש"י שם פירש: "שהוא מתעבר על ריב לא לו, ושמה
הראשון נוח לו ונוח לפשרה, יותר מזה שאינו יכול לעשות
פשרה בממון אחרים". ולפי"ז לעולם אסור. וכן נראה
מדברי רבינו. אבל הראב"ד כתב: "דוקא כשהוא עם בעל
דינו בעיר אחת - אבל אם היה בעל דינו בעיר אחרת, מציל
ממון חבירו הוי". ונראה שלמד כן מתוך אותו הפסוק עצמו
"ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו" - דוקא בתוך עמיו,
כלומר אם הוא באותה העיר].

1 ו. התובע³⁸ חברו בדין במטלטלין או במעות
2 שהפקיד אצלו, וכפר³⁹ בו - אינו יכול לכתב
3 הרשאה עליו, שנמצא זה במשקל⁴⁰; שהוא אומר
4 לו: הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד פלוני, וכבר
5 אמר פלוני שאין לו אצלו כלום. וכן מי שנתחייב
6 לו חברו שבועה - אינו יכול להרשות אחר עליו
7 להשביעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם
8 מרשה על תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא
9 על תביעת הקמין⁴¹.

(38) בבא-קמא ע. כלשון השני של נהרדעי. (39) היינו,
לפני שכתב ההרשאה, אבל אם כפר אחרי ההרשאה, ראה
לקמן הלכה יא. (40) כן הוא שם בגמרא, לפי הלשון
השני. ולולא טעם זה, היה אפשר לכתוב הרשאה אף באופן
שכפר בו. ואע"פ שאינו יכול להקדישו (פ"ו מהלכות ערכין
הלכה כב) ואם כן אינו יכול להקנותו לאחרים - הרשאה
אינה קנין גמור, ויש בה גם משום שליחות, ראה למעלה
הערה טו, וינמוקי יוסף' לבבא-קמא שם (דפוס ווילנא דף
כו ע"א). (41) ראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד.

10 ז. מי שהיו לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה
11 להרשות שליח להביאן - אין הקנין⁴² מידו מועיל
12 בזה, שאין המטבע נקנה בחליפין⁴³. אלא ביצד
13 עושה⁴⁴ נותן לו קרקע כל שהוא⁴⁵, ומקנה לו
14 המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו, והולך
15 ודן עמו ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו
16 יכול לכתב הרשאה עליה⁴⁶, ואפילו היתה החוב
17 בשטר; מפני שהמלוה להוצאה נתנה, ואין אדם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 וַיֵּשׁ לְרֵאוּבֵן לְהַחֲרִים⁷⁶ עַל מִי שִׁטְעוֹן טַעֲנַת שְׂקָר
26 בְּדִי לַעֲכָב הַמָּמוֹן וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לִי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ
27 יָכוֹל לַעֲכָב וְלֹאמַר לוֹ: אֵינִי נֹשֵׁעַ עַד שְׂאֵחָרִים בְּפָנַי
28 שְׁמָעוֹן⁷⁷ עַל מִי שִׁטְעוֹן עָלֵי שְׂקָר; שְׂאִין זֶה הַחֶרֶם
29 אֲלֵא תִקְנֶה קָלָה שִׁתְּקֶנּוּ הַגָּאוֹנִים הָאֲחֵרוֹנִים, בְּדִי
30 שְׂיִכְנֶנּוּ בַּעֲלֵי דִינֵין טַעֲנוּתֵיהֶן, וְאִין מַעֲכָבִין שְׁבוּעָתוֹ
31 שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תִקְנֶה זֹה הַקָּלָה⁷⁸.

(72) אף כאן לא צויין המקור על-ידי המפרשים. (73) לאחר שנכתבה ההרשאה אמר כן, אבל בעת שנכתבה ההרשאה לא אמר כן, אחרת אין לכתוב הרשאה (למעלה הלכה ז). ועיין השגת הראב"ד וכסף-משנה. וכן נראה בשבועות לב: ועיין שם ב'תוספות' ד"ה היכא. (74) המדובר בשני אופנים: א' כשאין שטר ביד התובע. שדין הוא שהנתבע הכופר בכל נשבע שבועת היסט ופטור, אלא שיכול הוא להפך השבועה על התובע שישבע ויטול (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ו). ב' כשיש שטר ביד התובע, ואעפ"כ יכול הנתבע לומר לתובע: השבע לי שלא פרעתיך (פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ב), ועיין ש"ך סימן קכ"ט ס"ק יט. (75) ויש אומרים, שקובעים זמן מסוים לבואו של זה, כי שמא המשלח רמאי ורוצה להתחמק משבועה (שו"ע שם סעיף ח, וסמ"ע שם ס"ק יג). (76) תקנת הגאונים היא, שכל מי שמטילים עליו שבועה, בין דאורייתא בין דרבנן, יש לו זכות להטיל חרם על המשביע (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יא). (77) ועד שיבוא - לא אשבע. (78) בניגוד למה שאמרנו למעלה, שיכול לעכב הממון וליתנם ביד הב"ד, אם אומר שישבע שמעון ויטול - ששם הוא דין הגמרא, ולא תקנה קלה של הגאונים.

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני שותפות והיאך הם משתתפים, וכיצד הם חולקים.

32 א. כְּשִׁירְצוֹ הַשְּׂתָפִין לְהַשְׂתַּתֵּף - בְּמָה יִקְנֶה כָּל אֶחָד
33 מֵהֶן מָמוֹן² חֲבֵרוֹ לְהַשְׂתַּתֵּף בּוֹ? אִם בְּמַעוֹת
34 נִשְׁתַּתְּפוּ - יָבִיא זֶה מַעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מַעוֹתָיו, וְיִטְלוּ
35 אוֹתָן לְכִיס אֶחָד, וְיִגְבִּיהוּ⁴ אֶת הַכִּיס שְׁנֵיהֶם⁵. אָכֵל
36 אִם כָּתְבוּ שְׁטָר⁶ וְהִעֲרִדוּ עֲדִים, אָף עַל פִּי שְׂקָנוּ מִיָּד
37 שְׁנֵיהֶם שְׂכִיבֵא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן -
38 לֹא קֶנּוּ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשׂוּ שְׂתָפִין. שְׂאִין הַמְּטַבֵּעַ יִקְנֶה
39 בְּחִלְפִין⁷. לְפִיכָּה, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּשָׂאָר הַמְּטַלְטְלִין -
40 בֵּין שְׂקָנוּ⁸ מִיָּדָם שְׂכִיבֵא⁹ זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יִזֵּן וְזֶה בִּדּוֹ
41 שֶׁל דָּבָשׁ וְהָרִי נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן¹⁰, נַעֲשׂוּ שְׂתָפִין בָּהֶן.
42 וְכֵן אִם עָרְבוּ פְּרוּתֵיהֶן¹¹, אוֹ שִׁשְׁכְּרוּ מָקוֹם בְּשִׂתְפוֹת
43 וְהִנֵּחַ זֶה בִּדּוֹ וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הָרִי אֵלָיו
44 שְׂתָפִין¹². כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּכֵל הַדְּרָכִים שְׁקוּנָה
45 הַלּוֹקִים, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עֲצָמָן קוֹנִין הַשְּׂתָפִין זֶה מִזֶּה
46 הַמָּמוֹן הַמְּטָל בִּינֵיהֶם לְהַשְׂתַּתֵּף בּוֹ.

(2) רכוש, כולל כסף ומטלטלין. (3) שאין השותפות נקנית בדיבור גרידא (חושן-משפט סימן קעו סעיף א). וצריך

לרבינו במסכת גיטין (הובא בכפתור ופרח פ"ד) כתב: "ובאמת מי יאמר" - הרב ניסן זק"ש. (54) שמא הוא מזרע גרים, שאין להם חלק בא"י (כסף-משנה). (55) וכן דחו ה'תוספות' בבא-בטרא מד: ד"ה דלא הוה, דברי האומרים כדעת הגאונים. ועיין הגהות מימוניות. (56) למעלה הלכה ה. (57) היינו, עוד פרט אחד בצירוף הסתייגות מסויימת, אשר לתקנה הראשונה. (58) היינו, כשאין השטר תחת ידו, אחרת הרי אפשר להקנותו בכתיבה ומסירה, כמבואר למעלה. (59) והקרקע היא בעין, ואין זה נראה כל-כך כמשקר, ראה למעלה הערה ב. (60) מפני שאז נראה כמשקר, כנ"ל בהלכה ו.

1 ח. מִי⁶¹ שֶׁהִרְשָׁה לְאֶחָד, וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת
2 וְלִהְרֹשׁוֹת לְאַחֵר - הָרִי זֶה מְבַטֵּל⁶². וְאִין⁶³ לְמַרְשָׁה
3 לְכַתֵּב הִרְשָׁאָה לְאַחֵר; שְׂהָ⁶⁴ אוֹמַר: אִין רְצוֹנִי
4 שְׂיִהְיֶה פְּקֻדוֹנִי בִּיד אַחֵר⁶⁵. לְפִיכָּה, אִם הִתְנָה עָלָיו
5 שְׂיִרְשָׁה הוּא לְאַחֵר, וְאַחֵר לְאַחֵר - הָרִי הַשְּׁלִיחַ
6 פּוֹתֵב הִרְשָׁאָה לְשָׁנִי, וְשָׁנִי לְשָׁלִישִׁי, הַפֵּל לְפִי תִנְאוּ.

(61) כן כתב הרי"ף בבבא-קמא פרק 'מרוכה'. (62) שאע"פ שהרשהו בקנין - יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה טו והערה לט, וש"ך סימן קכ"ט ס"ק ט. (63) רי"ף, שם פרק 'הגזול עצים'. (64) המרשה. (65) בבא-מציעא לו.

7 ט. הַבָּא⁶⁶ בְּהִרְשָׁאָה שֶׁמָּחַל לָזֶה הַנִּתְבַּע, אוֹ שְׁמַכְר
8 לוֹ⁶⁷, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל הַשְּׁבוּעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ
9 פְּשָׁרָה⁶⁸ - לֹא עָשָׂה כָּלִים; שְׁהָרִי אוֹמַר לוֹ: לְתַקֵּן
10 שְׁלַחְתִּיךָ וְלֹא לַעֲנוֹת⁶⁹. לְפִיכָּה⁷⁰, אִם הִתְנָה עִמּוֹ: בֵּין
11 לְתַקֵּן בֵּין לַעֲנוֹת, אִפְּלוּ מָחַל לוֹ עַל הַפֵּל - הָרִי זֶה
12 מְחוּל.

(66) כן כתבו הגאונים (כסף-משנה בשם 'נמוקי יוסף' בבא-קמא פרק 'מרוכה'). (67) כגון שהרשה אותו לקחת חפץ ממנו והלך ומכרו לו (רדב"ז). (68) ראה למעלה הערה לו, בדברי רש"י שבועות לא. (69) שהרי יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה סא. ובכל שלח אמרו (למעלה פ"א הלכה ו). (70) כמו למעלה פ"א הלכה ג.

13 י. רֵאוּבֵן⁷¹ שֶׁבָּא בְּהִרְשָׁאָה וְתָבַע שְׁמָעוֹן - אִין
14 שְׁמָעוֹן יָכוֹל לְדַחוֹתוֹ וְלֹאמַר לוֹ: שְׂמָא הַמְּשַׁלֵּחַ אוֹתָךְ
15 הִרְשָׁה אַחֵר וּבַטֵּל שְׁלִיחוֹתָךְ? שְׁהָרִי רֵאוּבֵן אוֹמַר
16 לוֹ: תֵּן לִי הַפְּקֻדוֹן שֶׁישׁ לִי בִידְךָ, וְזוֹ הִרְשָׁאָתִי תְּהִי
17 אֲצִלְךָ. וְאִם הַמְּפָקִיד הִרְשָׁה אַחֵר - הוּא הַפְּסִיד עַל
18 עֲצָמוֹ; וְשְׁמָעוֹן פְּטוּר, שְׁהָרִי בְּהִרְשָׁאָתוֹ נָתַן.

(71) המפרשים לא ציינו כאן מקור, אבל דברים שבהגיון הם.

19 יא. רֵאוּבֵן⁷² שֶׁבָּא בְּהִרְשָׁאָה שְׁמָעוֹן וְתָבַע לוֹ, וְאָמַר
20 לוֹ: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מַעוֹלָם⁷³, אָכֵל יִשְׁבַּע שְׁמָעוֹן
21 וְיִטְלֵל⁷⁴ - מוֹצִיאִין הַמָּמוֹן מִיָּד לוֹ, וְיִהְיֶה מִנָּח בְּבִית
22 דִּין עַד שְׂכִיבֹא שְׁמָעוֹן⁷⁵ וְיִשְׁבַּע וְיִטְלֵל. וְכֵן כָּל
23 הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹלָה לוֹ בְּשְׁמָעוֹן - יִדּוֹן רֵאוּבֵן, וְיִהְיֶה
24 הַמָּמוֹן מִנָּח בְּבִית דִּין עַד שְׂכִיבֹא שְׁמָעוֹן וְיִשְׁאֵל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אורגים שהתנו ביניהם, שפל שיקח זה וזה
במלאכתו יהיה ביניהן בשנה - אין כאן שתפות
כלל; שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא
לעולם¹³. אבל אם היו לוקחין הפגרים בממון
עצמן¹⁴ ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין¹⁵ השתי
והערב ממעותיהן¹⁶ ואורגים ומוכרין, ונשתתפו¹⁷
במעות שלוקחין בו - הרי אלו שתפין, וכל מה
שפירוחו בשכר מלאכתן ובמשאן ובמתנן - הרי אלו
לאמצע.

למעלה פרק כב מהלכות מכירה, הלכה א. לפי שדעת
רבנו שהשותפות חלה על הרווחים, והרי אינם בעולם, אבל
הראב"ד סובר שמהותה של השותפות היא, שכל אחד מהם
משעבר גופו לחבירו, למעשה ידיו, וגופו הריהו בעולם
[וראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד, ובהערה סב
שם]. (14) פירוש: כן היה דרכן, אבל כאן לא עשו כן,
ראה להלן 'פרישה' סימן קצ"ד (ס"ד). והמדובר בחיטים.
(15) כלומר: או שלוקחין, וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף
ג. וכאן מדובר באורגים. (16) ראה למעלה הערה יג.
(17) כלומר, שינו מהמנהג (שכל אחד לוקח בממון עצמו,
כנ"ל) ונשתתפו במעות, לפני שקנו הבגדים והשתי והערב
'פרישה' שם). ומכיוון שהם מצויים בשוק, אינם בכלל דבר
שלא בא לעולם אע"פ שעדיין לא קנו (סמ"ע שם, ס"ק יא).

ג. השתתפו¹⁸ שהטילו לפים זה מנה זה ומאתם וזה
שלש מאות, ונתעסקו¹⁹ בלן בממון, ופחתו או
הותירו - השכר או הפחת ביניהם בשנה לפי
מנינם²⁰, ולא לפי המעות. ואפילו²¹ לקחו שור
לטביחה, שאלו טבחוהו היה נוטל כל אחד מן השור
כפי מעותיו²², אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו -
השכר או הפחת לאמצע²³. במה דברים אמורים?
בשנשא ונתנו במעות שנשתתפו בהן; אבל²⁴ אם
המעות קנין, ועדין לא הוציאו אותן, ופחתו או
הותירו מחמת המטבע ששנה²⁵ המלך או אנשי
המדינה²⁶ - חולקין השכר או ההפסד לפי המעות.
במה דברים אמורים? בסתם; אבל אם התנו²⁷ שישל
בעל המאה²⁸ שלשה רבעים מן השכר, וישל בעל
המאתים רביע, ואם נפחתו - לא יפחת זה שישל
שלשה רביעי השכר אלא רביע ההפסד, ויפסיד זה
שנוטל רביע השכר שלשה רבעים מן הפחת - הרי
אלו חולקין כפי מה שהתנו, שפל תנאי שבממון -
קנים.

(18) כתובות צג. צג: מימרא של שמואל. (19) דוקא
נתעסקו, אבל אם לא נתעסקו והמעות קיימים, חולקים לפי
המעות (להלן). (20) נראה שהטעם הוא שיתכן ומזלו של
השותף גורם, בלי לשים לב לכמות הממון שהשקיע.
(21) כפירושו של רב המנונא למימרת שמואל, ש"אפילו שור
לחרישה ועומד לטביחה - השכר לאמצע", שלזה נוטה
הסוגיא, ושלפיכך הכריע הרי"ף כמותו. (22) לדעת הכסף-

לקנות גוף הממון, אבל עם עשה קנין שישתתפו - אין זה
אלא כדברים בעלמא (למעלה פ"ה מהלכות מכירה, הלכה
יד). (4) בבא-בבא פו. שכיס נקנה בהגבהה, וראה למעלה
פ"ג מהלכות מכירה הלכה א, ולהלן הערה י. (5) יש
אומרים, שכיס אחד לאו דוקא, והוא-הדין אם כל אחד
מגביה כיסו של השני (כסף-משנה). וראה בחושן-משפט
שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ד. (6) ומטלטלין אינם נקנים
בשטר (בבא-קמא עט:). (7) בבא-מציעא מו. ולמעלה פ"ו
מהלכות מכירה, הלכה א. (8) שם מד. במשנה, שמטלטלין
נקנים בחליפין. וכ"ה בקידושין כח. במשנה. (9) אף
שעדיין לא הביא, שחליפין קונים בכל מקום. (10) כלומר,
כל אחד מהם קנה חלק חבירו לשותפות, ולא שהחליפו של
זה בזה ושל זה בזה. (11) הכסף-משנה מקשה: מה קנייה
יש בעירוב הפירות? ולפיכך פירש: "שעירבו פירותיהם
והגביהם כל אחד מהם, דומיא דמעות". אבל הסמ"ע סימן
קצ"ו ס"ק ח כתב, שהעירוב עצמו הוא קנין, שכל אדם
רוצה שפירותיו יהיו נפרדים, ואם הסכים לערוב, זה נחשב
לקנין. ולפיכך, במעות שאין אדם מקפיד על תערובתו - אין
התערובת קנין. ואמנם לא הזכיר רבינו למעלה בשותפות-
מעות אלא הגבהה, ולא תערובת. [ונראה שמקור דבר זה,
שעירוב הוא קנין, הוא ממה שאמרו בביצה לח: במסקנת
הגמרא שם, לדעת אבאי ורבא ורב אשי, שכשם שאיסור
בטל ברוב היתר, כן בטל ממון בממון של אחר, ואם נתערב
לו קב של חיטין בעשרה קבין של חבירו, בטל הקב הזה
בחיטים של חבירו, אלא שצריך לשלם לו תמורת הקב הזה,
הרי ביטול הוא קנין. ואין קנין זה ככל הקנינים, שעל-ידיהם
קנה החפץ, וכתוצאה מזה נאסר החפץ על כל העולם בלאו
של "ולא תגזול" (ויקרא יט, יג) - אלא כאן בביטול, הדבר
נעשה בהיפך: על-ידי הביטול נתבטל איסור של "ולא
תגזול", כשם שכל איסורי מאכלות בטלים ברוב, וממילא
נעשה שלו וקנה. ומתוך זה יש ללמוד שגם בתערובת של
עשרה קבים שלו בשל עשרה קבים של חבירו, כיון שכל
אחד מהם אסור לו להוציא חיטים מחמת שמעורבות בהן
חיטיו של חבירו, שכן בתערובת היתר ואיסור "חד בחד"
(= אחד באחד), הכל אסור - כל אחד קונה חיטיו של חבירו,
ונעשים שותפים. ובמעות שאין הקפדה על עצם המטבעות
אלא על שווים ולא שייך בהם ביטול, אין התערובת קנין,
וכמו שכתב הסמ"ע הנ"ל]. (12) שחצרו קונה להם, לכל
אחד ואחד. ומה שאמרו (בבא-בבא פד:) שחצר השותפין
אינו קונה, אינו אלא בחצר שיש לשניהם בו זכות להשתמש
בו בכל אשר ירצה, כשמניח המקנה את החפץ בחצר
להקנותו לחבירו - אין זו יציאה מרשותו, שכיון שהניח
חפץ במקום זה, הוברר הדבר שהמקום הזה הוא שלו,
ונמצא שהחפץ עורנו ברשותו, אבל בחצר ששכרוהו
במיוחד להשתמש בו רק דברים המשותפים לשניהם, ואם
כן כשהמקנה מניח החפץ בחצר הרי הוא מונח גם ברשותו
של הקונה, ונמצא שהוצא החפץ מרשות היחיד שלו והניחו
ברשות השייכת גם לקונה (נתיבות המשפט' סימן קעו,
'משפט האורים' ס"ק ב, ועיין אור-שמח).

ב. האמנין שנשתתפו באמנות, אף על פי שקנו
מידם - אינן שתפין. כיצד? שגני חטים או שגני

ועיין רש"י והרי"ף שם. ובנוסחאות אחרות שם: "הני בי תרי דקבילו עיסקא בהדי הדדי" (ראה ב'בעל המאור' שם). ולפי זה, המדובר כאן בשנים שקבלו עיסקא משלישי, ועיין רש"י ו'תוספות' שם. (30) שזהו ביטול השותפות. (31) שם במסקנא, שכל שותף יכול לטעון, כי הוא רוצה להמשיך בשותפות בכל הכסף, הקרן והרווח יחד, עד הזמן הקצוב, בטענה כי מזלם של שנים עדיף יותר להביא ברכה. (32) כן נראה שם לא: מתוך פסק דינו של רבה בר רב הונא, על רקע העובדא של איסור ורב ספרא, ושם סט. מדברי רב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (33) וראה להלן פ"ה הלכה ט, כשחולק שלא לדעת חבריו. (34) ראה בפ"א מהלכות שכנים הלכה ד. (35) בבבא-מציעא ז: ח. שטלית מוזהבת שאינה בכדי חלוקה, ובהמה טמאה שאם יחלוקה תיפסד - מוכרים אותה ומתחלקים בדמיה. (36) המדובר כשאין כאן טענת "גוד או אגוד", כלומר: קנה או אקנה (ראה בהל' שכנים שם ה"ב), אבל אם טוען "גוד או אגוד" - אין מוכרים אותה לאחר (ש"ך סימן קעו, ס"ק כט). (37) גיטין לא: ברייתא של רבי יהודה, וכפי פירושו של רבא שם. וראה בר"ח ו'תוספות' שם ד"ה לשותפים. (38) קרי: חובות אצל אחרים. (39) כלומר, כל החובות. (40) כלומר, חולקים אף לפני שגבו כל החובות. וממשיך רבינו לפרש איך חולקין? - וכשפרעו החובות וכו'. (41) כלומר, לאחר פרעון כל חוב - חולקים, ומכאן שאין חולקים בשטרות, באופן שכל אחד יגבה חלקו - לפי שיכול לומר לו: כוחם של שנים, עדיף לגבות החוב (רדב"ז, ועיין ב'טור' סימן קעו בשם הרא"ש). (42) כגון שלוו שניהם סכום כסף באופן שעל כל אחד חלה חובת תשלום על מחצית הסכום בלבד. והמדובר כשפירשו בשטר שאינם אחראים זה לזה (ראה בפכ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ט, וברדב"ז וכסף-משנה כאן) ואינם ערבים זה לזה. (43) יכול אחד להכריח את השני לפרק את השותפות, והוא ישלם את חלק החיוב שהוא חייב בו. ואין השני יכול לטעון, כמו בסמוך, שהשנים טובים מן האחד, מכיון שאין שעבוד האחד על השני ואין קשר ביניהם, וראה סמ"ע שם ס"ק נד. (44) שאפשר לתבוע מכל אחד מהם את תשלום כל החוב. כגון שלוו בשטר אחד, שמן הסתם הם אחראים זה לזה, כיון שלא פירשו שאינם אחראים (הלכות מלוה ולוה שם, ועיין רדב"ז כאן). (45) בבבא-מציעא שם בסיום המימרא של רבא (שתוכנה הובא בתחילת הלכה זו), שאם קבעו זמן, אין האחד יכול להכריח את השני להתחלק, ואף כאן הם משועבדים זה לזה עד זמן פרעון החוב.

משנה אף אם עמד לכתחילה להרישה, ואחר-כך טבחוהו - מחלקים חלק כחלק (ודלא כרש"י שפירש שפלוגתא רבה ורב המנונא היא כשעמד להרישה ושוב טבחוהו. ואף בזה אמר רב הונא השכר לאמצע). (23) והיינו כרב המנונא, אלא שרב המנונא הזכיר שור העומד להרישה ושוב עמד לטביחה, ורבינו מוסיף שהדין כן אף אם מתחילה עמד לטביחה. (24) שם צג: במסקנת הגמרא. (25) שהוסיפו את ערך המטבע או החסירו אותו. (26) [כן מצאנו בגמרא (בבא-מציעא מו:)] "מטבע שפסלתו מדינה או פסלתו מלכות". (27) בהתאם לכלל הידוע, שכל תנאי בממון - קיים. (28) נקט רבינו דוגמא זו, להודיענו שאפילו התנו להוסיף לממעט ולמעט למרבה - תנאים קיים, שהכל חולק אחרי התנאי.

ד. השתתפין²⁹ שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפות זמן קצוב - כל אחד ואחד מהן מעכב על חברו, ואינו יכול לחלק עד שיגיע הזמן או עד שיקלה ממון השתתפות, ואין אחד מהן יכול לטל חלקו מן הקרן³⁰ ולא בשכר³¹ עד סוף הזמן. נשתתפו³² סתם, ולא קבעו להם זמן - הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהן³³; וזה נוטל חלקו מן הסחורה, וזה נוטל חלקו. ואם לא היתה באותה סחורה דין חלקה³⁴, או שהיתה בחלקתה הפסד³⁵ - הרי אלו מוכרין אותה³⁶ וחולקין את הדמים. היה³⁷ זמן ידוע למכירת אותה סחורה - יש לכל אחד מהן לעכב שלא יחלקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה. ואין אחד נוטל מן הקרן ולא מן הרוח עד זמן החלקה, אלא אם התנו ביניהם. היה להם חוב אצל אחרים³⁸ - אינו יכול לומר לחברו: לא נחלק עד שנגבה כל חוב³⁹ שיש לנו; אלא חולקין⁴⁰, וכשפירעו החובות⁴¹ - יטל כל אחד חלקו. היה עליהן חוב לאחר: אם אינן אחראין זה לזה⁴² - חולקין⁴³, ולכשיגיע זמן החוב לפרעו - יתן כל אחד חלקו; ואם הן אחראים⁴⁴ - כל אחד מהן מעכב לחלק עד שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב. ולמה מעכב? שהרי חברו אומר לו: הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן בדימים אלו עד שיגיע הזמן. אמר לו חברו: נחלק, וטל אתה דמים פנגד כל השטר, ועשה מהן סחורה לעצמך, ותשלם כל השטר בזמנו - יש לו לעכב עדן ולומר לו: שמה נפסיד, והשנים יותר מרויחין מן האחד⁴⁵.

ה. הנותן⁴⁶ מעות לחברו לילף למדינה פלוגית לסחורה⁴⁷, או לקנות לו פרות לסחורה⁴⁸, או לישב בו בפנות⁴⁹ - אינו יכול לחזר בו ולהחזיר הממון⁵⁰ מיד השתף, עד שילף למקום שהתנו ויחזרו⁵¹, או עד שיקנו⁵² אותן הפרות וימכרו, או עד שישב בפנות⁵³. שזה כמי שקבע זמן הוא.

(46) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ד. (47) כלומר, לקנות ולמכור שם סחורה. וראה סמ"ע שם ס"ק נו. (48) היינו, לקנות פירות ולהביא לכאן על-מנת למכרם.

(29) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא, וכפי נוסחת הספרים שלפנינו: "הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי (=שנים שעשו עסק ביחד, כלומר נשתתפו) ורווח (=הרוויחו), ואמר ליה חד לחבריה, תא ליפלוג (=בוא ונחלק), אי אמר ליה אידך גרווח טפי - דינא הוא דמעכב (= אם השני מתנגד וטוען שרוצה להרוויח יותר - דין הוא שמעכב החלוקה)". ומפרשה רבינו, בשנים שעשו שותפות וקבעו זמן מסוים,

(=קבל המעות תחילה ותנם בתוך כיסך ואחר כך פתח השק ותן ללוקח). ועוד אמרו בכתובות עו: "סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי, לא יהיב איניש חיותא" (=מן הסתם לא ייתן המוכר את הבהמה כל זמן שלא נתן הלוקח את הכסף). (8) ואם קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אסור למכור בהקפה (כסף משנה) ואפשר שאפילו אם רוב בני אדם מוכרים בהקפה וקצת שלא בהקפה - אין למכור בהקפה, שאין הולכין בממון אחר הרוב (בבא בתרא צב: ולמעלה פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה ה) ואין היתר אלא בדבר שדרכו להימכר תמיד בהקפה (ראה באור שמח להלן הלכה ב ובנתיבות המשפט שם חידושים אות כג). (9) שאין השואל רשאי להשאיל (לאחרים) ואין השוכר רשאי להשכיר - שאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר (בבא מציעא לו. ופרק א מהלכות שכירות הלכה א). ושותף הרי הוא כשומר כמו שאמרו בבבא בתרא מב: (10) ש"כל תנאי שבממון קיים" (בבא מציעא צד.). (11) שהרי מחל. (12) כמו שכתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות מכירה הלכה יא שתחילה אינה צריכה קניין.

- 11 ב. אחד מן השתתפין שעבר¹³ ומכר בהקפה, או
- 12 פירש¹⁴ פנים¹⁵, או הלך למקום אחר, או שנשא ונתן
- 13 בסחורה אחרת, וכן כל פיוצא באלו הדברים - כל
- 14 פחת שכיבא מחמת שעבר¹⁶ חייב לשלם לבדו¹⁷; ואם
- 15 היה¹⁸ שם שוכר - השוכר לאמצע, כמו שהתנו
- 16 ביניהם בשוכר. לפיכך, הנותן¹⁹ מעות לחברו בתורת
- 17 שתפות לקח בהן חטים לסחורה²⁰, והלך וקנה
- 18 שעורים, או שנתן לו מעות לקנות שעורים, וקנה
- 19 חטים: אם²¹ פחתו - פחתו לזה שעבר, ואם²²
- 20 הותירו - הותירו לאמצע²³. וכן²⁴ אם הלך ונשתתף
- 21 עם אחר בממון השתתפות: אם הפסיד - הפסיד
- 22 לעצמו, ואם נשתפר - השוכר לאמצע. אכל אם
- 23 נשתתף עם אחר בממון עצמו²⁵: אם פחת - פחת
- 24 לעצמו²⁶, ואם הרויח - הרויח לעצמו. ואם התנו
- 25 ביניהם - הפל לפי התנאי.

(13) יוצא מתוך מה שנאמר בהמשך הדברים לפיכך הנותן מעות לחבירו וכו'. (14) הפליג, נסע בספינה. (15) שמא תארע תקלה בים. ראה ברש"י לכתובות ק: דיבור המתחיל מהו לאמטויי. (16) אבל בהפסדים אחרים שלא באו מחמת שעבר, אינו חייב (ש"ך סימן קפג סעיף קטן ט. וראה במשנה למלך למעלה פרק א הלכה ב). (17) אף על פי ששותפין משועבדים אחד לחבירו והרי זו "פשיעה בבעלים" שפטור עליה (פרק א מהלכות שכירות הלכה ג) - כאן חייב הוא מטעם מזיק בידים ובזה אינו פטור אף "בבעלים". ראה בפרק כ"א מהלכות אישות הלכה ט ובמשנה למלך כאן. (18) כן כתב רבינו למעלה (פרק א הלכה ה) לגבי שליחות, והוא הדין כאן, שהשותפות לא נתבטלה על ידי זה. (19) בבא קמא קב: כברייתא האחרונה, וכרבי יהודה. (20) למעלה בפרק א הלכה ה כתב רבינו: "בין לאכילה ובין לסחורה", ולכאורה הוא הדין

(49) כלומר, לשאת ולתת בכסף זה בחנות זו. (50) אבל המקבל יכול לחזור בו, שהרי הוא כפועל, ראה פ"ט מהלכות שכירות הלכה יד. (51) כלומר, לאחר שנשא ונתן שם. (52) בכ"י תימן: שיקנה. (53) כלומר, עד שישא ויתן בחנות. ואם יש שם דברים שיש זמן ידוע למכירתם - עד שיגיע הזמן (רדב"ז).

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו היאך צריך השותף להתנהג בסחורה המשותפת, ואם אחד מהם בא לחלוק שלא מדעת חבירו.

- 1 א. המשתתף עם חברו בסתם - לא ישנה ממנהג
- 2 המדינה² באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר³,
- 3 ולא ישתתף בה⁴ עם אחרים⁵, ולא יתעסק בסחורה
- 4 אחרת⁶, ולא ימכר בהקפה⁷, אלא דבר שדרכו
- 5 להמכר תמיד⁸ בהקפה, ולא יפקיד ביד אחרים⁹,
- 6 אלא אם כן התנו בתחלה, או שעשה מדעת חברו¹⁰.
- 7 עבר ועשה שלא מדעת חברו, ואחר כך הודיעו
- 8 ואמר לו: עשיתי כך וכך, והסכים למעשיו - הרי
- 9 זה פטור¹¹. ואין כל הדברים האלו צריכין קניין¹²,
- 10 אלא בדברים בלבד.

(2) ראה להלן הלכה ב, שהנותן מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חטים, אין ליקח בהם שעורים. והמקור מבבא קמא קב: ואף כשהשתתף בסתם - אם יש מנהג הרי זה כאילו התנה (סמ"ע קעו סעיף קטן לא) וראה במגדל עוז מקור להלכה זו בתשובות הגאונים. (3) פן יארע אונס בדרך. כן הוא בכתובות ק: "רבינא הווה בידיה חמרא (=יין) דרבינא זוטא וכו' הווה מסיק ליה לסיכרא (=רצה להוליכו למקום ששמו "סיכרא") אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מהו למשקליה בהדיה (=האם מותר לי לקחת אתי יין זה?) נשקליה, דילמא מיתניס (=אקחהו שמא יקרה אונס), נשקליה, דילמא מתקיף (כן הוא נוסחת הרי"ף, וזה פירושה: נשאיר אותו כאן, שמא יחמיץ), אמר ליה זיל לא עדיף מדידך (=הולך אותו כשם שאתה מוליך את שלך)". הרי שדווקא אם יש חשש שמא יחמיץ כאן - אז התירו לו, אבל באופן אחר אסור אף אם מוליך גם את שלו, ועייין ר"ן שם. ולהלן הזכיר רבינו גם "פירש בים". (4) היינו, בסחורה או בממון השותפות, כדלהלן הלכה ב. (5) מקור הלכה זו במשנה פסחים פט: "הממנה עימו אחרים בחלקן (שלא בידיעת בני החבורה) רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו". כלומר, אומרים לו טול חלקך וצא, שאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו (רע"ב שם). (6) תוספתא בבא מציעא פרק ד (הוצאת צוקרמנדל עמוד 380 A, ותוכנה הובא להלן (פרק ז הלכה ז), ש"המושיב את חבירו בחנות למחצית שוכר, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו". ושם בתוספתא ובדברי רבינו שאם היה שותף עימו בחצר (בתוספתא: בחנות) מותר. וכאן השמיט זאת רבינו בהסתמכו על מה שכתב להלן. (7) פסחים קיג. "שרי כיסוך, פתח שקיך"

(32) כלומר, למקום פלוני שהסחורה נמכרת שם ביוקר. (33) וראה למעלה (הלכה א) שבלי רשות מהשותף השני אסור להוליך למקום אחר. (34) מקור הלכה זו בירושלמי בבא קמא (תחילת פרק שלישי) בדין שור שעלה על שור אחר להרגו, שמותר לבעל השור הנזק לשמוט את שורו מתחת לשור המזיק, ובעל השור המזיק אינו יכול לטעון: אשלם לך נזקך, לפי שאומר לו: איני רוצה לחזר אחריו בבתי דינים, ומטעם זה הצריכו חכמים להרחיק נזקים מחבירו, אף כאלה שהמזיק חייב לשלם לניזק, עיין בבא בתרא כ: ולמעלה פרק ט מהלכות שכנים הלכה יא.

- ה. אחד מן השתתפין שפא ליטשן את הפרות עד זמן הידוע³⁵ - אין חבירו מעבב עליו. ואם אין זמן לאותן פרות - חבירו מעבב עליו.

(35) כגון התאריכים של מכירת פירות שונים, עליהם מוסר רבי יהודה בברייתא ובתוספתא שם. ובתוספתא שם נוסף: "אם היה ערב שביעית - מותר, שמתחילה לא לקחו אלא על מנת כן" (כלומר, ליישן פירות של ערב שביעית לצורך שביעית).

- ו. שתתפין ששמו פרוטיהן ונשתתפו בהן - יש להן אונאה זה על זה³⁶. ערבו פרות בלא שומא³⁷ ומכרים, ונשארו ונתנו בדימיהן - הרי אלו מחשבין את הפרות כמא היו שוין בעת שנשתתפו, ומחשבין את השכר או ההפסד.

(36) שאם נתברר שלא שמו כהוגן את פירותיו של אחד מהם, אף על פי שהם שותפים ואפשר שהם מוחלים זה לזה - יש בהם דין אונאה כבכל מקח וממכר. וראה ברדב"ז. (37) ומכיוון שלא דקדקו לכתחילה בזה, יש וודאי מקום לחשוב שמחלו זה לזה, ואף על פי כן אין אנו אומרים כן (ראה בסמ"ע שם סעיף קטן יב"ג).

- ז. שתתפין שמחלו להם מוכסין³⁸ - מחלו לאמצע³⁹. ואם אמרו⁴⁰: משום פלוני מחלנו - מה שמחלו מחלו לו⁴¹. הרי⁴² באין בדרך, ועמדו עליהן לסטים ונזלו את השירא, והציל אחד מן השתתפין - הציל לאמצע⁴³. (אפלו אין יכולים חביריו להציל, דלא פלג, בין דלא אמר כלום). ואם אמרו⁴⁴: לעצמי אני מציל (אם יכולים להציל - הציל עד כדי חלקו⁴⁵) לעצמו, והיותר שלהם⁴⁶; ואם אין יכולין להציל⁴⁷) - הציל לעצמו.

(38) גובי מכס. (39) אף על פי שרק אחד ביקש שימחלו. ויש אומרים שאף על פי שבקשתו הייתה שימחלו למענו, והסכימו לו - השכר לאמצע. שכיוון שעשו זאת על פי בקשתו הרי הוא כשלוחם (כסף משנה בשם הרא"ש, ועיין בסמ"ע סימן קעח סעיף קטן א). (40) גובי המכס. יש אומרים שהיינו דווקא אם המוכסים אמרו כן מעצמם, מבלי שפנה אליהם. שאם לא כן, הרי הוא שלוחם של השותפין כמבואר למעלה (כסף משנה בשם הרא"ש). (41) ואין לכולם חלק בזה. (42) תוספתא בבא מציעא, הובאה בבבא

כאן, ולסחורה לאו דווקא, אלא שסתם שותפות היא לסחורה, וכן דעת הרא"ש ושאר פוסקים. (21) לשון הברייתא שם. (22) ברייתא שם וכרבי יהודה. (23) שהשותפות אינה מתבטלת בשינוי זה וכנ"ל. (24) נלמד מהקודם, שהרי אף כאן שינה ממגמת השותפות (כסף משנה). (25) שעבר על מה שכתב רבינו למעלה (הלכה א) שלא יתעסק בסחורה אחרת, ואף כאן, אי אפשר שלא התעסק איתו. ועיין ש"ך סימן קעו סעיף קטן כב. (26) ואין לשותף הראשון חלק לא בהפסד ולא בשכר, אלא אם כן התנו כן ביניהם.

- ג. הנותן מעות לחבירו לקח בהן פרות למחצית שוכר - ושאוי לקח לעצמו²⁷ מאותו המין²⁸; וכשהוא מוכר - לא ימכר שניהם בפאחד²⁹, אלא מוכר אלו בפני עצמן [ואלו בפני עצמן]. ולא יקח לעצמו³⁰ חטים ולחבירו שעורים, אלא בכלל חטים או בכלל שעורים, כדי שיהיו מעות שניהם שוין בחבלה³¹.

(27) ומה שאמרנו למעלה (הלכה א) "המשתתף עם חבירו - לא יתעסק בסחורה אחרת" - אין זה אלא כשעשו ביניהם שותפות לכל ענייניהם, אבל כאן שלא עשו ביניהם שותפות כללית, אלא באופן עראי, לקנות פירות אלו ולמכרם, לא נאסר לו לעסוק בסחורה אחרת. וכאוי גונא כתב הש"ך ביורה דעה סימן קעו סעיף קטן סז בשם הפרישה. והמדובר כאן כשקונה בכסף הוא ולא ממועות השותפות, וראה להלן. (28) יש שכתבו שכיוון שקונה בכסף הוא, אין הבדל בין אותו המין למין אחר (וראה להלן) ואדברא אם מותר לקנות מאותו המין, שיש מקום לחשו, שיחשבו הרואים שמשלשל לסלו מאותם הפירות השייכים לשניהם (ראה ברדב"ז), כל שכן שמותר לקנות ממין אחר (ראה בבית יוסף שם סימן קעו). ויש אומרים שלא הותר אלא אותו המין, אבל מין אחר אסור. (29) שמא מה שקנה לעצמו אינו משוכח כל כך כמו של השותפות, ונמצא חבירו נפסד בכך (כסף משנה). (30) יש מפרשים שכאן מדובר בכסף של השותפות, ולפיכך אסור לקנות לחבירו מין אחד ולעצמו מין אחר. ואילו ב"לעצמו" שלמעלה שהוא בכסף של עצמו, מותר בין באותו המין ובין במין אחר. ויש אומרים שהבבא הזו היא המשך מהבבא הקודמת ושתייהן עוסקות בכסף של עצמו ולפי זה לעולם אסור לקנות ממין אחר כמו שביאר רבינו להלן (אבן האזל). (31) בכתב יד תימן: "בחבילה" וכן גרס רבינו ירוחם (הובא בכסף משנה) וכן הוא בתוספתא שם. ואפשר לפרשו מעניין "יחד", כלומר, שיהיה ריווח והפסד שניהם ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו (בית יוסף שם). ונראה שכל זה מחמת חשד, שלא יאמרו: לעצמו דאג, ולחבירו לא דאג.

- ד. אחד מן השתתפין שאמר: נולידה הסחורה למקום פלוני, שהיא ביקר³², ונמכר שם³³, אף על פי שקבל עליו כל אנס או כל פחת שיבוא - הרי חבירו מעבב עליו; שהרי אומר לו: אין רצוני שאתן מעות שפירי, ואהיה רודף אחריך לדין להוציא ממך³⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(רדב"ז). (58) פשוט. שאם לא כן היאך יחלקו (כסף משנה). (59) כלומר, חילק אותה, את השותפות. (60) מצורה מוחלטת זו משמע שאפילו אם הפסיד בחלוקה זו, יכול הוא לחזור בו (וראה ברמ"א סימן קעו סעיף יח). (61) בבא מציעא טו. וסו: כדברי רב נחמן ורב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (62) שצריכים שומא, שיש בהם כמה מינים (גמרא שם). (63) שכולן שוות, ראה להלן. (64) שאף על פי שעל עצם החלוקה, אין צורך בבית דין - צריך להודיע להם על החלוקה. וראה סמ"ע שם סעיף קטן מט. (65) גמרא שם.

י. אָסוּר⁶⁶ לְהִשְׁתַּתֵּף⁶⁷ עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שְׁמָא יִתְחַבֵּב לוֹ חֵבְרוֹ שְׁבוּעָה, וְיִשְׁפִּיעוּ בְּיָרְאָתוֹ⁶⁸. וְכִכָּר בְּאֶרְנוֹ בְּמִקוּמוֹ, שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה⁶⁹ בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית, [וְלֹא בְּכֹרוֹת], וְלֹא בְּטִרְפוֹת, וְלֹא בְּנִבְלוֹת, וְלֹא בְּתִירוֹמוֹת, וְלֹא בְּשִׁקְצִים וּרְמָשִׁים. וְאִם עֵבֶר⁷⁰ וְעֵשָׂה - הַשְּׂכָר לְאִמְצֵעַ⁷¹. וְנִרְאֶה לִי, שְׁאִם הַפְּסִיד - הַפְּסִיד לַעֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר⁷².

(66) סנהדרין סג: דברי אביו של שמואל. ויש שכתבו שבזמן שאין הגויים נשבעים בעבודה זרה אין איסור זה (הגהות מיימוני וכן כתב הרדב"ז בשם רבינו בתשובה). (67) אבל מותר לשאת ולתת איתו (הגהות מיימוני אות ד). (68) בעבודה זרה. כלומר: ונמצא שהישראל גורם לאחרים שיישמעו שם האליל. (69) לכתחילה, אבל בדיעבד מותר ליהנות מהירוות כדלהלן. (70) השותף. (71) נלמד מן הירושלמי (הביאו הגהות מיימוני אות ד) שאף את הגניבה שגנב אחד מן השותפים - חולקים. (72) והרי זה כשותף ששינה, שכתב רבינו למעלה הלכה ב.

יא. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין אוֹ מִן הַמִּתְעַסְקִין⁷³ שְׁמָת - בְּטִלָּה⁷⁴ הַשְּׁתֵּפּוֹת אוֹ הַעֵסֶק, אִם עַל פִּי שְׁהִתְנוּ לְזִמְן קְבוּעַ; שְׁכָּר יֵצֵא הַמָּמוֹן לְרִשּׁוֹת הַיּוֹרְשִׁים. וְכִזָּה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים⁷⁵.

(73) ראה לקמן פרק ו הלכה א הגדרת רבינו לשותפים ומתעסקין. (74) משמע שגם השותף וגם היורשים יכולים לבטל את השותפות, שהיא בטלה מאליה עם מות אחד השותפים, וראה סמ"ע סימן קעו סעיף קטן ג. (75) והרא"ש (פרק ט דבבא מציעא סימן לו) הביא לזה מקור מדברי התוספתא (פרק ט דבבא מציעא) "המקבל שדה מחבירו ומת - לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו וכו'". ומה שאמרו בגמרא בבא מציעא קט. "האי שתלא דשכיב (המקבל שדה לשתול ומת), יורשים דיליה מסתלקין בלא שבחא, ולא מילתא היא", הוא מפרש דלאו מילתא דמסתלקין בלי שבח אלא מסתלקין בשבח. אבל לעולם מסתלקין, כנ"ל.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבארו בו כל דיני "עיסקא" שהיא מחצית מלוה ומחצית פיקדון. ולא נשלמו.

א. שְׁנֵים שֶׁהֵן נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמָמוֹן הַשְּׁתֵּפּוֹת⁷⁶, אִם עַל פִּי שְׁהִתְנוּ לְזִמְן שְׁלֹא אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה נִקְרָאת

קמא קט"ז: ונתפרשה שם על ידי רמי בר חמא. (43) שכל זמן שלא גילה את דעתו, מן הסתם הוא מתכוון להציל בשביל כל השותפים, כדרכו של שותף. (44) בתוספתא שם: "ואם היתנה עימהם בבית דין מה שהציל הציל לעצמו". אבל כבר כתב באור זרוע בבא קמא סימן תנט שמשוגיית הגמרא שם נראה שאין צריך להתנות בבית דין דווקא, עיין שם. ואף על פי שכתב רבינו להלן הלכה ט שחלוקת שותפות צריכה בית דין - כאן במקום הפסד לא הצריכו כן. (45) שהרי נתחלק מן השותפות. ואף על פי שלא הגיע עוד הזמן לחלוקת השותפות (ראה למעלה פרק ד הלכה ד) - כיוון שיש כאן הפסד התיירו לו לחלוק (שיטה מקובצת שם בשם רבינו יהונתן). (46) שכיוון שיכולים להציל, אין זה הפקר. (47) שאז יש לזה דין הפקר.

ח. דְּכָר⁴⁸ הַדְּיוּעָה⁴⁹ לְשָׁנִי שְׁתֵּפִין, אִם עַל פִּי שְׁהוּא בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ יוֹצֵא מִחֻקָּתוֹ שְׁלֹשִׁי שְׁנֵי כָּל יְמֵי הַשְּׁתֵּפּוֹת⁵⁰; וְאֵינוֹ יָכוֹל לְטַעַן שְׁלֻחָחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ שְׁתֵּנָּה לוֹ בְּמִתְנָה⁵¹, וְנֹאמַר לְאַחֵר שְׁהִמְצִיא מִחֵבְרוֹ עָלָיו הָרְאָה, אֲלֵא הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁנִיָּה עַד שְׁיָבִיא הָאַחֵר רְאִיָּה⁵².

(48) כן כתב הר"ף בבבא בתרא פרק א, ודייק כן מהגמרא שם ד. (49) שמפורסם ברבים שהוא שייך לשותפים. (50) משמע אפילו היה מונח שם זמן רב (חושן המשפט סימן קעט סעיף א, ועיין סמ"ע ושי"ך שם). ובלבד שיהא בתוך ימי השותפות, אבל אחרי ימי השותפות, יש להם חזקה זה על זה (ר"ף שם). (51) כי שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ואין הוכחה, מזה שהחפץ ברשותו, שחבירו מכרו לו או נתנו לו במתנה (הר"ף שם). (52) בעדים (כסף משנה בשם הרא"ש).

ט. אֶחָד⁵³ מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבָּא לְחַלֵּק⁵⁴ שְׁלֹא מִדַּעַת חֵבְרוֹ - חוֹלֵק בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה, וְאֶפְלוּ⁵⁵ הֵן הַדְּיוּטוֹת⁵⁶; וּבִלְבָד שִׁיָּהוּ נֶאֱמָנִין⁵⁷, וְיִדְעִין בְּשׁוּמָא⁵⁸. וְאִם חֵלֶק לָהֶם⁵⁹ בְּפִחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם⁶⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶¹? בְּשִׁחְלָקוֹ פְּרוֹת⁶²; אֲבָל אִם הָיוּ מַעוֹת⁶³ - הַמַּעוֹת בְּחֻלּוֹקִים הֵם, וְיֵשׁ לוֹ לְחַלֵּק שְׁלֹא בְּפָנָי בֵּית דִּין, וּמִנִּית⁶⁴ חֵלֶק חֵבְרוֹ בְּבֵית דִּין. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶⁵? בְּשִׁיָּהוּ הַמַּעוֹת כֶּלֶן מְטַבֵּעַ אֶחָד וְשִׁוִּין; אֲבָל אִם הָיוּ מְקַצְתָּן חֲדָשִׁים וּמְקַצְתָּן יְשָׁנִים, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר אִם הָיוּ מְקַצְתָּן יְפוֹת וּמְקַצְתָּן רְעוֹת - הָרִי הֵן בְּפִירוֹת, וְאִין חוֹלְקִין אוֹתָם אֲלֵא בְּבֵית דִּין.

(53) בבא מציעא לא: פסקו של רבה בר רב הונא בעובדה של איסור ורב ספרא, וכתיקונו של אביי. (54) אחרי תום זמן השותפות או שלא היה זמן בכלל (הגהות מיימוני אות ג'). וראה למעלה פרק ד הלכה ד. (55) כדברי אביי בשם רב נחמן. לפי שאינו צריך אלא לברור, ולא להוצאת פסק דין (גמרא שם). (56) כלומר, כולם הם הדיוטות (סמ"ע סימן קעו סעיף קטן מו). (57) שאם לא כן, היאך נאמין להם (כסף משנה) ועוד שהרי נקראו "בית דין" (בית-דין של הדיוטות), ואם אינם נאמנים, אינם נקראים בית דין

- 33 אחר - אינו צריך להעלות לו שכר אחר פלל;
34 שהארים משעבד הוא לבצל השדה.
- 1 שְׁתַּפּוּת, וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הָרִי הוּא לְאֻמָּצָה.³
2 וַיֵּשׁ לָהֶם לְהַתְנוּת בְּשֹׁכֵר וּבַהֲפָסֵד כָּל מָה שִׁירָצוּ,
3 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֲבָל⁴ אִם הָיָה הָאֶחָד בְּלֹבֵד הוּא
4 שְׁנוּשָׁא וְנוֹתֵן בְּמִמּוֹן הַשְׁתּוּף, אִף עַל פִּי שֶׁהִמָּמֹן
5 מִשָּׁל שְׁנֵיהֶם⁵ - הָרִי זֶה הַשְׁתַּפּוּת נִקְרָאת עֶסֶק,⁶ וְזֶה
6 הַנוּשָׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא מִתְעַסֵּק, שֶׁהָרִי הוּא לְבָדוֹ
7 מִתְעַסֵּק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן, וְשִׁתְפוֹ שְׁאִינוֹ נוֹשָׂא וְנוֹתֵן
8 נִקְרָא בַעַל הַמְּעוֹת.

(2 כלומר: הממון ניתן על-ידי אחד מהן, לשם רווחים משותפים, ואף זה שלא הטיל מממונו כלום - מקבל מחצה, כמו הראשון שהטיל כל ממונו, כי כך התנו ביניהם כתמורת המשא-והמתן של השני המשקיע בזה יחד עם הראשון. (3 ואין צורך לשלם לשני שכרו כפועל, כמו בעסק דלהלן הלכה ב, שאף אם נאמר שגם כאן יש חצי מלוה וחצי פקדון כדלהלן - אין כאן ריבית, שהרי שניהם מתעסקים: זה במלוה וזה בפקדון, ואין כאן ריבית. (4 בבא-מציעא קד: (5 כן נראה בעובדא של רבי אליעזר מהגורניא (שם סט), שאף שהשתתף בממון עם הרועה, לולא היה אריסו המשועבד לו, היה חייב לשלם לו שכרו, כדין עסק, כדלהלן הלכה ב. (6 ודינו מפורש להלן בהלכה הבאה. ובאופן ששניהם משתתפים בממון - חלקו של בעל המעות, הוא "עסק" והוא נחלק לחצי מלוה וחצי פקדון (לחם-משנה).

- 9 ב. תִּקְנוּ חֲכָמִים⁷: שֶׁכָּל הַנוֹתֵן מְעוֹת לַחֲבֵרוֹ
10 לְהַתְעַסֵּק בָּהֶן - יִהְיֶה חֲצִי הַמָּמוֹן בְּתוֹרַת הַלּוֹאָה,
11 וְהָרִי הַמִּתְעַסֵּק חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ אִף עַל פִּי שֶׁאֲבָד
12 בְּאֻנָּס⁸, וְהַחֲצִי הָאֲחֵר בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן, וְהָרִי הוּא
13 בְּאַחֲרֵיתוֹ בַּעַל הַמְּעוֹת⁹. וְאִם נִגְנַב אוֹ אֲבָד הַחֲצִי שֶׁל
14 פִּקְדוֹן - אֵין הַמִּתְעַסֵּק חֵיב לְשִׁלְמוֹ¹⁰. וּלְפִיכָף יִהְיֶה
15 שֹׁכֵר זֶה הַחֲצִי, אִם הָרוּיחַ, שֶׁל בַּעַל הַמְּעוֹת. וּלְפִי¹¹
16 תִּקְנָה זֶה, אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה הַשֹּׁכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד שֶׁל
17 כָּל הַמָּמוֹן לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ. שָׂאם אִתָּהּ אוֹמַר כֵּן,
18 נִמְצָא בַעַל הַמָּמוֹן נוֹטֵל שֹׁכֵר חֲצִי מְעוֹתָיו שֶׁהֵן
19 פִּקְדוֹן, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוֹם, אֲלֹא זֶה הַמִּתְעַסֵּק טוֹרֵחַ
20 לוֹ בְּחֲצִי שֶׁל פִּקְדוֹן מִפְּנֵי מְעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ, וְנִמְצָא
21 בְּאֵין לִידֵי אֲבָק רִבִּית¹². וְהֵיאָף יַעֲשֶׂה¹³, אִם רוֹצֶה
22 לְהִיּוֹת הַשֹּׁכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ¹⁴? יִתֵּן
23 לְמִתְעַסֵּק שֹׁכֵרוֹ שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם¹⁵ מִימֵי הַשְׁתַּפּוּת
24 כְּפֻעֵל בְּטֹל¹⁶ שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה¹⁷ שֶׁבִּטֵּל מִמֶּנָּה¹⁸.
25 וְאִם¹⁹ הָיָה לוֹ עֶסֶק אַחֵר²⁰ כֵּל שֶׁהוּא²¹ לְהַתְעַסֵּק בּוֹ
26 עִם מְעוֹתָיו שֶׁל זֶה²² - אִינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׁכֵר
27 שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם²³, אֲלֹא אֶפְלוּ הַעֲלָה²⁴ לוֹ דִּינָר בְּכָל
28 יְמֵי הַשְׁתַּפּוּת - דִּינָר²⁵; וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - יִהְיֶה
29 לְאֻמָּצָה בְּשׂוּהָ. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ²⁶: כָּל הַרְנוֹחַ יִהְיֶה
30 לִּי שְׁלִישׁוֹ²⁷ אוֹ עֲשִׂירִיתוֹ בְּשֹׁכֵרָךְ, הוּאִיל²⁸ וַיֵּשׁ לוֹ
31 עֶסֶק אַחֵר - הָרִי זֶה מִתֵּר²⁹; וְאִם הִפְסִידוֹ - יִפְסִיד
32 מִחֲצָה. וְאִם הָיָה זֶה הַמִּתְעַסֵּק אֲרִיסוֹ³⁰ וְהָיָה לוֹ עֶסֶק

- 35 ג. וְעוֹד³¹ תִּקְנוּ חֲכָמִים: שֶׁכָּל הַנוֹתֵן מְעוֹת לַחֲבֵרוֹ
36 לְהַתְעַסֵּק בָּהֶן, וּפָתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ, וְלֹא רָצָה לָתֵן לוֹ

מגמרא בבא-מציעא סט. שלא התירו במותר דינר אלא בשיש לו עסק אחר (למעלה הלכה ג), ואינם מחלקים בין התנה ללא התנה, וראה בלחם-משנה. (41) מקורם שם מח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (42) בהלכה ג. (43) מצד הריבית שבו. (44) שאין תנאי מועיל אלא בממון בלבד, אבל לא במקום שיש עמו גם איסור. (45) שלדעת רבינו, יש חילוק בין התנה ללא התנה. ומה שאמרו שם סט. במותר שלישי, שצריך שיהיה לו עסק אחר, זהו כשלא התנו. ואף מה שאמרו שם סח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" - כשהתנה כן. ואמנם אם לא התנו כן, צריך שיהיו לו שתי עדיפויות (למעלה הלכה ג). ואז, כיון שיש לו רווח רב, אין צריך עסק אחר, וראה למעלה הערה לא.

1 שְׂכָר עָמְלוּ בְּכָל יוֹם, וְלֹא הִתְנוּ בִּיגִינָהן שׁוּם תְּנָאי -
2 שִׁיחִיהָ שְׂכָר הַמִּתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ חֲצִי שָׁל פִּקְדוֹן שְׁלִישׁ
3 רוּחַ הַפִּקְדוֹן, שֶׁהוּא שְׁתּוֹת רוּחַ כָּל הַמִּמּוֹן. לְפִיכָּה,
4 אִם הִרְוִיחוּ - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ: חֲצִי
5 הָרוּחַ שֶׁל חֲצִי הַמַּעוֹת שֶׁהֵן מְלֻוּה, וּשְׁתּוֹת הָרוּחַ
6 בְּשִׂכָּר שֶׁנִּתְעַסֵּק בַּפִּקְדוֹן, נִמְצָא הַכֹּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי
7 הָרוּחַ; וְיִטַּל בְּעַל הַמַּעוֹת שְׁלִישׁ הָרוּחַ. וְאִם פָּחַתוּ
8 - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ הַפְּחָת³², שֶׁהִרִי הוּא חֵיב
9 בַּחֲצִי הַפְּחָת מִפְּנֵי שֶׁחֲצִי הַמַּעוֹת מְלֻוּה, וְיֵשׁ לוֹ
10 שְׁתּוֹת בְּשִׂכָּרוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֲצִי שֶׁל פִּקְדוֹן³³, וְנִמְצָא
11 שֶׁנִּשְׁאָר עָלָיו מִן הַפְּחָת שְׁלִישׁוֹ; וּבְעַל הַמַּעוֹת יִפְסִיד
12 שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַפְּחָת³⁴.

28 ה. הוֹרוּ רְבוּתֵי: שָׂאֵם הִתְנוּ, שִׁיטַל⁴⁶ הַמִּתְעַסֵּק
29 שְׁלִישָׁה חֻלְקִים מֵהַשְּׂכָר, וּבְעַל הַמַּעוֹת רְבִיעֵ הַשְּׂכָר
30 - נִמְצָא רְבִיעֵ הַמַּעוֹת בְּלֶבֶד בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן, וּשְׁלִישָׁה
31 רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלְוָה. לְפִיכָּה, אִם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד
32 - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישָׁה רְבִיעֵי הַפֶּסֶד⁴⁷ פְּחָת
33 שְׁלִישׁ הָרְבִיעִי⁴⁸, וְיִפְסִיד בְּעַל הַמַּעוֹת רְבִיעֵ וּשְׁלִישׁ
34 רְבִיעֵ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַפֶּסֶד. פִּיצֵד? נִתֵּן לוֹ מֵאָה
35 דִּינָרִים עַל תְּנָאי זֶה, וְחִסְרוֹ אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים⁴⁹ - בְּעַל
36 הַמַּעוֹת מִפְּסִיד שְׁמוֹנֶה, וְהַמִּתְעַסֵּק מְשַׁלֵּם שִׁשָּׁה
37 עֶשְׂרִים⁵⁰. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם: כָּל חֻלְק שִׁישׁ לְבַעַל
38 הַמַּעוֹת בְּשִׂכָּר, אִם יִהְיֶה שֵׁם רוּחַ - נִוְטַל כְּמוֹ
39 שֶׁהִתְנוּ, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד אוֹתוֹ הַחֻלְק
40 וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצָאת⁵¹ לְמַד לְפִי מִדָּה זֶה: שָׂאֵם
41 הִתְנוּ שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעֵ הַשְּׂכָר, אִם פָּחַתוּ - לֹא
42 יִשְׁלַם הַמִּתְעַסֵּק כָּלוּם; שֶׁהִרִי רְבִיעֵ הַפֶּסֶד שֶׁהוּא
43 חֵיב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְלֻוּה, יֵשׁ לוֹ כְּנֻגָּדוֹ שְׁלִישׁ מֵה
44 שִׁיטַל בְּעַל הַמַּעוֹת⁵², שֶׁהוּא רְבִיעֵ, וְנִמְצָא זֶה כְּנֻגָּד
45 זֶה. וְכֵן⁵³ אִם הִתְנוּ עַל הַפְּחָת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרוּחַ:
46 אִם פָּחַתוּ - פּוֹחַת הַמִּתְעַסֵּק כְּפִי מֵה שֶׁהִתְנוּ, וְאִם
47 הוֹסִיפוּ - נִוְטַל הַמִּתְעַסֵּק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֻלְק שֶׁהָיָה
48 מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֵה שֶׁנִּטַּל בְּעַל הַמַּעוֹת.
49 פִּיצֵד? הִתְנוּ, שָׂאֵם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְחַת הַמִּתְעַסֵּק
50 רְבִיעֵ, וְהַפְּחִיתוּ - מְשַׁלֵּם רְבִיעֵ הַפְּחָת, וְאִם הוֹתִירוּ
51 - נִוְטַל מִחֲצָה⁵⁴. וְאִם עַל פִּי שְׂדֻכְרִים אֵלּוֹ שֶׁהוֹרוּ
52 דְּבָרֵי טַעַם הֵם, אִם תִּלָּךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה, שְׂמָא⁵⁵
53 הַמִּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר שִׁיפְחַת וְיִטַּל שְׂכָר. פִּיצֵד? כְּגוֹן
54 שֶׁהִתְנָה עֲמוֹ, שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשִׂכָּר,
55 וּפְחָתוֹ⁵⁶ - נִמְצָא נִוְטַל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה יְתֵר⁵⁷
56 עַל זֶה הַפֶּסֶד. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁפְּחָתוֹ שְׁבָעָה דִּינָרִים
57 - הִרִי הַמִּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי חֵיב לָךְ דִּינָר אֶחָד
58 כְּפִי הַתְּנָא⁵⁸, וְאַתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם לִי שְׁנַיִם, שֶׁהֵן
59 שְׁלִישׁ חֻלְק הַפִּקְדוֹן⁵⁹. נִמְצָא בְּעַל הַמַּעוֹת חֵיב לִתֵּן
60 לוֹ דִּינָר בְּשִׂכָּר שֶׁהִפְסִיד שְׁבָעָה. וְאֵלּוֹ הַפֶּסֶד אֲרֻבָּעָה
61 עֶשְׂרִי - הָיָה חֵיב בְּעַל הַמַּעוֹת לִתֵּן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין.

(31) יוצא מתוך השקלא-וטרסא בגמרא שם סח: סט. מסביב לעובדא של רב עיליש, וראה בסמוך. (32) לדעת רבינו, יש למקבל שתי עדיפויות, גם בזמן הרווח וגם בזמן ההפסד, ומה שמשמע בגמרא שיש רק עדיפות אחת, או בשכר או בהפסד, שהרי אמרו שם: "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד, אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר", זה אינו אלא אם התנו כך, כמו שמסביר רבינו בהלכה ד. והראב"ד סובר, שיש רק עדיפות אחת, או בשכר - כמו שהוא מזכיר כאן, או בהפסד - וכסברת ה"ש מי שטועה" (להלן הלכה ד). ולפי זה, מה שאמרו שם "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד וכו'" זהו לפי תקנת חכמים, ולא כשכך התנו. (33) כדי שלא יהיה אבק ריבית. (34) והואיל ויש כאן רווח רב והפסד מועט למתעסק, צריך שיהיה לו עסק אחר (לחם-משנה להלן הלכה ד).

13 ד. יֵשׁ מִי שִׁטְוֶעָה וְאוֹמֵר: שֶׁהִתְנוּ עַסֵּק סֶתֶם, אִם
14 יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק חֲצִיו, וְאִם הָיָה שֵׁם
15 הַפֶּסֶד - יִפְסִיד שְׁלִישׁ³⁵. וְאִין הִדְבָּר כֵּן, אֲלֵא אִם כֵּן
16 הִתְנוּ עַל דְּבָר זֶה בְּפִירוּשׁ³⁶. וְכֵן אִם הִתְנוּ, שִׁיפְסִיד³⁷
17 הַמִּתְעַסֵּק מִחֲצָה, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל שְׁנֵי
18 שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ - הִרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן³⁸ אִם הִתְנוּ, שָׂאֵם
19 יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק תְּשִׁיעִיתוֹ, וְאִם יִהְיֶה
20 שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד עֲשִׂרִיתוֹ, הוֹאִיל וְהִתְנוּ שִׁיחִיהָ
21 רוּחַ הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ - תְּנָאוּ קָיָם, וְתוֹסֶפֶת
22 זֶה כְּנֻגָּד עָמְלוֹ. וְרְבוּתֵי הוֹרוּ, שְׂאִין הַתְּנָא³⁹ זֶה
23 מוֹעִיל אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה לְמִתְעַסֵּק עַסֵּק אֲחֵר; אֲבָל
24 אִם אִין לוֹ עַסֵּק אֲחֵר⁴⁰ - צָרִיךְ שִׁיחִיהָ שְׂכָר הַמִּתְעַסֵּק
25 יְתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ בְּשְׁתּוֹת⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴². שֶׁזֶה דְּבָר
26 אֲסוּר⁴³ הוּא, וְאִין הַתְּנָא מוֹעִיל בּוֹ⁴⁴. וְלֹא יִרְאֶה לִי
27 זֶה⁴⁵.

(35) ולפי דבריהם, תקנת חכמים היתה רק על עדיפות אחת, כגון זו שהזכיר רבינו בהפסד, וראה הערה לא. (36) כמו שכתבנו למעלה בהלכה ג. (37) שכאן יש עדיפות בשכר, ולדעת רבינו - זה אפשרי רק בהתנו. (38) שהעיקר הוא, שיהיה למקבל איזו עדיפות שהיא, כדי שלא יהא משום ריבית. (39) בכ"י תימן: "תנאי", וכן נכון. (40) מקורם

וברוח, השליש שמוסיפים למתעסק הוא שליש מחלקו של בעל המעות. ולפי זה, מה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", פירושו: אי פלגא באגר למתעסק - יש לו רק תרי תילתי בהפסד מחלקו, כשם ש"אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" מדובר במתעסק. ואילו למפרשים אחרים, יש הכרח לחלק בין שתי הבבות, שהבבא "אי פלגא בהפסד וכו'" מדברת במתעסק, ואילו הבבא "אי פלגא באגר וכו'" מדברת בבעל הממון. (61) שמנכים מהחלק שלו שליש, היינו חלק שנים-עשר מהכל, ונשאר רק שתות. (62) שמוסיפים לרביע שלו, שליש משלושת הרבעים של בעל הפקדון, דהיינו רביע.

פרק שביעי

(1) המשך דיני "עסקא".

א. הנותן מעות לחברו סתם² להתעסק בהן, או שהתנו בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה³, ונאבד הממון⁴ - יש מי שהורה, שישלם המתעסק שליש⁵, כמו שבארנו⁶ אם אבד מקצת הממון. ויראה לי, שהוא משלם מחצה שהוא בתורת מלוה⁸. וזה שאמרו חכמים: משלם שליש בהפסד - בשלא הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממנו. כיצד? ראובן שנתן לשמעון מאה ופשיט דנר, ונשא ונתן, ופחת תשעים - הרי שמעון משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל ששים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה - אין אומרים יפסיד שמעון חמשה ושלשים. שאם אתה אומר כן, נמצא ראובן נוטל חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך, שטר עסק⁹ היוצא על היתומים¹⁰, שהיה אביהן מתעסק בו - נשבע¹¹ בעל השטר וגובה מחצה שהוא בתורת מלוה¹², אף על פי שלעולם טוענים לזרש¹³. הנה למדת, שאינו נוטל לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר, שאין פוחתין לו פאן כנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי של פקדון, ולא נשאר פאן פקדון כלל שנאמר: אם לא יטל שכרו - יראה כרביית; שהרי חצי המלוה בלבד נוטל¹⁴. וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד הממון כלו¹⁵ - משלם הרביע כלו שהוא בתורת מלוה¹⁶. אבל אם נשאר מן הממון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט שתות ההפסד שפחתו¹⁷, יבוא הכל רביע הממון או יתר - הרי זה משלם שתות בלבד, מן השעם ששכר בארנו¹⁸.

(2) שדינו נזכר למעלה פ"ו הלכה ג: שני שלישים מן הרווח למתעסק, ושליש לבעל הממון. ושליש מן ההפסד למתעסק, ושני שלישים לבעל הממון. (3) שדינו נזכר למעלה שם הלכה ב: ש"יתן למתעסק שכרו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל. (4) כלומר, כל הממון, שלא נשאר כלום. (5) בנותן סתם. ובהתנו: שישלם לו כפועל בטל,

וזה תמה גדול, ודבר שאין הדעת סובלת אותו, ואין זה אצלי אלא כמו דברי החלום. אבל הדרך והדין האמת שיראה לי: שכל שירותי המתעסק, אם יהיה שם הפסד - יפסיד שני שלישי החלק שהיה מרויח. וכן אם התנו על ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו החלק שהיה מפסיד, ותוספת שליש חלק חברו⁶⁰. נמצאת אתה אומר לפי מדה זו: שאם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, והפסיד - הרי זה משלם שתות⁶¹; ואם התנו שיפסיד רביע, והרויח - נוטל מחצה⁶². ועל דרך זה לא תמצא תמה, ויצא הדין בקו הצדק.

(46) המדובר שהתנו על השכר ולא התנו על ההפסד. וזהו כעין מה שאמרו (שם) "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד". (47) שזה מקביל לחלק שיש בו. (48) כדי שלא יהיה בזה משום ריבית. נמצא שבעל הממון מחזיר לו שליש ממה שהוקצב לו לחלק שכרו, כלומר: שליש משלשה רבעים. ומקור דבריהם ממה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", כלומר אם התנו מחצה על מחצה ברווח - אם היה הפסד, מוסיף לו בעל הממון שליש מהמחצה שהיה ראוי לו, דהיינו שתות מכל מה שהיה ראוי לשניהם ונותנים למתעסק, ונמצא בעל הממון מפסיד שני שלישי, והמתעסק - שליש, ראה בכסף-משנה. (49) שהיו צריכים לחלקם: שמונה-עשר שהם שלשה רבעים - למתעסק, וששה שהם רביע - לבעל הממון. (50) שהמתעסק מקבל שליש מהחלק שהיה ראוי לבעל הממון, היינו שתים מששה, ונמצא הוא מפסיד רק ששה עשר, ובעל הממון מפסיד שמונה. (51) רבינו רוצה להראות את המסקנה מרחיקת לכת משיטה זו, והוא שלפעמים יצא, שהמתעסק לא יפסיד כלום. והיינו, שאם חלקו הוא רביע, והוא צריך מצד הדין לשאת ברביע הפסד, אך לפי שיטה זו, יש לנכות למתעסק שליש מחלק המלוה, שהוא במקרה זה שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, המקביל לגובה חלק ההפסד. (52) כלומר שליש משלשה רבעים, דהיינו רביע. (53) היינו, שהפעם התנו רק על ההפסד, ולא התנו על השכר, כעין מה שאמרו שם: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (54) היינו: רביע המגיע מחלקו, ועוד שליש מחלק בעל המעות, שזה כאן: שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, הרי ביחד שני רבעים, שהם מחצה. (55) רבינו רוצה כאן להוכיח, כמו שמעיר הראב"ד בהשגתו השניה, עד כמה שיטה זו יכולה להביא לידי דברים תמוהים, ואף לקוי הצדק שהמתעסק יקבל שכר במקרה של הפסד. (56) בשיעור זה של אחד משבעה. (57) שאף-על-פי שהוא מפסיד אחד משבע לחלקו - מקבל הוא שליש משש השביעיות של בעל הממון, דהיינו שתי שביעיות מהכל. (58) שהוא אחד משבעה. (59) לפי העיקרון של רבותיו, שהמתעסק מקבל תמיד שליש מחלקו של בעל הממון, בין ברווח בין בהפסד. (60) שברוח מודה רבינו, שהמתעסק מקבל שליש מחלקו של בעל המעות, ויוצא ששיטת רבינו היא בשתי פנים: השליש שבהפסד שמנכים למתעסק, הוא שליש מחלקו-הוא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 **בַּעַל הַמְּעוֹת נוֹטֵל הַפֶּל; מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה שְׂטֵר אֶחָד,**
17 **הָרִי הַפֶּל מֵאֲתָם, וְלֹא הָרוּיחַ כְּלוֹם²⁶. אָבֵל אֵלֹו**
18 **הַנִּיחָם שְׁנֵי עֶסְקִים כְּשֶׁהָיוּ - הָיָה מְרוּיחַ הַמְּתַעֲסֵק**
19 **בְּחֻלְקוֹ בְּפָגְדִים עֲשָׂרִים²⁷, וּמִפְסִיד בְּחֻלְקוֹ בְּחִבּוּת**
20 **עֲשָׂרָה²⁸, וְהָיָה נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.**

(23) שם קד: מימרא של רבא. (24) אם באחד יש הפסד ובשני רווח, כמו שמבאר רבינו להלן. (25) כעין זה ברי"ף שם. (26) ומכאן שאם לא הרוויח ולא הפסיד, לא מקבל המתעסק כלום בשביל טרחתו. (27) היינו, שני שלישים. (28) היינו, שליש. ורבינו לשיטתו למעלה פ"ו הלכה ג.

21 **ד. אֵין²⁹ הַמְּתַעֲסֵק יָכוֹל לְחַלֵּק הַמְּעוֹת שֶׁל עֶסֶק אֹו**
22 **סְחוּרָה, וְלֹאמֹר: אֵטֵל אֶת הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת מְלוֹה**
23 **לְעַצְמִי, וְאֶשָּׂא וְאֶתֵּן בּוֹ, וְאֶנִּיחַ הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת**
24 **פְּקֻדוֹן בְּבֵית דִּין; שְׁלֹא נִתֵּן לוֹ מִמּוֹן זֶה אֶלָּא**
25 **לְהַתְּעַסֵּק בְּכָלוֹ. וְאִם חָלַק וְעָשָׂה זֶה, אֶפְלוּ בְּבֵית דִּין**
26 **הַגְּדוֹל - לֹא עָשָׂה כְּלוֹם, אֶלָּא הִשְׁכָּר אוֹ הַהֶפְסֵד**
27 **בִּינְיָהן עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁבָּאֲרָנוּ.**

(29) כן הכריע הרי"ף שם נגד רבותיו, בהסתמכו על מימרא של רבא (שם קד:), שאין המתעסק יכול להוציא את חלק המלוה לצרכיו, אחרי שהעסק ניתן לו להתעסק בכולו יחד, ואינו יכול להזניח את החלק של הפקדון ולעסוק רק בשלו. והרי"ף מוסיף, שאם ניתן לו למתעסק לעשות כחפצו, בטלה כל התקנה שתיקנו חכמים בעסק.

28 **ה. הַמְּתַעֲסֵק שֶׁנִּתְּנָה³⁰ מִתָּנָה לְאַחֲרִים מִן הַמְּטַלְטֵלִין**
29 **שֶׁל עֶסֶק³¹ אוֹ מִמְּעוֹת הָעֶסֶק, וְהֵבִיא בַּעַל הַמְּעוֹת**
30 **רֵאֵיהָ בְּרוּרָה שְׁאֵלֹו הַמְּטַלְטֵלִין אוֹ הַמְּעוֹת מִשֶּׁל עֶסֶק**
31 **הֵן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִידֹו. וְאֶפְלוּ שֶׁנָּה הַמִּקְבֵּל**
32 **אוֹתָם, וּמִכָּרָם וְנִתְּנָם מִתָּנָה לְאַחֲרִים, אוֹ הַפְּסִיד -**
33 **חֵיב לְשַׁלֵּם³². וְהַפֶּל בְּרֵאֵיהָ בְּרוּרָה. כְּכֹר בְּאֲרָנוּ³³,**
34 **שֶׁהַמְּתַעֲסֵק שִׁמַּת - נִשְׁבַּע בַּעַל הַמְּעוֹת וְגוֹבֶה מִחֲצָה.**
35 **וְאִם³⁴ יֵשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁהַמְּטַלְטֵלִין אֵלֹו מִן הַמְּעוֹת**
36 **שֶׁל עֶסֶק הֵם - נוֹטֵל אוֹתָם בַּעַל הַמְּעוֹת³⁵ בְּלֹא**
37 **שְׁבוּעָה³⁶. וְאֵין בַּעַל חוֹב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטְלִים מֵהֶם**
38 **כְּלוֹם³⁷; אֶלָּא³⁸ אִם כֵּן הָיָה בְּהֶם רוּחַ - הָרִי חֻלְק**
39 **הָרוּחַ שֶׁל מֵת שֶׁל יוֹרְשָׁיו, וְיֵטֵל בְּאוֹתוֹ חֻלְק בַּעַל**
40 **חוֹב וְהָאִשָּׁה.**

(30) אבל אם מכר, אין בעל המעות יכול להוציא מהלוקח, שלשם כך עומד העסק (ש"ך יו"ד סימן קעז ס"ק נט). (31) בין מחלק הפקדון ובין מחלק המלוה, שכולם לא ניתנו אלא לעסוק בהם, ולא ליתנם במתנה. (32) המתעסק או המקבל מתנה. ויש אומרים, כי מן המקבל מתנה השני אין מוציאין (ט"ז שם ס"ק לח, ועיין ש"ך שם). (33) למעלה הלכה א, וראה דברינו שם. (34) בבא-מציעא קד: כרבא ולא כרב אידי בר אבין, וכמו שהכריע הרי"ף. (35) ואין דינם כמטלטלין של יתומים, שאינם משתעבדים לבעל-חוב (פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ח), לפי שהעסק נשאר

כנ"ל. (6) למעלה שם הלכה ב וג. (7) כלומר, במקרה שאבד. (8) כלומר, לעולם חייב המתעסק להחזיר לבעל הממון את חצי הקרן שקיבל בתורת מלוה. ומקור דברי רבינו מהא דלהלן. (9) בבא-בתרא ע. ע: כדייני ארץ ישראל, וכרבא שפסק כמותם, וכן פסק הרי"ף בבא-מציעא פרק המקבל. (10) שעם מות המתעסק - בטלה השותפות (ראה למעלה פ"ה הלכה יא). ובעל הממון תובע מן היתומים את כל הסכום שהשקיע בעסק, ובתוספת רווחיו. (11) כדין כל הנפרעים מן היורשים, שאינם נפרעים אלא בשבועה (כתובות פז. ופי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ונוסח השבועה כאן הוא כנוסח השבועה ב'שנים אוחזין בטלית': "שבועה שאין לי בה פחות מחציה". מכיון שאינם נוטלים אלא חצי טענתם (בבא-מציעא ב. ופי"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז) - כן גם כאן, כיון שאינו נוטל אלא חצי טענתו, נשבע שאין לו אצלו פחות מחצי הסכום שנתן לו (הגהות מיימוניות). (12) אבל לא את חלק הפקדון, שאילו היה הנפקד חי, היה יכול לטעון: נאנסו, ואנו טוענים כן ליתומים, מה-שאינ-כן במלוה, שגם הלוח עצמו לא היה יכול להפטר בטענת אונס. (13) בבא-בתרא כג. ואלמלי היתה קיימת האפשרות שבעל הממון לא יקבל את מחצית ממנו, כגון כשאבד כל הממון, היינו צריכים לטעון כן ליתומים. (14) כלומר, אין בעל הממון מקבל כלום חוץ מהמלוה, ואין כאן נטילת ריבית כלל. (15) באופן שהתנו שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה. (16) והכלל הוא: את חלק ההלוואה מקבל בעל הממון תמיד בחזרה, כמבואר למעלה. (17) בכ"ז תימן: שפחת. (18) למעלה פ"ו הלכה ה, שהמתעסק משלם תמיד רק שני שלישים של ההפסד, והיינו, כאן שותות. וראה ברבא"ד ובלחם-משנה.

1 **ב. הַמְּתַעֲסֵק¹⁹ שֶׁהִפְסִיד²⁰, וְחִזֹּר וְטָרַח עַד שֶׁהָרוּיחַ**
2 **- אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמֹר לְבַעַל הַמְּעוֹת: בּוֹא וְנִחְשֹׁב**
3 **הַהֶפְסֵד שֶׁהִפְסַדְנוּ תַּחֲלָה, וְתַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישִׁים²¹,**
4 **וְנִחְשֹׁב הָרוּחַ שֶׁהָרוּחָנוּ בְּאַחֲרוֹנָה, וְתֵטֵל שְׁלִישִׁים²²;**
5 **אֶלָּא מִחֲשֵׁב בְּאַחֲרוֹנָה בְּלִבָּד עַל הָרוּחַ אוֹ עַל**
6 **הַהֶפְסֵד, וְאֵין לוֹ אֶלָּא בְּרוּחַ שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן.**

(19) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא. (20) ולא הודיע זאת לבעל הממון, ולפיכך מחשבין את ההפסד והרווח ביחד כבסמון, אבל אם הודיעו - יש להפריד: חשבון ההפסד לחוד וחשבון הרווח לחוד (גמרא שם. וכן יש לפרש בדברי רבינו. כסף-משנה). (21) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה הלכה ג. (22) כמו שכתב רבינו שם.

7 **ג. נִתְּנָה²³ לוֹ מֵאֲתָם יְרִיעוֹת בְּמֵאֲתָם דִּינָרִים בְּעֶסֶק,**
8 **וְיִתְּכֵן שְׁנֵי שְׂטֵרוֹת, מֵאָה בְּכָל שְׂטֵר - מִחֲשֵׁב לוֹ עַל**
9 **כָּל שְׂטֵר בְּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבַעַל הַמְּעוֹת הוּא שֶׁהִפְסִיד עַל**
10 **עַצְמוֹ²⁴. נִתֵּן לוֹ מֵאָה יְרִיעוֹת בְּמֵאָה דִּינָרִים, וְחִזֹּר**
11 **וְנִתֵּן לוֹ בְּעֶסֶק אַחֵר מֵאָה חֲבִיתוֹת שֶׁל יֵין בְּמֵאָה**
12 **דִּינָרִין, וְיִתְּכֵן לוֹ שְׂטֵר עֶסֶק בְּמֵאֲתָם דִּינָרִין - אֵינוֹ**
13 **מִחֲשֵׁב לוֹ אֶלָּא בִּשְׂטֵר אֶחָד, וְהַמְּתַעֲסֵק הוּא**
14 **שֶׁהִפְסִיד עַל עַצְמוֹ²⁵. מֵיֵצֵד? שְׁאִם מְכַר הַמֵּאָה**
15 **יְרִיעוֹת בְּמֵאָה וְשְׁלִישִׁים, וְהַמֵּאָה חֲבִיתוֹת בְּשִׁבְעִים -**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוענת¹⁰. ואינו יכול למכור שלא מדעת חברו בתוך
זמן זה¹¹. וכן¹² השם בהמה על המפטם להיות
מפטם אותה¹³, והשכר לאמצע¹⁴ - צריך לתן עמלו
כפועל בטל. ואם¹⁵ אמר לו: הרי הראש והאליה¹⁶
שלך בעמלך יתר על מחצית השכר - מתר¹⁷. הרי
למפטם בהמות אחרות שמפטם אותם עם זו
השומה אצלו, וכן¹⁸ אם היו לו עגלים וסניחין
אחרים או ביצים אחרות¹⁹ שלו, הואיל והוא
מתעסק בשלו ובשל חברו, אפלו לא העלה לו אלא
דבר מועט²⁰ בכל ימי השתפות²¹ הזאת - דיו, וחולק
בשכר בשוה. ואם²² היה²³ אריסו, הואיל והוא
מטפל בשלו²⁴ ובשל בעל השדות - אין צריך
להעלות לו כלום²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

'שלוחין ושותפין' בפנימיות העניינים מלמד על כל יהודי
שהוא שלוחו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים
ועל ידי שממלא שליחותו נעשה שותף לקב"ה במעשה
בראשית.

ומכין ש"שלוחו של אדם כמותו", חייבת להיות מציאותו
של השליח דומה למשלח - "מה אתם בני ברית, אף
שלוחכם בני ברית". ולכן יכולה שליחות זו להעשות רק
על ידי יהודי שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש".
ועניין השליחות הוא מצד עצם מציאותו של יהודי, ועל-ידי
העבודה נעשה גם שותף לקב"ה.

שהרי ידוע המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה ..
בתחילה יראה ואח"כ שקטה .. מלמד שהתנה הקב"ה עם
מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלין התורה
אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו
ובוהו" וא"כ מובן בפשטות שבעבודתו של יהודי נעשה
הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ובזכותו אין הקב"ה
מחזיר את העולם לתוהו ובוהו ולא עוד אלא שפועל עליו
גדול יותר בעולם, על-דרך שטר שיצא עליו ערעור
ונתקיים בבית-דין שיש לו תוקף גדול יותר משטר שלא
יצא עליו ערעור מעולם, כך גם העולם הזה אחר שישאל
מקיימים בו תורה ומצוות ומתקיים בזכותם.

והחיידוש שבהלכה זו שלא רק שיהודי נעשה שותף לקב"ה
ובסיום וגמר העבודה - לעתיד-לבוא מתחלק הרווח והשכר
בין הקב"ה ובני ישראל אלא שכבר בתחילת העבודה נותן
הקב"ה שכר עמלו ומזונו לכל אחד ואחד מישראל כדי
לאפשר לו את מילוי השליחות. ולא רק שנותן לו שכר
מזונו שבוה יש תועלת גם לבעל הבית כי לולי זה לא יוכל
להמשיך ולעבוד אלא גם נותן לו תיכף ומיד "שכר עמלו"
מלבד השכר שיקבל כשותף מיד בסיום וגמר העבודה.
ובמכלל-שכן וקל-יחומור אם מזונו צריך ליתן לו יותר

תמיד ברשותו של בעל המעות, ולא ניתן למתעסק אלא
להתעסק, ועם מותו של זה בטל העסק והוא חוזר לבעליו.
(36) ואין דינו כגובה חובו מן היתומים שאינו גובה אלא
בשבועה (פ"ד שם הלכה א), שהכל ברשות בעל הממון,
כנ"ל. (37) שהם שייכים רק לבעל המעות (הרי"ף שם),
וראה הערה לג. (38) כל זה בדברי הרי"ף שם.

1 ו. הנותן³⁹ מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית
2 שכר, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת⁴⁰. ואם⁴¹
3 נודע בראיה ברורה שלקח ומכר⁴² - הרי זה מוציא
4 ממנו השכר בעל פרוח.

(39) בבא-מציעא פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 381, 4)
והובאה בירושלמי (שם פרק ה הלכה ג) וממנו ברי"ף שם.
(40) שלא הזיק לחבירו בדיים, אלא גרם לו הזיק. והוא-הדין
לכל הגורם לחבירו שלא יוכל להשתמש בכספו לשם רווח,
שאנו חייב לשלם (ירושלמי שם). (41) תוספתא וירושלמי
שם. (42) בממון של העיסקא, אבל אם הניח מעות
העיסקא, ולקח ומכר במעותיו הוא - "מה שעשה עשוי, והרי
הוא מכלל הרמאין" (פ"ז מהלכות מכירה הלכה י).

5 ז. נתן⁴³ לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכר -
6 לוקח בהן מכל מין שינצח, ולא יקח לא כסות ולא
7 עצים⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵. המושיב⁴⁶ את חברו
8 בתנות למחצית שכר, אם היה אמן - לא יעסק
9 באמנותו, לפי שאין ענינו על התנות בשעה שעוסק
10 באמנותו. ואם⁴⁷ היה שתף עמו בחצר - מתר⁴⁸.
11 ולא⁴⁹ יהיה לוקח⁵⁰ ומוכר דברים אחרים⁵¹. ואם
12 לקח ומכר - השכר לאמצע⁵².

(43) תוספתא שם (עמוד 380, 32), ירושלמי ורי"ף שם.
(44) שהרי נתן לו מעות ליקח בהן פירות, ואלו אינם פירות
(כסף-משנה). (45) דברים שאינם בכלל פירות.
(46) תוספתא שם (עמוד 380, 8) והביאה הרי"ף שם. וראה
למעלה פ"ה הלכה א והערה ה. (47) תוספתא שם.
(48) שהשותף יכול לעסוק בינתיים בלקוחות. (49) תוספתא
שם. (50) אף בכספו. (51) שצריך להתעסק רק בחנות
המשתפת. (52) כאילו נשא ונתן בכסף השותפות.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות.

13 א. הנותן² ביצים לבעל התרנגולים להושיב
14 התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים, ויגדל
15 אותן בעל התרנגולים, והיה הרוח ביניהם³ - צריך
16 להעלות שכר עמלו ומזונו⁴. וכן⁵ השם⁶ עגלים
17 וסניחים על הרועה להיות מתעסק בהן שיגדילו,
18 והשכר לאמצע - חייב להעלות לו שכר עמלו ומזונו
19 בכל יום⁷ כפועל בטל. ומגדל⁸ אותן עד שיהיו
20 העגלים בגי שלש שנים⁹, והחמור עד שתהא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשאת משא" (פירוש המשניות שם). (11) [מפני שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה] [המשותפת ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה"]. (12) יוצא מתוך הדין ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר מהגורניא (בבא מציעא טז.). (13) שזהו תפקידו של המפטם. (14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע, היינו מחצה מלוה ומחצה פיקדון. (15) מימרא של רב והעובדא של רבי אלעזר (שם). (16) בכתב־יד תימן: "או האליה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב. (17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חבירו - אין כאן משום אבק ריבית. (18) לפי מסקנת הגמרא על הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני. (19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים. ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה (פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש לו. (20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר שלישי", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין בראב"ד. (21) כלומר, העסק שביניהם. וכן קוראו רבינו למעלה שם: "שבכל יום ויום מימי השותפות" (לחם משנה). (22) שם בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגורניא. (23) המתעסק. (24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה. (25) "שהארים משועבד הוא לבעל השדה" למעלה שם, מהגמרא שם.

ב. השם עגלים או סִיחִין או הוֹשִׁיב תַּרְנַגּוּלִים או
שם בַּהֲמָה על הפֶּטֶם לְמַחְצִית שָׂכָר, וְלֹא הַעֲלָה לוֹ
שָׂכָר - הָרִי דִּינוֹ פְּדִין הָעֶסֶק שֶׁל מְעוֹת: רֹאִין בְּכֶמֶה
שָׁמִין הַבַּהֲמוֹת או הַבִּיצִים, וְכֶמֶה הָרִוּחוֹ, וְנוֹטֵל
הַמְתַּעֲסֵק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשָּׂכָר; וְאִם הַפְּסִידוֹ - מְשַׁלֵּם
שְׁלִישׁ הַהֶפְסֵד.²⁶

(26) כמבואר למעלה שם הלכה ג.

ג. שְׁמִינִי²⁷ פָּרָה וְחִמּוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת²⁸
וְלֶאֱכֹל, וְיִהְיֶה הַשָּׂכָר לְאִמְצָע²⁹. אָף עַל פִּי שְׁזָה
מִתַּעֲסָק³⁰, הָרִי יֵשׁ לוֹ רוּחַ אֲחֵר לַעֲצֹמוֹ בַּעֲבוּרֵת
הַבַּהֲמוֹת, שֶׁהָרִי שׂוֹכֵר³¹ אוֹתָהּ אוֹ עוֹבֵד בָּהּ וְנִהְיָה
בַּשָּׂכָרָה וּבַעֲבוּרֵתָהּ. וְאִין³² שְׁמִינִי³³ עֶגֶל עִם אִמּוֹ³⁴,
וְלֹא סִיחִ עִם אִמּוֹ; שֶׁהָעֶגֶל וְהַסִּיחִ אֵינוֹ עוֹשֶׂה פְּלוֹם,
וְיֵשׁ בּוֹ עֶסֶק.

(27) שם סט: במשנה. (28) מלאכה. (29) ללא שכר כפועל בטל. (30) הוא לבדו, והוא גם מטפל בחלק חבירו. (31) משכיר לאחרים. (32) כן פסק הר"ף בפרק איזהו נשך דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח: מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של "שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה).

מסעודת שלמה המלך בשעתו (משנה בבא מציעא ריש פרק ז). הרי ששכר עמלו על־אחת־כמה־זוכמה, ומזה יכולים רק לשער מהו השכר והריוח שלעתיד־לבוא יקבל כל יהודי על עבודתו.

ויש להוסיף על פי המבואר ב'עץ חיים' (בתחילתו) שסיבת בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כוחותיו ופעולותיו כו' והגם שגם קודם בריאת העולם והבאתם לידי פועל היו כוחותיו בשלימות, שהרי למעלה אין כח חסר פועל, בכל זאת רצונו של הקב"ה שיבואו כוחותיו גם לידי פועל, בעולם הזה. ועניין זה משתקף בהלכה הנ"ל כי תפקיד התרנגולים להוציא לידי פועל את האפרוחים שבביצים. ועל־דרך־זה גם עגלים וסייחים וכן חמור המובא בהמשך ההלכה שהם העבודה עם נפש הבהמית - "חמור שונאך".

ובאופן אחר קצת:

עבודתם של ישראל היא לגלות את האור האלוקי שנמצא בעולם בהעלם, ועבודה זו ניתנה לבעל התרנגולים שפעולתם היא לחמם את הביצים עד שיתבקעו ויצאו מהם אפרוחים, ועניינו בעבודה שעל ידי החום והקדושה מגלים את הניצוץ האלוקי שבהעלם בענייני העולם. עד שמגדלין את האפרוחים ונעשים בעצמם תרנגולים, היינו שהוא עצמו מפיץ חום של קדושה. ומרומז בזה שתפקידו של התרנגול לעורר יהודי לקום משנתו לשרת את קונו. ההוראה הנלמדת מהלכה זו שיהודי יכול להיות סמוך ובטוח שלא זו בלבד שלעתיד־לבוא יהיה "הריוח ביניהם" בסיום העבודה אלא שכבר בתחילת העבודה "צריך (הקב"ה) להעלות שכר מזונו ועמלו" כדי שיוכל לעבוד את ה' במנוחה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שמדובר בכל יהודי אפילו בפשוט שבפשוטים כבעל התרנגולים או רועה שמגדל עגלים וסייחים שגם להם מספק הקב"ה שכר מזונו ועמלו כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי.

(על פי י"ן מלכות' ספר קנין סימן כ)

(2) בבא מציעא סח. במשנה. (3) ראה רש"י שם דיבור המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל פרק ו הלכה ב. (4) בכתב־יד תימן במקום "שכר עמלו ומזונו" - "שכרו כפועל בטל". וכן בדפוס רומי. ובכ"י אברבנאל: "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזמנו לעבודה זו. (5) המשך המשנה שם. (6) ששמים את שוויים באותו הזמן, לחלק את הריוח לאמצע אחרי תקופת־מה של גידול. (7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב. (8) סוף המשנה שם. (9) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה שם "עד שיהו משולשין", וראה פירוש המשניות שם. ורש"י שם פירש באופן אחר. (10) "והוא שתוכל

(33) היינו, בלי תוספת שכר. (34) על סמך אמו שהוא נגרר אחריה.

ד. השם³⁵ בהמה לחברו, עד מתי חייב לטפל בה? באתונות - שמונה עשר חדש; ובגדרות, והן הצאן והבקר - ארבעה ועשרים חדש. ואם בא³⁶ לחלק בתוך זמן זה - חברו³⁷ מעבב עליו, מפני שנסתמפו סתם. לפי³⁸ שאינו דומה טפילה של שנה ראשונה, שהיא מרבה, והרוח מועט, שאינה משתמנת בתחלה אלא בקשי, לטפילה של שנה האחרת, שהיא מועט, והרוח מרבה, שהרי היא משתמנת הרבה ומוספת בכל יום, לפיכך מעבב עליו עד סוף שנה שניה. ילדה³⁹ בהמה השומה⁴⁰ אצלו - הרי הולד מפלל הרוח לאמצע. מקום⁴¹ שנהגו לגדל ולדותם - יגדלו⁴² ואחר כך ימכרו. מקום שנהגו שלא לגדל - חייב המתעסק להטפל בולדות, בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום⁴³, וחולקין. רצה⁴⁴ להטפל בהן יתר על זמן זה - שם אותן בפני שלשה⁴⁵ ביום שלשים וביום החמשים, וכל שפירוחו אחר כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, וחברו רביע הרוח; שהרי יש לו חצי הולד, ומפני שנתעסק בחצי של חברו נוטל חצי אותו החצי⁴⁶, הרי שלשה רבעים⁴⁷. ואם לא התנה בן בפני שלשה - הרי מחל, והולדות ביניהן בשנה⁴⁸ כמות שהן. מקום⁴⁹ שנהגו להעלות⁵⁰ שכן בפתך⁵¹ למעות העסק⁵² - מעלין, ויהיה כל השכן שנוטל המתעסק בשכן שנושא⁵³ על כתפו⁵⁴ בכלל שכן המעות⁵⁵. ובן⁵⁶ אם דרפן להעלות שכן בהמה⁵⁷ - מעלין לו. מקום⁵⁸ שנהגו להעלות שכן ולדות בשכן עמלו⁵⁹ - מעלין. וכל המתעסק⁶⁰ או המשתתף סתם - לא ישנה ממנהג המדינה.

(35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא. וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא, שבעל הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. ראה שולחן ערוך יורה דעה סימן קעז סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כתנא קמא ולא כרבי יוסי, וכן אמרו גם לעניין בכור (בכורות כו: ופרק א מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רש"י בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק ה הלכה ט. אבל שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף בחצי של חברו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה.

(47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חברו, אחרי שבין כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש (כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם, הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחא הפעוטה שיש לו ברביע של חברו אינו צריך לקבל שכר מיוחד (לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן הוא שם בגמרא בתשובת אביי לרב מנשיא בר גדא שחילק לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל חברו כלום, וראה בט"ז יורה-דעה סימן קעז סעיף קטן לב. וכן אמרו במי שהניח בנים גדולים וקטנים (בבא בתרא קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים - השביחו לעצמן" (כסף משנה בשם קצת מפרשים). (49) שם סח: בברייתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם. (53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח. (55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בברייתא. (57) היינו, שהנוהג באותו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול (לחם משנה), ואף שבברייתא נאמרו שתי ההלכות ביחד: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות שם) - אין פירושו שווה, ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בברייתא הנ"ל הייתה כמו שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולעלות וולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין". (59) היינו, שנותנים וולדות בעד שכרו (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך הברייתא שם.

ה. ראובן שהיתה לו שדה, והוריד שמעון לתוכה לזרעה או לנטעה, ולהוציא עליה הוצאות, ולמכר הפרות, וכל היתר על ההוצאה⁶¹ יהיה ביניהם, בין שהתנו שחילקו בשנה⁶², בין שהתנו שישל ראובן יתר⁶³, בין שהיתה ההוצאה פלה משל ראובן, בין שהיתה משל שמעון - בכל זה מתיר⁶⁴, ואין פאן אבק רבית. ושמעון המטפל בעבודת הארץ ובהוצאה ובמכירת הפרות, הוא הנקרא אריס⁶⁵. אריס אומר: למחצה ירדתי, ובעל השדה אומר

- 1 לְשִׁלִּישׁ הַיּוֹדֵתָיו - הוֹלְכִין אַחֵר מִנְהֵג הַמְדִּינָה⁶⁶,
2 וְזֶה שֶׁטָּעַן שֶׁלֹּא כִּמְנַהֵג - עָלָיו לְהֵבִיא רְאִיָּה⁶⁷.

(61) כלומר: השבח. (62) וזהו הנקרא "אריס למחצה".
(63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביע". (64) שבקרקע אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם ק'. וכרב נחמן ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שלישי ואם רביע. (67) בעדים או בשטר.

- 3 ו. ופ'ל⁶⁸ שְׁהוֹרִיד אֲרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְגִרְשָׁהּ: אִם
4 הָיָה הַפֶּעַל אֲרִיס⁶⁹ - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק פֶּעַל נִסְתַּלְקוּ
5 הֵם⁷⁰, וְאֵין לָהֶם מִן הַהוּצָאָה אֲלֵא שְׁעוֹר הַשְּׂבִיחַ,
6 וּבִשְׂבוּעָה⁷¹. וְאִם⁷² אֵין הַפֶּעַל אֲרִיס - עַל דַּעַת
7 [מִנְהֵג⁷³] הָאֲרִין יִרְדוּ, וְשָׁמִין לָהֶם כְּאֲרִיס⁷⁴.

(68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב יהושע. (69) כלומר: "יודע בטיב אריסות, שאם לא ירדו אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדן הבעל עצמו שהוציא הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה ופרק כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גזילה מפורש: "ששמין להם וידם על התחנותה", כלומר: אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדתי בירידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך, דינם כדינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן. (72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על דעת הקרקע". (74) [וידם על העליונה: אם הייתה ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית הגמרא שדינו כיורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעא לאריסי קיימא" (כלשון הגמרא שם) והרי זה כיורד ברשות. וראה בתוספות רי"ד שם בסוף הסוגייה].

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

- 1 ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאריסין
והאפוטרופסין.

- א. הַשְּׁתֵּפִין² פֶּלֶן³, וְהָאֲרִיסִין, וְהָאֲפוּטְרוּפִין⁴ שָׁמִין
אוֹתָם בֵּית דִּין⁵ עַל הַיְתוּמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת
וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית אוֹ⁶ שֶׁהוֹשִׁיבָה פֶּעַלָּה חֲנוּנִית, וּבֶן
הַבֵּית⁷ - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבָּע⁸ מִדְּבָרֵיהֶם⁹ בְּטַעֲנַת
סִפְקָ¹⁰, שֶׁמָּא גָזַל חֶבְרוֹ בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן אוֹ שֶׁמָּא לֹא
דָּקְדַק בְּחִשְׁבוֹן שְׂבִינֵיהֶם. וְלִמְה¹¹ תִּקְנֵנוּ חֻקִּים
שְׂבוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאלוֹ מוֹרִין לַעֲצֹמֶן, שֶׁכָּל מֶה
שִׁיקְחוּ מִנִּכְסֵי הַפְּעֻלָּה - רְאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי
שֶׁנוֹשְׂאִין וְנוֹתֵנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָךְ¹² תִּקְנֵנוּ לָהֶם
חֻקִּים שֶׁיִּחְבְּרוּ שְׂבוּעָה בְּטַעֲנַת סִפְקָ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל
מַעֲשֵׂיהֶן בְּצִדָּק וְאִמּוּנָה.

(2) שבועות מה: במשנה. (3) כתב כן לכלול גם המתעסקים, שכולם חייבים להשבע, שאע"פ שנוטלים שכרם - מורים הם היתר לעצמם, מאחר שאינם נוטלים שכרם משלם, אלא כפועל בטל בלבד (למעלה פ"ו הלכה ב) בניגוד לדעת רבינו ר' יוחנן ב'תוספות' שבועות מה: ד"ה דמורו בה, שהם אינם צריכים שבועה (רדב"ז, וראה ברמ"א חושן-משפט סימן צג סעיף ד, ובש"ך שם ס"ק ט). (4) המילה "אפוטרופוס" מורכבת משתי מילים לטיניות: פטר (=אב) פוס (=בן). (5) שלא ימנע מקבלת מינוי זה בגלל הטלת שבועה עליו, אחרי שצמצם המינוי המצביע עליו כעל אדם נאמן, גורם לו סיפוק רב, אבל אפוטרופוס שמינהו אבי היתומים, אין משביעין אותו, פן ימנע מקבלת המינוי. וכדעת אבא שאול בגיטין נב. ונב: וראה להלן הלכה ד. (6) כתובות פו: במשנה. (7) בשו"ע חו"מ סימן צג סעיף א הוסיף המחבר: "שנושא ונותן בעניני בעל הבית", היינו

- 8 ז. הָאֲחִין⁷⁵ אוֹ שְׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁלֹּא חָלְקוּ יִרְשַׁת
9 מוֹרִישָׁן, אֲלֵא פֶלֶן מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ בְּיַחַד - הָרִי הֵן
10 בְּשִׁתְּפִין לְכָל דְּבָרָה⁷⁶. אֶחָד מִן הָאֲחִין אוֹ מִן
11 הַשְּׁתֵּפִין⁷⁷ שֶׁנֶּפֶל לְאִמּוֹנוֹת הַמֶּלֶךְ⁷⁸ - הִרְחוּ⁷⁹
12 לְאִמְצָעָם⁸⁰. חֲלָה⁸¹ אֶחָד מֵהֶן⁸² וְנִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא מִן
13 הָאִמְצָע. וְאִם⁸³ חֲלָה בְּפִשְׁעָהּ, כְּגוֹן⁸⁴ שֶׁחָלָה בְּשִׁלְגָה

ומוציא פועלים, ומכניס לו פרות ומוציא לו פרות²³: אבל בן הבית שאינו נושא ונותן, אלא נכנס ברגלו ויוצא בלבו - אינו יכול להשביע מספק. וכן אפטרופוס שמנהו אבי תומים - אין התומים משביעין אותו בטענת ספק²⁴. וכן האשה²⁵ שלא נעשית אפטרופא בחיי בעלה, ולא נשאה ולא נתנה לאחר קבורת בעלה - אין משביעין אותה מספק. וכן אם נשאה²⁶ ונתנה בין מיתה וקבורה - אין משביעים על זה שנשתמש בין מיתה לקבורה; שאם אתה אומר שתשבע על זה - לא תמכר לקבורה, ונמצא המת מתנול.

(19) ויש לו מיגו, שיכול היה לכפור ולטעון שאינו אריס ואינו שותף וכו'. (20) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר תורה או תפילין, כדין כל השבועות המנויות במשנה שבועות שם, וראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (21) כדעת רבו ר"י בן מיגאש (הובא ברא"ש, פרק כל הנשבעין סימן ד) וראה בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ח, ופי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג. והטעם בזה כתב הט"ז (חושן-משפט ריש סימן רצו) שכשם שב"חזקה" אין סומכים עליה במקום שאפשר לברר (פסחים ד.) כמו כן ב"מיגו" אין סומכים אלא-אם-כן אי-אפשר לברר, ומכיון שאפשר לברר על-ידי השבועה - צריך לברר. (22) שבועות מח: (23) שאז הוא מורה היתר לעצמו. (24) גיטין נב. ונב: כאבא שאול, וראה לעיל הל' א והערה ד. (25) כתובות פז. בבביתא. (26) שם, כרב מתנא ולא כרב יהודה בשם רב, וכן פסק הר"ף שם.

ה. המשלח²⁷ ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה, אף על פי שלא נתן לו שכר²⁸ על זה, ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו, הואיל ונשא ונתן במקומו חברו - הרי זה כבן בית²⁹, ויש לו להשביע מספק, שלא גזל לו כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה או מקצתה או המעות שמכר לו מהן.

(27) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (28) כלומר, אם מקבל שכר, בוודאי ובוודאי שיש להשביעו (ראה למעלה הלכה א והערה ב) שאז אין חשש שימנע מלעשות שליחותו של חברו, שהרי הוא עושה זאת בשכר, אלא אפילו אם אינו מקבל שכר על זה, שיש חשש שמא ימנע מלעשות גמילות חסד לחבירו (ראה למעלה שם הערה ד - סמ"ע סימן צג ס"ק י). ועוד: כשעשה בחינם בוודאי עושה כן לשם מצוה ואין לחשו (ט"ז שם), ובכל זאת משביעין אותו. (29) הרשב"א חולק על רבינו, וסובר שלא אמרו כן אלא "בן בית" (כסף-משנה).

ו. השתפין³⁰ שנושאין ונותנין ביחד, או שהיה האחד נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות עם³¹ השני בלא משקל ולא מדה ולא מגין - הרי שניהם נכנסין לספק, ויש לכל אחד מהן להשביע את חברו שבועת השתפין. אבל אם היה

מנהל הבית. ורש"י בשבועות מח: ד"ה בן הבית, פירש "אחד מן האחין". אבל דעת רבינו להלן הלכה ה, שכל שליח בכלל זה, וראה סמ"ע שם ס"ק ד. (8) בנקיטת חפץ (להלן הלכה ד). (9) שלא מצינו מן התורה אלא שבועה של מורה במקצת, ואף זו בטענת ודאי, ולא בספק (הגהות מיימוניות). (10) כן פירשו משנה זו בגמרא (שבועות מח:). (11) השאלה והתשובה בגמרא (שם מח:). (12) אף שברך כלל אין משביעין על ספק (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ב. ואין¹³ כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשד המשביע אותו בשתי כסף, שהן שתי מעין¹⁴ של כסף¹⁵, כמו שיתבאר¹⁶. אבל אם חושדין בפחות מזה - אינם נשבעין.

(13) שבועות מח: מימרת רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (14) כל מעה היא ששית מדינר, ובה שלשים ושתים פרוטות. (15) מלשון רבינו נראה שהוא סובר כדעת רבו ר"י בן מיגאש, שאין צורך כאן בהודאה במקצת, וכן כתבו הר"ן בשבועות שם, והכסף-משנה כאן בדברי רבינו. ורא"ע פ' שלפי תחילת הסוגיא בשבועות שם שאמרו "כמאן כשמואל" (שאמר שחייבים שבועה מן התורה על טענת שתי כסף, אם הנתבע מודה במקצת וכופר במקצת) - על כרחינו שאין חייבים שבועה זו אלא בהודאה במקצת, שאם לא כן למה צריך שתי כסף, הלא הכפירה אינה צריכה להיות יותר מפרוטה (עיין שבועות לט:). הנה, למסקנה שם שאמרו: "אימא כפירת טענה, כרב" (שסובר שאין חייבים בשבועה מן התורה אלא בתובעו שתי כסף ופרוטה, והוא כופר בשתי כסף ומודה בפרוטה (שם לט:), על כרחינו שכאן אין צורך בהודאה, שאם לא כן, למה לא הצריכו טענת שתי כסף ופרוטה, אלא ע"כ שלפי המסקנה אין צורך אלא בכפירה ולא בהודאה). (16) להלן פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א, ועיין שם הלכה ז.

ג. מכאן הורו רבותי, שאם מת השתף האחד - אין היורש יכול להשביע שתפו של אבי בטענת שמה; שהרי אינו יודע הדבר שחשדו בו אבי בודאי, כדי שיחשד אותו זה היורש בשתי כסף. ויש מי שהורה, שמשביע אותו היורש בטענת שמה. וכן¹⁷ ראוי לדון, שהרי היורשין משביעין את האשה שנעשית אפטרופא בחיי בעלה¹⁸.

(17) שאנו טוענים ליתומים. (18) כן נראה בכתובות פו. סז. שאם לא פטר אותה הבעל משבועת אפטרופוסות, משביעין אותה היורשים אף שאינם יודעים אם חשד אותה אביהם בשתי מעות, שהרי סתם יורשים אינם יודעים.

ד. אף על פי שאין שם עדים שזה אריסו או שתפו, אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר: שתפו או אריסו או בן ביתו אני, אבל לא גזלתי כלום¹⁹ - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ²⁰; שאין אומרים 'מגו' לפטרו שבועה, אלא לפטרו ממון²¹. איזהו²² בן הבית שיש לו להשביע בטענת ספק? זה שמכניס פועלים

(44) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (45) כלומר, ידעו שיש כסף בכיס, אף שלא ידעו הסכום, כיון שבמעות יכול כל אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ט (אור-שמח). (46) למעלה פ"ה שם. (47) בכ"י תימן: כל השותפות. (48) [כלומר: ולפיכך לא חלקו אותם. אבל אפילו אם ידעו משקלם, אם לא חלקו אותם - אין דינו כאילו חלקו, שהרי בפירות אין לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה בפ"ה שם].

ט. מ"י⁴⁹ שכתב את חברו אחר חלקה - אינו יכול להשביעו אלא על ידי גלגול, כמו שבארנו⁵⁰. אבל יש לו להחרים⁵¹ סתם על מי שגזלו פלוג כשהיה שתפו או אריסו או בן ביתו ולא יודה במה שגזל. (49) ר"ף שם. (50) למעלה הלכה ז. (51) תקנת הגאונים היא שיש להחרים, אף במקום שאין להשביע, וראה גם למעלה פ"ג הלכה יא.

פרק עשירי

(1) המשך דין שבועת השותפין.

א. שתף² שטען על חברו שכתב היה תנאי ביניהם, והלה אומר: לא היה תנאי זה מעולם; או שטען שהקצין שלי היה כך וכך, והלה אומר: אינו אלא פחות מזה; או שטען שכתב נתתי לך השתפות, והלה אומר: לא לקחתי; או שסחורה זו משלי היה, והלה אומר: משל אמצע; וכל פיוצא בטענות אלו³ - הרשות ביד התובע בשבועה⁴. פיצד? אם רצה התובע שלא ישבע השתף שבועת השתפין, וישביעו הסת⁵ על הטענה שכופר בה ואומר: לא היו דברים מעולם - הרי זה משביעו; ואם רצה - מגלגל עליו כל אלו הדברים בשבועת השתפין⁶, ומשביעו בטענת ספק: שלא גזלת פלוג כל ימי השתפות, ושהיה בינינו תנאי כך, ושזו הסחורה שלך, ושנתת לי כך וכך. וכן כל פיוצא בזה.

(2) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (3) ובאופן שלא יהיה הנתבע מודה במקצת, כגון שאת חלקו הוודאי כבר קיבל התובע, והדין הוא על החלק הנשאר בידי הנתבע, ובו הוא כופר הכל, וראה סמ"ע סימן צג, ס"ק כא. (4) שהן טענות ודאיות, ואינן מסוג החששות שעליהן חלה שבועת השותפין, וחייבים עליהן שבועת היסת מדרבנן. (5) ראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יד, שהטוען חבירו שתי טענות ונתחייב לו שתי שבועות, אחת קלה ואחת חמורה, אין משביעין אותו שתייה, אלא משביעין אותו על החמורה ומגלגלים על-ידיה את השנייה. וכאן שיש על התובע שבועת השותפין שהיא שבועת המשנה, ושבועת היסת שאינה אלא מדרבנן, היה בדין שישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו שבועת היסת (אור-שמח). (6) כדי כל כופר בכל. [שכך נוח לו לתובע, שעיקר השבועה יהיה על הטענה הוודאית, אולי יפרוש הנתבע משבועה, מאחר שהתובע יודע כי הוא נשבע לשקר, ובאופן זה מוכרח הוא

1 האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
2 כלל - אין נשבע אלא זה שנושא ונותן.

(30) דבר פשוט בטעמו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שאמרו במשנה שם: "השותפין" בלשון רבים, כששניהם עוסקים שניהם נשבעים, ו"בן הבית" בלשון יחיד, שרק הוא העוסק והוא הנשבע (הגר"א סימן צד ס"ק יד). (31) אצל, ובשור"ע (חור"מ סימן צג סעיף ה): "ביד".

3 ז. חלקו³² השתפין והאריסין, ונתגרשה³³ האשה, ונפרד מעלי בן הבית, והביא לו השליח³⁴ סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהן, ושתק, והלכו להם ולא תבעם מיד - אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת ספק³⁵. אבל³⁶ אם היתה לו טענת ודאי³⁷ - משביעו עליה³⁸, ומגלגל בה³⁹ כל מה שירצה⁴⁰. וכן⁴¹ אם נתחייב לו שבועה אחר זמן, בין של תורה בין של דבריהם⁴², כגון שנעשה⁴³ לו שתף או בן בית פעם אחת - הרי זה יכול לגלגל עליו: שלא גזלתני בשתפות זו שבינינו ולא כשהיית שתפי או אריסי או בן ביתי או אפטרופי בראשונה. וכן כל פיוצא בזה.

(32) שבועות מה. במשנה. (33) המשנה לא הזכירה אלא שותפין ואריסין, אבל הוא-הדין לכולם (כסף-משנה בשם הרי"ף). (34) כלומר, אחד מאלו הרשומים למעלה, שהם כשלוחים של בעל המעות. (35) שמתוך זה שלא תבע בשעת חלוקה, נראה שאין כאן שום חשד. (36) משנה, שם. (37) על השותף והאריס וכו'. (38) שכיון שטוען ודאי, יכול להשביעו בכל זמן שירצה. (39) משנה, שם "נתגלגל לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל", ולפי המסקנא שם המדובר בה גם בשבועה דרבנן שגם בה מגלגלין, וראה בסמוך. (40) אף טענות ספק של שותפות. (41) אף בבא זו נלמדת מהמשנה הנ"ל. (42) בעיא שנפתרה (שם). (43) אף שגם השבועה האחרת היא רק 'שמא', ומכאן שאפשר לגלגל שבועה אף משבועת 'שמא' על שבועת 'שמא' (כסף-משנה).

14 ח. השתפין⁴⁴ שחלקו, ונשאר להם חובות אצל
15 אחרים - אינן יכולין להשביע זה את זה מספק;
16 שהרי חלקו, והחוב שנשאר - דבר ידוע הוא, בכל
17 מה שיפריעו יקח זה חלקו מן החוב וזה חלקו מן
18 החוב. וכן אם נשאר להם מעות בפיס, וכבר ידעו
19 אותן⁴⁵, ועדיין לא נטלו כל אחד חלקו - אין
20 משביעין זה את זה; שהמעות פחלוקין הם⁴⁶. וכן
21 אם עשו חשבון כל השתפין⁴⁷, ונשאר לאחד מהן
22 אצל חברו דבר קצוב וידוע, אף על פי שעדיין לא
23 נטלו - הרי חלקו. אבל אם נשאר ביניהם כל שהוא
24 מן הפירות, ועדיין לא חלקו אותן ולא ידעו
25 משקלם⁴⁸, או שנשאר ביניהם צד מן השתפות שלא
26 עשו בו חשבון, ולא ידע כל אחד מהן במה חלקו
27 המגיעו - הרי השתפות קצומת עדיין, ומשביעין זה
28 את זה.

(20 ר"ף שם. 21) שאם היה טוען: נשתתפו וחלקנו, היה פטור משבועה, כמבואר למעלה הלכה ב"ג (רדב"ז).
(22) שהאומר לא השתתפתי - כאומר לא חלקתי, ועל השותפות עצמה הרי יש עדים, וכאילו יש עדים שעדיין הם שותפים (סמ"ע סימן צג ס"ק כ). (23) ואע"פ שהוא חשוד לשקר ביחס לשותפות - אין זה חשוד על גזילת ממון, שיתכן והיה שותף ולא נשאר בידו כלום (סמ"ע שם).

ה. ראובן²⁴ שהטיל לכיס²⁵ ארבע מאות דינרים,
והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו²⁶, ונשאו ונתנו
ביחד, והרי הממון פלו ביד ראובן, וטען ראובן
שפחת מן הקרן חמש מאות דינרים²⁷ - אין אומרים:
ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו כף, וישלם
שמעון חמשים מביתו²⁸; אלא ישבע ראובן שבועת
השתתפין שפחתו²⁹, וילך במנה שבירו בלבו, ולא
ישלם שמעון פלוס. טען ראובן, ששמעון יודע
בדאי³⁰ בפחת זו³¹ שפחתו³² - יגלגל על שמעון³³
שאינו יודע בדאי סכום הפחת הזה. ואם לא נתעסק
שמעון בשתתפות זו כלל³⁴ - ישבע שמעון הסת³⁵
שאינו יודע בדאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד³⁶,
אלא אם היה זה המנה³⁷ הנשאר ביד שמעון -
חולקים אותו בשורה³⁸. שאין³⁹ השתתף מן הנשבעין
ונוטלין כדי שישבע ויטל מה שבירד חבירו; אלא
נשבע ויפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת ידו. והנהיר
בדין זה, שפכר טעו בו בעלי הוראה.

(24) גאונים (מגדל-עוז). (25) של שותפות. (26) ולדעת רבינו למעלה (פ"ד הלכה ג) - אע"פ שאין השקעתם שוה, השבר או הפחת ביניהם בשוה, והראב"ד מודה בשכר וחולק בפחת. (27) שנמצא שכל אחד מהם צריך להפסיד מאתיים וחמשים דינרים. (28) שאף ששמעון צריך לשלם מחצית מן ההפסד כדין שותף שמשותף במחצה שכר ומחצה הפסד, "אין השותף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטול מה שבירד חבירו" כמו שכתב רבינו להלן בסוף ההלכה. (29) כאן לא הוסיף רבינו "כך", שאינו נשבע על כל הסכום, אחרי שאינו מקבלו כולו, ונראה כאילו נשבע על שקר. וכן מצאתי בדין "שנים אוזנים בטלית" וכו' בבא-מציעא ה: (כסף-משנה, וראה בסמ"ע סימן צג ס"ק כד). (30) שאם אין ראובן טוען כן, שברור לו, ששמעון יודע על הפחת, ברור הדבר ששמעון אינו יודע, שהרי לא היה שמעון בשעה שנתעסק, ומכיון שהוא עצמו מודה ששמעון אינו יודע אין צורך להשביעו (ש"ך שם ס"ק טו). (31) בכ"י תימן: "בפחת זה". (32) ותובע את החמישים הנותרים. (33) מתוך שבועת השותפין שהיא חמורה, ראה למעלה הערה ג. (34) שאז אין מקום לשבועת השותפין. (35) כדין כל התובע חבירו טענת 'ברי', והנתבע אומר: אני יודע אם אני חייב לך (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (36) כלומר, לא רק שאין מוציאין בשבועת השותפין מכיסו של השותף, אלא שלפעמים מעכב זה מממון השותפים כגון שהוא בידו, ואף זה בכלל מה שנאמר, שאין השותף מהנשבעין ונוטלין (סמ"ע שם ס"ק כח). (37) הוא מאה

לומר שאינו חושד בשותף כי גזל ממנו שתי כסף, ראה למעלה פ"ט הלכה ב ורדב"ז כאן. ועיין אור-שמתן.
(7) משביעו על הטענות האמורות דרך גלגול שבועת השותפין. (8) שהיא חמורה משבועת היסת, וראה למעלה הערה ג.

ב. התובע⁹ שתפו להשביעו שבועת השתתפין,
הנתבע אומר: פכר חלקנו ולא נשאר לך אצלי
פלוס¹⁰, והתובע אומר: עדין לא חלקנו ולא עשינו
חשבון¹¹, או שאמר התובע: חלקנו על מנת
שנשביע אותך שבועת השתתפין בכל עת שארצה,
ועדין לא נשבעת, ואמה מדרה אותי מיום ליום -
אינו יכול להשביעו בטענת ספק¹². אפלו אמר
הנתבע: בן חלקנו, ונשאר לך אצלי, וזה הנשאר
אינו אלא חוב שזקפתו עלי, או פקדון הנחת
אצלי¹³, אף על פי שיש עדים שהיה שתפו - אינו
יכול להשביעו בטענת ספק. ואינו יכול להשביע
הסת שפכר חלקו או שלא נשתתפו מעולם, ואפלו
על ידי גלגול. לפי שאין משביעין הסת ואין
מגלגלין אלא אם טענו דבר שאם יודה בו יהיה חייב
לשלם ממון¹⁴; אבל דבר שאפלו הודה בו אינו חייב
אלא שבועה - אינו נשבע עליו ואפלו על ידי
גלגול. וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה.

(9) ר"ף פרק כל הנשבעין. (10) ולאחר שחלקו - אין עוד שבועת השותפין, למעלה פ"ט הלכה ז. (11) ואינו תובע ממנו אלא שבועת השותפין בלבד. (12) שיש כאן ספק ספקא, ששבועת השותפין גופה היא ספק, וכאן ספק חדש אם יש מקום עוד לשבועת שותפין זו. (13) והשותפות איננה קיימת עוד. (14) [ובשבועה דאורייתא נאמר (שמות כב, י) "ולקח בעליו ולא ישלם", והוא-הדין לשבועה דרבנן].

ג. טען¹⁵ שעדין שתפי אתה ונשאר לי אצליך כף וכף¹⁶, וזה אומר: פכר חלקנו ולא נשאר לך אצלי פלוס, או לא היית שתפי מעולם - הרי הנתבע נשבע הסת¹⁷ שאין לו בידו פלוס, ומגלגל עליו: שלא גזלתני פלוס מעולם¹⁸; ואינו מגלגל עליו שלא היה שתפו או שפכר חלקנו, מן הטעם שבארנו¹⁹.

(15) ר"ף שם, וכ"ה בתשובות הגאונים (מגדל-עוז). (16) והיא טענה ודאית. (17) כדין כופר בכל, על טענה ודאית. (18) שזוהי תביעת ממון. וראה למעלה פ"ט הלכה ז שאע"פ שחלקו, מגלגלים עליו שבועה ממקום אחר. (19) למעלה הלכה ב.

ד. טען²⁰ שעדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק, והלה אומר: לא נשתתפנו מעולם²¹, והביא התובע עדים שהיה שתפו, וחזר הנתבע אחר כף ואמר: חלקנו - אין שומעין לו, שהרי החזק כפף²² לשבועה זו, וישבע²³ שבועת השתתפין. וכן כל פיוצא בזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם טען "נפרעת" - אינו יכול לתבוע את לוי כלל (סמ"ע סימן צג ס"ק לא).

סליקו להו הלכות שלוחין ושתפין

דינרים. (38) שמה שנשאר, אף שהוא ביד אחד מהם, הרי הוא מהשותפות, והוא כאילו מונח ברשות שניהם, ויש לשניהם חלק שוה (סמ"ע שם). (39) הוא טעם גם למה שנאמר בתחילת ההלכה.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

הלכות עבדים

- יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, 21
וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרְטָן: (א) דִּין קָנִין 22
עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמְכַר מִמִּפְּרֵת עֶבֶד. (ג) שְׁלֹא 23
יַעֲבֹדֵנוּ בְּפָרֶךְ. (ד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד. (ה) 24
שְׁלֹא 5 נִיחָה 6 גֵּר תּוֹשֵׁב 7 לְרֵדוֹת 8 בְּפָרֶךְ. (ו) לְהַעֲנִיק 9
לוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפְשִׁי. (ז) שְׁלֹא 10 יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפָדוֹת 11
אִמָּה הָעֲבָרִיָּה. (ט) לִיעֲדָה 12. (י) שְׁלֹא 13 תִּמְכַּר. (יא) 27
לְעֶבֶד 14 בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא 15 אִם כֵּן הָפִיל לוֹ 28
אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אֲיָכָרָיו. (יב) שְׁלֹא 16 לְהַסְגִּיר עֶבֶד 29
שֶׁבַרָּה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (יג) שְׁלֹא 17 30
לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנֶּצֶל אֱלֵינוּ. 31
וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ: 32

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד עברי..". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא הממשיך בחינת הדעת בנשמות ב"ע היותר נמוכות שהן בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמשכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו, ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות ב"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" וזה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש.

בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות ב"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה ובינוני- מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע וכנגד עולם העשיה שרובו רע.

ולפי זה צריך להבין, מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שב"יד החזקה' דיני

- 1 ו. טעון⁴⁰ שמעון, שיש ללוי עליו⁴¹ חוב בזה
2 השתפות מנה: אם היה בידו כדי החוב והיה יכול
3 לתנו ללוי - נאמן⁴², ונותנין החוב ואחר כך
4 מחשבין⁴³; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן⁴⁴
5 להוציא⁴⁵ מיד ראובן⁴⁶ או מן הסחורה הידועה
6 לשתפות, שמא קנוניא הם עושין שמעון ולוי על
7 נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר⁴⁷ - אין
8 ראובן⁴⁸ חייב לשלם ממנה כלום. אבל אם טען
9 שמעון, שראובן יודע בוודאי⁴⁹ שזה החוב שעלי
10 מחמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע
11 ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה
12 אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא
13 שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין
14 מממון⁵⁰ השתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזרתי
15 לכסי⁵¹, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או
16 לשנים - אינו נאמן, שמא קנוניא הוא עושה על
17 נכסי ראובן. וכיצד דנין בדין זה? לוי כבר נפטר
18 בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון⁵² ראיה -
19 ישלם מביתו⁵³, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר⁵⁴.
20 וכן כל פיוצא בזה.

(40) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (41) על שמעון, ואין לשמעון ראייה שיש כאן חוב, והחוב הוא על השותפים. ומן הביטוי "עליו", נראה שאף שיוצא שטר-חוב עליו, על שמו של שמעון, אין לו ראייה שהחוב אינו עליו, אלא על השותפות. (42) אחרי שיש בידו כדי החוב, הרי כאילו הכסף ברשותו והוא בעלים עליו. או מפני שבידו היה לתת מקודם את החוב ללוי, טרם שסיפר עליו. (43) אחרי סילוק החוב, עושים חשבון של ההון הנשאר לחלוקת השותפות. (44) אחרי שאין בידו ראייה. (45) ודינו כדין כל מוציא מחבירו. (46) היינו, מחלקו של ראובן. שאילו מחלקו הוא, בוודאי נאמן. וזה בהתאם לשיטת רבינו, שהשותף חייב מכיסו לכסות את חלקו בהפסד. (47) והיא כתובה על שמעון ולא על השותפות. (48) אבל שמעון חייב לשלם את חלקו, אחרי שהודה. (49) ראה למעלה הערה כח בשם הש"ך. (50) שאף שהשטר הוא על שמו של שמעון, הרי כתוב בו מפורש שההלואה ניתנה מממן השותפים. והמדובר כשהשטר בידי ראובן, וראה להלן. (51) לאוצר השותפות. (52) המדובר כשהשטר בידי ראובן, כנ"ל, ולפיכך אינו נפטר אלא מחלקו של שמעון, שאין ראובן גובה ממנו תחילה אלא אם אין לו לשמעון לשלם, ואם השטר בידי שמעון - נפטר לוי גם מחלקו של ראובן, שהרי יש לשמעון "מיגו" שהיה יכול להעלים את השטר (כסף-משנה). (53) ואם אין לו - יתבע מלוי (כסף-משנה). (54) היינו כשטוען: "קבעתי לו זמן לשנה או לשנים", אבל

תקנה עבד עברי. וְעָלָיו הוּא אֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: כִּי יִמְכַר לְךָ אֲחִיד הָעֶבְרִי. מוֹכֵר עֲצָמוֹ פִּיזָד? זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁהָעֲנִי בִּיתָר, נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה רְשׁוּת לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ; שְׁנָאֵמֵר: כִּי יִמּוֹךְ אֲחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּר לְךָ. וְאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַצְנִיעַ אֶת דָּמָיו, אוֹ לְקַנּוֹת בָּהֶם סְחוּרָה אוֹ בָּלִים, אוֹ לְתַנֵּם לְבַעַל חוֹב, אֶלָּא אִם בֶּן צָרִיד לְאֶכְלָן בְּלִבָּד¹⁰. וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ כְּסוּת¹¹ לֹא תִשְׁאָר לוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִמְכַּר אֶת עֲצָמוֹ.

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם. (7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - ["עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:). (8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיזון שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב, שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא אם כן העני". (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה, להלן פרק ד הלכה ב].

ב. כָּכָר בְּאַרְבָּעִים¹², שְׁאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרַת בְּגִנְבָתָהּ, וְכֵן אֵינָה מוֹכֶרֶת אֶת עֲצָמָהּ¹³. וְאֵינָה¹⁴ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד עֶבְרִי¹⁵ וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁶, מִפְּנֵי הַחֲשֵׁד. וְאֵין¹⁷ הָגֵר נִקְנָה בְּעֶבֶד עֶבְרִי; שְׁנָאֵמֵר: וְשֵׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - מִי שִׁישׁ לוֹ¹⁸ מִשְׁפָּחָה.

(12) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז), האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו' הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה". [ולפיכך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.

ג. עֶבֶד עֶבְרִי שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל¹⁹ אוֹ לְגֵר צָדִיק²⁰. וְכֵן הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ²¹ - אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְמַכֵּר עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֶפְלוּ

עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגה נעלית יותר ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי - בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו" ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כא)

(1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט: "לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו. (5) ראה ספר המצוות שם מ"ל רס. (6) שלא ניתן לאחרים, שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא כה, מז-נג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך לעיניך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג. (11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם, לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח: (15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עבריה, ושאסור לעבוד בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת עצמו.

א. עֶבֶד עֶבְרִי הָאֹמֵר בְּתוֹרָה, זֶה יִשְׂרָאֵל² שֶׁמְכָרוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל פְּרָחוֹ, אוֹ הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ לְרִצּוֹנוֹ. פִּיזָד? גָּנֵב וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם אֶת הָקָרָן³ - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גִּנְבָה⁴. וְאֵין לְךָ אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֶלָּא הַגָּנֵב בְּלִבָּד. וְעַל זֶה שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין הוּא אֹמֵר: כִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יִבְטֹל. מִכָּאן³⁵ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֹא
19 יֹאמְרוּ לוֹ: עֲדָרָה³⁶ תַּחַת הַגָּפְנִים עַד שֶׁאֵבֹא³⁷; שֶׁהִרִי
20 לֹא נָתַן לוֹ קֶצֶפָה. אֲלֹא יֹאמְרוּ לוֹ: עֲדָרָה עַד שֶׁעָה
21 פְּלוּגִית, אוֹ עַד מָקוֹם פְּלוּגִי. וְכֵן לֹא יֹאמְרוּ לוֹ: חֲפֹר
22 מָקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינוֹ צָרִיף לוֹ. וְאֶפְלוּ לְהַחֵם לוֹ פֹּס
23 שֶׁל חֲמִין אוֹ לְהֵצֵן, וְאֵינוֹ צָרִיף לוֹ - אֶסוּר, וְעוֹבֵר
24 עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶף. הָא
25 אֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ אֲלֹא דָבָר קָצוּב שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. וְכֵן
26 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁנֹמְכָר לוֹ, אִם רָדָה בּוֹ בַּפֶּרֶף - הִרִי
27 יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְמָנְעוֹ. וְאִם הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֹא
28 תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: לֹא יִרְדֶּנוּ בַּפֶּרֶף לְעִינֵיךָ. וְאֵין³⁸ אָנוּ
29 נִזְקָקִין לִיכְנֵס לְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְלִבְדֵּק
30 אַחֲרָיו שְׁלֹא יַעֲבִידֵנוּ בַּפֶּרֶף; שְׁנֹאמֵר: לְעִינֵיךָ - בְּזִמָּן
31 שְׁאֵתָה רֹאֶה.

(33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה
שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש
כאן עינוי נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ
לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.

32 ז. כָּל עֶבֶד³⁹ עֲבָרִי אֶסוּר לִישְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ
33 בְּדָרִים בּוֹזִים, שֶׁהֵם מִיְּחִידִים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים⁴⁰,
34 כְּגוֹן שִׁיּוּלִיף אַחֲרָיו פָּלְיוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ יַחֲלִץ לוֹ
35 מִנְעָלָיו⁴¹; שְׁנֹאמֵר: לֹא תַעֲבֵד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. אֵינוֹ
36 נֹהֵג בּוֹ אֲלֹא כְּשֹׁכֵר; שְׁנֹאמֵר: כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה
37 עִמָּךְ. וּמִתָּר⁴² לְסַפֵּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וּלְכַסֵּס לוֹ כְּסוּתוֹ,
38 וְלִאֲפֹת לוֹ עֶסְתוֹ; אֲבָל⁴³ לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בֶּלֶן
39 לְרִבִּים⁴⁴, אוֹ סֵפֶר לְרִבִּים, אוֹ נִחְתוּם לְרִבִּים. וְאִם⁴⁵
40 הִתִּיה אֲמֻנָתוֹ זֹאת קִדְּם שִׁמְכָר - הִרִי זֶה יַעֲשֶׂה.
41 אֲבָל⁴⁶ לֹא יִלְמְדֵנוּ בְּתַחֲלָה מְלָאכָה כְּלָל⁴⁷, אֲלֹא
42 אֲמֻנָת שְׁהִיָּה בָּהּ - הִיא שְׁעוֹשֶׂה כְּשִׁהְיָה עוֹשֶׂה
43 מִקִּדְּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֻרִים⁴⁸? בְּעֶבֶד עֲבָרִי, מִפְּנֵי
44 שֶׁנִּפְשׁוּ שְׁפָלָה בְּמִכְרָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא נִמְכָּר -
45 מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד, שֶׁהִרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה
46 זֹו אֲלֹא בְּרָצוֹנוֹ וּמִדַּעַת עַצְמוֹ.

(39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בבביתא בקידושין כב:
במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול
לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו
לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י
(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
(47) שום מלאכה לרבים. (48) ספרא שם הלכה ב.

47 ח. אֲנָשִׁים⁴⁹ שֶׁאֵינָן נֹהֲגִין בְּשׁוּרָה - מִתָּר לְרִדּוֹתָן⁵⁰
48 בְּחִזְקָה וְלִהְשָׁתַעֲבֵד⁵¹ בָּהֶן. מִלָּךְ⁵² שְׁגוּר, שֶׁפֶל מִי
49 שְׁלֹא יִתֵּן הַמָּס הַקָּצוּב עַל פֶּל אִישׁ וְאִישׁ, יִשְׁתַּעֲבֵד
50 לְזֶה שְׁתֵּן הַמָּס עַל יָדוֹ - הִרִי זֶה מִתָּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ

1 לְגַר תּוֹשָׁב. וְאִם עֲבָר וּמְכָר עַצְמוֹ²² אֶפְלוּ לְעוֹבֵד
2 פּוֹכְבִּים²³, וְאֶפְלוּ לְעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים עַצְמָהּ - הִרִי זֶה
3 מְכֹר; שְׁנֹאמֵר: אוֹ לְעָקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר. לְעָקֵר - זֶה
4 הַנִּמְכָּר לְעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים עַצְמָהּ.

(19) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני
שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא
יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי יימכר לך אחיך", וכן
הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא
הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב־יד תימן. [וכן
נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור
עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל
בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה
בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא
יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק
ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא
בידינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי
(בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני
שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד
לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו
שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין
לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר
תושב וגו'" או לעקר וגו'", מדבר במוכר עצמו, ואילו
במכרוהו בית דין בפסוק "כי יימכר לך" (דברים טו, יב) לא
נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח].
(23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה
יב.

5 ד. בָּאמֵר לָךְ: הִרִינִי מוֹכֵר עַצְמִי לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
6 - אֵין אֵתָה זְקוּק²⁵ לוֹ, עַד שִׁימְכָר. אֲבָל²⁶ לְאַחַר
7 שְׁנֹמְכָר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, אָף עַל פִּי שְׁעָבָר וְעִשָּׂה
8 שְׁלֹא בִהְיוֹן - מְצוּה לְפִדּוֹתוֹ²⁷, וְלֹא יִשְׁמַע²⁸ בָּהֶם;
9 שְׁנֹאמֵר: אַחֲרֵי נִמְכָּר גֵּאֲלָה תִהְיֶה לוֹ.

(24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו
ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא
שם נוסף: "מיד". (28) יתבולל.

10 ה. אַחֲד²⁹ הַמוֹכֵר אֵת עַצְמוֹ אוֹ שֶׁמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין³⁰
11 - אֵינוֹ נִמְכָּר בְּפִרְהִסְיָא³¹ עַל אֶבֶן הַמִּקְח³², וְלֹא
12 בְּסִמְטָא, כִּדְרָף שֶׁהָעֲבָדִים נִמְכָּרִין; שְׁנֹאמֵר: לֹא
13 יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד - אֵינוֹ נִמְכָּר אֲלֹא בְּצִנְעָה וְדִרְף
14 כְּבוֹד.

(29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) [צריך עיון שהפסוק
"לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין
טו. בבביתא דראב"י]. (31) בפומבי. (32) אבן גבוהה
שעליה מעמידים העבדים למכירה.

15 ו. כָּל עֶבֶד³³ עֲבָרִי אֶסוּר לְעֵבֶד בּוֹ בַּפֶּרֶף. וְאֵינוֹ הִיא
16 עֲבֹדַת פֶּרֶף? זֹו עֲבֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קֶצֶפָה³⁴, וְעִבּוּדָה
17 שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לָהּ, אֲלֹא תִהְיֶה מִחֻשְׁבָּתָהּ לְהַעֲבִידוֹ

58) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג.
59) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"ז) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. (60) נקיייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. (61) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. (62) פת מעורבת בסובין. (63) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). (64) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קי]. (65) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. (66) קידושין כ. בברייתא. (67) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). (68) ספרא שם פרק ז הלכה א. (69) שם דרשו מהפסוק כי יימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. (70) ספרא שם.

י. אין⁷¹ אָמָה הַעֲבֵרִיָּה⁷² נוֹהֶגֶת וְלֹא עֶבֶד עֲבָרִי נוֹהֵג⁷³
אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג⁷⁴, בֵּין עֶבֶד עֲבָרִי שְׁמוֹכֵר
עֲצָמוֹ⁷⁵ בֵּין זֶה שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁷⁶. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ⁷⁷
מְתִי בְּטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת.⁷⁸

(71) ערכין כט. בברייתא. (72) כן מפורש בגיטין סה.
"ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג". (73) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבוד עימך". (74) שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. (75) כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. (76) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

א. עֶבֶד² עֲבָרִי שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין³ [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ]⁴
נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבִשְׁוֵה כֶּסֶף⁵ וּבִשְׁטָר⁶. פִּיֶּצֶד⁷ בְּשִׁטָּר?
פּוֹתֵב לוֹ עַל הַנִּגְרֵי אוֹ עַל הַחֲרָס⁸: הֲרִינִי מְכּוֹר לָךְ⁹,
הֲרִינִי קְנוֹי לָךְ; וְנוֹתֵן לוֹ הַשְּׁטָר.¹⁰

(2) קידושין יד: במשנה. (3) שם יד: וטו. למדו קנין כסף ושטר בעבד עברי מאמה העבריה, שהרי הקישם הכתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" (דברים טו, יב) ופסוק זה מדבר במכרוהו בית-דין. (4) בדפוסים עתיקים ליתא, ונוסף על-פי ספר מוגה שהביא הכסף-משנה, שהרי למדו (שם יד: גזירה-שוה "שכיר שכיר" מוכר עצמו ממכרוהו בית-דין לגבי קנין כסף, וכן צריך לומר לגבי קנין שטר. וכן

1 יוֹתֵר מִדִּי⁵³, אֶבְלָ⁵⁴ לֹא כְּעֶבֶד⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אֵינּוּ נוֹהֵג
2 בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד⁵⁷.

(49) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא שעשה כן, והסכים לו רבא. (50) עיין שם שרב סעורם רתמם למרכבתו של רבא. (51) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסמוך לזה: "ובאחיהם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם באחיהם. (52) שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא וטריא בין רב פפא ורבא. (53) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו טפי" (וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפי") ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה טו) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה מהלכת מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). (54) יוצא מתוך ההמשך, וראה בסמוך. (55) כנעני, היינו עבדות עבד בדרך ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות גזילה שם). [וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא הביאו הפסוק "לעולם בהם תעבדו" ובאחיהם", אלא לגבי אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס]. (56) ברייתא שם. (57) כנעני (גמרא שם). [ולפי זה ייתכן כי גם עבד עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבודת עבד, וצריך-עיון].

ט. פֶּל⁵⁸ עֶבֶד⁵⁹ עֲבָרִי אוֹ אָמָה הַעֲבֵרִיָּה - חֵיִב הָאָדוֹן
לְהַשְׁוֹתֵן לוֹ בְּמֵאֶכְל וּבְמִשְׁקָהּ, בְּכֶסֶת⁶⁰ וּבְמִדּוֹר.
שְׁנֵאֲמַר: פִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ⁶¹ - שְׁלֵא תִהְיֶה אִתָּה אוֹכֵל
פֶּת נָקִי, וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קֶבֶר⁶²; אִתָּה שׁוֹתָה יַיִן יִשָּׁן,
וְהוּא שׁוֹתָה יַיִן חֲדָשׁ; אִתָּה יִשָּׁן עַל גְּבִי מוֹכִינִי, וְהוּא
יִשָּׁן עַל גְּבִי הַתֵּבָן; אִתָּה דֶּרֶךְ⁶³ בְּכֶרֶךְ וְהוּא דֶּרֶךְ
בְּכֶפֶר⁶⁴, אוֹ אִתָּה דֶּרֶךְ בְּכֶפֶר וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכֶרֶךְ⁶⁵;
שְׁנֵאֲמַר: וְיֵצֵא מֵעֶמֶךְ. מִפְּאֵן⁶⁶ אָמְרוּ: פֶּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד
עֲבָרִי - פְּקוּנָה אֲדוֹן לְעֲצָמוֹ⁶⁷. וְחִבֵּב⁶⁸ לְנֶהֱג בּוֹ מְנִהָג
אֲחִיָּה; שְׁנֵאֲמַר: וּבְאַחֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאֵף עַל פִּי
כֵן, צָרִיךְ הָעֶבֶד לְנֶהֱג בְּעֲצָמוֹ מְנִהָג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאוֹתָן
הָעֲבָדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ.⁷¹

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל ומשתה אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים לשרתו בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד מצות וחויב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על עבודתו. שהרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב), אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו אלא "המוכר עצמו נמכר לשלש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מציעא עט) שאם מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובל, משום שמפורש בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל - אינה נצמתת".]

ד. אָהַד¹⁸ הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ אוֹ שֶׁמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין וְכָרַח
12 - חֵיב לְהַשְׁלִים שְׁשִׁי¹⁹. וְאִם²⁰ פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא
13 לְחֵירוֹת.
14

18) קידושין טז: ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים יעבוד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". (19) כלומר, כל מה שהחסיר בימי הבריחה. (20) כן אמר רב ששת שם, על הסתירה שבין שתי הברייתות.

ה. חָלָה²¹, בֵּין שְׁחָלָה שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה אוֹ שְׁחָלָה
15 חָלָאִים מְקַטְעִים²²: אִם הָפֵל פְּחוֹת מְאַרְבַּע שָׁנִים²³
16 - עוֹלִין לְמִנְּהָן שֵׁשׁ; אֲבָל אִם חָלָה אַרְבַּע שָׁנִים²⁴ -
17 חֵיב לְהַשְׁלִים כָּל יְמֵי הַחֲלִי; שְׁנָאֵמֶר: פְּשִׁיר²⁵
18 פְּתוּשָׁב. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא²⁶. בְּמָה דְּכָרִים
19 אֲמוּרִים²⁷ שֶׁמְחַשְּׁבִין יְמֵי הַחֲלִי? כְּשֶׁהָיָה חָלִי כָּבֵד,
20 שְׁאִינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה; אֲבָל אִם לֹא הָיָה חָלִי
21 כָּבֵד, אָלָּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְעַשָּׂה מַחֲטָה²⁸, אֲפֹלוּ חָלָה
22 כָּל שֵׁשׁ - עוֹלִין לוֹ.
23

21) שם יז. ברייתא. (22) כן נראה בסוגיא שם, שהביא שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקו בין חולה לחולה (כסף-משנה). (23) גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו עולה למנין שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר, ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק "כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). (24) כלומר, שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. (25) ושכיר, זמנו שלש שנים, שהרי נאמר בישעיה (טז, יד) "שלש שנים כשני שכיר, ועבד עובד" "משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח) כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה כב. (26) נלמד בקל-וחומר מברכה שלמעלה (כסף-משנה). (27) שם, בשם רב ששת. (28) שהוא מעשה קל.

ו. הַמוֹכֵר²⁹ עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם לֹא נִפְדָּה -
24 אִינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא בַּיּוֹבֵל³⁰; שְׁנָאֵמֶר: וְאִם לֹא יוֹצֵא
25 בְּאֵלָּה, וְיִצֵּא בְּשֵׁנָה הַיּוֹבֵל הוּא וְכָנִי עִמּוֹ.
26

כתב הרמב"ן (שם טז). [ובכ"י תימן: "עבד עברי שמכרוהו ב"ד, נקנה בכסף ובשוה כסף. והמוכר עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר". ולפי"ז אין קנין שטר במכרוהו ב"ד אלא במוכר עצמו, וזה היפך ממה שכתבנו למעלה. ובמדרש הגדול (ויקרא כה, לט) "ונמכר לך, מוכר עצמו נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, מכרוהו ב"ד נקנה בכסף בלבד", נראה שאף לפניו היתה הנוסחא הנ"ל בדברי רבינו, וצ"ע. וראה להלן הלכה יב והערה עה]. (5) בגמרא שם טז. למדו שהעבד קונה את עצמו בשוה כסף כמו בכסף, ממה שנאמר (ויקרא כה, נא) "ישיב גאולתו" - "לרבות שוה כסף ככסף" [וסובר רבינו שהוא-הדין שהוא נקנה בשוה כסף ככסף, שהרי מ"כסף מקנתו" שנאמר באותו פסוק ("ישיב גאולתו מכסף מקנתו") למדו (שם יד): שהוא נקנה בכסף, וכן מפורש שם ח. ועיין להלן הלכה ח והערה ג]. (6) שם טז. למדו כן מאמה עבריה, ראה למעלה. (7) בברייתא שם ט. לגבי שטר קידושין. (8) שם נוסף: "אע"פ שאין בו שוה פרוטה". (9) שם טז. כרב חסדא שאמר: שטר אמה עבריה - אב כותבו. והוא-הדין לעבד עברי המוכר עצמו שהוא עצמו כותבו. והשמיט רבינו נוסח שטר של בית-דין. ובמאירי קידושין יד: (עמ' 96) כתב: "ובמכרוהו בית-דין, כותבין לו בית-דין הרי זה קנוי לך". וראה למעלה הערה ג.

ב. מְכָרוֹהוּ¹⁰ בֵּית דִּין¹¹ - עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
1 מְכִירוֹתוֹ, וּבִתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁלוֹ¹² יֵצֵא בֶּן
2 חוּרִין. וְאִם פָּגַעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכָלֵל הַשֵּׁשׁ -
3 הָרִי זֶה עוֹבֵד כֹּהֵ¹³. אֲבָל אִם פָּגַעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל,
4 אֲפֹלוּ נִמְכַּר שָׁנָה אַחַת לַפְּנֵי הַיּוֹבֵל - הָרִי זֶה יֵצֵא
5 לְחֵירוֹת. שְׁנָאֵמֶר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ¹⁴; בְּשֵׁנָה
6 הַיּוֹבֵל הַזֹּאת וְגוֹמֵר¹⁵.
7

10) קידושין יד: במשנה. (11) ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. (12) היינו, שצריך לעבוד שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש-השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה-למלך. (13) ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השביעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). (14) צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. (15) בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביובל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

ג. הַמוֹכֵר¹⁶ עֲצָמוֹ - יֵשׁ לוֹ לְמִכְרֵ עֲצָמוֹ לִיתֵּר עַל
8 שֵׁשׁ. הָרִי שֶׁמְכָר עֲצָמוֹ לְעֹשֶׂר שָׁנִים אוֹ לְעֹשְׁרִים
9 שָׁנָה, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל, אֲפֹלוּ אַחֵר שָׁנָה - הָרִי זֶה יוֹצֵא
10 בַּיּוֹבֵל¹⁷; שְׁנָאֵמֶר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ.
11

16) ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר.

אין חייבים לפדותו (כסף-משנה). וכדעת רבי, שאמר (שם טו: וכא). "ומה מי שאינו נגאל באלה" (=נמכר לישראל, אינו נגאל בקרובים). וכל זה אינו אלא לענין חיוב, אבל יכולים הם לפדותו, שהרי רבי עצמו אמר (שם כ.) "ונמכר לגר תושב" שגר זה - גר צדק הוא, ושם מפורש "או דודו או בן דודו יגאלנו" הרי שיש גאולת קרובים בעבד הנמכר לגר צדק שהוא כישראל גמור לכל דבריו, והוא-הדין לענין זה, שהרי אין בו הטעם "שלא יטמע" (אלא שאינו קונה העבד כישראל הקונה עבד, בבא-מציעא עא. עיי' שם, ועיי' כסף-משנה להלן הלכה יב) ועל כרחינו שלענין גר צדק (והוא-הדין לענין ישראל) מתפרש הכתוב "או דודו וגו'" לענין רשות לגאול, וראה להלן. (41) [שהרי נאמר "או השיגה ידו ונגאל", ולענין נמכר לגר צדק (שדינו כישראל), שאין מחייבים הקרובים לפדותו, כנ"ל, אי-אפשר לפרש "או השיגה ידו וגו'" כמו שפירשנו לענין נמכר לגוי (ראה למעלה הערה לא) אלא כמו שפירשנו לענין מוכר שדה אחוזה (ראה למעלה שם) שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין].

ח. אַחַד⁴² הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְאַחַד שְׁמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁴³ - הָרִי זֶה מְגֵרַע⁴⁴ מִפְּדִיוָנוּ וְיוֹצֵא. פִּיּוֹד? הָרִי שְׁמִכְרוֹהוּ בְּשָׁשִׁים⁴⁵ דִּינָרִים, וְעַבֵּד אֶרְבַּע שָׁנִים, וּמִצָּאָה יָדוֹ - הָרִי זֶה נוֹתֵן עֲשָׂרִים⁴⁶ דִּינָרִים⁴⁷ וְיוֹצֵא לַחֲרוּת. וְכֵן אִם מְכָר עֲצָמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֶשֶׂר שָׁנִים⁴⁸ - הָרִי זֶה מְגֵרַע אֶרְבָּעָה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׁאָר כֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף⁴⁹, וְיוֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - מְחַשֵּׁב הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל⁵⁰; שְׁנָאָמֵר: וְחָשַׁב עִם קְנָהוּ מִשְׁנֵת הַמְּכָרוֹ לוֹ עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל. פִּיּוֹד? מְכָר עֲצָמוֹ בְּמֵאָה, וְנִשְׁאָר לְיּוֹבֵל מִשְׁנֵת מְכִירָה עֶשֶׂר שָׁנִים - מְחַשֵּׁב עֶשְׂרֵה לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְגוֹרֵעַ הַדָּמִים וּמְשִׁיב הַנִּשְׁאָר כֶּסֶף, לֹא תְּבוּאָה וְלֹא פָלִים; שְׁנָאָמֵר: כֶּסֶף מְמָכְרוֹ - בְּכֶסֶף הוּא נִגָּאֵל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְאִינוּ נִגָּאֵל בְּשָׁנָה כֶּסֶף⁵¹.

(42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. (43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח]. (44) מנכה את השנים שעשה כבר. (45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. (46) בעד השנתיים הנותרות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה. (47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף. (48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן הערה נ. (50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו). (51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "ישיב גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף

(29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קרא שם בשם "חכמים" (כסף-משנה). (30) ולא בשש, אלא במיתת האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיי' רדב"ז).

ז. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים³¹, אִם לֹא הִשְׁיָגָה יָדוֹ לְגָאֵל - קְרוֹבָיו פּוֹדִין אוֹתוֹ³². וְקְרוֹב קְרוֹב קוֹדֵם³³; שְׁנָאָמֵר: אוֹ דָּדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגָּאֵלנוּ³⁴. וּבֵית דִּין כּוֹפִין אֶת קְרוֹבָיו³⁵ לְפָדוֹתוֹ, שְׁלֹא יִטְמַע בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. לֹא פְדָאוּהוּ קְרוֹבָיו, אוֹ שְׁאִין יָדָם מִשְׁנֵת - מִצָּוָה עַל כָּל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְפָדוֹתוֹ³⁶. וּבֵין שְׁפָדָאוּהוּ קְרוֹבִים בֵּין שְׁפָדָאוּהוּ שְׁאָר אֶדָם - יִצָּא לַחֲרוּת³⁷. וְיִשְׁ לוֹ לְלוּת³⁸ וְלִגְאֹל אֶת עֲצָמוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים. וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין³⁹. אֲבָל הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל - אֵין הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֵין לָוֶה וְגוֹאֵל, וְאִינוּ גוֹאֵל לְחֻצְאִין⁴¹. אֲלֵא פִיּוֹד דִּינוּ? אִם הִשְׁיָגָה יָדוֹ לְתֵן כְּפִי הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת - נוֹתֵן וְיוֹצֵא; וְאִם לֹא - לֹא יִצָּא.

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר (ויקרא כה, מט) "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו'" או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז]. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רדב"ז). (36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג, שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם ראשונה ובפעם שנייה, ועיי' כסף-משנה כאן. ומקור דבר זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין גאולת קרובים, אמרו (שם כא): ששנה עליה הכתוב לקבוע חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה". (37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים (= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה למעלה הלכה ו. (38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד הנמכר לגוי אינו לוה וכו' (ראה להלן), ופירש"י שם משום שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו". כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם "והשיגה ידו", בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול, שכיון שגאולת קרובים אינה חובה, אין הבדל בין השיגה ידו ללא השיגה ידו. ולא מסתבר לומר שבא ללמד שאם השיגה ידו אין הקרובים יכולים לגאול]. (39) שם כ: בעיא שרב ששת פתרה לשלילה, שאין גואל לחצאין, וכן מפורש בדברי רבינא, שם כא. אבל רבינו סמך על מה שאמר רב אשי (כן הנוסחא במאירי שם עמוד 120) אם תמצא לומר נגאל לחצאין (מאיר שם). (40) [כלומר,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 - אָפֿלוּ הַבֵּן⁷³ אֵינוֹ עוֹבֵד, אֲלֵא פִּיּוֹן שְׁמַת הָאָדוֹן
31 יֵצֵא לְחֵרוֹת. נִמְצָאת אוֹמֵר, שְׁעָבֵד עֲבָרִי נִקְנָה⁷⁴
32 בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁטֶר⁷⁵, וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים:
33 בְּשָׁנִים⁷⁶, אוֹ בְּיוֹבֵל, אוֹ בְּגֵרָעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בְּשֹׁטֶר
34 שְׁתֵּרוֹר⁷⁷, אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֶן⁷⁸; וּבְעוֹבֵד
35 כּוֹכְבִּים אוֹ בְּגֵר - אָפֿלוּ הַנִּיחַ בֶּן⁷⁹. מִצְוָה לֹאמֹר לוֹ
36 'צֵא' בְּשַׁעַת יֵצִיאָתוֹ⁸⁰. אִף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ -
37 הָרִי הוּא יוֹצֵא בְּחֻמֶּם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁטֵר. אָפֿלוּ חָלָה
38 וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאתוֹ הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיֵּב לוֹ
39 פְּלוֹם; שְׁנֵאֲמַר: יֵצֵא לְחַפְשֵׁי חָנָם⁸¹.

64 שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים.
65 שם בברייתא. 66 ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה
ד. 67 שנאמר שש שנים יעבדו, אפילו לבן (גמרא שם).
68 במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לשש. 69 והוא
הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה
הלכה ג). 70 שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא
ליורש". 71 וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא.
השווה דין גר צדק כדן הגוי, וראה כסף-משנה כאן,
ולמעלה הלכה ז והערה לט. 72 בברייתא, קידושין שם.
והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה).
73 [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו
בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל,
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו
מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. 74 קידושין
יד: במשנה. 75 כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו
למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה
למעלה הערה ג. 76 שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי
התנאי במוכר עצמו. 77 ברייתא, שם טז. 78 כמבואר
למעלה בהלכה זו. 79 כמבואר למעלה. 80 כשהוא
יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו'" (דברים
טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות
כא, ב). 81 כל הנ"ל במכילתא שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1 כלל בו רבינו דין חיוב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר
לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

א. כָּל עֶבֶד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ
הַנְּשׂוּאָה לוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה⁴ וְשׂוֹמֶרֶת יָבָם⁵. וְהוּא
שְׁתֵּהִיהָ מִתֶּרֶת לוֹ; אֲבָל אִם הֵיחָה מֵאֲסוּרֵי לֹאיוֹן,
אָפֿלוּ שְׁנֵיהֶם⁶ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאֲמַר: אִשְׁתּוֹ
עֲמֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעַמֵּד עִמּוֹ⁷. וְכֵן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת
בָּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין נֵאֱמַר: אִם בָּעַל
אִשָּׁה הוּא, וְיֵצֵאָהּ אִשְׁתּוֹ עֲמֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ,
שְׁכִּינָן שְׁנֵיהֶם זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אִשְׁתּוֹ?! אֲבָל לֹא כֹּא
לְלַמֵּד אֲלֵא שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ⁹. וּבְמוֹכֵר עַצְמוֹ
נֵאֱמַר: וְיֵצֵא מֵעֲמֻקָּה הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ¹⁰. וּבְנִמְכָּר לְעוֹבֵד
כּוֹכְבִּים נֵאֱמַר: וְיֵצֵא בְּשַׁנַּת חֵיבָל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ.
אֲחֻד¹¹ אִשָּׁה וּבָנִים שְׁהִיוּ לוֹ בְּשַׁעַת מְכִירָהּ, אוֹ אִשָּׁה
וּבָנִים שְׁהִיוּ לוֹ אַחֵר מְכִירָתוֹ. וְהוּא¹² שְׁיִקְחָהּ מִדַּעַת

ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין
לחם-משנה.

1 ט. כָּל עֶבֶד⁵² עֲבָרִי⁵³ אוֹ עֲבָרִיָּה שְׁיֵצֵא⁵⁴ בְּגֵרָעוֹן
2 כֶּסֶף, וְהַבְרִיא וְהוֹסִיפוּ דָמָיו, אוֹ נִשְׁחָף⁵⁵ וּפְחָתוֹ
3 דָמָיו - מִחֻשְׁבִּין לוֹ לְהַקֵּל עָלָיו. פִּיצֵד? הָרִי שְׁנִמְכָּר
4 בְּמֵאָה, וְהָרִי הוּא עֲתָה שְׁוֶה מֵאֲתָם - אֵינוֹ מִחֻשְׁבִּין
5 עִם אֲדוֹנָיו אֲלֵא לְפִי מֵאָה⁵⁶; נִמְכָּר בְּמֵאֲתָם, וְהָרִי
6 הוּא שְׁוֶה מֵאָה - מִחֻשְׁבִּין עִמּוֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת
7 לְפִי מֵאָה⁵⁷.

52 קידושין כ. בברייתא. 53 בין נמכר לגוי ובין לישראל
(גמרא שם). 54 [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"].
55 חלה במחלת השחפת. 56 כפי מה שהיה שוה בעת
הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). 57 כפי
שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

8 י. הַנִּמְכָּר⁵⁸ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, הוֹאִיל וְיֵשׁ לְגֵאֵל עַצְמוֹ
9 לְחֻצְאִין כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוֹ⁵⁹, פְּעָמִים יִהְיֶה לְהַקֵּל וּפְעָמִים
10 לְהַחֲמִיר. פִּיצֵד לְהַקֵּל? קִנָּה אוֹתוֹ בְּמֵאֲתָם⁶⁰,
11 וְנִשְׁחָף, וְהָרִי הוּא עֲתָה שְׁוֶה מֵאָה, וְנִתֵּן לוֹ חֲמִשִּׁים,
12 חֲצִי דָמָיו, וְהַבְרִיא, וְהָרִי הוּא שְׁוֶה מֵאֲתָם - נִתֵּן
13 לוֹ מֵאָה, שְׁוֶה חֲצִי דָמָיו הַנִּשְׁאָר, וְיֵצֵא⁶¹. פִּיצֵד
14 לְהַחֲמִיר? קִנָּה אוֹתוֹ בְּמֵאֲתָם, וְנִתֵּן לוֹ חֲצִי דָמָיו
15 שְׁוֶה מֵאָה, וְנִשְׁחָף, וְהָרִי עֲתָה שְׁוֶה מֵאָה - נִתֵּן לוֹ
16 חֲמִשִּׁים, שְׁוֶה דָמֵי חֲצִי הַנִּשְׁאָר. וְנִמְצָא שְׁנֵתָן מֵאָה
17 וְחֲמִשִּׁים, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲתָה שְׁוֶה מֵאָה.

58 קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי
שם, ראה למעלה הערה לח. 59 למעלה הלכה ז.
60 שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה
הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין
שם בגמרא. 61 ומה שנתן חמשים על החצי הראשון -
נתן, שהרי גואל לחצאין.

18 יא. הָרִי⁶² שְׁמַחַל לְעֶבֶד עַל הַכֶּסֶף שְׁנִשְׁאָר לוֹ לְעֶבֶד
19 כְּנָגְדוֹ - אֵינוֹ מְחוּל לוֹ⁶³, עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שְׁטֵר
20 שְׁתֵּרוֹר. פִּיצֵד? הָרִי שְׁקָנָהוּ בְּשָׁשִׁים, וְעֶבֶד שָׁנָה אוֹ
21 שְׁנָתִים, וְאָמַר לוֹ: שְׂאֵר הַדָּמִים מְחולִין לָךְ, לָךְ
22 לְדַרְכָּךְ! - לֹא נִפְטָר מִשְׁעַבְדּוֹ עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שְׁטֵר.

62 קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. 63 שעבד עברי
גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא
על קנין הגוף.

23 יב. אָדוֹן⁶⁴ שְׁמַת: אִם הַנִּיחַ בֶּן זָכָר - הָרִי⁶⁵ הָעֶבֶד⁶⁶
24 עוֹבֵד הַבֵּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשִׁים⁶⁸, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים
25 שְׁמִכָּר עַצְמוֹ לְהָדוֹן⁶⁹, אוֹ עַד שְׁיִפְגַּע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד
26 שְׁיִגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיִתֵּן הַשָּׂאֵר; אֲבָל אִם לֹא הַנִּיחַ בֶּן
27 זָכָר - הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת
28 וְלֹא אֶת הָאָח, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמֹר שְׁאֵינוֹ עוֹבֵד שְׂאֵר
29 הַיּוֹרְשִׁין⁷⁰. וְהַנִּמְכָּר לְגֵר צִדֵּק⁷¹ אוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁷²

9 מֵת אָבִיו - הָרִי זֶה נוֹתֵן לוֹ שְׁפָחָה. וְכֹפְהוּ¹⁹ עַל זֶה, 9
10 כְּדֵי שִׁיּוּלִיד מִמֶּנָּה²⁰ עֲבָדִים²¹. וְהָרִי הִיא מִתְּרֵת לוֹ 10
11 כָּל יָמֵי עֲבָדוֹתָיו²²; שְׁנָאֲמַר: אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה 11
12 וְגוֹמֵר²³. וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ - אֲסוּר²⁴ בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית 12
13 כְּשֶׁאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל²⁵. 13

16 ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא
בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17 כלומר,
הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י).
(18 מכילתא דרשב"י, שם. (19 קידושין טו. וראה להלן.
(20 [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי
עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה
כנענית" - הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי,
הוא כדי להוליד ולדות]. (21 שהרי נאמר "האשה וילדיה
תהיה לאדוניה" ומכאן שולד שפחה כמותה (קידושין סו:
וסח.). (22 [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן,
שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת
הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא,
הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה
באור-שמח]. (23 מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית.
(24 קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25 [שאסורים
בשפחה כנענית מדברי סופרים (פי"ב מהלכות איסורי ביאה
הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר
עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית
בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא
שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה
שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין
בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות
איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה".
וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

14 ד. אֵין²⁶ עֶבֶד עֲבָרִי מִתֵּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית עַד שֶׁתִּהְיֶה 14
15 לוֹ אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וּבָנִים²⁷; אָכֵל אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה 15
16 וּבָנִים - אֵין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית²⁸. וְדָבָר זֶה 16
17 קִבְּלָה²⁹ הוּא. אָפְלוּ הֵי הַנִּמְכָּר כִּהְיָ³⁰ - הָרִי זֶה מִתֵּר 17
18 בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית כָּל יָמֵי עֲבָדוֹתָיו³¹. 18

26 קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27 כלומר, שתהיה
לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך,
אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך).
(28 אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור
בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29 דברים שקיבלו
איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא
בפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא,
בגפו יצא" - "אם יחידי נכנס, יחידי יצא". ועיין רדב"ז.
(30 אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד
שמואל (שם כא): שהלכה כמותו בעניני איסור. (31 ראה
למעלה הלכה ג. והערה כא.

19 ה. אִם³² הָיוּ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אָף עַל פִּי שְׁמוֹסֵר לוֹ 19
20 רַבּוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִשְׁתּוֹ 20
21 וּבָנָיו; שְׁנָאֲמַר: אִשְׁתּוֹ עֲמוּ³³. וְאֵינוֹ³⁴ יָכוֹל לָתֵן לוֹ 21

1 הָאָדוֹן; אָכֵל אִם לָקַחָהּ שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חָיִב 1
2 בְּמִזְוֹנוּתָהּ. 2

(2 בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל
ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3 קידושין
כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא
דרשב"י שמות כא, ג, וביספרא' בהר פרק ז הלכה ג.
(4 שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא
שם). (5 אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה -
מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי
אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו
אינו חייב במזונות ארוסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה
מזונות - היה אפשר לחייב את האדון (אור-שמח, ועיין
רמב"ן על התורה שמות כא, ג). (6 במכילתא דרשב"י שם
מפורש: "גררשה וחלוצה לכהן הדיוט", והרי חלוצה אינה
אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7 מכילתא דרשב"י
שם. שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו
שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב
הוא להוציאה. (8 קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין
רבינו עד איזה גיל חייב במזונותם. וראה בכסף-משנה.
ומסתימות לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא
כל זמן שאן להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים
ממש (משנה-למלך). [ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב
מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב
מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת נג) - כיון שהעבד
נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד].
(9 קידושין שם, ומכילתא שם. (10 קידושין ומכילתא
שם, וספרא' בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה
הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה,
נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא
"בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא
"אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר
- שכיר", שכולם חייב גם במזונות אשתו וגם במזונות
בניו]. (11 מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר
"אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן
("אשה" ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת
משלקחו רבו" (שם). (12 מכילתא דרשב"י וספרא שם.

3 ב. אָף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן חָיִב בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו - 3
4 אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כְּלוֹם¹³, אָלֹא הָרִי מַעֲשֵׂה 4
5 הָאִשָּׁה וּמִצִּיאָתָהּ לְבַעֲלָהּ. וְכָל שְׁזֹכָה הַבֶּעַל 5
6 בְּאִשְׁתּוֹ¹⁴ - זֹכָה זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶבֶד עֲבָרִי¹⁵. 6

(13 מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם.
ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן).
(14 לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פי"ב
מהלכות אישות הלכה ג. (15 שנאמר: "אם בעל אשה
הוא" - "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי
במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי
במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

7 ג. מִי שֶׁמָּכְרוּהוּ בֵּית דִּין¹⁶ - יֵשׁ¹⁷ לְרַבּוֹ לָתֵן לוֹ 7
8 שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית. בֵּין הָאָדוֹן בֵּין בְּנוֹ¹⁸ שֶׁל אָדוֹן, אִם 8

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתוך: "שמה יבוא לידי כרשינה", ועיין משנה-למלך. [ומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין זה חשש שמה יבוא לידי כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו כרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב (אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת. שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין, הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אב"י בסוכה שם, החולק על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה, י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

ט. ביצע רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה⁵⁰,
ואומר דבריו⁵¹ לפנייהם. ומגישו לסוף שש⁵² אל
הדלת או אל המזוזה פשהו עומדין בבנין⁵³. בין
דלת ומזוזה של אדון בין של פל אדם⁵⁴. ונוקב את
אזנו הימנית⁵⁵, בגופה של און⁵⁶, במרצע של
מתכת⁵⁷, עד שנגיע לדלת⁵⁸; שנאמר: ונתת באזנו
ובדלת. ולא נאמר מזוזה⁵⁹, אלא⁶⁰ שהיה עומד⁶¹
בין אצל דלת בין אצל מזוזה; ומה⁶² מזוזה⁶³
פשהיא עומדת⁶⁴, אף דלת פשהיא עומדת⁶⁵; אבל
הרציעה - בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה⁶⁶.
האדון⁶⁷ הוא שרצוע בעצמו; שנאמר: ורצע ארניו
- לא בנו ולא שלוחו ולא שליח בית דין. ואין⁶⁸
רוצעין שני עבדים כאחד, שאין⁶⁹ עושין מצות
חבילות חבילות⁷⁰.

(50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את
אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים
בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים
מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צוין המקור
לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו)
וקידושין טו. (56) היינו, בתנן ולא בעור הרך (אליה). וכן
מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין
עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין
הכהן נעשה בעל מום על-ידי-זה. (57) קידושין שם
בברייתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף
כל של מתכת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של
מתכת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע
בדלת (קידושין כב: בברייתא). (59) היינו, שמה שכתוב
בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין
ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה,

שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו
העברים כדרך שנותן לפנעניים³⁶; שנאמר: ותן לו
אשה³⁷. נרצע שמסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע
יובל, והיה רבו מסר בו לצאת, ואינו רוצה לצאת,
וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם.
(33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא
מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו".
ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו
ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא
דרשב"י שם. (35) שם. (36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד
מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא
שתי. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר.
וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה-
למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן
הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר
יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא
עביד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות
סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ
שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא
לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן
פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא
(משנה-למלך).

ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית
דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע,
ועובד⁴⁰ עד שנת היובל, או עד שימות האדון.

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר,
ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את
הבן⁴¹. מפי השמועה⁴² למדו⁴³: ועבד - לו ולא
לבנו; לעלם - לעולמו של יובל⁴⁴. נמצאת למד,
שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא פיוכל ובמיתת
האדון⁴⁵.

(41) קידושין יז: וכא: (42) המסורת. (43) שם כא:
(44) אבל לא במוכנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא
בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

ח. עבד⁴⁶ עבדי כהן אינו נרצע, מפני שנעשה בעל
מום⁴⁷. והרי הוא אומר: ושם אל משפחתו⁴⁸ -
לחזקה שהיה בה, ואינו שב לשחררה⁴⁹ שהיה בה.

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר
בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של און
(להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן
ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות
לו. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי
(קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן
הכרשינה" (= שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב
כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם)

למעלה הלכה ט שרוצעים אותו מעומד, מוכח מזה שרוצעים בלילה, ושלא כדברי הספרי פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה]. (74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. היתה⁷⁵ לעבד שפחה פנענית ולו ממנה בנים, ולרבו אין אשה ובנים⁷⁶ - אינו נרצע; שנאמר: כי אהבך ואת ביתך⁷⁷. לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה ובנים - אינו נרצע; שנאמר: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני. הוא אוהב את רבו, ורבו אינו אוהבו - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו אוהבו, והוא אינו אוהב את רבו - אינו נרצע; שנאמר: כי אהבך. הוא חולה, ורבו אינו חולה - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו חולה, והוא אינו חולה, או שהיו שניהם חולים⁷⁸ - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך - עד שיהיו שניהם בטרטובה.

(75) קידושין שם בברייתא. (76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב). אבל בנים לא נכללו בזה (תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו בל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך]. (78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וביקור תפארת].

יב. מה⁷⁹ בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו - אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע⁸⁰. מוכר עצמו - אסור⁸¹ בשפחה פנענית, ומכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה פנענית. מוכר עצמו - נמכר לעובד פוככים, ומכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לישוראל⁸²; שנאמר: כי ימכר לך אחיך - אין

אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון. (61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בברייתא. (64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבועה בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. (66) מכילתא דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם. (68) סוטה ח. בברייתא. (69) כן בברייתא שם. (70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא, ורוצה להפטר מהם מהר.

י. ואם אמר יאמר העבד - עד שיאמר וישנה⁷¹. העבד - עד שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר אחר שש - אינו נרצע, עד שיאמר וישנה בסוף שש⁷² בתחילת פרוטה אחרונה⁷³. פיצד? כגון ששנשאר מן היום שנה פרוטה מדמי מכירתו או יתר מעט. אבל אם נשאר פחות משנה פרוטה⁷⁴ - הרי זה כאומר אחר שש.

(71) קידושין כב. בברייתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י, וספרי פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) [בכתב-יד מינכן בקידושין שם: "תנו רבנן: אם אמר יאמר", עד שיאמר וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: אם אמר יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ" שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה, שאז עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד]. (73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו

- 1 בית דין מוכרין אותו אֵלָא לָךְ⁸³. מוכר עצמו - נמכר
- 2 לְשֵׁשׁ וְיֵתֵר עַל שֵׁשׁ, מְכַרְהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר
- 3 אֵלָא לְשֵׁשׁ⁸⁴. מוכר עצמו - אין מעניקין לוֹ⁸⁵,
- 4 מְכַרְהוּ בֵּית דִּין מַעֲנִיקִין לוֹ⁸⁶.

"מוכר עצמו אין מעניקין לו".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוגתת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים:

(א) ש"אין לך בו אלא חידושו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

ואם נלמד כפי האופן השני, הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר - "מוכר את עצמו" ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה'חינוך' מהרמב"ם כאן.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו. (ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני, היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שה'חנינו' "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו

79) דברי סיכום של רבינו. (80) למעלה הלכה ו. (81) למעלה הלכה ג. (82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. (83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, (84) למעלה פ"ב הלכה ב-ג. (85) כדעת תנא-קמא "צ"ע. (86) במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. (87) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידיים ריקניות ("יקר תפארת" להרדב"ז).

5 יג. מפּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאִין הָאִשָּׁה נִצְעָצַעַת. וְכֵן
6 יָרָאָה מֵעֵנִן הַתּוֹכַח, שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּנִרְצֵעַ: אֶהְבֵּתִי אֶת
7 אֲדֹנָי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי⁸⁷. וּמֵהוּ⁸⁸ שֶׁנֶּאֱמָר: וְאִם
8 לֹאמַתָּ תַעֲשֶׂה כֵן?⁸⁹ לְהַעֲנִיק⁹⁰ שְׂכֶשֶׁם שְׂמֻצוֹת
9 עֲשֶׂה לְהַעֲנִיק עֶבֶד עֲבָרִי, כִּף מַעֲנִיק אִמָּה הַעֲבָרִיָּה.

87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר ששלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"מהבתי את אשתי וגו'". (88) כל השקלא-וטריוא ב'ספרי' בביכודושינ' יז: (89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, ששהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. (90) ואם בן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

10 יִדְּ. כָּל הַמְּשַׁלַּח עֲבָדוֹ וְאֶמְתּוֹ רִיקָם - עֹזְבֵר בְּלֹא
11 תַּעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֶר: לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם. וְהָרִי הַכְּתוּב
12 נִתְקַן לַעֲשֹׂה⁹¹, שְׁנֹאמֶר: הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ. אֶחָד⁹²
13 הַיּוֹצֵא בְּסוֹף שָׁשׁ⁹³, אוֹ שְׂיָצָא בְּיֹבֶל, אוֹ בְּמִיתַת
14 הָאֲדוֹן⁹⁴, וְכֵן הָאָמָה הָעֹבֶרְיָה שְׂיָצָאת בְּאֶחָד מִכָּל
15 אֵלָיו אוֹ בְּסִמְנֵי⁹⁵ - הָרִי אֵלָיו מִעֲנִיקִין לָהֶם⁹⁶. אָבֶל⁹⁷
16 הַיּוֹצֵא בְּגֵרָעוֹן כֶּסֶף - אֵין מִעֲנִיקִין לָהֶם. שְׁנֹאמֶר:
17 כִּי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מִעֲמָד; וְזֶה לֹא שְׁלַחוּ חֲפָשִׁי,
18 אֲלֹא הָעֶבֶד נָתַן שָׂר הַדָּמִים שְׁנֹשְׂאָר לוֹ לַעֲבֹד בֵּהֶן
19 אַחֲרֵי כֵן יֵצֵא⁹⁸. הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֵּאנָה מִגִּרְנָה
20 רִמְיָקָה - בְּעֵנִין⁹⁹ צֵאן גִּרְן וְיָקֵב, דְּבָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם
21 מִחֲמַת עֲצָמָן¹⁰¹, הוּא שְׁחִיב לַהֲעֲנִיק לוֹ
22 מֵהֶם; אָבֶל הַכֶּסֶּפִּים וְהַבְּגָדִים¹⁰² - אֵינוֹ חֵיב לָתֵן לוֹ
23 מֵהֶם¹⁰³. וְכֵמָּה¹⁰⁴ נֹתֵן לוֹ? אֵין פְּחוֹת מִשּׁוֹה שְׁלִשִּׁים
24 סָלַע¹⁰⁵, בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִמִּנֵּין הַרְבֵּה¹⁰⁶;
25 בְּשְׁלִשִּׁים¹⁰⁷ שֶׁל חֲנֹס הָעֶבֶד. שְׁנֹאמֶר בּוֹ: יִתֵּן

11 פְּלוֹם¹²¹; שְׁאִין אֶדָם¹²² מוֹרִישׁ זְכוּת שִׁישׁ לוֹ בְּבִתּוֹ
12 לְבָנוֹ.

112 קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). 113 שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכו' למעלה פ"ב הלכה ד). 114 כלומר, אע"פ שיציאתו על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). 115 שם טז: בברייתא. 116 שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה העניקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההעניקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראבי"ה (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להעניקה, וראה במשנה-למלך). 117 ברייתא שניה, שם. 118 [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבידה הלכה יג), ומקור הדברים מהברייתא שם]. 119 [זכותו בענק הוא זכותו במציאתה, ולא זכותו במעשה ידיה (כתובות מז:), ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מז.), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. 120 כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. 121 [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחין" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מז.), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. 122 שם מג.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

1 נתבארו בו דיני מכירת אמה עברייא ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

13 א. אָמָה² הָעֶבְרִיָּה הִיא הַקְטָנָה³ שֶׁמְכָרָה אָבִיהָ.⁴
14 וּמִשְׁתַּבֵּיִא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה⁵
15 וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכְרָהָ⁷, אָף עַל פִּי
16 שְׁעֵדִין יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת בָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי
17 שְׁיִרְצָהּ⁸. אָף⁹ הַקְטָנָה שֶׁהִיא אֵילֻנִית¹⁰ בְּסִמְנֶיהָ¹¹
18 וְאֵינָה רְאוּיָה לְהַבְאֵת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹² - יֵשׁ לְאָבִיהָ
19 לְמַכְרָהָ¹³ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה¹⁴. אָבִל¹⁵ הַטְּמֻם¹⁶

1 לְאֶדְנֶיהָ¹⁰⁸. בִּין¹⁰⁹ שְׁנֵתְבָרָה הַבֵּית בְּגָלְלוֹ בֵּין שְׁלֹא
2 נִתְבָּרָה; שְׁנֵאמַר: הָעֵנִיק תַּעֲנִיק לוֹ - מִכָּל מְקוֹם. אִם
3 בֵּין¹¹⁰, לָמָּה נֵאמַר: אֲשֶׁר בִּרְכָךְ? הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן
4 לְיָ¹¹¹.

91 כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי העניקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו. 92 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: 93 למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. 94 בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז). 95 סימני נערות. 96 אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין העניקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. 97 כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. 98 ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. [ניתכן גם ששחרור מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך"]. 99 בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. 100 ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). 101 שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). 102 "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("קר תפארת' להרדב"ז). 103 כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהעניקה כלל. וראה במשנה-למלך. 104 שם יז. בברייתא. 105 כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מז: - משנה-למלך). 106 כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). 107 ההשוואה בגמרא שם. 108 וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). 109 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. 110 'ספרי' וגמרא שם. 111 אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על העניקה, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

5 טו. אִם¹¹² בִּרְכָךְ¹¹³, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ,
6 וְיָצָא לַחֲרוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲנִיקוֹ; שְׁנֵאמַר: וְכִי
7 תִשְׁלַחְנוּ וְגוֹמֵר¹¹⁴. עֲנָק¹¹⁵ עֶבֶד עֲבָרִי - לַעֲצָמוֹ, וְאִין
8 בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימָנוּ¹¹⁶. וְעֵנֶק¹¹⁷ אָמָה הָעֶבְרִיָּה, וְכֵן
9 מְצִיאָתָהּ¹¹⁸ - לְאָבִיהָ¹¹⁹. וְאִם מֵת אָבִיהָ קֹדֶם שְׁכִיבָא
10 לְיָדוֹ¹²⁰ - הֲרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָהּ, וְאִין לְאֻחֶיהָ בָּהֶם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְהֶאֱנִדְרוּגֵינוּס¹⁷ - אֵינוּ נִמְכָּר לֹא פְעֻבָּד¹⁸ עֲבָרִי וְלֹא
2 פְּדִין הָאָמָה הָעֲבֵרִיָּה¹⁹.

אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכרנה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עבריה לעברי ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמי", ומתוך זה באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם, ואמה עבריה אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טו: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העבריה כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עבריה אינה יוצאה לחירות במיתת האב, ודלא כריש לקיש בקידושין טו. שדבריו נשארו בתיובתא שם טו: וראה באור שמח. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וה. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז.

ג. אָמָה²⁸ הָעֲבֵרִיָּה נִקְנִית בַּכֶּסֶף²⁹ אוּ בַשְּׂוֵה פֶסֶף³⁰
וּבַשְּׂטָר³¹, וְאִינָהּ נִקְנִית בַּפְּרוּטָה³², מִפְּנֵי שְׁצָרֶיהָ
לְקִנּוּתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיִין לְגִירֶעוֹן, פְּדִי שְׁתַּגְרַע
פְּדִינָהּ וְתַצֵּא³³. מִצֵּד בַּשְּׂטָר? פּוֹתֵב עַל הַנִּזְר אוּ עַל
הַחֶרֶס: בְּתִי מְכֻרָה לָךְ, בְּתִי קְנוּיָה לָךְ; וְנוֹתֵן בְּיָד
הָאֲדוֹן. וּשְׂטָר אָמָה הָעֲבֵרִיָּה - הָאֵב פּוֹתֵבוֹ³⁴.

(28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדינה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בברייתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכתב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העבריה נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז.

ד. אָמָה הָעֲבֵרִיָּה עוֹבֶדֶת שֵׁשׁ שָׁנִים, פְּעֻבָּד שְׁמִכְרוּהָ
בֵּית דִּין³⁵; שְׁנֹאֲמָר: כִּי יִמְכַר לָךְ אַחִיךָ הָעֲבָרִי אוּ
הָעֲבֵרִיָּה³⁶, וְיוֹצֵאת בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹכֵל
בְּתוֹךְ שֵׁשׁ - יוֹצֵאָה חֲנָם, פְּעֻבָּד³⁷. מֵת הָאֲדוֹן, אָף
עַל פִּי שְׁהֵנִית בֵּן - יוֹצֵאָה חֲנָם, פְּנִרְצָע; שְׁנֹאֲמָר:
וְאִם לֹאֲמַתָּ תַעֲשֶׂה בֵּן. וְכֵן מְגִרְעַת מְפִדִינָה³⁸

(2) כתובות מ: במשנה. (3) עד גיל שנים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). (4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו). (5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). (6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). (7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). (8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9) קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. (10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). (12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילונית ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילונית, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו.

ב. אֵין²⁰ הָאֵב רִשְׁאִי לְמַכֵּר אֶת בְּתוֹ, אֶלָּא אִם בֵּן
הָעֲנִי וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ פְּלוּם, לֹא קָרַקַע וְלֹא
מִטְּלָטְלִין²¹, וְאֶפְלוּ פְּסוּתָה²² שְׁעָלִיו. וְאִם עַל פִּי כֵן²³
כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדּוּתָהּ²⁴ אַחֲרֵי שְׁמִכְרָהּ, מְשׁוּם פְּגַם
מְשֻׁפָּחָה²⁵. בְּרַח הָאֵב אוּ שְׁמַתָּה²⁶ אוּ שְׁלֹא הָיָה לוֹ
לְפִדּוּתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבֶדֶת עַד שְׁתַּצֵּא²⁷.

(20) יוצא מתוך הברייתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העניין"]. (21) כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22) ראה למעלה פרק א הלכה א. (23) כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24) אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר בברייתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעברי". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העבריה, ולא בעברי, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר

בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ו'.

ו. אין אמה העבירה יוצאה בראשי איברים; שנאמר: לא תצא פצאת העבדים. וכן עבד עברי, אם הפיל לו שנו או סמא לו עינו - משלם לו פדיון החובל בחברו, כמו שבארנו בהלכות חובל⁴⁵. נמצאת למד, שאמה העבירה נקנית בשני דברים: בכסף או בשטר; וקונה עצמה בששה דברים⁴⁶: בשנים, וביוכל, ובגרעון כסף, ובשטר שחרור, ובמיתת האדון, ובסימנין.

פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעבדיה (מכילתא משפטים פרשה א, וכאן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב.

ז. יעד⁴⁷ אותה האדון לעצמו או לבנו - הרי היא כשאר ארוסות⁴⁸, ואינה יוצאה באחד מפל אלו, אלא במיתת הבעל או בגט. ומצות⁴⁹ יעוד קודמת למצות פדיונה⁵⁰. כיצד⁵¹ מצות יעוד? אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת לי, הרי את מארסת לי, הרי את לי לאשה⁵²; אפילו⁵³ בסוף שש סמוך לשקיעת החמה⁵⁴. ואינו צריך לתן לה כלום, שמעונו הראשונות לקדושין נתנה⁵⁵. ונהג⁵⁶ בה מנהג אישות, ואינו⁵⁷ נהג בה מנהג שפחות. ואינו מצד שמים פאחת; שנאמר: יעדה. וכיצד מיעדה לבנו? אם היה⁵⁸ בנו גדול⁵⁹, ונתן רשות לאביו ליעדה לו - הרי האב⁶⁰ אומר לה בפני שנים: הרי את מקדשת לבני.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פדיון"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א). מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל. שבכדי למכור עבד מספיק שאם גנב ו"אין לו ונמכר בגניבתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגניבתה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז ע' 372)

(47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת.

1 ויוצאה. ואם³⁹ כתב לה שטר שחרור ומחל על השארה⁴⁰ - יוצאה חנם, כעבד⁴¹.

(35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר: "ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין) שיוצאים ביוכל (למעלה פרק ב הלכות ב-ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בברייתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בברייתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה.

3 ה. יתרה אמה העבירה, שהיא יוצאה בסימנין. 4 כיצד? בגון שהביאה סימנין ונעשית נערה - יוצאה 5 לחירות בלא כסף. אפילו הביאה סימנין מאחר יום 6 שלקחה - הרי זו יוצאת לחירות. שנאמר: ויוצאה 7 חנם⁴² - רבה לה הפתוח יציאה אחרת בחנם יתר על 8 העבד. מפי השמועה למדו, שהיא הבאת סימני 9 נעירות. ותחזור לרשות אביה, עד שתבגר ותצא 10 מרשות אביה⁴³. היתה הבת איילונית, שאין לה ימי 11 נעירות, אלא יוצאת מקטנותה לבגר - כיון שפגרה 12 תצא לחירות⁴⁴.

(42) בברייתא קידושין ד. אמרו: "ויצאה חנם אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מויצאה חנם על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנם אלו ימי בגרות" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנם" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנם אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. [והמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילונית. וכן נראה מדבריו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- י. אין האדון יכול למכור אמה העבירה, ולא לתנה
לאיש אחר, בין רחוק בין קרוב⁷⁹. ואם מכר או נתן
לא עשה כלום⁸⁰. שנאמר: לעם נכרי לא ימשל
למכרה בכגדו בה. וכן עבד עברי⁸¹ לא יכול למכרו
לאחר ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצרך הפתוב
לאסר דבר זה [באמה], אלא מפני שיש לו ליעדה
לבנו, לכך נאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שורש ורוחניות ענין אמה עבריה - "כי ימכור איש את בתו
לאמה כו" - הוא ירידת הנשמה בגוף, וכשם שאין למכור
אמה למי שאין לו עליה יעוד, כך אין הנשמה יורדת בגוף
אם לא שנראית מיד בתחילת הירידה התכלית שהיא
לצורך עליה, יחוד הקב"ה וכנסת ישראל - שלימות עניין
הדירה לעצמותו ית' בתחתונים.

ולכן דווקא באמה עבריה ישנו התנאי של יעוד, כי עבודתה
של האשה היא שלימות העבודה לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים, ודווקא היא המביאה חטים ופשתן לעשות
מהם לבושים ומאכלים לאדם שמהם מקבל החיות והכח
לעבודת ה', ועד לתכלית השלימות הולדת בנים ובנות על
ידי יחוד איש ואישה תכלית השלימות לעשות לו ית' דירה
בתחתונים.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 372)

- 78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא,
ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחריס
אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד
לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש
לו רשות למוכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו
ושפחתו העבריים. וראה בכסף משנה למעלה פרק ב הלכה
יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. 79) במכילתא
דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול
וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, ולנכרי
לא ימשול למכרה" - לרחוקים. 80) כן הוא במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). 81) במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה
העבריה שהוא רשאי ליעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה,
עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה".
וראה בכסף משנה.

- יא. אין אמה העבירה נמכרת אלא למי שיש לה
עליו או לבנו⁸² קדושין, כדי שתהא ראויה ליעוד.
פי' מוכר? אדם את בתו לאביו⁸³; שאף על פי
שאין האדון יכול ליעדה⁸⁴ - ראויה היא לבנו,
שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכור את
בתו לבנו; מפני שאינה ראויה לאדון, שהרי היא
אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר.
83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול ליעדה - שמספיק

48) ראה לקמן הלכה ט, שהיעוד כאירוסין ואינו כנישואין.
49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא
יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים
היעוד. 50) שאף הפדיה היא מצוה, ראה בספר המצוות,
עשה רלד. 51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. 52) לשון
זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ח: בברייתא, לעניין
קידושי אשה. 53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא
כרבי יוסי בר יהודה. 54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה,
שתמורתה פרוטה. 55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו
ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע.
56) ברייתא שם, כלשונה. 57) מסכת עבדים פרק א הלכה
ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. 58) ולא אותה ואת
חברתה. 59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש,
שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. 60) בשמות
(כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי
בכסף שקיבל אבין בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין
היעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

- ח. אין האדון מיעד אמה העבירה לא לו ולא
לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שפכר קבל אביה
מעוהיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵.
ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול ליעדה לו, שהרי
יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי
אייבו בשם רבי ינאי. 62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה
וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל
שכן) וראה להלן הלכה יב. 63) כדברי רב נחמן בר יצחק
שם. 64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. 65) יעדה
לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש
מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש
- כשב, שלמה - שלמה (תורה תמימה שם). 66) הוא דבר
פשוט (כסף משנה). 67) משמע שולא זה היה יכול
לייעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב
דווקא.

- ט. היעוד⁶⁸ - כאירוסין⁶⁹, ואינו כנישואין. לפיכך⁷⁰,
אינו מטמא לה⁷¹ ולא יירשנה⁷² ולא מפר⁷³ נדריה
עד שתפנס להפה. ואם שלש אלה⁷⁴ לא יעשה לה
- לא יעדה⁷⁵ לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון
פסף; ויצאה חנם - בהבאת סימנין, כמו שבארנו⁷⁶,
יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה פעבד
עברי⁷⁷.

68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוח שנתפחה.
69) כקידושין. 70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין
הובאו בגמרא שם. 71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא
אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל
הלכה ז). 72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה
(פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א"ג). 73) היינו, לבדו
בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט.
74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. 75) מכילתא שם.
76) למעלה הלכה ה. 77) למעלה הלכה ד.

19 **לְאַחֵר: אִם רָצָה הָאֲדוֹן לְיַעַד - מֵיַעַד¹⁰¹; וְאִם לֹא**
 20 **יַעַד הָאֲדוֹן לֹא לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ - פְּשִׁתָּצָא מִרְשׁוֹת**
 21 **הָאֲדוֹן יִגְמְרוּ קִדּוּשִׁיהָ וְתַעֲשֶׂה אִשָּׁת אִישׁ.**

(100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלושים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

22 **טז. הַמוֹכֵר¹⁰² אֶת בְּתוֹ, וּפָסַק עַל הָאֲדוֹן עַל מְנָת**
 23 **שְׁלֹא לְיַעַד אוֹתָהּ, אִם רָצָה הָאֲדוֹן לְיַעַד - מֵיַעַד;**
 24 **שֶׁהִתְנָה עַל מָה שִׁכְתּוּב בְּתוֹרָהּ, שֶׁתִּנָּא בְּטֵל.**

(102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

25 **א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי² נִקְנָה בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְקוֹנָה אֶת**
 26 **עַצְמוֹ בְּשִׁלְשָׁה. נִקְנָה בְּכֶסֶף, אוֹ בְּשֶׁטֶר, אוֹ בַּחֲזָקָה³,**
 27 **אוֹ בַּחֲלִיפִין⁴, אוֹ בַּמְשִׁיכָה⁵. וְקוֹנָה⁶ אֶת עַצְמוֹ**
 28 **בְּכֶסֶף⁷, אוֹ בְּשֶׁטֶר⁸, אוֹ בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים⁹. וְעֶבֶד קָטָן¹⁰**
 29 **- הָרִי הוּא כְּבִהְמָה, וְנִקְנָה בַּמְשִׁיכָה¹¹ כַּמְשִׁיכַת**
 30 **הַכְּבִהְמָה¹². וְכֶכֶר בְּאַרְנוֹ בַּתְּחִלַּת סֶפֶר זֶה¹³ כָּל**
 31 **הַדְּרָכִים שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בָּהֶן¹⁴.**

(2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו (בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משדה אחוזה: כשם ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא של רבי ובקידושין כג. בדברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף, בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא לה והיא באה. מה-שאין-כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת, וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין. והוא בפ"ב מהלכות מכירה הלכה א"ד. (14) ולפיכך לא בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

32 **ב. בַּיַּעַד¹⁵ קוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף? בְּגוֹן שְׁמָתָן אֲחֵד**
 33 **לְרַבּוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: עַל מְנָת שִׁינָא עֲבָדְךָ בְּהֶם**
 34 **לְחֵרוֹת - פִּינּוֹן שֶׁקִּבֵּל הָרַב אֶת הַכֶּסֶף אוֹ שׁוֹה כֶּסֶף¹⁶**
 35 **יִצָּא הָעֶבֶד לְחֵרוֹת. וְאִין צְרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד¹⁷; שְׁזִכּוֹת**
 36 **הִיא¹⁸, וְזִכִּין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנּוּ. וְכֵן¹⁹ אִם נָתַן**

אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן. (86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, י').

1 **יב. יֵשׁ⁸⁷ לְאָדָם לְמַכֵּר בְּתוֹ לְפִסּוּלִין, בְּגוֹן אֶלְמָנָה⁸⁸**
 2 **לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדִּיּוּט; שְׁאָף עַל**
 3 **פִּי שָׁהֵן בְּלֹא, קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן⁸⁹.**

(87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט). (89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה לכן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

4 **יג. הַמְּקַדֵּשׁ⁹⁰ אֶת בְּתוֹ בְּשִׁהִיא קְטָנָה, וְנִתְאַרְמָלָה אוֹ**
 5 **נִתְגַּרְשָׁה - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכְרָה; שְׁאִין אָדָם יָכוֹל לְמַכֵּר**
 6 **אֶת בְּתוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. אֲבָל מוֹכְרָה לְשִׁפְחָה**
 7 **אַחֵר שִׁפְחוֹת. בַּיַּעַד? מַכְרָה לְשִׁפְחוֹת תְּחִלָּה, וְיַעַד⁹¹**
 8 **אוֹתָהּ הָאֲדוֹן, וּמֵת הָאֲדוֹן אוֹ גֵּרָשָׁה, וְחִזְרָה לְרִשְׁוֹת**
 9 **הָאֵב בְּשִׁהִיא קְטָנָה - הָרִי הָאֵב מוֹכְרָה פַּעַם שְׁנִיָּה⁹²,**
 10 **אֲפִילוּ לְכַהֵן⁹³. וְכֵן אִם נָפְלָה לְפָנֵי יָבָם מִן הַיַּעוֹד,**
 11 **וְחָלַץ לָהּ⁹⁴, אָף עַל פִּי שִׁהִיא חֲלִיצָה פְּסוּלָה מִפְּנֵי**
 12 **שִׁהִיא קְטָנָה⁹⁵ - הָרִי נִפְסָלָה מִן הַפְּהִינָה⁹⁶; וְיֵשׁ לוֹ**
 13 **לְמַכְרָה לְכַהֵן⁹⁷, הוֹאִיל וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּמוֹ**
 14 **שְׁנִיתִּבְאָר⁹⁸.**

(90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש "לא ימשול למכרה בבגדו בה" - "כיוון שפירש טליתו עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש "בבגדו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה. (91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה יוצאת מרשותו של אב. (92) [ראה למעלה הלכה יב, שרבינו סובר שיעוד אינו אישות לעניין זה, שהרי אינו מייעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד]. (93) בדפוס רומי וכתב-יד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה, ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד מהלכות ייבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"ז), וכוונת רבינו לומר: אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן הכהונה והיא מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב.

15 **יד. הַמוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וְיִצָּאָה בְּשָׁנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ**
 16 **בַּגְּרָעוֹן כֶּסֶף, וְעַדִּין הִיא קְטָנָה - יֵשׁ לוֹ לְחִזֵּר**
 17 **וּלְמַכְרָה פַּעַם שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹⁹.**

(99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

18 **טז. הַמוֹכֵר¹⁰⁰ אֶת בְּתוֹ, וְאַחֵר כָּף הָלַךְ וְקִדְּשָׁה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנותנו לה בפני עדי מסירה. (30) בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבניה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31) כלומר, היותו ברשות עצמו. (32) קידושין כג. שאם לא כן אינו משוחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33) בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין - הרי הוא בן חורין - אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) - הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת מגזירה- שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34) בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע וקני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35) שנזכרו במשנה, שם כב: (36) שנזכרו בברייתא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37) גיטין פה: וקידושין ו: (38) שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

- ד. **כיצד בראשי איברים? המכה את עבדו בכונה**,³⁹
וחסרו⁴⁰ אחד מארבעה ועשרים ראשי איברים⁴¹
שאין חזרין - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁴².
אם כן,⁴³ למה נאמר בתורה⁴⁴ שן ועין? לדון מהן:
מה שן ועין - מומין שפגולין ואין חזרין⁴⁵, אף כל
מומין שפגולין ואין חזרין - יצא העבד בו לחרות.
אבל המסרס עבדו בפצעים,⁴⁶ או החותך לשונו -
אינו יוצא לחרות, שאין מומין שפגולין⁴⁷. וכן⁴⁸
המפיל שן הקטן - אינו יוצא לחרות, שהרי סופו
 לחזור.⁴⁹

(39) כלומר: לנגוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בברייתא, כחכמים ורבי אליעזר ולא כרשב"ג. (40) הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41) לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42) קידושין כד: ברייתא, ורבי שמעון ורבי אליעזר ורבי עקיבא (ולא כרבי מאיר ורבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורבי עקיבא, שבשן ועין צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה ב"ענינים למשפט" שם. (43) שם כד. וכד: (44) שמות כא.

- 1 **אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא פהן**
 2 **לחרות**²⁰: **אם רצה האדון**²¹ לקבל המעות - יצא
 3 **העבד לחרות; ואם לא רצה** - לא קנה העבד
 4 **המעות, שלא נתן לו אלא על מנת שיצא בהם**
 5 **לחרות. ואחד הפספס או שוה פספס בין לקנות**²² בין
 6 **להקנות עצמו לו**.

(15) שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף על-ידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג"ד) בשטר על-ידי עצמו, שגיטו וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר - על-ידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו - שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ן בחידושי שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. (17) אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). (18) שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן - כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם - שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגר"א יורה-דעה סימן רסז ס"ק טו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בשוה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בשוה כסף.

- 7 **ג. כיצד בשטר? פותב לו על הנגר או על החרס**²³:
 8 **הריי**²⁴ את בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין
 9 **לי עסק בך**²⁵, וכן כל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷
 10 **הוא גופו**²⁸ של גט שחרור, ומוסר לו את השטר
 11 **בפני שני עדים**²⁹, או שהיו העדים חתומים בו
 12 **ומסרו לו בינו לבינו** - הרי זה יצא לחרות³⁰, שהרי
 13 **גטו וידו**³¹ באין כאחד³². אמר לו שלא בכתב³³: הרי
 14 **את בן חורין**, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו
 15 **עליו עדים בבית דין**, ואף על פי שקנו מידו³⁴ -
 16 **עדין לא נשתחרר**; שאין העבד יוצא לחרות אלא
 17 **בכסף או בשטר**³⁵ או בראשי איברים³⁶. והכותב³⁷
 18 **לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם** - לא אמר
 19 **כלום**³⁸.

(23) כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24) גיטין פה: במשנה. (25) גיטין מג: בברייתא. ושם פה: וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייתא זו. (26) כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27) משנה, שם. (28) עיקרו, יסודו. (29) הם הנקראים "עדי מסירה", וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו

ב"ק תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה).
(53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

- ו. היתה⁵⁴ לו אצבע יתרה וחתכה, אם⁵⁵ נספרת⁵⁶ על
גב היד - עבד יוצא בה לחרות. היתה⁵⁷ עינו סמויה
והטטה⁵⁸ - עבד יוצא בה לחרות, שהרי חסרו
אבר⁵⁹. והוא הדין לאחד מראשי איברים⁶⁰ שהוא
בטל ואינו עושה בו מלאכה, שאם חתכו - הרי
חסרו אבר, ויצא לחרות.

(54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם
רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת
האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד:
(58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם.
(60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם
(כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו בכלל איברי
האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה
משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

- ז. הנהו⁶¹ על עינו וסמאה⁶², על אָזְנוֹ וְחִרְשָׁהּ⁶³ -
עבד יוצא בהן לחרות⁶⁴. הנהו פנגד עינו⁶⁵ ואינו
רואה, פנגד אָזְנוֹ ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן
לחרות⁶⁶.

(61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה
מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום
גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאוזן
היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא
עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל
ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכהו כנגד אזנו" (רש"י
שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת
החרשות על-ידי הזדעזעותו (גמרא שם).

- ח. הנהו⁶⁷ על עינו וחסרה⁶⁸ מאורה, על שְׁנוֹ
וְנִדְדָה: אם יכול להשתמש בהם - אינו יוצא
לחרות⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ - יצא לחרות.

(67) שם בברייתא. (68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין
זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

- ט. היתה⁷¹ עינו פקה וחסר מאורה או שְׁנוֹ נודדת,
והפהו האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין
הפקה: אם היה משתמש בהן כל שהוא⁷² - יצא
לחרות; ואם לאו⁷³ - לא יצא לחרות⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמאה,
שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר
מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין
מדובר שסמאה ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן
אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש
שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא
כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהר"י בי רב).

- י. הנהו⁷⁵ על ידו וצבתה⁷⁶ ידו וסופה לחזר - אינו
יוצא לחרות⁷⁷. תלש⁷⁸ בזקנו ודלדל בו עצם מן

כוכו. (45) מבריאם, חוזרים לברייתם. (46) מסתימת
לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשאר תלויים בכיס לבין
ניתקו לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה).
(47) אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות
(קידושין שם), וכן עזאי אומר שהחתוך לשונו יוצא לחירות
(שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבברייתא שם, שאמר
שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו
יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות
המיוחסות לר"י הזקן שם. (48) שם כד: ולמדו כן מ"עין",
מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן
חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

- ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שְׁמָלוֹ
וְטָבְלוֹ, שְׁהָרִי יִשְׁנֶן בְּמִקְצַת מְצוֹת⁴⁹; אָכַל הָעֶבֶד
שֶׁהוּא בְּגִיּוּתוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁵⁰. אֵלּוּ⁵¹
הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאִינֶן חוֹזְרִין: אֲצָבָעוֹת יָדִים
וְרִגְלָיִם - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנוֹת, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם,
וְרֹאשׁ הַגְּיוּהָ, וְרָאשֵׁי הַדָּדִין שֶׁבְּאֶשְׁהָ⁵². אָכַל הָעֵינִים
וְהַשְּׁנָיִם - הָרִי הֵן מְפָרְשִׁין בַּתּוֹרָה⁵³.

(49) כאשה (תגיגה ד.). (50) [שעבד שהוא מחויב במצוות
הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיד".
כי אחיד הוא במצוות (בבא-קמא פח). וכן מפורש במכות
ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות
סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ
סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות".
ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג:
"הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא
בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו
אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש
בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו
בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי
הוא שלו ופטור משלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד
מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם,
ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב
מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות
להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה
אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם
הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עיניו או
לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש
להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא
לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא:
על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקציה"
- "דשייך במצוות ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא
לחירות בראשי איברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו". וכן
מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה
בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבול בו,
לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיותו שאין בו איסור
"לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים].
(51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי
דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מום שבגלוי,
כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה

- 1 הלחי - יצא לחירות; שהרי בטל מעשה השנים
2 הקבועות באותו העצם.⁷⁹
- 16 יד. המפיל⁸⁰ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא
17 לחירות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן כל פיוצא
18 בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו", שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתייהן ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עיניו "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אב"י בבבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כספ-משנה ורדב"ז]. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

- 19 טו. מי⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של
20 שני שתפין - אינו יוצא בראשי איבריו⁹³, לפי
21 שאינו מיוחד לרבו⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הברל גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

- 22 טז. עבדי צאן ברזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם
23 חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן
24 יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי
25 אין לו בהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן
26 האשה⁹⁸, מפני שאינן מיוחדין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי ביטל מעשה השיניים, שהן מום שבגלוי. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כספ-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

- 3 יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא פונה, כגון
4 שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו
5 וחתכה אצבעו - לא יצא לחירות⁸⁰; שנאמר: אם שן
6 עבדו או שן אמתו יפיל⁸¹ - עד שיתפון.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתא רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכחול עינו וסימא וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמודים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכספ-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעיר על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ"ושחתה", אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

- 7 יב. הושיט⁸² ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד
8 שפמעיה - לא יצא לחירות; שהרי לא ידע דבר
9 שיתפון לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומודים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

- 10 יג. הרי⁸⁴ שהיה רבו רופא, ואמר לו: פחל לי עיני,
11 וסמא; חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא
12 לחירות. שאף על פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון
13 לנגע באיברי העבד, ונסתפון⁸⁵ בהן. ואין צריך
14 לומר, אם היתה עין העבד פואבת, והיה רבו אמן
15 ועקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחירות.

(84) שם בברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"י תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לתקן"]. (86) שהתכוון להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד. (87) כלומר: שיצא.

שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. (6) יוצא מתוך ההלכה המבוארת להלן. (7) שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתה. מקור הלכה זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר "זכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו. וראה ברש"י לגיטין ט. ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

ב. הכותב בשטר⁸: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין - הרי זה יצא לחרות. כתב בשטר: אעשהנו בן חורין - לא יצא לחרות.⁹

(8) גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם. (9) שזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. האומר¹⁰: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא עשיתי - חוששין שקמא זפה לו על ידי אחר¹¹. אומר¹²: כתבתי גט שחרור ונתתי לו, והוא אומר: לא כתב ולא נתן - הודאת בעל דין כמאה עדים¹³, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

(10) ברייתא שם. (11) ואין כאן הודעת בעל-דין מצד העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין" שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישינן). ויש שכתבו כי כן דעת רבינו ('יקר תפארת', ועיין שם בהערות). (12) ברייתא שם. (13) שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת הנותן אינה חשובה כי סבור לפעמים שקיבל והוא לא קיבל ('תוספות' שם ד"ה הודאת).

ד. מי¹⁴ שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשי - הרי זו שפחה בשפחה¹⁵, ואסור ליתרשים להשתעבד בה¹⁶, מפני שמצוה לקיים דברי המת. וכן¹⁷ אם אומר: עשו לה קרית רוח - כופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה¹⁸. צוה ואמר: שחררה - כופין את היורשין לשחררה אותה¹⁹.

(14) שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה. (15) שאין זה לשון שחרור. (16) אבל בניה - עבדים. (17) שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (18) אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שישחררה - כופים אותה לשחררה. (19) שמצוה לקיים דברי המת.

יוצא מתוך הסוגיא בבבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו בלבד. (96) בבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה ט. (97) וקנין פירות אינו קנין הגוף (פ"ד מהלכות ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא קנין הגוף, הרי גם לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו עבדו המיוחד לו. וראה בבא-קמא צ. ב'תוספות' ד"ה רבי מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

יז. יציאת העבד בראשי איברים נוהגת בכל מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר לו¹⁰⁴: עשיתי זה - פטור¹⁰⁵. שאם יודה מעצמו - אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים. שהמזדה בקנס - פטור¹⁰⁶. כמו שבארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷, שפל מזדה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א' הלכה י). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת עבד בראשי איברים נוהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם הלכה יא]. (103) כן מבואר בבבא-קמא עד: ובשבועות לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין - יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז, שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה להלן פ"ח הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"ז תימן: "אומר לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ח מהלכות שבועות הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

פרק ששי

(1) ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו ההלכות.

א. הכותב² גט שחרור לעבדו, וזפה לו בו על ידי אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי שלא הגיע גט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אומר: תנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

(2) קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר. (3) כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו לזכות לו מיד. וראה להלן לענין הביטוי "תן". (4) כלל מפורסם בתלמוד, והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. (5) גיטין

1 שְׁחָרור הוא אומר: נתן לה⁴² - לא יהיה מחסר אלא
2 נתינה. אחד⁴³ גטי נשים ושחרורי עבדים אינן
3 חותמין עליהם אלא זה בפני זה. וכבר בארנו טעם
4 הדבר בהלכות גרושין⁴⁴.

32) גיטין י. במשנה. (33) [שחשודים הם על עדות שקר
(רש"י שם). כלומר, לחתום אף על מה שלא ראוי.
(34) שהרי אין העדים חותמים בגט אלא זה בפני זה, ורואה
הוא כי הכותי הזה חותם על מה שראה, ולא הזכיר רבינו
מה שאמרו בגמרא שם שהישראל חתם לבסוף אלא פסק
כדעת הירושלמי (גיטין שם), שאפילו אם חתם כותי בסוף
כשר, וראה לחם-משנה. ובמרכבת המשנה כתב שכן גם
דעת רב פפא בבבלי שם. וכן נראה בחידושי הרמב"ן שם].
(35) [כלומר, שידוע הוא לחבר, שאם אינו ידוע לחבר, הרי
הוא בחזקת עם-הארץ (ברכות מז:), ועם-הארץ פסול
לעדו (פסחים מט: וקידושין מ:)] שהוא בחזקת רשע ועובר
על רוב העבירות (פי"א מהלכות עדות הלכה א). ואעפ"כ
אין להכשירו בשאר שטרות, שסוף-סוף כותי הוא, וחשוד
לחתום על מה שלא ראה. ולפי הדיעה הראשונה בגמרא לא
חששו שמא משקר הוא, אלא שמא עם-הארץ הוא, ולכן
כשחתם הישראל בסוף ונתברר שהכותי חבר, שוב אין כאן
שום חשש. אבל לפי תירוצו של רב פפא חששו שמא משקר
הוא, ולזה אין תקנה, אפילו אם חתם הישראל בסוף - שמא
חתם הכותי על מה שלא ראה, ולעומת זה אין לנו בכך שום
בירור שאינו עם-הארץ, כיון שלא חתם הישראל בסוף,
ולפיכך כתב רבינו: "והוא שיהיה כותי חבר", כלומר שידוע
הוא לחבר. (36) אחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים
שהיו עובדים אותה (חולין ו. ופ"ב מהלכות אבות הטומאה
הלכה י. (37) חולין שם. (38) תלמידי צדוק ובייתוס
שאינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וראה בפ"ד מהלכות
שחיטה הלכה טז. (39) תוספתא גיטין פ"ב (הוצאת
צוקרמנדל עמ' 325, 19). (40) ולמדו גזירה-שוה "לה"
לה, "מה לה" האמור להלן (בגט אשה) לשמה, אף
לה האמור כאן (בשחרור העבד) - לשמה" (תוספתא
שם). (41) גיטין כא: (42) צריך להיות: "לא ניתן לה",
וכן הוא בסמ"ג (לחם-משנה). ולמדו כן בגזירה-שוה "לה"
לה מגט אשה, כמו שכתבנו למעלה (מרכבת-המשנה,
ועיין לחם-משנה). (43) גיטין שם מימרא של רב פפא.
(44) פ"א הלכה כד.

ז. וכיצד שוין במולין ומביא⁴⁵ שמהביא⁴⁶ גט
שחרור בארץ ישראל - אין צריך לומר: בפני נכתב
ובפני נחתם⁴⁷. ובחוצה לארץ, אם אין עדים מצויין
לקימם⁴⁸, ואמר השליח: בפני נכתב ובפני נחתם -
זהו קיומו⁴⁹; ואם בא האדון וערער אחר כך - אין
משגיחין בו, כמו שבארנו בגטי נשים⁵⁰. בשם⁵¹
שהאשה עצמה מביאה גטה ואינה צריכה לקימו⁵²,
הואיל והגט יוצא מתחת ידה; כך העבד⁵³ ששטר
שחרור יוצא מתחת ידו - אינו צריך לקימו. וכשם
שהאשה אומרת: בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה
עליה⁵⁴, כמו שבארנו במקומם⁵⁵; כך העבד שהביא

1 ה. בששה²⁰ דברים שוין שחרורי עבדים לגטי
2 נשים, ובשאר דברים הרי הן כשאר כל השטרות²¹.
3 ואלו הן הששה²²: פסולים בערפאות²³ של עובדי
4 פוכבים²⁴. וכשרין בעד פותיה²⁵. וצריכין פתיכה לשם
5 המשחרר²⁶ עצמו. ואין נכתבין במחפר. ואין
6 חותמין עליהם אלא זה בפני זה²⁷. אחד גטי נשים
7 ואחד שחרורי עבדים שוין למולין ולמביא.
8 פ"ב²⁸ כיצד? כל השטרות²⁹ העולים בערפאות של עובדי
9 פוכבים - פשרים, בכל התנאים שאנו מקבאים
10 בהלכות הלואה³⁰, חוץ מגטי נשים ושחרורי
11 עבדים³¹.

(20) מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובבבלי, ושם ט: וי.
בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. (21) היינו, לענין
רישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי
נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר
שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג.
וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג. (22) כולם
מפורשים להלן בדברי רבינו. (23) בבתי משפט.
(24) כשחותמיהם עדים גוים. (25) [כן צריך להיות (ראה
להלן), וכן בכ"י תימן ובדפוס יומי וויניציאה, ובדפוסים
חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים
שהושב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגלירו,
ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:)] אלא שאין בקיאים
ברקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאו
כגויים. (26) בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה בשולחן
ערוך יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשוחרר".
(27) הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד
כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי
עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות.
(28) [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני
המלים "כל שטר". וכו"ה בכ"י תימן]. (29) גיטין י:
במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי
מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה
בלבד (גמרא שם). (30) פרק כז הלכה א. (31) וכיוצא
בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות
הלואה שם.

12 ו. כל שטר³² שיש עליו אפלו עד אחד פותי -
13 פסול³³, חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים, שהן
14 כשרין בעד אחד ישראל ועד אחד פותי³⁴. והוא
15 שיהיה פותי חבר³⁵. ובזמן הזה³⁶, שהפותים פעובדי
16 פוכבים לכל דבריהם³⁷, אנו למדין מהן לצדוקים³⁸.
17 שהצדוקים בזמן הזה כמו פותים באותו הזמן, קדם
18 שגזרו עליהם שהיו פעובדי פוכבים לכל דבריהם.
19 בגט אשה³⁹ הוא אומר: וכתב לה - לשמה; ובגט
20 שחרור הוא אומר: או חפשה לא נתן לה⁴⁰ - עד
21 שיתכתב לשמה. בגט אשה הוא אומר: וכתב ונתן -
22 מי שאינו מחסר אלא נתינה, יצא הפותב במחפר
23 ואחר כך קצץ, שהרי מחסר קציצה ונתינה⁴¹; ובגט

- 1 גַּט וְאָמֵר: בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחָתָם - נֶאֱמָן עַל אוֹתוֹ
2 הַדֶּרֶךְ, וְאֵין צָרִיף קִיּוּם.

45 שם ט. במשנה. 46 שם ב. במשנה. וראה בפ"ז מהלכות גירושין הלכה א והלכה ה. 47 ששיירות מצויות שם, וימצאו עדים לקיימו. 48 ראה בהלכות גירושין שם הלכה ח. 49 בגט אשה האמינו לעד אחד, כדי שלא תשאר עגונה (גיטין ג.). ובעבד כדי להתירו בבת חורין ולהכניסו בעול כל המצוות (תוספות' שם ט. ד"ה שו). 50 הלכות גירושין, שם הלכה ז. 51 גיטין כג: המשנה, וכן הוא בפ"ז מהלכות גירושין הלכה כד. 52 כלומר, לומר בפני נכתב ובפני נחתם. 53 אין זה מפורש בגמרא, ולמדה רבינו מן הסברא, שאף דין זה בכלל מה שאמרו (שם ט. במשנה) "אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים - שו למוליך ולמביא" (כסף-משנה). 54 שלא תתגרש אלא עם הבאת הגט לבית-דין פלוני, שאז דינה ככל השלוחים (גיטין כד.). 55 פ"ז מהלכות גירושין, הלכה כג.

- 3 ח. פֶּל הַכְּשֵׁר לְהֵבִיא גִּט הָאִשָּׁה⁵⁶ - כְּשֵׁר לְהֵבִיא גִּט
4 הָעֶבֶד⁵⁷. וְהָעֶבֶד⁵⁸ מִקְבֵּל גִּט לְחֵבְרוֹ⁵⁹ מִיד רְבוּ שָׁל
5 חֵבְרוֹ, אֲבָל לֹא מִיד רְבוּ שָׁל מִקְבֵּל⁶⁰. הַפּוֹתָב⁶¹ שֹׁטֵר
6 אֲרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאֵמֵר לָהּ: צֵאי בו
7 לְחֵירוֹת וְהִתְקַדְּשִׁי בו - אֵין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן
8 שְׁחֹרֵר, וְאֵינָה מְקַדְּשֶׁת⁶² וְלֹא מְשַׁחֲרֶרֶת.

56 הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו מהלכות גירושין הלכה ו). 57 אף זה נלמד ממה שאמרו (שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-משנה). 58 שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג.). 59 גט שחרור לעבד-כנעני אחר (גיטין שם), שכשם שיכול לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. 60 היינו, כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני - אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג). 61 גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. 62 כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - יקר תפארת).

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

- 1 ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

- 9 א. גִּט² שְׁחֹרֵר צָרִיף שִׁהִיָּה עֲנִנּוּ דְּכָר הַפּוֹרֵת³ בִּינוּ
10 לְבֵין אֲדוֹנָיו, וְלֹא יִשְׁאָר לְאֲדוֹן בוּ זְכוּת. לְפִיכָף,
11 הַפּוֹתָב⁵ לְעֶבְדוֹ: עֲצֻמָּה⁶ וְכָל נִכְסֵי קְנוֹיִין לָךְ, חוּץ
12 מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ חוּץ מִטְּלִית פְּלוֹנִית⁷ - אֵין זֶה
13 כּוֹרֵת⁸, וְהָגַט בָּטֹל; וּמִתּוֹךְ שְׁאֵינּוּ גִט - אֵין הָעֶבֶד

2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. 3) חותך באופן סופי ומוחלט. 4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). 5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. 6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. 7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. 8) אף על פי שאין ספק בשויר זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שויר שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשויר הוא שמא נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסיו" אין השויר מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

- ב. עֶבֶד⁹ שֶׁהִבִּיא גִּט, וְכָתוּב בוּ: עֲצֻמָּה וְנִכְסֵי קְנוֹיִין
לָךְ - עֲצֻמּוֹ קֵנָה¹⁰, וְהָרִי הוּא בֶן חוֹרִין; אֲבָל הַנִּכְסִים
לֹא קֵנָה עַד שְׁיִתְקִיַם הַגִּט בַּחוּתְמִיו, כְּשֵׁאֵר
הַשְּׁטָרוֹת. וְכֵן¹¹ אִם הָיָה כָּתוּב בוּ: פֶּל נִכְסֵי¹² קְנוֹיִין
לָךְ - קֵנָה עֲצֻמּוֹ, וְלֹא קֵנָה הַנִּכְסִים עַד שְׁיִתְקִיַם הַגִּט
בַּחוּתְמִיו. שְׁחוּלְקִים הַדְּבֹר¹³ וְאוֹמְרִים: עֲצֻמּוֹ קֵנָה,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְהֵבִיא גִּט שְׁחֹרֵרוֹ וְאֵינוּ צָרִיף
לְקִיּוֹ; אֲבָל הַנִּכְסִים, שְׁאֵין אָדָם קוֹנֶה אוֹתָם אֲלֹא
בְּרֹאֵה בְּרוּרָה, לֹא יִקְנֶה אוֹתָם עַד שְׁיִתְקִיַם הַשְּׁטָר.

9 שם ח: בברייתא. 10) שהרי עבד המביא גיטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). 11 שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. 12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. 13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם).

- ג. הַמְּשַׁחֲרֵר¹⁴ שְׁנֵי עֲבָדִים בְּשֹׁטֵר אֶחָד - לֹא קָנוּ
עֲצֻמָּן, אֲלֹא פּוֹתָבִין שְׁטָר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹⁵.
לְפִיכָף¹⁶, הַפּוֹתָב כָּל נִכְסֵי לְשֵׁנִי עֶבְדִּיו בְּשֹׁטֵר אֶחָד
- אִף עֲצֻמָּן לֹא קָנוּ. וְאִם¹⁷ פָּתַב בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת - קָנוּ,
וּמְשַׁחֲרֵרִין זֶה אֶת זֶה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְחָתָב
כָּכָל שְׁטָר מְשֻׁנְיָהם: כָּל נִכְסֵי נְתוּנִים לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
עֶבְדִּי; אֲבָל¹⁸ אִם פָּתַב: חֲצִי נִכְסֵי לְפְלוֹנִי עֶבְדִּי,
וְחֲצִי נִכְסֵי לְפְלוֹנִי עֶבְדִּי - אִף בְּשֵׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא קָנוּ
כָּלִים. שֶׁהָעֶבֶד מְכַלָּל נִכְסִים, וְהָרִי שִׁיר בּוֹ¹⁹ חֲצִי, וְאֵין זֶה שְׁחֹרֵר; וְכֵין שְׁלֹא נִשְׁתַּחֲרַר, לֹא קֵנָה מִן
הַנִּכְסִים כָּלִים.

14) גיטין מב. 15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). 16) ברייתא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. מִי³⁴ שְׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין, הוֹאִיל וְאִינוּ
מִתֵּר לֹא בְשִׁפְחָה³⁵ וְלֹא בֵּת חוֹרִין³⁶ - כּוֹפִין אֶת רִבּוֹ
וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עָלָיו בְּחָצִי
דְּמִיו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּעֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ
מַצְוֶה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה³⁷; אֲבָל הַשִּׁפְחָה³⁸ - תִּשְׁאָר
כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבְדָת אֶת רִבָּה יוֹם אֶחָד וְאֵת עֲצֻמָּה
יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְיָה בָּהּ⁴¹ הַחֲטוּטִים מִנְהַג הַפֶּקֶר -
כּוֹפִין אֶת רִבָּה לְשַׁחֲרֹר, וְכוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר בְּחָצִי
דְּמִיָּה.

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם.
(35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו,
והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם).
(37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה
מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין
מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל.
(41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מִי⁴² שְׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין, שְׁעָמַד רִבּוֹ
וְהִקְנָה חָצִי לִבְנוֹ הַקָּטָן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית
דִּין לְשַׁחֲרֹר - מִעֲמִידֵין בֵּית דִּין לִקְטָן אֲפוּטְרוֹפּוּס,
וְכוֹתֵב⁴³ לוֹ הָאֲפוּטְרוֹפּוּס גִּט שְׁחִירָה, וְכוֹתֵב לוֹ שְׁטָר
חֹב בְּחָצִי דְּמִיו. וְאִם נִצְטָרֵךְ הַקָּטָן בְּעֶבֶד, וְיֵשׁ לוֹ
גַּעְגּוּעִין עָלָיו - מִפְּלִיגִין⁴⁴ אוֹתוֹ מִמָּנּוּ בְּמַעוֹת,
שִׁדְעָתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוֹב⁴⁵ אֶצֶל מַעוֹת.

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסוימת.
(43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב,
ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה
לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס
רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב). ופרק יא מהלכות
נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו
קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו
(תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין.
(45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁶ שֶׁפֶּתֶב⁴⁷ כָּל נִכְסָיו לְעֶבְדוֹ, וְעָמַד⁴⁸
- חוֹזֵר⁴⁹ בְּנִכְסָיו, וְאִינוּ חוֹזֵר בְּעֶבְדוֹ; שֶׁהָרִי יֵצֵא
עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין⁵⁰.

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן,
וראה למעלה פרק ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה כב.
(47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין
שכיב מרע (הלכות זכייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי
שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכייה
שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו
הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר
שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת
האדון, כדעת חכמים, שישחרר מעכשיו.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ
ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך
הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיעור
בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. הַמְשַׁחֲרֵר²⁰ חָצִי עֶבְדוֹ בְּשְׁטָר - לֹא קָנָה הָעֶבֶד
חָצִיו, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּשֶׁהִיָּה. אֲבָל אִם שִׁחֲרַר חָצִיו
בְּכֶסֶף, כְּגוֹן שֶׁלָּקַח חָצִי דְּמִיו עַל מְנַת לְשַׁחֲרֹר חָצִיו
- קָנָה, וְנִמְצָא חָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין. בְּמָה
דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁשְׁחֲרַר חָצִיו בְּשְׁטָר וְהִנִּיחַ חָצִיו;
אֲבָל²¹ אִם שִׁחֲרַר חָצִיו וּמָכַר חָצִיו, או שִׁשְׁחֲרַר חָצִיו
וְנָתַן חָצִיו בְּמַתָּנָה, הוֹאִיל וְיֵצֵא הָעֶבֶד כְּלוֹ מַרְשׁוֹת²²
- קָנָה הָעֶבֶד חָצִיו, וְהָרִי זֶה חָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן
חוֹרִין. וְכֵן²³ עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּמְפִּין, וְשִׁחֲרַר אֶחָד מֵהֶן
חֲלָקוֹ, בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּשְׁטָר - קָנָה הָעֶבֶד חָצִיו²⁴,
וְהָרִי הוּא חָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין.

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של
רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה
מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה.
(22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר
חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיעור לעצמו,
או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן).
(23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייך
בחלקו כלום.

ה. הַכּוֹתֵב²⁵ לְשִׁפְחָתוֹ מַעֲבֶרֶת: הָרִי אֶת בֵּת חוֹרִין
וְוֹלָדָה עֶבֶד - דְּכָרִיו קִימִין²⁶. הָרִי²⁷ אֶת שִׁפְחָה וְוֹלָדָה
בֶּן חוֹרִין - לֹא אָמַר כְּלוֹם, שֶׁהָרִי כְּמִי שֶׁמְשַׁחֲרַר
חָצִיָּה.

(25) קידושין סט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי.
(26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חציו עבד
שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה
"משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך
אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם
ירך עוברא", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולחם
משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי
רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר
שאפשר לשחרר חציו עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

ו. שִׁפְחָה²⁸ חֲרוּפָה²⁹, אִם רָצָה לְשַׁחֲרֹר חָצִיָּה הַנִּשְׁאָר
וְתַעֲשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁחֲרֵר³¹ בֵּין
בְּכֶסֶף בֵּין בְּשְׁטָר, שְׁאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שְׁחִירָה³³.

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין
שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן
כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי,
וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו
(גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין
כאן שום שיעור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה.
(32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי
שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי
עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט):
וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

17) מימרא של רב, שם. (18) זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י ו'תוספות' שם. (19) שם בגמרא.
ד. מְכָרוּ²⁰ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְשָׁלְשִׁים יוֹם, מְכָרוּ חוּץ מִלְּאֵלֵהוּ²¹, חוּץ מִן הַמְצוֹת²², חוּץ מִשְׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים²³ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִשְׁתַּחֲרַר אוֹ לֹא נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָף, אִם תִּפֹּס הָעֶבֶד כְּדִי דָמְיוֹ²⁴ לְרַבּוֹ²⁵, כְּדִי שְׂנֵאָא בְּהֵן לַחֲרוֹת מִיד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ²⁶.

(20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. (21) כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו להוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). (22) כלומר, שלא יתבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. (23) שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. (24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסו פ]. (25) כלומר: מרבו. (26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסו ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא למי שחסרו ממון, [ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה]. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

ה. אֶחָד מוֹכֵר עֶבְדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ שֶׁמְכָרוּ לְגֵר תּוֹשֵׁב²⁷, אֶפְלוּ לְכוֹתֵי²⁸ - הָרִי זֶה יָצָא לַחֲרוֹת מוֹמָר²⁹ - הָרִי זֶה סֶפֶק. לְפִיכָף, אִם תִּפֹּס כְּדִי דָמְיוֹ מְרַבּוֹ רֹאשׁוֹן, כְּדִי לְצֵאת בְּהֵן מִיד הַמוֹמָר - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁰.

(27) שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (28) שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). (29) שם בעיא שלא נפתרה. (30) כמבואר למעלה בהלכה ד.

ו. הַמוֹכֵר³¹ עֶבְדוֹ לַחוּצָה לְאֶרֶץ - יָצָא בֶּן חוּרִין³²;

א. הַמוֹכֵר² אֶת עֶבְדוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - יָצָא בֶּן חוּרִין³; וְכוּפִין⁴ אֶת רְבוֹ לַחֲזֹר וּלְקִנּוּתוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עַד עֶשְׂרֵה בְּדָמְיוֹ, וְכוּתָב⁵ לוֹ גֵּט שְׁחִירוֹ וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמָכְרוֹ אֶפְלוּ בַּעֲשָׂרָה בְּדָמְיוֹ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ יִתְּרֵם⁶. וְקָנָס⁷ זֶה אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין מְמַחֲיִין⁸. וְאִם⁹ מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לַהֲחִזִּיר אֶת הָעֶבֶד לְשִׁחְרוּרוֹ¹⁰.

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בברייתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סיג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הה"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הה"ף שם בשם גאון. (9) בעיא שנפטרה שם מד: (10) [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לָוֶה¹¹ עַל עֶבְדוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים: אִם קָבַע לוֹ זָמַן וְאָמַר לוֹ: אִם הִגִּיעַ זְמַן פְּלוּנִי וְלֹא אֶשְׁלֵם לָךְ, תִּקְנֶה גּוֹף עֶבֶד זֶה - הָרִי זֶה יָצָא לַחֲרוֹת מִיָּד¹²; וְאִם אָמַר לוֹ: תִּקְנֶה מַעֲשֵׂה יָדָיו - לֹא יָצָא לַחֲרוֹת¹³. גְּבָא¹⁴ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּחוּבּוֹ¹⁵, אוֹ שֶׁבָּאוּ עַל הָאָדוֹן מַצָּרִים וּבִקְשׁוּ לְהַרְגוֹ, וּפְדָה עֲצָמוֹ מִיָּדוֹ בַּעֲבָדוֹ - לֹא יָצָא לַחֲרוֹת, מִפְּנֵי שְׁוִלְקָה מִמֶּנּוּ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנָה¹⁶.

(11) שם מג: בברייתא. (12) כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. (13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופי, אלא: סירותי (=מעשה ידי) - לא קנסוהו. (14) שם מד. בברייתא. (15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. (16) ואין כאן מקום לקנס.

ג. מְכָר¹⁷ עֶבְדוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדֵי¹⁸ הַמֶּלֶךְ אוֹ מְגֻדּוֹלִיו, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא מְחִירָא מֵהֶם - יָצָא הָעֶבֶד לַחֲרוֹת, מִפְּנֵי שְׁהָיָה יָכוֹל לְפִסּוֹ בְּמִמּוֹן אַחֵר¹⁹.

ו. הַמוֹכֵר³¹ עֶבְדוֹ לַחוּצָה לְאֶרֶץ - יָצָא בֶּן חוּרִין³²;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. 48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרוהו לאחר ויעלה. 49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה י'), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. 50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. 51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

י. עבד⁵² שפירח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו לעבדות. ועליו נאמר⁵³: לא תסגיר עבד אֶל אֶדְנִיו. ואומר⁵⁴ לרבו, שיתכתב לו גט שחרור, ויתכתב לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם⁵⁵ לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין שעבודו מעליו וילך לו.

52) גיטין שם. 53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. 54) כן אמר רבי אמי, שם. 55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

יא. עבד זה⁵⁶ שפירח לארץ - הרי הוא גר צדק⁵⁷. והוסיף לו הכתוב אזהרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני⁵⁸ שהוא שפל רוח יותר מן הגר, וצנה עליו הכתוב שנאמר: עמך ישב בקרבך באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת דברים⁵⁹. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר בפלשה לאוין: משום ולא תונו איש את עמיתו⁶⁰, ומשום וגר לא תונה⁶¹, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא תלחצנו⁶², כמו שבארנו בענין הונתו⁶³.

56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, וזו עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו". 57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. 58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. 59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. 60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פ"ד מהלכות מכירה הלכה טו). 61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיו" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. 62) [צריך עיון, שהרי

1 וְכֹפִינ׳ אֶת רְבוֹ הַשְּׁנִי לְכֶתֶב לוֹ גִּט שְׁחֹרֵר, וְאֵבְדוּ הַדְּמִים³⁴. וּמִפְּנֵי³⁵ מָה קָנְסוּ פָּאן הַלֹּקֶחַ לְבָדוֹ? 3 שְׂאֵלוֹ לֹא לָקַח זֶה, לֹא יָצָא הָעֶבֶד לְחוּצָה לָאָרֶץ. 4 הַמוֹכֵר עֶבְדוֹ לְסוּרְיָא³⁶, וְאִפְלוּ לְעַפּוֹ³⁷ - כְּמוֹכֵר לְחוּצָה לָאָרֶץ³⁸. 5

31) גיטין מג: במשנה. 32) קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה מא). 33) שם מד: בברייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. 34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. 35) שם מה. שאלת אבבי ותשובת רב יוסף. 36) שם ת. בעיא שנפתרה. 37) שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלו). 38) כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כחו"ל לענין מכירת עבדים.

ז. בן בבל³⁹ שנשא אשה בארץ ישראל, וידעתו לחזור⁴⁰, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות⁴¹ - הרי אלו ספק, אם הם כמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או אינן כמכורין לו, שהרי הגוף שלהם⁴².

39) שם מד: בעיא שנשארה בחיקו. 40) לחוצה לארץ. 41) של נכסי צאן ברזל שאחריותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. 42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאו מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמח).

ח. עבד⁴³ שיצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד את זכותו⁴⁴. במה דברים אמורים? פשיצא רבו על מנת שלא לחזור לארץ ישראל; אבל אם דעת רבו לחזור, ויצא אחריו, ומכרו שם - יצא לחרות⁴⁵, וכופין את הלוקח לשחררו.

43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. 44) לצאת לחירות עם המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלא על-מנת לחזור, ראה להלן. 45) כן בשקלא-וטרוא שם. 46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

ט. עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את רבו לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלוהו לשם⁴⁸. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד שיצעה⁴⁹. ודין זה - בכל זמן, אפלו בזמן הזה⁵⁰ שהארץ בידי עובדי פוכבים⁵¹.

פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

24 וְאִם פָּדְהוּ לְשֵׁם בֶּן חוּרִין - חוּזֵר לְרַבּוֹ הָרָאוּשׁוֹן בְּלֹא
25 כְּלוּם.

79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הר"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתייאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

טז. עֶבֶד⁸¹ שֶׁעָשָׂא רַבּוֹ אֶפְסוֹקִי⁸² לְבַעַל חוּבוֹ, וְשִׁחְרוּ - הָרִי זֶה מְשִׁחְרוֹ⁸³, וְכּוֹפִין⁸⁴ אֶת בַּעַל חוּבוֹ לְשִׁחְרוֹ⁸⁵. גַּם זֶה מִפְּנֵי תְקוּן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ לְאַחֵר זֶמֶן וְיֹאמַר לוֹ: עֲבָדִי אֲתָה.

81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).

יז. עֶבֶד⁸⁶ שֶׁהָשִׂיאוּ רַבּוֹ⁸⁷ בֶּת חוּרִין⁸⁸, או שֶׁהֵנִיחַ⁸⁹ לוֹ רַבּוֹ תַּפְלִין בְּרָאוּשׁוֹ⁹⁰, או שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ⁹¹ לְקָרוֹת שְׁלֵשָׁה פְּסוּקִין⁹² בְּסִפֵּר תוֹרָה בְּפָנָי עֲבוּר, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵינּוּ חֵיב בָּהֶן אֲלֵא בֶּן חוּרִין⁹³ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁴, וְכּוֹפִין⁹⁵ אֶת רַבּוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר. וְכֵן אִם נָדַר נָדָר שְׂכּוּפִין עָלָיו אֶת הָעֲבָדִים⁹⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִדְרִים⁹⁷, וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ: מוֹפֵר לָךְ⁹⁸ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁹; שְׂכִינָן שְׁלֹא כִּפָּה אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֵׁשׁ לוֹ לְכַפּוֹתוֹ, גָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהִפְקִיעַ שְׁעֲבוּדוֹ. מִכָּאֵן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהִמְשַׁחֵר עֲבָדוֹ בְּכָל לְשׁוֹן, וְהוֹצִיא דְּבָרִים מִפִּי שֶׁמִּשְׁמַעֵן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ עָלָיו שְׁעֲבוּד כָּלָל, וְשֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְדַבֵּר זֶה - שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא כָּתַב. אָבָל אִם לֹא¹⁰⁰ מַעֲבָדוֹ, או שֶׁעָשָׂהוּ אֶפְסוֹקִיפּוֹס, או שֶׁהֵנִיחַ תַּפְלִין בְּפָנָי רַבּוֹ או שֶׁקָּרָא שְׁלֵשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת בְּפָנָי רַבּוֹ - לֹא מִחָא בּוֹ - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת¹⁰¹.

86) שם לו: ומימרא של רבא אשי בשם רבי. (87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אור-שמח, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפילין, שהרי מצות-עשה שהוזמן גרמא היא (רש"י ר'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפילין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין שבראש" (ברכות ו), אבל תפילין של יד דינם ככל

יב. הַקֹּהֵן⁶⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים סֶתֶם⁶⁵, וְלֹא רָצָה לְמוֹל וּלְקַבֵּל מִצּוֹת הָעֲבָדִים⁶⁶ - מְגִלְגִּלִין עִמּוֹ כָּל שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ, וְאִם לֹא רָצָה - חוּזֵר וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָה⁶⁷. וְאִם הִתְנַה⁶⁸ הָעֶבֶד עָלָיו תַּחֲלָה שְׁלֹא יְמוּל - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקַנְמוֹ⁶⁹ כָּל זֶמֶן שִׁירָצָה בְּגִיּוּתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָה. וְכֵן⁷⁰ עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְאַחֵר כֶּף הַפִּיל עֲצָמוֹ לַגִּסְתוֹת⁷¹, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ לֹא בְּדִינִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לְטַל דְּמִי מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷², וְכּוֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹת⁷³ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "וכלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין כסף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים. (72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוה הוא מחשיבים (רש"י).

יג. הַמִּפְקִיר⁷⁴ עֲבָדוֹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְצִרִיךְ גִּט שִׁחְרוּרוֹ⁷⁵. וְאִם⁷⁶ מֵת הָאָדוֹן שֶׁהִפְקִירוֹ - הַיּוֹרֵשׁ כּוֹתֵב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

74) שם לח: מימרא של רבא חייא בר אבין בשם רב, ושם לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163). (76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

יד. עֶבֶד⁷⁷ שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִין, אִם נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת; וְכּוֹפִין⁷⁸ אֶת רַבּוֹ וְכּוֹתֵב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-וטריא לפי שיטת אביי. (78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.

טו. עֶבֶד⁷⁹ שֶׁנִּשְׁבָּה: אִם נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רָאוּשׁוֹן - כָּל הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעֲבַד בּוֹ, וְהָרִי הוּא שְׁלוֹ; וְאִם⁸⁰ פָּדְהוּ לְשֵׁם בֶּן חוּרִין - הָרִי זֶה בֶּן חוּרִין. וְאִם לֹא נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רָאוּשׁוֹן - הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד נוֹטֵל פְּדִיּוֹנוֹ מִרְבּוֹ, וְחוּזֵר לְרַבּוֹ;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 - הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לָשֶׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לָשֶׁם
10 בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' רי"ג אפשטיין. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבדותו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן, שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחס-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיין. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

11 כֹּא. גֵּר¹²⁰ שֶׁקָּדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לִפְנֵי¹²¹
12 - קָנוּ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין.

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחס-משנה

מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בברייתא נאמר שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפילין, שכשם שבתפילין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פ"ב מהלכות תפלה הלכה ג). (93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

1 יח. וְאִסּוּר לְאָדָם לְלַמֵּד אֶת עַבְדּוֹ תוֹרָה¹⁰². וְאִם
2 לְמַדּוֹ - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת¹⁰³.

(102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח. (103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחס-משנה.

3 יט. הַלּוֹקֶת¹⁰⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, וְקָדָם
4 הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רְבוֹ לָשֶׁם בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא
5 לְחֵירוֹת¹⁰⁶; שְׁלֹא בְּפָנָיו רְבוֹ - צָרִיךְ לִפְרֹשׁ¹⁰⁷.
6 לִפְרֹק¹⁰⁸ צָרִיךְ רְבוֹ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בְּמֵים.

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, ובריייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה לישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתווי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

7 כ. וְשִׁרְאֵל¹¹⁰ שֶׁתִּקַּח¹¹¹ עוֹבֵד פוֹכְבִּים קָטָן¹¹², או
8 מִצֵּא תִינוּק עוֹבֵד פוֹכְבִּים¹¹³, וְהִטְבִּילוֹ¹¹⁴ לָשֶׁם גֵּר¹¹⁵

שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פרק תשיעי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

א. ¹יִשְׂרָאֵל² שָׁבָא עַל שְׁפַחָה כְּנַעֲנִית, אָף עַל פִּי
שֶׁהִיא שְׁפַחָתָה³ - הָרִי זֶה הַיָּלֵד כְּנַעֲנִי⁴ לְכָל דְּבָר;
וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כִּשְׂאֹר
הָעֲבָדִים⁶.

(2) קידושין סו: במשנה, כי וולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחריו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

ב. אֶחָד הַקּוֹנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, או מִן גֵּר
תּוֹשֵׁב, או מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו,
או מֵאֶחָד מִשְׂאֵר הָאֻמוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ
לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר. וְכֵן
מוֹכֵר בְּנָיו וּבָנוֹתָיו; שְׁנֵאמַר: מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחָתָם
אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאלוֹ
הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר.

(7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה כאן].

ג. אֶחָד⁸ מִן הָאֻמוֹת שָׁבָא עַל שְׁפַחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ⁹
- הָרִי הֵבֵן עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁰; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
בְּאַרְצְכֶם¹¹. אֲבָל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שָׁבָא עַל אֶחָת מִן
הָאֻמוֹת - אֵין הֵבֵן עֶבֶד; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר הוֹלִידוּ
בְּאַרְצְכֶם, וְעֶבֶד אֵין לוֹ יָחַס¹².

(8) יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (10) שייך לאדון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה

וילדיה: "כל בנים שילודת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב'תורה שלמה' שם לסימן צג. (11) וגומר "והיו לכם לאחוזת", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות איסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

ד. מִלֶּךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³ שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה, וְהִבִּיא
שָׁבִיָּה וּמִכָּרָה; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָהּ, שִׁלְחָהּ
וְיִגְנֹב מֵאֶמְתָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה, שִׁבִּיָּא
וְיִמְכֹּר לְעַצְמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינָיו, שֶׁפֶל מִי שֶׁלֹּא יִתֵּן
הַמָּס - יִמְכֹּר, או מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ או לֹא יַעֲשֶׂה
- יִמְכֹּר; הָרִי דִּינָיו דִּין, וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינָיו אֵלּוּ -
הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר.

(13) יבמות מה: ומו.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְעַבְדוֹת - לֹא
קָנָה גּוֹפּוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֵלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁴. אָף עַל פִּי
כֵן, אִם מִכָּרָו לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי גּוֹפּוֹ קָנוֹי לְיִשְׂרָאֵל¹⁵.

(14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). (15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירוש השני), מה-שאינ-כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

ו. הָאִשָּׁה¹⁶ קוֹנֶה שְׁפָחוֹת, וְאִינָה קוֹנֶה עֲבָדִים, אֶפְלוּ
קִטְנִים¹⁷, מִפְּנֵי הַחֲשֵׁד¹⁸. וְאִם קָנְתָה אוֹתָם - הָרִי זֶה
קָנְתָה גּוֹפָם כְּאִישׁ. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאִינָה אֲסוּרָה לְקִנּוֹת
אֶלָּא עֶבֶד בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וּמִתַּשְׁעֵי וּלְמַעַלָּה¹⁹. וְכֵן²⁰
אֲסוּר²¹ לְאָדָם לְשַׁחֵרֵר עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְכָל הַמִּשְׁחַרְרוֹ -
עוֹבֵר בַּעֲשָׂה, שְׁנֵאמַר: לְעֹלָם פְּהֶם תַּעֲבֹדוּ; וְאִם
שַׁחֲרוּ - מִשְׁחַרְרֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה²², וְכּוֹפִין²³ אוֹתוֹ
לְכַתֵּב גֵּט שַׁחֲרוֹר בְּכָל הַדְּרָכִים²⁴ שֶׁבְּאַרְנָה²⁵, וּמִתֵּר
לְשַׁחֲרוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה, אֶפְלוּ לְמִצְוָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁶.
כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיוּ עֹשִׂיָּה בְּבֵית הַפְּנִסֶת²⁷ - הָרִי זֶה
מִשְׁחַרְרֵר עֲבָדוֹ וּמִשְׁלִים בּוֹ הַמִּנְיָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזָה²⁸. וְכֵן שְׁפַחָה²⁹ שֶׁנִּהְיָה בָּהּ הָעָם מְנַהֵג הַפֶּקֶד,
וְהָרִי הִיא מְכָשׁוּל לַחוּטָאִים - כּוֹפִין אֶת רַבָּהּ
וּמִשְׁחַרְרָהּ, כְּדִי שֶׁתִּשְׁאֵל וְיִסּוֹר הַמְּכָשׁוּל. וְכֵן כָּל
פְּיוּצָא בְּזָה.

(16) בבא-מציא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5 בַּיֵּת דִּין נִזְקָקִין לְגְדוּלִים לְשֹׁמֵר מְמוֹנָם, וְאִם לֹא
6 יֵאָכֵל לְעַבְדֵּי וְיִשְׁקָם כְּרָאִי - הֵם יִכְרְחוּ אוֹ מְמוֹתוֹ,
7 וְאִם חָס עַל מְמוֹן עַצְמוֹ יִתֵּר מִכָּל אֲדָם. אָכֵל
8 עַבְדִּים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נִכְסֵי מְלוֹג - חֵיב
9 בְּמִזְוֹנוּתִיהֶן³², שֶׁעַל מְנַת פֶּן הִכְנִיס אוֹתָם; שָׁאֵם לֹא
10 יִזוֹן אוֹתָם - יָמוּתוּ וְיִכְרְחוּ, וְהָרִי אֵינּוּ חֵיב
11 בְּאַחֲרֵיוֹתָן³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פ"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין הדין כן.

12 ח. מִתֵּר לְעַבֵּד בְּעַבְדֵּי כְּנַעֲנִי בְּפֶרֶךְ³⁴. וְאִם עַל פִּי
13 שְׁהָדִין כֶּף, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדַרְכֵי חֻקָּה, שִׁיְהִי אֲדָם
14 רַחֲמָן וְרוֹדֵף צָדֵק, וְלֹא יִכְבִּיר עָלוֹ עַל עַבְדּוֹ, וְלֹא
15 יֵצֵר לוֹ, וְיֵאָכֵלֵהוּ וְיִשְׁקָהוּ מִכָּל מֵאָכֵל וּמִכָּל מִשְׁתֶּה.
16 חֻקִּים הָרָאוּשׁוֹנִים הֵיוּ נוֹתְנִין לְעַבֵּד מִכָּל תַּבְשִׁיל
17 וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין³⁵, וּמִקְדִּימִין מִזוֹן הַבְּהֵמוֹת
18 וְהָעַבְדִּים³⁶ לְסַעֲדַת עֲצָמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּנַעֲנִי
19 עַבְדִּים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּנַעֲנִי שִׁפְחָה אֶל יָד גְּבֻרָתָהּ.
20 וְכֵן³⁷ לֹא יִבְּהוּ בֵּיד, וְלֹא בְּדָרִים; לְעַבְדוֹת מִסֵּדֶן
21 הַתְּנוּבָה, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְכָּה עָלָיו צִעָקָה וְכַעַס,
22 אֶלָּא יִדְבֹּר עִמּוֹ בְּנֶחֱת וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרֹשׁ
23 בְּדַרְכֵי אֵיּוֹב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: אִם אָמַס
24 מִשְׁפָּט עַבְדִּי וְאָמַתִּי בְּרֶכֶם עִמָּדִי. הֲלֹא בִּבְטָן עֲשִׂנוּ
25 עֲשָׂהוּ, וְיִכְוֹנֵנוּ בְּרַחֵם אֲחָד. וְאֵין³⁸ הָאֲכִזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת
26 מִצִּוְיָהּ אֶלָּא בְּעוֹבְדֵי פִּזְזוֹתֵי עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה;
27 אָכֵל זֶרַעוֹ שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ
28 לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם
29 בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל.
30 וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצִּוָּנוּ לְהִדְמוּת
31 בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵנוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו⁴⁰. וְכָל
32 הַמִּרְחָם⁴¹ - מִרַחֲמִין עָלָיו; שְׁאֵאֱמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים
33 וְרַחֲמָךְ וְהִרְבָּךְ⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כן מדת חסידות ודרכי החכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק, ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות. ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן,

לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". (19) שבפחות מבן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיוון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (ט"ור). (20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה. וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. (23) כל הפסקא הזאת תמונה: הרי שחררו, ולמה צריך לכוף? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטש מוזיאום, חסרה כל הפסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחרר עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן. (24) [צ"ל כבכל הדרכים]. (25) [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו]. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. (28) תמהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוה-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לח. כרבינא ולא כאב"י. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

1 ז. וְכֹל³⁰ הָרֵב לִזְמֹר לְעַבְדּוֹ כְּנַעֲנִי: עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי
2 זָנָה, אֶלָּא יִלָּךְ וְיִשְׁאָל עַל הַפְּתָחִים וְיִתְפָּרֵס מִן
3 הַצָּדָקָה; שִׁשְׂרָאֵל מְצִוִּין לְהַחֲיוֹת הָעַבְדִּים
4 שֶׁבִּיְהִיָּהֶם³¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּעַבְדֵּי; שְׁאֵין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"א סיון – ספר קנין – הלכות עבדים קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהפקירא נחא ליי" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'. ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד, ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי" נותן ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבירו בפרך ח"ו.

(על פי יין מלכות ספר קנין סימן כג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצום בחוקים ומשפטים צדיקים – רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט הי"ז) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי להנהיגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי, ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 64 הנ' 40)

34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שיותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הציין לי את הכוס וכו' עדור תחת הגפן וכו'. שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים".]

35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים". 36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. 37) נדה מז. מימרא של שמואל. 38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". 39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו'" (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). 40) [ראה בבבא-מציעא פה. שפסוק זה מדבר גם בבבא-מציעא]. 41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. 42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סְלִיקוּ לְהוּי הַלְכוֹת עֲבָדִים

נִגְמַר סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן.

וּמִנֵּינן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה שְׁבָעִים וְחֲמִשָּׁה: הַלְכוֹת

מִקְרָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה -

ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות, ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבזה שצייר הרמב"ם בהמות עם עבדים בא ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכן הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים, אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

וזוהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה ... ולא יכביר עולו על עבדו".

ולכאורה צריך להבין, אם הנהגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"אם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממון עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות הרי החכמה לבד מחייבת הנהגה זו, ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

וכשיש בו מדת החסידות, מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי, כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו ימות או יברח.

וההוראה בעבודת ה' שלמדים מדברי הרמב"ם, שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא

29 בִּין שְׂאֵבֵד הַדָּבָר הַשְּׂאוֹל אוֹ נִגְנֵב בֵּין שְׂאֲרֵעוֹ אֲנִס
30 גְּדוֹל מְזָה¹², כְּגוֹן שְׁמִתָּה בְּהִמָּה הַשְּׂאוֹלָה אוֹ
31 נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁפִּית; שְׂכָרָה כְּתוּב בְּשׂוֹאֵל: וְנִשְׁבֵּר אוֹ
32 מֵת, בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם¹³. נוֹשֵׂא שְׂכָר אוֹ
33 הַשּׂוֹכֵר - שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן¹⁴: אִם נִגְנֵב אוֹ
34 אֶבֶד הַדָּבָר הַשְּׂכוּר אוֹ שְׁנִטֵּל שְׂכָר עַל שְׁמִיתוֹ - הָרִי
35 אֵלּוֹ מִשְׁלָמִים¹⁵; וְאִם אָרְעוֹ אֲנִס גְּדוֹל מְזָה, כְּגוֹן
36 שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁפִּית אוֹ
37 נִטְרָפָה - הָרִי אֵלּוֹ לְנִשְׁפָּעִין שְׁנֶאֱנָסָה, וּפְטוּרִין¹⁶.
38 שְׁנֶאֱמַר: וּמֵת אוֹ נִשְׁבֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאָה, שְׁבוּעָתָה
39 יִי וְגוֹ'; וּכְתִיב: אִם נִגְנֵב יִגְנֵב מִעִמּוֹ, יִשְׁלֵם לְבָעָלָיו
40 וְגוֹ'¹⁷. נִמְצָאתָ אוֹמֵר¹⁸: שׂוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁפָּע עַל הַפֶּל.
41 וְהַשְּׂוֹאֵל - מִשְׁלֵם אֶת הַפֶּל, חוּץ מִן הַמִּתָּה בְּשִׁעָתָה
42 מְלֹאכָה, כִּמּוֹ שְׁחִתְּבָאָר¹⁹. נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר -
43 מִשְׁלָמִין אֶת הָאֶבֶדָה וְאֶת הַנִּגְנֵבָה, וְנִשְׁפָּעִין עַל
44 הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּשְׁבוּיָה וּמִתָּה
45 וּנְטָרָפָה, אוֹ שְׂאֵבֵד הַדָּבָר בְּסִפְיָה שְׁטַבְעָה בֵּינָם²⁰, אוֹ
46 נִלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין²¹, וְכָל פִּיזָא בְּאֵלּוֹ מִשְׂאָר
47 אֲנָסִין הַגְּדוֹלִים²².

(8 גמור. 9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו.). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10 מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:) שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרותו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"ב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה.) מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבועה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבועה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמר כל

1 שְׁנֵים עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אֲרַבְעָה עָשָׂר
2 פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְּפִין - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים.
3 הַלְכוֹת עֲבָדִים - תִּשְׁעָה פְּרָקִים.

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט

אודף פיישר לִבִּי, בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי צִדְקָה

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הלכותיו חמש. וזהו סדרן:

8 א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופיקדון. ג.
9 הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען. ה.
10 הלכות נחלות.

הלכות שכירות

12 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע
13 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פֶּרֶטָן: (א) דִּין שְׂכִיר
14 וְשׂוֹמֵר שְׂכָר. (ב) לֶחֶן שְׂכָר שְׂכִיר בְּיוֹמוֹ²⁴. (ג) שְׁלֹא
15 יֵאָחַר שְׂכָר שְׂכִיר אַחֵר זְמַנּוֹ²⁵. (ד) שְׁיֵאכֹל²⁶ הַשְּׂכִיר
16 מִן הַמִּחְבֵּר שְׁעוֹשֶׂה בּוֹ²⁷. (ה) שְׁלֹא יֵאכֹל הַשְּׂכִיר מִן
17 הַמִּחְבֵּר בְּשִׁעָתָה מְלֹאכָה²⁸. (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְּׂכִיר בִּידוֹ
18 יָתֵר עַל מֶה שְׁיֵאכֹל. (ז) שְׁלֹא יַחֲסֹם שׂוֹר בְּדִישׁוֹ.
19 וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפְרָקִים אֵלּוֹ:

(1) שְׁנַצְטוּיָנוּ לְדוֹן (שְׁמוֹת כב, ט). (2) דְּבָרִים כד, טו.
(3) שֵׁם. (4) שִׁירֵשָׁה בַעַל הַבַּיִת לַשְּׂכִיר לֹאכֹל (שם כג,
כה-כו). (5) וּנְגַמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ. (6) וְלֹא נִגְמָרָה מִלֹּאכְתּוֹ
[בְּכַתְּבִיד תִּימָן הַנוֹסָח: "שְׁלֹא בִשְׁעָתָה גָמַר מִלֹּאכָה"].

פרק ראשון

(1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

20 א. אֲרַבְעָה שׂוֹמְרִים נֶאֱמָרוּ בַּתּוֹרָה², וְשְׁלֹשָׁה דִּינֵין
21 יֵשׁ לָהֶם³. וְאֵלּוֹ הֵן הָאֲרַבְעָה שׂוֹמְרִין: שׂוֹמֵר חֲנָם⁴,
22 וְהַשְּׂוֹאֵל⁵, וְנוֹשֵׂא שְׂכָר⁶, וְהַשּׂוֹכֵר⁷.

(2) שְׁמוֹת כב, ר"ד. (3) שְׁנֵים עָשָׂר - נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר
- דִּין אֶחָד לָהֶם (בבא מציעא צג.) כְּמִבּוּאָר בְּסִמּוּךְ הַלֵּכָה ב.
(4) שְׁקִיבֵל עָלָיו לְשִׁמּוּר בְּחִינָם (שם כב, רח. בְּסִמּוּךְ הַלֵּכָה
ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה). (5) שֵׁם יג"ד.
(6) שׂוֹמֵר שְׁקִיבֵל עָלָיו לְשִׁמּוּר בְּשִׁכָר (שם ט"ב. בְּהַלֵּכָה ב
יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שֵׁם יד.

23 ב. וְאֵלּוֹ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינֵין שְׁלָהֶן: שׂוֹמֵר חֲנָם, שְׁנִגְנֵב
24 הַפְּקָדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אֶבֶד, וְאֵין צְרִיף לֹאמַר אִם נֶאֱנָס
25 הַפְּקָדוֹן אֲנִס גְּדוֹל⁸, כְּגוֹן שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ
26 נִשְׁפִּית - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁשֹׁמֵר כְּדֶרֶךְ הַשְּׁוֹמְרִין⁹,
27 וּפְטוּרִין¹⁰; שְׁנֶאֱמַר: וְנִגְנֵב מִבֵּית הָאִישׁ וְגוֹ', וְנִקְרָב
28 בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים¹¹. הַשְּׂוֹאֵל - מִשְׁלֵם הַפֶּל,

היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. (17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוה חז"ל (שם צד): בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם שבורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט: (21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.). (26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב בשבועה וברישומי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר. אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו. (27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס והטיפול בפרה ומזונותיה. (30) שומר חנם, שומר שכר והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל" בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה, ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

ד. קל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שגנאנס בסופו - חיב, כמו שיתבאר.³² ואין השואל רשאי להשאיל.³³ אפלו שאל ספר תורה, שפל שקורא בו עושה מצוה - לא ישאילנו לאחר.³⁴ וכן אין השוכר רשאי להשכיר. אפלו השכיר ספר תורה - לא ישכירנו לאחר.³⁵ שהרי זה אומר לו: אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר.³⁶ עבר השומר³⁷ ומסר לשומר שני: אם יש עדים ששקמה השומר השני בדרך השומרים וגנאנס³⁸ - פטור השומר הראשון, שהרי יש עדים שגנאנס; ואם אין שם עדים³⁹ - חיב השומר הראשון לשלם לבעלים, מפני שמסר לשומר אחר, ויעשה הוא⁴⁰ דין עם השומר השני.⁴¹ אפלו היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שכר⁴² - חיב; שהרי יש לבעל החפץ לומר לו: אתה נאמן אצלי להשבע, וזה אינו נאמן.⁴³ לפיכך, אם היה דרך הבעלים להפקיד תמיד⁴⁴ דבר זה⁴⁵ אצל השומר השני - הרי זה השומר הראשון פטור מלשלם; שהרי הוא אומר לבעלים: זה הדבר שהפקדתם אצלי או השאלתם, אמש⁴⁶ הייתם מפקדין אותו אצל זה שהפקדתו אני⁴⁷ אצלו.⁴⁸ והוא⁴⁹ שלא ימעט שמירתו. כיצד ימעט שמירתו⁵⁰? פגון שהיה מפקד אצלו בשכר⁵¹, והפקידו אצל אותו השני בחנם; או

ג. המפקיד²³ אצל חברו, בין בחנם בין בשכר, או השאילו או השכירו, אם שאל השומר את הבעלים²⁴ עם הדבר ש²⁵להן או שכן - הרי השומר פטור מכלום.²⁶ אפלו פשע²⁷ בדבר ששומר ואבד מחמת הפשיעה - הרי זה פטור. שגנאמר²⁸: אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו. במה דברים אמורים? כששאל הבעלים או שכן בעת שנטל החפץ, אף על פי שאין הבעלים שם עמו בעת הגנבה והאבדה או בעת שגנאנס. אבל נטל החפץ ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר כך שכר הבעלים או שאלן, אף על פי שהיו הבעלים עומדין שם בעת שגנאנס הדבר השומר - הרי זה משלם; שגנאמר: בעליו אין עמו שלם ישלם. מפי השמועה למדנו²⁹: היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שאינו בעת הגנבה והמיתה - פטור; לא היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שהיה עמו בעת המיתה או השכיה - חיב. והוא הדין לשאר השומרים³⁰, שפולן בבעלים פטורין. אפלו פשיעה בבעלים - פטור.³¹

(23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם (צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ שהופקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם איזו שהיא מלאכה

1 שְׁהִיָּה שְׂאוֹל אֶצְלוֹ, וְהַפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹתוֹ הַשְּׂנִי
2 בְּשֹׂכֶר. הוֹאִיל וּמַעֲט שְׁמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשַׁע הוּא
3 וּמִשְׁלֵם⁵³. אִף עַל פִּי שְׁשָׁאל אוֹ שְׂשֹׂכֶר בְּבַעְלִים⁵⁴ -
4 הָרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשְּׁמוּר מִיָּדוֹ לִיד שׁוֹמֵר
5 אַחֵר⁵⁵.

בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
(33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה שמפקדים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך) שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה. (40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים. (42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). (44) לעיתים קרובות. (45) כערכו של פיקדון זה. (46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר. (47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה כן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). (48) ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם). (49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. (50) ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. (51) בתורת שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט). (52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי

כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומר של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הִבִּיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי הַרְאָה שְׁיִפְטֹר בָּהּ
שׁוֹמֵר רִאשׁוֹן כְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁶.
פִּיֶּצֶד? שׁוֹמֵר שֹׂכֶר שֶׁנָּתַן הַבְּהֵמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ
לְשׁוֹמֵר חֲנָם, אִם הִבִּיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי עֲדִים שְׁמִתָּה
הַבְּהֵמָה כְּדִרְכָּה - הָרִי הַשׁוֹמֵר הַרְאָשׁוֹן פְּטוּר. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה⁵⁷.

(56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

ו. שׁוֹמֵר שְׁמֵסֶר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁵⁸, וְהוֹסִיף בְּשְׁמִירָתוֹ, וּמָתָה - הַהֲנָא⁵⁹ לְבַעְלִים. פִּיֶּצֶד? הַשׁוֹכֵר פָּרָה מִחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָה לְאַחֵר, וּמָתָה כְּדִרְכָּה⁶⁰ כִּיד הַשְּׁאוֹל, הוֹאִיל וְהִשְׁאוֹל חָיִב כָּל - יַחֲזִירוֹ דָּמִי הַפָּרָה לְבַעְלִים; שְׁאִין זֶה הַשׁוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחָרָה כְּפָתָהּ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. הָיָה כִּידוֹ פִּקְדוֹן, וְשָׁלַחוֹ כִּיד אַחֵר לְבַעְלִיו, הוֹאִיל וְהַשׁוֹמֵר

וְהַקְדָּשׁוֹת וְהַקְדָּשׁוֹת - שׁוֹמֵר חֲנֻם שְׁלֵהֶן אֵינוֹ
נִשְׁבָּע, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר¹⁰ אֵינוֹ מְשַׁלֵּם¹¹. וְאִם
קָנוּ מִדִּיד¹² - חֵבֵב בְּאַחֲרֵיתָן¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."

"...ויצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חנם שלהם אינו נשבע ונושא שכר או שוכר אינו משלם". וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חנם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה, שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני זה לא היה צורך בזהירות זו, ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חנם נשבע על ההקדשות.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ב)

(2) שנתבאר בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מז) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנרע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשמור" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמרו), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שנוכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופן ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו ס' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו'.

הָרָאוֹן חֵבֵב בְּאַחֲרֵיתָו⁶² עַד שֶׁיִּגְיַע לִיד הַבְּעָלִים,
אִם בָּא לְחֹזֵר וּלְהַחֲזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי -
מִחֲזִיר⁶³. וְאִם הִחֲזַק הַשּׁוֹמֵר הָרָאוֹן בְּפָרָן⁶⁴ - אֵינוֹ
יָכוֹל לְהַחֲזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי⁶⁵, אֶף עַל
פִּי שְׁעָדִין הַפִּקְדוֹן בְּאַחֲרֵיתוֹ שֶׁל רָאוֹן⁶⁶.

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרתו, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

א. שְׁלֹשָׁה דִּינֵין הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה בְּאַרְבָּעָה הַשּׁוֹמְרִין², אֵינָן אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל הַדְּיוֹט. שְׁנַאֲמַר: כֶּסֶף אוֹ כָּלִים וְכָל בְּהֵמָה - יִצְאוּ³ קְרָקְעוֹת⁴. וְיִצְאוּ הָעֶבְדִּים, שֶׁהָקָשׁ לְמִקְרָעוֹת⁵. וְיִצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁶. וְיִצְאוּ הַקְּדָשׁוֹת. שְׁנַאֲמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ⁷. וְיִצְאוּ נִכְסֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁸. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ⁹: הָעֶבְדִּים וְהַשְּׁטָרוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה רא"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לכרות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המזכיר לקרקע לשומר, אפילו
היו ענבים העומדות להפצור²⁸ - הרי הן פקדון²⁹
בדין השומרים³⁰.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל.
(29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא).
(30) כלומר, דין זה אינו אלא כשמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וספ"ה-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו³¹, והרי הוא חליץ
בעת שנטלו מיד השומרים³²; או שהשאלו חליץ,
ואחר כך הקדישו³³ והוא ביד השואל; וכן עובד
פוקדים שהפקיד ואחר כך נתגיר - כל אלו אין בהן
כל דיני השומרים, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי
הדיוט ונכסי ישאל³⁴.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגיר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרים³⁵, בין
שהיה הדבר השמור של אשה או שהיה ביד האשה.

(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאלו - הרי זה

גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים¹⁴, שגשבעין על ההקדשות שבועות
השומרים בעין של תורה¹⁵, כדי שלא יזלזלו
בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בדורעו. ראה פ"א מהל' שבועות הל' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא
בהן¹⁶ - חייב לשלם. שאינו פטור¹⁷ בעבדים
וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה
וכיוצא בהן¹⁸, שאם היה שומר חנם על מטלטלין
ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות
ושטרות - פטור משבועה¹⁹; וכן אם היה שומר
שכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור
מלשלם באלו²⁰; אבל אם פשע בה - חייב לשלם.
שפל הפושע - מזיק הוא²¹, ואין הפרש בין דין
המזיק נרקע לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא
זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורי רבותי²²:
שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות²³ בין
בשמירות חנם, והתנה עמו שיחפר או יזמר²⁴ או
יאבק²⁵ משלו, ופשע ולא עשה - חייב²⁶ כמי
שהפסיד בידים²⁷. וכן כל פיוצא בזה שהפסיד
בידים - חייב על כל פנים.

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדנו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה

שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בדינו (שבועות מה:): "המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפטור מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהברור של ה"מיגו", שאפשר שיודה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א ובט"ז. מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא בתרא ע.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.) שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרבי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתירת הסוגיא בבבא-בתרא ע.

ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל - להיות פטור מלשלם.⁵⁶ וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או נושא שקר ושוכר להיות חייבין בכל פשואל.⁵⁷ שכל תנאי במקדון או בשבועות של ממון⁵⁸ - קנים, ואין צריך קנין⁵⁹ ולא עדים⁶⁰.

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר ומשעביד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין העדים בדבר שבממון אלא מפני השקנים (קידושין סה:): כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקר.

י. טען זה⁶¹: שהיה שם תנאי⁶², והשומר אומר: לא

1 הגדול נשבע שבועת השומרים לקטן³⁶. הורו
2 רבותי³⁷, שאין זה נשבע בטענת הקטן³⁸ כדי
3 שנאמר: אין נשבעין על טענת קטן³⁹; שכל
4 השומרים - שבועתן שבועת שפא היא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששינו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו לשבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת "שפא" אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

5 ח. פדרך שתקנו חכמים משיכה בלקוחות⁴¹, כך
6 תקנו משיכה בשומרים⁴². האומר לחברו: שומר לי
7 זה, ואמר לו: הנה לפני⁴³ - הרי זה שומר חנם⁴⁴.
8 אומר לו: הנה לפניך, או הנה סתם⁴⁵, או שאמר לו:
9 הרי הבית לפניך⁴⁶ - אינו לא שומר חנם ולא שומר
10 שקר⁴⁷, ואינו חייב שבועה כלל; אבל מחרים⁴⁸ על
11 מי שלקח הפקדון שלו ולא יחזירו לבעליו. וכן כל
12 פיוצא כזה. אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר
13 את חברו בעדים⁴⁹ או שלא בעדים - דין אחד יש
14 להן⁵⁰. כיון שהודה זה⁵¹ מפי עצמו ששומר לו או
15 ששאל ממנו - הרי זה נשבע שבועת השומרים;
16 שאין אומרים 'מגו'⁵² לפטור משבועה, אלא לפטור
17 מלשלם⁵³. אפלו היה הדבר השואל או המפקד או
18 המשכיר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו⁵⁴,
19 ואין אחד מן השומרים צריך להודיה במקצת⁵⁵.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו

- 1 הָיָה שֶׁם תָּנְאִי - נִשְׁפָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁶³,
2 וּמִגְלָגֶלֶת⁶⁴ בָּהּ שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁם תָּנְאִי.

- 28 שְׁאֵר כָּל הַנִּשְׁפָּעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שִׁכּוּל לִזְמַר⁸⁹ - אֵינָן
29 נִשְׁפָּעִין אֲלֵא הֵסֵת⁹⁰.

(71) שהרי כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטעון החזרתי - נשבע היסת. (74) אוחו ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פי"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא בידי המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגור" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגור" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משיבעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגור" שיכול לטעון נגבבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגור" פוטרתו משבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בבא ע"ב). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדי הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיזו סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירו, והשומר האמינו (ראה בבא-מציעא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרינן ליה, שאין משיבעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פי"ד ה"ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משיבעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגור" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח).

(61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב לישובע מדין שומר. (64) כל תובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישבע גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

- 3 יֵא. טַעַן שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אֶמְרִיתִי
4 אֲלֵא הֵנַח לְפָנֶיךָ, וְלֹא נִעְשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - נִשְׁפָּע
5 הֵסֵת⁶⁶ שֶׁלֹּא קָבַל⁶⁷ אֲלֵא בְּדִרְךָ זֶה⁶⁸, וְכוּלָּל
6 בְּשִׁבּוּעָתוֹ: שֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶⁹, וְלֹא אָבְדוּ בְּיָדָם,
7 וְלֹא בִגְרָם שֶׁגָּרַם לוֹ שִׁיחִיָּה חֵיב לְשַׁלֵּם⁷⁰.

(65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. (66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג:): לחייב את הכופר בכל. וחלוק דינה משבועת הדיינים שנשבע כספר-תורה בזרועו, והנשבע היסת אינו אוחו ספר-תורה (ראה פי"א מהל' שבועות הל' ז"ח, יג). ושבועת השומרים נאמרה בתורה כשמודה בעצמו שקיבל הפקדון טענת המפקיד אלא שנגנב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיתים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מציעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). (67) שלא בא לרשותו. (68) "הנח לפניך". (69) בכוונה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזלן ומתחייב באונסין (ראה פ"ג מהל' גזילה הל' יא). (70) על ההיזק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ד"א).

- 8 יֵב. זֶה אוֹמֵר: הַשְּׁאֵלְתִּיךָ, או הַשְּׁפָרְתִּיךָ, או
9 הַפְּקַדְתִּיךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים, או
10 שְׁאֵמֵר: כֵּן הָיָה, אֲבָל הַחֲזַרְתִּי לְךָ, וְנִסְתַּלְקָה
11 הַשְּׁמִירָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה בֵּינֵינוּ תְּבִיעָה - הָרִי הַנֶּתְבָּע
12 נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הֵסֵת⁷¹ וְנִפְטָר⁷². בְּמָה דְּבָרִים
13 אֲמוּרִים? ⁷³ כִּשְׁלֹא הָיָה שֶׁם שָׁטַר; אֲבָל אִם הַפְּקִיד
14 או הַשְּׁפִיר או הַשְּׁאִיל בְּשָׁטַר, וְאָמַר לוֹ: הַחֲזַרְתִּי לְךָ
15 - הָרִי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁפָּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שִׁכּוּל
16 לִזְמַר שׁוֹמֵר חָנֵּם שֶׁנִּגְנַב או אָבְד, וְהַשְׁוֹאֵל - מִתָּה
17 בְּשַׁעַת מְלֶאכֶה⁷⁶, נֶאֱמָן לִזְמַר הַחֲזַרְתִּי⁷⁷; וּכְשֶׁם⁷⁸
18 שְׁאֵם טַעַן שֶׁנֶּאֱנַס - נִשְׁפָּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ,
19 כֵּךְ אִם טַעַן הַחֲזַרְתִּי - יִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, הוֹאִיל
20 וַיֵּשׁ שֶׁם שָׁטַר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ⁷⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
21 כִּשְׁהָיָה הַשּׁוֹמֵר יָכוֹל לְטַעַן וְלִזְמַר נֶאֱנַסוּ, וְלֹא נִצְרִיךְ
22 אוֹתוֹ לְהִבִּיא רְאִיָּה⁸⁰ עַל טַעְנָתוֹ⁸¹; אֲבָל אִם הָיָה חֵיב
23 לְהִבִּיא רְאִיָּה עַל טַעְנָתוֹ⁸², כִּמּוֹ שִׁתְּבָאָר⁸³ - אֵינּוּ
24 נֶאֱמָן לִזְמַר הַחֲזַרְתִּי⁸⁴, אֲלֵא יִשְׁבַּע בְּעַל הַשָּׁטַר
25 בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁸⁵ שֶׁלֹּא הַחֲזִיר לוֹ, וַיִּשְׁלַם⁸⁶. אֵין לָךְ מִי
26 שֶׁנִּשְׁפָּע⁸⁷ מִתּוֹךְ שִׁכּוּל לִזְמַר כֵּךְ וְכֵךְ וַיִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
27 חֶפֶץ, אֲלֵא זֶה הַשּׁוֹמֵר בְּלִבְד שִׁישׁ עָלָיו שָׁטַר⁸⁸; אֲבָל

(90) שהרי על טענת ה"מיגר" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היט.

פרק שלישי

(1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזול או מציפורני חיות טרף.

א. שומר² שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבורה ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה³ על טענתו שנאנס, ויפטר אף משבועת שומרים; ואם לא הביא ראיה - ישלם. שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הא במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה, אלא או יביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ויפטר⁵. ואם הביא עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד, שהביא חבית של זין בשכר, ושבירה בשוק של מחוזא. ובאו לפני חכמים⁶, ואמרו: שוק זה, שטענתו שנשבירה בו החבית - בני אדם מצויין שם; או תביא ראיה שלא פשעה, אלא נתקלה ונפלת⁷, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

(2) בין שומר חנם ובין שומר שכר. (3) עדים. שכיון שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים. (4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה לצרכו) ושאינה ברשותו. (5) כדברי איסי בן יהודה (בבא מציעא פג.). (6) עובדא לפני רבא (שם). (7) ותהא פטור מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדין האונס, כמבואר בסמוך הל' ב.

ב. המעביר חבית ממקום למקום בשכר, ונשבירה⁸ - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי השבירה כגובה ואבדה שהוא⁹ חייב בה¹⁰; אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה¹¹. שאם אתה אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית לחברו¹², לפיכך עשו בו¹³ שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה¹⁴. ועוד תקנו¹⁵ בדבר זה: שאם נשאו אותה שנים¹⁶ במוט, ונשבירה - משלמין חצי דמיה. הואיל ומשוי זה גדול¹⁷ לגבי אחד וקל לגבי שנים - הרי הוא כאנס¹⁸ ואינו אנס¹⁹, ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה²⁰. נשבירה במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שבירה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד²¹, שהאחד שהעביר חבית גדולה, שאין דרך כל הספלים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשבירה בידו - משלם הפל.

(8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. (9) שומר שכר. (10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו וזהירות יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל זאת בשומר שכר, אבל שומר חנם נשבע שלא פשע - ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע, ושומר חנם שלא פשע - פטור. (11) שם במשנה, וכדעת הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. (12) שם, מאמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. (13) דנו במעביר. (14) שהוא אונס גדול, ושומר שכר פטור מלשלם אלא נשבע כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (15) שם, תקנת רבי חייא בר יוסף. (16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו. (17) כבד. (18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו פטורים. (19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד בשביל אחד יש לדון התקלה כפשיעה, שיש מקום לומר שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על חברו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש לפרש דברי המגיד-משנה). (20) ופטורים מן השבועה, כמו שנתבאר בהלכה א. (21) מזה שאנו מחייבים מחצה מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הסבל ששבר חבית של זין לחנוני, ונתחייב לשלם²², והרי היא שוה²³ ביום השוק ארבעה, ובשאר הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק - חייבין להחזיר חבית של זין, או ישלמו לו ארבעה. והוא שלא היה לו זין למכור ביום השוק; אבל אם היה לו זין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשאר הימים - מחזירין לו שלשה²⁴. ומנכין לו בכל זמן²⁵, טרח שהיה טורח במכירתה²⁶, ופגם הנזק שהיה נזקב החבית²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים ולא הביא עדים (ראה ה"ט). (23) לחנוני המוכרה בקמעונות. (24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים, מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא מציעא צט: כפי נוסחת הרי"ף. (25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. (26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למוכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית

(38 שם. 39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצויידים במקלות ולהבריח את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

- ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - 28
נשבע ונוטל מה שטען. 47. שאינו 48. יכול לטען אלא 29
עד כדי דמיהן. 49. ויכול היה לומר נטרפה. 50. וישבע 30
בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעין ונוטלין. 51. 31

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגו", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגו" שנאנס, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט' סי' שג ס"ק ט). (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

- ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך 32
הרועים להפגס 52 ובין בעת שאין דרך הרועים 33
להפגס, ובא 53 זאבים וטרפו, ארי ודרס 54 - אין 34
אומרים: אלו היה שם היה מציל 55; אלא אומדין 35
אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - 36
חייב 56, ואם לאו - פטור 57. ואם אין הדבר ידוע - 37
חייב לשלם. 58. 38

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או

בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

- ד. רועה, שבאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב 1
אחד - אין זה אנס 28, אפלו בשעת משלחת 2
זאבים 29; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס 30. שני 3
פלכים - אינן אנס, אפלו באו משתי רוחות 31; הרי 4
יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין 32 - הרי 5
הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים 6
אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו 33
פלסטים. הארי והדב והנמר והפרדלס 34 והנחש - 8
הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אבל 9
אם הוליקם 35 למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו 10
אנסין 36, וחייב לשלם. 11

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתפלל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחויב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזוין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציא שם.

- ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו 12
ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו 13
במקום פלוגי, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך פלי 14
מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח 15
מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה 16
למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים 17
בהתגרותו למקום הבהמה 37. 18

(37) שם, כרבא.

- ו. רועה 38 שהיה לו 39 להציל הטרפה או השבוי 19
ברועים אחרים ובמקלות 40, ולא קרא רועים אחרים 20
ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב. אחד שומר 21
חנם ואחד שומר שכר. אלא 41 ששומר חנם - קורא 22
רועים ומביא מקלות ברחם; ואם לא מצא 42 - פטור. 23
אבל שומר שכר - חייב לשכור 43 הרועים והמקלות 24
עד כדי דמי הבהמה 44, כדי להציל, וחוזר ולוקח 25
שקרן מפעל הבית 45; ואם לא עשה פן, והיה לו 26
לשכור ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב 46. 27

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס בהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזבח דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנים שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחיוב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג"ס ק"י).

י. פֶּשַׁע בַּהֲדָרָה⁷¹ וְיִצְאָה לְאַגֶּם⁷², וּמִתָּה שֶׁם כְּדִרְכָּהּ - 14
פֶּטוּר; וְשִׁאִין⁷³ יִצְאָתָה גֶרְמָה לָהּ שֶׁתִּבּוֹא לִידֵי אֲנָס⁷⁴ 15
זֶה. הוּאִיל וְכִדְרָכָה מִתָּה - מָה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר, מָה 16
לִי בְּאַגֶּם⁷⁴? אֲבָל אִם גִּנְבָה גִּנֵּב מִהָאֶגֶם, וּמִתָּה 17
כְּדִרְכָּה בְּבֵית הַגִּנֵּב - הֲרִי הַשׁוֹמֵר חַיֵּב, אִף עַל פִּי 18
שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חֲנֻם⁷⁵; שֶׁאִפְלוּ לֹא מִתָּה, הֲרִי הִיא 19
אֲבִדָּה⁷⁶ בִּיד הַגִּנֵּב, וְיִצְאָתָה⁷⁷ גֶרְמָה לָהּ לְהַגְנִב⁷⁸. 20
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. 21

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

ט. מִתָּה הִבְהֵמָה כְּדִרְכָּהּ - הֲרִי זֶה אֲנָס, וְהִרְעָה 1
פֶּטוּר⁵⁹. סִגְפָּה⁶⁰ וּמִתָּה - אֵינוּ אֲנָס⁶¹. תִּקְפְּתוּ⁶² 2
וְעִלְתָּה לְרֹאשֵׁי צוּקִין⁶³, וְתִקְפְּתוּ וְנִפְלָה - הֲרִי זֶה 3
אֲנָס⁶⁴. הֶעֱלָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין, או שֶׁעֲלָתָה מֵאֲלִיָּה 4
וְהוּא יָכֹל לְמַנְעָה וְלֹא מְנָעָה, אִף עַל פִּי שֶׁתִּקְפְּתוּ 5
וְנִפְלָה, וּמִתָּה או נִשְׁבְּרָה - חַיֵּב; שֶׁכָּל שֶׁתִּחְלָתוּ 6
בְּפִשְׁעָה⁶⁵ וְסוּפוּ בְּאַנָס⁶⁶ - חַיֵּב⁶⁷. וְכֵן רֹעֵה שֶׁהֶעֱבִיר 7
הַבְּהֵמוֹת עַל הַגָּשֶׁר, וְדִחְפָה אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ, 8
וְנִפְלָה לְשִׁבְלָתָה⁶⁸ הִנָּהר - הֲרִי זֶה חַיֵּב⁶⁹; שֶׁהִיָּה לוֹ 9
לְהֶעֱבִירָן אַחַת אַחַת. שֶׁאִין הַשׁוֹמֵר נוֹטֵל שָׂכָר אֶלָּא 10
לְשׁוֹמֵר שִׁמְרָה מְעֻלָּה, וְהוּאִיל וּפְשַׁע בְּתַחֲלָה 11
וְהֶעֱבִירָן כְּאַחַת, אִף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף בְּעֵת 12
הַנִּפְלָה - הֲרִי הוּא חַיֵּב⁷⁰. 13

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ו' י"ב סיון תשע"ט

טְמֵאָה. ג) שֶׁלֹּא יִגְלַח הַנֶּתֶק. ד) שִׁהִיָּה הַמְצָרֶע 25
מִפְּרָסִם בְּקָרִיעַת הַגִּדִּי וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעֵטִיָּה עַל 26
שָׁפָם. ה) טְהֵרַת צָרַעַת. ו) שִׁיגְלַח הַמְצָרֶע אֶת כָּל 27
שְׁעָרָיו כְּשִׁטְהָר. ז) דִּין צָרַעַת הַבֶּגֶד. ח) דִּין צָרַעַת 28
הַבֵּית. 29
וּבִאֹר מְצוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ: 30

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

הלכות טמאת צרעת

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנֶה מְצוֹת. שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים 22
מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: א) לְהוֹרוֹת בְּצָרַעַת 23
אָדָם בְּדִינָה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה. ב) שֶׁלֹּא יִקַּץ סִמְנֵי 24

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוח ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

1 א. צִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר² הוּא שְׁלִפְיָן מְקוֹם מִן הָעוֹר,³
2 וְתֵהִי הַלְבִּנוּנִית בְּקֶרֶם בִּיצָה⁴ וּמִקְרוֹם בִּיצָה
3 וּלְמַעְלָה⁵. אֲבָל לְבִנוּנִית שֶׁהִיא דִּהָה⁶ מִקְרוֹם הַבִּיצָה
4 וּלְמַטָּה - אֵינָה צִרְעַת, אֲלָא בִּהְקִי הוּא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוהק הוא פרע בעור טהור הוא.

5 ב. וְאַרְבַּע מֵרָאוֹת⁸ יֵשׁ בְּצִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן:
6 לִבָּן עֵז בְּיוֹתֵר שְׁאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה
7 בְּעוֹר הַבָּשָׂר כְּשֶׁלֶג, הוּא הַנִּקְרָא הַבֶּהֱרָת⁹. וְלִבָּן שֶׁהוּא
8 דִּהָה מִזֶּה מַעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כֶּבֶשׂ בֶּן
9 יוֹמוֹ¹⁰, הוּא הַנִּקְרָא¹¹ שְׂאֵת¹². וְלִבָּן שֶׁדִּהָה מִן הַשְּׂאֵת
10 מַעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהִיכָל¹³, הוּא תוֹלֶדֶת הַבֶּהֱרָת¹⁴,
11 וְנִקְרָאת סִפְחַת¹⁵. וְלִבָּן שֶׁדִּהָה מִסִּיד הַהִיכָל מַעַט,
12 וְהָרִי הוּא בְּקֶרֶם בִּיצָה¹⁶, הִיא תוֹלֶדֶת הַשְּׂאֵת, וְגַם
13 זֶה נִקְרָא סִפְחַת. הִנֵּה לְמִדָּת¹⁷, שֶׁהִמָּרָה שֶׁהוּא
14 כְּסִיד הַהִיכָל הוּא סִפְחַת הַבֶּהֱרָת, וְהִמָּרָה שֶׁהוּא
15 בְּקֶרֶם בִּיצָה הִיא סִפְחַת הַשְּׂאֵת; שְׁאִין לְשׁוֹן סִפְחַת
16 אֲלָא טְפִלָּה. מִכָּאן אָמְרוּ: מֵרָאוֹת נִגְעִים - שְׁתֵּים
17 שֶׁהֵן אַרְבַּע¹⁸: בֶּהֱרָת וְסִפְחַתָּה, שְׂאֵת וְסִפְחַתָּה.

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לו, כא) - רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים

אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמאל"א ב, לו): ספחני נא אל אחת הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניותם ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתו דיהה משלוש הקדמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבנונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה'שאיין' כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זו לזו. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא-וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

18 ג. אַרְבַּע מֵרָאוֹת נִגְעִים אֵלוֹ - כִּלְכֵּן מִצְטְרָפִין זֶה עִם
19 זֶה¹⁹, בֵּין לְהִקְלֵל בֵּין לְהַחֲמִיר²⁰; בֵּין בִּתְחִלַּת רְאִיתָ
20 הַנֶּגַע²¹, בֵּין בְּסוֹף הַשְּׁבָעָה²², בֵּין לְאַחֵר שֶׁנִּפְטָר
21 הַמִּצְרָע²³ או נִחְלָט²⁴. בִּיצָד? אֶחָד נִגַּע שֶׁהִיָּה כֵּלֹ
22 לִבָּן כְּשֶׁלֶג או כְּסִיד הַהִיכָל או כְּצֶמֶר נָקִי או בְּקֶרֶם
23 בִּיצָה, וְאֶחָד נִגַּע שֶׁהִיָּה מְקֻצֵּת לִבָּן כְּמִרְאֵה הַבֶּהֱרָת
24 וּמִקְצָתוֹ כְּמִרְאֵה הַשְּׂאֵת וּמִקְצָתוֹ כְּמִרְאֵה הַסִּפְחַת²⁵ -
25 הַכֵּל כְּמִרְאֵה אֶחָד הוּא חֲשׂוֹב. אִם כֵּן, לָמָּה מְנַאֵם
26 חֲכָמִים²⁶ וְאָמְרוּ: מֵרָאוֹת נִגְעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן
27 אַרְבַּע²⁷? כִּדִּי לְהִבִּין בְּמִרְאֵת²⁸. שְׁכַל כִּהֵּן שְׁאִינוֹ
28 מִפִּיר²⁹ הַמֵּרָאוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְלַמְּדִין אוֹתוֹ
29 וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ - לֹא יֵרָאֶה הַנֶּגַע, עַד שֶׁיִּבְיִין וְיִפְרִיר³⁰
30 וְיֵאמֶר: זֶה הִיא הַבֶּהֱרָת זֶה הִיא סִפְחַתָּה³¹, זֶה הִיא
31 הַשְּׂאֵת זֶה הִיא סִפְחַתָּה.

(19) בנגעים שם מ"א, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זה עם זה", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים

פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות – מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה – טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראותיו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קריית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

- ד. הִיָּה בְּמֵרָא הַלֵּכֶן מֵאַרְבַּע מְרָאוֹת אֵלּוּ מְקַצֵּת
- אֲדָמוּמִיּוֹת מְעֻרְבֹת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעַ צִרְעַת הוּא;
- שְׁנָאֵמֶר: אוּ בְּהֵרֶת לִבְנָה אֲדָמָדָמָת, וְהוּא הַדִּין
- לְשָׂאתָ³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שְׂאֵת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֶת.
- וְהַמְרָאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעַרֵב מְלַבְּנוּנִית וּמַעֲטֵא אֲדָם,
- הוּא הַנִּקְרָא פְּתוּךְ³³. וְכִיצַד מְרָאָה הַפְּתוּךְ בְּאַרְבַּע
- מְרָאוֹת אֵלּוּ? כִּאלּוֹ הֵן אַרְבַּע פּוֹסוֹת³⁴ מְלָאוֹת חֶלֶב³⁵,
- וְנִתְעַרְבּ בְּפֹס הָרְאשׁוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁנִּיָּה
- אַרְבָּעָה טְפֵין, וּבְשִׁלִּישִׁית שְׁמוֹנֶה טְפֵין, וּבְרִבְעִיָּית
- שְׁשֶׁה עֶשְׂרֵי טְפֵין. הַפְּתוּךְ שֶׁבְּבְהֵרֶת הוּא הַמְרָאָה
- הַרְבִּיעִי, וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּשְׂאֵת - כְּמֵרָאָה פֹס שְׁלִישִׁית,
- וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּסִפַּחַת הַבְּהֵרֶת - כְּמֵרָאָה הַפֹּס הַשְּׁנִיָּה,
- וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּסִפַּחַת הַשְּׂאֵת - כְּמֵרָאָה הַפֹּס
- הָרְאשׁוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת טמא חלקה (כלי תערוכת אדמומית) והכרת טמא בפתוך (בתערוכת כזו, שהרי "אדמדמת" נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (וזוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום-טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' ס' ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהנים ניכרת אדמומית כשתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית

(רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלוכך אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה – שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון – מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן). וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי (שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני – הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו – טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. (21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). (22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש – שאת – הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני – וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהורו ופטרוהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה – שיער לבן, פשיון, מחיה – אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטרוהו

מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה, כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

- ה. פל המראות האלו, בין הלכן בין הפתוף³⁷, מצטרפין זה עם זה וכמראה אחד הן חשוכין. ובין שיהיה הנגע פלו לכן או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם - הכל כמראה אחד הוא, בין להקל בין להחמיר.

(48) באורך כגרים וברוחב כגרים. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גרים מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

- ט. פל מקום שנאמר בפרה⁵⁰ - הוא הדין לשאר ארבע מראות⁵¹ של לכן או של פתוף. והוא שיהיה הנגע כגרים או יתר, ויהיה עמק מעור הפשר. וזה הוא שאנו קורין אותו בפרה סתם⁵². בפרה שיהיה עזה פשול נראית באדם שהוא לכן כהה⁵³, ובפרה שיהיה כהה נראית ככוש⁵⁴ עזה. לפיכך אין משערין הכל אלא בבנינוני⁵⁵, שאינו לא לכן ולא שחר.

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מגזירה שוה, נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

- י. שלשה סימני טמאה הן בצרעת עור הפשר⁵⁶: שער לכן, והמחיה⁵⁷, והפשיון⁵⁸. ושלשתן מפרשין בתורה. כיצד? כי שנוולדה בו בפרה ובה שער לכן או מחית פשר חי, כשיראהו הכהן - יחליטו ויאמר טמא. לא היה בה שער לכן ולא מחיה - וסגר⁵⁹ שבעת ימים. ובשביעי רואהו: אם נולד בפרה שער לכן או מחיה, או שפשתה והוסיפה - הרי זה מחלט; לא נולד בה לא מחיה ולא שער לכן ולא פשתה בעור - וסגר שבעה ימים. אם נולד בה אחד משלשתן - מחליטו, ואם לאו - הרי זה טהור ויפטרנו; שאין בנגעי עור הפשר הסגר יתר על שני שבועות⁶⁰. ואם לאחר שפטרנו וטהר פשה הנגע או נולד בו שער לכן או מחיה - הרי זה מחלט טמא⁶¹.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגרים הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגרים הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (כלי תערוכת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

- ו. פל מראה צרעת עור הפשר³⁸ אינה קרויה נגע ולא מטמאה עד שיהיה מראה הנגע עמוק מעור הפשר⁴⁰. לא עמוק במשישתו⁴¹, אלא במראית העין, כמראה החמה הנראית לעין עמוקה מן הצל. אבל אם היה מראה הלכן או הפתוף בפשה עם שאר העור או גבוה מן העור - אינו נגע, אלא כמו צמח מן הצמחים העולים בגוף.

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הפשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק (קריית ספר).

- ז. שעור פל נגעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בגדים - כגרים⁴² הקלקי⁴³ שהוא מרבע⁴⁴. והוא מקום מרבע מעור הפשר כדי צמיחת שלשים ושש⁴⁵ שערות, שש שערות ארץ ושש שערות רחב. וכל הפחות מזה⁴⁶ אינו נגע צרעת⁴⁷.

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגרים הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגרים הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינונו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק. (4) לא דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיעור שנוגע בנגע הלבן.

ב. שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע, אף על פי שיש שער שחור ביניהן והן מפזרות אחת כאן ואחת כאן - הרי אלו סימן טמא⁷. אפילו היה הנגע כגריס מצומצם - אין מקום שער השחור ממעט⁸. ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפת⁹ ובין שהיו בסופה - הרי זה טמא⁹. אבל אם היו בצדה מבחוץ - הרי זה טהור¹⁰, עד שהיה העור שצומחת בו שתי השערות הלבנות לבן. הרי שתי שערות בתוך הנגע¹¹ ושוכבות חוצה ל¹² - טמא¹³; היו חוצה לו ושוכבות בתוכו - אינן סימן טמא¹⁴.

7) ששיער לבן מטמא וכו' במכונס ובמפוזר. וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומובן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "טמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. (12) נכפפו לצד העור הבריא ושוכבות עליו. (13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

ג. לבן¹⁵ השערות מטמא בכל מראה, בין שהיו לבנות פשלג בין שהיו לבנות לבן דהה ביותר¹⁶, הואיל ומראיהן לבן - טמא.

(15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

יא. בהרת שהיתה עזה פשלג ולאחר ההסגר נעשית בקרום ביצה, או שהיתה בתחלה בקרום ביצה ונעשית פשלג - הרי היא כמות שהיתה⁶²; שאין עזות המראה סימן טמאה, ולא בהיתו סימן טהרה. אלא אם נתמעט מארבע מראות ונעשית בהה מקרום ביצה, שהרי נעשית בהה⁶³, ולפיכך טהור. אם כן, מהו זה שנאמר בתורה: והנה בהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן⁶⁴? שאם בהה מארבע מראות⁶⁵ - טהור. וכן אם לא בהה ולא פשה ולא נולד בו לא שער לבן ולא מחיה - הרי זה טהור⁶⁶.

(62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. (63) ראה למעלה ה"א. (64) ומשמע שכהית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. (65) למטה מקרום ביצה. (66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, ש"כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום-טוב' שם פ"א מ"ג).

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות היו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שער לבן שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי שערות². וכמה יהיה ארכן? פרי שהיה נטלות בדוגג³. היתה אחת ארפה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחורה ואחת לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה ונראית בשתיים, או שהיה עקרן משחיר⁴ וראשן מלבין⁵ - הרי זה טהור. היתה עקרן מלבין וראשן משחיר, אף על פי שהלבן כל שהוא - טמא.

(2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. (3) שאפשר יהיה לגוון במספרים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר ר' עובדא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכוף ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם

- 1 ד. אין שער לכן סימן טמאה עד שיהיה בגוף
2 הבהרת¹⁷. כיצד? בהרת ובתוכה שחין או מכה או
3 בזה או מחית השחין או מחית המכה, ושתי
4 שערות לבנות בתוך השחין או המכה או הבהק
5 שבתוך הנגע - אינן סימן טמאה¹⁸, והרי זו כבהרת
6 שאין בה שער לכן ויסיגר. אף על פי שבהרת
7 מקפת¹⁹ את השחין או את המכה או את מחיתן או
8 את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה
9 שחין או מכה או מחיתן או בהק מקיף את שתי
10 השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמאה²¹, והרי
11 הבהרת כבהרת שאין בה שער לכן ויסיגר.
- 12 (17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א.
שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב.
מכוה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין -
התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה.
בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכוה - כמו מכוות
השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א.
18 והמדובר כשהשחין או המכוה הם פחות מכגריס, שאם
הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת
כשיש בהם שיער לבן. 19 אין אנו רואים את השערות
כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה
אותם מכל צדדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא
טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה
מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר
וראוי לפשוין" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכוה
אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה.
20 והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית
שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת
חיצונית בצורת טבעת. 21 מפני שאין השערות שבבהרת
הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה
מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשוין מקיף אותה.
במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירוש,
השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.
- 12 ה. הלכו להן השחין²² והבהק והמכה שהקיפו את
13 השערות הלבנות או נסמכין להן או חולקין אותן,
14 ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת²³ בגופה²⁴ בסוף
15 השבוע הראשון או בסוף השבוע השני - הרי זה
16 מחלט; ואם לא הלכו להן - יפטרנו²⁵.
- 22 בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן.
23 כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו
וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. 24 בלי
הפסק שחין או מכוה בינו ובין הבהרת. 25 יטהרנו, כדין
כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר.
והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע
ראשון אין פוטרינן אותו אלא מסגירים אותו שנית.
- 17 ו. אין שער לכן²⁶ סימן טמאה עד שתקדים הבהרת
18 את השער הלבן; ונאמר: והיא הפכה שער לכן -
19 שתהפך אותה²⁷ הבהרת. אבל אם קדם שער לכן את

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספק שער לבן קדם, ספק בהרת קדמה הרי זה טמא... כו".

הרמב"ם פסק כדעת ה"מתיבתא דרקיעא", ובגמרא היא מחלוקת: "קאמיפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ח' סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עלמין", כל העולמות בביטול המציאות אליו ואין שייך שם ישות כנ"ל ולכן אמר טהור. גדולתו של רבה בר נחמני שהמשיך בעולם אור מבחינת "יחיד" – (יחיד בנגעים... כו") שאינו בגדר העולמות כלל, ולגבי בחינה זו אין העולמות תופסים מקום, לכן הכריעה סברתו של רבה בר נחמני את דעת המתניבתא דרקייעא כי המשיך בחינת יחיד גם בעולמות ובשכל שלהם. על-דרך הפס"ד של רב שכששאלוהו הטעם שתק כי לא היה שייך להסבר שכלי, אבל לא חזר בו מפסק זה.

בזה יובן מדוע הקב"ה אמר טהור פעם אחת, ורבה בר נחמני פעמיים, מכיון שמצד קוב"ה העולמות בטלים במציאות ואין בהם ישות, לכן "ספק" טהור. אבל לרבה בר נחמני שהמשיך מבחינת יחיד גם לשכל שבעולם הרי שלא רק מצד למעלה טהור אלא אף מצד למטה ובשכל שבעולם מובן שטהור.

(על פי לקו"ש חלק יב ע' 64)

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו': "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שיערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלמה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בשיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המחייב שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפורזת, אם המחייב מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחייב את הבהרת או בהרת למחייב, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחייב.

- א. אין המחייב² סימן טמאה עד שתהיה פְּעֻשָּׁה³
מְרֻבָּעָה⁴ או יָתֵר על זה. וְכֵמָּה שְׁעוּרָה? כְּדִי צְמִיחָת

ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתרי' כו' אמר טהור טהור". והתמיהה ברורה, הייתכן שמתניבתא דרקייעא יחלקו על הקב"ה, והיאך יעלה על הדעת שרבה בר נחמני הוא שיכריע בפלוגתא שבין הקב"ה ומתניבתא דרקייעא.

ויש לבאר בהקדים: כשאנו אומרים ש"הלכה כדברי המכריע" אין הפשט שהדעה השלישית היא כמו הראשונה או השניה, אלא שהיא כוללת את שתי הדעות ולכן הלכה כמותה. כך גם בענייננו, זה שאמר רבה בר נחמני טהור טהור הוא לא הסכמה ל"דעת" הקב"ה אלא שהיא דיעה נוספת הכוללת בתוכה את שתי הדעות.

קוב"ה ומתניבתא דרקייעא הם שתי דרגות באלוקות, קוב"ה הוא למעלה מהעולמות בחי' "סובב כל עלמין" ולכן נקרא בשם קודשא-בריך-הוא לפי שהוא קדוש ומובדל מעולמות. והאור המאיר במתניבתא דרקייעא הוא מבחינת האור שבערך העולמות בבחינת ממלא כל עלמין. זהו "ספק" הקב"ה אומר טהור וכולוהו מתיבתא דרקייעא אמרי טמא" כי ענין הטומאה בא מצד הישות ולכן טהרתה בטבילה – אותיות ביטול. כל ישות אינה באה לעולם אלא מתוך האפשרות של הנבראים להרגשת מציאותם. האור ה"ממלא כל עלמין" שמאיר במתניבתא דרקייעא הוא אור שיש לו שייכות לעולמות, וממילא יש בו נתינת מקום למציאות וישות, ולכן במקום הספק אמרו טמא. אבל בקודשא-בריך-הוא – "סובב כל עלמין" אין העולמות תופסים מקום ואין בו נתינת מקום לישות ומציאות. ולכן שם, ספק טהור.

אמנם ידוע שגם ל"סובב כל עלמין" יש איזושהי שייכות לעולמות, שהרי אנו אומרים "סובב כל עלמין" לשון המראה על שייכות לעולמות, כי אם היה לגמרי מובדל מהם לא היה שייך לומר עליו "סובב כל עלמין" כי אפילו אינו סובב להם. ומזה מובן שגם ביטול העולמות שמצד אור זה הגם שהוא "ביטול במציאות" אינו שולל לגמרי את מציאות העולמות, וישנה איזושהי מציאות הבטלה אליו. אבל למעלה מדרגה זו הוא עצמותו ומהותו שאינו בגדר עלמין כלל, וביטול העולמות מצד בחינה זו שולל לגמרי כל מציאות שלהם. לכן מבואר שלגבי עצמותו "לא שייך עליו מילת אחד" כי עניין "אחד" הוא שכולל הכל ז' רקיעים וארבע רוחות העולם (המרומזים במילה אחד) ולמעלה מזה הוא דרגת יחיד שאינו ביחס לעולמות כלל. ומעתה יובן מה שאמרו במתניבתא דרקייעא טמא, אף שידעו שהקב"ה אומר טהור, כי מצד מדרגתם והבנת שכלם מורגשת מציאות העולם שהיא הגורמת ישות וטומאה. אבל מצד קודשא-בריך-הוא שהוא "סובב כל

11) נגעים פ"א מ"ה. (12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). (13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. (14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחיתו. . . "או" מחיתתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). (16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוהק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה כשר כריא הוא (תוספות יום טוב) נגעים פ"ו מ"ו. (17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדיון שער לבן. ראה שם.

ד. המחיה סימן טמאה לעולם¹⁸, בין שקדמה מחיה את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה, לפי שלא נאמר בה 'והיה הפכה'¹⁹. זה שנאמר בתורה: והיה הפכה שער לבן ומחית כשר חי בשאת - אינו צריך לשניהן, לשער ולמחיה, אלא כל אחד מהן סימן טמאה; ולא נאמר שער לבן עם המחיה אלא לתן שיעור למחיה, שתהיה פדי לקבל שער לבן, שהוא שתי שערות.

18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה. . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. (19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידוע דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

ה. בהרת כגריס מצמצם²⁰ ובאמצעה מחיה פעדשה מצמצמת - הרי זה מחלט. נתמעטה הבהרת²¹ או שנתמעטה המחיה²² - טהור²³. וכן אם רבקה המחיה שבתוך בהרת זו - טהור; שאין הבהרת מטמאה במחיה עד שתהיה יתרה על המחיה ורחב שתי שערות מכל צד²⁴. היתה המחיה פחותה מפעדשה ורבקה המחיה עד שנעשית פעדשה - הרי זה מחלט²⁵. נתמעטה המחיה ממה שהיתה או שהלכה לה²⁶ - הרי זו כמות שהיתה²⁷, ואין כאן סימן טמאה.

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. (21) מבחור. (22) אחרי הסגר. (23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. (24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. (25) שהרי נולד סימן טומאה. (26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. (27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו

1 ארבע שערות⁵, שתיים ארף ושתיים רחב⁶. והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד⁷, והיא יתרה על המחיה רחב שתי שערות או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת - אינה סימן טמאה. היתה מפוזרת, כגון שהיה בשר חי פתודל במקום זה ובשר חי פתודל במקום אחר, אף על פי שהכל באמצע הבהרת - אין מצטרפין לכעדשה⁸, עד שהיה במקום אחד באמצע הבהרת פעדשה מרבע או יתר.

2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעשה"). נגעים פ"ד מ"ה. (4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שווים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. (5) משנה שם. (6) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשת ג ה"ז, שנינו: מה שיעור לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. (7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם) ט "ומחית בשר חי בשאת", וההקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות (תורת כהנים' שם ה"ט). (8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה. . . הרי אלו להקל".

ב. המחיה מטמאה בכל מראה⁹, בין שהיה מראה המחיה אדם או שחור או לבן. והוא שלא יהיה הלכן מארבע המראות שפארננו¹⁰.

9) משנה שם פ"ד, ב. (10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אין המחיה¹¹ סימן טמאה עד שתהיה בגופה של בהרת. פיצד? בהרת שהיתה¹² באמצע¹³ שחין או מכנה או מחיה¹⁴ או בהק, והמחיה בתוך השחין או בתוך המכנה או בתוך מחיתו או בתוך הבהק, אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת - אינה סימן טמאה, מפני שהיא בתוך השחין או המכנה או בתוך הבהק או מחיתו. וכן אם הקיף השחין או מחיתו והמכנה את מחיתו¹⁵ והבהק את המחיה¹⁶, או שנסמך אחד מהן למחיה מצדה, או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה, והרי זו כבהרת שאין בה סימן ויסגיר. הלכו להן השחין או המכנה או הבהק שהיו תחת המחיה או שהיו בצדה או שהיו מקיפין אותה או שהיו נכנסין לתוכה, ונמצאת המחיה לבה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט; אם לא הלכו להן - יפטר¹⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגרים מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [נאולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיין שם וצריך עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. (36) האף. (37) ראש אבר הזכרות. (38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). (39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

ט. וְכָל רֹאשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלּוּ שֶׁהֵיּה מְקוֹמָן יוֹשֵׁב כְּגָרִים - מְטַמְּאִין בְּנִגְעִים; אָבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרֹב כְּרִית בְּגֵי אָדָם - טְהוֹרִין. בִּיצֵד? בִּהְרֵת כְּגָרִים בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפֵעַת אֵילָף וְאֵילָף - טְהוֹר; שְׁנָאֵמֵר: וְרָאֵהוּ הִפְהֵן - עַד שֶׁיִּרְאֶהוּ כְּלוֹ כְּאֶחָת.

(40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחייה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְּמֵא בְּכָל שֶׁהוּא². וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַפְּשִׁיּוֹן מֵאַחַת מִמְּרֹאוֹת הַנִּגְעִים³; אָבָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מִרְּאֵה בִּהָק - אֵינוֹ פְּשִׁיּוֹן. וְאִין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁיִּפְשֵׁה חוּץ לְנֶגַע⁴; אָבָל אִם פְּשָׂה לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה. בִּיצֵד? בִּהְרֵת וּבִתְכֹכָה בְּשָׂר חַי פְּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה וְהִסְגִּירָה, וּבִסְוֹף הַשָּׁבוּעַ נִתְמַעֵטָה הַמְּחִיָּה מִמָּה שֶׁהִיָּתְה⁵ אוֹ שֶׁחֲלָף הַבְּשָׂר הַחַי כְּלוֹ - אֵין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׁאֵין הַבְּהֵרֶת פּוֹשָׂה לְתוֹכָה אֲלָא חוּצָה לָהּ.

(2) נגעים פ"ד מ"א. (3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב הי"ד, שנינו: "המראות שהאדם (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. (5) והבהרת תפסה מקומה.

ב. אֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה אַחֵר הִסְגֵּר⁶; אָבָל אִם בָּא בַּתְּחִלָּה וְרָאֵה הִפְהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא פּוֹשָׂה וְהוֹלָף - אֵינוֹ מְחַלִּטוֹ, אֲלָא מְסַגִּירוֹ עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ וְיִרְאֶה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפסיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון

שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

ו. בִּהְרֵת²⁸ יִתְרָה מִכְּגָרִים וְבָהּ מְחִיָּה יִתְרָה מִכַּעֲדָשָׁה, וְרֹבּוֹ אוֹ שְׁנֵת־מַעֲטוֹ - טְמֵא; וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִתְמַעֵט בִּהְרֵת מִכְּגָרִים, וְלֹא תִתְמַעֵט הַמְּחִיָּה מִכַּעֲדָשָׁה, וְלֹא תִקְרַב הַמְּחִיָּה לְסוֹף הַבְּהֵרֶת בְּפָחוֹת מִכְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ²⁹.

(28) שם מ"ד. (29) בפרק זה.

ז. בִּהְרֵת³⁰ כְּגָרִים וּבְשָׂר חַי כַּעֲדָשָׁה אוֹ יִתֵּר מְקִיפָה מִבְּחוּץ, וּבִהְרֵת שְׁנִיָּה מִקְּפַת אֶת הַבְּשָׂר הַחַי - הָרִי הַבְּהֵרֶת הַפְּנִימִית לְהִסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן טְמֵאָה³¹, וּבִהְרֵת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שֶׁהָרִי הַמְּחִיָּה בְּאֶמְצָעָהּ. נִתְמַעֵט הַבְּשָׂר הַחַי שֶׁבִּינְיָה³³ אוֹ שֶׁחֲלָף כְּלוֹ, בֵּין שֶׁהֵיּה מִתְמַעֵט וְכָלָה מִבְּפָנִים בֵּין שֶׁהֵיּה מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שֶׁתִּיָּהֵן כְּבִהְרֵת אַחַת שְׁאֵין בָּהּ סִימָן טְמֵאָה³⁴.

(30) שם מ"ה. (31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. (32) כתנא קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. (33) ונשאר פחות מכעדשה. (34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

ח. בִּהְרֵת שֶׁהִיָּתְה בְּרֹאשׁ אֵיבָר³⁵ מִן הָאֵיבָרִים, וְהַמְּחִיָּה בְּאֶמְצָע הַבְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה. מִפְּנֵי שֶׁהַמְּחִיָּה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאֵן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאֵן, וְנִמְצָא בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ הִפְהֵן - שֶׁיִּהְיֶה רוֹאֵה הַנֶּגַע כְּלוֹ כְּאֶחָת. וְאֵלּוּ הֵן רֹאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינָם מְטַמְּאִין בְּמְחִיָּה: רֹאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדִים וְרִגְלִים, וְרֹאשֵׁי אֲזֻנִּים, וְרֹאשׁ הַחֲטָם³⁶, וְרֹאשׁ הָעֲטָרָה³⁷, וְרֹאשֵׁי דִדִּין שֶׁל אִשָּׁה. אָבָל רֹאשֵׁי דִדִּין שֶׁל אִישׁ וְהִיבֵלֶת וְהִדְלִדוּלִין³⁸ מְטַמְּאִין בְּמְחִיָּה³⁹.

(35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת

בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כתחמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה בההרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הההרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". (30) אחרי ההסגר. (31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה רמב"ד וסוף משנה).

- ו. בהרת כגריס³⁵ ופשטה כגריס³⁶, ונולד³⁷ בפשיון³⁸ מתיה או שער לבן, והלכה לה האום - תראה³⁹ בתחלה⁴⁰. היתה בו בהרת כגריס והסגירו, בסוף השבוע והרי היא כסלע⁴¹, ספק שהיא היא⁴² ספק שהיא אחרת⁴³ באה תחתיה - הרי זה טמא⁴⁴.

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והחלט. (37) אחרי שפשטה והחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיון כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, ש'ירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהן?" ומתפלל למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא

ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

- ג. אין בההרת⁷ פושה לתוף השחין ולא לתוף המכה, ולא לתוף מחית השחין⁸ ולא לתוף מחית המכה, ולא לראש ולא לזקן אף על פי שנקרחו והלף השער מהן; שנאמר: ואם פשה תפשה המספחת בעור⁹. אבל בהרת שפשטה לתוף הבהק - הרי זה פשיון¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פטר שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

- ד. השחין¹¹ והמכה והבהק ומחית השחין ומחית המכה שחן חולקין בין האום לפשיון¹² - אינו סימן טמא. הסגירו¹³ והלכו להן עד שנמצא¹⁴ הפשיון סמוך לאום - הרי זה מחלט.

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בההרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

- ה. בהרת כגריס¹⁵ ופשטה¹⁶ כחצי גריס ועוד¹⁷, והלף מן האום¹⁸ כחצי גריס¹⁹, אף על פי שהנותר מן האום עם הפשיון יתר מכגריס - [הרי] זה טהור²⁰. היתה כגריס ופשטה כגריס ועוד²¹, והלכה לה האום²² - תראה בתחלה²³ ויסגיר שבוע אחר שבוע²⁴. היתה בו בהרת והסגירו, והלכה בההרת²⁵ בסוף ימי הסגר²⁶, וחזרה בהרת במקומה²⁷ כמות שהיתה²⁸ - הרי הוא כמו שהיתה²⁹. נתמעטה [בתוף ימי הסגר] ופשטה וחזרה כמות שהיתה³⁰, או שפשטה³¹ ונתמעט הפשיון וחזרה³² כמות שהיתה - הרי זה יסגיר³³ או יפטור³⁴.

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר מחצי גריס. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה'ועוד'. (20) כחכמים, שם. ונימוק: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשטה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמתהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל

כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתייהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם ניםוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם "יכין" אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער נגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

- 22 יא. בַּהֲרַת⁶² וּבִה מַחִיָּה וּפְשִׁיּוֹן⁶³: הִלְכָּה הַמַּחִיָּה -
- 23 טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיּוֹן; הִלָּךְ הַפְּשִׁיּוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי
- 24 הַמַּחִיָּה. וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן וּבְפִשְׁיוֹן. הִחֲלִיטוּ⁶⁴ בְּשֹׁעַר
- 25 לָבָן וְהִלָּךְ הַשֹּׁעַר וְחִזְרוּ בּוֹ שֹׁעַר לָבָן אֲחֵר אוֹ שְׁנוּלָדָה
- 26 לוֹ מַחִיָּה אוֹ פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהִחֲלִיטוּ בְּמַחִיָּה וְהִלָּכָה
- 27 הַמַּחִיָּה וְנוּלָדָה לוֹ מַחִיָּה אַחֶרֶת אוֹ שֹׁעַר לָבָן אוֹ
- 28 פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהִחֲלִיטוּ בְּפִשְׁיוֹן וְהִלָּךְ הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזְרוּ בּוֹ
- 29 פְּשִׁיּוֹן אַחֵר אוֹ שְׁנוּלָדָה בָּהּ מַחִיָּה אוֹ שֹׁעַר לָבָן -
- 30 הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ פְּמוֹת שְׁהִיָּה⁶⁵. אַחַד הַטָּמֵא
- 31 שֶׁהִחֲלִט בְּתַחֲלָה⁶⁶ אוֹ שֶׁהִחֲלִט בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן
- 32 אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי⁶⁷ אוֹ אַחֵר הַפְּטוּר⁶⁸, הוֹאִיל
- 33 וְהִחֲלִט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בּוֹ
- 34 סִימָן טָמֵא, לֹא סִימָן הִחֲלִט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֵר⁷⁰.

(62) שם מ"ז. (63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). (64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. (65) ואינה זקוקה להערכת כהן. (66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. (67) ע"י אחד מסימני הטומאה. (68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69) מחיה ושער לבן. (70) פשיון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרכת השחין ודיניהם,

או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

- 1 ז. בַּהֲרַת כְּגָרִיס⁴³ וְחוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בּוֹ
- 2 רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֻקָּקָה⁴⁵ לְשֹׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן⁴⁶,
- 3 אָבֵל לֹא לְמַחִיָּה⁴⁷; שְׁאִין הַמַּחִיָּה סִימָן טָמֵא עַד
- 4 שְׁתֵּקִיף אוֹתָהּ הַבַּהֲרַת וְיִהְיֶה בֵּין סוֹף הַמַּחִיָּה וְסוֹף
- 5 הַבַּהֲרַת רֹחֵב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הָיוּ שְׁתֵּי בַּהֲרוֹת
- 6 וְחוּט יוֹצֵא מִזּו לְזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת -
- 7 מְצָרְפִן, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצָרְפִן⁴⁸ הַסְּגִירוֹ שְׁבוּעַ אַחֵר
- 8 שְׁבוּעַ, וְלֹא נוֹלָד לוֹ סִימָן טָמֵא וּפְטוּר, וְלֹא אַחֵר הַפְּטוּר
- 9 פָּשָׁה הִנֵּגַע כָּל שְׁהוּא, הָרִי זֶה מִחֲלָט.

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

- 10 ח. בַּהֲרַת שְׁטֵהֲרָה⁴⁹ מִתּוֹךְ הַסְּגִירוֹ⁵⁰ אוֹ מִתּוֹךְ הִחֲלָט,
- 11 שֶׁהִלְכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי טָמֵא⁵¹ - אֵין מִסְּגִירִין בָּהּ
- 12 לְעוֹלָם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

- 13 ט. בַּהֲרַת⁵³ שְׁכַנְסָה אַחֵר הַפְּטוּר⁵⁴ וּפְשִׁתָּה לְכִמּוֹת
- 14 שְׁהִיָּה⁵⁵, אוֹ שֶׁפְּשִׁתָּה וְחִזְרָה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה - הָרִי
- 15 הוּא בְּטִהֲרָתוֹ⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשטה, הרי זה פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

- 16 י. בַּהֲרַת⁵⁷ כְּגָרִיס וּבִה מַחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה⁵⁸ וּשְׁעַר לָבָן
- 17 בְּתוֹךְ הַמַּחִיָּה וְהִחֲלִיטוּ⁵⁹, וְלֹא אַחֵר הִחֲלָט הִלָּכָה
- 18 הַמַּחִיָּה⁶⁰ - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן⁶¹; הִלָּךְ הַשֹּׁעַר לָבָן
- 19 - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה. הָיָה הַשֹּׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַבַּהֲרַת
- 20 וְהִלָּךְ לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחִיָּה; הִלָּכָה הַמַּחִיָּה -
- 21 טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי בבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתייהן שנויות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה

"שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13) אבל מחייה אינה סימן טומאה. (14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. (15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. (16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין¹⁷ זה עם זה. 31
לפיכך חלקן הפתוח, לומר שאין מצטרפין זה עם 32
זה. ואין פושין זה לזה, ואין פושין לעור הבשר, 33
ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. כיצד? הנה 34
שחין בצד המכה ובהרת כגריס בשתייה¹⁸ - הרי 35
זה טהור. היתה באחת מהן ופשטה לשניה או 36
שפשטה לעור הבשר - טהור¹⁹. היתה בהרת בעור 37
הבשר ופשטה לאחת מהן - אינו פושין. הנה בתוך 38
כפו צרבת שחין כגריס²⁰ ובה בהרת כגריס²¹ - 39
יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לבן²² ולא 40
לפשוין, שמא יולד לו שחין אחר בצדה ותפשטה 41
לתוכו. 42

(17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. (18) בשניהם יחד. (19) והפשוין מטמא רק אם פשה במקום אותה המחיה עצמה. (20) מצומצם. (21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשוין, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22) אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכה - בטלה מכה את השחין²³; 43
ומכה שנעשת שחין - בטל שחין המכה. אם אין 44
ידוע אם שחין היה אם מכה - אין בכך כלום²⁴; 45
ששניהם סימן אחד וטמאה אחת, ולא חלקן הפתוח 46
אלא לומר שאין מצטרפין. 47

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף השבוע נעשה 48
עור הבשר²⁵, או שהסגירו בעור הבשר ובסוף 49
השבוע נעשת שחין - נראה בתחילה²⁶. 50

(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מי שנשר²⁷ כל שער ראשו, בין מחמת חלי²⁸ בין 51

ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשת שחין, ואי זה קרח גיבית ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.

א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו ונפשט העור 1
מחמת המכה: אם היתה המכה מחמת האש, כגון 2
שנכוה בנחלת או ברמץ או בברזל או באבן שלבנו 3
באש³ וכיוצא בהן - הרי זו נקראת מכה; ואם 4
היתה המכה⁴ שלא מחמת האש, בין שלקה באבן 5
או בעץ וכיוצא בהן בין שהיתה המכה מחמת חלי 6
הגוף, כגון גרב או חזית⁵ שהפסיד העור, או 7
שחפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו 8
העור - הרי זה נקרא שחין. 9

(2) אפר חס. (3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. (4) בכתב-יד תימן: "המכה". (5) מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לבן שפוד⁶ והכה בו⁷: אם היה ראשו (מברז) 10
[פדור] - הרי זו מכה, ואם היה ראשו חד⁸ - הרי 11
זו ספק⁹ אם היא מכה או שחין. לכה במי טבריא 12
או בגפת¹⁰ וכיוצא בהן - הרי זה שחין. 13

(6) כעין רומח. (7) מכת דקירה. (8) לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. (9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבוה" כלומר, הפצע מחודד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. (10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנשחטו להוציא שמנם.

ג. השחין והמכה כל זמן שהן מפות טריות הן 14
נקראין מורדין, ואין מטמאין בנגעים כלל. חיו 15
השחין והמכה ונתרפאו רפוי גמור, אף על פי 16
שהמקום צלקת ואינה דומה לשאר העור - הרי הן 17
בעור הבשר לכל דבר, ומתטמאין בשלשה סימנים¹¹ 18
ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו. 19

(11) פשוין, שיער לבן ומחייה.

ד. התחילו¹² השחין והמכה לחיות ולהתרפאות 20
ונעשית עליהן קלפה קלפת השום - זו היא צרבת 21
השחין האמורה בתורה ומחית המכה האמורה שם, 22
ומטמאות בשני סימנים: בשער לבן או בפשוין¹³, 23
ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד¹⁴. כיצד? בהרת¹⁵ 24
שהיתה בצרבת השחין או במחית המכה: אם היה 25
בה שער לבן - יחליט; לא היה בה שער לבן - 26
יסגיר שבוע אחד. ויראה בסוף השבוע: אם נולד 27
בה שער או פשטה - יחליט; ואם לא נולד בה כלום 28
- יפטר. פשטה לאחר הפטור או נולד בה שער לבן 29
- יחליט¹⁶. 30

(12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו:

שחין או מכּה - מטמאין בשחין וכמכה שבעור
הבשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר
לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לבן. הראש
והזקן קדם שיצמח בהן השער ועדין לא העלו שער
מעולם³⁶, וכן הדלדולין שבראש ושפזקן - הרי הן
בעור הבשר ומתטמאין בשלשה סימנין³⁷ ושני
שבועות. וכן זקן האשה והסרס³⁸ עד שלא העלו
שער - הרי הן בעור הבשר; ואם העלו שער - הרי
הן פזקן האיש, שמתטמא בנתקין כמו שיתבאר,
ואינו מתטמא בפּהרת.

(36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו
שערות ראשו. (37) פשיין, מחייה ושיער לבן.
(38) הסנור.

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

פרק ששי

(1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם,
גוי שהיתה בו בהרת והתגיר או בעובר, נולד בקמט ונגלה
ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספקים טהור.

א. אלו מקומות² באדם שאין מתטמאין בבהרת:
תוף העין, ותוף האוזן, ותוף החטם, ותוף הפה,
והקמטים שבפזקן, והקמטים שבצואר, ותחת הדד,
ובית השחי³, וכף הרגל⁴, והצפרן, והראש והזקן
שיש בהן שער, והשחין והמכה המורדין⁵. כל אלו
המקומות אין מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין
בנגעים, ולא הנגע פושט לתוכן, ואין מתטמאין
משום מחיה, ואין מעקבין את ההופף פלו לכן⁶.
שנאמר: בעור בשרו, וכל אלו אינו עור גלוי, אלא
מהן שאינו עור⁷ ומהן שהוא עור והוא מכסה ואינו
גלוי⁸. ואדם השפּתים נדון בבית הסתרים⁹ ואינו
מתטמא בנגעים.

(2) משנה נגעים פ"ו, ח. (3) תחת הזרוע, במקום שהיא
מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב.
אבל לא שאר העקב הנמשך לפנים, מחוץ לעצם הרגל.
(5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים
החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם
פרחה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור
(לקמן פ"ה ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא
במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפורן,
וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה),
אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר
חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו".
(8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא
שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה
כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

ב. הראש והזקן שגשג כל שערן, והשחין והמכה

מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל
דברים המשריין את השער או סך דברים שהשיריו
שערו, אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל
ואבד כל שער ראשו עתה - הרי זה נקרא קרח או
גבח. אם נשר שערו מן הקדקד²⁹ ולמטה שופע
לאחור ועד פקה של צנאר³⁰ - נקרא קרח; ואם נשר
מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד פנגד פדחתו³¹ -
נקרא גבח.

(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף
הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב
בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק
שלאחריו כתוב: "גבח הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים
נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת
והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן,
ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה.
(28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו:
יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא
בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי
שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה
ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שיער,
מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד
לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא -
כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת
וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש.
(30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו.

ט. הקרחת והגבחת מטמאות³² בשני סימנין:
במחיה ובפשיין, ויש בהן הסגר שני שבועות;
שנאמר בהן: כמראה צרעת עור בשר³³. ולפי שאין
בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן³⁴.
וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשני שבועות? שאם
היתה בהרת בקרחתו או בגבחתו והיתה בה מחיה
- יחליט; לא היתה בה מחיה - יסגיר. ויראה בסוף
השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשיין - יחליט;
לא נולד בה כלום - יסגיר שבוע שני. פשט או
שנולד בה מחיה - יחליט; לא נולד בה כלום -
יפטר. ואם פשט או נולד בה מחיה לאחר הפטור
- יחליט³⁵.

(32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדינן כעור בשר.
(34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש
בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור
למעלה בנגעי עור בשר.

י. הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו;
שנאמר: בקרחתו או בגבחתו - מלמד שהן שמים.
ואין פושט מזה לזה ולא לשאר עור הבשר, ולא
בהרת עור הבשר פושט לתוכן.

יא. הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן

ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי (אות תטו). (17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

ה. כל ספק²⁰ נגעים, חוץ משני ספקות שמינינו²⁷ כפר²¹, טהור עד שלא נזקק לטמאה²²; אבל משנזקק לטמאה - ספקו טמא²³. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובה פסלע, והסגירן, ובסוף השבוע היה בזה כסלע ובה פסלע ואין ידוע באיזה מהן פשתה²⁴, בין בשני אנשים בין באיש אחד²⁵ - הרי זה טהור. שאף על פי שודאי פשה הנגע בזה²⁶, הואיל ואינו ידוע אי זו היא הבהרת שפשתה - הרי זה טהור, עד שידע באי זה נגע טמא²⁷.

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (23) שם משנה ד', וה' (24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: 'וטמא אותו' (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

ו. משנזקק²⁸ לטמאה - ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובה פסלע, והסגירם, בסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובה פסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות כסלע, שהרי הלך הפשוט³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאין³², עד שחזרו שניהן להיות כגריס. וזהו שאמר: משנזקק לטמאה - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לכן שקדם את הבהרת³³ ושער לכן שהפכתו הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק לו³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן טמאה או השער האחר.

(28) משנה שם. (29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. (30) כולו. (31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. (32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: 'וטיהרו' - את הוודאי הוא מטהר, ואינו

1 שהעלו צרבת - מטמאין בבהרת, כמו שבארנו¹⁰,
2 ואין מצטרפין זה עם זה, ואין נגע עור הבשר
3 פושה לתוכם, ואין מטמאים משום מחיה, אבל
4 מעכבין את ההופך פלו לכן¹¹.

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

5 ג. בהרת¹² הסמוכה לראש או לעין או לאזן וכיוצא
6 בהן או לשחין או למכה - טהורה; שנאמר: וראה
7 הפה את הנגע בעור הבשר - שהיה כל שחוצה
8 לנגע בעור הבשר וראוי לפשוט.

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא-קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר כדבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

9 ד. אלו בהרות¹³ טהורות: עובד פוכבים שהיתה בו
10 בהרת ונתגיר¹⁴, היתה בעפר¹⁵ ונולד, בקמט ונגלה,
11 בראש ובזקן פשה בהן שער ונקרחו ונשר כל
12 השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמכה
13 פשה מורדין והעלו צרבת - הרי אלו טהורות. וכן
14 אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שיעלו שער
15 מעולם והעלו שער והלך השער, או שהיתה הבהרת
16 בעור ונעשה מקומה שחין או מכה וחיו והרי הן
17 כעור הבשר, אף על פי שתחתלה וסופה טמאין,
18 הואיל והיתה טהורה בינתים - הרי זו טהורה¹⁶.
19 נשתנו מראיהן, בין שהעיו¹⁷ או שפחו - יראה
20 בתחלה¹⁸. כיצד? עובד פוכבים שהיתה בו בהרת
21 כקרום ביצה¹⁹ ולאחר שנתגיר נעשית פשלג, או
22 שהיתה פשלג ולאחר שנתגיר נעשית כקרום ביצה
23 - תראה בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה,
24 ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו: אם
25 נשתנה מראה אותן הבהרות - יראו בתחלה, ואם
26 לאו - טהורות.

(13) משנה שם פ"ז, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשארו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ב סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת רט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְנִפְטָר, וְלֹאֲחֵר הַפֶּטָּוּר פְּרָחָה הַצִּרְעָת בְּכָלּוֹ - הָרִי
14 זֶה טָמֵא מִחֻלָּט.

(2) משנה, נגעים פ"ח, א. (3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. (4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. (5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. (6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. (7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

15 ב. הַבֹּא בַתְּחִלָּה⁸ וְהוּא פָּלֹ הַפֶּךָ לָבֵן: אִם הָיְתָה בּוֹ
16 מַחֲיָה אוֹ שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת לְבָנוֹת - מִחֻלִּיטִין אוֹתוֹ; אִם
17 אֵין שָׁם סִימָן טָמֵאָה - מִסְּגִירִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן.
18 נִוְלַד לוֹ שַׁעַר לָבֵן אוֹ מַחֲיָה - מִחֻלִּיטִין; לֹא נִוְלַד בּוֹ
19 כָּלּוֹם - מִסְּגִירִין שְׁבוּעַ שֵׁנִי. לֹא נִוְלַד לוֹ סִימָן טָמֵאָה
20 - הָרִי זֶה טָהוֹר. שְׂדִין בִּהְרֹת זֶה הַגְּדוּלָּה כְּדִין
21 הַקְּטָנָה. הַחֻלִּיטִין בְּשַׁעַר לָבֵן שְׁנוֹלַד בּוֹ וְהַשְּׁחִירוֹ
22 שְׁתִּיחֶן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, הַקְּצִירוֹ שְׁתִּיחֶן אוֹ אֶחָת מֵהֶן,
23 נִסְמָךְ הַשְּׁחִין לְשְׁתִּיחֶן אוֹ לְאֶחָת מֵהֶן, הַקִּיף הַשְּׁחִין
24 אֶת שְׁתִּיחֶן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, אוֹ שִׁחֲלָקֵן הַשְּׁחִין וּמַחֲיָת
25 הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹה וּמַחֲיָת הַמְּכֹה וְהַבִּחֶק - הָרִי זֶה
26 טָהוֹר¹⁰. נִוְלַד לוֹ שַׁעַר לָבֵן אַחֵר אוֹ מַחֲיָה - הָרִי זֶה
27 טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁבֹא פָּלֹ לָבֵן בַּתְּחִלָּה¹¹. אַחֵר שִׁפְרָחָה
28 הַצִּרְעָת בְּכָלּוֹ כְּאֶחָת וְאַחֲדָה¹² שִׁפְשָׁתָה וּפְרָחָה מְעַט
29 מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין פָּלֹ, אִם מִתּוֹף הַסֵּגֶר אוֹ מִתּוֹף
30 הַחֻלָּט - טָהוֹר¹³, וְאִם אַחֵר הַפֶּטָּוּר - טָמֵא¹⁴, וְאִם
31 בַּתְּחִלָּה - נִסְגִּירִין¹⁵. אַחֵד שְׁהָיָה פָּלֹ מִרְאֵה אַחֵד אוֹ
32 שְׁהָיָה פָּלֹ לָבֵן בְּאַרְבַּע הַמִּרְאוֹת שֶׁבִּלְבָן וּבְאַרְבַּע שֶׁל
33 פְּתוֹף¹⁶ - הַפֶּל מִצְטַרְפִּין¹⁷, בֵּין לְטָהוֹר בֵּין לְטָמֵא,
34 כְּמֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.

(8) שם מ"ז. (9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). (10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). (11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. (12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כתי' תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחד... ואחר. (13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפוחה כולה כאחת, פוחה ותוחרת פוחה ותוחרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח." "תוחרת" היינו מפסיקה את הפריחה (חפץ חיים). (14) נתבאר בהלכה א. (15) ואינו טמא, שהפשיין מטמא אחר הסגר בלבד. (16) אדמומית מעורבת בלבן. (17) נגעים פ"א מ"ג.

35 ג. הָיְתָה בּוֹ¹⁸ בִּהְרֹת כְּגָרִיס וּבָה מַחֲיָה פְּעֻדָּשָׁה
36 וְהַחֻלָּט בְּמַחֲיָה, וּפְרָחָה הַצִּרְעָת בְּכָלּוֹ¹⁹ וְאַחֵר כֶּף
37 הִלְכָה הַמַּחֲיָה²⁰, אוֹ שֶׁהִלְכָה הַמַּחֲיָה תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף

מטהר את הספק. (33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. (34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו בבהרת. (35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. (36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיין. (38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו יודע איזו נשרו. (39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שיערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו יודע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [נאפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שיערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

1 ז. מִי שֶׁבֹא⁴⁰ אֶצֶל כֹּהֵן וְרָאָהוּ שִׁצְרִיף הַסֵּגֶר אוֹ
2 שֶׁהוּא פֶטָוּר, וְעַד שֶׁלֹא הִסְגִּירוֹ אוֹ פֶטָוּר נִוְלַד לוֹ
3 סִימָנִי טָמֵאָה - הָרִי זֶה יַחֲלִיט. וְכֵן אִם רָאָהוּ שֵׁשׁ
4 בּוֹ סִימָנִי טָמֵאָה וְקִדְּם שִׁיחֲלִיטוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ 'טָמֵא
5 אַתָּה' הִלְכוּ לֵהֵן סִימָנִי טָמֵאָה: אִם הָיָה בַתְּחִלָּה אוֹ
6 בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן - נִסְגִּירוֹ⁴¹, וְאִם הָיָה בְּסוֹף שְׁבוּעַ
7 שֵׁנִי אוֹ לְאַחֵר הַפֶּטָּוּר - יִפְטָר אוֹתוֹ.

(40) משנה נגעים פ"ז, ג. (41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שניהם, אם פרחה הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

8 א. מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בִּהְרֹת וְהַחֻלָּט בְּאַחַד מִסִּימָנֵי
9 טָמֵאָה, בֵּין בַּתְּחִלָּה³ בֵּין אַחֵר הַסֵּגֶר⁴, אוֹ שֶׁהִסְגִּר,
10 וְאַחֵר כֶּף⁵ פְּרָחָה הַצִּרְעָת בְּכָלּוֹ וְנִהְפָּךְ לָבֵן, בֵּין
11 שֶׁנִּהְפָּךְ מִתּוֹף הַסֵּגֶר⁶ בֵּין מִתּוֹף הַחֻלָּט - הָרִי זֶה
12 טָהוֹר. אֲבָל אִם הִסְגִּר וְלֹא נִוְלַד לוֹ סִימָן טָמֵאָה

לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור". (34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוחק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוחק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוחק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוחק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוחק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. פל טמא שפירחה הצרעת בכליו³⁵ - טהור, נתגלה²⁹ ממנו כעדשה בשור חי - נטמא. חזר ונתפסה הצרעת - טהור, חזר ונתגלה - נטמא, אפלו מאה פעמים³⁶. התחיל³⁷ הבשר החי להתגלות והרי הוא מוסיף והולך והצרעת מתמעטת - הרי זה בטמאתו עד שתתמעט הפהרת מפגרים.³⁴

(35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. (36) שם מ"ד. (37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. פל הראוי³⁸ לטמא בנגע הפהרת³⁹ - מעכב ההופך פלו לבין⁴⁰, וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הפהרת - אינו מעכב. כיצד? פירחה בכלו אכל לא בראש ובזקן, בשחין ובמקנה המורדין, או שנשאר פחות מכעדשה⁴¹ בשור חי סמוך לשחין ולמקנה המורדין ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש והזקן ונזקחו, וכן אם חיו השחין והמקנה והעלו צרבת⁴² - הרי זה טמא⁴³ עד שתפרח הצרעת בהן, שהרי הן ראויין לבהרת⁴⁴. היו בה שתי פהרות⁴⁵, אחת יש בה סימן טמא ואחת טהורה, ופירחה הטהורה לטמאה⁴⁶ ואחר כך פירחה בכלו - הרי זה טהור, מפני שהיה מחלט בטמאה⁴⁷, אף על פי שהטהורה היא שפירחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת בשפתו העליונה ואחת בשפתו התחתונה, או בשתי אצבעותיו או בשני ירכי עיניו, וכשהן נדבקין זה לזה נראין שתי הפהרות כבהרת אחת⁴⁸, הואיל ופירחה בכליו⁴⁹ - טהור.⁵¹

(38) שם מ"ה. (39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. (40) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

1 פירחה בכליו²¹ - הרי זה טהור²², ואפלו נולד לו שער לבן²³. נולדה בו מחיה - טמא; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי יטמא. והוא שתהיה כעדשה מרבעת²⁴ או יתר. היתה בו פהרת ובה שער לבן והחלט בשער לבן, ואחר כך פירחה בכלו, אף על פי ששער לבן במקומו עומד - טהור; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי יטמא - במחיה מתטמא זה שנהפך פלו לבן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו מטמא בשער לבן²⁵. החליטו בפשוין ואחר כך פשטה ופירחה בכלו - טהור. ואם נראית בו מחיה - טמא.¹¹

(18) שם פ"ח מ"ב. (19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. (20) פשתה הצרעת לתוכה. (21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22) שהרי נהפך בזמן טומאה. (23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיעור לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. (25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיעור לבן עצמו.

ד. אף ראשי איברים שאינן מטמאין משום מחיה²⁶ שבתוך הפהרת, מטמאין ומעכבין את הנהפך פלו לבן²⁷. כיצד? מחלט או מסגר שהלבין פלו בצרעת חוץ מכעדשה²⁸ בשור חי אפלו בראש אצבעו או בראש חטמו וכיוצא בהן - הרי הוא בטמאתו. וכן זה שנהפך פלו לבן וטהר, אם חזר בו כעדשה בשור חי אפלו בראש אחד מן האיברים - הרי זה מחלט. נהפך פלו למראה צרעת חוץ מכעדשה, אפלו בראש אחד מן האיברים, שנהפך לבהק - הרי זה טמא מחלט²⁹; שנאמר: והנה כסתה הצרעת - לא הבהק³⁰. אפלו היתה מקצת העדשה בשור חי ומקצתה בהק - הרי זו סימן טמאה³¹. נהפך פלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו בשור כמראה הבהק³² - הרי זה טהור, עד שיראה בו כעדשה בשור חי; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי - לא בהק³³. חזר בו כעדשה מקצתה בשור חי ומקצתה בהק - אינו סימן טמאה³⁴ והרי הוא בטהרתו.²⁸

(26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. (27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29) שם פ"ח מ"ו. (30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. (31) כל בבא זו, החל מ'אפילו' אינה צריכה לגופה, שהרי

הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושם אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

- 1 ז. יִשְׁ50 מִרְאָה נִגְעוּ לִפְנֵי וְנִשְׁכַּר מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים
- 2 לְהִרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחַר, וַיֵּשׁ מִרְאָה וּמִפְסִיד. בִּיצֵד?
- 3 מִי שֶׁהָיָה מִחְלֹט וְהִלְכוּ לָהֶן סִימְנֵי טְמָאָה, וְלֹא
- 4 הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְנֵי עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכָלוֹ - טָהוֹר;
- 5 וְאִלּוּ קִדְּם וְהִרְאָה לִפְנֵי וּפְטָרוֹ קִדְּם שִׁיִּהְפֹךְ וְנִהְפֹךְ
- 6 אַחֲרֵי הַפְּטוּר - הָיָה מִחְלֹט, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ51. הִיָּתָה בּוֹ
- 7 בְּהֵרֶת וְאֵין בָּהּ כְּלוֹם52, וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לִפְנֵי
- 8 עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא וְצָרִיף הִסְגֵּר; וְאִלּוּ
- 9 קִדְּם וְהִרְאָה לִפְנֵי וְהִסְגִּירוֹ קִדְּם שִׁיִּהְפֹךְ וְנִהְפֹךְ
- 10 מִתּוֹךְ הִסְגֵּר - הָיָה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ53.

(50) שם מ"י. (51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה. (53) שם.

(41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעושה: ב. פחות מכעושה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קריית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי עדשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחה מטמאה לטהורה ('קריית ספר') ומשנה אחרונה. ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). (47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). (48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ו'י"ב סיון תשע"ט

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

- 28 הַמְצָוָה הָרַמָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּדִין מִקָּח
- 29 וּמִמְכָּר, כְּלוֹמֵר: הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
- 30 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכָבֵד לְמַדּוֹ עַל אִפְן (קנין) זֶה
- 31 מִמַּה-שֶּׁאֱמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וְגו'"
- 32 (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דָּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד
- 33 לְיָד, כְּלוֹמֵר הַמְּשִׁיכָה". וְכָבֵד נִתְבָּרַר, שֶׁדָּבָר תּוֹרָה מַעוֹת
- 34 קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּשַׁלְטִין אֲלָא תַּקְנַת חֻקִּים: וְכֵן
- 35 הַמְּסִירָה וְהַגְבָּהָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:). כְּדָרְךָ
- 36 שֶׁתִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין
- 37 (שה"משיכה" לרשותו מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
- 38 נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — תַּקְנָה,
- 39 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ: אֲכָל שֶׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנוֹת
- 40 הַשְּׂרָקָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוֹמֵר שֶׁטֶר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
- 41 לַפְּסוּקִים. וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוֹמֵר: יָדִיעַת
- 42 הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
- 43 מִקְדוּשֵׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
- 44 ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' (מבבא) בְּתָרָא.

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

- 11 הַמְצָוָה הָרַמָּה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּדִין מִקָּח
- 12 וּמִמְכָּר, כְּלוֹמֵר: הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
- 13 בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכָבֵד לְמַדּוֹ עַל אִפְן (קנין) זֶה
- 14 מִמַּה-שֶּׁאֱמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וְגו'"
- 15 (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דָּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד
- 16 לְיָד, כְּלוֹמֵר הַמְּשִׁיכָה". וְכָבֵד נִתְבָּרַר, שֶׁדָּבָר תּוֹרָה מַעוֹת
- 17 קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּשַׁלְטִין אֲלָא תַּקְנַת חֻקִּים: וְכֵן
- 18 הַמְּסִירָה וְהַגְבָּהָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:). כְּדָרְךָ
- 19 שֶׁתִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין
- 20 (שה"משיכה" לרשותו מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
- 21 נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — תַּקְנָה,
- 22 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ: אֲכָל שֶׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנוֹת
- 23 הַשְּׂרָקָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוֹמֵר שֶׁטֶר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
- 24 לַפְּסוּקִים. וְכָבֵד נִתְבָּאֵרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוֹמֵר: יָדִיעַת
- 25 הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
- 26 מִקְדוּשֵׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
- 27 ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' (מבבא) בְּתָרָא.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

מג), ולא נעבידנו אלא כשיכריחנו הצורך לעשות אותה 39
עבודה אז נטיל אותה עליו. ולשון ספרא (פרשת בהר): 40
"לא תרדה בו בפרך — שלא תאמר לו החם את-הכוס 41
הזה והוא אינו צריך לו", וכן כל-הדומה לזה. ואמנם 42
הביאו משל מן-הקלה ביותר שבמלאכות והפשוטה 43
שבהן, ואף-על-פי-כן אינו מתר אלא בשעת הצורך. 44
המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד 45
עברי בעבודות שיש בהן זלזול גדול והשפלה, שבכמותן 46
עובד עבד כנעני, והוא אמרו יתעלה: "לא תעבד בו 47
עבדת עבד" (שם, לט) ובספרא (פרשת בהר): "שלא ישול 48
אחריו בלינטא ולא ישול לפניך בלים למרחץ". ולינטא 49
מתצלת קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד 50
ומוליכה אחר אדוניו. וכן כל-הדומה לעבודות אלו 51
מזהר מלהטילן על עבד עברי, אלא רק ישמשו בדברים 52
שממשם בהם השכיר והפועל שהסכים עמו לעשות לו 53
עבודה מסימת, אמר ה': "כשכיר כתושב יהיה עמך" 54
(שם, מ).

המצוה המשלימה מאתים ויששים — האזהרה 56
שהזהרנו מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך עבד 57
עברי שמכר לו את-עצמו, והוא אמרו יתעלה: "לא 58
ירדנו בפרך לעיניך" (שם, נג) ולא נאמר הואיל ועבד זה 59
פשע בעצמו ומכר עצמו לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו, 60
אלא נפקח על הגוי בכך ונמנענו מלהעבירו עבודת פרך. 61
ולשון ספרא (שם): "לא ירדנו בפרך לעיניך — אין אתה 62
מצוה אלא לעיניך", כלומר: שאינך מחיב לפקח עליו 63
בביתו אם הוא מעבירו עבודת פרך או לא, אלא כל-זמן 64
שנראהו שהוא עושה זאת נוהגנו עליו. 65

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

המצוה הקצ"ו — הצווי שנוצטוינו להעניק (מעניקים 66
ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו לחפשי, ולא יצא 67
בגדים ריקות, והוא אמרו יתעלה: "העניק תעניק לו 68
מצאנך ומגרגך ומינקך אשר ברכך ה' אלהיך תתן-לו" 69
(דברים טו, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' 70
מקדושין (יד).

המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלם עבד 72
עברי בגדים ריקניות מעבודתנו בצאתו בן-חורין בסוף 73
שש שנים: אלא בהכרח נעניק לו דבר מרכושנו, והוא 74
אמרו יתעלה: "וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו 75

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח 1
ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר 2
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה 3
ממה שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" 4
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז): "דבר הנקנה מיד 5
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות 6
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן 7
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך 8
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין 9
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה 10
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תפנה, 11
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות 12
הערקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון 13
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת 14
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' 15
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק 16
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא. 17

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.

המצוה הרל"ב — הצווי שנוצטוינו בדין עבד עברי, 18
והוא אמרו יתעלה: "פי תקנה עבד וגו'" (שמות כא, ב). 19
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסוקי התורה, והלכות 20
מצוה זו נתבארן כלן בריש מסכת קדושין (יד).

המצוה הרנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור עבד 22
עברי בדרך שנמכרים העבדים והוא: שיעמד במקום 23
מכירת העבדים ויכריזו עליו ויעלו הקונים את דמיו זה 24
על זה — אין עושין בן בשום פנים, אלא (נמכר) בהצנע 25
ובדרך נאה, והוא אמרו יתעלה באזהרה על כך: "לא 26
ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספרא (פרשת 27
בהר): "לא ימכרו ממכרת עבד — שלא יעשה סמטא 28
(מכרו שוק) ויעמידו (במכרו) על אפן הלקח ובכלל לאו 29
זה בלי ספק אזהרה לגונב נפש מישראל, לפי שאם 30
מוכרו גרי הוא מוכרו כאלו הוא עבד כנעני ונמצא עובר 31
על אמרו: "לא ימכרו ממכרת עבד"; וכבר הזכרנו 32
את-זה לעיל (לא תעשה רמג) ובאר הכתוב שהוא נהרג 33
הגונב נפש ומכרו. ודיני מצוה זו עם שלפניה (רנו) 34
מבארים בגמרא קדושין בפרק א' (כ).

המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד 36
עברי בדבר שאין לנו צורך בו, וזהו הנקרא "עבודת 37
פרך", והוא אמרו יתעלה: "לא תרדה בו בפרך" (שם, 38

לעולם בהם תעבדו". ולשון התורה הוא, שמשפחתך
בשן ועין. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בקדושין
(כב; כד. ואילך) וגטין (לח.).
המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהחזיר עבד
שברח לארץ ישראל אל אדוניו, אף-על-פי שאדוניו
ישראל, בין שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל — אין
מחזירים אותו לו. אלא משחררו וכותב עליו את-דמיו
חוב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסגיר עבד אל-אדניו"
(דברים כג, טז). ונתבאר בפרק ד' מגטין (מה), שבעבד
שברח מחוצה לארץ לארץ הכותב מדבר, שיהא הדין בו
שיכתוב שטר בדמיו ויכתוב לו גם חרות ולא יחזיר
לעבדות כלל, בין שבא להסתופף בארץ הטהורה
הנבחרת לעם הנעלה. ושם נתבאר דיני מצוה זו.
המצוה הרנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהונות
(להציק בדברים) העבד הזה שברח אלינו, והוא אמרו
יתעלה: "עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד
שעריך בטוב לו לא תוננו" (שם, יז) ולשון ספרא גם בו:
"לא תוננו — זו אונאת דברים". כי כמו שהוסיף יתעלה
לאו באונאת הגר מחמת שפלות נפשו וגרותו הוסיף גם
לאו שלישי באונאת העבד שנפשו שפלה ונמוכה יותר
מן-הגר שלא תאמר: זה עבד לא יקפיד על אונאת
דברים. וברור שעבד זה שדבר בו הכותב, וכן גר זה
שהזהיר מלהונותו הם שקבלו עליהם את-התורה,
כלומר: גרי צדק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט מצות עשה רמג.

המצוה הרמ"ג — הצווי שצטטנו בדין נושא שכן
(השומר פקדון חבירו תמורת שכר) והשובר, לפי שדין
שניהם אחד, כמו שבארנו ואמרו (שבועות מט.): "שלושה
דינין לארבעה שומרין והוא אמרו יתעלה: "כי-יתן איש
אל-רעהו תמור או-שור או-שה וגו'" (שמות כב, ט). וכבר
נתבאר משפטי דין זה בפרק ו' ופרק ט' (מבבא קמא
ופרק ג' ופרק ו' (מבבא) מציצא ופרק ח' משבועות.

ריקם" (שם, יג) וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר:
מצות הענקה, בריש מסכת קדושין (יד; טז; יז).

המצוה הרל"ד — הצווי שצטטנו בפדיון אמה
עברה, הוא אמרו יתעלה: "והפדה" (שמות כא, ח),
ופדה זו יש בה דינים ותנאים ומשפטים רבים, וכבר
נתבאר כל-זה במסכת קדושין (יט.), ושם נתבאר דיני
אמה עברה בשלמות. ובמקלפתא (פרשת משפטים) אמרו
בפרוש אמרו יתעלה באמה עברה: "ואם-שלוש-אלה לא
יעשה לה" (שם, יא), אמרו: יעד לך או לבנך או פדה
אותה.

המצוה הרל"ג — הצווי שצטטנו לשא אמה
עברה — אדוניה שקנאה, או בנו, וזוהי מצות יעוד
(שמעודה לאשה לו או לבנו). ובפרוש אמרו (מכילתא פרשת
משפטים): מצות יעוד קודמת למצות פדה, לפי שאמר
יתעלה: "אשר-לא יעדה והפדה" (שם, ח) ודע שדין עבד
עברי ודין אמה עברה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל
נוהג. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת
קדושין (יח.).

המצוה הרס"א — האזהרה שהזהר קונה אמה
עברה מלמכרה לזולתו, והוא אמרו יתעלה: "לא-ימשל
למכרה בבגדו-כה" (שמות כא, ח). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בשלמות בריש קדושין (יז; ואילך).

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

המצוה הרל"ה — הצווי שצטטנו בדין עבד פנעני
(עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם
ואינו יוצא לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו,
או סמא עינו) והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם
חוזרין (שמאבדן לכל חייו) כמו שפא לנו פרוש המקביל,
והוא אמרו יתעלה: "לעלם בהם תעבדו" (ויקרא ה, מו)
ואמר: "וכי-יבה איש" (שמות כא, כו) ולשון גמרא גטין
(לח.): "כל-המשחרר עבדו — עובר בעשה דכתיב:

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

הגמרא שבה ומבארת את הקושיא: ה"ב קאמר — כך אמר
המקשה, כיון שגזרו חכמים שלא יפרישו מעשר בהמה בזמן
הזה, משום שחששו שמא יבואו בו לידי תקלה, אם כן שיתקנו
גם על מי שבהמתו עומדת ללדת בכור בזמן הזה, דליקניניהו
לאדוניהו — שיקנה את אוזניו אימו לעובדי כוכבים, כדי שלא
ליקדש מעיקרא — שלא תחול על הולד קדושת בכורה כשיצא
מרחם אמו, שכן בהמה שיש בה שותפות גוי פטורה מבכורה.

– שיתקנו גם על בכור, שבזמן הזה לא תחול בו קדושה שמא
יבואו בו לידי תקלה. מתרצת הגמרא: וכי בבור בדין תליא
מילתא – וכי קדושת הבכור תלויה בנו, הלא ברהם קדוש – אף
אם לא הפרישוהו הוא קדוש מעת יציאתו מרחם אמו, ולא תקנו
חכמים אלא שלא יחיל אדם קדושה שיכולים לבא בה לידי
מכשול, אך קדושה החלה מאליה לא הפקיעה חכמים מפני
חשש תקלה.

ירמיה פרק טו יטו

י אוֹיְלִי אֲמִי כִּי יִלְדֹתֶנִי אִישׁ רֵיב וְאִישׁ מִדּוֹן לְכָל־הָאָרֶץ לֹא־נִשְׁתִּי וְלֹא־נִשְׁוִי כָּל־הַמְּקַלְלוֹנִי יֵא אָמַר יְהוָה אֱמִי (שְׁרוּתָךְ) שְׁרִיתֶיךָ לְטוֹב אִם־לָוֹא | הִפְגַּעְתִּי בְךָ בַּעַת־רַעָה וּבַעַת־צָרָה אֶת־הָאֵיב יֵב הִירָע בְּרוּל | בְּרוּל מִצָּפוֹן וּנְחֹשֶׁת יֵג חִילְךָ וְאוֹצְרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֶתָּן לָא בְמַחִיר וּבְכָל־חַטָּאוֹתֶיךָ וּבְכָל־גְּבוּלֶיךָ יֵד וְהִעֲבַרְתִּי אֶת־אֵיבֶיךָ בָּאָרֶץ לֹא יִדְעַת פִּי־אִשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי עֲלֵיכֶם תּוֹקֵד טו אֶתָּה יִדְעַת יְהוָה זְכַרְנִי וּפְקֻדָּנִי וְהִנֵּקֶם לִי מִרְדְּפִי אֶל־לֹאֲרֵךְ אַפְךָ תִּקְחֵנִי דַע שְׂאֵתִי עֲלֶיךָ חֲרָפָה:

רש"י

צדקיה אמר לו דרש נא בעדנו את ה' וגו' ד"א נבוזראדן יבקש מאתך אם טוב בעיניך לבא אתי בבליה (לקמן מ): (יב) הירוע ברזל ברזל מצפון. אומר אני ברזל הבא מצפון קשה משאר ברזל וכן פתונו הם נמשלו לברזל הולכי רכיל נחשת וברזל (לעיל ו) ובירמיה נאמר נתתיך לעמוד ברזל ולחומת נחשת (לעיל א) ושלז חזק משלהם כי נבוכדנצר מצפון יבא כדבריו עליהם: הירוע. הירוצץ ברזל שלהם את שלך, ד"א הירוצץ פרעה הבא בעזרתכם שהוא קשה כברזל את נבוכדנצר שהוא ברזל הבא מצפון ונחשת ותרגום יונתן נוטה לצד זה: (יג) חילך. ל' ממון: ואוצרותיך. לישראל הוא אומר: ובכל חטאתיך. ולמען כל חטאתיך תהי זאת לך: ובכל גבולך. אשר העמדת אלילים בכולן: (טו) אל לארך אפך תקחני. תרגום יונתן לא תתן ארכא לעולבני אל תקח את ריבי להניחו לארך אפך אלא מהר והנקם לי: שאתי. כמו סבלתי: עריך. בשבילך:

(י) אוי לי אמי. ירמיה היה מתאונן על עצמו שהיו שונאין אותו בני עירו על דברי תוכחותיו: ואיש מדון. איש מריבה כמו לא ידון רוחי (בראשית ו): לא נשיתי. כמו לא תהיה לו כנושה (שמות כב): כלל מקללני. איני רב עמהם על עסקי ממון שיש לי עליהם ולא להם עלי והרי כל העם מקללני: (יא) שריתך. השאתיך ל' שארית וכן פתרו מנחם אבל דונש פתר אותו ל' התרה ושריתך כמו (דניאל ה) משרי קטרינ ופתרון שריתך כן הוא שנאמר הנה פתחתך היום מן האזיקים (לקמן מ) כלומר ביום אשר הקים ה' את דברו נאמר לו ועתה הנה פתחתך היום מן האזיקים אשר על ידיך אם טוב בעיניך לבוא אתי בבליה, וגם ישראל בקשו ממנו שיתפלל בשבילם כאשר נאמר לו התפלל בעדינו אל ה' אלהינו כי נשארנו מעט מהרבה (לקמן מב): אם לא. ל' שבוע': הפגעתני כך בעת רעה. את האויב כשתבא עליהם הרעה יפגעו כך שתבקש רחמים עליהם כגון

מצודת ציון

(י) מדון. ענין מריבה כמו ישתוק מדון (משלי כו): נשיתי. ענין הלואה כמו לא תהיה לו כנושה (שמות כב): מקללני. הוא מלשון קללה ומלשון קלון ובזיון: (יא) אם לא. הוא ענין לשון שבועה וגזם ולא אמר והרי הוא כאדם האומר אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת וכן אם לא בתים רבים (ישעיה ה) ורבים כמוהו: שריתך. מלשון שארית ובא בחסרון אל"ף וכן וגם כל שרית ישראל (דה"א יב): הפגעתני. ענין בקשה כמו ופגעו לי (בראשית כג): (יב) הירוע. ענין שבירה כמו ורעו דליותיו (לעיל יא): (יג) חילך. מלשון חיל ועושר כמו וישראל עושה חיל (במדבר כד): לבו. מלשון בזה ושלל: במחיר. ענין דמי הדבר וערכו כמו אקנה מאותך במחיר (ש"ב כד): (יד) קדחה. ענין הבערה כמו הן כלכם קורחי אש (ישעיה ז): תוקד. ענין שריפה כמו ותוקד עד שאול (דברים לב): (טו) ופקדני. ענין השגחה: שאתי. מלשון משא וסבל:

מצודת דוד

(י) אוי לי אמי. ירמיה היה מתאונן והיבס הדבור מול אמו ואמר אוי לי אמי אשר ילדתני להיות איש ריב ומדון לכולם כי יריבו עמדי על שאני מוכיחם: לא נשיתי. לפעמים מריבים עם המלוה על שהוא נוגש כסף ההלואה ולפעמים מריבים עם הלוה על שאינו משלם ההלואה אבל אני לא הלויתי להם ולא הם לוו לי ועכ"ז כולם מקללים ומבזים אותי: (יא) אמר ה'. אמר הנביא ה' אמר לי מה אתה חושש על קללתם הריני נשבע אם לא אשאיר אותך לטוב, כל המקללים אותך ימותו וילכו שבי ואתה תשאר לטובה: אם לא. הריני נשבע אם לא בעת בוא הרעה והצרה אעיר אז את לב האויב הוא נבוזראדן להפגיע בכך ולחלות פניך לבוא עמו לבבל ולא יקחך בשבי ביד חזקה כמ"ש אם טוב בעיניך לבוא אתי בוא ואשים את עיני עריך (לקמן מ): (יב) הירוע. וכי אפשר שהברזל מהחברות שלך ישבר ברזל החברות שבא מצפון שהברזל חזק מאוד ונחשת מעורב בו המחזיק עוד יותר וכן נאמר הולכי רכיל

נחושת וברזל (לעיל ה) ור"ל וכי תחשוב שאתה תתגבר במלחמה מול נבוכדנצר הלא מאד יחזק ממך: (יג) לבו אתן. לו אתן לשללו ולא תקח בעדם מחיר ר"ל לא ישאיר אותך בארצך במחיר האוצרות שיקח כי יקחם דרך שלל: ובכל חטאתיך. כ"ז יהיה בכל חטאותיך שחטאת לה' ובכל גבולך חטאת מבלי מקום נעדר: (יד) והעברתי. אעבור אותך מארצך ללכת עם אויביך בארץ אשר לא ידעת מאז: כי אש. אש החרון תבער באפי ועליכם תשרוף ר"ל עליכם אשפוך את החרון: (טו) אתה ידעת ה'. את הרעה שעושים לי אנשי ענתות: זכרני ופקדני. זכור בי והשגיח עלי ועשה לי נקמה מרודפי: אל לארך אפך תקחני ר"ל אל תניחני לאריכות אפך בנקמתי אבל מהרה חושה תנקום נקמתי מהם: דע. תן לב לדעת מה שאני נושא וסובל חרפה בעבורך במה שאני מתנבא בשמך:

קהלת פרק ד חייג

ח יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שְׁנֵי גַם בֵּן וְאֵחַ אֵין־לּוֹ וְאֵין קֵץ לְכָל־עֲמָלוֹ גַּם־(עֵינִיו) עֵינֹו לֹא־תִשָּׁבַע עָשָׂר וְלִמִּי ו
אֲנִי עֲמָל וּמַחֲסֵר אֶת־נַפְשִׁי מִטּוֹבָה גַּם־זֶה הִבֵּל וְעֵנִין רָע הוּא: ט טוֹבִים הַשָּׁנִים מִן־הָאֶחָד אֲשֶׁר
יִשְׁלָחֵם שָׂכָר טוֹב בְּעַמְלָם: י כִּי אִם־יִפְּלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת־חֲבֵרֹו וְאֵילוֹ הָאֶחָד שִׁפּוֹל וְאֵין שְׁנֵי לְהַקִּימוֹ:
יא גַּם אִם־יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחָם לָהֶם וּלְאֶחָד אֵין יָחַם: יב וְאִם־יִתְקַפּוּ הָאֶחָד הַשָּׁנִים יַעֲמְדוּ נִגְדּוֹ וְהַחוּט
הַמְשָׁלֵשׁ לֹא בְמַהֲרָה יִנָּתֵק: יג טוֹב יֵלֵד מִסֶּכֶן וְחֶכֶם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וְכִסִּיל אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לְהִזְהָר עוֹד:

רש"י

ולענין זכר ונקבה מתחממים זה מזה ומולידים:
(יב) ואם יתקפו האחד. אם באו לסטי' עליו לתקפו אם
שנים הם יעמדו לנגדו וכ"ש אם ג' הם והחוט המשלש
לא במהרה ינתק, ד"א מי שהוא ת"ח ובנו ובן בנו שוב
אין תורה פוסקת מזרעו וכן הוא אומר (ישעיה נט) לא
ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, ד"א חוט
המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא
חוטא, בפנים אחרים נדרש במדרש יש אחד ואין שני
לו אבל אין סדר כל המקראות הללו מתיישב עליהם:
(יג) טוב ילד מסכן וחכם. זה יצר טוב ולמה נקרא ילד
שאינו בא באדם עד י"ג שנה: מסכן. שאין האיברים
שומעים לו כמו ליצ"הר: חכם. שמשכיל את האדם
לדרך טובה: ממלך זקן וכסיל. יצה"ר שהוא שליט על
כל האיברים זקן שמשעה שנולד הוולד הוא נתון בו
שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רובץ: וכסיל.
שמתעהו בדרך רעה כך נדרש במדרש: אשר לא ידע
להזהר עור. שהרי הזקין ואינו מקבל תוכחה:

(ח) יש אחד ואין שני. יש לך אדם שעושה דבריו
ביחיד: גם בן ואח אין לו. אם ת"ח הוא אינו קונה לו
תלמיד שהוא כבן ולא חבר שהוא כאח, ואם רווק הוא
אינו נושא אשה להיות לו כאח לעזר ולהוליד בן, ואם
סוחר הוא אינו קונה לו שותפים ויצא לדרך יחידי: ואין
קץ לכל עמלו. יגע בגירסא ואם סוחר הוא עמל
בפרקמטיא: גם עיניו: לא תשבוע עושר. לא יהא שבע
בטעמי תורה שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו, ולענין
הממון רודף תמיד אחר הממון: ולמי אני עמל. מאחר
שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים:
(ט) טובים השנים. לכל דבר מן האחד לפיכך יקנה לו
אדם חבר וישא אשה אשר יש להם יותר ריוח בעמלם,
הרבה מלאכה נעשית בשנים שאין היחיד מתחיל בה
לבדו: (י) כי אם יפלו. כמשמעו, ולענין המשנה אם
תקפה עליו משנה שלו חבירו מחזיר' לו או אם יכשל
ולא דקדק את אשר שמע מפי רבו בא חבירו ומעמידו
על האמת: ואי לו. ואוי לו: (יא) וחם להם. כמשמעו

מצודת ציון

(ט) שכר. ענין ריוח: (י) ואילו האחד. ואוי לו. וכן אי לך
ארץ (לקמן י טז): (יב) יתקפו. מלשון תקיף וחוזק ואחזקה
בכח רב. כמו ולא יוכל לרדן עם שהתקיף ממנו (לקמן ו י'):
ינתק. ענין העתק וקריעה. כמו וינתק את היתרים (שופטים טז
ט): (יג) מסכן. עני ורש. כמו וחכמת המסכן בזויה (לקמן ט
טז): להזהר. ענינו כמו זריזות ושמירה מן הנזק:

מצודת דוד

(ח) יש אחד. יש אדם שעושה מעשיו יחידי ואין שני עמו,
כי לא ישתתף עם מי לסייעו בעמל מעשיו: גם בן ואח אין
לו. למען יירשו ההון שקבץ בעמל: ואין קץ לכל עמלו. בכל
עת יעמול ולא ינוח: לא תשבוע. אינה שבעה מהעושר שכבר
קבץ כי אין די לו בזה, ולכן לא ינוח כי יחפוץ להרבות עוד:
ולמי אני עמל. רוצה לומר לא יחשוב לומר בשביל מי אני
עמל ומחסר את נפשי מטובת ההשקט והמנוחה, הלא אין לי

בן ואח לרשת אותי ואעזוב אם כן לאחרים חילי: גם זה. רוצה לומר אף שהבטלה מגונה, מכל מקום מרבית העמל הוא הבל
וענין רע: (ט) טובים השנים. שנים העוסקים יחד יותר טוב מן האחד העוסק יחידי, אשר לשנים יש ריוח טוב בעמלם כי
ישתכרו הרבה ולא כן האדם יחידי: (י) כי אם יפלו. אף אם שניהם יפלו בשפל המצב, מכל מקום האחד יקים את חברו
באופן מן האופנים: ואילו. אבל אולי לו אל האחד שיפול ואין לו שני להקימו: (יא) גם אם ישכבו שנים. הביא דוגמא מן
המוחש, יאמר הנה כאשר ישכבו שנים יחד בעת הקור הלא יתחממו זה מזה, אבל לאחד השוכב יחידי איך אפשר להתחמם.
וכאומר כמו כן הוא בכל הדברים שטובים השנים מן האחד: (יב) ואם יתקפו. אם מי מבצלי הזרוע יאנוס את האחד מהם
בחזקת היד, יבוא השני לעזור לו, ואם כן השנים יעמדו נגד האנס ויוכלו לו: והחוט המשולש. חוט השזור בשלשה כפולות
לא במהרה הוא נקרע. ולמשל נאמר, ורוצה לומר אם שלשה הם שנשתתפו יחד אין למעלה מהם: (יג) טוב ילך וגו'. יותר
טוב אדם חכם אף אם הוא עדיין ילד ואף אם דל הוא, והמה סיבות שאין דבריו נשמעים כל כך, עם כל זה הוא יותר טוב
מאדם כסיל אף אם הוא מלך וזקן בשנים, והמה סבות שיהיו דבריו נשמעים. אשר לא ידע להזהר עוד. סרס המקרא אשר עוד
לא ידע להזהר, ורוצה לומר זהו בעבור כי גם עוד זאת בו אשר לא ידע להזהר במעשיו כי יחשוב עצמו לחכם, כי אם היה
מכיר ערכו והיה נזהר לא היה אם כן הדבר רע כל כך:

ז המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון; אמר לו: סלע הלוייתך עליו, וישקל היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלוייתך עליו, וישקל היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה – חיב. סלע הלוייתי עליו ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלוייתי עליו, ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וחמשה דינרים היה שוה – חיב. ומי נשבע? מי שהפקדון אצלו, שפא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

פרק שביעי

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעין ונוטלין: השכיר, והנגזל, והנחבל, ושבגדו חשוד על

פירוש ברטנורא

ז המלוה את חברו על המשכון. נעשה עליו שומר שכר, לא שנא משכנו בשעת הלואתו, לא שנא משכנו שלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב, יצא משכנו בחובו ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון, משלם לוה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב, משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס ששומר שכר פטור, גם המלוה פטור, ונשבע שבאונס נאבד וגובה חובו כולו: שקל. חצי סלע: לא כי. לא כן היה: אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה חיב. שהרי הוא הודה במקצת המענה, שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהלוה חיב לישבע כמה היה שוה המשכון שלו, והמלוה חיב לישבע על המשכון שאינו ברשותו ואע"פ שמשלם רמיו משום דחיישין שפא ענינו נתן בו, כ"ד משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו, ואח"כ משביעין את הלוה כמה היה שוה. שפא ישבע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה. והא דתנינן בספא מי נשבע, מי נשבע תחלה קאמר: מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

ז א כל הנשבעין. נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליטול, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, דכתיב (שמות כ"ב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע: ואלו נשבעין ונוטלין. שתקנו להם חכמים לישבע וליטול. וכולהו מפרש להו לקמן במתניתין: חשביה. תקנו לו חכמים לישבע וליטול, מפני שבעל הבית מרוד בפועליו ואינו נזכר. והני מילי כשתובעו בזמנו, שכיר יום זמנו כל הלילה שאחריו, ושכיר לילה זמנו כל היום שאחריו.

משניות מבוארות – קהתי

לעיל, והלה אומר – המלוה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וחמשה דינרים היה שוה – משכונך, ואני חיב להחזיר לך דינר אחד, חיב – המלוה להישבע, שבועה מן התורה, שלא היה המשכון שווה יתיר על חמישה דינרים, שהרי מודה במקצת הוא; וכיון שחוששים שפא ענינו נתן במשכון, כמו שהוכחנו לעיל, חיב המלוה גם להישבע שאינו ברשותו (לפי דרמב"ם: "ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שלא היה שווה יתיר על חמישה דינרים, וישלם הדינר"). ומי נשבע – אם שניהם נשבעים, גם הלוה וגם המלוה, כמו שבארנו ברישא על פי הגמרא, שהלוה בהודאה במקצת הטענה נשבע כמה היה שווה המשכון, והמלוה נשבע שהמשכון אינו ברשותו, מי נשבע תחילה? מי שהפקדון אצלו – כלומר המלוה שהמשכון היה אצלו נשבע תחילה שאין המשכון ברשותו, ואחר כך יישבע הלוה כמה היה המשכון שווה. ("הפיקדון" כאן הוא כינוי למשכון, שכן המשכון הוא כפיקדון בידי המלוה – עיי' "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר), שפא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון – שאם יישבע הלוה תחילה כמה היה המשכון שווה, שפא יוציא המלוה את המשכון מתחת ידו, ויכרך שהלוה נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל (תוספות, רי"ף).

באור משנה א

בפרק הקודם עסקנו בשבועת התורה, וכפי שהוכחנו שם בהקדמה לבאור משנה א, שלושה הם המחוייבים שבועה מן התורה: א. המודה במקצת הטענה; ב. השומר, כגון שומר חנם שבא בטענת גניבה ואבידה, או שומר שכר שבא בטענת אונסים; ג. מי שעד אחד מעיד כנגדו. פרק זה עוסק ב"שבועת המשנה", היינו שבועה שתיקנוה חכמי המשנה (עיי' שם בהקדמה).

פל הנשבעין שבתורה – כל המחוייבים שבועה מן התורה, כפי שהמנינו אותם לעיל, נשבעין ולא משלמין – נשבעים הם כדי להיפטור על ידי השבועה מלשלם, כלומר שלא חיובה התורה שבועה לתובע, שהיא נשבע ונוטל, אלא לנתבע שיישבע ולא ישלם, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ולקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם" – ודרשו: מי שעליו לשלם, לו שבועה (גמרא ורש"י שבועות מה, א). ואלו – המנויים להלן, נשבעין ונוטלין – שתיקנו להם חכמים

יוס ראשון

באור משנה ז

הלכה היא, שאם אדם הלוה את חברו מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, נעשה המלוה שומר שכר על המשכון, ואם אבד המשכון או נגנב, המלוה חיב בדמיו (עיי' משנה בבא מציעא ו. ז). אם המשכון היה שווה כנגד החוב, יצא משכנו בחובו, ואין להם זה על זה כלום; אם החוב היה יתיר על המשכון, משלם הלוה למלוה את ההפרש; ואם המשכון היה יתיר על החוב, משלם המלוה ללוה את ההפרש. ברם, אם אבד המשכון באונס, והרי שומר שכר פטור באונסים, על המלוה להישבע שנאבד באונס, וגובה כל חובו. ומשנתנו באה ללמד במלוה שאבד לו המשכון שלא באונס, ויש חילוקי דעות בינו לבין הלוה בדבר שוויו של המשכון.

המלוה את חברו על המשכון – שדינו כשומר שכר, שחייב בגניבה ובאבידה, כמו שבארנו לעיל, ואבד המשכון – או נגנב, ונתחייב המלוה בדמי המשכון; אמר לו – המלוה ללוה: סלע הלוייתך עליו – על משכונך שאבד לי. סלע הוא שני שקלים, שהם ארבעה דינרים. וישקל היה שוה – המשכון, ועדיין אתה חיב לשלם לי את ההפרש, שהוא שקל; והלה אומר – הלוה טוען: לא כי – לא כן הדבר, אלא סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה – המשכון היה שווה סלע כשיעור ההלואה, ואינני חיב לך כלום, פטור – הלוה משבועת התורה, לפי שכופר הכל הוא. אמר המלוה ללוה: סלע הלוייתך עליו – על המשכון, וישקל היה שוה – המשכון, היינו שני דינרים; והלה אומר – הלוה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה – המשכון, ואני חיב לך עוד דינר אחד, חיב – הלוה להישבע, שהרי מודה במקצת הוא. בגמרא מבואר, שגם המלוה חיב להישבע, שהמשכון אינו ברשותו, משום שחוששים שפא ענינו נתן בו, ורוצה לקנותו בדמים. ומי נשבע תחילה? על כך נלמד להלן בסוף משנתנו. אמר הלוה למלוה: סלע הלוייתי עליו – על משכונך, ושתים היה שוה – ומשכונך היה שווה שתי סלעים, והרי אתה חיב לי סלע, שהיה המשכון שווה יתיר על החוב; והלה אומר – המלוה טוען: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וסלע היה שוה – ואין לך בידי כלום, פטור – המלוה משבועת התורה, שכופר הכל הוא. אבל אם אמר הלוה: סלע הלוייתי עליו, ושתים היה שוה – כמבואר

השְׁבוּעָה, וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנֵקֶסוֹ. הַשְּׂכִיר פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ; הוּא אוֹמֵר: נִתְּתִי, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא נִמְלַתִּי – הוּא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ, וְהוּא אוֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתִּי דִּינָר זָהָב.

ב הַנְּגוּל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִין אוֹתוֹ שְׁנֵכְנֶם לְבִיתוֹ, לְמַשְׁכְּנוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת; הוּא אוֹמֵר: כָּלִי נִמְלַתִּי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלַתִּי – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כָּלִים נִמְלַתִּי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלַתִּי אֶלָּא אֶחָד.

ג הַנְּחַבֵּל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִים אוֹתוֹ שְׁנֵכְנֶם תַּחַת יָדוֹ שְׁלֹם וְיָצָא חֲבוּל; וְאָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִּי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חֲבַלְתִּי – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִּי שְׁתִּים,

פירוש ברטנורא

אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע היסת שפרעו ונפטר. ואם שכרו שלא בעדים, נמי אין השכיר נשבע ונוטל, דמתוך שיכול לומר לו לא שברתי מעולם, יכול לומר לו נמי שברתי ונתתי לך שכר; הוא אומר נתתי. אבל אמר לו שנים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד, נשבע בעל הבית שבועת התורה שהוא כדבריו ואינו נותן לו אלא אחד: ר' יהודה אומר. ואין הלכה כר' יהודה לא בשכיר ולא בנגול ולא בנחבל:

ב למשכנו שלא ברשות. וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חברו ואין בידו כלום ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו: הרי זה נשבע ונוטל. שהרי הדברים מוביחים, שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דמטעין ליה האידך במידי דאמיד ביה, אבל אם מטעין ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במידי דלא אמיד ביה, לאו כל כמיניה לישבע וליטול, אלא ישבע הנתבע ויפטר:

ג הרי זה נשבע ונוטל. ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שחבל בעצמו, משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו וניכר שאחרים עשו לו, כגון שעלתה לו נשיכה בגבו, ואין שם אחר, שיכול לומר שמה אחר עשה, נוטל בלא שבועה:

משניות מבוארות – קהתי

משכון, שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת – כלומר שלא ברשות בעלים ושלא ברשות בית דין, וכגון שראוהו העדים שנכנס לבית חברו ולא היה כלום בידו, וכשיצא היו לו חפצים תחת כנפיו, ואינם יודעים מה היו החפצים הללו. הוא אומר: כָּלִי נִמְלַתִּי – בעל הבית טוען: גולת מביתי כלים אלו ואלו, והוא – הנכנס שלא ברשות – אומר: לֹא נִמְלַתִּי – כלום, או שאומר: לא היו תחת כנפי אלא כלים שלי, או שהוא מודה במקצת, הָרִי זֶה – הנגול, נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – כל מה שהוא טוען שהלה גזל מביתו, שכן קנס קנסו חכמים לגזלנים, שיהא הנגול נשבע על כל מה שיתען, ונוטל מן הגזול, כדי שלא ירבה הדין בני אדם (רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אין הנגול נשבע ונוטל, עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה – על ידי הגזול, פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כָּלִים נִמְלַתִּי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלַתִּי אֶלָּא אֶחָד – בכגון זה תיקנו חכמים, שלא יהא הגזול נשבע שבועת התורה, כדין המודה במקצת, ונפטר מלשלם, אלא הנגול נשבע ונוטל. אבל אם אמר שלא נטל כלום, הריהו נשבע שבועת היסת כדין הכופר בכל, ונפטר, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת. ברם, אין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ג

משנה זו באה לבאר דינו של הנחבל, ששנינו במשנה א שנשבע ונוטל. הַנְּחַבֵּל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִים אוֹתוֹ – ראוהו עדים, שְׁנֵכְנֶם תַּחַת יָדוֹ שְׁלֹם – שנכנס לרשותו של חברו כשהוא שלם בגופו, וְיָצָא חֲבוּל – יצא מתחת ידו פצוע, ולא ראו העדים בעת שחבל בו, וְאָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִּי – ותובע ממנו תשלומי נזק, כדין החובל בחברו שחייב עליו משום חמישה דברים (משנה בבא קמא ח, א), וְהוּא אוֹמֵר – וחברו אומר: לֹא חֲבַלְתִּי – בך, אלא אתה חבלת בעצמך, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – הנחבל נשבע שחברו חבל בו ונוטל ממנו תשלומים כפי החבלה. וכותב הרמב"ם הטעם, שקנסו חכמים לחובל כדי שלא ירבה הדין בני אדם והתגרותם (כמו שכבר הזכרנו בגמ'א). ויש אומרים, שאין כאן הטעם משום קנס, אלא מפני שאין דרך בני אדם לחבל בעצמם, לפיכך האמינו חכמים את הנחבל בשבועה (חורבא"ז). ברם, אם יש הוכחה שחברו חבל בו, כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר בשום פנים שיחבל בעצמו, כגון שהיה נשך בין כחפיו, ולא היה שם איש אחר, הרי זה נוטל תשלומיו בלא שבועה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אין הנחבל נשבע ונוטל, עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת

להישבע וליטול מה שהם תובעים: הַשְּׂכִיר – כמבואר להלן במשנתנו, וְהַנְּגוּל – כמבואר להלן במשנה ב, וְהַנְּחַבֵּל – כמבואר להלן במשנה ג, וְשִׁפְכֵי דָּוָד חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה – כמבואר להלן במשנה ד, וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנֵקֶסוֹ – כמבואר להלן במשנה ה. הַשְּׂכִיר פִּיצֵד – נשבע ונוטל? אָמַר לוֹ – השכיר לבעל הבית: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ – שכר המלאכה שעשיתי אצלך; הוּא אוֹמֵר – בעל הבית טוען: נִתְּתִי – לך כבר את שכרך, וְהִלָּה אוֹמֵר – השכיר טוען: לֹא נִמְלַתִּי – לא קיבלתי עדיין את שכרי, הוּא – השכיר – נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – בגמרא מבואר הטעם, לפי שבעל הבית טרוד בפועליו, וקשה לו לזכור למי נתן ולמי לא נתן, וזה השכיר נושא נפשו לשכרו, להחיות נפשו ונפש בני ביתו ממלאכתו, לכן תיקנו חכמים שיישבע השכיר ויטול שכרו מבעל הבית. במה דברים אמורים? כשתבעו בזמנו, אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע שבועת היסת שפרעו ונפטר. וכן אם שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם ולא שברתיך, נאמן לומר: שברתיך ונתתי לך שכרך, ויישבע בעל הבית שבועת היסת שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת (גמרא: רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצַת הוֹדָאָה – אין השכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שבעל הבית מודה במקצת, פִּיצֵד? אָמַר לוֹ – השכיר: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ – שכר מלאכתי אצלך, וְהוּא – בעל הבית – אוֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתִּי דִּינָר זָהָב – כבר קבלת ממני דינר זהב, שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, ואינני חייב לך אלא עוד עשרים וחמישה דינר, בכגון זה הרי בעל הבית חייב שבועה מן התורה כדין המודה במקצת, ותיקנו חכמים שיהא השכיר נשבע ונוטל. אבל אם בעל הבית כפר הכל, ואינו חייב אלא שבועת היסת, שהיא גופה תקנת חכמים, סובר רבי יהודה, שלא עשו חכמים תקנה לתקנתם, להפוך את השבועה על השכיר. ברם, תנא קמא סובר, שאף לגבי שבועת היסת תיקנו חכמים לשכיר, שיהא נשבע ונוטל (גמרא).

י ו ש נ י

באור משנה ב

במשנה הקודמת שנינו, שהנגול נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו. הַנְּגוּל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִין אוֹתוֹ – היו עדים מעידים על אחד, שְׁנֵכְנֶם לְבִיתוֹ – של חברו, לְמַשְׁכְּנוֹ – ליטול משם חפצים לשם

וְהִלָּה אֹמֶר: לֹא חֲבַלְתִּי בָךְ אֶלָּא אַחַת.

ד' וְשִׁכְנַנְדוּ חֹשֶׁד עַל הַשְּׁבוּעָה, בִּיצֵד? אַחַת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְאַחַת שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן, וְאַפְּלוּ שְׁבוּעַת שְׁוֹא. הִיָּה אֶחָד מֵהֶן מִשְׁחָק בְּקִבְיָא, וּמִלּוּלָה בְּרִבִּית, וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים, וּסְוֹחֵרֵי שְׁבִיעִית – שִׁכְנַנְדוּ נִשְׁבַּע וְנוֹטָל. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן חֲשׂוּדִין – חֲזָרָה הַשְּׁבוּעָה לְמִקּוּמָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי מֵאִיר אֹמֶר: יִחְלָקוּ.

ה' וְהַחֲנוּנִי עַל פִּנְקָסוֹ בִּיצֵד? לֹא שְׂיֵאמַר לוֹ: כְּתוּב עַל פִּנְקָסִי, שְׂאֵתָה חֵיב לִי מֵאֲתִים זֶו; אֶלָּא אֹמֶר לוֹ: תֵּן לִבִּי סֵאתִים חֲטִין, תֵּן לְפֹעֲלִי בְּסֻלַּע מְעוֹת; הוּא אֹמֶר: נִתְתִּי, וְהֵן אֹמְרִים: לֹא נִטְלָנוּ – הוּא נִשְׁבַּע וְנוֹטָל, וְהֵן נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין. אֹמֶר בֶּן נָנִס: בִּיצֵד? אֵלּוּ (בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא) וְאֵלּוּ בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא! אֶלָּא הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשְׁבוּעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁלֹא בְּשְׁבוּעָה.

פירוש ברטנורא

ד' ואפילו שבועת שוא. לא מבעיא שבועת עדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות, אלא אפילו שבועת שוא, דאינו אלא רע לשמים, שכנגדו נשבע ונוטל. ושבועת ביטוי לא קתני, דשבועת ביטוי דלחבא כגון אוכל ולא אוכל, איכא למימר כי אישתבע בקושטא אישתבע, שברעתו היה לקיימו, ואע"פ שכפאו יצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה. אבל ביטוי דלשעבר, אכלתי ולא אכלתי, דמי לשבועת שוא, שהרי הוציא שבועת שקר מפיו: היה אחד מהן משחק בקביא. תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: מפריחי יונים. אית דמפרשי, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך, והיונו שחוק. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גול מפני דרכי שלום: וסוחריו שביעית. עושים סחורה מפירות שביעית, והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה: חזרה שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמרא, חזרה לסיני, לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל לא תגזול, והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל ב"ד אין נוקטין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי, חזרה שבועה למחויב לה, על זה שהורה במקצת, וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא, ישלם:

ה' שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית. דאמר ליה חנוני, פועלים לא מדימונו לי בשבועה, את האמתניהו דלא אמרת לי בסהרי הב להו. וכן פועלים אמרי ליה, חנוני לא מדימונן לן בשבועה. וכששניהם נשבעין ונוטלים מבעל הבית, נשבעים זה בפני זה, כי היכי דליכסוף חנוני מפועלים או פועלים מחנוני:

משניות מבוארות – קהתי

לחברו, אבל בית דין אין נוקטים להם, לא לשבועה ולא לפירעון. דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי מֵאִיר אֹמֶר: יִחְלָקוּ – כלומר שהנתבע משלם מחצית התביעה.

באור משנה ה

דרכו של החנווני, שנתון לצריכנים בהקפה וררושם הכל בפנקסו, ומזמן לזמן מסכם את החשבונות ומקבל מאת הצרכן את המגיע לו. רשימות אלו בפנקסו של החנווני מביאות לא פעם לידי טענות ובידורים משפטיים בין החנווני לצרכן. – בלשון המשנה מכונה הצרכן "בעל הבית". – במשנה א' בפרקנו שנינו, שהחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו.

וְהַחֲנוּנִי עַל פִּנְקָסוֹ – שנימנה במשנה א' בין הנשבעים ונוטלים, בִּיצֵד? לֹא שְׂיֵאמַר לוֹ – החנווני לבעל הבית: כְּתוּב עַל פִּנְקָסִי, שְׂאֵתָה חֵיב לִי מֵאֲתִים זֶו – בעד מצרכים שלקחת ממני בהקפה, שבכגון זה אין החנווני נשבע ונוטל, אֶלָּא המדובר הוא בכגון שבעל הבית אֹמֶר לוֹ – לחנווני: תֵּן לִבִּי סֵאתִים חֲטִין, או שאמר לו: תֵּן לְפֹעֲלִי בְּסֻלַּע מְעוֹת – היינו מטבעות קטנים (פרוטרוט) כנגד סלע שאתן לך, ועכשיו באים שניהם לתבוע מבעל הבית את המגיע להם; הוּא אֹמֶר: נִתְתִּי – החנווני אומר, שנתן לכן או לפועל כפי שאמר לו, וכך גם רשום בפנקסו (ענין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל", שם מבואר, שסומכים על מה שרשום בפנקסו אף על פי שאינו טוען ברי. ויש אומרים, שאף על פי שרשום בפנקסו צריך שיטען ברי), ויש רגלים לדבר שכן בעל הבית מודה, שאמר לו לתת, וְהֵן אֹמְרִים – אבל הפועלים אומרים: לֹא נִטְלָנוּ – כלום מהחנווני, הוּא – החנווני – נִשְׁבַּע וְנוֹטָל – מבעל הבית, מה שטוען שנתן לפי פקודתו, שכן החנווני אומר לו: אין הפועלים נאמנים עלי בשבועתם; עליך הם נאמנים, שהרי לא אמרת לי שאתן להם בפני עדים. וְהֵן – הפועלים – נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין – שכרם מבעל הבית, שכן אומרים לו: החנווני אינו נאמן עלינו בשבועתו. בגמרא מבואר, שנשבעים הם, החנווני והפועלים, זה בפני זה, כדי ואלו ואלו זה מזה. נמצא, שאם שניהם נשבעים, בעל הבית משלם פעמיים. אֹמֶר בֶּן נָנִס: בִּיצֵד – נשבעים שניהם: אֵלּוּ (בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא) וְאֵלּוּ בְּאֵין לִידֵי שְׁבוּעַת שְׁוֹא! – נוסח אחר: אלו ואלו באין לידי שבועת שוא – כלומר שאחד מהם הרי ודאי נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל, אֶלָּא הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשְׁבוּעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁלֹא בְּשְׁבוּעָה – גם החנווני וגם הפועלים נוטלים מבעל הבית

הוֹדָאָה – כמבואר במשניות הקודמות, בִּיצֵד? אֹמֶר לוֹ – הנחבל: חֲבַלְתִּי בִּי שְׁתִּים – שתי חבלות, וְהִלָּה אֹמֶר: לֹא חֲבַלְתִּי בָךְ אֶלָּא אַחַת – חבלה אחת, בכגון זה סבור רבי יהודה שנשבע ונוטל, אבל אם אין כל הודאה, אין הנחבל נשבע ונוטל. ואין הלכה כרבי יהודה.

י ו ם ש ל י ש י

באור משנה ד

במשנה א' בפרקנו שנינו: ושכנגדו חשוד על השבועה נשבע ונוטל, כלומר שאם בעל הדין שכנגדו, היינו הנתבע, חשוד על השבועה, הרי הוא התובע נשבע ונוטל. משנתנו באה ללמד, שמי שנשבע לשקר, או מי שפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה בין עבירה של דברי חכמים, הריהו נקרא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו.

וְשִׁכְנַנְדוּ חֹשֶׁד עַל הַשְּׁבוּעָה, בִּיצֵד? אַחַת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת וְאַחַת שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן – ובין שנשבע לשקר שבועת הפיקדון, כמו שלמדנו בפרק ה' משנה ב', שבשתייהן יש כפירת ממון, והרי זו עבירה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחברו, וְאַפְּלוּ שְׁבוּעַת שְׁוֹא – אפילו לא נשבע אלא שבועת שוא, שאינה אלא עבירה בין אדם למקום, הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו. הִיָּה אֶחָד מֵהֶן – אחד מבעלי הדין, כלומר הנתבע, מִשְׁחָק בְּקִבְיָא – במשחק של עצמות או חלוקי אבנים, כדי לזכות בכספים כפי תנאי המשחק, וּמִלּוּלָה בְּרִבִּית – או מלוה בריבית, ואפילו בריבית מדרבנן, וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים – או ממפריחי יונים, והוא מין משחק, שמעיפים יונים לשם תחרות, ומי שיתנו קדמה ליונת חברו הריהו זוכה במשחק, וּסְוֹחֵרֵי שְׁבִיעִית – או עשושה סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה, שהוראיל ופסול הוא לעדות, כפי שלמדנו (סנהדרין ג, ג), אף על פי שאינו פסול אלא מדרבנן, וכל שכן כשהוא פסול מן התורה, הריהו חשוד על השבועה, ולפיכך שִׁכְנַנְדוּ – היינו התובע, נִשְׁבַּע וְנוֹטָל – כמו ששנינו במשנה א'. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן חֲשׂוּדִין – אם שני בעלי הדין חשודים על השבועה, חֲזָרָה הַשְּׁבוּעָה לְמִקּוּמָהּ – חזרה השבועה למי שמחוייב בה, דהיינו לנתבע, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהרי חשוד הוא על השבועה, הרי הוא משלם. פירוש אחר בגמרא: חזרה שבועה למקומה – לסיני, ומפרש רש"י: לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על "לא תגזול", והוא יפרע מן הכופר ממון

ו אָמַר לַחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֶךָ פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ; אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר; אָמַר לוֹ: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת; אָמַר לוֹ: נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ – יִשָּׁבַע הַחֲנוּנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ – יָדוּ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. אָמַר לְשִׁלְחָנִי: תֵּן לִי בְּדִינֶךָ מְעוֹת, וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר; אָמַר לוֹ: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַמְּעוֹת; אָמַר לוֹ: נָתַתִּים לָךְ, וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ פִּיסָךְ – יִשָּׁבַע הַשִּׁלְחָנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִין דְּרָךְ שִׁלְחָנִי לְתַן אָסֵר עַד שִׁטְלֵי דִינָר.

פירוש ברטנורא

אלו ואלו באין לידי שבועת שוא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן נבם:

ו ונתן לו. והפירות צבורין ומונחים ברה"ר ואין מוחזק בהן לא חנוני ולא בעל הבית: ונתתו באנפליא. תיק העשוי למעות: ישבע בעל הבית. שבועה כעין של תורה, ויטול. דכיון דחנוני מודה שמכר, והפירות הם חוץ לחנותו, כע"כ נשבע ונטול: אמר לו נתתים לך. והולכתן לתוך ביתך. ואלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם שנתתי כאן למוכרן, והלא טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינר. הואיל והלוקח מודה במקח והחנוני כופר שלא מכר את אלו, ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול: רבי יהודה אומר וכו'. רבי יהודה אסיפא פליג, ואמר דבין בון בין בון בעל הבית נשבע ונטול. דכיון שהפירות הם חוץ לחנות הוי כאילו הפירות הם ביד בעל הבית, וכל שהפירות בידו, ידו על העליונה והוא נשבע ונטול: אמר לשולחני וכו'. אשמעינן תנא פלוגתא דר' יהודה ורבנן בין במעות של שולחני בין בפירות של חנוני. דאי אשמעינן פלוגתיהו בחנוני, הוה אמינא בפירות אמרו רבנן דכי אמר לו נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול, לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח הדינר, אבל בשולחני שאינו עשוי ליתן האיסרין קודם שיקח הדינר, אימא מודו ליה לר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונטול. ואי איתמר בהא, בהא קאמר ר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונטול, מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסרין עד שיקח הדינר, אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות אימא מודה להו לרבנן, צריכא. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

ואינו מוחזק ממש, לכן צריך הוא להישבע עליהם שבועת חכמים (שבועת המשנה). כדין הנשבעים ונטולים. רבי יהודה אומר: כל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ, קָדוּ עַל הָעֲלִיּוֹנָה – רבי יהודה חולק על הסיפא וסובר, שלא החנוני אלא הלוקח נשבע ונטול, שהואיל והפירות אינם ברשותו של חנוני אלא ברשות הרבים, הרי הם כאילו ברשות בעל הבית, ולכן ידו של בעל הבית על העליונה (דמב"ט). ויש מפרשים, שרבי יהודה חולק על הרישא וסובר, שאין בעל הבית צריך שבועה כלל; שהואיל וקיבל את הפירות מהחנוני, ידו על העליונה (דש"י). אָמַר לְשִׁלְחָנִי – המחליף והפורט מטבעות: תֵּן לִי בְּדִינֶךָ מְעוֹת – מטבעות קטנים, וְנָתַן לוֹ – השולחני את המעות, אָמַר לוֹ – השולחני: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר – תמורת המעות שקיבלת; אָמַר לוֹ – בעל הבית: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – בארנק; ואף כאן מדובר, שהמעות מונחות ברשות הרבים, ואף אחד אינו מוחזק בהן, והואיל ומודה השולחני שמכר את המעות לבעל הבית, אלא שתובע ממנו את הדינר, לפיכך יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית – שנתן לו את הדינר ויטול את המעות. אבל אם נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר – לשולחני, ובא ליטול את המעות המונחות ברשות הרבים, אָמַר לוֹ – לשולחני: תֵּן לִי אֶת הַמְּעוֹת – שקניתי ממך בדינר; אָמַר לוֹ – השולחני: נָתַתִּים לָךְ, וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ פִּיסָךְ – ואילו המונחות ברשות הרבים לא מכרתים לך, יִשָּׁבַע הַשִּׁלְחָנִי – כמבואר בענין הפירות. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִין דְּרָךְ שִׁלְחָנִי לְתַן אָסֵר עַד שִׁטְלֵי דִינָר – כלומר אין דרכו של שולחני לתת מטבעות קטנים ולהניחם ברשות הרבים עד שיקבל תחילה את דינרו, ולכן יישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר ויטול המעות המונחות ברשות הרבים (לפי חרמב"ט). ולפי פירוש רש"י, אף כאן חולק רבי יהודה על הרישא וסובר, שהואיל והשולחני מודה שמכר לו את המעות, מסתמא קיבל כבר את הדינר, ולכן אין בעל הבית צריך להישבע כלל. משנתנו באה להשמיע, שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה בין בפירות של חנוני ובין במעות של שולחני, שכן בפירות של חנוני באה המשנה להשמיענו דעתו של רבי יהודה, שאף על פי שדרכו של חנוני לתת הפירות קודם שיקבל דמיאם, מכל מקום סובר רבי יהודה שידו של בעל הבית על העליונה. ובמעות של שולחני באה המשנה להשמיענו דעתו של תנא קמא, שאף על פי שאין דרך שולחני לתת המעות קודם שיקבל דינרו, מכל מקום סובר תנא קמא, ששולחני נשבע. והלכה כתנא קמא.

שלא בשבועה. ויש גורסים: אלא הוא (החנוני) נוטל בשבועה (נפ' שאלין חיובו ברוד). והן נוטלין שלא בשבועה (כדין "מנה הליתני ואיני יודע אם פרעתיך" – ה"ר). והלכה כתנא קמא.

יום רביעי

באור משנה ו

כהמשך למשנה הקודמת מוסיפה משנתנו לדון בטענות שבין חנוני ללוקח (המכונה בלשון המשנה "בעל הבית"). וכן בטענות דומות שבין שולחני לבעל הבית, שאף בהן נוהגת נבועת המשנה, שנשבעים ונטולים.

אָמַר לַחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֶךָ פְּרוֹת – ומדובר כאן בקונה במזומנים ולא בהקפה, וְנָתַן לוֹ – החנוני את הפירות; אָמַר לוֹ – החנוני: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר – דמי הפירות שקיבלת. אָמַר לוֹ – הלוקח לחנוני: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – כבר שלמתי לך את הדינר ושמתו בארנק, יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית – הלוקח, שנתן לו את הדינר, ויטול את הפירות. בגמרא מבואר, שהפירות צבורים ומונחים ברשות הרבים ואין אחד מהם מוחזק בפירות, והואיל ומודה החנוני שמכרם ללוקח, אלא שתובע ממנו דמיאם, לפיכך הלוקח נשבע ונטול. ברם, אם הפירות הם ברשות אחד מהם, הרי המוציא מחברו עליו הראיה, ובכגון זה נשבע המוחזק שבועת היסט ונפטר, היינו שאם הלוקח הוא מוחזק בפירות, הרי הוא נשבע שבועת היסט ונטול הפירות; ואם החנוני הוא מוחזק, שעדיין הפירות ברשותו, הרי החנוני נשבע שבועת היסט, ואינו נתן לו את הפירות עד שישלם לו את הדינר. נָתַן לוֹ – הלוקח לחנוני – אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ – לחנוני: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת – המונחים ברשות הרבים, שקניתי אותם בדינר זה, אָמַר לוֹ – החנוני: נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ – הפירות שקניתי בדינרך כבר נתתים לך והולכתם לביתך, אבל הפירות הללו המונחים ברשות הרבים לא מכרתים לך. ויש מוסיפים לבאר ענין זה כדלקמן: החנוני טוען, שבא אליו בעל הבית ואין בידו דינר, ואמר לו: תן לי בדינר פירות ועוד מעט אביא לך את הדינר, ונתן לו את הפירות והולכים לתוך ביתו, ואחר כך חזר אליו ופרע לו את הדינר. ובעל הבית טוען: לא כי, אלא קודם שנתתי הדינר לא לקחתי פירות מעולם, ולא נתתי לך את הדינר אלא בשביל אלו הפירות שהם ברשות הרבים (וה"ר). יִשָּׁבַע הַחֲנוּנִי – שכבר נתן ללוקח את הפירות, ונטול את הפירות המונחים ברשות הרבים, שהואיל ואינו מודה שמכרם ללוקח, עדיין ברשותו הם עומדים, אלא מפני שמונחים ברשות הרבים

ז פֶּשֶׁם שְׁאֵמְרוּ: הַפּוֹגֶמֶת בְּתַבְתָּהּ לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; וְעַד אֶחָד מְעִידָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; מִנְכָּסִים מְשַׁעְבָּדִים וּמִנְכָּסֵי יְתוּמִים, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; וְהַנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵיו, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – וְכֵן הִיתוּמִים לֹא יִפְרְעוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; שְׁבּוּעָה שְׁלֹא פִקְדָנוּ אָבָא, וְלֹא אָמַר לָנוּ אָבָא, וְשְׁלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטֻרֹתָיו שֶׁל אָבָא, שֶׁשְּׁטָר זֶה פְּרוּעַ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר: אֶפְלוּ נֹלַד הֵבֶן לְאַחַר מִיתַת הָאָב – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטָל. אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם יֵשׁ עֲדִים, שְׁאֵמַר הָאָב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: שְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ – הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה.

ח וְאֵלוּ נִשְׁבָּעִים שְׁלֹא בְּטַעֲנָה: הַשְּׁתַּפִּין, וְהָאֶרֶיסִין, וְהָאֶפּוֹטְרוֹפִין, וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְכֵן

פירוש ברטנורא

ז הפוגמת כתובתה. שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה: לא תפרע אלא בשבועה. אם טוען הבעל נתקבלה כולה: עד אחד אומר וכו'. ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים כו'. ונפרעת שלא בפניו. כולוה אכשם קיימ, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתניין כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב אם לא, אבל אם טענו אמר לנו אבינו שלא לזה מעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם, הרי היתומים שמוציאים שטר חוב על היתומים הללו נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר לא ליותי כאומר לא פרעתי דמי, והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה המעות הללו. ולא שנו רשבועה מזה שכל יתומים מן היתומים, אלא שמת מלוה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לזה שלא נתקבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממנו שהוא חייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואע"פ שכן הדין, אם דין אחד דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ויפרעו ממנו היתומים האחרים בשבועה זו, מה שעשו עשוי: שלא פקדנו אבא. בשעת מיתתו: ושלא אמר לנו קודם לכן, ששטר זה פרוע: הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע. וכן הלכה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב"ג.

ח שלא בטענה. שלא בטענת ברי אלא בטענת שמה, שטוענו שמה עכבת משלי. ומשום דכל הני מורי היתר לעצמם לפי שטרחו בנכסים, משום הכי רמו רבן שבועה עליהו: והאפוטרופים. שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן. אבל באפוטרופוס של יתומים, אם מינהו ב"ד ישבע, ואם אבי יתומים מינהו לא ישבע: והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנונית או אפטרופא על נכסיו: וכן הבית. אחד מן האחין שנתעסק

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

משנה זו מוסיפה ללמד בענין הנשבעים ונוטלים.

בְּרֹקָה אָמַר: אֶפְלוּ נֹלַד הֵבֶן לְאַחַר מִיתַת הָאָב – וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע שְׁלֹא אָמַר לוֹ אָבָא שְׁטָר זֶה פְּרוּעַ, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע – שְׁלֹא מִצָּא בֵּין שְׁטֻרֹתָיו שֶׁל אָבָא שְׁטָר זֶה פְּרוּעַ, וְנוֹטָל – תְּשׁוּלֹם הַשְּׁטָר מֵהִיתוּמִים. אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם יֵשׁ עֲדִים, שְׁאֵמַר הָאָב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: שְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ, הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה – בְּנוֹ הִיתוּם גּוֹבֵה אֶת הַשְּׁטָר הַזֶּה בְּלֹא שְׁבּוּעָה. בֵּרִם, תֵּנָא קָמָא סוֹבְר, שֶׁאִף בִּכְנוּן זֶה אֵינוֹ נֹטָל אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה, שֶׁכֵּן חוֹשְׁשִׁים אָנוּ, שֶׁמָּא לֹא אָמַר אָבִיו אֶת דְּבָרָיו אֶלָּא כִּדִּי לְהַשְׁמִיעַ בְּאָזְנֵי הָאֲנָשִׁים שֶׁמִּשְׁאִיר לָבְנוּ יִירוּשָׁה גְּדוּלָּה, וְעַל יְדֵי כֵךְ יִגְדֵּל כְּבוֹדוֹ וְעִרְכּוֹ בְּעִינֵיהֶם (תוֹסֵפוֹת). וְהַלְכָה כְּרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.

יוס חמישי

באור משנה ח

מִן הַתּוֹרָה אֵין הַנִּתְבַּע חַיִּב שְׁבּוּעָה, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹכֵחַ בֹּא עָלָיו בְּטַעֲנָה וְדָא, אֲבָל אִם הוּא בֹא בְטַעֲנָה סֶפֶק, פְּטוֹר הַנִּתְבַּע מִשְׁבּוּעָה. בֵּרִם, חֲכָמִים תִּיקְנוּ שְׁבּוּעָה אֶף בְּטַעֲנָה סֶפֶק, שֶׁאִם אָדָם חוֹשֵׁד בְּשׁוֹתְפוֹ אוֹ בְּאִרְסוֹ וְכוּצָא בְּהֶם, וְבֹא עָלָיו בְּטַעֲנָה סֶפֶק, שֶׁמָּא גֹזֵל מִרְכּוּשׁוֹ אוֹ שֶׁמָּא לֹא דִקְדָק בְּחַשְׁבּוֹן שְׁבִינִיָּהֶם, יָכוֹל הוּא לְהַשְׁבִּיעַ עַל כֵּךְ. וְלֵאחֲרַי שִׁנְיָנוּ בְּפִרְקָנוּ אֵלּוּ שִׁתְּקִנוּ לָהֶם חֲכָמִים שְׁבּוּעָה, שִׁהְיוּ נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִים, מוֹנֵה מִשְׁתַּנּוּ – הַמְּסִימָת אֶת הַפֶּקֶד – אֵלּוּ הַנִּשְׁבָּעִים בְּטַעֲנָה סֶפֶק מִתְּקַנָּה חֲכָמִים.

וְאֵלּוּ – הַמְּנוּיִים לְהֵלֶן בְּמִשְׁתַּנּוּ, נִשְׁבָּעִים שְׁלֹא בְּטַעֲנָה – שְׁלֹא בְּטַעֲנָה וְדָא, אֶלָּא בְּטַעֲנָה סֶפֶק: הַשְּׁתַּפִּין – כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעִיל בְּהַקְדָּמָה לְבִאּוֹר מִשְׁתַּנּוּ, וְהָאֶרֶיסִין – הַמְּקַבְּלִים שְׁדוֹת לְעַבְדָּם, וְהֵם נוֹתְנִים לְבַעֲלֵיהֶם מַחְצָה אוֹ שְׁלִישׁ אוֹ רִבִּיעַ מִן הַתְּבוּאָה, כִּפִּי שֶׁהוֹסֵכֶם בִּינֵיהֶם, יָכוֹלִים הַבְּעֵלִים לְהַשְׁבִּיעַם שְׁלֹא נִטְלוּ מִשְׁלֵחַם כְּלוֹם, וְהָאֶפּוֹטְרוֹפִין – הַמְּמוּנִים עַל נִכְסֵי אַחֲרִים, אוֹ הַמְּמוּנִים עַל יְדֵי בֵית הַדִּין עַל נִכְסֵי יְתוּמִים, נִשְׁבָּעִים שְׁלֹא עֵיכְבוּ בִּידֵיהֶם מִשֶּׁל הַנִּכְסִים שֶׁבִּאֲפּוֹטְרוֹפּוֹתָם, וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית – שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּעֵלָה חֲנוּנִית אוֹ שְׂמִינָה אוֹתָהּ אֶפּוֹטְרוֹפָא, שֶׁתֵּהָא מִפְּקַחַת עַל נִכְסֵיו, יָכוֹל בְּעֵלָה לְהַשְׁבִּיעָה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּאִמּוֹנָה וְלֹא לְקַחָה מִשְׁלוֹ כְּלוֹם (עֵינִי כְּתוּבוֹת ט ז), וְכֵן הַבֵּית – אֶחָד מִן הָאֲחִים הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּנִכְסִים שֶׁנִּפְלוּ לָהֶם בִּירוּשָׁה לְאַחַר שְׁמַת אֲבִיהֶם, יָכוֹלִים

פֶּשֶׁם שְׁאֵמְרוּ – בְּמַסַּכַת כְּתוּבוֹת פֶּרֶק ט מִשְׁנָה ז: הַפּוֹגֶמֶת בְּתַבְתָּהּ – אִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבוֹתָהּ וְהִיא מוֹדָה שֶׁקִּיבְּלָה כִּכֵּר מִקְצָתָה, אֲבָל בְּעֵלָה טוֹעֵן שֶׁפֶרַע לָהּ אֶת כָּל הַכְּתוּבָה, לֹא תִפְרַע – אֶת יִתְרָת הַכְּתוּבָה שֶׁהִיא תוֹבַעַת אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כִּמְבוֹאֵר הֵטַעַם בְּמִשְׁנָה בְּכַתּוּבוֹת (עֵינִי טו); וְעַד אֶחָד מְעִידָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – וְכֵן אִם עַד אֶחָד מְעִיד שֶׁכִּכֵּר נִפְרַעָה לָהּ הַכְּתוּבָה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כִּמְבוֹאֵר שֶׁ; מִנְכָּסִים מְשַׁעְבָּדִים – הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבוֹתָהּ מֵהַנִּכְסִים שֶׁמָּכַר בְּעֵלָה לְאַחֲרִים, וּמִנְכָּסֵי יְתוּמִים – אוֹ אֶלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְגִבּוֹת כְּתוּבוֹתָהּ מֵהַנִּכְסִים שֶׁהִנִּיחַ בְּעֵלָה לְיְתוּמִים, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כִּמְבוֹאֵר שֶׁ; וְהַנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵיו – גְּרוּשָׁה שֶׁהֵלֶךְ בְּעֵלָה לְדֹרֶךְ רַחוּקָה, וְהִיא בָּאָה לְבֵית דִּין שִׁיגְבוּ לָהּ כְּתוּבוֹתָהּ, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כִּמְבוֹאֵר שֶׁ; וְהִיא כָּל אֵלּוּ נִשְׁבָּעוֹת וְנוֹטְלוֹת, וְכֵן הִיתוּמִים – כְּלוֹמַר: כִּשֶּׁם שֶׁכָּל אֶחָת מֵאֵלּוּ אֵינָה נִפְרַעַת אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה, כֵּן הִיתוּמִים לֹא יִפְרְעוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – בְּגִמְרָא מְבוֹאֵר, שֶׁמְדוּבָר בִּיתוּמִים שֶׁבָּאִים לְהִיפְרַע מִן הִיתוּמִים, וְכִגּוֹן שֶׁהִיתוּמִים הַנִּתְבָּעִים לְפָרוּעַ חוֹב אֲבִיהֶם אֹמְרִים: אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם פֶּרַע אֲבִינוּ אֶת הַחֹב הַזֶּה. אֲבָל אִם טַעְנוּ, שֶׁשְּׁטָר לָהֶם אֲבִיהֶם, שְׁלֹא לָהֶם מַעוֹת הַלְלוּ, הִרִי הִיתוּמִים הַמּוֹצִיאִים שֶׁטֶר חוֹב עֲלֵיהֶם נִפְרַעִים מֵהֶם שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה, שֶׁכָּל הָאֹמֵר: "לֹא לִיתִי", הִרְוִיחַו כְּאוֹמֵר: "לֹא פִרַעְתִּי", וְהֵם אֵינֶם יָכוֹלִים לְהַכְחִישׁ הָעֲדִים שֶׁמַּעֲדִים שֶׁאֲבִיהֶם לָהֶם אֶת הַמַּעוֹת הַלְלוּ. וְכִידֵּן הִיתוּמִים נִשְׁבָּעִים? שְׁבּוּעָה שְׁלֹא פִקְדָנוּ אָבָא – שְׁלֹא צִיּוּנוֹ אֲבִינוּ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ, וְלֹא אָמַר לָנוּ אָבָא – לִפְנֵי כֵן, בְּחַיִּיו, וְשְׁלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטֻרֹתָיו שֶׁל אָבָא – שׁוֹבֵר אוֹ פֶּתֶק, שֶׁשְּׁטָר זֶה פְּרוּעַ – בְּגִמְרָא אֹמֵר: "לֹא שֶׁנוּ (שִׁיתוּמִים נִפְרַעִים מִן הִיתוּמִים בְּשִׁבּוּעָה), אֶלָּא שְׁמַת מְלוּה בְּחַיִּי לוֹוֶה. אֲבָל מֵת לוֹוֶה בְּחַיִּי מְלוּה, כִּכֵּר נִתְחַיֵּב מְלוּה לְבָנֵי לוֹוֶה (הִיתוּמִים) שְׁבּוּעָה (שְׁלֹא קִיבֵּל כְּלוֹם, שֶׁהִנִּפְרַע מִן הִיתוּמִים אֲפִילוּ בְּשִׁטְר צָרִיךְ שְׁבּוּעָה – רִשִּׁי), וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבּוּעָה לְבָנָיו" (אֵין אָדָם מוֹרִישׁ מִמּוֹן, שֶׁהוּא מְחַיֵּיב עָלָיו שְׁבּוּעָה לְבָנָיו, לִפְי שֶׁאֵין הַבְּנִים יָכוֹלִים לְהִשְׁבַּע שְׁבּוּעָה זוֹ שֶׁנִּתְחַיֵּב אֲבִיהֶם. – רִשִּׁי). רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן

הבית. אָמַר לוֹ: מָה אַתָּה טוֹעֵנִי? רְצוֹנִי שֶׁתִּשְׁבַּע לִי – חֵיב. חֲלָקוּ הַשְּׂתֵפִין וְהָאֲרִיסִין – אֵין יוֹכֵל לְהִשְׁבִּיעוֹ; נִתְגַּלְגְּלָה לוֹ שְׁבוּעָה מִמָּקוֹם אַחֵר – מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל. וְהִשְׁבִּיעִית מִשְׁמַטַּת אֶת הַשְּׁבוּעָה.

פ ר ק ש מ י נ י

א אַרְבָּעָה שׁוּמְרֵין הֵן: שׁוּמֵר חֲנָם, וְהַשׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שְׂכָר, וְהַשׁוֹכֵר. שׁוּמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע עַל הַכֹּל; וְהַשׁוֹאֵל מִשְׁלָם אֶת הַכֹּל; נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבוּעָה וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַמֶּתָה, וּמִשְׁלָמִין אֶת הָאֲבִידָה וְאֶת הַגְּנֵבָה. **ב** אָמַר לְשׁוּמֵר חֲנָם: הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: מֵת, וְהוּא שֶׁנִּשְׁפָּר אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; נִשְׁפָּר, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; נִשְׁפָּה, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; נִגְנֵב, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁפָּה

פירוש ברטנורא

בנכסים משמט אביהן: חלקו. ולא השביעוהו בשעת החלוקה: נתגלגלה לו שבועה. אצלם אחרי כן, מגלגלין גם את זו עליו. וכדרך שמגלגלין בשבועות התורה ובשבועה שהיא כעין של תורה, כך מגלגלין בשבועות היסט: והשביעית משמטת את השבועה. לאו אהנך שבועות דשופין קאי, דהא אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה. אלא מלה ושבועתה היא משמטת:

ח א ארבעה שומרים הם. [ודניהן שלשה]: נושא שכר. שומר בשכר: נשבע על הכל. שלא פשע: משלם את הכל. כל הנך רתנין במתניתין, שבויה ושבורה ומתה וגניבה ואבדה. אבל מתה מחמת מלאכה, אינו משלם, דלאו לאוקמה בכלתא שאלה. והמשנה הזאת מפורשת בהשוכר את הפועלים:

משניות מבוארות – קהתי

לשימוש זמני. **שׁוּמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע עַל הַכֹּל** – על כל מקרה של הפסד הפיקדון, על ידי גניבה או אבידה, או אונסים, הריהו נשבע שלא פשע בשמירתו, ופטור מלשלם, שנאמר בפרשת שומר חנם (שמות כב, ו-ז): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלהים", ומכאן שפטור בגניבה ובאבידה, וכל שכן באונסים; וְהַשׁוֹאֵל מִשְׁלָם אֶת הַכֹּל – אפילו את האונסים, שנאמר (שם שם, יג): "וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת, בעליו אין עמו, שלם ישלם", וכל שכן שמשלם את הגניבה ואת האבידה. ברם, אם הבהמה ששאל מתה מחמת מלאכה, הריהו פטור. **נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר** – ששורים בדינם, נִשְׁבָּעִין – שבועות השומרים – **עַל הַשְּׁבוּעָה וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַמֶּתָה** – אם נמסרה לו בהמה לשמירה, או ששכר אותה, ונשברה או נשבתה או מתה, שכל אלה אונסים הם, ופטור מלשלם, שנאמר בפרשת שומר שכר (שם שם, ט-י): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר או נשבה, אין רואה. שבועת ה' תהיה בין שניהם" וגו', וּמִשְׁלָמִין אֶת הָאֲבִידָה וְאֶת הַגְּנֵבָה – שנאמר (שם שם, יא): "ואם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו". אין לי אלא גניבה, אבידה מניין? תלמוד לומר: "ואם גנב יגנב" – מכל מקום. ועוד, שלמים בקל וחומר: ומה גניבה שקרובה לאונס – חייב, אבידה שקרובה לפשיעה – לא כל שכן? (גמרא בבא מציעא דצ, ב); ואף השוכר דינו כשומר שכר.

י ו ש י

באור משנה ב

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בשבועות השומרים, היינו בדיני חיוב קרבן אשם ותוספת חומש משום שבועת הפיקדון, כמו שהזכרנו בהקדמה לבאור המשנה הקודמת. משניות אלו משלימות איפוא, את הפרק החמישי במסכתנו, העוסק בדיני שבועות הפיקדון (ענין שם). משנתנו באה ללמד בשומר חנם, שלא פשע אמנם בשמירתו, אלא שנשבע לשקר בדבר המקרה של הפסד הפיקדון, כגון שנגנב הפיקדון והוא נשבע שאבד, וכיוצא בזה – שאף אילו היה נשבע על האמת היה פטור מתשלומים, שהרי "שומר חנם נשבע על הכל" (משנה א) – אם אחר כך הודה, אינו חייב קרבן משום שבועת הפיקדון, כפי שיבואר במשנה.

אָמַר – המפקיד – לְשׁוּמֵר חֲנָם: הֵיכָן שׁוֹרִי – שהפקדתי בידך? **אָמַר לוֹ –** השומר למפקיד: **מֵת – שׁוֹרֵךְ, וְהוּא שֶׁנִּשְׁפָּר –** אבל באמת לא מת השורר אלא נשבר, **אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; או** שאמר השומר: **נִשְׁפָּר –** השור, **וְהוּא –** לא נשבר, אלא הנכון הוא, **שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; או** שאמר: **נִשְׁפָּה –** השור, **וְהוּא –** אבל הנכון הוא – **שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֵד; או** שאמר השומר: **נִגְנֵב –** השור, **וְהוּא –** אבל הנכון הוא – **שְׁמַת אוֹ נִשְׁפָּר אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ אָבֵד; או** שאמר: **אָבֵד –** השור, **וְהוּא**

האחים להשביעו, שלא עיכב בידו משל נכסי הירושה. – ולמה תקנו להם חכמים שבועה זו? מפני שמורים הם היתר לעצמם. שכל מה שמעכבים בידיהם, ראוי הוא להם, מאחר שטורחים בנכסים, לפיכך תיקנו להם חכמים, שיהיו חייבים שבועה בטענת ספק, כדי שיעשו מעשיהם בצדק ובאמונה (רמב"ם). כיצד מתחייבים הם בשבועה זו? **אָמַר לוֹ –** אחד מאלו שנימנו לעיל לתובע: **מָה אַתָּה טוֹעֵנִי –** מה אתה תובע ממני? והשיב לו התובע: **רְצוֹנִי שֶׁתִּשְׁבַּע לִי –** שלא עיכבת בידך משלי כלום, כי חושש אני שמא עיכבת, **חֵיב –** להישבע. **חֲלָקוּ הַשְּׂתֵפִין וְהָאֲרִיסִין –** ולא השביעוהו בשעת החלוקה, והוא הדין לאפוטרופסים, ולאשה ולבן הבית, **אֵין יוֹכֵל לְהִשְׁבִּיעוֹ –** אחר כך על טענת ספק, שהואיל וחלקו ביניהם בלא שבועה, מחלו זה לזה. **נִתְגַּלְגְּלָה לוֹ שְׁבוּעָה מִמָּקוֹם אַחֵר –** אם לאחר שחלקו, נתחייב לו שבועה על טענה אחרת, **מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל –** יכול הוא להשביעו על ידי גלגול שבועה אף על טענות הספק בענין השותפות שהיתה להם, או האריסות או שאר הדברים שנימנו במשנה (בענין גלגול שבועה ענין משנה סוטה ב. ה). וכשם שמגלגלים בשבועת התורה ובשבועת המשנה, כך מגלגלים בשבועת היסט (ברטנורא). **וְהִשְׁבִּיעִית מִשְׁמַטַּת אֶת הַשְּׁבוּעָה –** פיסקה זו אינה מוסבה על השבועות שבמשנתנו, שהרי אין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא הכוונה היא לשבועת המודה במקצת, שאם נתחייב הלווה שבועה משום הודאה במקצת, ועברה שנת השמיטה, הריהו פטור משבועה, שכשם שהשביעית משמטת את החוב (ענין דברים טו, א-ב), כן משמטת היא את שבועתו. בגמרא למדים זה מהכתוב (שם): "וזה דבר השמיטה" – אפילו דיבור משמטת.

באור משנה א

פרק זה – האחרון במסכתנו – דן בייחוד בשבועות השומרים, והוא בא ללמדנו, אימתי חייבים השומרים קרבן משום שבועתם, אם נשבעו שבועת הפיקדון לשקר, ואחר כך הודו. ברם, משנתנו, הפותחת את הפרק, עוסקת בדיני ארבעת השומרים וחיובי תשלומיהם. משנה זו שניה כבר במסכת בבא מציעא (פרק ז משנה ח), והיא נשנית כאן שנית כפתיחה למשניות שלאחריה, ללמדנו מתי חייב כל אחד מארבעת השומרים בתשלומים; שכן כלל הוא, שאין השומר חייב קרבן שבועת הפיקדון אלא אם כן פטר עצמו בשבועתו מתשלום ממון. אבל אם לא הועיל בשבועתו כלום, שאף אילו הודה היה פטור מתשלומים, או שאף לאחר שנשבע חייב בתשלומים, הרי הוא פטור מקרבן שבועה וחומש, כפי שיבואר.

אַרְבָּעָה שׁוּמְרֵין הֵן – ארבעה מיני שומרים הם האמורים בתורה: **שׁוּמֵר חֲנָם –** שהפקיד חברו בידו פיקדון והוא שומרו ללא שכר שמירה, **וְהַשׁוֹאֵל –** שלקח דבר מחברו להשתמש בו במשך זמן מסוים, מבלי לשלם שכר שימוש, **נוֹשֵׂא שְׂכָר –** היינו שומר שכר, ששומר על פיקדון חברו בשכר, **וְהַשׁוֹכֵר –** שלקח דבר מחברו בשכר

או אָבֶר; אָבֶר, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פָּטוּר.
ג הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: אֲנִי יוֹדֵעַ מָה אֶתָּה סָח, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֶר; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פָּטוּר. הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: אָבֶר, מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ – מִשְׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן, הוֹדָה מַעֲצָמוֹ – מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם. הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: נִגְנֵב – מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁגֻנְבוֹ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל. הוֹדָה מַעֲצָמוֹ – מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם.
ד אָמַר לְאַחַד בְּשׁוֹק: הֵיכָן שׁוּרִי שְׁגֻנְבְּתָּ? וְהוּא אוֹמַר: לֹא גִנְבְּתִי; וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁגֻנְבוֹ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל, טִבַּח וּמִכָּר – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. רָאָה עֵדִים שֶׁמְמַשְׁמָשִׁין וּבִאֵין; אָמַר: גִּנְבְּתִי, אָבֶל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכַּרְתִּי – אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא קֶרֶן.

פירוש ברטנורא

ב ואמר אמן פטור. שאילו הודה לא היה משלם כלום, נמצא שאין כאן כפירת ממון. ואע"פ שנשבע לשקר, לא חייבה תורה קרבן שבועה אלא היכא שכפרו ממון. וכן הדין אינו יכול להשביע אלא על דבר שאם הודה היה חייב לשלם ממון;

ג היכן שורי א"ל אבד. אמר לשומר חנם היכן שורי אמר ליה אבד: משיביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן. ולא כפל. ואם הודה לו מעצמו עד שלא באו עדים, משלם קרן וחומש ואשם, כדין שבועת הפקדון, דאינה באה עד שמודה ושב מרשעתו ובא להתכפר: אמר ליה **נגנב משיביעך אני וכו'.** דשומר חנם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע ובאו עדים, משלם כפל, דכתיב (שמות כ"ב) אם לא ימצא הגנב, אם לא ימצא כמו שאמר, אלא שהוא עצמו גנב, ישלם שנים. אבל אם בא לפטור עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא, דמודה בקנס פטור:

ד אמר לאחר מן השוק וכו'. הכא לא גרסינן משיביעך אני, דהא בלא שבועה מחייב כפל. שזה גנב ממש הוא, ובגנב כתיב ישלם שנים, ואין צורך שבועה: **עדים שממשמשיין ובאין.** רבותא אשמעינן, דאע"ג דבדמיון ביערותא דעדים מודה, אפ"ה מהניא הודאה ונפטר מן הכפל. וכיון דאין כפל, פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שגנב וטבח ומכר, דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה, וכיון דכפל ליכא, בציר ליה חד:

משניות מבוארות – קהתי

רבעים. והרי זה "חומש" מהתשלום (כולו). **וְאֶשֶׁם** – ויחייב הוא להביא קרבן אשם, משום שבועת הפקדון, כמפורש בתורה (ויקרא ה, כא-כה). אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שמסרתי לך לשמירה? **אָמַר לוֹ** – השומר: **נִגְנֵב** – שורך ממני; אמר לו המפקיד: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שנכונים דברייך, שנגנב ממך שורי, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – והיתה זו שבועת שקר, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁגֻנְבוֹ** – אחר כך באו עדים והעידו, שגנבו השומר עצמו, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל** – שכן שומר חנינם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע, והעדים מעידים אותו שנגנבו, חייב לשלם כפל, כדינו של גנב, שכתוב (שמות כב, ז-ח): "אם לא ימצא הגנב... אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו". ברם, הפוטר עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל, כמו שלמדנו לעיל. **הוֹדָה מַעֲצָמוֹ** – שנשבע לשקר, ולא נגנב השור, **מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם** – כמו שבארנו לעיל. אבל כפל אינו משלם, שכן המודה בקנס פטור מלשלם (ענין לעיל ח, ד; ועיין בבא קמא ט, זח-ז).

שבת קודש

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין שומר חנינם הטוען טענת גנב, באה משנתנו ללמד דין גנב הטוען שלא גנב.

אָמַר – אדם – **לְאַחַד בְּשׁוֹק: הֵיכָן שׁוּרִי שְׁגֻנְבְּתָּ? וְהוּא אוֹמַר: לֹא גִנְבְּתִי** – את שורך, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁגֻנְבוֹ** – שהוא גנב את השור, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל** – ואף בלא שבועה חייב לשלם כפל, שגנב ממש הוא, וכתוב (שמות כב, ז): "אם ימצא הגנב ישלם שנים". **טִבַּח וּמִכָּר** – אם טבח את השור שגנב, או מכרו, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה** – כמו שכתוב (שמות כא, לז): "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השנה". **רָאָה עֵדִים שֶׁמְמַשְׁמָשִׁין וּבִאֵין** – מתקבלים לבית הדין להעיד על גנבתו, **אָמַר: גִּנְבְּתִי, אָבֶל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכַּרְתִּי** – ובאו עדים שגנב וטבח ומכר, **אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא קֶרֶן** – שהואיל והודה על הגניבה, אף על פי שלא הודה אלא משום שראה את העדים ממשמשים ובאים, פטור מן הכפל, שהמודה בקנס פטור, וכיון שפטור מכפל, פטור גם על הטביחה או המכירה,

– והנכון הוא – **שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב**; ואמר המפקיד לשומר: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שכן הוא כדברייך, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **פָּטוּר** – השומר מקרבן שבועת הפקדון, שלא חייבה התורה קרבן משום שבועת הפקדון אלא בכפירת ממון, והרי אין כאן כפירת ממון, שאפילו הודה השומר על האמת היה פטור מלשלם, כמו שבארנו לעיל בהקדמה; נמצא שלא הועיל בשבועתו כלום, ולפיכך – אף על פי שנשבע לשקר – פטור מקרבן שבועת הפקדון.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, כיצד שומר חנינם חייב קרבן שבועה.

אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שהפקדתי בידך? **אָמַר לוֹ** – השומר למפקיד: **אֲנִי יוֹדֵעַ מָה אֶתָּה סָח** – שלא הפקדת בידי מעולם שור לשמירה. **וְהוּא שְׁמַת** – אבל באמת הפקיד בידו שור, ומת **אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֶר**; ואמר המפקיד לשומר: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שכן הוא כדברייך, שלא קבלת ממני שור לשמירה, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **פָּטוּר** – השומר מקרבן שבועת הפקדון, לפי שלא פטר עצמו בשבועתו מן התשלומים, שהרי אף אילו הודה על האמת היה פטור מלשלם; וכיון שאין כאן כפירת ממון אין חיוב קרבן שבועה. אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שנתתי לך לשמירה? **אָמַר לוֹ** – השומר: **אָבֶר** – לי שורך; אמר לו המפקיד: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שאבד לך שורי שהפקדתי בידך, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – והיתה זו שבועת שקר, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ** – ואחר כך באו עדים והעידו, שהשומר עצמו אכל את השור שהפקיד חברו בידו, **מִשְׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן** – חייב השומר לשלם למפקיד את שווי של השור. ברם, הואיל ולא הודה מעצמו שנשבע לשקר, אלא נודע הדבר על פי העדים, פטור הוא מקרבן שבועה. **הוֹדָה מַעֲצָמוֹ** – קודם שבאו העדים, שנשבע לשקר כדי לפטור עצמו מתשלומים, ולא אבד השור אלא הוא אכלו, **מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ** – מלבד שווי של השור חייב השומר לשלם למפקיד תוספת של "חומש", היינו רבע מהקרן (והוא "חומש מלבד" – מבחוץ. כלומר שיחד עם הקרן יש כאן חמישה

ה אָמַר לְשׁוֹאֵל: הֵיכָן שׁוֹרִי? אָמַר לוֹ: מֵת, וְהוּא שֹׁנֵשֶׁבֶר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁבָּר, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִגְנֵב, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אֶבֶד; אֶבֶד, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פֶּטוּר.

פירוש ברטנורא

ה אָמַר לְשׁוֹאֵל וְכו' פֶּטוּר. שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין ואין בשבועה זו כפירת ממון:

משניות מבוארות – קהתי

– שורך, וְהוּא – והנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר: נִגְנֵב – ממני שורך, וְהוּא – והנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אֶבֶד; או שאמר: אֶבֶד – לי שורך, וְהוּא – הנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; ואמר לוֹ המשאיל: מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי – שכן הוא כדבריו; ואמנם אין זו שבועה שהשואל מחייב בה, אלא שהשביעו המשאיל כדי לאמת דבריו בלבד ("תוספות יום טוב"), וְאָמַר – השואל: אֲמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פֶּטוּר – השואל מקרבן שבועה, שהרי לא הועיל בשבועתו לפטור עצמו מחיוב ממון, שאף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין, כמו ששינו (משנה א): "השואל משלם את הכל"; והואיל ואין בשבועה זו כפירת ממון, אין השואל חייב קרבן משום שבועת הפיקדון.

שכן ארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה, ואם אין כפל, הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה; לפיכך אינו משלם אלא קרן בלבד.

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין שומר חנים, ממשיכה משנה זו בענין השואל, והיא באה ללמד, כיצד השואל פטור מקרבן שבועת הפיקדון, אם נשבע לשקר ואחר כך הודה.

אָמַר – המשאיל – לְשׁוֹאֵל: הֵיכָן שׁוֹרִי – שהשאלתיך? אָמַר לוֹ – השואל למשאיל: מֵת – שורך, שלא מחמת מלאכה, וְהוּא שֹׁנֵשֶׁבֶר – אבל באמת לא מת אלא נשבר, אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השואל: נִשְׁבָּר – שורך, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השואל נִשְׁבָּה –

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג השבועות, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הווי"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ וכו'

מהרש"ז שי' שרגא

שלום וברכה!

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לאחל לך ולכל אשר לו חג שמח, ובנוסח המסורתי שקבלנו מכ"ק מו"ח אדמו"ר - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

וכדרכו של יהודי לקשר עניני יום יום עם עניני דיומא טבא, הרי יש קשר בין תוכן חילוף מכתבינו לזמן מתן תורתנו, על פי סיפור חכמינו ז"ל שלא ניתנה התורה עד שהבטחנו בנינו ערבים בעדינו. ומובן שהבטחה וערבות זו שניתנה בהר סיני מעידה שהדבר תלוי בידינו, זאת אומרת, הבטחה להשתדל שהילדים ילכו בדרך התורה והמצוות ועד למסירות נפש בפועל, וכמוכח ג"כ מהתחלת מתן תורה ועשרת הדברות, אנוכי ולא יהי' לך שהן מג' מצוות של יהרג ואל יעבור.

ולא עוד, אלא שמודגש בזה ג"כ שאם רוצים להבטיח שהילד לא יעבור על לא תרצח ולא תגנוב ולא תחמוד, הרי מוכרח שיהי' כל חינוכו מיוסד על האמונה באנוכי ובשליטת כל הענינים הנכנסים בגדר של לא יהי' לך. ולדאבונו הראינו לדעת בימינו ובדורנו שאותה אומה שדגלה בשם כל מיני פילוסופיות ואידיאלים וכו' סוף דבר הי' שנתקיים בה רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני. משא"כ תורה, תורת חיים, המבטיחה לא רק חיים נצחיים בעולם הבא אלא גם חיים הראויים לשמם בעולם הזה.

בכבוד ובברכת החג.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

לרבנן — תלמידיו. **הלכות קמיצה** — דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר. **ואשקול למויאי** = ואטול שערי. **אסרתינהו** — צותה עליהן להחביאן. **אומני** = ספרים. **זווא** — זוג של ספרים, כעין מספרים. **עציץ** — כלי חרס. **ולתעניתו** — יום שלישי לתענית היה, שהתחילו להתענות בארבעה עשר בניסן. ומה שאמר המקרא ליום אתמול שלישי "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" — יום שלישי לשילוח הרצים היה.

דף טו ע"ב: **וַיִּקַּח הָמֶן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּסִים**. הגמרא מביאה את פרטי המעשה: **אֶל אֲשַׁכְחִיָּה** - הלך המן ומצא את מרדכי, **דִּיתָבִי רַבֵּנָן קַמִּיָּה** - כשתלמידיו יושבים לפניו, **וּמַחֲוִי לָהּ הַלְבוּשׁ קַמִּיָּה לְרַבֵּנָן** - ומרדכי מראה להם בידו כיצד נוטלים קומץ מן המנחה. **בִּינָן דְּחֻזִּיָּה מְרַדְכִי דַּאֲפִיק לְקַבְּלִיהָ וְסוּסִיָּה מִיַּתֵּד בִּירִיָּה** - כשראה מרדכי את המן יוצא לקראתו וסוסו אחוז בידו, **מִירֶתָת - פָּחַד**. **אָמַר לָהּ מְרַדְכִי לְרַבֵּנָן** - לתלמידיו, **הָאִי רִשְׁעָא לְמִיקְטֵל נַפְשִׁי קָא אָתִי** - הרשע הזה [המן] בא להרגני, **וְזִלּוּ מִקַּמִּיָּה דִּי לֹא תִבּוּ בְּנַחֲלָתוֹ** - התחבאו מפניו שלא תזנקו ממנו. **בְּהָרִיא שְׁעִתָּא** - באותה שעה, **נִתְעַטַּף מְרַדְכִי בַטְלִיתוֹ**, וקם ליה לַצְלוּתָא - ונעמד להתפלל ולבקש רחמים שינצל מהמן הרשע, **אָתָא הָמֶן וְיִתְיָב לִיָּה קַמִּיָּהוּ** - בא המן והתיישב לפני מרדכי ותלמידיו, **וְאִוְרִידַד עַד דְּסָלִיק מְרַדְכִי לַצְלוּתִיהָ** - והמתין עד שסיים מרדכי את תפילתו. **אָמַר לָהּ** - שאל המן את התלמידים, **בְּמָאי עֲסָקִיתוּ** - במה אתם עוסקים כעת. **אָמְרוּ לִיָּה הַתְּלִמִּידִים**, **בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קְיָיִם**, **מָאן דְּמִנְדָּב מִנְחָה** - מי שמתנדב להביא קרבן מנחה, **מִיָּיתִי מְלִי קוֹמִיצִיהָ דְּסוּלָתָא** - מרים ממנה מלוא הקומץ סולת, ומקריבו על המזבח [ושאר הסולת ניתן לאכילת הכהנים], **וּמִתְכַּפֵּר לִיָּה עוֹנוֹתֵיו**. **אָמַר לָהּ הָמֶן**, **אָתָא מְלִי קוֹמִיצִי קַמִּיָּה דִּידְכוּ** - בא מלוא הקומץ שלכם שאתם מקריבים לה, **וְדָחִי עֲשָׂרָה אֲלָפִי כִּבְרִי בְּסַפָּא דִּידִי** - ודחה את עשרת אלפי ככר כסף שאמרת לי לתת לאחשוורוש לאבדכם. **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי הָמֶן**, **רִשְׁעֵי, עֲבָד שְׁקָנָה נִכְסִים, עֲבָד לְמִי וְנִכְסִים לְמִי**, והרי הם של אדוני, והרי עבדי אתה, וכיצד אמרת 'כספא דידך', הרי זה כספי.

אָמַר לִיָּה הָמֶן לְמְרַדְכִי, **קוּם לְבוּשׁ הִנֵּי מָאֲנִי** - בגדי מלכות אלו, **וּרְבּוּב הָאִי סוּסִיָּא** - ועלה על הסוס הזה, **דְּכַעֵי לָךְ מְלָכָא** - שהמלך רוצה ביקרך. **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי**, **לֹא יִכְלִנָּא** - איני רשאי ללבוש בגדי המלך ולרכב על סוסו **עַד דְּעִילָנָא לְבִי בְּנִי וְאֲשַׁקּוּל לְמוֹיָא** - עד שאכנס לבית המרחץ ואתרחץ, ואסתפר, **דְּלָאוּ אוֹרְחָא אֲרַעָא לְאֲשַׁתְמוּשִׁי בְּמָאֲנִי דְּמְלָכָא הָכִי** - שאין זה דרך ארץ להשתמש בכלי מלכות כשאדם בניוולו. כיון ששמעה זאת אסתר, **שָׂדְרָה אֶסְתֵּר וְאֶסְתֵּרִינְהוּ לְבוּלְהוּ בִּי בְּנִי, וּלְבוּלְהוּ אוֹמְנִי** - שלחה אסתר וציוותה להחביא את כל הבלנים והספרים, ולא היתה להמן ברירה, **וְעִילָיָה אִיהוּ לְבִי בְּנִי** - הכניסו בעצמו לבית המרחץ, **וְאֶסְחִיָּה - רַחֲצוּ, וְאִוְלִי וְאִיִּיתִי זִוְנָא מִבִּיתִיהָ** - הלך והביא מספרים מביתו, וקָא שְׁקִיל בִּיתָא מְוִיָּה - וגזר בו את שערו. **בְּהָרִי דְּקָא שְׁקִיל לִיָּה** - בשעה שסיפר את מרדכי, **אֵינְגַד** - היה קרוב למות, **וְאִיתְנַח - וְנִאֲנַח**, **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי**, **אֲמָאי קָא מִיתְנַחַת** - מדוע אתה נאנח. **אָמַר לִיָּה הָמֶן**, **נִבְרָא דְּתָהָה חֲשִׁיב לִיָּה לְמְלָכָא מְבוּלְהוּ בְּרַבְרָבְנָהוּ** - אדם שהיה חשוב אצל המלך מכל השרים, **הֲשִׁתָּא לִישׁוּיָהּ בְּלֵאֲנִי וְסַפֵּר** - כעת נעשה בלן וספר. **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי**, **רִשְׁעֵי, וְלֹאֻ סַפֵּר שֶׁל כֶּפֶר קִרְצוּם חֵיִיתִי**, ואם כן חזרת למה שהיית, ומדוע אתה נאנח. וכן **תָּנָא בְּרִייתָא**, **הָמֶן סַפֵּר שֶׁל כֶּפֶר קִרְצוּם הָיָה עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה**.

בְּתֵר דְּשַׁקְלִינְהוּ לְמוֹיָהּ, לְבִשְׁינְהוּ לְמָאֲנִיהָ - אחר שסיפר המן את מרדכי, הלבישו את הבגדים. **אָמַר לִיָּה הָמֶן**, **סָכ וּרְכַב - עלה על הסוס וארכיבך**. **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי**, **לֹא יִכְלִנָּא לעלות על הסוס, דְּכַחֲשִׁא חִילָאִי מִיָּמי תַעֲנִיתָא** - שנחלש כוחי מהתענית. **נָחִין - התכופף המן, וְסָלִיק - ומרדכי עלה על גבו ועלה על הסוס**. **בִּי סָלִיק - בעלייתו בַּעֲמֵי בֵית מְרַדְכִי בְּהֶמֶן, אָמַר לִיָּה הָמֶן, וְכִי לֹא בְּתִיב לְבוּ (משלי כד יז) 'בְּנִפְלֹא אוֹיְבְךָ אֶל תִּשְׁמַח', ובדואי שאין לבעוט בו**. **אָמַר לִיָּה מְרַדְכִי**, **הִנֵּי מִילֵי שְׁאִסוּר לְשִׁמּוֹת, בִּישְׁדָּאֵל, אֲכַל בְּרִידְכוּ** [-באומות העולם] **בְּתִיב (בדברים לג כט) 'וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ'**. המן הרכיב את מרדכי על הסוס, **וַיִּקְרָא לְפָנָיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִיךְ חֲפִצִּן בִּיקְרוֹ**. **בִּי תָהָה נִקְרוֹ וְאִוְלִי בְּשִׁבְלָא דְּבִי הָמֶן** - כשהלך המן ועבר בשביל שליד ביתו, **חֻזִּיתִיה בְּרַתִּיהָ דְּקִיָּמָא אֲאִיגְרָא** - ראתה אותו בתו שעמדה באותה שעה על הגג, **סָבְרָה - היא חשבה, הָאִי דְּרַכִּיב, אֲבוּהָ - זה שרוכב על הסוס הוא אביה** [-המן]. **וְהָאִי דְּמִסְגֵּי קַמִּיָּה - וזה שהולך לפניו ומנהיג את הסוס הוא מְרַדְכִי**. **שְׁקָלָה עֲצִיבָא** - נטלה כלי חרס **דְּבִית הַכְּפָא** [שהוא מאוס ביותר], **וְשָׂדְרִיתִיה אֲרִישָׁא דְּאֲבוּהָ** - והשליכה אותו על ראש אביה. **דְּלִי עֲנִיָּה** - הגביה המן את עיניו לראות מי המשליך, **וְחֻזָּת דְּאֲבוּהָ הוּא - ואז ראתה בתו שזה אביה, ומרוב צער נָפְלָה מֵאִיגְרָא לְאֲרַעָא** - נפלה מהגג לארץ וּמָתָה.

אומרת הגמרא: **וְהִיָּינוּ** [-ולפי זה מובן מה] **דְּכִתִּיב, וַיֵּשֶׁב מְרַדְכִי אֶל שַׁעַר הַמְּלָכִי**, ואינו מובן, שהרי שיבה היינו חזרה למצב הקודם, והרי לא היה קודם בשער המלך, שהרי היה לומד עם תלמידיו. אלא **אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הַכוּוּנָה שְׁשֵׁב לְשַׁקֵּי וּלְתַעֲנִיתוֹ**, ועשה זאת בשער המלך. ובהמשך הפסוק נאמר, **וְהָמֶן נִדְרָהָ אֶל בֵּיתוֹ אֲבָל וְחִפּוֹי רֹאשׁ**, והיינו שהיה **אֲבָל עַל בְּתוֹ שְׁמֹתָה, וְחִפּוֹי רֹאשׁ עַל הַבִּזּוּן וְהַהִשְׁפָּלָה שְׂאִירָה לּוֹ**.

ב"ה כ"ה סיון, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ ענף עץ אבות
בעל מדות תרומיות וכו' מהרש"ז שי'

שלום וברכה!

תקותי שלעת קבלת מכתבי זה כבר חזר מנסיעתו, ובודאי לא ימנע הטוב מלהודיע איך מצא בני משפחתו בפרט, ובני המשפחה במובן הרחב, אני"ש ואחב"י, בכלל. ובודאי למותר להדגיש שבכגון זה כל המרבה לפרט הרי זה משובח ות"ח מראש, בתוספת תודה.

אמש בקרני מר שרגאי שי', ומובן שבין הנקודות העיקריות בשיחתנו תפסה מקום בראש בעית העולים החדשים, ובפרט בקשר עם התזכיר שנשלח מכאן מאז וההצעה שבו אשר הספקת מקומות קליטה ובנינים לעולים הצעירים תיכנס לתוך תקציב השיכון ולא על חשבון התקציב לחינוך, וכמבואר בתזכיר הנ"ל. להפתעתי, הנעימה כמובן, נודעתי שבישיבת הסוכנות נבחרה ועידה מיוחדת לדון בשאלה זו, ואשר כ' הוא היושב ראש של ועידה זו. זאת אומרת, אשר נוסף על השפעתו הטובה בנוגע הדיון וההחלטה של ועידה זו, הרי גם בידו לזרז ביצוע ענין זה ולהקדימו ככל הדרוש.

וכמדומני כבר כתבתי לך באחד ממכתבי בגודל מעלת הזריזות על פי הדגשת רבינו הזקן באגה"ק סי' כ"א בענין עקדת יצחק הנזכרת כמה פעמים בתפלות בני"י ועד לדרשות המגידים והמטיפים וכו' וזלה"ק של רבה"ז שם: וזריזותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם כי העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה כו'. ומוסיף ביאור בזה אשר ענין הזריזות מראה על השמחה והחפץ למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו. ובנידון דידן שייך גם המשך דברי רבינו הזקן באגרת הנ"ל בגודל הזריזות בפרט במעשה הצדקה העולה על כולנה כו' שטוב לנו גם בעוה"ז להקדימה כל מה דאפשר. שהרי קליטה מתאימה של הנוער והצעירים הרי זו צדקה במובן הכי כולל ופנימי, צדקה תמידית בחיי עוה"ז ובחיי עוה"ב.

ואף שבודאי כל הנ"ל ידוע לך, אבל הרי נצטוינו לזרז את המזורזים דוקא.

ימים אלו הגיעתני שמועה ששחררו העסקן פעטשערסקי וחבריו שי' מן המאסר והחזירו למקומם, אלא שלדאבוני לא קבלתי ע"ע אישור נוסף לשמועה זו. והלאי שתתאמת בקרוב.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות

מ. שניאורסאהן

ב"ה, כ"ג סיון, תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' הרב ידידי שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני בקשתו ברכה פ"ג שבעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ויהי רצון שיבשר טוב בתוכנו.

והרי נמצאים אנו בחדש השלישי אשר אף שלכאורה בששי בו ניתנה תורה, הרי מקשרים כל החדש בנתינת התורה ובסגנון ירחא תליתאי אורין תליתאין עמא תליתאי, והרי התורה היא המביאה ברכה והצלחה לבני ובנות ישראל בכל עניניהם ומתחיל בבנות ישראל וכמובא במכילתא ומדרשים, כה תאמר (בלשון רכה) לבית יעקב, אלו הנשים, ואח"כ ותגיד גו'.

בברכה לבשו"ט בטוב האמיתי שהוא טוב לשמים טוב לבריות וטוב העושה פירות וביחד עם זה גם טוב הנראה והנגלה.

פרק תשיעי – מעשר בהמה

מצוה להפריש אחת מעשר בהמות טהורות שנולדו לאדם בכל שנה, ולהקריבה בקרבן שלמים. פרק זה עוסק במצות מעשר בהמה, מצוה זו מפורשת בתורה בסוף חומש ויקרא (כו לב לד).

משנה

חובת הפרשת מעשר בהמה נהגה בין בארץ ישראל, ובין בחוצה לארץ, בין בפני הבית – בזמן שבית המקדש קיים, ובין שלא בפני הבית, אלא שבזמן שאין בית המקדש קיים אינו יכול לאכלו עד שיפול בו מום. ונוהג דווקא בבהמות חולין, אבל לא במקדשים – אינו נוהג בקרבנות שנתקדשו, שנאמר במעשר בהמה (ויקרא כו לב) 'יהיה קדש', ודרשו בגמרא (ע"ג) שאין חיובו חל על מי שכבר קדשו. ונהגה בקר – בהמה גסה, ובצאן – בהמה דקה, ואין מתעשרין מזה על זה – אינו יכול לעשר מבקר על צאן או מצאן על בקר, כיון שהם מינים שונים. ונוהג בפכשים ובקעים, ששניהם צאן, ומתעשרין מזה על זה – ויכול לעשר מכבשים על עזים או מעזים על כבשים, כיון שהם מין אחד.

מעשר בהמה מתעשר בכל שנה מבהמות שנולדו באותה שנה, ושנה לענין זה נחשבת מראש חודש אלול זה עד ראש חודש אלול שלאחריה. ועל כך אומרת המשנה שחיוב מעשר בהמה נוהג בפדרש – בבהמות שנולדו בשנה זו, והיינו מראש חודש אלול ואילך, ובקישן – בבהמות שנולדו בשנה שעברה, והיינו לפני ראש חודש אלול, ואינן מתעשרין מזה על זה – אבל אינו יכול לעשר מאלו שנולדו בשנת מעשר אחת על אלו שנולדו בשנה אחרת.

המשנה מבארת מנין שניתן לעשר מכבשים על עזים ולהיפך: שהיה בדין – שהיה ניתן לדון קל וחומר שאי אפשר לעשר מכבשים על עזים או להיפך, שהרי יש לומר, ומה אם החדש – הבהמות שנולדו בשנה זו והקישן – והבהמות שנולדו בשנה שעברה, שאינן בלאים זה בזה – שמותר להרביע שתי בהמות אלו זו בזו כיון שהם מין אחד, אף על פי כן אינם מתעשרין מזה על זה, כבשים ועזים שהם בלאים זה בזה – שאסור להרביעם זו בזו, כיון שהם מינים שונים, אינו דין שלא יהיו מתעשרין מזה על זה. תלמוד לומר (ויקרא כו לב) 'וכל מעשר בקר וצאן, משמע כל צאן אחד' – משמעות 'צאן' כוללת כל מיני בהמה דקה, ובין שכולם כלולים בשם אחד הם מתעשרים מזה על זה.

גמרא

שנינו במשנה, מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ. דנה הגמרא: לימא מתניתין סוברת דלא כרבי עקיבא שאמר שאין מעשר בהמה נוהג בחוץ לארץ, דתניא, רבי עקיבא אומר, יכול יצלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנה, תלמוד לומר (דברים יב ו) 'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם', ומכך שנאמר 'מעשרותיכם' בלשון רבים, דרשו שבשתי מעשרות הכותב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ו-מעשר שני, והקישם הכתוב זה לזה, ללמד שממקום שאתה מעלה ממנו לירושלים מעשר דגן, משם אתה מעלה מעשר בהמה להקריבו לירושלים, וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן לירושלים, כגון מחוץ לארץ שאין הפירות הגדלים שם חייבים במעשר, אי אתה מעלה מעשר בהמה, הרי שמעשר בהמה אינו נוהג בחוץ לארץ, ושלא כמבואר במשנתנו שמעשר בהמה נוהג בחוץ לארץ.

דוחה הגמרא: אפילו תימא שמשנתנו סוברת כרבי עקיבא, יש לחלק, פאן – דברי רבי עקיבא נאמרו לגבי ליקרב – שאין מעשר בהמה שהופרש בחוץ לארץ ראוי להקרב במקדש, ובפאן – דברי המשנה נשנו לגבי ליקרב, שגם בחוץ לארץ יש חיוב

להפריש מעשר בהמה ולהקדישו, אף שאין בו קדושת הקרבה, ונמצא שלא נחלקו בדין מעשר בהמה בחוץ לארץ. הגמרא מוכיחה שאכן לכך נתכוין רבי עקיבא: דיקא נמי – כך גם מדויק, דקא נסיב לה תלמודא – ממה שהביריתא מביאה מקור לזה שאין מעילה ומקריב מחוץ לארץ את הפסוק 'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם', והבאה היא הקרבת הקרבן, ששם מביאה שכוונת רבי עקיבא לומר שמעשר בהמה שהופרש בחוץ לארץ אינו קרב, אבל מודה שקדוש.

מקשה הגמרא: אי הכי שגם לרבי עקיבא חלה קדושה, יש לתמוה, מאחר שאינו קרב, אמאי קדוש – לענין מה חלה עליו קדושת מעשר בהמה. מתרצת הגמרא: לנאכל במומו לבעלים – שאסור לבעליו לשחטו ולאכלו עד שיפול בו מום.

שנינו במשנה: מעשר בהמה נוהג בפני הבית ושלל בפני הבית. הגמרא דנה מדוע אין מפרישים מעשר בהמה בזמן הזה, שואלת הגמרא: אי הכי אפילו האידנא נמי – אם כן שמעשר בהמה נוהג גם שלא בפני הבית, גם עתה יהיה חיוב להפרישו. משיבה הגמרא: חכמים ביטלו חיובו ואסרו להפרישו, כדרך הונא (ולקמן נח), דאמר רב הונא בענין אחר, מדוע חכמים קבעו שכאשר בא לעשר מעשר בהמה, אינו רשאי להניח ירק מחוץ לדיר כדי למשוך את הבהמה שיצאו לחוץ, אלא צריך להביא את אימותיהן שתעמודנה בחוץ וכן געות עד שבניחו יצאו, וזוהי משום יתום – משום שחששו שאם יניח ירק, תצא גם בהמה שמתה אמה בשעת לידתה, והיא אינה חייבת במעשר. ומשום כך אמרו גם שלא להפריש מעשר בהמה בזמן הזה, משום שחששו שמא יצא יתום.

מקשה הגמרא: אי הכי שאין מפרישין בזמן הזה משום חשש יתום, מעיקרא נמי לא – גם בזמן שבית המקדש היה קיים היה ראוי לגזור שלא להפריש, מחמת חשש זה. אלא בהכרח שבזמן שבית המקדש קיים אפשר בהכרח – אפשר למנוע טעות זו על ידי הכרזה שלא להכניס יתום לדיר להתעשר, ואם כן קשה, הלא נמי בזמן הזה אפשר בהכרח, ומדוע גזרו שלא להפריש מעשר בהמה בזמן הזה.

הגמרא מבארת טעם אחר מדוע אין מפרישים בזמן הזה: אלא אמר רבא, הטעם שלא יפרישו מעשר בהמה בזמן הזה, הוא משום שחששו שיבואו בו לידי תקלה, שכיון שאי אפשר להקריבו, משהיה אותו עד שיפול בו מום, ויש לחוש שיבוא לגיזה ועבודה או לשחוטו קודם שיפול בו מום.

הגמרא מביאה מקור שחכמים תקנו תקנות משום חשש תקלה: ומנא תימרא דחיישינן לתקלה, (דתנן) [דתניא], אין מקדישין שום דבר, ואין מעריכין – ואין לומר 'ערכי עלי', או 'ערך איש פלוני עלי', ולהתחייב לתת את דמי הערך להקדש, ואין מתרימין – ואין לומר על דבר 'הרי זה חרם', וסתם חרמים הם לבדק הבית, וכל דברים אלו אסור לעשותם בזמן הזה, שכיון שאין בית המקדש קיים, אין לדברים אלו תקנה, ויכול להכשל ולהינות מהם ולמעול בהקדש. ואם עבר והקדיש בזמן הזה, או עבר והעריף, או עבר והתריס, חייב לאבד את מה שהקדיש כדי שלא יבואו בהם לידי מכשול, ולכן, אם עשה כן על פהמה, תיעקר – צריך לעקרה, ואם עשה כן על פירות וקבוצות וכלים, צריך להניחם עד שירקבו, מעות וכלי מתכות שהם דברים שאינם נרקבים, יוליף אותם לים הקלה, שאין ספינות עוברות בו, והמשליך חפץ לשם אין חשש שיגיע לידי אדם. ואיזה עיקור שאמרו שאם הקדיש בהמה תיעקר, מכניסה למקום שאין בו אוכל, ונוצל דלת פסגיה, והיא מתה מאליה ברעב. ומבואר בזה שחכמים תקנו תקנות משום שחששו לתקלה.

מקשה הגמרא: אי הכי, שחששו לתקלה, כבוד נמי לא ליקרב

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכז רש"י תוספות

מעשר בהמה כו' – בכל מקום רגיל להזכיר בכור ומעשר ופסח ששון במתנותיהן, להכי תנא מעשר אגב בכור. ופסח דנפיש מיליה תנא בפסחים. **נוהג** בארץ ובחוצה לארץ – הא דאמרין בריש "שילוח הקן" (חולין קלחב.) דכל היכא דתנא "בארץ ובחוצה לארץ" שלא לצורך, לכד מראשית הגז – היינו בהנהו דתנן בההיא מבילתא, אבל הכא לצורך הוא. **רבי** עקיבא אומר יכול

יעלה ארם מעשר כו' – בתמורה בסוף "אלו קדשים" (כאב.) קאמר נמי רבי עקיבא הכי, דבכור הבא מחוצה לארץ אינו קרב, דמוק' התם מתניתין דמסכת חלה (פרק ד משנה יא) דבן אנטוניוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו – כרבי עקיבא. **ברב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום – דרב הונא לקמן בפירקין (נחב.) כיצד במעשרן. ושם לא שייך למיגור משום כלאים וטרפה ויוצא דופן, אבל כאן שייך למיגור משום הנהו כמו משום יתום. אלא, אידי דנקט רב הונא התם – נקטה הכא, ומיהו, תימה: דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם! לכך נראה לי לפרש: דנקט הכא דוקא יתום, דטעו ביה טפי מבאחריו משום דלא בקאי, דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים.

אלא משום תקלה – משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה. והקשה רבינו תם בפרק "במה בהמה יוצאה" (שבת נהב.) דרבי אלעזר בן עזריה הוא מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בכל שנתא. ולאחר החורבן היה, דרבן יוחנן בן זכאי שהוא נשיא היה לאחר חורבן, ואחריו רבן גמליאל, ובימי רבן גמליאל מנו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא. כדאייתא בפרק "תפלת השחר" (ברכות כב.) וכן שמונה עשרה שנה היה! ואין לפרש כלל דאיירי בעישר שנותנן למלך כמו ארנוא. ודווקא נמי לפרש דאמטרופוס היה על כשהוא קטן שהיה מעשר. ושמואל לא בטלו מעשר בהמה כל כך סמוך לחורבן.

ואין מחרימין בזמן הזה – אפילו למאן דאמר (ערכין כטא.) סתם חרמים לכהנים, אפילו במפרש לכהנים – איכא למיגור משום תקלה. דכל זמן שהם ביד בעלים ויהי חן הקדש, כדאייתא לעיל בריש "כיל פסולי המוקדשין" (לבא.) ובפרק קמא דעבודה זרה (יגא.) פירש רש"י: דקסבר סתם חרמים לבדק הבית. ואי נמי כדפרישית. והא דאמר עולא בערבין בסוף פרק "המוקדשין שדהו" (כטא.) "אי הואי התם הוא" יחינא כולוהו לכהן, דקסבר סתם חרמים לכהנים, גבי הווא גברא דאחרימינהו לנכסיה – כל כך סמוך לחורבן.

יש לחלק, דהיינו במקרקעי. ודבלאו הכי מקשה רבינו תם: רב יהודה, דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית, והכי שרי התם על ידי פרייה דלישקול ארבע זוזי ושדי בנהרא? ואומר רבינו תם: דהתם במקרקעות, דאי אסרת להו איסור עולם – כל שכן דאחי ליד תקלה טפי. ומיהו, קשה: דמשמע התם דאיירי במטלטלין, דפרקי' עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג. ומשני: הא במקרקעי הא במטלטלי! ויש לומר: דמקרקעי חוצה לארץ קרי "מטלטלי", כדמסיק התם דבמטלטלי דמו. ואף על גב דקאמר: והא מעשה נופמבדינא במקרקעי נמי הוא, משמע מדקאמר "נמי" דהוה במקרקעי ובמטלטלי – מכל מקום לא תהי אלא המקרקעי לכד. וכל שכן דניחא השתא, דמכאן זה פשיטא ליה להתלמוד דבקרקעי נמי הוא עובדא, דאי לא היה התם אלא מטלטלי – לא היה שרי לה. **מעוות** וכלי מתכות יולין הנאה לים המלח – משמע דוקא לים המלח, ולא סגי בשאר נהרות. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כה.) דבשאר נהרות בעיא שזיקה, אבל לים המלח מטיל בעיניה. וכל נבלמא: הפריש מעות לנהירות מות, אמרין: יולין הנאה לים המלח. ותימה: דבההיא עובדא דערבין (כטא.) קאמר: שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא. וכן ביזמא בפרק "הוציא לו" (נהב.) קאמר: ונשקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא. ואידך ליתשרו! ושמואל התם איירי על ידי שזוקה. ועבשוי כשאדם בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי – צריך לשחוק הנהו זוזי ומחלל עליהו, ולשדי בנהרא. **ואי** זה עיקור נועל דלת כו' – בבכור בזמן הזה לא היה שרין למיעבד הכי. דלא מיבעיא ישראל, שיש לו לקיים מצות נתינה, ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלשים יום בדקה ותחשיבם בגסה. דהא דתנן (לעיל כגב.) עד כמה חייב לישלם – היינו אפילו בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה, כדכתב: אמר לו הכהן בתוך הזמן "נהנו לי" הרי זה לא יתן, אלא אפילו קבלו הכהן – לא שרי ליה כהן לכוונסו לכיפה, דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור. ולעיל (להא.) תנן: בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל – משמע שהיו רגילין להתמתן עד שיפול בו מומו ויש לחלק בין בכור למקדש בזמן הזה. דבכור דשרי בגפילת מום בלא פרייה – איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה, אבל מקדש, דאפילו נפל בו מום לא שרי בלא פדיון, ואי פריק ליה מיביעי להשלך

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים. ונוהג בבקר ובצאן – ואין מתעשרין מזה על זה, בפכשים ובעוים ומהעשרין מזה על זה, שיהיה בדיון: ומה אם החדש והישן שאינן פלאים זה בזה – אינם מתעשרין מזה על זה, בפכשים ועוים שהן פלאים זה בזה – אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה תלמוד לומר: "וצאן" – משמע כל צאן אחר. **גמרא** לימא מתניתין דלא פרבי עקיבא דתניא, רבי עקיבא אומר: יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו תלמוד לומר: "והבאתם שמה עלתיכם ובהיכם ואת מעשריתכם" – בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, במקום שאותה מעלה מעשר דגן – אותה מעלה מעשר בהמה, ומקום שאי אתה מעלה מעשר דגן – אי אתה מעלה מעשר בהמה! – אפילו תימא רבי עקיבא, פאן – ליקרב, פאן – ליקדש. דיקא נמי, דקא נסיב לה תלמודא: "והבאתם שמה", שמע מיתה. – אי הכי, מאחר שאינו קרב אמאי קדוש – לנאכל במומו לבעלים. "בפני הבית ושלא בפני הבית", אי הכי, אפילו האידינא נמי! – בדרב הונא, דאמר רב הונא: גזירה משום יתום. – אי הכי, מעיקרא נמי לא! אלא – אפשר בהכרחו; הכא נמי – אפשר בהכרחו! אלא אמר רבה: משום תקלה. ומנא תימא דהיישגין לתקלה דתנן: אין מוקדישין, ואין מעריבין, ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש והעריף והחריב, בהמה – תיעקר, פירות פסות וכלים – ירקבו, מעות וכלי מתכות – יוליד לים המלח; ואיזהו עיקור –

מעשר בהמה כו' בכבשים ובעוים – כלומר, ונוהג בכבשים ועוים. חדש – שנוולדו לאחר אלול. ישן – שנוולדו קודם אלול. ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה – כדמפרש בגמרא. **גמרא** לימא מתניתין – דקתני נוהג בחוצה לארץ. מעשר דגן – אינו נוהג אלא בארץ, דקאמרין בפרק קמא דקדושין (להא.) כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ, וילפינן ליה מקראי. **ליקרב** – לאו קדוש. ומתניתין דקתני "נוהג" – ליקדש קאמר. ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש. דיקא נמי – דרבי עקיבא מוזקריה הוא דקממעט לה, מדנסיב תלמודא למילתיה מ"והבאתם שמה" דהיינו הקרבה. כפומם – דימתין עד שיזום ואוכלו. מעשר בהמה, בין תם בין בעל מום – דבעלים הוא, דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן. בדרב הונא – דאמר לקמן בהאי פירקא (נחב.) גזירה משום יתום – הכא נמי גזירה משום יתום, שלא יכניס יתום לדיר להתעשר, דאמר במתניתין: הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. להכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני – משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום – שמתה אמו בשעת לידה, זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. **מעיקרא נמי** – כשהמקדש קיים, נגזור משום יתום! **אלא** – להכי לא גזרין בזמן בית המקדש – דאפשר בהכרחו בית דין שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר. הילכך האידינא נמי ליפרשו, ואפשר בהכרחו! משום תקלה – דאין לנו על מה להתקריב, וצריך לשדווי עד שיזום, ואחי ביה ליד תקלה גזיזה ועבודה, או שחוט בלא מום. ואין מחרימין – דההיא היא קריש בהקדש, דכתיב: "כל חרם קדש קדשים" וגו'. **תיעקר** – דלא ליתי בה ליד תקלה. מתה מאיליה – ברעב. בכור בידיו תליא – בתמיה. הכי קאמר – הכי פרכינן: הואיל וחייתת לתקלה – לקניניהו לאודנייהו דאינמוהו לגוים כי הכי דהיהו יד גוי באמצע, ולא ליתי ליד בכורו! ומשני:

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים. ונוהג בבקר ובצאן – ואין מתעשרין מזה על זה, בפכשים ובעוים ומהעשרין מזה על זה, שיהיה בדיון: ומה אם החדש והישן שאינן פלאים זה בזה – אינם מתעשרין מזה על זה, בפכשים ועוים שהן פלאים זה בזה – אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה תלמוד לומר: "וצאן" – משמע כל צאן אחר. **גמרא** לימא מתניתין דלא פרבי עקיבא דתניא, רבי עקיבא אומר: יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו תלמוד לומר: "והבאתם שמה עלתיכם ובהיכם ואת מעשריתכם" – בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, במקום שאותה מעלה מעשר דגן – אותה מעלה מעשר בהמה, ומקום שאי אתה מעלה מעשר דגן – אי אתה מעלה מעשר בהמה! – אפילו תימא רבי עקיבא, פאן – ליקרב, פאן – ליקדש. דיקא נמי, דקא נסיב לה תלמודא: "והבאתם שמה", שמע מיתה. – אי הכי, מאחר שאינו קרב אמאי קדוש – לנאכל במומו לבעלים. "בפני הבית ושלא בפני הבית", אי הכי, אפילו האידינא נמי! – בדרב הונא, דאמר רב הונא: גזירה משום יתום. – אי הכי, מעיקרא נמי לא! אלא – אפשר בהכרחו; הכא נמי – אפשר בהכרחו! אלא אמר רבה: משום תקלה. ומנא תימא דהיישגין לתקלה דתנן: אין מוקדישין, ואין מעריבין, ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש והעריף והחריב, בהמה – תיעקר, פירות פסות וכלים – ירקבו, מעות וכלי מתכות – יוליד לים המלח; ואיזהו עיקור –

יש לחלק, דהיינו במקרקעי. ודבלאו הכי מקשה רבינו תם: רב יהודה, דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית, והכי שרי התם על ידי פרייה דלישקול ארבע זוזי ושדי בנהרא? ואומר רבינו תם: דהתם במקרקעות, דאי אסרת להו איסור עולם – כל שכן דאחי ליד תקלה טפי. ומיהו, קשה: דמשמע התם דאיירי במטלטלין, דפרקי' עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג. ומשני: הא במקרקעי הא במטלטלי! ויש לומר: דמקרקעי חוצה לארץ קרי "מטלטלי", כדמסיק התם דבמטלטלי דמו. ואף על גב דקאמר: והא מעשה נופמבדינא במקרקעי נמי הוא, משמע מדקאמר "נמי" דהוה במקרקעי ובמטלטלי – מכל מקום לא תהי אלא המקרקעי לכד. וכל שכן דניחא השתא, דמכאן זה פשיטא ליה להתלמוד דבקרקעי נמי הוא עובדא, דאי לא היה התם אלא מטלטלי – לא היה שרי לה. **מעוות** וכלי מתכות יולין הנאה לים המלח – משמע דוקא לים המלח, ולא סגי בשאר נהרות. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כה.) דבשאר נהרות בעיא שזיקה, אבל לים המלח מטיל בעיניה. וכל נבלמא: הפריש מעות לנהירות מות, אמרין: יולין הנאה לים המלח. ותימה: דבההיא עובדא דערבין (כטא.) קאמר: שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא. וכן ביזמא בפרק "הוציא לו" (נהב.) קאמר: ונשקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא. ואידך ליתשרו! ושמואל התם איירי על ידי שזוקה. ועבשוי כשאדם בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי – צריך לשחוק הנהו זוזי ומחלל עליהו, ולשדי בנהרא. **ואי** זה עיקור נועל דלת כו' – בבכור בזמן הזה לא היה שרין למיעבד הכי. דלא מיבעיא ישראל, שיש לו לקיים מצות נתינה, ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלשים יום בדקה ותחשיבם בגסה. דהא דתנן (לעיל כגב.) עד כמה חייב לישלם – היינו אפילו בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה, כדכתב: אמר לו הכהן בתוך הזמן "נהנו לי" הרי זה לא יתן, אלא אפילו קבלו הכהן – לא שרי ליה כהן לכוונסו לכיפה, דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור. ולעיל (להא.) תנן: בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל – משמע שהיו רגילין להתמתן עד שיפול בו מומו ויש לחלק בין בכור למקדש בזמן הזה. דבכור דשרי בגפילת מום בלא פרייה – איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה, אבל מקדש, דאפילו נפל בו מום לא שרי בלא פדיון, ואי פריק ליה מיביעי להשלך

הדמים לאיבוד, הילכך כשכנסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים.

אפשר כדבר יהודה – לעיל בפרק קמא (גב דבור המתחיל "דקא") פירשתי דלדין שרי לאקניי לגוי, כיון דלא סבירא לן כרב יהודה.
הקדש עליו – פירש בקונטרס: טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח – יכול איתן לבדק הבית. וזו טובת הנאה – דיכול לטול סלע מישראל אחר, על

מנת שיתנה לבן בתו כהן להקריבה, כדאמר בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א). עד כאן לשון הקונטרס. ובמסכת ערכין (כח,א) מפרש בענין אחר. דתנן ב"המקדש שדהו": מחרים אדם את קדשיו, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים: אם נדר – נותן דמים. פירוש: שכל דמי שוין לו, דחייב באחריותו. ואם נדבה – נותן טובתה. "שור זה עולה" – אומרים כמה אדם רוצה בשור זה להעלותו עולה שאינו חייב. וטובת הנאה דפרק "עד כמה" (בכורות כז,א) לא שייכא אלא בדבר הנאכל בו, דגבי הני קאמר לה תתם. וכי האי גונא קתני בערכין (כח,ב) גבי בכור, דתנן: הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו, ובוזיא צד פודין אותו: אומרים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה לתנו לבן בתו, או לבן אחותו. אי נמי, גבי דבר שאין נידר ונידר שייכא טובת הנאה זו, אבל בדבר הנדר ונידר – שייכא אידך טובת הנאה.
תלמוד לומר עשר תעשר – הכא אתיא היקשא ומפקא מקל וחומר, ולעיל (גבי) ובפרק "כל פסולי המקדשין" (לג,א) אתי קל וחומר ומפיק מהדיקשא. גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דשרו בית הלל אפילו לזרים. ושם (דיבור המתחיל "ובית הלל") פירשתי. ומזה

אפשר כדבר יהודה, דאמר רב יהודה: מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. – הכא נמי, אפשר דשרי ביה מומא מעיקרא! – מי ידע הי נפיק וכי תימא: דמפיק ליה פריש עשרה – "לא יבקר בין טוב לרע" אמר רחמנא! וכי תימא: אפשר דשרי ביה מומא כבולי עדריה – מהרה יבנה בית המקדש, ויבעינו בהמה להקריבה וליכא. – הכי נמי, בבכור בהמה – מהרה יבנה בית המקדש, ויבעינו בהמה להקריבה וליכא. – אפשר בפשוטין. – הכא נמי, אפשר בלקוחין! – בין דאיהו שרי ביה מומא כבולי עדריה, ושכיחי מומי דפסלי בקדשים, דאפילו דוקין שבענו נמי פסלי – לא שכיחי. "בחולין אכל לא במוקדשין". מוקדשין פשימא, לאו דידיה יניהו! – בקדשים קלים, ואלבא דרבי יוסי הגלילי, דאמר: קדשים קלים – מומן בעלים הם, דתניא: "ומעלה מעל בה" – לרבות קדשים קלים שהן מומן בעלים, דבירי רבי יוסי הגלילי, סלקא דעתך אמינא לעשרו, קא משמע לן. – ואימא הכי נמי! – "יהיה קדש" אמר רחמנא, ולא שפכר קדש. טעמא דכתב היה הכי הוה אמינא חיילא קדושת מעשר עילויהו השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא, קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא: מאי היא – דתנן: אחר קדש מזבח ואחר קדש ברק הבית – אין משנין אותם מקדושה לקדושה, אכל מקדישין אותו הקדש עילוי ומחרימין אותו. – מהו דתימא: התם דכל בהמה לאו לעולה קיימא; אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדשה – לא פקע איסורא למעשר מינה; למאי נפקא מינה – ב"לא יגאל" וב"לא ימכר", קא משמע לן. "והנה בפקר יבצאן ואין מתעשרין מזה על זה בפכשים ועזים שהם בלאים זה בזה – מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאינן בלאים זה בזה – אינו דין שיתעשרו מזה על זה תלמוד לומר: "עשר תעשר" – בשתי מעשרות הפתוב מדרב, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן – מתדש על הישן לא, אף מעשר בהמה – מתדש על הישן לא. אי הכי, בפכשים ועזים נמי לימא: מקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן – מפיין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה – מפיין על שאינו מינו לא! – רבי רחמנא "צאן". – אי הכי, חדש וישן נמי! – הא פתיב "עשר תעשר". – ומה ראית אמר רבא: אמר קרא "שנה שנה" – לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. תנן התם: אין תורמין מפיין על שאינו מינו, ואם תרם – אין תורמיתו תרומה. מנא הני מילי אמר רבי אמי אמר רבי יצאי, ואמרי לה אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" – אמרה תורה: תן חלב לזה, וחלב לזה. אשבחן

בדק הבית, דתו לא לשניה לקדש מזבח. אבל לגבי מעשר, דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדשה לשלמים – לא פקע תורת מעשר מינה. ולמאי נפקא מינה – אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים! למימך עלה בלא "מכר ולא יגאל" – דשלמים הוו בני פדיון. קמשמע לן: "יהיה קדש" – ולא שכבר קדש. מה מעשר דגן מחדש על הישן לא – דכתיב (דברים יד) "היוצא השדה שנה שנה", היוצא שנה אתה מעשר, ולא משנה זו לשנה שעברה, ולא משנה שעברה לשנה הבאה. מה מעשר דגן מפיין על שאינו מינו לא – כדאמרין לקמן: תן חלב לזה ולזה. וצאן – דמשמע: כל צאן מין אחד חשוב לענין מעשר. הכתיב עשר תעשר – דאתקש למעשר דגן, לשנה הקשתיו – לשנה הקשתיו – תן חלב לזה וחלב לזה – היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח) "בהרימכם את חלבו ממנר", וקאמר לדבר אחר – מין במינו. אין תורמין – במעשר דגן קמיירי. תן חלב לזה וחלב לזה – תן חלב לזה, וחלב לזה. אשבחן.

רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו.

והכחשה הגמרא: הטעם שלא תקנו למנוע קדושת בכור בזמן הזה
על ידי מכירת און אמו לגוי, משום שאפשר לעשות תקנה
אחרת בדרך יהודה, דאמר רב יהודה, מותר לו לאדם להטיל
מום בבכור קודם שצא הבכור לאויר העולם, שמתוך כך אינו
מתקדש בבכורה. והטעם שתקנה זו עדיפה מאשר מכירת און
אם הבכור לגוי, משום שבכור בעל מום ניתן לכהן, והמום
מפיקעו רק מקדושת הקרבה. אבל מכירת און אמו לגוי מפיקע
קדושת הבכור לגמרי, ואינו ניתן לכהן.
מקשה הגמרא: אם כן הלא נמי – גם לגבי מעשר בהמה בזמן
הזה, מדוע תיקנו שלא יפרישוהו והפיקעו בכך מצות מעשר
בהמה לגמרי, והרי אפשר דשרי ביה מומא בעיקרא – ניתן
לתקן שיטילו מום בעשרי מתחילה, כדי שבצאתו ותחול עליו
קדושת מעשר, לא יתקדש להקרב, ולא יבואו בו לידי תקלה.
מתרצת הגמרא: מי ידע ה' נפיק – וכי יודע איזו בהמה תצא
עשירית ותתקדש ויטיל בה מום קודם המעשר. וכי הנימא
דמפיק ליה בריש עשרה – ואם תרצה לומר, שיטיל מום בבמה
מסוימת ואותה יוציא עשירית, והרי לא יבקר בין מוב לרע'
אמר רבנא (ויקרא כו א), דהיינו שלא יבחר איזו בהמה תצא
מהדיר למעשר. וכי הנימא אפשר דשרי ביה מומא בכלי
עדריה – ואם תרצה לומר, שנתקן שיטיל מום בכל הבהמות
שבעדרו, כדי שלא תקדש אף אחת מהן לקרבן מעשר בהמה. אי
אפשר לתקן כן, כי מתרה יבנה בית המקדש, ובעיני בהמה
להקריבה – ויהיה צורך בבהמות לקרבנות. וליכא – ואם יטיל
מום בכל בהמותיו, לא תהיינה בהמות להקריבה.
מקשה הגמרא: אם כן, הלא נמי – גם בבכור בהמה, לא יטיל
בו מום קודם שיוולד, כי מתרה יבנה בית המקדש, ובעיני
בהמה להקריבה, וליכא – לא תהיינה בהמות להקריבה. מתרצת
הגמרא: אפשר בפשוטין, גם אם יטיל מום בכל בכורותיו,
ישארו הפשוטין שאינן בכורות להקריבה. שבה הגמרא ומקשה:
אם כן, הלא נמי לגבי מעשר בהמה בזמן הזה, מדוע חששו שלא
יהיו קרבנות להקריבה, והרי אפשר בלקוחין – בהמות נקיות,
שחיוב מעשר בהמה חל רק על בהמה שגולדה אצלו ולא על
קניה. מתרצת הגמרא: בין דאיתו שרי ביה מומא בכלי
עדריה – אם יטיל מום בכל עדרו, והלקוחין מועטין, ושכחתי
מומי דפסילי בקדשים – וגם מצוי מומים הפוסלים בקדשים,
דאפילו דוקין שבעין נמי פסלי – שהרי אף מום בקרום דק
שבעין פוסל, לא שכיחי – לא תהיינה מצויות בהמות הראויות
להקריבה, ולכן לא תיקנו שיטיל מום בכל הבהמות שגולדו
אצלו.
שנינו במשנה: מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין.
הגמרא דנה בפטור מוקדשין ממעשר. מקשה הגמרא: מדוע
הוצרך התנא להשמיענו שאין חיוב הפרשת מעשר במוקדשין –
מבהמות קדשים, והלא פשיטא הוא, שהרי לא ידירה נינהו –
בהמות אלו אינם שלו אלא של הקדש, ולמה יתחייב לעשרם.
מתרצת הגמרא: משנתנינו עוסקת בקדשים קלים, כגון בהמת
שלמים, ואלויא דרבי יוסי הגלילי, דאמר קדשים קלים מומין
בעלים הם – שייכים לבעליהם, דתנא, נאמר לגבי שבעת
הפקדון (ויקרא ה כא–כב) 'נפש כי תחטא ומעלה מעל פה' וכחש
בצמיתו בפקדון וגו' ונשבע על שקר', ודורשים תיבת 'וכחש'
לפניה ולאחריה, וכאילו נכתב 'בה' וכחש', 'בעמיתו וכחש',
כלומר שכחש גם בה' וגם בעמיתו, לרבות שומר שכפר בפקדון
של קדשים קלים, שחייב חומש ואשם, כיון שהן נחשבים מומין
בעלים, כלומר אם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו, וכפר
השומר ונשבע שאינה אצלו ואחר כך הודה, משלם קרן וחומש
ומביא אשם, ואף שאין נשבעים על קדשים, על קדשים קלים
שהם ממון בעלים נשבעים, ונמצא שיש כאן הכחשה בה'

והכחשה בעמיתו, דכרי רבי יוסי הגלילי. וכיון שכן, סלקא
דעתא דאמינא לעשרו – היה עולה על הדעת לומר שחייבין
במעשר בהמה, קא משמע לן שאין מעשר נוהג בקדשים,
ואפילו לא בקדשים קלים. שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי –
אולי נאמר שקדשים קלים חייבים במעשר, כיון ששייכים
לבעליהם. משיבה הגמרא: 'העשרי יהיה קדש' אמר רבנא
(ויקרא כו א), ונלמד מזה שחיוב מעשר חל רק על בהמה שקודם
המעשר אינה קדושה, ולא על שפכר קדוש – שהיה בה קדושה
קודם המעשר.
מקשה הגמרא: דכתב רבנא 'יהיה קדש' לפטור
קדשים קלים ממעשר, הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת
מעשר עילוינהו – אולם ללא מיעוט זה, היתה חלה קדושת
מעשר על קדשים קלים, השתא קדושה חמורה אקדושה קלה
לא חיילא – ומה אם קדושה חמורה אינה חלה על קדושה קלה,
קדושה קלה אקדושה קלה מיפיעא – וכי נצרך לומר שקדושת
מעשר הקלה אינה חלה על קדושה קלה של שאר קדשים קלים.
הגמרא מבארת היכן מצינו שאין קדושה חמורה חלה על
קדושה קלה: מאי היא, דתנן (תמורה א), אחד קדשי מזבח ואחד
קדשי בדר הבית, אין משני אותם מקדושה לקדושה – בהמה
שהוקדשה לבדק הבית אין מקדישים אותה למזבח, אף שקדושת
מזבח חמורה מבדק הבית. הוקדשה למזבח אין מקדישים אותה
לבדק הבית, כלומר שיהא חייב ליתן דמיה לבדק הבית, אבל
מקדישין אותה – את הקדוש למזבח הקדש עילוי לקדשי בדר
הבית, שטובת הנאה שיש לו מבהמה זו הקדושה למזבח, יתן
לבדק הבית, ומתרימין אותו – וכן יכול להחרים ולתן לכהן דמי
טובת ההנאה שיש לו מבהמה הקדושה למזבח. ומבואר בזה
שאין קדושת מזבח החמורה חלה על קדושת בדר הבית הקלה,
ואם כן כל שכן שקדושת מעשר שהיא קדושה קלה, לא תחול
על קדשים קלים, ומדוע הוצרך הכותב למעט קדשים קלים
ממעשר בהמה. מתרצת הגמרא: מהו דתניא – שמא תאמר
התם – מה ששנינו שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדר
הבית, הוא משום דכל בהמה לאו לעולה קיימא – אין כל
הבהמות עומדות להקריבה, שהרי רובם עומדות לאכילה, ולכן
אינו יכול להחיל עליה קדושת מזבח. אבל הלא – כאן לגבי
מעשר בהמה, כיון דכל בהמה למעשר קיימא – כל בהמה
עומדת מתחילתה להתעשר, לכן, אף על גב דאקדשה לקרבן,
לא פקע איסורא דמעשר מינה – לא יפקע חיוב מעשר בהמה
ממנה, ולכן הוצרך הפסוק 'יהיה קדש' ללמדנו שבהמות קדשים
קלים פטורה ממעשר בהמה.
מקשה הגמרא: למאי נפקא מינה – איזה דין היה יוצא אם
קדושת מעשר היתה חלה על קדשים קלים, שהוצרכנו לומר
שאינה חלה, והלא מעשר בהמה אינו יותר קדוש משאר קדשים
קלים. מתרצת הגמרא: שאם יפול בה מום יהא אסור לפדותו
ואסור למוכרו שלא יעבור בלא (ינאל) (ומכר) ובלא (ימכר)
[ינאל] (ויקרא כו ב), וזו היא חומרא שיש רק במעשר ולא בשאר
קדשים קלים. קא משמע לן הפסוק 'יהיה קדש' שבהמות קדשים
קלים פטורה ממעשר בהמה.
שנינו במשנה: ונוהג בפקדון ויצאן ואין מתעשרין מזה על זה,
בכבשים ובעזים ומתעשרין מזה על זה, בחדש ובשן ואינן
מתעשרין מזה על זה.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה בדין חדש וישן. שנינו בברייתא:
ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה, מכל וחומר, ומה
בכבשים ועזים שהם מינים שונים, והם בלאים זה בזה, מכל
מקום מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאין בלאים זה בזה,
וכי אינו דין שיתעשרו מזה על זה. תלמוד לומר (דברים יד כב)
'עשר תעשר', בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר

שואלת הגמרא: אִשְׁבָּחָן – מצאנו מקור בתורה שתירוש – יין, וַיִּצְהָר – שמן, אינם מתעשרים מזה על זה, אולם תירוש ודגן וכן דגן ודגן – שני מיני דגן, כגון חטים ושעורים, מִיָּנִין שאינם מתעשרים מזה על זה, שהרי כשנאמר (במדבר יח יב) 'וכל חלב תירוש ודגן' אין החלב נסוב אלא על התירוש הסמוך לו, ולא על דגן האמור אחריו. משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וחומר, וְזֶה תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר – זרעי גפנים וזרעי זיתים) אף על פי שֶׁאֵינָן בְּלֵאִים זֶה בָּזֶה – שמותר לזרועם ביחד, מכל מקום אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, כיון שהם שני מינים שונים, אם כן תִּירוֹשׁ וַדָּגָן וכן דָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם בְּלֵאִים זֶה בָּזֶה – שאסור לזרועם ביחד, אֵינוּ דִּין שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה.

שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי יֵאֵשִׁיָּה דְאָמַר שֶׁהוֹרֵעַ בְּלֵאִי הַכֶּרֶם אֵינוּ לוקה עַד שֶׁיִּזְרַע חֲמֶה וְשֶׁיִּזְרַע וְחֲרָצִין – גרעין ענבים) בְּמַפְּלֹת יָד – שיפיל שלשה מינים אלו יחד מידו וזרעם בבת אחת, הִיכִי מִיִּיתִי לָהּ – מזהיבן הוא מביא מקור שדגן ותירוש או דגן ודגן אינם מתעשרים מזה על זה, והרי אינו יכול ללמוד זאת בקל וחומר מתירוש ויצהר, שהרי לפי דבריו, גם דגן ודגן ואפילו תירוש ודגן אינם בלאים זה בזה. משיבה הגמרא: מִיִּיתִי לָהּ הִכִּי – רבי יאשיה לומד את הקל וחומר באופן זה, וְזֶה תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר שֶׁאֵינָן בְּלֵאִים זֶה בָּזֶה – שמותר לזרועם ביחד אִפְּלִיּוֹ עַל יָדִי זריעת דָּבָר אַחֵר – מין שלישי יחד עמם, משום שאין עוברים על איסור בלאי הכרם עד שיורע שני מיני דגן יחד עם מין הכרם, ומכל מקום אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, אם כן תִּירוֹשׁ וַדָּגָן וכן

דָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם בְּלֵאִים זֶה בָּזֶה – שאסור לזרועם ביחד על ידי זריעת דָּבָר אַחֵר – מין שלישי יחד עמם, דהיינו, תירוש ודגן ודגן אסור לזרוע עם תירוש, וכי אֵינוּ דִּין שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה.

שואלת הגמרא: וְשֶׁנִּי מִיָּנִין בְּעֶלְמָא מְנַלָּן, כלומר, מצאנו מקור רק לדגן תירוש ויצהר שאינם מתעשרים מזה על זה, ומניין שאי אפשר לעשר מזה על זה בשני מינים אחרים שאינם דגן תירוש ויצהר, כגון פולים ועדשים. משיבה הגמרא: הֲנִי דְרַבְּנָן נִינְהוּ – חיוב המעשר במינים אלו הוא רק מדרבנן, וְכָל דְּתַקְיָנוּ דְרַבְּנָן בְּעֵין דְאֻרִייתָא תַקְיָנוּ – וכל חיוב שתקנו חכמים, תקנוהו כעין החיוב בדאורייתא, ואם כן יש ללמוד, מָה – כשם שדברים החייבים במעשר מדאורייתא, דהיינו דגן תירוש ויצהר, שֶׁנִּי מִיָּנִין מֵהֶם אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, דְרַבְּנָן נָמִי – כך גם דברים שחייבים במעשר מדרבנן, שני מינים אינם מתעשרים מזה על זה.

הגמרא חוזרת לדון על מעשר בהמה, ומקשה ממה שאמרה לגבי מעשר דגן: אָמַר לִיה רַבָּא בַר רַב חֲנַן לְאַבְבִּי, אֵלֶּא מַעְתָּה – כיון שראינו שהמקור לדין זה שאין מעשרים מעשר דגן ממין על שאינו מינו, נלמד מיתור הכתוב שאמר 'חלב' נפרד לתירוש ו'חלב' נפרד ליצהר, אם כן לִנְבִי מַעְשֵׁר בְּהֶמָּה דִּלֹא בְּתִיב בּו 'וְכָל מַעְשֵׁר בְּקָר וּמַעְשֵׁר צֹאן', דהיינו שלא נאמר 'מעשר' בנפרד על בקר ועל צאן, אלא נאמר 'מעשר' פעם אחת על בקר וצאן ביחד, כמו שנאמר (ויקרא כו לב) 'וְכָל מַעְשֵׁר בְּקָר וְצֹאן',

אגרות קודש

ב"ה, י' סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד קרן התולדה באה"ק ת"ו

שלום וברכה!

בפקודת כ"ק אדמו"ר שליט"א הננו לאשר קבלת מכתבם מיום לי בניסן על דבר יסוד ארגונם הנכבד, ואלו דברי המענה של כ"ק אדמו"ר שליט"א:

בודאי שענין כזה לא נצרך להסכמה מיוחדת, כיון שראשון לצוויי בורא העולם ומנהיגו ויוצר האדם הוא צווי פרו ורבו ומלאו את הארץ. והרי נוסף על זה שהתורה, תורת חיים, היא הוראה בחיי היום-יום, גם הסדר בתורה - תורה היא, כפתגם כ"ק רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע. ולכן כבר מודגשת חשיבות הענין להיותו צווי ראשון בתורתנו הק'.

ואם בכל עת ובכל מקום מודגש הדבר ויסוד בתורתנו הק', על אחת כמה וכמה בדורנו זה ובארצנו הק', ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

ברכתי שלוחה לכל העוסקים במפעל נכבד זה ותבוא עליהם ברכת ה'.

בכבוד ובברכה.

מזכיר

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא רש"י

אשכנח תירוש ויצהר – דאין מעשרין מזה על זה, דהכי כתיב "חלב" לכל אחד. תירוש ודגן – דלא כתיב בתרייהו אלא חד "חלב", מנלל דלא תירוש מדגן על תירוש ומתירוש על דגן ודגן – חושיק על שעורין, ושעורין על חושיק. גפנים ויתים – אינן כלאים זה עם זה, דגן ודגן – כלאי זרעים מדרבנן, דגן ותירוש – כלאי כרם מדאורייתא. ולרבי יאשיה דאמר

– דגן ותירוש שני כלאים, ודגן ודגן אחר – כלאים, עד שיוע שילשתן בבית אחת במפולת יד. היכי מייתי לה – בקל וחומר. אפילו על ידי דבר אחר – שאם זרע מין שלישי, או חושיק או שעורים – אינן כלאים, עד שיהא שני מינין דגן ומין כרם. תירוש ודגן – שחן שני מינין, כלאים על ידי מין שלישי. או דאין דגן שחן כלאים על ידי כרם – אינו דין כו'. ושני מינין בעלמא – שאינו דגן, כגון פולין ועדשים, מנלל דלא יתעשרו מזה על זה הני – כל שאר מינין דרבנן. דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר, וכל תרקון – כעין דאורייתא תרקון, שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו. יתעשרו

אשכנח תירוש ויצהר; תירוש ודגן, דגן ודגן מנן – קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה – אין מתעשרין מזה על זה; תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים זה בזה – אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ולרבי יאשיה דאמר: עד שיוע חפזה ושעורה וחרצן במפולת יד, היכי מייתי לה – מייתי לה הכי: ומה תירוש ויצהר, שאינן כלאים זה בזה אפילו על ידי דבר אחר – אין מתעשרין מזה על זה; תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים זה בזה על ידי דבר אחר – אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ושני מינין בעלמא מנלן – הני דרבנן ניהו, וכל דתקינו רבנן – כעין דאורייתא תקינו, מה דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה – דרבנן נמי. אמר ליה רבא בר רב חנן לאבוי: אלא מעתה, גבי מעשר בהמה, דלא כתיב "וכל מעשר פקר ומעשר צאן", יתעשרו

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו' – מחדש וישן לא מצינו למידן קל וחומר כי האי גוונא: ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה. דהוי מצי למימר: מעשר של כבשים ועזים יוכיח, שחן כלאים זה בזה ומתעשרין זה על זה – אף אני אביא תירוש ודגן, דגן ודגן. ואם תאמר: השתא נמי דעביד קל וחומר מתירוש ויצהר, אכתי כבשים ועזים של מעשר בהמה יוכיחו יש לומר: דלא שייך, משום דלא מצינו במעשר בהמה דברים של שנה אחת דאינם כלאים שלא יתעשרו מה על זה, כמו שמצינו במעשר דגן, דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים, ואינם מתעשרין. אבל מקל וחומר דחדש וישן שייך למימר טפי, משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש וישן שאינן כלאים (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה, וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה – מתעשרין מזה על זה. דגן ודגן שהם כלאים זה בזה כו' – כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן, דהומה שטעות סופר הוא, דכאן משמע שהוא דאורייתא. וכן מוכח בפרק קמא דקדושין (לטא, וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קטוא, דף פריף: כלאי זרעים ליתסרו, דהא תיבעית דף הוא, וכלי חלוקה כן כלאי הברס לכלאי זרעים, אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפילו בהנאה, ואפילו רבי יאשיה נמי אית ליה כלאי זרעים, ומחייב אפילו בחטה ושעורה לחודיהו משום כלאי זרעים. ומשום תירוש ודגן נקט "על ידי דבר אחר", דלא מחייב משום כלאי הברס אלא בשלשה מינין. אבל משום כלאי זרעים – חייב בתרי. וכן מוכח בסוף פרק "אורח ואת בנן" (חולין פבג) דמייתי התם: הוורע כלאים לוקח. ומסקינן: מילתא אנב אורחא קא משמע לן, דאיכא תרי גונוי כלאים. לאפוקי מדברי יאשיה, דאמר: עד שיוע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן, שעורה וחרצן נמי חייב. שמע מינה דמודה רבי יאשיה בחטה ושעורה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גונוי כלאים: כלאי זרעים וכלאי כרם, כגון: חטה ושעורה, חטה וחרצן. ובחד מודה רבי יאשיה דלקי, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, שעורה וחרצן – כולו חד גוונא הוא. ועוד יש ספרים שכתבו בהם בהדיא: "חטה וחרצן, או שעורה וחרצן", ואפילו (לספרים) שכתבו שם "שעורה" – פירושו "אור", כמו: או שעורה וחרצן. ולחכי לא מצי לאוקמי כלאים בבית אחת, כגון חטה ושעורה וחרצן דלקי תרתא, לאפוקי מדברי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתא. וכן מוכח נמי בירושלמי במסכת כלאים פרק שמיני, דקאמר התם: כתיב "לא תורע כלאים כרמן", אלמא שאינו חייב עד שיוע שני מינין בברס, דברי רבי יאשיה. רבי יוחנן אומר: מין אחד. על דעתיה דרבי יוחנן "שורק לא תורע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תורע כרמן כלאים" – להעביר עליו אפילו מין אחד. על דעתיה דרבי יאשיה כתיב "שורק לא תורע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תורע כלאים", ואי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם – אי הכי מאי בעי? "כרמן" לוי? דלא משמע לפרש דבעי למזה נאמר "כרמן" בלאו שני, שהיה לו לומר בלאו אחד – דאין קושיא דרבי יוחנן בענין זה, אלא לגמרי (כזה) בעי (במשמע) למזה לי "כרמן" כלל. הלכך כולם דואי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מינין, אלא בכלאי זרעים פלגינן, דרבי יאשיה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי חרצן, כגון חטה ושעורה וחרצן. ורבי יוחנן מחייב אפילו במין אחד בהדי חרצן, ואין לתמוה: לרבי יאשיה, מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין, ובכלאי כרם בעי שלוש מינים? דמשמע ליה זריעת כלאים – שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרעים הוא. הלכך איכא לפרושי קרא הכי: לא תורע בהדי כרמן כלאים, דהיינו שני מיני זרעים. ומיהו, רבי יהודה דאי משמע במסכת כלאים (פרק א משנה ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיוע חטה ושעורה וכוסמין, או שני חטין ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שורק", ומיהו, קרא ד"בהמחל תורע כלאים" לא אפשר לו לפרושי הכי, וישני בעלמא דרבנן – משמע דמכל מינין דלא כתיבי בלאי קרא – דרבנן, והוא לא כתיבי אלא אדן ויתוש ויצהר. ובפרק "ביצד מברכין" (ברכות לו, א) נמי אמר דמעשר צלף דרבנן. וגבי ליטרא קציעות ביצה (ג, א) נמי אמר דדבר שבמנין אפילו באלף לא בטיל דברבנן. ובפרק קמא דראש השנה (טו, ב) מעשר סתם חרובין דרבנן. אף על גב דבספרי לא פטר (לא) ולא) חרובי שיטה וצלמנה ולא סתם חרובין. וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפילו קטני ופירות האילן וירק לענין מעשר – אסמכתא בעלמא ניהו. וכי האי גוונא אשכחן כל מילי דשבות ומשום מצה בפרק "משילין" (ביצה לו, ב) דרשיה בתורת כהנים "משבתן" – שבות, ואסמכתא בעלמא היא. וכוון שעלתה ביד תאנה של טבל בפרק "אלו הן הלוקין" (מכות ט, ב) דכון שאכלה לוקה כו' – היינו מכת מדרות. והא דאמר בסוף "הערל" (בימות פא, א) דעיגול אינו עולה – התם רבנן כעין דאורייתא תיקון, והא דאמרין בפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נהא, ד) דידן" משמע כל מילי דמדינא, אפילו קטני – אומר רבינו תם דהיינו בנדרים, דהלך אחר לשון בני אדם. ודפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע בפרק "העור והרובס" (חולין קכב, ב) דרון מינה ומינה, דרון מינה ואוקי באחר – משבתה לה דפליגי בדאורייתא, כגון משקה היוצא מן הדגן, כגון מלילות שריסקן וסותקן, דאמר בפרק קמא דשבת (ט, א), והא דרנן במסכת פרה (פרק יא משנה ג) דבילה של תרומה שנפלה לתוך מין חטאת כו' עד דאמר: האוכלה במיתה – לאו דוקא, אלא חטאת דרבנן כעין איסור מיתה, ונפקא מינה לאלקלוי טפי משאר מלקיות, או לקוברו בין רשעים וגמורים. אי נמי: לסימנא בעלמא נקט דבילה, שאם נפל במי חטאת דבר שתורמוהו דאורייתא. ואף על גב דמה נפשך תרומת פירות דרבנן – מכל מקום שייך לאחמורי טפי, גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא. ובירושלמי בריש פרק מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשין מינה חיוב מעשר בפירות וקטני – דרשא נמורה היא. דאמר התם: "עשר תעשר" יהייתא אומר כל הדברים הייבים במעשר כו', עד: אין לי אלא הבואה, קטני מנן? תלמוד לומר: "וכל מעשר הארץ" – לרבות שום ושלחם וגריר. יכול שאני מרבה אף העלין, זרע כרשין, זרע לפת וצנונות ובצלם, ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין? תלמוד לומר: "מזרע הארץ" – לא כל זרעון הארץ, ומפרי העץ" – לרבות כל פירות האילן, או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמנה וחרובי גימה – תלמוד לומר: "מפרי העץ" – ולא כל פרי העץ. ירקות מנן? איסי בן עקיבא אומר: המעשרות לירקות מדבריהם. משמע דירקות מדבריהם, אלא קטני ופירות דאורייתא. ויש לה שם דהכי קאמר: דאורייתא – כלומר, דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטני ושאר פירות. ודבריהם נמי בפרשת "עשר תעשר" לא מייתי שום קרא לירקות. דאף על גב דתניא התם: מנין לרבות ירקות מעשרות? – בשום ושלחם וגריר איידי, כדקתני התם בהדיא. ובתורת כהנים בפרשת "אם בחקתם" מביאה בקוצר, ואינו מאריך שם כמו בספרי. ושם לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק, לפי שיש ענינים שנראה להם לחלק בירקות יותר מבשאר דברים. כי ההיא דקאמר בירושלמי במסכת חלה פרק "שתי נשים", אמר רבי יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות, עד שבאו דרובים ובעלים. מאן אינן "דרובים" – תורגמינא (אמרה). רבי ועירא רב יהודה בשם שמואל אמר: חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפרשי. רבא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר. רבי אבא בשם רבי שמואל: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל לירקות – אפילו לתרומה גדולה לא חשו. דתני איסי בן עקיבא: מעשרות לירקות מדבריהם. אלא מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב מעשר בקר וכו' יתעשרו מזה על זה – ואם תאמר: הא אתא למילף קל וחומר מחדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין יחד לומר, דאיכא למימר: כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין, דמרבין לעיל "מצאן" כו'. ומשני: אמר קרא "העשירי", שבא לחלק וליתן ושעירי ליה ועשירי ליה. ופריף: כבשים ועזים נמין דבשלמא אי לאו "העשירי" – לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש, כיון דרבי רחמנא "צאן", כדאמר, אבל השתא דכתיב "העשירי" לחלק על כל מין ומין, דאיתו כמו

אמר אבי ראשית ב' רבא אמר בלא ראשית ב' – תימה: בדפרק קמא דתמורה (הא) גבי הא דאמר אביי דכל (ומילתא) דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, פריך מתורם ממין על שאני מינו, דאמר רחמנא: תן חלב לזה וחלב לזה, ותנן: דאם תרם – אין תרומתו תרומה! ומשני: אמר קרא "ראשיתם", אלמא מוקי ליה אפילו

יתעשרו מזה על זה! אמר ליה: אמר קרא "העשירי" – תן עשירי לזה, ותן עשירי לזה. – אי הכי, בפשים ועוים נמי? – "וצאן" – משמע כל צאן אחד. – הכא נמי לימא: משמע כל דגן אחד! אמר אביי: "ראשיתם", וכן אמר רבי אילעא: "ראשיתם". רבא אמר: בלא "ראשיתם" נמי, משמע כל דגן אחד – לא מצית אמרת; בשלמא התם אמרינן: "וצאן" – משמע כל צאן אחד, דאי סלקא דעתך בפשים ועוים נמי – לכתוב: "וכל מעשר בהמה". וכי תימא: אי פתיב "כל מעשר בהמה" הוי אמינא אפילו היה – "תחת" "תחת" מקדשים גמרי. ואיתי בל וחומור מחדש וישן, "בקר וצאן" למה לי בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה, אבל בפשים ועוים – מתעשרין. אבל הכא – מי סגיגא דלא פתיב "דגן" למעוטי שאר מינין מתקופ לה רב הונא בריה דרב נחמן: אימא לערבו לבקר וצאן! אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן: לרבא אית ליה נמי "העשירי". איכא דאמרי, אמר רבא: בלא "עשירי" נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה, דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן – ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה – ממין על שאינו מינו לא. והא רבא הוא דאמר: "שנה" – לשנה הקשתי ולא לדבר אחר! – הדר ביה רבא מההיא. ואיפשיית אימא: חדא מיניה רב פפא אמרה. משנה מעשר בהמה מצטרף כמולא רגל בהמה רועה. וכמה היא רגל בהמה רועה ששה עשר מיל. היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל – אין מצטרפין. היו לו באמצע – מביא ומעשרין באמצע. רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה. גמרא מנא הני מילי? אמר רבה בר שילא: דאמר קרא "עוד תעברנה הצאן על ידי מונה", וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא ששטא ביה עינא דרועה. "היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין" וכו'. שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין, הא בציר מהי – מצטרפין והא קתני: ששה עשר מיל, מפי לא! – משום

יתעשרו מזה על זה – בקר וצאן. אמר קרא העשירי – דסמך "מעשר" א"בקר" ו"עשירי" סמך א"צאן", דהשתא כתיב מעשר אבל חד וחד. כבשים ועוים נמי – לא לעשירי. כי היכי דלעיל כתיב "חלב" איצטרך ו"חלב" אתירוש דגן, ודרשינן דגן דגן מקל וחומר דתירוש ויצהר. והכא נמי דרשינן קל וחומר דחדש וישן ומשני: "וצאן" משמע כל צאן אחד. ראשיתם – סמוך ל"דגן" הוי "ראשיתם", לומר: תן ראשית לכל דגן דגן, בסדר "ויקח קרח" בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן אחד – דמיתיר לן קרא. דאי סלקא דעתך כבשים ועוים נמי – לא לעשירו אחדדי – לכתוב רחמנא "וכל מעשר בהמה", ואנא ידענא דמין על שאני מינו לא, דאית מקל וחומר מחדש וישן. וכי תימא אי כתב בהמה הוה אמינא היה בכלל בהמה – וליחייב היה במעשר, כדקיימא לן בבבא קמא (נד.ב.) היה בכלל בהמה להרבעה – משום הכי לא הוה צריך למכתב "בקר וצאן", דאנא גמיר "תחת" "תחת" מקדשים; כתיב הכא (ויקרא כו.) "תחת השבת" וכתיב התם (ויקרא כב.) "תחת אמו", והתם היה לא, דכתיב: "שור כשב ועז", הלכך לכתוב בהמה, ואיתי בל וחומור מחדש וישן דמין בשאני מינו לא. ולהכי כתב "בקר וצאן" – למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין, הא צאן וצאן מתעשרין. אלא הכא גבי דגן – לא מיסתבר קרא למדרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין. הא דגן דאין מתעשרין, דמי סגיגא דלא כתב "דגן" למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא אימא לערבו לבקר וצאן – כלומר, מנא ליה לרבא דלהכי כתיב "בקר וצאן", דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטיננהו קרא בהדיא – לערבינהו דלעשרו אחדדי. דאי הוה כתב בהמה – הוה מיתנין מחדש וישן, דמין בשאני מינו לא, ולהכי אדכרינהו בהדיא – למימרא דלעשירינהו אחדדי וקא סלקא דעתיה דרב הונא, דמרבא לית ליה "ראשיתם" – "העשירי" נמי לית ליה לרבא, לדרשו: תן עשירי לזה ועשירי לזה, הואיל ולא כתב "מעשר בקר ומעשר צאן", ממין על שאינו מינו לא – ואם תאמר: כבשים ועוים נמי – אם כן ריבויא ד"בקר וצאן" מאי אהני. ואם תאמר: מה ראיית מסתברא, דמעטיננהו דהיקשא – לבקר וצאן אתא, דלא לעשירו אחדדי, דהא לא דמו כלל אחדדי. וריבויא ד"בקר וצאן" – לרביי כבשים ועוים, דהא דמו אחדדי לענין קרבן, דהאומר "הרי עלי" דהצאן – יכול להביא בין כשב בין עז. הדר ביה רבא מההיא – קמייתא, וסבירא ליה נמי דלמילי אתרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן. וכבשים ועוים דמתעשרי – נפקא לן מריבויא ד"בקר וצאן". וכי פרכין בריש שמעתין: אי הכי חדש וישן נמי – לאו פירכא

דקא בעי למיתנא סיפא: היו לו באמצע – מביא ומעשרין באמצע. וכמה אמר רב: חמש מכאן וחמש מכאן באמצע, דהני חמש חוץ להכא וחוץ להכא. וישמואל אמר: אפילו חמש מכאן וחמש מכאן באמצע, חוץ לרועה כמאן דקא חקא, וקרינן ביה "מונה".

מיתיבי:

דא, דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקש, דהא בקרא דהיקשא כתיב: "שנה שנה". משנה מצטרף כמולא רגל בהמה רועה – כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה, דהיינו ששה עשר מילין, לישנא אחרינא: כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד, והיינו ששה עשר מילין, כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ששה עשר מילין – מביא לתוך דיר אחד ומעשרן, ואם רחוקות יותר – פטורות. ובגמרא מפרש טעמא. שלשים ושנים מיל – פריך בגמרא מאי קאמר. היה לו באמצע – אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדין. והאי דקתני "מביא ומעשרין באמצע" – לא מביא ממש קאמר. הירדן מפסיק – שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן, וירדן באמצע – אין מצטרפות, ופטורות. וטעמא מפרש בגמרא. גמרא תעבינהו הצאן על ידי מונה – משמע: אם יכולות להמנות ברועה אחד – מקירו "צאן", ותעברנה תחת השבת להתעשר, אי לא – לא. והא קתני ששה עשר מיל – הוא דמצטרפין, טפי לא! וכמה – יאה לו בצדדין ובאמצע שיעטרפו חמש מכאן וחמש מכאן באמצע – ומצטרפות לתוך דיר אחד ומעשרן. והחבירה הנותרת בדיר – מצטרפות לגורן שאשילו לו עד טלאים. אבל אי הוי הנך דצד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ששה עשר מיל, ואותן שבצד שני רחוקות יותר מששה עשר מיל – אותן הרחוקות פטורות לגמרי, ואינן צריכות להמתין עד שיוולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר. דהנך חמש – אמצעיות, חוץ להכא ולהכא, דכל צד דמצטרפת להו איכא שיעור מעשר. אבל אם יש מכאן חמשה ומכאן ארבע, ובאמצע חמשה – אין צריכות להמתין לגורן אחר. חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע – אף על גב דהך חוץ לא חוץ למנינא, הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואתייה – היא כמאן דקאיתיה, וקרינא ביה "מונה". וכל שכן ארבע מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע, דהך חוץ לא לצירופא דמנינא.

הגמרא: אָמַר לִיה מַר זֻמְרָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן לִרְב הונא בריה
 דרב נחמן, לְרַבָּא אִית לִיה נָמִי 'הַעֲשִׂירִי' – גם רבא דורש כאבי
 מכפילות לשון מעשר בפסוק 'מעשר בקר וצאן וגו' העשירי,
 שיש לתת עשירי לזה ועשירי לזה, ולכן אין מעשרים מצאן על
 בקר ולהיפך, ומשום כך אין לפרש שהכתוב פירט 'בקר וצאן'
 לומר שאפשר לעשר מזה על זה.
 הגמרא מביאה נוסח אחר בזה: אִיבָא דְאָמַרִי, כִּי אָמַר רַבָּא, מַה
 שדרש אביי מכפילות לשון מעשר, שיש לתת עשירי לזה ועשירי
 לזה, אינו, כִּי בְּלֹא 'עֲשִׂירִי' נָמִי לִי מְצִית אָמַרְת שְׂכָרָךְ וְצֹאֵן
 מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, דְּהֵלֵא אִיתְקַשׁ מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ לְמַעַשֵּׂר
 דְּגֵן, שְׁנֵאמַר (דברים יד ב) 'עֲשֵׂר תַעֲשֹׂר' וּבִמְבוּאָר לְעִיל (גב), וְכֵן
 מְעַשֵּׂר דְּגֵן מִמֵּינָהּ עַל שְׂאִינֵי מִינֵי לֹא מִתְעַשֵּׂר, אִם מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ
 מִמֵּינָהּ עַל שְׂאִינֵי מִינֵי לֹא מִתְעַשֵּׂר.
 מקשה הגמרא: איך למד כן רבא ממה שהוקש מעשר דגן
 למעשר בהמה, וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר לְעִיל (שם), שְׁמוּזָה שְׁנֵאמַר
 בפסוק זה 'שְׁנֵה שְׁנָה' לְמַדְנָה, שֶׁרָק לְשִׁנָּה תִּקְשְׁתִּיו – מעשר
 בהמה הוקש למעשר דגן רק לדין התלוי בשנה, והוא שלא
 יתרום מהחדש על הישן ולהיפך, וְלֹא לְרַבָּר אַחֵר, שְׁצִירָךְ
 לַהֲפָרִישׁ מִעַשֵּׂר בַּהֲמָה דְּרוּקָא עַל מִינֵי. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֲדָר
 בִּיה רַבָּא מְהֵרָא – חזר בו רבא מדבריו לעיל, ומסקנתו שיש
 ללמוד מהדיקש למעשר דגן הכל, ואף שמעשר בהמה מתעשר
 דרוקא מאותו מין. וְאִיכְתָּרָא אִימָא – ואם תרצה תיישב את
 הסתירה כך, הֲדָא מִינֵיהּ רַב פָּפָא אָמַרָה – אחת משתי אמרות
 אלו, רב פפא אמרו, ורב פפא נחלק על רבא בזה.

משנה

המשנה מבארת עד איזה מרחק מצרפים בהמותיו של אדם
 להיחשב עשרה: מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ מִצְטָרְפָה – בהמותיו של אדם
 מצטרפות להתחייב במעשר בהמה, כאשר הם נמצאות בְּמִלָּא
 רְגֵל בְּהֶמְהָ רוּעָה – בשטח שהבהמה יכולה להלך ולהתרחק בו
 בעת רעייתה. וְכֵן הָיָא רְגֵל בְּהֶמְהָ רוּעָה, מִרְחָק שֶׁל שְׁנֵי
 עֶשְׂרֵי מִיל. ואם היו חלקן במקום אחד וחלקן במקום אחר, והיו
 בֵּין אֵלוֹ לְאֵלוֹ שְׁלִשִּׁים וְשָׁנִים מִיל, אֵין מִצְטָרְפִין לְמִנְיָן עֶשְׂרֵה
 וּפְטוּרִין מִמַּעַשֵּׂר, אבל אם היו לו בְּאִמְצָע בַּהֲמוֹת נֹסְפוֹת הָרִי הֵן
 מצטרפות את הבהמות שבכל צד, וּמִכֵּיָא וּמְעַשְׂרִין בְּאִמְצָע –
 מעשר מאלו על אלו, כי האמצע מצרפם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר אִם
 יש לו חמש בהמות מצד אחד של הירדן וחמש מצדו השני,
 הֵיִרְדֵּן מְפָסִיק לְמַעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ – מונע את צירופם, ופטורות
 ממעשר בהמה.

גמרא

שנינו במשנה שבהמות מצטרפות, כאשר הם בתוך שש עשרה
 מיל. שואלת הגמרא: מָנָה הָיָא מִילִי. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא
 בְּרִי שִׁילָא, דְאָמַר קְרָא לְגַבִּי הַשְּׂבִים מְגָלוֹת בְּבֵל לִירוּשָׁלַיִם (ירמיה
 לג י) 'עוֹד תַּעֲבֹדְנָה הַצֹּאֵן עַל יְדֵי מוֹנֵה' – הצאן יתרחק בארץ
 ישראל, ו'תעבדנה הצאן' בשביל לעשרן כמו 'כל אשר יעבור
 תחת השבט' (ויקרא כו לב) ואמר הכתוב 'על ידי מונה' כל זמן
 שיכולות להמנות על ידי מונה – (ירמיה) אחד מצטרפות ונקראות
 צאן אחד, וחייבות במעשר, וְקִים לְהוֹ לְרַבָּנָן דְּשִׁיתֶסְר מִיל קָא
 שְׁלִטָא בִּיה עֵינָא דְרוּעָה – וקיבלו חכמים שעד ששה עשר מיל
 שולטת עין הרועה, ולכן כל הבהמות הנמצאות בשטח זה
 מצטרפות.
 שנינו במשנה: הָיוּ בֵּין אֵלוֹ לְאֵלוֹ שְׁלִשִּׁים וְשָׁנִים מִיל אֵין
 מִצְטָרְפִין וכו'. מקשה הגמרא: מהסיפא של המשנה משמע
 שדווקא אם יש ביניהם מרחק של שְׁלִשִּׁים וְשָׁנִים מִיל הוּא דְאֵין
 מִצְטָרְפִין, הָא בְּצִיר מְהֵרָא – אבל פחות מכך, מִצְטָרְפִין, וקשה,

יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה אֲבִי, אָמַר
 קְרָא (ויקרא כו לב) 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאֵן וגו' הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ
 לַה', כִּתְב הַפְּסוֹק לְשׁוֹן מַעַשֵּׂר וּלְשׁוֹן עֲשִׂירִי, וּסְמֵךְ 'מַעַשֵּׂר' לְבִקֵּר
 וְעֲשִׂירִי לְצֹאֵן, לומר כך, הֵן עֲשִׂירִי לְזֶה וְהֵן עֲשִׂירִי לְזֶה – שיש
 לתת מעשר מכל מין בפני עצמו.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי בְּכֻשִׁים וְעִזִּים נָמִי לֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל
 זֶה, שֶׁאֵף שֶׁלֹא נֵאמַר 'עֲשִׂירִי' עַל כָּל אֶחָד מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם נִלְמַד
 בְּקַל דְּחֹמֶר מִחֹדֶשׁ וּישן, שְׁמָה חֹדֶשׁ וּישן שֶׁאֵין כְּלָאִים זֶה בִּזְה אֵין
 מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה כְּבָשִׂים וְעִזִּים שֶׁהֵם כְּלָאִים זֶה בִּזְה אֵינוֹ דִּין
 שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁכֵּן מְצִינוּ לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן, שֶׁאֵף שֶׁלֹא
 נֵאמַר 'חֹלֵב' בְּשֵׁנֵי מִינֵי דָּגָן, מִכָּל מָקוֹם נִלְמַד בְּקַל דְּחֹמֶר מִתִּירוֹשׁ
 וַיִּצְהַר, שֶׁדָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם כְּלָאִים לֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: נֵאמַר בְּמַעַשֵּׂר בַּהֲמָה (שם) 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאֵן',
 וּמִשְׁמַע שֶׁל מִינֵי הַצֹּאֵן נִחְשָׁבִים אַחֶה, וְלֹכֵן כְּבָשִׂים וְעִזִּים
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.

מקשה הגמרא: אִם כֵּן, הֲכָא נָמִי לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן לִימָא
 שֶׁמִּהֲכָתוּב (במדבר יח יב) 'כָּל חֹלֵב תִּירוֹשׁ וְדָגָן מִשְׁמַע, שֶׁל דָּגָן
 אַחֶה, וְכָל מִינֵי הַדָּגָן יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר
 אֲבִי, נֵאמַר (שם) 'וְדָגָן רִאשִׁיתָם', וּמִסְמִיכוֹת תִּיבַת 'רִאשִׁיתָם'
 לְדָגָן נִלְמַד שִׁישׁ לַתֵּת 'רִאשִׁית' דְּהֵינֵי תְרוּמָה וּמַעַשֵּׂר לְכָל דָּגָן
 וְדָגָן בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְאֵין לַעַשֵּׂר מִדָּגָן עַל זֶה דָּגָן זֶה. וְכֵן אָמַר רַבִּי
 אִילְעָא, שְׁמִ'רִאשִׁיתָם' נִלְמַד שִׁישׁ לַתֵּת 'רִאשִׁית' לְכָל דָּגָן וְדָגָן.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה טַעַם אַחֵר מְדוּעַ שְׁנֵי מִינֵי דָּגָן אֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים
 מִזֶּה עַל זֶה: רַבָּא אָמַר, בְּלֹא הִלְמִיד מִ'רִאשִׁיתָם', נָמִי מִשְׁמַע
 שְׁצִירָךְ לַעַשֵּׂר כָּל דָּגָן וְדָגָן בְּפָנֵי עַצְמוֹ, כִּי לְדֹרוֹשׁ מִכָּל חֹלֵב דָּגָן
 שֶׁל דָּגָן אַחֶה, וְאִפְשָׁר לַעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, לֹא מְצִית אַחֶרָה,
 דְּבִשְׁלִמָא הָתָם לְגַבִּי מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה מוּבֵן דְאִמְרִין שְׁתִּיבַת 'וְצֹאֵן'
 מִשְׁמַע שֶׁל צֹאֵן אַחֶה, וְכָבָשִׂים וְעִזִּים מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה,
 דְּאִי סִלְקָא הָתָה בְּכֻשִׁים וְעִזִּים נָמִי אֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל
 זֶה, הִיָּה דִי לְכָתוּב רַק 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ' לֹלֵא 'וְצֹאֵן', וְהֵינֵי
 יוֹדְעִים שֶׁאֵי אִפְשָׁר לַעַשֵּׂר מִכְּבָשִׂים עַל עִזִּים שֶׁהֵם כְּלָאִים זֶה
 בִּזְה, בְּקַל דְּחֹמֶר מִחֹדֶשׁ וּישן שֶׁאֵינֶם כְּלָאִים וְאֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים
 מִזֶּה עַל זֶה, וְתִיבַת 'וְצֹאֵן' הַמִּיּוֹתֶרֶת מִלְּמַדֵּת שְׁכָבָשִׂים וְעִזִּים
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה. וְכִי תִימָא אִי כְּתִיב רַק 'כָּל מַעַשֵּׂר
 בְּהֶמְהָ' הָיוּ אִמְרֵינָא שֶׁאִפְּלִיזָה חֵיבַת בְּמַעַשֵּׂר, כִּי בְּכָלל בַּהֲמָה
 הִיא, אִי אַתָּה יוֹכֵל לומר כֵּן, כִּי 'תַּחַת תַּחַת' מְקַדְּשִׁים נִמָּר –
 נֵאמַר בְּמַעַשֵּׂר (ויקרא כו לב) 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט', וְנֵאמַר
 בְּקִדְשִׁים (שם כב כז) 'וְהִיָּה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אֲמוֹ', כֶּשֶׁם שִׁתַּחַת
 אֲמוֹ שְׁנֵאמַר בְּקִדְשִׁים אֵין חֵיב בְּכָלל, שְׁהָרִי חֵיב אֵינָה רְאוּיָה
 לְקִדְשִׁים, כִּי 'תַּחַת הַשֶּׁבֶט' אֵין חֵיב בְּכָלל וְאֵינָה חֵיבַת בְּמַעַשֵּׂר.
 וְאִם כְּבָשִׂים וְעִזִּים אֵין מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה, הִיָּה אִפְשָׁר לְכָתוּב
 רַק 'וְכָל מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה' וְאִתִּי – וְנִלְמַד זֹאת בְּקַל וְחֹמֶר מִחֹדֶשׁ
 וְיָשֵׁן, כְּמוֹ שֶׁמְבוּאָר לְמַעַלָּה, תִּיבּוֹת 'בְּקָר וְצֹאֵן' לָמָּה לִי. אֵלֵא
 בְּאוֹ לֵלְמַד שֶׁבְּקָר וְצֹאֵן הוּא דְאֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, אֲכָל
 בְּכֻשִׁים וְעִזִּים מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. אֲכָל הֲכָא לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן,
 מִי סִנְיָא דְלֹא כְּתִיב – וְכִי אִפְשָׁר שֶׁלֹא לְכָתוּב 'דָּגָן', וְהָרִי הוֹצֵר
 לַהֲכָתֵב שֶׁרָק דָּגָן חֵיב בְּמַעַשֵּׂר מִהֲתוּרָה, וְלְמַעוֹטֵי שְׂאֵר מִינֵי,
 וְלֹכֵן אֵין לְלַמּוֹד מִזֶּה שֶׁכָּל דָּגָן אֶחָד, וְאֵין לֵנוּ מָקוֹר שְׁנֵי מִינֵי דָּגָן
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.

מקשה הגמרא: מִתְקִיָּה לָהּ רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן עַל רַבָּא,
 מִנֵּי שֶׁהֲכָתוּב פִּירַט 'וְכָל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאֵן' לְלַמּוֹד שֶׁאֵין לַעַשֵּׂר
 בְּקָר וְצֹאֵן מִזֶּה עַל זֶה, אִימָא לְעֶרְבּוֹ לְבִקֵּר בְּצֹאֵן – תֵּאמַר
 לַהֲפָר, שֶׁאִפְשָׁר לַעֲרֹבֵם וּלְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה. וְהוֹצֵרֵךְ לְפִרְטֵם
 מִשּׁוּם שֶׁאֵם הִיָּה כְּתוּב 'מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה' סַתֵּם, הֵינֵי לְמַדִּים מִמֶּה
 שֶׁאֵין מַעַשְּׂרִים מִחֹדֶשׁ עַל יֶשׁ שֶׁגַּם לֹא מִמֵּינָהּ עַל שְׂאִינֵי מִינֵי,
 וּפִירְטֵם כְּדִי לְלַמּוֹד שֶׁנִּתֵּן לַעַשֵּׂר מִכָּל מִין שִׁירְצָה. מִתְרַצָּת

נקטה רק בהמות המפוזרות בחוצה לארץ וארץ ישראל שאינן
מצטרפות. מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי הָתָם** – שונה הדבר בגבולות
נחלות השבטים, שאף על פי שכל אחד מהם נקרא 'גבול', בכל
זאת אינם מפסיקים, משום **דְּאִמְרַי קָרָא** בפירוט גבולות הארץ
(במדרב ד"ה) **"אֵת תְּהִיָּה לָכֶם הָאָרֶץ לְגִבּוֹלוֹתֶיהָ כְּכִיב"**, ולומדים
מזה ש**כֹּלָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּל אֶחָד הִיא**, ואין גבולות נחלות
השבטים מחלקים בין חלקיה.
מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שגבולות נחלות השבטים אינם
מפסיקים, **יִרְדֵּן נָמִי** – גם הירדן, שהוא גבול נחלת בנימין, לא
יפסיק. מתרצת הגמרא: נאמר בפסוק זה **"אֶרֶץ"**, ללמד שרק
הגבולות שבתוך הארץ אינם מחלקים, **וְלֹא יִרְדֵּן**, ולכן הירדן
לבדו מפסיק.
מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא הֵיִינוּ דְקָתְנִי**
'יִרְדֵּן', משום שרק נהר הירדן נקרא 'גבול' ומפסיק, **אֲלָא לְרַבִּי**
אֲמִי לִיתִינְהוּ לְגִבּוֹלָהוּ נְהָרוֹת – אולם לרבי אמי שאמר שמועיל
גשר כדי לצרף, משמע מזה שהטעם שהירדן מפסיק הוא משום
שהבהמות אינם יכולים ללכת זה לזה, אם כן יקשה מדוע אמר
רבי מאיר דין זה דווקא לגבי הירדן ולא לגבי כל שאר הנהרות.
מסיקה הגמרא: **קָשְׁיָא**.
הגמרא תולה נידון זה במחלוקת תנאים: **(לִימָא) בְּתַנָּא** – נידון
זה האם הירדן נחשב ארץ ישראל ולא יפסיק, תלוי במחלוקת
תנאים, שנאמר **לְרַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא עֹבְדִים אֵת הַיִּרְדֵּן אֶרְצָה**
בְּנֶעֱזָן, ומשמע שדווקא **'אֶרְצָה'** – הארץ היא נקראת **'אֶרֶץ**
בְּנֶעֱזָן, **וְלֹא הַיִּרְדֵּן** שהוא אינו חלק מאֶרֶץ בְּנֶעֱזָן, **דְּבַר רַבִּי יְהוּדָה**
בֵּן בְּתִירְהָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחִי אָמַר, **הָרִי הוּא** (הכתוב) **אָמַר**
לגבי שבטי ראובן וגד וחצי שבט מנשה שנטלו נחלה בעבר
הירדן (שם לד טו) **'לְקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיִּרְדֵּן וַיְחֹזוּ קִרְמָה מִזֶּרְחָה'**,
ויש לדרוש מסמיכות 'ירדן ירחו', **מָה** – כשם שִׁירְחוּ נקראת
'אֶרֶץ בְּנֶעֱזָן' אף הַיִּרְדֵּן נחשב **'אֶרֶץ בְּנֶעֱזָן'**. נמצא שלרבי יהודה
בן בתירה הירדן מפסיק, כיון שאינו חלק מארץ ישראל. ולרבי
שמעון בן יוחי אינו מפסיק, כי אף הוא חלק מארץ ישראל.
הגמרא מבארת שלא כל נהר הירדן נקרא 'ירדן': **אָמַר רַבָּה בַר**
בַּר תַּנְה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, **אֵין נִקְרָא 'יִרְדֵּן' אֲלָא רַק חֲלָקוֹ**
שֶׁנִּמְשַׁךְ מִבֵּית יִרְחוֹ וְלִמְשָׁה לְעֵבֶר יָם הַמֶּלֶח, ולא חלקו העליון
שבטל חשיבותו מפני שמעבר ביימות גדולות, כדלהלן. מבארת
הגמרא: **לְמָאִי הִלְכְתָּא** – לגבי איזה דין נאמר נידון זה, **אִילִימָא**
– אם לְגִדְרָא שלא ישתה ממי הירדן, שלא נאסר אלא במימי
חלקו התחתון, הרי אין זה נכון, כי הכלל בנדרים הוא, **הִלֵּךְ אֲחֵר**
לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל הֵיכָא דְקָרוּ לֵיהּ – וכל מקום בנדר שאנשים
קוראים לו 'ירדן' אִיתְּסַר לֵיהּ, וכיון שאנשים קוראים לכל אורכו
של נהר הירדן 'ירדן', הנודר ממנו אסור בכלו. **אֲלָא** נידון זה
נאמר לַעֲנִין מֵעֵשֶׂר בְּהֶמְהָ, שרק חלקו התחתון של הירדן מפסיק
בין הבהמות שבשני עבריו, ולא חלקו העליון.
הגמרא מביאה ברייתא כרבי יוחנן: **תַּנָּא נָמִי הָכִי**, שרק חלקו
התחתון של נהר הירדן נקרא 'ירדן', **יִרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעַרְת פְּמִיִּים**,
וּמִחֲלָף – ועובר בְּיָמָה שֶׁל סִיכְכִי וּבְיָמָה שֶׁל מִבְּרֵיא – כנרת,
וּבְיָמָה שֶׁל סָדוּם – ים המלח, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל – ובסופו מגיע לַיָּם
הַיָּדוּל, וְאֵין נִקְרָא 'יִרְדֵּן' אֲלָא חֲלָקוֹ התחתון, הנמשך מִבֵּית
יִרְחוֹ וְלִמְשָׁה וְרֵאָה אִיּוֹר.
הגמרא ממשיכה לדון בענין שמו של נהר הירדן: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא**
בַּר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, **לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'יִרְדֵּן'**, משום שִׁיּוֹרֵד
מִדֵּן – שיוצא ממקום הנקרא 'דן'. **אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב אֲשִׁי**,
אֲתוּן מִהֶמָּה מִתְּנִיתוֹ לָהּ – אתם למדתם זאת ממשמעות שמו,
אֲנִי מִהֶמָּה מִתְּנִינִי לָהּ – ואנחנו למדנו זה מהכתוב (יהושע טז מז)
'וַיִּקְרָאוּ לוֹ לְשֵׁם דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, **לָשֵׁם**
זוֹ פְּמִיִּים, **וְתַנָּא**, **יוֹצֵא נַהֲר הַיִּרְדֵּן מִמְּעַרְת פְּמִיִּים**, הרי

הגמרא מקשה על רב: **מִיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **הָיוּ לוֹ חֲמִשׁ**
בַּהֲמוֹת בְּכַפֵּר חֲנִינְהּ וְחֲמִשׁ בַּהֲמוֹת בְּכַפֵּר עֹתָנִי, **אֵין**
מִצְטָרְפוֹת להתחייב במעשר בהמה, משום שיש ביניהם שלושים
ושנים מיל, **עַד שֶׁהָיָה לוֹ בַּהֲמָה אֶחָת בְּצִיפּוֹרֵי** שנמצאת בין
כפרים אלו. הרי שבהמה אחת באמצע מצרפת גם אם אין בכל
צד אלא חמש בהמות. **הֵיכָתָא דְרַבִּי**.
תַּרְנֻמָּה (העמיד) **שְׂמוּאֵל** את הברייתא **אִילִיבָא דְרַבִּי**, שיוצאת
באמצע' אינו נסוב על הרישא שהיו חמש בהמות בכל כפר, אלא
בְּגוֹן שְׁהָיוּ תִּשְׁעָ בַּהֲמוֹת מִכָּאן וְתִשְׁעָ מִכָּאן, **וְאֶחָת בְּאִמְצָעָה**,
שהאמצעית מצרפת, כיון דְּהָיָה (האמצעית) **חֲוִיָּא לְהֶכָא**
וְחִוִּיא לְהֶכָא – ראויה להצטרף לבהמות שבכל צד להשלימין
לעשר.
הגמרא מביאה אופן נוסף של צירוף בהמות הרחוקות זו מזו:
אָמַר רַב פֶּסָא, **וְלִשְׂמוּאֵל** הסובר שהאמצעית מצרפת גם אם אין
בה כדי להשלים עשר בהמות, **אֲפִילוּ רֹעֵהָ**, אם הוא גר
באמצע, **מִצְרָפָה**, **וְאֲפִילוּ** אם רק **כְּלִי שֶׁל רֹעֵהָ** באמצע,
מִצְרָפָה, משום שהרועה עתיד ללכת שם כדי לקחתם, ונמצא
שיש מונה אחד המצרפם למעשר.
הגמרא מביאה ספק בצירוף זה: **בְּעֵי רַב אֲשִׁי**, **כִּלְכָּא דְרֹעֵהָ**
מָאִי – מה הדין אם בין שני הכפרים היה כלבו של רועה, האם
מועיל לצרפם או לא. וצדדי הספק הם, האם **כִּיּוֹן דְּקָרִי לֵיהּ**
וְאֵתִי – כיון שהרועה קורא לכלב והוא בא, ואין הרועה בא
אליו, **לֹא מִצְטָרְפִי** – אין הבהמות מצטרפות, משום שאין מונה
אחד לכל העדר. **אִי דִלְמָא**, **וְיִמְנִין דְּלֹא אֲתִי וּמִצְטָרְפִי** אֵיחֻו
לְמִיּוֹל וְאֲתִיחִי – פעמים אין הכלב בא, והרועה הולך אליו
לקחתו, ואם כן נחשב כמו שיש מונה אחד לכל העדר המצרפם
למעשר. מסיקה הגמרא: **תִּיקוּ**.
שנינו במשנה: **רַבִּי מֵאִיר אָמַר הַיִּרְדֵּן מִפְּסִיק לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ**.
הגמרא דנה בטעמו של רבי מאיר: **אָמַר רַבִּי אֲמִי**, **לֹא שָׁנוּ**
שהירדן מפסיק, **אֲלָא כְּשֹׁאֵין שֵׁם הַנֶּשֶׁר** המחבר בין שני עברי
הירדן, **אֲבָל כְּשֵׁשׁ שֵׁם הַנֶּשֶׁר**, **הַנֶּשֶׁר מִצְרָפָה**, כיון שיכולות
לעבור מצד לצד. אומרת הגמרא: **אֲלָמָא מִשּׁוּם דְּלֹא מִיְקָרְפָן**
וְהוּא – מוכח מזה שהטעם שהירדן מפסיק הוא משום שאינם
יכולים ללכת מעבר לעבר. מקשה הגמרא מברייתא: **מִיתִיבִי**,
שנינו בברייתא, **הָיוּ לוֹ עֶשֶׂר בַּהֲמוֹת בְּשְׁנֵי עֲבְרֵי הַיִּרְדֵּן אִילָף**
וְאִילָף – מצד זה ומצד זה, **אִי** שהיו מפוזרות **בְּשְׁנֵי אֲבִטִילִיאוֹת**
– שני כרכים גדולים במלכות אחת, **בְּגוֹן כֶּרֶךְ שֶׁל נֶמֶר וְכֶרֶךְ שֶׁל**
נְמוֹרִי, אף על פי שסמוכים זה לזה. **אֵין מִצְטָרְפִי**, **וְאֵין צִרְדִּי**
לִמֶר שאם היו מפוזרות בחוצה לאֶרֶץ וְאֶרֶץ (ובארץ ישראל),
שאינן מצטרפות. וקשה, **וְהָא חוּצָה לְאֶרֶץ וְאֶרֶץ** שאין נהר
ביניהם, **כְּמִקּוֹם שֵׁשׁ נֶשֶׁר דְּמִי** – הם נחשבים כמקום אחד ששני
חלקיו מחוברים על ידי גשר, **וְקָתְנִי בְּרִייתָא לֹא מִצְטָרְפִי**,
ומשמע שאפילו אם כל הבהמות בתוך מיל אינן מצטרפות,
ומוכח שלא כרב אמר שאמר שחיבור גשר מצרף בהמות
המפוזרות בשני מקומות.
הגמרא מביאה טעם אחר לרבי מאיר שהירדן מפסיק: **אֲלָא אָמַר**
רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, **הֵיִינוּ מַעֲמִיד דְּרַבִּי מֵאִיר**,
דְּאָמַר קָרָא על נחלת בני בנימין (יהושע יח כ) **"הַיִּרְדֵּן יִגְבּוֹל אוֹתוֹ**
לְפָאת קִרְמָה", כלומר שהירדן הוא גבול נחלתם לצד מזרח, הרי
ש**הַכְּתוּב עָשָׂא** את הירדן לְגִבּוֹל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, ולכך דין הוא
שיפסיק בין שני עבריו.
מקשה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה** שדבר שהכתוב עשאו 'גבול'
מפסיק, אם כן גם גבולות הנחלות שבין שבט זה לשבט אחר
שנקראו 'גבול', כמו שאמר **"וַיִּתָּר הַגְּבוּל"** (שם יח יד), **"וַעֲלָה**
הַגְּבוּל" (שם יח יב), וכי הָכִי נָמִי הַכְּתוּב עָשָׂא גְבוּל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ –
וכי גם בדם נאמר שגבולם פסיקו את הצירוף, והלא הברייתא

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלה תוספות

מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלשים מילין, וציפורי מצרפת באמצע. תרנמה שמואל אליבא דרב – דהא דקתני "אחת באמצע" – לאו ארישא קאי, דאירי בחמש. אלא כגון שיש לו תשע מכאן ותשע מכאן כו'. ולשמואל – דלא בעי דתיחוי אמצעי חייא לצירוף חנני, אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה

לצרפו. ואפילו בלוי של רועה – מונחין באותו כפר – מצרפו. והאילו וסופו רועה למיזל החם ומשקליה. וקרינן ביה "מונה". דקרי ליה ואתי – ולא מיצטרף רועה מיזל החם, ולא קרינא ביה "מונה". דלא מיקרבן – שאין יכולים לילך זו אל זו, לא ההבמות ולא רועה. אבטילאות = קונטרדי"ש, שני אפרכיות, ובמלכות אחת. נמר ונמורי – שני אבטילאות אין מצטרפות, אף על גב דסמכות זו לזו במיל אחד. במקום שיש שם נשר דמי – דהא אין שם נהר. וקתני דחוצה לארץ וארץ ישראל, וואפילו כולן עומדות בתוך מיל. אלא שזו בארץ זו בחוצה לארץ – אין מצטרפין. והירדן יגבול אותו – בספר יהושע (יה) בגבול אחד מן השבטים. אלא מעתה – כל דתביע בנחלת השבטים "ותאר הגבול", הכי נמי דכל שבת ושבת גבול בפני עצמו, ואם יש לו בנחלת שבת זה ובנחלת שבת זה (ובנחלת שבת זה) – אין מצטרפין, ואפילו בתוך ששה עשר מיל אם כן, אמאי נקט "חוצה לארץ וארץ" וזאת תהיה לכם וגו' – לאחר שמנאן כולן עשוהו ארץ אחת. ארץ – כתיב בקרא "וזאת תהיה לכם הארץ", גבולותיה דארץ חשיבחד, ולא גבולות דירדן. לרבי אמי – דאמר משום דמירחקו, ליתני: כל הנהרות מפסיקין (לימא) כתנאי – אי ירדן חשוב ארץ כנען, ולא יפסיק אי לא. מבית יריוו ולמטה – אבל כל מה דמשך למעלה מיריוו – לא ירדן הוא. דבשל חשיבותו, שמתערב בימים גדולים. לגורד – דהגורד מן הירדן יתא מותר לשנות מיריוו ולמעלה. מין – שם מקום. אתון – מדוקא דשמיא "ירדן" מתניתו לה. ממערט פמיים – אלמא מדר אתא. וברותיה דירדנא – עיקר של ירדן. וברותא דדמא – עיקר הים הזה כבד. ממוטא – באחלה. ברביעית – בתורת דם המת. לא שתינא ממימי פרת – מים הנקראים פרת קאמר. והלך אחר לשון בני אדם, דאדם הנודד אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרות לאותו מקום. כל הנהרות – שבעולם למטה חוץ משלוש נהרות: חזקל ופישון וגיתון, שכל הנהרות שבעולם באים משם. עינתא

מיתבי: היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני – אין מצטרפות, עד שהיה לו אחת בצפורי. תיבתא דרב! תרנמה שמואל אליבא דרב: כגון שהיו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע, דההיא חייא להכא וחייא להכא. אמר רב פפא: ולשמואל – אפילו רועה מצרפו, ואפילו בלוי של רועה מצרפו. בעי רב אשי: כלבא דרועה מאי כיון דקרי ליה ואתי – לא מצטרפי, או דלמא וימנין דלא אתי ומצטרף איהו למיזל ואתייה תיקו. "רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה". אמר רבי אמי: לא שנו אלא שאין שם גשר, אבל יש שם גשר – גשר מצרפו. אלמא: משום דלא מיקרבן הוא. מיתבי: היו לו בשני עברי הירדן אילך ואילך, או בשני אבטילאות, כגון של נמר ונמורי – אין מצטרפין, ואין צריך לומר חוצה לארץ וארץ. והא חוצה לארץ וארץ במקום שיש גשר דמי, וקתני: לא מצטרפין! אלא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: היינו טעמיה דרבי מאיר, דאמר קרא: "והירדן יגבול אותו לפאת קדמה" – הכתוב עשאו גבול בפני עצמו. – אלא מעתה: "ותאר הגבול" "ועלה הגבול" – הכי נמי הכתוב עשאו גבול בפני עצמו! – שאני התם, דאמר קרא: "וזאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב" – פוקה ארץ ישראל גבול אחד היא. – אי הכי, ירדן נמי! – "ארץ" ולא ירדן. בשלמא לרבי חייא בר אבא – היינו דקתני ירדן, אלא לרבי אמי – ליתנינהו לכולהו נהרות! קשיא. לימא כתנאי: "כי אתם עברים את הירדן ארצה כנען", "ארצה" – ארץ כנען, ולא הירדן ארץ כנען, דכרי רבי יהודה בן בתיירה. רבי שמעון בן יוחי אומר: הרי הוא אומר "מעבר לירדן ירחו קדמה מורחה", מה ירחו – ארץ כנען, אף ירדן – ארץ כנען. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אין "ירדן" אלא מבית ירחו ולמטה. למאי הלכתא אלימא לגורד – הלך אחר לשון בני אדם, וכל היכא דקרו ליה "ירדן" איתסר ליה! אלא למעשר בהמה. תניא נמי הכי: ירדן יוצא ממערט פמיים, ומחלף בימה של סיכב, ובימה של מבריא, ובימה של סדום, והולך ונופל לים הגדול, ואין "ירדן" – אלא מבית ירחו ולמטה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמו "ירדן" – שירד מן. אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אתון מהתם מתניתו לה, אגן מהכא מתניתו לה: "ויקראו לו ללשם דן בשם דן אביהם", ואמר רבי יצחק: לשם זו פמיים, ותנאי: יוצא ירדן ממערט פמיים. אמר רב פהנא: וברותיה דירדנא ממערט פמיים; היכא דאמר: "לא שתינא מים ממערט פמיים" – איתסר ליה בכוליה ירדנא. וברותא דדמא – כבדא; כדכרי יצחק, דאמר רבי יצחק: כבד שנימוח – ממוטא ברביעית. וברותא דמיא – פרת; דאמר רב יהודה אמר רב: הגורד ממימי פרת – אסור בכל מימות שפעולם. היכי דמי אלימא דאמר: "לא שתינא ממימי דפרת" – מי פרת הוא דלא שתינא, הא מנדרא אחרנא – שתינא! אלא דאמר: "לא שתינא ממים דאתו מפרת": דאמר רב יהודה אמר רב: כל הנהרות – למטה משלש נהרות, ושלש נהרות – למטה מפרת. – והאיכא

עינתא

אמר קרא יגבול אותו לפאת קדמה – בגבול בנימין כתיב בספר יהושע (יה), ולא כמו שכתוב בספרים. שאני התם דאמר קרא זאת תהיה לכם הארץ לגבולותיה סביב – בפרשת "ואלה מסעי" כתיב האי קרא. וקראי של מעלה "ותאי הגבול" "ועלה הגבול" כתיב בספר יהושע כל חילוק כל שבת ושבת. ואשמעינן האי קרא ד"אלה מסעי" דכל גבול ארץ ישראל אחד. ולא כמו שפירש הקונטרס דאדא שנימאן עשאו ארץ אחת, דמשמע דשנייה כותבים במקום אחד. ואינו כן, דהאי כתיב באורייתא והאי כתיב בנביאים. מעבר לירדן ירחו קדמה מורחה כתיב מה ירחו ארץ כו' – ואם תאמר: אי מ"ירדן ירחו" קדריש, דאיתקוש – זה כתיב בכמה מקומות ויש לומר: דדוקא מיתא האי קרא דכתיב ב"אלה מסעי" לאחר שזמנה תרומי ארץ ישראל, וכתיב (שם) "ירצו משה" וגו' עד "שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מורחה". דמשמע דירדן הוה מעיקר ארץ ישראל ולא בכלל גבול שני המטות, כמו שיריוו לאו בכלל גבולם. א"ן ירדן אלא מבית ירחו ולמטה – פירש הקונטרס: אבל מה דמשך למעלה מיריוו – לא ירדן הוא, דבשל חשיבותיה שמתערב בימים גדולים. וקשה לפירושו: דאם למעלה בטל חשיבותו לפי שמתערב – אם כן למטה נמי, שהרי כבר נתערב בימים למעלה ויש לומר: אף על פי שנתערב למעלה בימים, יכול להיות שלמטה יוצא מן המים והימים והולך בלא תערובת, כדקאמר בסמוך שמהלך בימה של סבכי ובימה של טבריא ובימה של סדום, והולך ונפל לים הגדול. משמע דניכר כשיוצא מכל אותם הימים והולך ונפל בים הגדול. וכדאמרין נמי בבראשית רבה בפרשת בראשית: דהירדן ירדא מחלף גו ימא דמלחא ולא מתערב, ומידו, כשל לפירושו הקונטרס: דהוה מצי לממר בטל חשיבותו למטה מיריוו יותר מלמעלה. דאמת הוא שלמטה מיריוו מתרבה יותר והולך לים המלח, דגבול למטה מטה בנימין הוה בין בני יהודה ובין בני יוסף, כדכתיב ביהושע (יה), ויהודה היה עומד מנגב של ארץ ישראל, ובני יוסף מצפון, ובנימין באמצע. וגבול ירחו היה מחזיק כל אורך ארץ ישראל ממזרח למערב, וים המלח היה עומד ליהודה בכל מורחו, ובמקום שהיה כלה הירדן נופל (ונופל) לתוכו – שם כלה מורחו של יהודה לצד צפון, כדכתיב ביהושע (טו) גבי תחום בני יהודה: "וגבול קדמה ים המלח עד קצה הירדן". והירדן היה גבול מורחו של בנימין באמצע. כדכתיב בסוף: "והירדן יגבול אותו לפאת קדמה". וכשזמנה גבול צפוני של בנימין ממזרח למערב כתיב: "להם גבול צפון מן הירדן ועלה הגבול אל כתף ירחו ועלה הבר ימה". פירוש: מצד גבול הצפוני שלהם, מן הירדן שבמזרח מתחיל המצר, ועלה אל עבר כתף ירחו מצפון, ועלה משם אל המערב אל עבר ירדן, ומשך החוט בצפונה של ירחו, נמצאת ירחו לפניו מן החוט בחלק בנימין. וחזרו ומנה גבול מערב מצפון לדרום, ואחר כך גבול דרומית ממערב למזרח. ובסוף גבול דרומית לצד מזרח כתיב: "והיו תוצאות הגבול אל לשון ים המלח צפונה אל קצה הירדן נגבה זה גבול נגב". פירוש: צפונה של לשון, שכל היה בגבול יהודה. הרי כל המקראות מוכיחות שהירדן היה חולף מצפון לדרום, ונפל בים המלח בסוף גבול בנימין לצד דרום, ויריוו היה לבנימין מצד הצפון. ולמה לא היה חשיבות הירדן מיריוו ולמעלה? והלא לא היה שם ימים עד סוף גבול בנימין שנפל בים המלח ונראה לפרש: דמקרא קא דריש, דאין קרוי לירדן אלא מבית ירחו ולמטה, דקרא "והירדן יגבול אותו" משתעי מבית ירחו ולמטה. דהוא

בבורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות רש"י

הוא פרת דמעיִקרא – פירוש: ולא מפני שהוא קטן קורוהו "רביעי". דהוא פרת דמעיִקרא – ששמו פרת מקודש שמתחיל לפרד לארבעה ראשים. וכשמתחיל לפרד יוצאים הנזרים זה לצד זה וזה לצד זה, ופרת הולך ביורש לדרך הילוכו. ובפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק: דפרת תוקפו כנגד שני נהרות. וכן נשמע בבראשית רבה שהוא גדול, שאומרים לפרת: מפני מה אין קולך הולך?

והוא אומר: פירותיו מעידין עלי. אומרים לחדקל: מפני מה קולך הולך? והוא אומר: הלואי אשמעי קולי ואראה. משמע דחדקל קטן מפרת. וקצת קשה: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מזב), "עד הנזהר הגדול נזהר פרת" – עבד מלך כמלך. דמשמע דוקא משום ארץ ישראל קורוהו "גדול".
מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפה מיברך – אף על גב דשמואל איירי בבכ הנדרות. ולרבי מאיר משמע דנקט פרת דוקא, דנקרא שמו "פרת" שמימי פרים ורבים – אינו אלא משום דפרת מתנדר יותר. לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים. אי נמי, לפי שהוא ראש לכולם נקרא "פרת", וכן שם שכולם מתברכים ומכיפה דפרת. וכן פירש רבינו תם בתשובה: לפי שפרת הוא למעלה מכל הנדרות, והוא רמאי, שכל הנדרות שותין ממנו, תלה הכתוב פריה ורביה בו, וכשהוא רבה – כל הנדרות רבין.
מכיפית מיברך – מסלע שלו, כדמתרגם סלע = כיפה.

מטרא במערבא סהדא רבה פרת – כאן משמע דפרת הולך מארץ ישראל לבבל, וכדפירשית לעיל בפרק "מומין אלו" (מזב), משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם, דבבל הוא בצפנית מדרתה של ארץ ישראל,

ולחכי קרי להו בני בבל לארץ ישראל "מערבא". ואמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה, ב) דבבל בצפנית של ארץ ישראל עומדת, דכתיב: "מצפון תפתח הרעה" וגו', אלמא פרת הולך ממערב למזרח. ומשמע שכך הוא מתחלת יציאתו, כדאמרין: הוא פרת דמעיִקרא. אלמא דגן עדן במערב העולם. וכן משמע בבראשית רבה, דקאמר: בכל מקום מציוו רוח מורחית קולטת, וקולטת אדם הראשון – דכתיב: "וירש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הברכים", וקולטתו קין – דכתיב: "וישב בארץ נוד קדמת עדן". וגבי משה נמי – דכתיב: "או יכידל משה שלש ערים מרחבה שמש", משמע שהעולם הזה שנכנס בו אדם הראשון הוא במזרחו של גן עדן, שמע מינה ודגן עדן במערב העולם. ותימה: דבפרק "המזכיר את הספינה" (בבא בתרא פד, א) אמרין דמשמש האי דסומקא "פניא ופניא" צפרא דחלפא אווריד עין עדן, משמע דמזרח העולם צפרא מברוחו וכן פירש שם רבינו שמואל, מדכתיב: "ויטע גן בעדן מקדם". ואף על גב דמתרגמינן "מלקדמין" – מכל מקום משמע נמי מזרח. דהכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין". ומיהו, קרא איכא לדחוי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב העולם. והוא דבבא בתרא איכא לפרושי ולא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא – מזה עמוד תאור על גבי חורר עדן עץ שבמערב, ולערב – מזה אור של יגהם שבמזרח. ואין תימה על הטעם זה, דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיכא דאמרי איפכא", ולא מסתבר לומר דפליגי בחכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. ו**מפצי** ביומי תשרי – פירש בקנטרס: שנותנות המפצים תחת רגליהם בבית, מפני הטיט שלא יחרו. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו, ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל, ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידינו נפל. פירוש: על ידי ידידי שמודדה את עצמה. ובתרה מייתי דף דבאה דשמואל דהבא, ובתרה מייתי הא דאמר בר גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה – לא עלתה לא תכבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידינו נפל. ורבינו תם מפרש: ומפצי – משום צניעות. שהנדרות קטנים בימי תשרי, ופורס להו מפצים שלא יראו אותן, כדי שלא תמזנה לטבול מפני הבושת ולא טבלי שפיר. והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, וממהרת לטבול משום ביעתן דאניש. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבלה שפיר. ולא גרסינן בהדיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא", **שמא** ירבו מי נוטפין על הוחליין והוה להו מי גשמים רובא – וכדפירש בקנטרס: ומי גשמים אין מטהרין הוחליין, דרקתה בתורת כהנים: מעין מטהר הוחליין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו תם: דאשבורן דמקוה דוקא – למעוטי הוחליין, אבל הוחליין דמעיין – לאו דוקא למעוטי אשבורן. אלא הכי קאמר: המעיין מטהר אף הוחליין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי תני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעיין בידי שמים – אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לתחלתה. אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעיין מטהר הוחליין אף מקוה מטהר הוחליין לתלמו: לומר: "אף מעיין" – מעיין הוחליין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מים שעשה שלמה. שהיו הכהנים טובלין לא אף על פי שהמים מכונסים הם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בר" – ולא כלי הוא? ומפרש, דרגלי השורים נקובים כמזוויא. ואם כן אפשר שיהו הוחליין. וכן מקוה שעל הפרווה בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא, א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו – אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעיין שנפסקו מן המעיין – שמתהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין שמתהרין. ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פרק ה' משנה א') מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו – הרי הן במקוה, חוד והמשיכן בו. ומשקיה בו מטבוחא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יז, ב) דבקרע חוה להטביל מחטין וגנדרות – ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעורה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מהדיא דתנן במסכת מקוואות (פרק ח' משנה ה') ומייתי לה בפרק "שמנה שריצים" (שבת קטא, א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין הוחליין ופסולין לזבחים בו. ופליג אהבא קמא דאמר: כל הימים במקוה, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקו וקימי, דאמר בריש מכות (ד, ט) – מטהרין נמי הוחליין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת וחזילה. ופליגי בחכי, דלתנא קמא אין מטהרין הוחליין, ולרבי יוסי מטהרין הוחליין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הבא: אין המים מטהרים הוחליין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – משמע הוחליין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן מטהרים: ואף על גב דליכא רובא ווחליין. **אין** המים מטהרין הוחליין בו – פירש רבינו תם בתשובה המוחלת "משרבו מפלי חללים": דאף על גב דשמואל ואבדו דעביד מקוואות ביומי ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא בו, קיימי בחדא שיטתא – לא קיימא לן הכי, אלא

ענינא דמילין – ענינת המים הנובעות בהרים רמים, והנהו הוו גבוהים מפרת, והכי אתו מפרת סולמי דפרת – מקלחין תחת הקרקע, ועולין בהרים כמו סולם. והנהר הרביעי – דכדח מינייהו חשיב להו, ואת אמרת דמיניה קאתו הוא פרת דמעיִקרא – הוא פרת הנזכר למעלה "נהר יוצא מעדן" וגו', שהשלשה נפרדין ממנו. **יובל שמו** – של פרת, "ועל יובל ישלח שרשיו" וגו'. בעץ החיים מישתעי קרא, ועץ החיים בוגן עדן הוא, ופרת הוא המשקה גן עדן. **פרין ורבין** – שגדל ורבה בלא שום מטר. **סהדא רבה פרת** – פרת יורד מארץ ישראל לבבל, וכשהגשמים יורדין בארץ ישראל – סהדא רבה היא פרת בבבל שירדו גשמים במערבא, לפי שגדל ממתת הגשמים. **פקוה ביומי ניסן** – מקוה מים חיים נובעים בבית, ולא היה מניח לטבול בנהרות. שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה, וחייש שמא ירבו מים שנטפין מעבים, לתוך הנהר שהם ווחליין, דלא חוו להו, משום דהוה להו ספק זבות, ובזב כתיב "מים חיים". לישנא אחרינא: על הוחליין – על אהות ששנא להו העבים לקרקע, ומן הקרקע וחלו וקילחו לתוך הנהר. דאי לא נוטפים – משום ווחליין לא מיפסלי, דאמרין בפרק ראשון דתמורה (יב, א): השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות. ווחליין – נובעין. **ומפצי ביומי תשרי** – כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי – היה עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויש, ומשליכן לתוך המים, ועומדות עליהן וטובלות. לפי שבימי תשרי

ענינא דמילין **אמר רב משרשיא: הנהו סולמי דפרת נינהו. והא פתיב: "הנהר הרביעי הוא פרת!"**
אמר רב נחמן בר יצחק, ואיתימא רב אחא בר יעקב: הוא פרת דמעיִקרא. **תניא, רבי מאיר אומר:** "יובל" שמו, **שנאמר:** "והיה פעין שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו", ולמה נקרא שמו "פרת" – שמימיו פרים ורבים. **מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל:** נהרא מכיפיה מיברך, **ופליגא דרב, דאמר רב אמי אומר רב:** מיטרא במערבא – סהדא רבה פרת. **אבוי דשמואל עביד להו לבנאיתיה מקוה ביומי ניסן, ומפצי ביומי תשרי, מקוה ביומי ניסן** – סבר לה **רב, דאמר רב אמי אומר רב:** מיטרא במערבא – סהדא רבה פרת; **שמא ירבו נוטפין על הוחליין, והוה להו מי גשמים רובא. ומפצי ביומי תשרי, ופליגא דידיה אדידיה, דאמר שמואל:** אין המים נטהרים הוחליין אלא פרת ביומי תשרי. **משנה הלוקח או שניתן לו בפתנה** – פטור ממעשר בהמה. **גמרא מנא הני מילי אומר רב כהנא, דאמר קרא:** "בכור בניד תתן לי פן תעשה לשרד לצאנך",
מה

יש טיט רך בנהרות אצל שפתם, וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ. הכי גרסין: **ופליגא דידיה אדידיה** – כלומר, פליגא דשמואל אדשמואל **אין המים מטהרין הוחליין** – דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן. **אלא פרת ביומי תשרי** – שפרת היו מימיו פרין ורבין, הוחליין הנובעים ממעינות מרובין. ועוד, שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן מרובה. אלמא, נהרות מתרבין ממימי גשמים, ולעיל אמר מכיפה מיברך. לישנא אחרינא: הא דאבוי דשמואל הוה עביד לברתיה מקוואות ביומי ניסן – מפני שהוא סוף החורף, שירדו גשמים מרובים, אבל באמצע החורף לא הוה עביד. ופליגא אדשמואל, דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.

בניד
מכל מקום משמע נמי מזרח. דהכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין". ומיהו, קרא איכא לדחוי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב העולם. והוא דבבא בתרא איכא לפרושי ולא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא – מזה עמוד תאור על גבי חורר עדן עץ שבמערב, ולערב – מזה אור של יגהם שבמזרח. ואין תימה על הטעם זה, דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיכא דאמרי איפכא", ולא מסתבר לומר דפליגי בחכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. ו**מפצי** ביומי תשרי – פירש בקנטרס: שנותנות המפצים תחת רגליהם בבית, מפני הטיט שלא יחרו. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו, ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל, ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידינו נפל. פירוש: על ידי ידידי שמודדה את עצמה. ובתרה מייתי דף דבאה דשמואל דהבא, ובתרה מייתי הא דאמר בר גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה – לא עלתה לא תכבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידינו נפל. ורבינו תם מפרש: ומפצי – משום צניעות. שהנדרות קטנים בימי תשרי, ופורס להו מפצים שלא יראו אותן, כדי שלא תמזנה לטבול מפני הבושת ולא טבלי שפיר. והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, וממהרת לטבול משום ביעתן דאניש. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבלה שפיר. ולא גרסינן בהדיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא", **שמא** ירבו מי נוטפין על הוחליין והוה להו מי גשמים רובא – וכדפירש בקנטרס: ומי גשמים אין מטהרין הוחליין, דרקתה בתורת כהנים: מעין מטהר הוחליין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו תם: דאשבורן דמקוה דוקא – למעוטי הוחליין, אבל הוחליין דמעיין – לאו דוקא למעוטי אשבורן. אלא הכי קאמר: המעיין מטהר אף הוחליין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי תני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעיין בידי שמים – אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לתחלתה. אי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעיין מטהר הוחליין אף מקוה מטהר הוחליין לתלמו: לומר: "אף מעיין" – מעיין הוחליין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מים שעשה שלמה. שהיו הכהנים טובלין לא אף על פי שהמים מכונסים הם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בר" – ולא כלי הוא? ומפרש, דרגלי השורים נקובים כמזוויא. ואם כן אפשר שיהו הוחליין. וכן מקוה שעל הפרווה בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא, א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו – אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעיין שנפסקו מן המעיין – שמתהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעיין שמתהרין. ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פרק ה' משנה א') מעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו – הרי הן במקוה, חוד והמשיכן בו. ומשקיה בו מטבוחא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יז, ב) דבקרע חוה להטביל מחטין וגנדרות – ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעורה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מהדיא דתנן במסכת מקוואות (פרק ח' משנה ה') ומייתי לה בפרק "שמנה שריצים" (שבת קטא, א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין הוחליין ופסולין לזבחים בו. ופליג אהבא קמא דאמר: כל הימים במקוה, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקו וקימי, דאמר בריש מכות (ד, ט) – מטהרין נמי הוחליין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת וחזילה. ופליגי בחכי, דלתנא קמא אין מטהרין הוחליין, ולרבי יוסי מטהרין הוחליין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הבא: אין המים מטהרים הוחליין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – משמע הוחליין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן מטהרים: ואף על גב דליכא רובא ווחליין. **אין** המים מטהרין הוחליין בו – פירש רבינו תם בתשובה המוחלת "משרבו מפלי חללים": דאף על גב דשמואל ואבדו דעביד מקוואות ביומי ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא בו, קיימי בחדא שיטתא – לא קיימא לן הכי, אלא

44 זוחלים, ויש לחשוש שרוב מי הנחר הם מי גשמים.
45 הגמרא מביאה מעשה, שבו מצינו שאביו של שמואל נהג שלא
46 כשמואל בנו: **אָבִיו דְּשִׁמְוֶאל, עָבִיד לְהוּ לְבָנָא תִּיהָ מְכֻנָּה** –
47 עשה לבנותיו מקוה של מים מכונסים, **בְּיוֹמֵי נִסָּן** – בתקופת
48 ניסן, כדי שיהא להם מקוה להטהר מנדונתן, ו**מִפְּצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי**
49 – והכין להן מחצלות כדי שיניחון תחת רגליהן כשהן טובלות
50 בנהר בתקופת תשרי, שלא ידבק ברגליהן הטיט שבתחתית
51 הנחר שהוא מצוי בנהרות בימי תשרי, ויחצוץ לטבילתן בו.
52 ומבאר הגמרא את חילוק הנהגותיו בזמנים אלו: **מִקְּוֵה בְּיוֹמֵי**
53 **נִסָּן** – בימי תקופת ניסן עשה להן מקוה ולא הניחן לטבול בנהר,
54 משום ש**סָבַר לֵהּ כְּרָב, דְּאָמַר רַב אָמִי אָמַר רַב, מִיִּטְרָא**
55 **בְּמַעְרְבָא** – כשיורד גשם בארץ ישראל, **סָהֲרָא רַבָּה פָּרְתָּה**, ואם
56 כן יש לחשוש **שְׁמָא יִרְבּוּ נִזְטָפִין** (מי גשמים) **עַל הַזּוֹחֲלִין** – מי
57 הנחר עצמו, ו**הָווּ לְהוּ מִי נִשְׁמִים רֻבָּא** – ויהיו מי הגשמים רוב
58 המים בנהר, ומי גשמים אינם מטהרים כאשר הם זוחלים עם מי
59 הנחר, ולכן הורה להן לטבול בימים אלו דווקא במקוה. ו**מִפְּצֵי**
60 **בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי** – ובימי תקופת תשרי הכין להן מחצלות שיניחון
61 תחת רגליהן, כדי שלא ידבק ברגליהן הטיט שבתחתית הנחר,
62 ויחצוץ לטבילתן.
63 הגמרא מביאה סתירה בדברי שמואל בהלכה זו: ו**פְּלִגְנָא דִּידִיהָ**
64 **אֲדִידִיהָ** – דברי שמואל שאמר שנהר מתרבה ממקורו יותר ממי
65 הגשמים היוורדים בו, סותרים דברי עצמו, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, אִין**
66 **הַמִּים נִמְהָרִים בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא פָּרְתָּה בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי** – אין מי נהר
67 מטהרים כאשר הם זוחלים, ואינם עומדים מכונסים במקום אחד,
68 אלא מי נהר פרת בתקופת ימי תשרי, שאז אין לחשוש שמא רבו
69 מי הגשמים שבו על מי הנחר עצמו, ויכול אדם לטבול בו
70 להטהר מטומאתו, ומשמע שאין נהר מתרבה ממקורו יותר ממי
71 הגשמים היוורדים בו, כי אילו היה מתרבה יותר מהם, היה ניתן
72 לטבול בו גם בימי ניסן, שהרי אפילו אם ירדו בו הרבה מי
73 גשמים, הם בטלים ברוב מי הנחר המתרבים ממקורו.

משנה

74 המשנה מביאה אופנים שבעלי בהמות אינם מתחייבים להפריש
75 מעשר בהמה: **הַלּוֹקֶת** – הקונה בהמות מאדם אחר, **אוּ שְׁנִיתָן**
76 **לֹא בַהֲמוֹת בְּמַתְנָה, פְּטוֹר מִלְּהַפְרִישׁ מִזֶּה מִעֲשֵׂר בְּהֶמְתָּה**.

גמרא

78 שנינו במשנה שהקונה או המקבל מתנה בהמות פטור ממעשר
79 בהמה. מבררת הגמרא: **כִּנָּא הֲנִי מִלֵּי** – מהכין למדנו דברים
80 אלו, שהקונה או המקבל מתנה פטור ממעשר בהמה. מבאר
81 הגמרא: **אָמַר רַב כְּהֵנָּא**, דין זה נלמד ממה **דְּאָמַר קְרָא** (שמות כב
82 כח–כט) **'כְּבוֹר כְּנִיד תִּתֵּן לִי, כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנְךָ**,

1 **עֵינָתָא דְּמִידְלָיִין** – והרי יש מעיינות מים שנובעים בהרים
2 גבוהים, ואין יתכן שהם באים מנהר פרת שהוא נמוך מהם.
3 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב מִשְׁרָשָׁא, תִּנְהוּ סוּלְמֵי דְּפָרְתָּה נִינְהוּ**
4 – מים אלו נמשכים מנהר פרת תחת הקרקע ועולים בסילון
5 בהרים כמו סולמות עד שהם נובעים במעיינות על גבי ההרים.
6 מקשה הגמרא: וְהָא **כְּתִיב** – והרי כשהתורה מפרטת את
7 ארבעת הנהרות היוצאים מגן עדן נאמר (בראשית ב' יד) **'וְהָנְהָרָה**
8 **הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת'**, ומשמע שהוא כשלשת הנהרות האחרים,
9 ואינו מקור לשאר הנהרות שנמשכים ממנו. מתרצת הגמרא:
10 **אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, וְאִתִּימָא** – ויש אומרים שאמר זאת
11 **רַב אֶחָא בְּרַי יִצְחָק**, התורה דקדקה לומר **'הוּא פָּרָת'** כדי לומר
12 שנהר פרת הוא הנחר **דְּמַעֲרָא** – הנזכר למעלה (שם ב' יד) **'וְנָהָר**
13 **יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָאֵרֶץ וּמִשָּׁם יֵפֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רָאשִׁים'**,
14 והיינו שנהר פרת הוא הנחר היוצא מגן עדן, ושלשת הנהרות
15 האחרים נמשכים ממנו.

16 הגמרא מביאה ברייתא אודות שמו של נהר **'פָּרָת'**: **תַּנְיָא, רַבִּי**
17 **מֵאִיר אָמַר, 'יוֹבֵל' שְׁמוֹ, שְׁנַאמַר עַל אֶדָם הַבוּטָח בָּה'** (ירמיה יז
18 ח) **'וְהָיָה כְּעֵץ שְׂתוּל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו'**, ומשמעו
19 שאדם זה נמשל לעץ החיים אשר בגן עדן, אשר שותה מנהר
20 יובל, והרי פרת הוא הנחר המשקה את גן עדן, הרי שנהר פרת
21 נקרא במקורו **'יוֹבֵל'**, ו**לְמָהּ** לאחר שהוא יוצא מגן עדן **נִקְרָא**
22 **שְׁמוֹ 'פָּרָת'**, משום **שְׁמִימֵי פָּרִים וְרָבִים** – שממיו מתרבים
23 מעצמם, אף שלא יורד בו שום מטר.

24 הגמרא לומדת מברייתא זו דין בהלכות טבילה: טמא הטובל במי
25 גשמים הנקראים **'מים נזופים'**, אינו נטהר אלא אם המים כנוסים
26 במקום אחד, ואינם זוחלים על גבי מורד כל שהוא. אבל מי
27 מעיינות או נהרות הנקראים **'מים זוחלים'**, מטהרים גם בעת
28 זחילתם, כי כך טבעם ללכת בכל עת.

29 אומרת הגמרא: **מִסִּיעֵי לֵיהּ** – דברי רבי מאיר בברייתא מסייעים
30 **לְשִׁמְוֶאל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, נְהָרָא מִכִּפְיָהּ מִיִּכְרִיף** – הנחר
31 מתברך מסלעו, כלומר ממקורו, דהיינו שממיו מתרבים ממקום
32 נביעתו, ולכן גם בעת ירידת הגשמים ניתן לטבול בו הגם
33 שממיו זוחלין, ואין חוששים שמא עתה יש בו יותר מי גשמים
34 מאשר מי מעיינות זוחלין, כי הנחר מתגבר ומרבה
35 מים מעצמו יותר ממה שהגשמים מוסיפים עליו.

36 הגמרא מביאה שיש מחלוקת בהוראה זו: ו**פְּלִגְנָא דְּרַב** –
37 ושמואל חולק בהוראה זו על דעת רב, **דְּאָמַר רַב אָמִי אָמַר רַב,**
38 **מִיִּטְרָא בְּמַעְרְבָא** – כשיורד גשם בארץ ישראל, **סָהֲרָא רַבָּה**
39 **פָּרְתָּה** – נהר פרת הוא העד הגדול על כך בבבל, כיון שנהר פרת
40 יורד מארץ ישראל לבבל, וכשהגשמים יורדים בארץ ישראל,
41 ריבוי ניכר בבבל. ובדבריו אלו של רב יש הוראה שאין לטבול
42 בנהר כשמתרבים ממיו, שכן ריבוי המים בנהר אינו ממי הנחר
43 אלא מחמת ירידת גשמים, שממיהם אינם מטהרים כאשר הם

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחר הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מי"ג סיון ובכלל ידועה דעתי, שאינה נוחה מקניית של
שערס וכיו"ב, ובנוגע לפועל יתייעץ עם ידידיו על אתר.

לפלא שאין מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובפרט שהרי ז"ע באנו מימי מתן תורה,
וכמדובר איזו פעמים, שאז הנגלה שבתורה ניתן בנסתר (ברמז באותיות דעשה"ד, וכמבואר באזהרות
הרס"ג) והנסתר דתורה (מעשה מרכבה) ניתן בנגלה, עד שרואים כל העם, והרי הימים צ"ל נזכרים
ונעשים, ומה להלן כו' אף כאן וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

נוהג בללקות כלל, ואף באופן שניקנו בהמות אלו כשהן עוברים, פטורות ממעשר בהמה, ואם כן, אלמנה – מדוע אמר רבי אסי שכך אמר רבי יוחנן, לקח – קנהו עשרה עובדין של בהמות במעוץ אמן, כולם נכנסין לדין להתעשר – כולם חייבים במעשר בהמה, הרי אין חיוב מעשר בהמה חל על בהמות שקנאן.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, אמר קרא – נאמר בפסוק זה שנדרש למעשר בהמה כן תעשה, ומשמעו, בשעת עשייה – בשעה שהם ראויים להתעשר, ועל זמן זה מיעט הכתוב שלא יהיו קנויים מאחרים, אבל אם קנאם כשהם עדיין עוברים, לא התמעט, כיון שאין זו שעת עשייה, וכשיוולדו אצלו יתחייב עליהם במעשר בהמה.

הגמרא דנה עתה בעיקר דברי רבי יוחנן, לגבי חיוב מעשר בהמה בקונה עוברים: גופא – נשוב לעצם דברי המימרא, ונבאר אותם, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, אדם שלקח – קנהו עשרה עובדין של בהמות בעודם במעוץ אמן, כולם נכנסין לדין להתעשר – חייבים במעשר בהמה.

מקשה הגמרא: והא אנו תנן – והרי אנו שנינו במשנה, הלוקח או שניתן לו כמתנה פטור מן מעשר בהמה, וזהו שלא כדברי רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, רבי יוחנן חזי כחילמא – הלילה ראיתי את רבי יוחנן בחלום, וזה סימן דמילתא מעליא אמיתא – שהטעם שבאבר היום בשיתו הוא טעם מעולה וטוב, וכך הוא טעמו של רבי יוחנן, אמר קרא – נאמר בפסוק שנדרש למעשר בהמה כן תעשה, ומשמעו שבשעת עשייה מיעט הכתוב – בשעה שהם ראויים להתעשר, אמרה התורה שלא יהיו קנויים מאחרים, אבל אם קנאם כשהם עדיין במעי אמם, אין זו שעת עשייה, ולא התמעט, וכשיוולדו אצלו יתחייב להפריש מהם מעשר בהמה.

מקשה הגמרא על ביאורו של רבי אלעזר: איתביה רבי שמעון בן אלקים לרבי אלעזר, שנינו בברייתא, הלוקח – דין זה, שבהמה קנויה פטורה ממעשר בהמה, חל על מחוסר זמן – אפילו על בהמה שנקנתה בשבעת ימי חייה הראשונים, שאינה ראויה עדיין להקרבה. ומוכח מברייתא זו שאפילו בהמה שנקנתה בזמן שאינה ראויה להתעשר ואי אפשר להקריבה, מכל מקום פטורה היא ממעשר מחמת שהיא לקוחה בידו ולא נולדה ברשותו, ואף שיבשעת עשייה, והיינו כשהגיעה לגיל שבעה ימים שהיא ראויה בו להקרבה, כבר היתה אצלו, וזהו שלא כדברי רבי אלעזר האומר שדין לקוח נקבע לפי זמן עשייה, ומחמת כן הוא מחייב במעשר את הקונה עובר בהמה.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי אלעזר לרבי שמעון בן אליקים, זו אינה משנה – ברייתא זו לא נשתנה מעולם בבית המדרש, כי משובשת היא, וממילא אין להקשות ממנה. והוסיף ואמר לו, ואף אם תמצא לומר משנה – וגם אם תרצה לומר שהיא נשתנה ואינה משובשת, גם כן אין זו קושיא, כיון שכשיתר רבי שמעון בן יהודה היא, משום – בשם רבי שמעון, דאמר לעיל (לעיל), מחוסר זמן – בהמה שלא מלאו לה שבעה ימים, אף שאינה ראויה עדיין להקרבה, נכנס לדין להתעשר, והרי הוא כבכור – ובדבר זה דינה כדין בכור בהמה, מה בכור קדוש לפני זמנו – כשם שבכור חלה עליו קדושה מיד בצאתו מרחם אמו, אף שעדיין לא הגיע הזמן הראוי להקרבתו, וקרב רק לאחר זמנו – וכשימלאו לו שבעה ימים יהיה ראוי להקרבה, כך במעשר בהמה אף מחוסר זמן שיצא עשירי מהדיר, נעשה קדוש לפני זמנו, כשאינו ראוי עדיין להקרבה, וקרב לאחר זמנו – והקרתו בפועל היא רק כשימלאו לו שבעה ימים ויהיה ראוי להקרבה. ולדעת רבי שמעון בן יהודה, כיון שמחוסר זמן נכנס לדין להתעשר, הרי שנחשב בימים אלו שעת עשייה, ולפיכך הקונה בהמה קודם שמלאו לה שבעה ימים ללדתה, חל עליה פטור

ובפסוקים אלו הוקש דין בהמתו לדין בניו, ללמד, מה 'בכור' – מצות פדיון הבן האמורה בפסוק, אין היא אמורה בלקוח ובמתנה, אלא בבן הנולד לו, אף 'צאנך ובקרך' האמור בפסוק זה אינו בלקוח ובמתנה – בבהמות שקנה או ניתנו לו במתנה, שאינו מתחייב עליהן במעשר בהמה.

תמדה הגמרא: כיצד ניתן לומר שפסוק זה ממעט בהמות מסוימות ממעשר, והרי היא כבכור בתיב – פסוק זה עוסק בכור, ולא במעשר בהמה. מתרצת הגמרא: אמר קרא – נאמר בפסוק זה 'כן תעשה', ומשמע שהאדם הוא היוצר את הקדושה, ואם אינו ענין לבכור – אם אין אפשרות לפרש את הפסוק לענין בכור, דלא איתיה – שאין קדושתו שייכת בעשייה, דברררר קדוש – שכן משעה שנולד הוא קדוש מאליו, תנהו ענין למעשר בהמה – יש לדרוש את הפסוק לענין מעשר בהמה, ויש ללמוד מהפסוק שאין חיוב מעשר בהמה אלא בבהמות שנולדו אצלו, ולא בבהמות שקנה או קבל במתנה.

מקשה הגמרא: אמנם אי אפשר לפרש את הלשון 'כן תעשה' לגבי בכור, אך מניין שהכוונה דוקא למעשר בהמה, ואימא – שמה נאמר, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין לחפצות ולאדם, שאף בהם יש 'עשייה', שהרי עליו להקדישם, ללמד שהמחויב בקרבנות אלו יכול להביאם רק מבהמות שנולדו אצלו, ולא מבהמות שקנה או קבל מאחרים, בדומה ל'בניך' האמורים בפסוק, שנולדו אצלו.

מתרצת הגמרא: כיון שהקשה התורה את דין בהמתו לדין בניו, הרי שהדין שנלמד מ'שורך וצאנך' הוא דומיא דבכור – דומה לפדיון הבן המוחזק בפסוק, שאליו נעשה ההיקש, ויש ללמוד מכך, מה פדיון בכור זהו דבר שאינו בא על חטא, אף 'צאנך ושורך' המוחזרים בפסוק, היינו בדבר שאינו בא על חטא, ולכן לא העמידו את הפסוק בחטאות ואשמות שהם באים על חטא, אלא לענין מעשר בהמה.

מקשה הגמרא: אף שיש הכרח להעמיד את הפסוק בדבר שאינו בא על חטא, עדיין אין הכרח להעמידו במעשר בהמה, ואימא – שמה נאמר, אם אין הפסוק ענין לבכור תנהו ענין לעולה ולשלימים, שאינם באים על חטא, ובא הפסוק ללמד שאין להביאם מבהמות קניות או שניתנו במתנה, אלא רק מבהמות שנולדו אצל האדם עצמו. מתרצת הגמרא: אף לענין זה מה שנאמר 'שורך וצאנך' הוא דומיא דבכור, מה בכור זהו דבר שאינו בא בגדר ונדבה, אלא הוא חובה לפדותו, אף 'צאנך ושורך' כי היינו קרבן שאינו בא בגדר ונדבה, ולכן לא העמידוהו בעולה ושלימים הבאים בגדר ובנדבה, אלא במעשר בהמה, שהוא חובה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: ואימא, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין לעולה וראייה, שחייב כל אדם להקריב עולה בבואו להיראות בבית המקדש בשלושת הרגלים, והוא קרבן חובה שאינו בא בגדר ונדבה ואינו בא על חטא, ונלמד מהיקש זה שאין להביאו אלא מבהמות שנולדו אצלו. מתרצת הגמרא: קרבן זה הוא דומיא דבכור, מה פדיון בכור הוא דבר שאין קבוע לו זמן שבו יקדישו, אלא מיד כשנולד הוא קדוש, אף 'שורך וצאנך' זהו דבר שאין קבוע לו זמן, כגון מעשר בהמה, שמן התורה יכול להפרישו מתי שירצה, ולא בעולת ראייה שקבוע לה זמן להביאה בשלושת הרגלים בלבד.

אחרי שהוכיחה הגמרא שהפסוק עוסק במעשר בהמה, וממעט לקוח וניתן במתנה, מקשה הגמרא שמה נמעט מפסוק זה אופן נוסף. מקשה הגמרא: אי – אם אנו מקישים מעשר בהמה לבכור אדם, ללמד שבהמה קנויה אינה חייבת במעשר, אם כן נלמד מדיקש דין נוסף, מה 'בכור' אינו שייך בלקוח כלל, ואף לא בהיותו עובדין, אף 'שורך וצאנך', והיינו מעשר בהמה, אינו

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נו עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלט
רש"י תוספות

בניך אינו בלקוח – דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה, אלא אצלו נולדו. ופרך: והא
בכור כתיב – ואת ילפת מינה מעשר! ועוד, בכור קדוש בלקוח ומתנה, שהרי
משעה שנולד קדשו! אמר קרא תעשה – כן תעשה לשורך. והא דאי לא מצית
מוקמת בבכור, דהא מרחם קדוש, ולא בעי עשייה שיקדישנה האיש. לחמאת
ולאשם – דלא ליתניהו מלקוח ומתנה.

דומיא דבניך – דמשתעי בבכור אדם, מה
בכור אינו בא על חטא בו, בכור – אינו נדר
ונדבה, אלא חובה. ואימא לעולת ראיה –
שהיא חובה, ולא על חטא. בכור אין זמן
קבוע לקדושתו – אלא כשנולד קדוש.
בשעת עשיה – בשעה שהו ראיון
להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לוקחין.
ובמעי אמר לאו שעת עשייה היא. רבי יוחנן
חזאי בחילמא בו – ההילה נראה לי רבי
יוחנן בחלום, והואיל ונראה לי – יודע אני
בי שאומר היום דבר טעם. חל על מחוסר זמן
– שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו –
שוב אינו נכנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם
לקחו גדול. והא מחוסר זמן, דלא שעת
עשייה היא, וחייל עליה דין לקחו! ואם
תימצי לומר משנה ודאי רבי שמעון היא –
דלידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא.
ומשום הכי לקוח חל עליו. ומיהו, במעי אמו
מודה דאין לקוח חל עליו. וחור ולקחו ממנה
– ואם יש לו תשעה חווא – חייבין במעשר.
ואם יצא אחד מן הכשרין בעשרי – הרי
טוב, ואם יצא האתנן בעשרי – יאכל במומו
לבעלים. אישתמיטתיה – להאי מקשה, הא
דאמר רבי אסי בו. והבא נמי, כגון שנתנו
במעי אמו.

ותיעשריה

מה בניך – אין בלקוח ובמתנה, אף צאנך ובקרך –
אינו בלקוח ובמתנה. – והאי בבכור כתיב! – אמר
קרא: "כן תעשה", אם אינו ענין לבכור דלא איתיה
בעשייה, דבכרחם קדוש – תנהו ענין למעשר בהמה.
– ואימא: תנהו ענין לחמאת ולאשם! – דומיא דבניך,
מה בניך – שאינו בא על חטא, אף צאנך ושורך –
שאינו בא על חטא. – ואימא: תנהו ענין לעולה
ולשלימים! – דומיא דבניך, מה בניך – שאינו בא בגדר
וגדבה, אף צאנך ושורך בו. – ואימא: תנהו ענין
לעולת ראיה! – דומיא דבניך, מה בניך – שאין קבוע
לו זמן, אף שורך וצאנך – שאין קבוע לו זמן. – אי
מה בניך – אינו בלקוח כלל, אף שורך וצאנך – אינו
בלקוח כלל! אלמא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:
לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין לדיר
להתעשר אמר רבא: אמר קרא "תעשה" – בשעת
עשייה מיעט הכתוב. גופא, אמר רבי אסי אמר רבי
יוחנן: לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין
לדיר להתעשר. והא אנו תנן: הלוקח או שניתן לו
במתנה – פטור מן מעשר בהמה! אמר רבי אלעזר:
רבי יוחנן חזאי בחילמא – מילתא מעליא אימא; אמר
קרא "תעשה" – בשעת עשייה מיעט הכתוב. איתביה

רבי שמעון בן אלעזר: הלוקח חל על מחוסר זמן! אמר ליה: זו אינה משנה,
ואם תמצא לומר משנה – רבי שמעון בן יהודה היא משום רבי שמעון, דאמר: מחוסר זמן
נכנס לדיר להתעשר, והרי הוא בבכור, מה בכור – קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו, אף
מחוסר זמן – קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו. תני תנא קמיה דרב: איזהו אתנן שונכנס לדיר
להתעשר – כל שנתנו לה חור ולקחו הימנה. והא איפסיל ליה בלוקח! אישתמיטתיה הא
דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין לדיר להתעשר.

ותיעשרה

כאידך דשמואל, דאמר: נהרא מכיפיה מברך. דמסיעתא ליה ברייתא דאמר "יובל"
שמו. ואפילו פליגי רבנן עליה וסביר ד"פרת" שמו, מכל מקום מסיעין ליה מהא דקאמר
רבי מאיר דמימיו פרין ורבי, דלא פליגי עליה בסבירא זו דנהרא מכיפיה מברך. ויכולין
לסבור ששמו "פרת" מהאי טעמא גופיה. אבל לא שייך לאמר "למה נקרא שמו פרת"
כי אם לרבי מאיר, לפי שיש לו שם אחר לרבי
מאיר. ויובל" משמע לרבנן כמו "יכל" מים"
(ישעיה ל). ובבראשית רבה נמי דריש כרבי
מאיר, דקאמר: "חדקל" – שמימיו חדים וקלים,
"פישון" – שגדלו פשות, "פרת" – שמימיו
פרין ורבי, ובלא גשמים נהרות ומעיינות
מתגברין, דאמרין בראש השנה (יאב).
(באחד) באירי שמואל כימה עולה ביום ומעיינות
מתגברין. ובמרחשון חן מתמעטין מפני מניעת
גשמים שלא המטיין כל הקץ, ובדאמרין
בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צדב). תשרי
מרחשון ובסלי – חמה מהלכת באיר כדי
לייבש את הנהרות. ובסוף "סדר תעניות"
(תענית כהה) נמי אמרין: שאין לך טפח שיעור
שאין עולה פתחים כנגדו מלמטה. ויורד
שהקרקע מלחלחת כפליים מלמטה בשעה
שהגשמים יורדים – כמו כן לענין ריבוי
הנהרות. מתרבים המים ומתגדלים מלמטה
כשהמטר יורד מלמעלה. ואמרין היום נמי
דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה "אבע
מימך". ואם תאמר: אם כן, מנל דלא דרב
פליגי עליה, דאמר: מטרא בעמרא בו? דלא
היינו משום שאו מתברך המקור, כדפרישית
ויש לומר: משום דאם איתא דסבירא דאורא
דמילתא דמברך מכיפיה – אם כן גם כל
הנהרות נמי לפעמים מברך, ומאי סהרא דנדר
פרת? אין זה עדותו והקשה רבינו תב: לשמואל
דאמר: אין המים מטהרין בוחלין אלא (פרת)
ביומי תשרי בלבד, ולרב ולאבא דשמואל –
קשיא להו הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה
י) ומימיו בסנהדרין ירש פרק קמא (הב). מי
קרמיו ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שחן
(וכו') מי תערובת. הא לאו הכי – כשרים, ולא
פסולין להו שמא רבו הנוטפין על הווחלין והוו
לגשמים רובא ויש לומר: דאיתור סביר דמי
ארבעה נהרות מודלין, דאריך ישראל גבוהה

מכל הארצות ואין נשארין שם מי גשמים. ועוד הקשה: לרב ולאבא דשמואל, ולשמואל, דאמר: אין המים מטהרין בוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – במה מטהרין מצורעים,
ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח? דאמרין בפסחים (צא) דיש טבילה לרב בערב פסח, והואה היאך היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל נמאים של מתי מדבר, משאל
ואלצפן: והלא היו רחוקים מפרת! ומיהו, לפי מה שפירש דהנן ארבעה נהרות מודלין – לא קשה מטבילת זבין ומצורעים בערב פסח. אבל מקדוש מי חטאת קשה, דפסולין למי
חטאת, וממישאל ואלצפן: ותיריך: דשמא נהרות וצניוריותא דמדיילין – אין גשמים מתערבין בהן, שהממי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הנמוכים ונשטפים והולכים לים,
ואין מתערבין במקואות גבוהים, וגם לא טבילה לרב בערב פסח, וכגון בנהרות היצאים מתערבין ומכונסין שם. תדע, הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה יא)
באר אתאב ומערת פמיים – כשרים. וכל שכן נהרות ומעיינות, כדנתי בסיפא: באר שנפל חרסית או אדמה – ימתין עד שיצחיל, דברי רבי שמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו
צריך להמתין. אבל באר אתאב ומערת פמיים איצטריבא למיתני דכשרים, לפי שירדן יורד ממערת פמיים. וירדן פסול מפני שיש בו (מין) תערובת, קא משמע לן דמערת פמיים אינו
מי תערובת, אבל נהרות כשורות לרבי הכל. ועוד פירש רבינו תב: דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל, אפילו לרבי רב ואבא דשמואל. אלא דמחזרי מפני מראית העין משום
גשמים. ולפי פירוש אחרין לא קשיא כל הנך דבמי משנה. דאבתי לא גזר. ונראה שהם טהלות רבות, שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקואות. ותחלת הנהרות
אינם טפסרס. שזה דרך חיותן, ולא טפסרס מחברן אלא חיותן מחוברן. כל זה פירש רבינו תב בתשובה. ואותו טעם דקמא קמא בטל לא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל בפרק "הלוקח
בהמה" (בבא דיבור המתחיל "ותיב") דכל איסור הבטל – חור ויעור כשהחור ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור. ומיהו, יתכן אותו טעם דמחברין לים הגדול, דאמרין בריש
מכות (ההובל שם לא עלתה לו טבילה, התם אינהו מטהרין בלתי עשייהו אבל אלא אין הנוטפים ניכרים וידועים בלא תערובת כלל. ופסח חזק) – ואם תאמר:
אין דנין אפשר משאי אפשר, כדאמר רבי עקיבא במנחות פרק "התודה" (פבא) ויש לומר: דהתם הוא דבבנין אב וליק פסח דורות מצרים, אבל הכא דיקשא הוא, ומודה רבי
עקיבא, דאמרין בפרק "בנות כותים" (נדה לוה). על כרחן הקשן הכתוב. ואם תאמר: והא בהדיא דתורה נמי מסקין טעמא דרבי אליעזר מ"עבדת" – שיהא עבודת של חדש
שוות ביה. ומוכח התם דהיינו היקש, ואפילו הכי פליגי עליה רבי אליעזר ולא קבלה מנייהו ואין לומר משום דלית ליה לרבי עקיבא ההיא היקשא, דהא בפסחים בפרק "מי שהיה
טמא" (צא) מקשינן ליה אהדיי לכמה דברים מהכא פסח מצרים לפסח דורות! ויש לומר: דכיון דצריכא היקשא לשאר דברים – לא שייך למימר התם "על כרחן הקשן הכתוב",
לענין אפשר משאי אפשר. ואם תאמר: לרבי אהדיי בר אמי, דאמר בפרק "בנות כותים" (לוה), רבי אליעזר היא דאמר אפשר משאי אפשר, ולית ליה שנויא דעל כרחן הקשן,
ומה יתיר כאן ויש לומר: הא דנעמידנה נמי כרבי אליעזר. אי נמי: איצטריבא ליה היקשא דרדה לרבי אהדיי. ומשום הכי לא מוקי לא כרבי עקיבא. ומיהו, קשה בחזקא דאין
משלשין במכות (בסוף (הא), דילפי לא מכות ממיתה, והיינו אפשר משאי אפשר, וגזרה שוה דתורה צריכה לכמה דברים. אמר קרא בן תעשה אם אינו ענין ללבוך – תימה: ובריש
עד כמה" לעיל (כוה), דרשינן לענין בכור, כדאמר אמר קרא "כן תעשה" – הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך! ויש לומר: הא דדרשינן ליה בבכור – משום דכתיב בבכור, אבל
מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה – דרשינן ליה למעשה, משום דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה). לקח עשרה עופרין במעי אמן בו – לאו דוקא, דהוא הדין נולדו,
כיון דהוי מחוסר זמן, אי נמי: נקט במעי אמן – ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.

זונה ישראלית אתנה מותר וכן הבא עליה כו' - ואם תאמר: והא אמר רבא בפרק "מרוכב" (בבא קמא ע"ב) דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ובתמורה תניא (רבי) (ר"ל) אומר: אין אתנן אלא הבא לו בעבירה, אבל אתנן אשתו נדה כו' יש לומר: דלא מיירי כדקימנא ליה באיסור ערוה. דרוקא מיירי בדחסי בהדי קדושין, כדמפרש

טעמא דלכך אתנה מותר. והא דכחא הבא עליה לוקח - בגיורת שחזרת שהיא זונה, או שנעשית זונה מאדם אחד שודתה עליו באיסור ברת, כיון שבא עליה עשאה זונה. או כמאן דאמר פני הבא על הפניה שלא לשם אישות עשאה זונה. והא דמשמע דלא משתבח בזונה ישראלית דתיעשרה אידי - הוה מצי לאשכחי באיסור ערוה. אלא אתא לאשמועינן זונה ישראלית אתנה מותר. וואם תאמר: לרבא דאמר בפרק ברתא דתמורה (כט"ב) דאחת זונה גיה ואחת זונה ישראלית אתנה אסור. תיקשי ברייתא ויש לומר: דלא מתניא בי רבי חיאי רבי אשעיאי. אי נמי: הוה מצי למימר דשפיר משכחת לה דתיעשרה אידי, אלא אשמועינן לקוח במעי אמו כרבי יוחנן. ומיהו דידוש זה נמי שמוענין - בשותפתה אידי כשנותן לה במעי אמו, ולא מיפטר משום לקוח ושניתן במתנה. מה עריות דלא תפסי בהו קדושין כו' - תימיה: כיון דילפינן מעריות - הוה ליה למעטי זונה גויה. דבעינן דומיא דעריות, דלא תפסי בה קדושין לדא תפסי לאחריני: לאפוקי זונה גויה דלא תפסי בה כו' לדידיה ולא לאחריני: כדאמר פרק "החולץ" (יבמות מ"א) למאן דאמר גי ועבד הבא על בת ישראל הולד אבשר, משום דלא הוי דומיא דעריות מהאי טעמא. ורבא גופיה דמחייב בזונה גויה בפרק בתרא דתמורה (כט"ב) קסבר בפרק "החולץ" (יבמות מ"א) הולד כשר: ויש לומר: דגבי זונה גויה, כיון דלא תפסי בה קדושי כלל - כל שכן דגורם עליה שם זנות. אבל לענין ממזרות - אין לולד ליהדות ממזר, כיון דאיהא ראייה לאדם אתר יותר מזה. דהא איתיה בשותפות כדכתבי: "ובכורות בקרבם וצאנכם". בריש מבייתין פירשתי למא ליה האי קרא, דתיפוק ליה מדאיצטרך למעטי שותפות גי.

ומכאן שייך לעמוד (בא) ואזכור רבי יוחנן לעטמיה כו' - ואף על גב דהבא פליג רבי אלעזר עליה דרבי יוחנן. ולעיל בסוף "ש" בכור" (כ"ב) משמע דמודא בהדיא דלקוחות הן, ומשני: מאי אין חזרין - לבטלה, הא מצריכין הבא תרי מדי רבי יוחנן. אי נמי, לעיל איצטרך לשנוי דלא תקשי מיניה עליה דרבי יוחנן. לברור חד מיניה להדי כלב כו' - ואם תאמר: מה יעיל דא אין ידע איהו אורו שוכנא הכלב וכי תימא: לפי ששוחה הכלב. הא דאמר אי דשוו כולחו להדי - הכלב נמי, ואז היאך יכול לברר אורו שוכנא הכלב להתייר אחריים: ויש לומר, שכן סברת התלמוד: כיון שיש ברייה - שיש לדבר להיתר תלוי בדעתו, דמסתמא כך דעתו מתחלה דאורו שיבורר הוא כנגד הכלב.

חץ

ותיעשרה אידי! - בזונה גויה. - ולקוחה בזונה ישראלית, ותיעשרה אידי! - קא משמע לן דזונה ישראלית - לא הוי אתנן. דאמר אביי: זונה גויה - אתנה אסור, וכהן הבא עליה אינו לוקח משום "לא יחלל זרעו"; זונה ישראלית - אתנה מותר, וכהן הבא עליה לוקח משום "לא יחלל זרעו". זונה גויה - אתנה אסור - גמר "תועבה" "תועבה" מעריות, מה עריות - דלא תפסי בהו קדושי, אף זונה - בהך דלא תפסי בה קדושי. וכהן הבא עליה אינו לוקח משום "לא יחלל זרעו" - דלא יחלל זרעו אמר רחמנא, והאי לאו זרעיה הוא. משנה האחרון והשותפין שחייבין בפלגין פטורין ממעשר בהמה, חייבין במעשר בהמה - פטורין מן הקלבון. קנו בתפסת הבית - חייבין, ואם לאו - פטורין. חלקו חזרו ונשתתפו - חייבין בפלגין ופטורין ממעשר בהמה. גמרא תנו רבנן: "היה לך" - ולא של שותפות. וכול אפילו קנו בתפסת הבית תלמוד לומר: "היה". והאי בכוור כתיב! - אם אינו ענין לכוור - דהא איתיה בשותפות, דכתיב: "ובכורות בקרבם וצאנכם", תנהו ענין למעשר בהמה. אמר רבי ירמיה: פעמים שחייבין בזה ובה, ופעמים שפטורין מזה ומזה, פעמים שחייבין בפלגין ופטורין ממעשר בהמה, ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון. חייבין בזה ובה - שחלקו בפספים ולא חלקו בבהמה; פטורין מזה ומזה - שחלקו בבהמה ולא חלקו בפספים; חייבין בפלגין ופטורין ממעשר בהמה - שחלקו בזה ושלא חלקו בזה ובה. - פשיטא! - חלקו בבהמה ולא חלקו בפספים איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא: בין חלקו בבהמה - גלו דעתיהו דלמילפן קיימי, וליתייבו בפלגין, קא משמע לן. אמר רב עקיב: לא שנו אלא שחלקו גדיים כנגד תישים ותישים כנגד גדיים, אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים - אומר: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורב נחמן אמר: אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים - אין אומרים: זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורבי אלעזר אמר: לא שנו אלא שחלקו תשעה כנגד עשרה ועשרה כנגד תשעה, אבל חלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה - אומר: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורבי יוחנן אמר: אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים - אין אומרים: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך.

ואזכור

ותיעשרה אידי - כיון דבמעט אמו נתנו לה - לא מיפסיל משום נתן במתנה, ויבאכל במזון אמו יצא אתנן בעשרי, ולמה לי חזר ולקוח הא קא משמע לן - הך ברייתא, דהאי אתנן דלא בר עשורי - דזונה גויה היא דמיקרי אתנן. אבל אי הוה זונה ישראלית - לא מיקרי אתנן, ואפילו למזבח שרי. בעריות כתב - מכלל התועבות האלה, ובאתנן כתיב: "כי תועבת ה' וגו'. מה עריות לא תפסי בהו קדושי - דחייבין כריתות נינהו, והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבין כריתות, דאין ממזר אלא מחייבין כריתות במסכת יבמות (מ"ט, א). לאו זרעו הוא - דהולד הולך אחר הגויה בפרק שני דיבמות (כ"ג, א); בנך הבא ממשאלית קרוי "בנך", ואין (בן) בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך" אלא בנה. משנה האחרון שחן שותפין בשותף שחלקו בפלגין - כדמפרש לקמן, שחלקו בבסי אביהן ואחר כך נשתתפו. ואם שוקלין הסלע שלם, ודחינו שני חצאי שקלים בחד - (יהו בולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון. דהא שני ממונות הן, והרי הן כשאר בני אדם, שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון. דהוא קלבון דלכרע. ויש אומרים - לחילוף, שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מוטע. והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו, כי מצטרפי נמי שנים ויהי סלע שלם - יהי נמי קלבון שני. והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו דבא - הן כשאר שותפין דעלמא, וחיובין בקלבון שני. פטורין ממעשר בהמה - כל ימי שותפותן לעולם, כדקתני בברייתא בגמרא: "היה לך" - ולא של שותפות. וכשחייבין במעשר בהמה - כנון שלא חלקו, ועדיין תפסת בית ירושת אביהן קיימת. דלא הוה חשופות, כדאמר בגמרא: יכול אפילו קנו בתפסת הבית תלמוד לומר: "היה" - אלאמא כאביהן דמו. פטורין מן הקלבון - שני, אם נותנין בין שניהם סלע שלם. דבמקום אביהן קיימי בבסי, ואילו הוה ידבא אבוהון סלע על שני בניו - לא היה נותן קלבון לחילוף. שכן דרך לעולם, שהמחייב שני חצאי שקלים נותן שך שלם, ולא הוי כשני אנשים במתפרץ של חצאי סלעים לסלע שלם. קנו בתפסת הבית חייבין - במעשר בהמה, כדאמרין בגמרא. והאי "קנו" - לא לקוח במעות, אלא קנו - שנפלה להם בהמה מאביהם. חלקו וחזרו ונשתתפו - הוה כשותפין דעלמא, ופטורין ממעשר בהמה, וחיובין בקלבון. גמרא יתה לך - (הוכרים) אשר יהיה לך (הוכרים). ולא של שותפות - דמשמע: המיוחד לך אתה נותן, ולא של שותפות. יהיה - מכל מקום. וכבויות בקרבם - לשון רבים. משמע לשנים הוא אומר "בקרבם". בזה ובה - בקלבון ובמעשר. שחלקו בכפפים - וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבמה. דגבי קלבון הוה כשאר שותפין, וגבי בהמה הוי תפסת הבית. חלקו בבמה ולא חלקו בכפפים - דקולא הוא. דפטורין מזה מזה, איצטריך ליה לאשמועינן. סלקא דעתך אמינא: כיון דחלקו בבמה - גיזיל לחומרא, ונימא: גלו אדעתיהו דלמילפן בבסיס נמי

גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד גדיים - לפי שחייבין דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממית אביהם, דודאי בשעת מיתת זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התישים, וזה בחצי הגדיים ודחצי התישים. הלכך, השתא קנין הוא. שזח קונה מזה, והולדות שישנם בשעת חלוקה - פטורין ממעשר בהמה משום לקוח, ואותן העתידים לבא - פטורין משום שותפות. אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותישים כנגד תישים - אמרין בריה, וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביה, ועדיין ירושה היא, ושם ירושה עליהן, וכי חזרו ונשתתפו - הדרא לה תפסת הבית כמרישא, ולא שותפות הוא. הילכך ולדות שישנם בשעת חלוקה - אין פטורין משום לקוח, ולא העתידים לבא פטורין משום שותפות. אפילו חלקו כו' - אין ברייה. והוי מרישא לקוחות ודור שותפין. רבי אלעזר ורבי יוחנן - בפלוגתא דרב עקיב ורב נחמן פליגי. תשעה - גדולים כנגד עשרה פחותים, דהיינו שומא, וליכא למימר ברייה.

הולדות שיוולדו להם בשותפות. ולהלן תבאר המשנה באיזה
אופן מדובר. אבל באופן שחייבין למעשר בהמה, והיינו כשאין
להם דין של שותפים, ואופן זה יבואר גם כן בסמוך, אם שניהם
נותנים יחד שקל שלם למחצית השקל, פטורין מן הקלבון –
אינם חייבים לתת קלבון נוסף, אלא דינם כדין אב שנותן מחצית
השקל עבור שני בניו יחד, שאינו חייב להוסיף מטבע שני
לקלבון.
המשנה מפרשת את האופנים שעליהם שנינו ברישא את
החילוק בדניים: האופן שעליו אמרה המשנה שחייבים במעשר
ופטורים מן הקלבון, היינו שנקנו בתפסית הפית – שנפלו להם
בהמות בירושה, ועדיין לא חלקו בהם, שאינם נחשבים כשותפים
אלא הנכסים נחשבים כשייכים לרשות אביהם, ולכן הם חייבין
במעשר בהמה, כמו שאביהם היה חייב בכך, ופטורים מתוספת
קלבון, כי הנכסים נחשבים כאילו הם עדיין ברשות אביהם,
ואילו אביהם היה נותן מחצית השקל על שני בניו, אינו חייב
להוסיף קלבון שני. ואם לאו – אם חלקו בנכסים, ולא חזרו
והשתתפו בהם, פטורין ממעשר בהמה באותם בהמות עצמם
שחלקו בהם, כיון שהם נחשבים כלקוחות, שכל אחד נחשב כמי
שקנה את חלקו מאחיו.
ממשיכה המשנה ומבארת את האופן של הדין השני: אבל אם
חלקו האחים בירושה אביהם, ואחר כך חזרו ונשתתפו, באופן
זה דינם כשותפים גמורים, ועל אופן זה אמרו שהם חייבין
בקלבון שני, ופטורין ממעשר בהמה מכל הולדות שיוולדו
להם בשותפות.

נמרא

שנינו במשנה: 'האחין והשותפין כו' קנו מתפוסת הבית חייבים
(ובמעשר בהמה), חלקו וחזרו ונשתתפו וכו' פטורין ממעשר
בהמה'.
הגמרא מביאה מהדין למדו את החילוק בין יורשים לשותפים
לגבי מעשר בהמה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (שמות יג יב) בענין
בכור, והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה
לך הזכרים לה', ומלשון 'יהיה לך' משמע שהחוב הוא על
בהמה שהיא שייכת רק לך, ולא על בהמה של שותפות.
ממשיכה הגמרא ודורשת: 'יכול היית לומר שיהיו פטורים
אפילו קנו בתפסית הפית – שירשו בהמות מאביהם ועדיין לא
חלקו ביניהם, תלמוד לומר בלשון 'יהיה', שהחוב חל על
בהמה שזכו בה בכל אופן, והיינו אף ביורשים.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש מפסוק זה ששותפים פטורים
ממעשר בהמה, והרי תא – פסוק זה, בבכור פתני – נאמר
לגבי בכור, ולא לגבי מעשר בהמה. מתרצת הגמרא: אם אינו
ענין לבכור – אם לא ניתן לדרוש את פטור השותפים לגבי
בכור, דתא איתיה בשותפות – שהרי דיני בכורה חלים גם על
בהמת שותפים, דפתני (דברים יב ו) 'ובכרת פקדכם וצאנכם'
בלשון רבים, ומשמע שהבהמות שייכות לכמה אנשים, אם כן
דאי שהכתוב 'יהיה לך' שמעמט שותפים לא נאמר לגבי בכור,
תנהו ענין – דרוש את הפסוק למעשר בהמה, ולמד ממנו
ששותפים פטורים ממעשר בהמה.
שנינו במשנה: 'האחין והשותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר
בהמה, חייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון'. הגמרא מבארת
שאין זה כלל מוחלט, אלא פעמים שדינם שוה לחיוב או לפטור:
אמר רבי ירמיה, דיני היורשים חלוקים לכמה אופנים, פעמים
שחייבין בה ובה – בתוספת קלבון למחצית השקל ובמעשר
בהמה, ופעמים שפטורין מה ומה – מקלבון וממעשר בהמה,
פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה, ופעמים
שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון.

מקשה הגמרא: כיון שהעמדנו את הברייתא באופן שנתן לזונה
עובר במעי אמו, מדוע נקטה הברייתא אופן שהבועל חזר וקנה
ממנה את הבהמה, ומשמע שרק מחמת כן חייבת במעשר, והרי
יכלה הברייתא לנקוט אופן שנשארה הבהמה ברשות הזונה,
ותיעשרה איהי – והיא תתחייב במעשר בהמה, שהרי כיון
שקיבלתו בעודו עובר, אין בו פטור של ניתן במתנה. מתרצת
הגמרא: הברייתא עוסקת בזונה נכרית, שאין עליה חיוב מעשר
בהמה.

מקשה הגמרא: מדוע באמת עוסקת הברייתא בזונה נכרית,
ומחמת כן הוצרכה לומר דין זה באופן שחזר וקנה ממנה את
הבהמה, ולקמה – היה לברייתא להעמיד דין זה בזונה
ישראלית, ותיעשרה איהי – והיא תתחייב במעשר של בהמה
זו, שאין במעשר פסול של 'אתנן', ואין בזה פטור של 'לקוח', כיון
שקיבלתו בעודו עובר. מתרצת הגמרא: קא משמע לן – באה
הברייתא להשמיענו, שרק באתנן שניתן לגויה הוצרכנו לומר
שהטעם שהוא מתעשר הוא מחמת שלגבי מעשר לא פסלה
התורה את האתנן, אבל למזבח הוא פסול, אולם אתנן בזונה
ישראלית, לא הוי אתנן כלל, ומותר אפילו להקרבה על גבי
מזבח.

מוסיפה הגמרא: וביאור זה בברייתא הוא בראב"י, דאמר אב"י,
זונה נכרית, אתננה אסור להקרבה, וכן תבא עליה אינו
לוקה משום 'לא יחלל זרעו' (ויקרא כא טו), שזה הלאו שאוסר על
הכזנים לשאת זונה, אבל זונה ישראלית, אתננה מותר
להקרבה, וכן תבא עליה לוקה משום 'לא יחלל זרעו'.
ומבאר אב"י את טעם החילוק שביניהם: זונה נכרית אתננה
אסור, כיון דנמר – יש ללמוד את דין אתנן בגזירה שוה של
'תועבה תועבה' מעריות, שבשני המקומות נאמרה לשון זו,
באתנן נאמר (דברים גג יט) 'לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבת ה'
אלהים גם שניהם, ובעריות נאמר (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה
מפל התועבת האלה, ויש ללמוד, מה – כשם שלגבי עריות,
מדובר בנשים בלא תפסי בהו קדושי – שאין קידושים תופסים
בהן, אף אתנן זונה, שנאמר עליו לשון 'תועבה', הוא רק פה –
באתנן של אשה כזו בלא תפסי בה קדושי, והיינו בגויה, אבל
זונה ישראלית שתופסים בה קידושין אתננה מותר להקרבה.
והטעם לכך שבהן תבא עליה – על זונה גויה אינו לוקה משום
'לא יחלל זרעו', כיון בלא תחלל זרעו' אמר רחמנא, והאי –
והבן הנולד מגויה, לאו זרעיה הוא – אינו נחשב זרעו, כי הוא
מתייחס אחרי אמו הגויה ונחשב זרעה שלה, ונמצא שהכהן לא
חילל את זרעו, אבל זונה ישראלית שהבן הנולד ממנה נחשב
'זרעו', כזה הבועל אותה חילל את זרעו ולוקה.

משנה

במשנתנו יבואר ששותפים פטורים מהפרשת מעשר בהמה,
ומתוך כך דנה המשנה באחים שירשו את נכסי אביהם, מתי
שותפותם פטורת ממעשר בהמה, ומתי אינה פטורת. המשנה
מביאה נידון דומה לגבי הדין ששנינו במסכת שקלים (פא מ"ז)
שהנותן מחצית השקל צריך להוסיף מטבע קטנה לקלבון,
דהיינו תוספת קטנה על מחצית השקל, וכששני בני אדם נותנים
יחד שקל שלם, יש אופנים שצריכים להוסיף רק קלבון אחד ויש
שצריכים להוסיף שני קלבונות, ואף בזה מבררת המשנה את דין
היורשים, מתי הם חייבים בקלבון ומתי אינם חייבים בו.

האחין והשותפין – אחים שירשו את אביהם, והם שותפים
בנכסיו, דינם תלוי, באופן שחייבין בקלבון – שאילו יתנו יחד
מחצית השקל יתחייב כל אחד מהם להוסיף מטבע קטנה, הרי זה
סימן שהם נחשבים כסתם שותפים, שחיבובם חכמים בשני
קלבונות, וכיון שכך הרי הם פטורין ממעשר בהמה מכל

אמר התורה, שביובל תחזור הקרקע לבעלות של מי שהיתה
שלו בתחילה, ובאופן של יורשים צריכה הקרקע לחזור לתפוסת
הבית, שהיתה שייכת לכל האחים יחד, **אָבֵל הָאָבִיב**, לגבי חיוב
מעשר בהמה, שלא שייכת סברא זו, **אִמָּא לֹא** – אולי נאמר
שאנו נפטרים מחיוב מעשר, לפי שהחלוקה מבררת את החלק
שהגיע לו כבר משעת מיתת אביו, ואין דינו כלוקח. ולכן הוצרך
רבי יוחנן להשמיענו לגבי מעשר בהמה ש'אין ברירה', ולפיכך
הבהמות הקיימות בשעת חלוקה פטורות ממעשר משום פטור
ל'קוח', והולדות שנולדו להן אחרי שחזרו ונשתתפו פטורים
משום שהם של שותפים. מסיימת הגמרא: **צְרִיכָא** – אכן יש
צורך להשמיענו דין זה לגבי שני הדברים, לגבי החזרת קרקעות
ביובל ולגבי מעשר בהמה.
הגמרא מקשה על דעת רב ענן ורבי אלעזר הסוברים שיש
ברירה: **מִיָּתִיבִי**, שנינו במשנה בתמורה (ל) לגבי איסור הקרבת
בהמה שהיא 'מחיר כלב', כלומר שהתקבלה כתמורה לכלב, **וְכֵן
הַשּׁוֹתֵפִין שֶׁחֲלָקוּ, אֶחָד נִמָּל עֲשָׂרָה טֵלָאִים, וְאֶחָד נִמָּל תִּשְׁעָה
טֵלָאִים וְכָלֵב, שֶׁכֶּנֶדֶד הַכֶּלֶב** – אותם עשרה טלאים שאחד מהם
הוא כנגד הכלב, **אֲסוּרִין לְהַקְרִיבָהּ**, כיון שאחד מהם היה חילופו
של כלב, וחל עליו איסור מחיר כלב, ולא התברר מי הוא מתוך
עשרת הטלאים, ואילו תשעת הטלאים **שָׁעֵם הַכֶּלֶב, מוֹתֵרִים**
להקרבה. מסיימת הגמרא את קושיתו: **וְאִם אֲסוּרָה יֵשׁ בְּרִירָה,**
ועל ידי החלוקה מתברר למי היה שייך כל חלק מתחילה, אם כן,
אותו אחד שלקח עשרה טלאים, **לִיְבִירוֹ חֵד מִיָּתִיבִי לְבִהְדִּי
כָּלֵב, וְלִשְׁקוּל** – יברור טלה אחד ויקבע שהוא עומד כנגד הכלב,
ויקחנו מבין עשרת הטלאים, ויתברר שהוא ה'מחיר כלב', **וְהֵנֶךָ
לִישְׁתֵּרֵי** – והטלאים הנותרים יהיו מותרים להקרבה. ומכך שלא
אומרים כן, מוכח שאין ברירה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אֲשֵׁי, אִי דָּשׁוּ בּוֹלְחוֹ לְהִדְרִי הָכִי נָמִי**
– אם היו הטלאים שוים כולם זה לזה, הרי שכל טלה שביד
השותף האחד, יש כנגדו ביד השותף השני טלה ששוה כמותו,
ונמצא שרק טלה אחד מהעשרה הוא כנגד הכלב, ובאופן זה
באמת יטול אחד מהטלאים ויקבע ויברר שהוא ניתן בעד הכלב,
ושאר תשעת הטלאים יהיו מותרים לזבוח, **אִלּוּ הָאָבִיב בְּמֵאִי
עֲסָקִין** – כאן, במשנה בתמורה, במה מדובר, באופן **דִּלָּא שׁוֹוֹ
בּוֹלְחוֹ לְהִדְרִי** – שאין כל הטלאים שוים זה לזה, וכגון שתשעה
טלאים מתוך העשרה היו יקרים יותר מתשעת הטלאים שעם
הכלב, **וְשׁוֹי הָאִי כְּלָאָה חֵד וּמִשְׁחֵו** – והכלב שוה כטלה העשירי
בתוספת ההפרש ששום תשעת הטלאים שכנגדו יותר מתשעת
הטלאים שעמו, **וְהָאִי מִשְׁחֵו מִשְׁחֵו וְאִתִּי כְּבּוֹלְחוֹ** – ושוי זה
שיש בכלב כנגד ההפרש, מתחלק בין כל תשעת הטלאים
שכנגדו, שבכל אחד מהם חל מקצת מאותה תוספת, ונאסרים
תשעת הטלאים משום אותו מקצת של התוספת, והטלה
העשירי אסור משום שהכלב כנגד כולו.

משנה

המשנה מבארת מי הן הבהמות פטורות ממעשר בהמה: **הַכֶּלֶב**
– כל סוגי הבהמות הטהורות, **נִכְנָסִין לְדִיר כְּדִי לְהַעֲשֶׂר**
במעשר בהמה, **חוּץ מִן הַכֶּלָּאִים** – הנולד מתייש ורחל, ובהמה
שהיא **מְרֻפָּה, וְיוֹצֵא דוֹפָן** – שלא נולד בדרך הולדות מפתח
הרחם, אלא תכנו את דופן בטן אמו, והוציאורו משם, **וּמְחֻסָּר
זֶמֶן** – בהמה שהיא בתוך שבעה ימים ללידתה, שאינה ראויה
עדיין להקרבה עד יומה השמיני, **וְהַתֹּם**. ומבררת המשנה:
וְאִיְהוֹי יתום, הפטור ממעשר, **כֹּל שִׁמְתָה אִמָּה [או] שִׁנְשָׁתָה**
בעת לידתה, **וְאֶחָד כֶּךָ לְדָדָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֲפִילוּ נִשְׁחָתָה**
אִמָּה וְהַפְשִׁיטוּ אֶת עוֹרָה, וְהִשְׁלַח כְּנִיָּים – כל עוד שהעור
המפושט קיים **אִין זֶה נֶחֱשֵׁב יתום**, וחייב במעשר.

הגמרא מביאה נידון נוסף שמצאנו בו שלדעת רבי יוחנן אין
ברירה: **וְאִדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעְמֵיהּ** – ודבר זה שאמר רבי יוחנן,
לשיטתו אמרו, **דְּאָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ
בִירוּשָׁת אַבִּיהֶם, אִין אֹמְרִים שֶׁהַחֲלֻקָה מְבַרֶּרֶת שְׂכָל אֶחָד קִיבֵּל
אֶת הַחֶלֶק שֶׁהָיָה רָאוי לוֹ מִתְחִילָה, אֲלֵא 'אִין בְּרִירָה', וִיתֵכֵן שְׂכָל
אֶחָד קִיבֵּל אֶת חֶלֶק חֲבִירוֹ, וּמִמִּילָא כִשְׁחֲלָק בְּנִכְסִים כְּלָקוּחוֹת
הֵן נֶחֱשָׁבִים, וְכֵאלִי כֹל אֶחָד מֵהֶם קָנָה מֵאֲחִיו אֶת הַחֶלֶק שֶׁהָגִיעַ
לִידוֹ בְּתִמְרוּרָה לְחֶלֶק שֶׁהָגִיעַ לִיד אֲחִיו, וּלְפִיכָךְ מְחֻזְרִין אֶת
הַקְּרָעוֹת זֶה לָזֶה בְּיוֹבֵל, שְׂכֵשֵׁם שֶׁהַקְּרָעוֹת הַמְּבֻכְרוֹת חֲזוּרוֹת
לְבַעֲלֵיהֶן, כִּךְ גַּם חֲלֻקַּת הַיְּוֹרְשִׁים בְּטִילָה, וְחֲזוּרִים וּמִחֲלָקִים שׁוֹב
אֶת הַקְּרָעוֹת בְּנִיחָם. הֲרִי שְׁלֹדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן, אִין אֹמְרִים
שֶׁהַתְּבַרֵּר שְׂכָל אֶחָד קִיבֵּל אֶת חֶלְקוֹ, אֲלֵא אֲנִי אֹמְרִים שְׂכָל אֶחָד
קִיבֵּל אֶת חֶלֶק אֲחִיו, וְלִכֵּן חֲלֻקָתָם נֶחֱשָׁבֶת כֵּאלִי הֵם קוֹנִים זֶה
מִזֶּה כֹל אֶחָד אֶת חֶלְקוֹ.**

מבארת הגמרא מדוע הוצרך רבי יוחנן להשמיענו דין זה בשני
מקומות: **וְצִרִיכִי** – והוצרך רבי יוחנן להשמיענו דין זה בשני
המקומות, ולא היינו יכולים ללמוד דין אחד מחבירו, **דִּיאִ
אֲשִׁמְעִין הָאָבִיב** – שאילו השמיענו זאת רבי יוחנן רק לגבי מעשר
בהמה, שהיורשים שחלקו נחשבים כלקוחות ופטורים ממעשר
בהמה, היה מקום לומר **שְׁכָנָא** – דווקא בדיון זה **קָאָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן שְׁאִין בְּרִירָה**, כיון שנאמר (שמות כב כח-כט) **'כְּבוֹר כְּנִיךְ תִּתֵּן
לִי, כִּן תַּעֲשֶׂה לְשֶׁרֶף לְצִאֲנִי'**, ודרשו לעיל (נ) מפסוק זה שדיני
מעשר בהמה חלים רק על 'שור' וצאנך' שהם **דְּיוֹמָא דְּבִנְיָדָה** –
בדומה לפדיון הבן המוחזר בפסוק, ואם כן יש לומר **מַה בְּנִיָּה
כְּבִירוֹ לָךְ** – כשם שבנך החייב בפדיון ברור שהוא נולד ברשותך
ואין הדבר צריך ברור, **אָפֵי 'שׁוֹרֶךְ וְצִאֲנִי'** שהוזכרו בכתוב
לחיוב מעשר בהמה מדובר **כְּבִירוֹ לָךְ** – בבהמה שברור שהיא
נולדה ברשותך, ולא על בהמה שבעת הירושה לא היתה ודאי
ברשותך עד שחלקת עם אחיך, ולכן דווקא בנידון זה סובר רבי
יוחנן שאין ברירה, **אָבֵל לגבי חזרת ירושה של שְׁדָה ביובל**, יש
מקום לומר שיש ברירה, דינים כיורשים ולא כלקוחות, וממילא
אין היורשים צריכים להחזיר את הקרקעות ביובל, כיון שרק
'מְכָר' הוּא דְּאָמַר דְּחִתְמָא לְיִהְדִּי בְּיוֹבֵל – רק על שדה שנמכרה
אמרה התורה שיש להחזירה ביובל, כאמור בפסוקים (ויקרא כה
כח-לד), אבל **יְרוּשָׁה וּמִתְנָה, לֹא** – אין צורך להחזירה ביובל, לכן
הוצרך רבי יוחנן להשמיענו גם לגבי חזרת ירושה שדה ביובל
ש'אין ברירה, וכיון שיתכן שבחלוקה כל אחד לקח את חלק
אחיו בירושה, דינה כמכר וחזרת ביובל.

ממשיכה הגמרא ומבארת: **וְאִי אֲשִׁמְעִין שְׁדָה** – ואילו השמיענו
רבי יוחנן דין זה ש'אין ברירה' רק לגבי ירושה שדה, שהיא חזרת
ביובל, היה מקום לומר, שהחיוב להחזיר שדה הוא רק **לְחֻמְרָא**
– פשוטים להחמיר, משום שיש ספק אם החלוקה מבררת
שחלק זה הגיע לו בירושה, או שאינה מבררת, ויתכן שחלק זה
הגיע לאחיו והוא קנה ממנו, ומפני הספק שמא הוא לקוח אנו
מחמירים ואומרים שכל אחד מהיורשים חייב להחזיר את חלקו
ביובל, וחולקים מחדש. והיינו סבורים שאף במעשר בהמה יש
להחמיר ולומר שמא יש ברירה ואין דינם כלקוחות אלא
כיורשים, וחייבים במעשר בהמה, ולכן הוצרך רבי יוחנן
להשמיענו שדין זה ש'אין ברירה' הוא בתורת ודאי, ולא בתורת
ספק, וממילא אף מקילים מחמתו במעשר בהמה לפטור את
היורשים ממעשר.

אִי נָמִי – ביאור נוסף לכך שלא די במה שהשמיע רבי יוחנן לגבי
שדה שהיא חזרת ביובל, **לְכַתְּחֵלָה** – שהיינו סבורים לומר
שענין החזרה ביובל אינו משום ש'אין ברירה' ואין החלוקה
מבררת מי ירש כל חלק בשדה, אלא אף אם יש ברירה' צריכים
היורשים להחזיר את הקרקע ביובל לתפוסת הבית, משום שכך

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמג

חזין מן הכלאים כר – הוה מצי נמי למיתני נדמה, דהא מפרש טעמא בגמרא – משום
דילפינן "תחת" "תחת" מקדשים. אבל בכל מקום דחביב (טרפה) וכלאים) רגיל
לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים; משום דדמי ליה קצת. **פרט** לטרפה שאינה
עוברת – דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא משמנה עשרה טרפות.
והתם במנחות (ו,א), מצריך תלתא קראי בטרפה
חד לטרפה מעמי אמר לא היתה לה שעת
הבושה, וחד לטרפה ואחר כך הקדישה, וחד
להקדישה ואחר כך נטרפה. ומן הארכובה
ולמטה חשבינן ליה עוברת, כיון דאינה נטרפה.
כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה וזה
פוסלין בו – כולי עלמא אית להו דרשא,
אפילו מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ועבד
מ"מן הבחמה" ומ"מן הבקר" בפרק "כל
האסורין" (תמורה כח,א), כדפירשתי (לעיל
בפרק הלוקח בהמה).
זכר ודאי נקבה ודאית לא טומטום כר – הך
סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש,
כדפירשית לעיל בסוף "על אלו מומין" (מבב),
בפרט

ואודא רבי יוחנן לטעמיה – דאין ברירה. וצריכי – הך תרתי דרבי יוחנן. בהא
אמר רבי יוחנן – דאין ברירה ופטורין, משום דמעשר בהמה איתקש לבקר,
כדכתיב (שמות כב): "בכור בניך תתן לו כן תעשה" וגו', **בכור** לך – שגולל
ברשותך. **ואי אשמעינן שדה** – הוה אמינא: בהדיא קאמר רבי יוחנן, משום
לדחומרא אויל משום ספיא. אבל הכא,
דלקולא הוא דמיפטר מעשר. אי נמי
לכתחלה – דלגבי יובל בעינן שנתא חזרת,
קרקע לתחלתה שהיתה ביחד, אבל גבי
מעשר – ליכא למימר הכי. וכן השותפין –
במסכת תמורה בפרק "כל האסורין" ל"א.
אחד נפל עשרה מלאים ואחד תשעה
מלאים – עמון. אותן עשרה
המלאים שכנגד הכלב – אסורין למזבח,
דאחד מוחזק היה חילופו של כלב וזהו "מחזיר
כלב", ולא ידעין די ניהו. **שעם הכלב** –
התשעה שעם הכלב – לית בהו איסורא. **אי**
דשוו כולוהו להרדי – שכל כבש שבאותן
תשעה יש לו חבר באותן העשרה שהוא
כמותו. ונמצא שהעשירי כנגד הכלב – הכי
נמי דיש ברירה, ונטול אחד במחזיר כלב
ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה. **הכא במאי**
עסקינן – דכולוהו אסירי – כגון דלא שוו
אחדדי. שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין
יותר מתשעה שעם אותו הכלב, והכלב שוו
את העשירי ואותו משווה ששוין אותן
תשעה שכנגד יותר מתשעה שעמו.
דחשתיא הוי מחזיר כלב הולך בכל התשעה
שכנגדו בכל חד פורתא, והעשירי כנגדו.
והמורה גריס: כגון דשוו כל חד וחד ארבעה
זווי ופלגי חומשא, וכלבא חמשה זווי,
דההוא זוחא שיין ואתי בכלוהו. ופירושא
הכי: דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד
הכלב ארבעה וחד. ופלגי חומשא דזוחא,
נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זווי,
שעשרה חצאי חומשין עושין חמשה
חומשין, דהיינו זוחא. והכלב שווה חמשה
זוחים – נמצא שתשעה שעמו אינן אלא
(חמישים) חומשין וששה זוח ואיהו חמשה
– הרי ארבעין וחד. השתא לא שוו אותם
שעם הכלב אלא ארבעה זווי כל חד, ואותן
שכנגדו שוו כל חד ארבעה זווי ופלגא
חומשא דזוחא – נמצא שהכלב משווה את
כולם. ובכל אותן שכנגדו שיין חילוף הכלב,
אותו חצי חומש שכל אחד שוו יותר על
ארבע זווי, מחילוף שכנגד אותו זוח שהכלב
שוו יותר מארבע. **משנה** כל שפתא אמו
– בשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש
בגמרא. והשלח קיים – והעור קיים. **אין זה**
יתום – בגמרא מפרש טעמא. **גמרא** שור
או כשב – גבי שאר כל הקדשים כתיב.
נדמה – שאמו רחל והוא דומה לע. **כלאים**
– מן היתים והרחל בא. **נאמר כאן** –
במעשר בהמה: "תחת השבט". ונאמר לחלן
– בכל הקדשים: "תחת אמו". מה לחלן –
בכל הקדשים. **פרט לכל השמות הללו** – כדפירשתי: כלאים וגדמה ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום – אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט
לטרפה – דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות.
הכל – דקתני במתניתין, לאיתויי מאי מוקצה – שהפרישוהו להקריבו לעבודה וזה. נקבד – שעבד את הבחמה עצמה, כגון שנישך לה בין קרינה. ונתנא דירן – תנא
דמתניתין דתנא "הכל" – לאיתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** – מעשר "תחת" מקדשים. הני נמי לא – דהא כולוהו פסולי קדשים. דתניא בתמורה בפרק "כל
האסורין" (כח,א): "מן הבחמה" – להוציא רובע ונרבע, ובגון שאין בדבר אלא עד אחד. דאי שני עדים – בת קטלא היא, דכתיב: "אשר תהבמה תהרגו". "מן הבקר" –
להוציא את הנעבד, "מן הצאן" – להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** – מקדשים, הני אחריני, מחוסר זמן ויתום, מנא ליה דאין מעשרין והני – רובע ונרבע וכולוהו
אינך – רחמנא רביניהו דלעשרי. ואף על גב דלא חזו להקריבה – יאכלו במזמן לבעלים. כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה וזה פוסלין בו – דהא אקשינאו
רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב): "כי משתתם בהם מום בם". טומטום ואנדרוגינוס **ספיא** הוא – אי זכר אי נקבה. הלכך ממה נפשך מיעשרי. ורבי שמעון סבר: בריה
בפני עצמה היא. הני נמי לא – ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

ואודא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי אסי אמר רבי
יוחנן: האחין שחלקו – לקוחות הן, ומחזירין זה לזה
ביוכל וצריכי, דאי אשמעינן הכא – בהא קאמר רבי
יוחנן, דיומאי דבנד, מה בנד – בכרור לך, אף שורד
וצאנד – בכרור לך; אבל שדה – מקר הוא דאמר
רחמנא להרדי ביוכל, ויושה ומתנה לא! ואי אשמעינן
שדה – להוציא, אי נמי – לכתחלה, אבל הכא –
אימא לא, צריכא. מיתבי: וכן השותפין שחלקו, אחד
נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכל, שפנגד הפלב –
אסורין, שעם הפלב – מותרים; ואם אמרת יש ברירה
– ליכרור חד מיניהו לכהרי פלב ולשקול, והנד
לישתרו! אמר רב אשי: אי דשוו פולחו להרדי – הכי נמי; הכא במאי עסקינן – דלא שוו
פולחו להרדי, ושוי האי פלבא חד ומשהו, והאי משהו – משיך ואתי בפולחו. **משנה** הפל
נכנסין לדיר להתעשר, חזין מן כלאים, וגרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן, ויתום. ואיזהו יתום
– כל שמתה אמו, שגשחתה ואחר כך ילדה. רבי יהושע אומר: אפילו נשחטה אמה והשלח
קיים – אין זה יתום. **גמרא** מנא הני מילי דתנו רבנן: "שור או כשב" – פרט לכלאים, "או
עז" – פרט לנדמה, "פי וילד" – פרט ליוצא דופן, "והיה שבעת ימים" – פרט למחוסר זמן,
"תחת אמו" – פרט ליתום. רבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: נאמר כאן "תחת
השבט" ונאמר לחלן: "תחת אמו", מה לחלן – פרט לכל השמות הללו, אף כאן – פרט לכל
השמות הללו, ומה כאן – פרט למרפה, אף לחלן – פרט למרפה. "הכל" לאיתויי מאי לאיתויי
הא דתנו רבנן: תרובע והתרבע, והמוקצה, והנעבד, והמתין, והמחזיר, וטומטום ואנדרוגינוס
– פולין נכנסין לדיר להתעשר, רבי שמעון בן יהודה אומר: משום רבי שמעון: טומטום
ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר. ונתנא דירן, אי גמר "תחת" "תחת" מקדשים – הני
נמי לא, ואי לא יליף – הני מנא ליה – לעולם גמיר, והני רחמנא רביניהו, דכתיב: "פי משחתם
בהם מום בם לא ירצו להם", ונתנא דבי רבי שמעאל: כל מקום שנאמר בו השחתה – אינו
אלא דבר ערוה ועבודה וזה; דבר ערוה – דכתיב: "פי השחית כל בשר את דרכו על הארץ",
עבודה וזה – דכתיב: "פן תשחיתון ועשיתם להם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה";
וכל שהמם פוסל בו – דבר ערוה ועבודה וזה פוסלין בו, וכל שאין המום פוסל בו – אין
דבר ערוה ועבודה וזה פוסלין בו, והאי מעשר, הואיל ולא פסיל ביה מוקצה, דכתיב: "לא
יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" – דבר ערוה ועבודה וזה נמי לא פסיל ביה. רובע ונרבע –
דבר ערוה, מוקצה ונעבד – עבודה וזה, ואתנן – דבר ערוה, ומחזיר – איתקש לאתנן, טומטום
ואנדרוגינוס – קסבר: ספיא הוא. "רבי שמעון בן יהודה אומר" – קסבר: ספיא הוא, מיעט
רחמנא גבי קדשים, זכר ודאי ונקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס, מעשר נמי – גמר
"תחת" "תחת" מקדשים. תנו רבנן: הכל נכנסין לדיר להתעשר, חזין מן הכלאים והמרפה –
דברי רבי אלעזר ברבי יהודה איש כפר ברותא שאמר משום רבי יהושע. אמר רבי עקיבא:
אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ונתנא קפוא, אי גמר "תחת" "תחת"
מקדשים – הני נמי לא; ואי לא גמר, בשלמא מרפה – "כל אשר יעבר תחת השבט"
כתיב – פרט למרפה שאינה עוברת. אלא כלאים מנא ליה – לעולם גמר, וביוצא דופן
סבר

כדפירשתי: כלאים וגדמה ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום – אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט
לטרפה – דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות.
הכל – דקתני במתניתין, לאיתויי מאי מוקצה – שהפרישוהו להקריבו לעבודה וזה. נקבד – שעבד את הבחמה עצמה, כגון שנישך לה בין קרינה. ונתנא דירן – תנא
דמתניתין דתנא "הכל" – לאיתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** – מעשר "תחת" מקדשים. הני נמי לא – דהא כולוהו פסולי קדשים. דתניא בתמורה בפרק "כל
האסורין" (כח,א): "מן הבחמה" – להוציא רובע ונרבע, ובגון שאין בדבר אלא עד אחד. דאי שני עדים – בת קטלא היא, דכתיב: "אשר תהבמה תהרגו". "מן הבקר" –
להוציא את הנעבד, "מן הצאן" – להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** – מקדשים, הני אחריני, מחוסר זמן ויתום, מנא ליה דאין מעשרין והני – רובע ונרבע וכולוהו
אינך – רחמנא רביניהו דלעשרי. ואף על גב דלא חזו להקריבה – יאכלו במזמן לבעלים. כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה וזה פוסלין בו – דהא אקשינאו
רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב): "כי משתתם בהם מום בם". טומטום ואנדרוגינוס **ספיא** הוא – אי זכר אי נקבה. הלכך ממה נפשך מיעשרי. ורבי שמעון סבר: בריה
בפני עצמה היא. הני נמי לא – ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

רמד

רמז בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נו עמוד תוספות

פְּרוּס הפסח — מפרש בגמרא: חמשה עשר יום. ד"פרוס" — לשון פרוסה, פלגא ושלשים יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. וכן עזאי דאמר ובעשרים ותשעה) באדר — ארבי עקיבא לא פליג, אלא באדר הסמוך לניסן, דלכן עזאי לעולם חסר, וקבינא ליה זמנו לעולם בעשרים ותשעה באדר. משמע דערב פסח הוי בכלל הני חמשה

עשר יום דפרסו, ובפרק קמא דראש השנה (זא,
נמי משמע בן, כשיום הפורים מתחיל לדרוש
כל מקודם, גבי זה העידו שמעברין את השנה
ולא אדר, שהיו אומרים: עד הפורים, משום
דדרשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום,
ואתי ללוליל בחמץ מיזם הפורים, קודם הפסח
שלשים יום. שמע מנה דערב הפסח בכלל
שלשים יום. וכן רבי אלעזר רבי שמעון דאמרי
בסמוך: באחד בניסן — מפרש בגמרא דסברי
במאן דאמר שתי שבתות, שמע מנה רב פסח
מן המנצן. ותימה: דקתי במילתא דרבי אלעזר
ורבי שמעון: ולמה (לא) אמרו באחד בתשרי —
מפני שהיו יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב,
לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. וזלא
מן הדין אלא בשנים (באלול) ובתשרי, יום
ראשון של סוכות ממנצן שתי שבתות, כמו ערב
פסח, דעיקר מזה שדורשין בהלכות הרגל קודם
לרגל אינו אלא מפני קרבנות. כדמשמע פרק
קמא דעבודת יורה (זא) דפרקי: לפני עיתון
שלושה ימים יתן (זא) והתניא דרשין בהלכות
הפסח כ' ומשנצין: לרדן אפילו דוק בשבע
פסלינן להקדש — מביעי שלשים יום. ועיקר
דרשא להלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט
ערב פסח, ולא משום ימות הפסח. דהא נפקא
פרק קמא דפסחים (זב) געוזה דביא עומד בפסח
פסח ומזדיר פסחיה, ויש קשר — לעמוד בשבע
פסח שני נאמר. ועיקר דרשא דשתי שבתות דרבן
שמעון בן גמליאל, מפני לזו מנביא עומד בראש
חדש ומזדיר על פסח. ועיקר ההלכות פסח מצרים
לא הוצרכו אלא ליזם שחיתת פסח. שלא היה
שם (בפסח) קרבנות אחרים. ובפרק תרנא
דמגילא (טז), משמע דתתם דשתי שבתות דרבן
שמעון בן גמליאל — אין יום המעשה בכלל,
דמזיק התם כוחותיה מתניתין דמקדימין וקרינן.
ושלשים יום. דנפקא לן מנביא עומד בפסח
ראשון ומזדיר על פסח שש נמי — אם בלא יום
המעשה, דהא דאיכא התם שבעה שש יום
וארבעה עשר דאירי, שהן שלשים ואחד יום.
ומהדיא שמעתין דמגילא עצמה יקשה למצוא
ארבעה עשר יום בלא יום המעשה: ויש לומר:
דלעולם אין יום המעשה בכלל. ולא חלקו
חכמים בין פסח לסוכות, והלכו אחר עיקר יום
ההוא להתחיל בשתי שבתות מבאחד בניסן

ומבאחד בתשרי. שביום טוב קרבתנו מרובין; ראייה חגיגה ושמוחה. ואף על גב דבאי עמוד בראש חדש ומזרחי על פסח – היינו על שחיטת פסח שבארבעה עשר, מכל מקום לדורות ממה שיש להזהיר על כל פסח – לא חשו חכמים למרר יום אחד בפסח יותר מבתו. וגבי שקלים קבעו חכמים זמן בראש חדש אדר, ולא חשו להקדים יום אחד לפני ראש חדש כדי שיהיו שלושים יום שלמים, כיון שדבר מסור לבית דין של הבאת תמידן מתורמוה חדשה. אף על גב דבמתניתין דהבא זייקין לבין החשבון יום השמעת שקלים – לעולם באחד באדר משמיעין על חשון השקלים.

[illegible]

סבר לה כרבי שמעון, דאמר: יוצא דופן - וְלֹד מַעְלָא
הוא, וְלֹא כרבי יוחנן; במחוסר זמן סבר לה כרבי
שמעון בן יהודה; יתום - כְּגוֹן שֶׁהִשְׁלַח קִיָּם, ורבי יהושע
לְמַעֲמִיָּה, דאמר: אָפִילוּ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ וְהִשְׁלַח קִיָּם -
אין זה יתום, העיד רבי שמעאל בן סתריאל מעֲרַקַת
לְבִינָה לְפָנֵי רַבִּי: בְּמִקְוָמוֹ מִפְּשִׁטִּין אֶת הַמִּתָּה וּמִלְבִּישִׁין
אֶת הַחֵי. אָמַר רַבִּי: תִּגְדְּלָהּ מֵעַמָּא שֶׁל מִשְׁתַּיְנִי. חִזְרִין
שֶׁבְּמִקְוָמוֹ יֵשׁ לָהֶם שְׂשִׁים רְבּוּא קִלְפִּים בְּבֵית הַמֶּסֶס
שֶׁלּוֹ. פָּעַם אַחַת נָפַל אֶרֶץ אֶחָד שֶׁבְּמִקְוָמוֹ, וְעָבְרוּ שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה גְרוֹנוֹת עַל חִדּוֹ אַחַת. פָּעַם אַחַת נִפְלָה בֵּיצַת
בֶּרֶךְ יוֹכְנִי, וּמִבְּעָה שְׂשִׁים כְּרִבִּים, וְשִׁבְרָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת
אֲרִיִּים. וּמִי שָׂדִיא לִיה וְהָא בְּתִיב: "כִּנְף רִנְיִים נִעְלָסָה!"
אָמַר רַב אִשִּׁי: הֵיחָא מִזְרְתָא הוּא. מִשְׁנֵה שֶׁלֹּשׁ גְּרוֹנוֹת
לְמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה: בְּכֶרֶס הַפֶּסֶח, וּבְכֶרֶס הַעֲצָרָה, וּבְכֶרֶס
הַחֹג, וְהֵן גְּרוֹנוֹת שֶׁל מַעֲשֵׁר בְּהֵמָה - דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא.
בֵּן עֲזַאי אוֹמַר: בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֵדָר, בָּאֵחָד בְּסִין,
בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֵב. רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים:
בָּאֵחָד בְּנִיסָן, בָּאֵחָד בְּסִין, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֱלּוּל.
וְלָמָּה אָמְרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֱלּוּל וְלֹא אָמְרוּ בָּאֵחָד
בְּתִשְׁרֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹר בְּיוֹם
טוֹב - לְפִיקֵךְ הַקִּדְמִימוֹהִי בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֱלּוּל. רַבִּי
מֵאִיר אוֹמַר: בָּאֵחָד בָּאֱלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה.
בֵּן עֲזַאי אוֹמַר: הָאֱלּוּלִים מִתְּעֶשְׂרִים בְּפָנֵי עֲצָמָן. כֹּל
הַגּוֹלְדִים מֵאֶחָד בְּתִשְׁרֵי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בָּאֱלּוּל -
הָרִי אֵלּוֹ מִצְמָרְפִּין. חֲמִשָּׁה לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְחֲמִשָּׁה
לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵינִן מִצְמָרְפִּין. חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגּוֹרֶן
וְחֲמִשָּׁה לְאַחֵר הַגּוֹרֶן - הָרִי אֵלּוֹ מִצְמָרְפִּין. אִם כֵּן, לָמָּה
נֶאֱמָרוּ שֶׁלֹּשׁ גְּרוֹנוֹת לְמַעֲשֵׁר בְּהֵמָה שְׂעֵד שְׁלֹא הִיגִיעַ
הַגּוֹרֶן - מוֹתֵר לְמִכּוֹר וְלִשְׁחוּט, הִיגִיעַ הַגּוֹרֶן - לֹא יִשְׁחוּט,
וְאִם שָׁחַט - פֶּטוּר. גִּמְרָא מֵאִי שְׁנָא תֵּלַת אָמַר רַבָּה
בֶּר שִׁלָּא: לִקְבֹּל חוֹרְפִי וְאֶפְלִי וְקִיָּטִי. וּמֵאִי שְׁנָא בְּהֵנִי
יִמְנִי אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בְּרִיהַ דְּרַב חֵיַּי אִישׁ כֹּפֵר עַפּוֹ:

יגיהה ושמהו. ואף על גב דנביא עומד
שנאריהו עשר. מכל מוקם לדרות
מדר יום אחד בפסח יותר מבחג. וגבי
לדיקדים יום אחד לפני יאר חדש
קן לשבא תמידך מותרונה חודשה.
ומן השמעת שקלים — לעולם באחד
שקלים.

ינחא

ללול. **עקרים ושתקה בארז** — נפרש בגמרא בנאי פליגי אמרי עקריהו. **למחר בארז** — ארביהש
בארז כניסן ממינן שארז בחשיי יום טוב הוא. ואי אפשר לעשר. דכמיפרש בגמרא לעשר בנאי עקריהו. ומתקנין.
למחר: חשב לפני היום תחשב לארז היום מעטין. חנה גמי לא. **אי יחוש** — ודבאל בגוין מדר
יחולת. אתון ועמיתות לילך קריי "רופי". יחולת בתחלת החורף תעשרות בניסן. ואפלי — בעצרת. ואי
בהני זמני — פני מחרש אתר. קדם תפסה עצרת והו.

(מ.א.) קאמער רבי שפען דערר די כולל ואמז סטאה לידע ורש
 דופן. ורבי בני מארנק: "לרבות יוצא דור". ודלא **רבי**
 דהרבי בני שפען לעבן קאמער רבי שפען דורגו לידע לידע
 דור דורשער. פארשטייען לעבן לידע על פסוק דחלקת בהמה בן
 גור ובא. **והשלח** - הדעות קיים כשיצא דור לחץ. **בן**
חוריהא מערקת לבנה - מקום. **אלהה** - משקששה
 תחנת חולל, מפשיטת עור האם שדא מתה ומלבישן אוז
 לול שדא דהי תחנת מער רבי דה שטיין ל. **אלהה**
 דה דורל. **ותחלת מקמם לש שפעתיו** - דודא שפיע
 רבי קאמער רבי דירשעם אל גולד כח זון (שהעור) ששהלח קים
 אל יתם. רביק דודא דערר חולל - דמה כמי שדא
 קימת. **ועני דהרבי רבי חורין** - שפסקומיזן - לשון
 חזרת. ירק שלעזשע לטוגא. **בבית המסם** - דא יתון עולין
 קטנים. כמי רבשר נעצץ שר באוור ונסעל שר בביתם. שרין
 על ציד. **והנה** - שדא עבד כח שר שערב על שר שדא
 קרענז וז בעד. וז עיד, **כלמה**. דודא שר אלן. **רבי יונב**
 - ען דורא. באראמירן כבנה דודא. ואמז כמיני רבי יונב.
בנקע - מנה סתוכה. **וחתביו** - חתביו **בגנין נקלה** -
 ותחפרש רבי בלשון מוסקדק. נשא עלה ותחנאט. שכ אמר
 קודש דור חורא רבי בראמלן כמי שפסח משהדחל לאוור עני שר
 יונב, שר כל בח כח על כנסתה כרעה גנדלה חתבא ותבגא
 לעלה תמורדה בנות בקעה **אלמא** **שרא** **לית**
תחנאט - לשון יורד. **וחתביו** **מסכתבית הענית** (מ.א.)
התחנאט **לפי אביו**. **וחתביו** **הוא** - בלעו מוסקדק.
 שר דודא לעלה לאמורא. לכך השליכה. **משנה** **שלא**
גירול **למשה** - בלעו. שר בשלישן מוסקש שדא דה
 זון לעלה גירול. שר בהבדחת שר כל פור קרע - חרץ.
 דא לעשר בגייעה פוקר. דירשיעה פוקר אל מלך מוק **למשה**
 חורא אל מעשה. אל קדם קולן - מורה. דמעה בעלמא
 דא לעשר בהבדחת. דירשיעה מוסקש קראק עלי שם.
 אל הרעות דבר לאכול כל מעשה. אבל ברני שלש גירול
 הירכידה חבטם של אל מלך להחלה כל מעשה. ובגורא
 מפרס שר פנא ברני זונעם. חתא טעמא וקט לשון גירול
פירם - שדא בגורא כמה דא. וטעמא אלמא וקט לשון גירול
 בגורא. וזן **גירול** **של מעשה** **במהם** - דעסלחן הדבדחת
 דברגא. **אפשר** **לעשר ביום טוב** - כדירשעס בגורא
 שמוס שקראת. אפשר לקודק מוסקדק, אפשר טוב אל
 אפשר. מפני שזכר. **ראש השנה** - דאזון שגולד קדם לכן
 אל יבסחן ליד דה לעשרה עני שר שדא שדא חולחן באלא.
 שמוס דור דש ודש. **האילים** - אתון שגולד באלול. אל
 ומעשרשן אל עני אל תשיר ואל עני אל. וטעמא פפרש
 בגורא: **המשפיע** **אל** **הלכה** **כרבי מנא**. וז רבי שפען
 באור תשרי. **לחך** **מחשורשן** **בשני עצמן**. **לחך** **הגורלין** **בי**
 אוזן לרבי אלעזר רבי שפען. אפשר. באור תשרי אוזן
 השנה לעשר גירול. **מסכתבית** **לפי אביו** - למנחם דור. **לפי**
הגורן - מאלו שלש גירול. שר אגורן פוסק. **לפי** **נאמר**
 למאזי **האילים** **לכסבור ולשוחט** - למחלה כל מעשה
למלא **ליקב** **חורין** **קיישי** - שר בדחת
 שטכיריחל ליד קודק פוסח. וזן באוור שפאנא ער פסח
 לעצור. שר שאני לידע דה בן עצרת חולל ונגננה וקט
 חבטם זונעם אל דורי - בפרס דפסח. אפלי - בפרס עצרת.
 קיישי - בפרס דור. וזן דורגרי. שר פירוס עצרת. ואפלי
 פירוס דתח.

כרי

רש"י בתי"ו

ו' רש"י דר' שביד דר'ל **במקסונו** — כשיבדדנה מנהו מנחת

ותחת — ודלד' כד' תרשומה, ומעלה כד' דחה אצו ודח' **נגלה**

רבי יודישע: אם השלח קים אז ויחם. **עוד העיד חזירים**

מאלל — **קליפי קליס** — קליפ' של עליס. **הסמס** — צנצני

א. וביד' על' ערד, כעין שפס' שדח' עבד דר' חנניל, וכן וכן

ר. **ר' יוחנן** — יו"ף ערד. **נבנעקו ששים כרבים** — ברוקסן וסלסן

כרבים — **מג' מנהי קילסח** — הרשקין 'עלשה' מתרשקן במסנת

מנחתא לשון ירידה. **הרדא** — שביצ'ה נבלה — מנחתה ודח'ה

ששל גרות לעסח — שלש עמדיש פגמ' פגמ' מנחתא ומעשרות

ו' מנשה עשר יום ערס פגמ' דרש'ים יום אחרן של איר. כד' פרס

לדס לעסח **אמרו כעשרים ותשעה באלול** — רדד' חתונה

תערשין לעסח — מנשם פקוק. **כל העלדים וב'** — רד' חתונה

א. אם שש — פסור. דלא אשכונן כנכל עמדיש כרבה לא לא ולא

ורולדתו כקין — וליחידותו מועשרות בפסור חת' **מנא שנת** חת' 16

הוא יום טוב של ראש השנה, ואי אפשר לעשר ביום טוב, כי
המעשר את בהמותיו צובע בסיקרא את הבהמה שהופרשה
למעשר כדי שתהיה נכרת, ואסור לצבוע ביום טוב, לפיכך
הקדימוהו לעשר בעשרים ותשעה באלול.
מביאה המשנה דעה החולקת על רבי אלעזר ורבי שמעון: רבי
מאיר אומר, באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, ולכן
קביעות זמן המעשר של הגורן השלישי בעשרים ותשעה באב,
שכן קבעו לעשר ביום שלפני ראש השנה של המעשר, את כל
הבהמות שנולדו בגורן האחרון, כדי שיהא היכר בין זמני
המעשרות, ולא יעשר מבהמות שנה זו על חברתה.
כאשר שמע בן עזאי את דברי התנאים שנחלקו בענין חודש
אלול, אם הוא סוף השנה הקודמת כמו שקיבלו רבי אלעזר ורבי
שמעון, או תחילת השנה הבאה כמו שקיבל רבי מאיר, אמר
שכדי לצאת ידי חובת מעשר, יש להפריש מכל הנולדים באלול
בפני עצמם: בן עזאי אומר, האלולים – הבהמות שנולדו
בחודש אלול, מתעשרים בפני עצמן, ואינם מצטרפים למעשר
עם הבהמות שנולדו לפני חודש אלול או לאחריו.
המשנה מבארת מה היא התקופה שנחשבת שנה לגבי מעשר
בהמה: כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול,
הרי אלו מצטרפין להחשב כעדר אחד המתחייב במעשר
בהמה, ודיינו כדעת רבי אלעזר ורבי שמעון שראש השנה
למעשר בהמה הוא באחד בתשרי.
מבארת המשנה צירוף של עשרה טלאים שנולדו בזמנים שונים:
המשנה טלאים שנולדו לפני ראש השנה והמשנה שנולדו לאחר
ראש השנה, אינן מצטרפין למנן עשר בהמות החייבות
במעשר, כי אין חדש וישן מצטרפים זה עם זה. אבל אם נולדו כל
העשרה טלאים בתוך שנת המעשר, אלא שהמשנה מהם נולדו
לפני הגורן – קודם אחד משלשת הזמנים שנקבעו למעשר,
והמשנה מהם נולדו לאחר הגורן, הרי אלו מצטרפין להתחייב
במעשר, כי אין אלו נחשבים חדש וישן. שואלת המשנה: אם בן
שכל הנולדים בתוך שנה מצטרפים למעשר, והנולדים לפני
הגורן ואחריו אינם נחשבים חדש וישן, למה נאמר – לגבי איזה
דין קבעו חכמים שלש גרנות למעשר בהמה. משיבה המשנה:
שעדי שלא הגיע – קודם שהגיע זמן הגורן, מותר לבעל
הבהמות למכור ולשחוט את בהמותיו, כי עדיין אינו צריך
להפריש את המעשר, אולם אחר שהגיע זמן הגורן, גזרו חכמים
ששוב לא ישחוט את בהמותיו עד שיעשרן, ואם שחט קודם
שיעשרן, פטור מעונש מלקות, והבהמה מותרת באכילה.

גמרא

שנינו במשנה שקבעו שלשה זמנים שבהם חל חיוב לעשר מעשר
בהמה. שואלת הגמרא: מאי שנא תלת – מפני מה קבעו דווקא
שלשה זמנים. משיבה הגמרא: אומר רבה בר שילא, לקבל
ו-כנגדן חורפי ואפלי וקיימי – תיקנו כנגד שלשה סוגי בהמות,
שיש שמקדימות ויולדות קודם פסח, ויש שמאחרות ויולדות בין
פסח לשבועות, ויש שאינן יולדות אלא בין שבועות לסוכות,
וכנגדן תיקנו חכמים שלשה זמנים אלו. 'זרפי' הם הבהמות
המקדימות ללדת, וזמנם בפרוס חג הפסח, 'אפלי' הם המאחרות
ללדת, וזמנם בפרוס חג השבועות, 'קיימי' הם היולדות בסוף
הקיץ, וזמנם בפרוס חג הסוכות.
שואלת הגמרא: ומאי שנא בהני זימני – מפני מה קבעו דווקא
זמנים אלו. משיבה הגמרא: אומר רבי תנחום בריה דרבי חייא
איש כפר עבון,

קבר לה – יוצא דופן לא מיעט רבי אלעזר ברבי יהודה מהגזירה
שוה, כיון שסובר פרבי שמעון דאמר (נדה מ) לגבי טומאת לידה
שהיוצא דופן ולד מעליא הוא – ולד גמור הוא, והוא הדין
לגבי יוצא דופן בבהמה שכשר לקרבן, וחייב במעשר בהמה,
ודלא פרבי יוחנן שאמר (שו) שרבי שמעון מודה שאינו כשר
לקרבן, והוא הדין שאינו נכנס להתעשר.
במחוסר זמן קבר לה – וכן מחוסר זמן לא מיעט מהגזירה שוה,
כיון שסובר פרבי שמעון בן יהודה שאמר לעיל (נ) שמחוסר
זמן חייב במעשר בהמה. וכן יתום לא מיעט, כגון שהשליח –
באופן שהעור של האם עדיין קיים, ומבואר בבביתא שרבי
אלעזר ברבי יהודה אמר זאת בשם רבי יהושע, ורבי יהושע
למעמיה דאמר במשנתנו, אפילו שחט את אמו והפשיט את
עורה, והשליח קיים – ועורה קיים אחר שנולד הולד, אין זה
נחשב יתום.
מביאה הגמרא כמה דברים שהעיד רבי ישמעאל, ובדבר
הראשון שהעיד מתבארת משנתו: העיד רבי ישמעאל בן
סתיאל מערקת לבנה ו-שם מקום לפני רבי, במקומנו
מפשיטין את הבהמה המתה שהקשתה ללדת ומתה מחמת
הלידה, ומלבישין את עורה על התייה, ולדה החי, ומתקיים על
ידי זה. אומר רבי, נתנלה מעמיה של רבי יהושע שאמר
במשנתו שכל עוד שהעור קיים אין הולד נחשב יתום, שכיין
שהעור מועיל לולד, נחשב כמי שאמו קיימת.
ועוד העיד רבי ישמעאל בן סתיאל: חורין – חזרת, דהיינו
חסה, שבמקומנו, הם כל כך גדולים, עד שיש להם ששים רבוא
קלפים – עלי חסה שנראים כקליפות, בבית המסס שלו. ועוד
העיד: פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו, והיה גדול מאד,
ועברו שש עשרה קרנות על חוריו אחת – כולם עברו זה בצד
זה על רוחב צידו האחד. ועוד העיד: פעם אחת נפלה ביצת פר
יוכני – עוף גדול מאד, וטבעה ו-בחלבון והחלמון שיצאו ממנה
ששים פרבים, ושפרה שלש מאות ארזים. מקשה הגמרא: ומי
שריא ליה – וכי עוף זה רגיל להפיל ביצתו על הארץ, והא
בתרי לגבי עוף בר יוכני (איוב טז יג) כגון רגלים נעלמה, ודרשו
(מנחות סח) ש'נעלסה' הוא נוטריקון 'נשוא העוף את ביצתו, ועולה
למעלה, ונתחטא ומורידו בנחת בקינו', ואם כן אינו שוברו.
מתרצת הגמרא: אומר רב אחי, התיא – אותה ביצה שהופלה
לארץ, מוותרת הואי – היתה מקולקלת, שאינה ראויה להוליד
אפרוח, ולכן הפילה לארץ.

משנה

המשנה מביאה תקנת חכמים שקבעו זמנים מסוימים שבהם יש
להפריש מעשר בהמה: שלש גרנות למעשר בהמה – בשלשה
זמנים בשנה, צריך לעשר מעשר בהמה מהבהמות שנולדו לו בין
זמן אחד לזמן שאחריו. א. בפרם – חמשה עשר יום לפני חג
הפסח. ב. ובפרם העצרת – חמשה עשר יום לפני חג השבועות.
ג. ובפרם חגן – חמשה עשר יום לפני חג הסוכות, (וזה גרנות
של מעשר בהמה – מעת זמן הגורן הבהמות אסורות במכירה
ואכילה). דברי רבי עקיבא. בן עזאי אומר, זמני הגרנות הם: א.
בעשרים ותשעה באדר. ב. באחד בסיון. ג. בעשרים ותשעה
באב. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים, זמני הגרנות הם: א.
באחד בניסן. ב. באחד בסיון. ג. בעשרים ותשעה באלול, כי
באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. ולמה אמרו שיפריש
מעשר בעשרים ותשעה באלול, ולא אמרו באחד בתשרי, כמו
שאמרו לפני פסח שמפריש באחד בניסן, מפני שאחד בתשרי

החג' דהיינו חמשה עשר יום קודם החג, ומכל מקום אמר זמן
קבוע לכך, בעשרים ותשעה באדר, כי **כָּבֵד אֶת הַסִּמּוֹן לְנִסִּין**
לְעוֹלָם הוא חסר, הִלְכָּה קִבֵּעַ לִיה זְמַן בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדֶר
– ולכן יש זמן קבוע לגורן זו, והוא בעשרים ותשעה באדר,
שתמיד יום זה הוא חמשה עשר יום לפני פסח.
מבאר הגמרא את מחלוקתם לגבי זמן הגורן השני: בן עזאי
סובר שזמן הגורן השני הוא **בְּאַחַד בְּסִינְו**, ונחלק בזה על רבי
עקיבא שאמר שהוא חמשה עשר יום קודם שבועות, משום שכן
עזאי חשב, **אֵינִי דֹלָא נְפִישׁ** – כיון שאין הרבה בהמות נולדות
בזמן קצר זה שבין פסח לשבועות, **אִי אֶמְרֵת לִיקְדִים לִיעֶשֶׂר** –
אם תאמר שיקדים ויעשר חמשה עשר יום קודם שבועות, **עַד**
דְּמִטִּי רִגְלִי שְׁלָמִי להו – עד שיגיע הרגל כבר יגמרו כל הבהמות,
כיון שמיד אחר שמעשרן מוציאן למכירה, ושוחטים מהן לאכול,
ולא ישארו בהמות לעולי הרגל בחג השבועות.
מבאר הגמרא את מחלוקתם לגבי זמן הגורן השלישי: בן עזאי
סובר שזמן הגורן השלישי הוא **בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב וְכוּ**, ולא
כדברי רבי עקיבא שזמן הגורן השלישי הוא חמשה עשר יום
קודם סוכות, והיינו בסוף חודש אלול, כיון ש**כָּן עֲזָאִי לְמַעֲמִיָּה** –
לשיטתו, **דְּאָמַר** במשנתו **שְׁהֲלֹלִין** – הבהמות שנולדו בחודש
אלול **מִתְעַשְּׂרִין בְּפִנִּי עֲצָמָי**, ואינו מצטרפות למעשר עם
הבהמות שנולדו לפני חודש אלול או לאחריו, ואם יקבעו את
זמן המעשר בסוף אלול, יש לחשוש שמא יבואו לצרף את אלו
שנולדו בחודש אלול עם אלו שנולדו קודם אלול, ולכן קבעו את
זמן המעשר בסוף חודש אב. אך לא קודם לכן, כיון שצריך
להסמיך את זמן המעשר לרגל כמה שיותר, כדי שלא יהיה זמן
רב למכור ולשחוט בהמות, שמא לא ישארו מספיק בהמות
לצורך עולי הרגל.
מקשה הגמרא: למה אמר בן עזאי שזמן המעשר נקבע בעשרים
ותשעה באב, ומשמע שלעולם הוא קבוע בתאריך זה, ואפילו
אם חודש אב מלא, **וְלִיעֶשְׂרִינְהוּ בְּיוֹם שְׁלִשִּׁים** – והרי יש לו
לומר שמעשרים ביום שלושים לחודש אב. מתרצת הגמרא:
וְיִמְנִין דְּמַחְסְרִין לִיה לֵאב – פעמים שביט דין קובעים שחודש
אב יהיה חסר, דהיינו בן עשרים ותשעה יום, ומקדשים את יום
השלשים להיות ראש חודש אלול, **וּבְעֵינֵי לְמַעַבְדִּי הַבִּירָא**
בְּחֶדֶשׁ וְיִשָּׁן – וצריכים לעשות היכר בין הבהמות שנולדו בשנת
המעשר החדשה, לבין אלו שנולדו בישנה. משום שבשנה
שחודש אב חסר יצטרכו לעשר באחד באלול, ורצו חכמים שלא
יעשרו כלל בחודש אלול, כדי לעשות היכר, שהנולדים בחודש
אלול מתעשרים בפני עצמם, ואינם מצטרפים למעשר של שנה
הקודמת.
שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים**, זמני הגרנות הן
בְּאַחַד בְּנִינְו בְּאַחַד בְּסִינְו וְכוּ בעשרים ותשעה באלול.
מבאר הגמרא את הטעם בזמנים אלו: זמן הגורן הראשון נקבע
בְּאַחַד בְּנִינְו, משום שרבי אלעזר ורבי שמעון סברו **בְּרִבְּנִי**
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, **דְּאָמַר** ששואלים ודורשים בהלכות הרגל
רק **שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת** – שבעיים קודם הרגל, וכיון שהפרשת מעשר
בהמה נחשבת כ'הלכות הפסח', שהמעשר מכין את הבהמות
שתהיינה ראויות לאכלן ברגל, לפיכך זמן המעשר הוא באחד
בניסן, שבעיים לפני פסח. זמן הגורן השני נקבע **בְּאַחַד בְּסִינְו**,
והטעם לכך **בְּדִאמְרֵן** – כמו שאמרנו לעיל בדעת בן עזאי, כדי
שלא ישאר זמן רב בין הגורן לחג השבועות, ומתוך כך יאכלו את
מעט הבהמות שנולדו בזמן הקצר שבין פסח לשבועות, ויחסרו
בהמות לעולי הרגל. והגורן השלישי הוא **בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה**
בְּאֶלּוּל, משום שרבי **אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּהוּ** – לשיטתם
הלכו בזה, **דְּאָמְרִי** במסכת ראש השנה (א) **בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי רִאשׁ**
הַשָּׁנָה לְמַעַשֵּׂר בְּהֶמָּה, ולכן לא יכלו לקבוע את זמן המעשר

בְּדִי שְׁתֵּהָא בְּהֶמָּה מְצוּיָה לְעוֹלֵי רִגְלִים – קבעו את זמני הפרשת
מעשר בהמה לפני שלושת הרגלים, כדי שבעלי הבהמות יהיו
את בהמותיהם, ולא ימכרו ולא ישחטו אותן עד שיתעשרו בזמן
הגורן, ועל ידי כך יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים לקחת מהן
לאכול ולהקריב קרבנות, **וְאָפַּי עַל גַּב דְּתֵנָן** – ואף ששיניו בסוף
המשנה **שַׁעַר שְׁלָא הִנִּיעַ זְמַן הַגּוֹרָן מוֹתֵר לְמַכּוּר וְלִשְׁחוּט** בלי
להפריש מעשר בהמה, מכל מקום אין לחשוש שבעלי הבהמות
ימכרו או ישחטו אותן ולא יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים,
שכן **נִיחָא לִיה דְּלִיתְעֵבִיד מְצוּיָה בְּמִמּוֹנִיהָ** – נוח לו לאדם לקיים
תחילה מצוה בממונו, ולהפריש מבהמותיו מעשר, וְהָדָר לְזַבּוֹן
וְלִיבּוֹל – ורק אחר כך ימכרו או יאכלו, וכיון שכן, כל אדם
ישהה את הבהמות עד שיגיע זמן המעשר, וממילא יהיו
הבהמות מצויות לעולי רגלים.
הגמרא מבאר את משמעות השם 'גורן'. שואלת הגמרא:
וְאָמַאי קָרִי לִיה – למה קראה המשנה לזמן הפרשת המעשר
'גורן'. משיבה הגמרא: **דְּמַכְלָה בְּגוֹרָן** – משום שזמן זה מחשיב
את הבהמות 'טבל', כפי ש'גורן' מחשיב את התבואה לטבל,
כלומר, כמו שכינסו התבואה לגורן מחייבה במעשר תבואה
מדאורייתא, אף כאן מוזמן זה ואילך אסור מדרבנן למכור או
לשחוט עד שיעשר.
שנינו במשנה: שלש גרנות למעשר בהמה, פרוס הפסח ובפרוס
העצרת ובפרוס החג, דברי רבי עקיבא. שואלת הגמרא: **וְכִמָּה**
הוא 'פרס', כלומר, כמה זמן קודם הרגל נחשב 'פרס הרגל'.
משיבה הגמרא: **פִּירֵשׁ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה**, **אֵין נִקְרָא 'פֶּרֶס'**
הרגל 'פָּחוֹת מִחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם קודם הרגל, בכל אחד
מהרגלים.
שואלת הגמרא: **מָאִי מְשַׁמַּע** – איך משמעות לשון 'פרס' מורה
על חמשה עשר יום. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, 'פֶּרוֹס'**
משמעו **פְּלִגָּא** – חצי, דהיינו דבר שלם שנפרס ונחלק לשני
חלקים. שואלת הגמרא: **פְּלִגָּא דְּמָאִי** – מאיזה דבר שלם נחלק
חצי זה. משיבה הגמרא: **פְּלִגָּא דְּהִלְכוֹת פֶּסַח** – חצי הזמן שבו
עוסקים בהלכות פסח, **כִּי הָא דְּתִנְיָא** – כמו ששינו בברייתא,
שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פֶּסַח קוֹדֵם לְפֶסַח שְׁלִשִּׁים יוֹם, רִבֵּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, ששואלים ודורשים בהלכות
הפסח רק **שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת** – שבעיים קודם הרגל.
שנינו במשנה: **בֶּן עֲזָאִי אוֹמֵר**, שלשת הגרנות הן **בְּעֶשְׂרִים**
וְתִשְׁעָה בְּאֶדֶר, בְּאַחַד בְּסִינְו, בעשרים ותשעה באב.
הגמרא מבאר את מחלוקת רבי עקיבא ובן עזאי לגבי זמן הגורן
הראשון. שואלת הגמרא: **בְּמָאִי קָמִיפְלִגִּי** – במה נחלקו רבי
עֲקִיבָא וּבֶן עֲזָאִי, והרי לכאורה לדברי שניהם הגורן הראשון
הוא באותו זמן, לרבי עקיבא הוא בפרוס הפסח, והיינו חמשה
עשר יום קודם הפסח, ולבן עזאי הוא בעשרים ותשעה באדר,
שהו חמשה עשר יום קודם פסח. משיבה הגמרא: מחלוקתם היא
האם אפשר לקבוע עשר יום מסוים שהוא יהיה תמיד חמשה עשר
ימים לפני פסח, **רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, אֶדֶר הַסִּמּוֹן לְנִינְו, וְיִמְנִין**
מִלָּא וְיִמְנִין חָסֵר – חודש אדר הסמוך לניסן, לפעמים הוא
חודש מלא, של שלושים יום, ולפעמים הוא חודש חסר, של
עשרים ותשעה יום, וכיון שחמשה עשר הימים שלפני פסח
מתחילים ביום האחרון של חודש אדר, כדי שיחד עם ארבעה
עשר הימים של חודש ניסן יהיו חמשה עשר יום קודם הפסח,
לפיכך **וְיִמְנִין דְּמִימְלָע** – לפעמים מזדמן שחל יום זה **בְּיוֹם**
שְׁלִשִּׁים באדר, וְיִמְנִין דְּמִימְלָע בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה באדר,
וּמִשּׁוּם הֵבִי לֹא קִבֵּעַ לִיה זְמַן – ומשום כך לא אמר רבי עקיבא
מועד קבוע למעשר בהמה לפני פסח, אלא אמר שיש להפרישו
ב'פרוס הפסח', דהיינו חמשה עשר יום קודם פסח, באיזה יום
שיזדמן זמן זה. **וּבֶן עֲזָאִי סָבַר**, שאמנם זמן הגורן הוא בפרוס

בבורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמז

ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה — אף על גב דלפני חזון יצא לעשר ולשחוט ולמכור, כיון שקבעו חכמים זמן — דרך הוא להמתין עד ולעשר הכל ביחד. **ויא** לעשר ליה שחט ביום טוב משום סקרתא — ואם תאמרו: תפוס ליה משום דאין מקדישין ביום טובי ש' לומר לא יהיה אוסר להקריבו בשם יבא להקדישו, דהיינו גזירה לגזירה, דהיא גופה לא אסור להקדיש ביום טוב אלא מדרבנן, בדאמרין התם (ביצה לז,ב): דאין רוכבין על גבי בהמה, ומפרש טעמא: שמא יצא חרץ לתתם, וקאמר: שמע מינה תחומין דאורייתא? לא, גזירה שמא יתחוך ומורה, ועוד מצי לממור: דאפילו תאמרו ליה יכול ביום טוב משום שלמי שמוהו, בדאמר פרק "שואל" (שבת קמח,ב) כדריש ארם פסחו בשבת תחגיגתו ברגל, ומיהו, הא דאמר התם ובריש (תמיד נשחט) ו"אלו דברים" — היינו דוקא חובות הקבוע להם זמן, אבל אין קבוע להם זמן — אין מקדישין, ולא מסתבר שיהא דאמר בחובות הקבוע להם זמן כשיצריך להו לשלמי שמוהו, דאם כן נדרים ונתנות נמי, שדרי יוצאין בנדרים ונתנות משום שלמי שמוהו, בדאמר במסכת חגיגה (ז,ב), ומכל מקום, כאן משמע דלא שייכי הגן שעניו, דהיום טוב של ראש השנה קיימין ושו לומר: כיון דשעני מאיליו קרש, אפילו לא קרא "שעני", ולא שיקרא להקדש כזה ביום טוב.

חזין מן הקרח הזה — פירש החכם: היינו רבי עקיבא, ורבי יהושע בן קרח הוא רבי יהושע בנו של רבי עקיבא, וקשה: מי סני ליה לחכמי רבי עקיבא בשמו, שבוכרו בלישון גבאי דרביהי (מלכים ב) "עלה קרח"? ובפרק "שואל" (שבת קנבא,א) אמר: "מחבא לקריתאנה כהנא? ולגנאי נתכין, וממשה מגילת (במא), רבי שאני בן יהושע בן קרח: במה החרבת ישימ? (ובו) ואמר לו רבי: ברכני, ואמר לו יהי רצון שתניע לחצי שני, ואילו רבי עקיבא בשעשא בת כלבא שבוע בן ארבעים שנה היה, וקבל עליו לעסוק בתורה ועסק ארבעים שנים, וארבעים שנה פרנס ישראל, ובפרקי (פרשה ברכה) תנאי ארבע חצי זמא ועשרים שנה, משה, וחלל, ורבן יוחנן בן זכאי, ורבי עקיבא, ורבני שמת רבי עקיבא (קדושין עבא,א) גזל רבי, ואפילו גזל רבי יהושע בשנה ראשונה ששש בת כלבא שבוע — לא היה כי אם שמונים כשגזל רבי, ולכל הפחות היה רבי יהושע בן מאה וארבעים שנה כשידיר רבי, בדפחות שבועים שנה לא היה מנכרם, שנתן ידו שנת סתם אדם, דרביהי ותלמיא: צ"י שנתיו פשיט, ואו היה רבי בן ששים שנה, נמצא כשברכו להניע לחצי ימיו — לא ברכו רק עשר שנה ומה ברכה היתה זו? ועוד: לכאורה מסתבר שלא גזל עד ששש בן בר, דרתי ויהי תרתי סרי שני, ונמצא כשהיה רבי עקיבא בן מאה וארבעים שנה היה רבי רבנא מחצי שני, ורבינו יוסם פריש: קרחוה — רבי אלעזר בן עזריה, דאמר בירושלמי שהיה קדוש, (ואמר רבי יהושע מחבא לקריתא), ורבינו חם מפריש שם אדם.

מפי חגי וזכריה ומלאכי — פירש הקונטרס: וכוין בדבואה כדי להילכתא בת סטעמא היא, וליכא למקום עלה עדי לישע — איחא מתם עקיב, ולא היה לו להחזיק בדבא דאין גביא רשאי לחוש דבר מעתה, אלא היה לו לומר: הלכתא גמירי לה, ופרק "כחן גדול" (נוז גנא) גבי רובע הקב עצמות יצחו לוי נם, וכן אמר מפי השמועה אמרה, מפי חגי וזכריה ומלאכי, ומיהו, קשה מזה דרדריש בפרק קמא דראש השנה, (טא,א) מקרא "עשר תשיעי" — מקיש בגמרא דראש השנה, ורבינו חם מפריש: שריור, רבי אלעזר רבי שמעון סברי? מה מעשר דגן ראש השנה של תשרי כ"ו יש לומר: דאפילו הכי, כיון דהגן דרשות מפי השמועה חגי וזכריה ומלאכי — לא היה יכול לברר איזה עיקר.

ונתול

דחש לאיניש דליעביד מצוה בממוניה — אף על גב דלפני חזון יצא לעשר ולשחוט ולמכור, כיון שקבעו חכמים זמן — דרך הוא להמתין עד ולעשר הכל ביחד. **ויא** לעשר ליה שחט ביום טוב משום סקרתא — ואם תאמרו: תפוס ליה משום דאין מקדישין ביום טובי ש' לומר לא יהיה אוסר להקריבו בשם יבא להקדישו, דהיינו גזירה לגזירה, דהיא גופה לא אסור להקדיש ביום טוב אלא מדרבנן, בדאמרין התם (ביצה לז,ב): דאין רוכבין על גבי בהמה, ומפרש טעמא: שמא יצא חרץ לתתם, וקאמר: שמע מינה תחומין דאורייתא? לא, גזירה שמא יתחוך ומורה, ועוד מצי לממור: דאפילו תאמרו ליה יכול ביום טוב משום שלמי שמוהו, בדאמר פרק "שואל" (שבת קמח,ב) כדריש ארם פסחו בשבת תחגיגתו ברגל, ומיהו, הא דאמר התם ובריש (תמיד נשחט) ו"אלו דברים" — היינו דוקא חובות הקבוע להם זמן, אבל אין קבוע להם זמן — אין מקדישין, ולא מסתבר שיהא דאמר בחובות הקבוע להם זמן כשיצריך להו לשלמי שמוהו, דאם כן נדרים ונתנות נמי, שדרי יוצאין בנדרים ונתנות משום שלמי שמוהו, בדאמר במסכת חגיגה (ז,ב), ומכל מקום, כאן משמע דלא שייכי הגן שעניו, דהיום טוב של ראש השנה קיימין ושו לומר: כיון דשעני מאיליו קרש, אפילו לא קרא "שעני", ולא שיקרא להקדש כזה ביום טוב.

כדי שתהא בהמה מצויה לעול רגלים, ואף על גב דתני: **עד שלא הגיע הגזון מותר למכור ולשחוט** — ניהא ליה דליחעביד מצוה בממוניה, ודבר לבון ולכיל, ואמאי קרי ליה "גזון"? דמבילה גזון, וכןה "פרם" פירש רבי יוסי ברכי יהודה: אין פרם פחות מחמשה עשר יום, מאי משמע אמר רבי אבהו: "פרום" — פלגא, פלגא דמאי פלגא דהלכות פסח, כי הא דתניא: שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות, "בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר, באחד בסיון", במאי קמיפלי? רבי עקיבא וכן עזאי רבי עקיבא סבר: אדר הספוק לניסן וימנין מלא וימנין חסר, וימנין דמקלע ביום שלשים וימנין דמקלע בעשרים ותשעה, ומשום הכי לא קביע ליה זמן, וכן עזאי סבר: אדר הספוק לניסן לעולם חסר, הילכך קביע ליה זמן בעשרים ותשעה באדר, באחד בסיון — אידי דלא נפיש, אי אמרת ליה ליהושע — עד דמטי רגל שלמי לחו, "בעשרים ותשעה באב" וכו', בן עזאי למעמיה, דאמר: האלולין מתעשרין בפני עצמן, וליעשרניהו ביום שלשים! — וימנין דמחפרין ליה לאב, ובעינן למעבד הכיאר בחדש וישן, "רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בניסן באחד בסיון" וכו', באחד בניסן — ברגן שמעון בן גמליאל דאמר: "בעשרים ותשעה באדר, באחד בסיון" — וימנין דמחפרין ליה לאב, ובעינן למעבד הכיאר בחדש וישן, "רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בניסן באחד בסיון" וכו', באחד בניסן — ברגן שמעון בן גמליאל דאמר: שתי שבתות, באחד בסיון — בדאמר, בעשרים ותשעה באב, רבי אלעזר ורבי שמעון, דאמר: "למה אמרו בעשרים ותשעה באב, ולא אמרו באחד בתשרי" — מפני שהוא יום טוב, וכו', ותפוסין ליה דבעינן למעבד הכיאר בחדש וישן? — חדא ועוד קאמר, חדא — דבעינן למעבד הכיאר בחדש וישן, ועוד — מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב, משום סקרתא, "רבי מאיר אומר: באחד באב, ראש השנה למעשר בהמה, בן עזאי אומר: באחד באב, ראש השנה למעשר בהמה, בן עזאי אומר" וכו', תנאי אמר בן עזאי, והואל היללו אומרים קד, והללו אומרים קד — האלולין מתעשרין לעצמן, וליחוי מעמיה דמאן מסתבר! וכי תימא: לא מצי קאי אפמעמיהו — והתניא, בן עזאי אומר: כל תכמי ישראל דומין עלי בקליפת השום, חזין מן הפרת הזה! אמר רבי יוחנן: מפי השמועה אמרה, מפי חגי וזכריה ומלאכי, תנאי: באיזה צד אמר בן עזאי האלולין מתעשרין לעצמן ונולדו לו חמשה פאב וחמשה באב, אין מוצטרפין, חמשה פאב באב, אין מוצטרפין, פשיטא! — מהו דתימא: כי הכי דמוקסין שנים מוסקין גרנות — קא משמע לן, דתנן: חמשה לפני ראש השנה וחמשה לאחר ראש השנה — אין מוצטרפין, חמשה לפני הגזון וחמשה לאחר הגזון — הרי אלו מוצטרפין, אמר רבא: לדברי בן עזאי, נולדו לו חמשה פאב, וחמשה באב, וחמשה בתשרי — כונסין לדתעשר, ודבר נולד

רש"י בתי"
כדי שתהא בהמה מצויה לעול רגלים — רמזין דאין גזון מעשר בהמה עד פרוס הרגלים, ומשור אינש בהמות עד אותו זמן ולא לשחיטת עד שיעשרם בזמן הגזון, שואר טעם לרגל, ונמצא שהיו בהמות מצויות לעול רגלים ליקח מהן, בין לאכילה בין לקריבתו, ואף על גב דתנן וכו', **פסוח** — להחשעה, דלעשרה **דבילה** גזון — מדרבנן, בדאמרין במתניתין, ושתגיענה תגורן לא מכור ולא שחוט עד שיעשר, **פרום** — מנן פרוסה, **שלשים יום** — ופלאן הרי מעשרה עשר יום, **וכן עזאי** — נמ כסר נתן הגזון היה פרוס הזה, ומשה עשר ימים קדם, דמיום עשרים ותשעה דאדר עד ארביסר דניסן — היה מעשרה עשרים, וימנין דמקלע ביום שלשים — כי היה אדר מלא, לא קביע ליה זמן — באיחא שם של אדר ארי, **נפיש** — בהמות גדולו מפרוס הפסח עד אותו זמן, להכי לא מקדים ומעשר מעשרה עשר ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים, **לא אפרת וכו'** שלמי לחו — דבריה ודליתו מעשרים ליהודי, ולכילא כולו בהמות, **בפני עצמן** — ולא עם אותן שנולדו קודם האלול, להכי, אי היה מאיר שלא לעשר עד יום האחרון של אלול, שדא בפרס הזה ומשה עשר ימים — אדר לערובי הנה האלול ונהו דאב בחדר, ומעשרין עד הדרש על דשן, הילכך מקדש ומעשר הנה קודם ביום האחרון של אב, ואם דכל כמה מניצא לקריב לרגל, כי הכי דלא לשלמו קודם — עבריה **ביום שלשים** — של אב, ובעינן **חזריא** — ונהו דליכא למיער דליתו לעשרו ונהו דאלול ונהו דאב בחדר, משום דאבתי ונהו דאין של אלול מחזירין זמן, משום דאבתי ים ראשון של אלול הוא — דהכיאר בעינן למעבד, דלא ליתו לעשרי דיום ולמחר חוש חשן בחדר, דוש — אלול, וישן אב, ודלכא לא מעבד ונהו דאב בחדש אלול כלל, ואפילו כיון אחר, **ברבן שמעון בן גמליאל דאמר** — והלכות פסח שתי שבתות קדם, ובאחר זמן נגד מעשרין, ולמחר תנאי לית ד"פרס", **באחד בתשרי** וכו', — ולכא לא מצי לאחור מעשרה מפני מהם אותן של אלול, ובעינן דהכיאר בן חוש שלמי ובמסכת ראש השנה (טא,א) מפרש טעמיהו דרבי אלעזר ורבי שמעון וטעמא דרבי מאיר, **סקרתא** — בלעז מטיא, שבוכנן תשיעי, **הואל ויהא אומרים בן** — דרבי מאיר אומר באחד באב, ורבי אלעזר ורבי שמעון מנימין באחד בתשרי — אי אית דיע הלהב כמי, הילכך האלולין כן, חזין מן הקרח הזה — היינו רבי עקיבא, הא דרשבין כבילה התלמוד רבי יהושע בן קרח — וישן בן רבי עקיבא, בירושלם הנה שבועות ונא, אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא אלמא רבי עזאי היה חכם גדול, והיה ידע להכריז איה טעם עשרה, וכן נמי דרבי למקום אפמעמיהו דמסתבר שפיר, **מפי השמועה אמרה** — דרבן רבי מאיר, ורבי אלעזר ורבי שמעון — אמר מליחיהו מפי השמועה מפי חגי וזכריה ומלאכי, ולכן לא היה בן עזאי למקלע על משני ההלכה בהדרתה, **הפסח בתשרי וחמשה באב** — שאחרי מוצרסין, אף על פי שיש גזרות ביניהם.

ונתול

כדי שתהא בהמה מצויה לעול רגלים — רמזין דאין גזון מעשר בהמה עד פרוס הרגלים, ומשור אינש בהמות עד אותו זמן ולא לשחיטת עד שיעשרם בזמן הגזון, שואר טעם לרגל, ונמצא שהיו בהמות מצויות לעול רגלים ליקח מהן, בין לאכילה בין לקריבתו, ואף על גב דתנן וכו', **פסוח** — להחשעה, דלעשרה **דבילה** גזון — מדרבנן, בדאמרין במתניתין, ושתגיענה תגורן לא מכור ולא שחוט עד שיעשר, **פרום** — מנן פרוסה, **שלשים יום** — ופלאן הרי מעשרה עשר יום, **וכן עזאי** — נמ כסר נתן הגזון היה פרוס הזה, ומשה עשר ימים קדם, דמיום עשרים ותשעה דאדר עד ארביסר דניסן — היה מעשרה עשרים, וימנין דמקלע ביום שלשים — כי היה אדר מלא, לא קביע ליה זמן — באיחא שם של אדר ארי, **נפיש** — בהמות גדולו מפרוס הפסח עד אותו זמן, להכי לא מקדים ומעשר מעשרה עשר ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים, **לא אפרת וכו'** שלמי לחו — דבריה ודליתו מעשרים ליהודי, ולכילא כולו בהמות, **בפני עצמן** — ולא עם אותן שנולדו קודם האלול, להכי, אי היה מאיר שלא לעשר עד יום האחרון של אלול, שדא בפרס הזה ומשה עשר ימים — אדר לערובי הנה האלול ונהו דאב בחדר, ומעשרין עד הדרש על דשן, הילכך מקדש ומעשר הנה קודם ביום האחרון של אב, ואם דכל כמה מניצא לקריב לרגל, כי הכי דלא לשלמו קודם — עבריה **ביום שלשים** — של אב, ובעינן **חזריא** — ונהו דליכא למיער דליתו לעשרו ונהו דאלול ונהו דאב בחדר, משום דאבתי ונהו דאין של אלול מחזירין זמן, משום דאבתי ים ראשון של אלול הוא — דהכיאר בעינן למעבד, דלא ליתו לעשרי דיום ולמחר חוש חשן בחדר, דוש — אלול, וישן אב, ודלכא לא מעבד ונהו דאב בחדש אלול כלל, ואפילו כיון אחר, **ברבן שמעון בן גמליאל דאמר** — והלכות פסח שתי שבתות קדם, ובאחר זמן נגד מעשרין, ולמחר תנאי לית ד"פרס", **באחד בתשרי** וכו', — ולכא לא מצי לאחור מעשרה מפני מהם אותן של אלול, ובעינן דהכיאר בן חוש שלמי ובמסכת ראש השנה (טא,א) מפרש טעמיהו דרבי אלעזר ורבי שמעון וטעמא דרבי מאיר, **סקרתא** — בלעז מטיא, שבוכנן תשיעי, **הואל ויהא אומרים בן** — דרבי מאיר אומר באחד באב, ורבי אלעזר ורבי שמעון מנימין באחד בתשרי — אי אית דיע הלהב כמי, הילכך האלולין כן, חזין מן הקרח הזה — היינו רבי עקיבא, הא דרשבין כבילה התלמוד רבי יהושע בן קרח — וישן בן רבי עקיבא, בירושלם הנה שבועות ונא, אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא אלמא רבי עזאי היה חכם גדול, והיה ידע להכריז איה טעם עשרה, וכן נמי דרבי למקום אפמעמיהו דמסתבר שפיר, **מפי השמועה אמרה** — דרבן רבי מאיר, ורבי אלעזר ורבי שמעון — אמר מליחיהו מפי השמועה מפי חגי וזכריה ומלאכי, ולכן לא היה בן עזאי למקלע על משני ההלכה בהדרתה, **הפסח בתשרי וחמשה באב** — שאחרי מוצרסין, אף על פי שיש גזרות ביניהם.

1 אַרְבַּעַת, חֲמִשָּׁה, שֵׁשָׁה, שִׁבְעָה, שְ�מוֹנֶה, תִּשְׁעָה, וְאַתְּ הַיּוֹצֵא
2 עֲשִׂירִי, סֹדֶק בְּסִיקְרָא – צוּבְעוּ בַצֵּבֶע אֲדוּם לְסִימֵן שְׁהוּפְרָשׁ,
3 וְאוֹמֵר, 'הָרִי זֶה מְעֶשֶׂר'.
4 הַמִּשְׁנָה מְבַאֵרַת מַה לֹּא מַעֲבֵב בַּסְפִּירָה וּמָה מַעֲבֵב: אִם מִנָּה אֵת
5 הָעֲשִׂירִי אוֹלָם לֹא סָקְרוּ בְּסִיקְרָא, וְכֵן אִם לֹא מִנָּה לְכָל
6 הַבְּהֵמוֹת בִּיצִיאָתָן מִהַדִּיר בְּשִׁבְכָתָא, אִלּוּ שְׁמֵנָאן כְּשֶׁחַן רְבוּצִים
7 וְשׁוֹכְבִּים) אִלּוּ עוֹמְדִים, וְלֹא עַל יְדֵי הַרְצָאתָן מִפְתַּח הַדִּיר, אִף
8 בְּאוֹפְנִים אֵלּוּ, הָרִי אֵלּוּ מְתַעֲשְׂרִין.
9 אוֹלָם אִם הָיָה לוֹ מֵאָה טֵלָאִים, וְלֹא מִנָּה אֵלּא נִמְלֵל מִתּוֹכָם
10 עֲשֶׂרָה עֲשֶׂרָה טֵלָאִים, וְחֹזֵר וְנִמְלֵל מְכַל עֲשֶׂרָה אֶחָד בְּלֹא מִנּוּתָם,
11 אִין זֶה מְעֶשֶׂר, כִּיּוֹן שְׁנֵאמַר בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב), 'הָעֲשִׂירִי
12 יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַע שֶׁהָעֲשִׂירִי לִמְנִין יִהְיֶה קָדוֹשׁ, וְכִשְׁלֹא מִנָּה
13 אִינוּ עֲשִׂירִי לִמְנִין, וּמִמִּילָא אִינוּ מַעֲשֵׁר. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹנָדָה
14 אוֹמֵר, אִף בְּאוֹפֵן זֶה, הִטְלָה שְׁהוּפְרָשׁ נֶחֱשֵׁב מְעֶשֶׂר עַל שֹׁאֵר
15 הַטֵּלָאִים, וְכַמְבּוֹאֵר בַּגְּמָרָא לַהֲלֹץ.
16 הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּאוֹפֵן שֶׁהִתְעַבֵּר אֶחָד מֵאֵלּוּ שְׁנֵמָנוּ עִם אֵלּוּ שְׁלֹא
17 נִמְנָה: הִיא מוֹצִיָּא אֶת הַטֵּלָאִים מִפְתַּח הַדִּיר, וְקוֹדֵם שְׁמָנָה אֵת
18 הָעֲשִׂירִי קֹפֵץ אֶחָד מִן הַטֵּלָאִים הַמְּנוּיִין לְתוֹכָן – לְחֹזֵר אֵלּוּ
19 שְׁבִדִּיר, וְאִין הַבְּעֵלִים מְכִירִים מִי הוּא שְׁקֶפֶץ, הָרִי כָל אֵלּוּ
20 הַטֵּלָאִים פְּטוּרִין, שְׁמֵנֵי פְטוּרִים מִחַמַּת הַמְּנִין, וְאֵלּוּ שְׁבִדִּיר
21 פְטוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ יָדוּעַ מִי הוּא שְׁמָנָה וְכָל אֶחָד מֵהֶם הוּא
22 סֶפֶק חַיִּיב בְּמַעֲשֵׁר, שְׁהִי אֵלּוּ הוּא זֶה שְׁקֶפֶץ מְבוֹרָח, וְכָל סֶפֶק
23 אִינוּ חַיִּיב בְּמַעֲשֵׁר, כִּיּוֹן שְׁנֵאמַר לִגְבִי מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (שם) 'הָעֲשִׂירִי
24 יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַעוּ שֶׁרַק עֲשִׂירִי וְדֹאֵי מַתְעֶשֶׂר, וְלֹא עֲשִׂירִי סֶפֶק.
25 וְאִם כִּבְר מִנָּה עֲשֶׂרָה טֵלָאִים, וְחֹזֵר אֶחָד מִן הַמְּעוֹשְׂרִין – מֵאֵלּוּ
26 שְׁנֵמָנוּ כְּעֲשִׂירִי וְקָדְשׁ בְּקֹדֶשֶׁת מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וְקֹפֵץ לְתוֹכָן,
27 וְאִינוּ נִיכָר מִי הוּא טֵלָה זֶה, כּוֹלֵם יִרְעוּ עַד שִׁשְׁמֵתָאָב – עַד
28 שִׁפּוֹל בְּהֵם מוֹם, וְאִלּוּ בְּמִוֶּמֶן לְבַעֲלִים, כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ כּוֹלֵם
29 סֶפֶק מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וְאִסּוּר לְשַׁחֵם וְלֵאכֹלֵם כְּחוֹלֶץ.

גמרא

85 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁמַבְאֵרַת בִּאיזָה אֹפֵן מַעֲשֵׂרִים אֵת
86 הַבְּהֵמוֹת: תִּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְייתָא. בָּאִי זֶה צֵד (כִּיצַד) מְעֶשֶׂר אֲדָם
87 אֵת הַבְּהֵמוֹת. מְבַאֵרַת הַבְּרִיתָא: בּוֹנֵקֵן – מְכַנֵּס כָּל עֵדֶר
88 מִבְּהֵמוֹתָיו הַחַיִּיבוֹת בְּמַעֲשֵׁר לְדִיר, וְעוֹשֶׂה לָהֶם פְּתַח קֶמֶן בְּדִיר
89 שְׁלֹא יִהְיֶה שְׁנֵים יִכְוֹלִין לְצַאת בָּאֶחָד וַיּוֹבֵא לִידֵי טַעוּת בְּמִנְיָן,
90 וּמִבִּיא אֶת אִימוֹתֵיהֶם שֶׁל הַטֵּלָאִים שֶׁהִכְנִיס, וּמַעֲמִיד סְמוּךְ
91 לְדִיר מִבְּחוּץ, וְהֵם – הַטֵּלָאִים עוֹמְדִים מִכְּפִנֵּי, וְנוֹעוֹת
92 הָאֵמָהוֹת בְּחוּץ, וְיוֹצֵאֹת הַטֵּלָאִים שְׁבִפְנִים לְקִרְיָתָא אִמֵּן.
93 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לְמָה צִרִיךְ הַיּוֹצֵאִים רַק בְּאוֹפֵן זֶה, וְלִפְקִינָהּ
94 אִינְהוּ – וְיוֹצֵאִים הַבְּעֵלִים עֲצֻמוּ בִידֵי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 'כָּל אֲשֶׁר
95 יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט' בְּתִיב בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב), וּמִשְׁמַע
96 שֶׁצִּרִיךְ שֶׁהִטְלָה יַעֲבֹד בְּעֲצֻמוּ וְלֹא שְׁיַעֲבִידוּהוּ אַחֲרִים.
97 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: עֲדִין לֹא מוֹבֵן לְמָה צִרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶת הָאֵמָהוֹת
98 מִבְּחוּץ, וְלִשְׁדִּי לָהּ יִרְקָא וְלִפְקִי לְתִיתָה – וְהִיא נִיתָן לְזוֹרוּק יִרַק
99 לְאִכִּילָה מִחוּץ לְדִיר, וְכֵן יֵצְאוּ הַטֵּלָאִים שְׁבִתוּכוּ כְּדִי לֵאכֹלֵל אֵת
100 הַיִּרַק. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֶמֶר רַב הוֹנָא, חֲכָמִים קִבְּעוּ שִׁיּוּצֵיָא אֵת
101 הַטֵּלָאִים בְּאוֹפֵן זֶה, גְּזִירָה מִשּׁוּם לְקוֹתָ וּמִשּׁוּם יָתוּם – מִחַמַּת
102 הַחֶשֶׁשׁ שְׁמָא בּוֹמֵן הַמְּנִין יֵצֵא מִהַדִּיר טֵלָה שְׁלִקוּחַ מֵאַחֲרִים אוֹ
103 טֵלָה יָתוּם שֶׁהֵם פְטוּרִים מִמַּעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וְאִינֵם מַצְטַרְפִּים לִמְנִין
104 עִם שֹׁאֵר הַבְּהֵמוֹת, וְלִכְן קִבְּעוּ שִׁיּוּצֵיָאָם רַק עַל יְדֵי גְעִית
105 אֲמוּתֵיהֶם, וּבְאוֹפֵן זֶה לֹא יֵצְאוּ הֵיתוּם וְהִלְקוּ שְׁהִי אִין לָהֶם
106 אִם.
107 הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת מִלְשוֹן הַפְּסוּקִים אֵת אֹפֵן הַפְּרִשָׁה מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
108 מִה מַעֲבֵב בּוֹ וּמָה אִינוּ מַעֲבֵב: תִּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּפִסּוּק
109 הָאִמּוֹר לִגְבִי מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (שם), 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט'

1 וְנִמְלֵל אֶחָד מִן הָאֱלּוּלִין – נוֹטֵל אֶחָד מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל,
2 וַיִּפְרִישׁוּ לְמַעֲשֵׁר, וְהַשֹּׁאֵר פְּטוּרִין מִמָּה נִפְשָׁד – בֵּין כֵּךְ וּבֵין כֵּךְ,
3 שְׁהִי אִין (אם) בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
4 נִמְצָא שֶׁהַטֵּלָאִים בְּאֵלּוּל – שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֵלּוּל וְשְׁנוּלָדוּ
5 בְּתִשְׁרִי מַצְטַרְפִּין לְהַתְעֶשֶׁר בִּיחַד, וְכִשְׁהִפְרִישׁ אֶחָד מֵהָאֱלּוּלִין
6 הָעֵיל לְעֶשֶׂר עֲלֵיהֶם, וְדָבָר – וְאֵלּוּ הַטֵּלָאִים שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֲב
7 אִינֵם מַצְטַרְפִּים, וְהִי הֵם פְּטוּרִים לִגְמִרִי, כִּי הֵם רַק חֲמִשָּׁה
8 מִשְׁנָה שְׁעִבְרָה, וְלַעוֹלָם לֹא יוֹכְלוּ לְהַצְטַרֵּף עִם אַחֲרִים, וְאִין
9 חַיִּיבִים בְּמַעֲשֵׁר אֵלּא עֲשֶׂרָה. וְאִין בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
10 לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, נִמְצָא שֶׁהַטֵּלָאִים דָּבָר – שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֲב
11 וְשְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל מַצְטַרְפִּין לְהַתְעֶשֶׁר בִּיחַד, וְכִשְׁהִפְרִישׁ אֶחָד
12 מֵהָאֱלּוּלִין הָעֵיל לְעֶשֶׂר עֲלֵיהֶם, וְאֵלּוּ בְּתִשְׁרִי – אוֹתָם טֵלָאִים
13 שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי, אִינֵם מַצְטַרְפִּים, וְהִי הֵם פְּטוּרִין לִגְמִרִי.
14 מֵאִי אֶמְרָת – וְאֵלּא מִה תִּרְצָה לּוֹמַר, שִׁישׁ לְצִרְפֵּי לְגוֹרָן אֶחָד
15 – שִׁיּוּצָרוּ אֵת אוֹתָם חֲמִשָּׁה שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי עִם טֵלָאִים
16 שִׁיּוּלָדוּ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה הַבָּאָה, וַיִּתְעֶשֶׂר עִמָּהֶם בְּגוֹרָן שְׁזֵמָנוּ
17 בְּפִרוֹס הַפֶּסַח, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, שְׁהִי נִאֲמַר בְּתוֹרָה לִגְבִי
18 מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב) 'הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַע שֶׁרַק
19 עֲשִׂירִי וְדֹאֵי אֶמֶר רַבְּמָנָא – אִמְרָה הַתּוֹרָה, שִׁיּוּחָהּ קָדוֹשׁ
20 כְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וְלֹא סֶפֶק, וּבְאוֹפֵן זֶה, הִי אוֹתָם חֲמִשָּׁה
21 שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי יִתְכַן שְׁכַבֵּר נִפְטָרוּ מִמַּעֲשֵׁר כְּשִׁהִפְרִישׁ אֶחָד
22 מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל, כִּי אִם רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה
23 הוּא בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל, הִי הַצְטַרְפוּ יַחַד עִם הַנוֹלָדִים בְּאֵלּוּל, וְטֵלָה
24 זֶה שְׁנוּלָד בְּאֵלּוּל רָאוּי לְהִיּוֹת מַעֲשֵׁר עֲלֵיהֶם, וְלִכְן מִסְפֵּק אִינֵם
25 מַצְטַרְפִּים שׁוֹב לְמַעֲשֵׁר.

26 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַבָּא: פְּשִׁטָּא – הִי דִין זֶה פְּשׁוּט הוּא, שׁוּדָאֵי
27 צִרִיךְ לְעֶשֶׂר מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל, כִּי אִם יִקַּח מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ
28 בְּחוּדֶשׁ אֲב, הִי יִתְכַן שֶׁאִינֵם חַיִּיבִים בְּמַעֲשֵׁר, שְׁהִי אִם רֹאשׁ
29 הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה הוּא בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל, נִמְצָא שֶׁאִין מִשְׁנָה
30 שְׁעִבְרָה אֵלּא חֲמִשָּׁה טֵלָאִים, וְלֹא חָל עֲלֵיהֶם חִיּוֹב מַעֲשֵׁר, וְאִם
31 יִקַּח מִהַנוֹלָדִים בְּחוּדֶשׁ תִּשְׁרִי, הִי יִתְכַן שְׁלֹא חָל עֲלֵיהֶם חִיּוֹב
32 מַעֲשֵׁר, שְׁהִי אִם אֶחָד בְּתִשְׁרִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה,
33 הִי אִין מַעֲשֵׁר זֶה אֵלּא חֲמִשָּׁה טֵלָאִים, וְאִינֵם מוֹעִילִים לְעֶשֶׁר עַל
34 אֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵב וְאֵלּוּל, לְפִי שֶׁהַנוֹלָדִים בָּאָב וּבְאֵלּוּל נֶחֱשָׁבִים
35 כְּלִפְיָהֶם כִּישֵׁן לִגְבִי חֹדֶשׁ, וְאִם כֵּן לְמָה הוֹצֵרֵךְ רַבָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
36 דִּין זֶה.

37 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מָהוּ דְּתִימָא – הִיֵּת סְבוֹר לּוֹמַר, שִׁישׁ לְגִזּוֹר
38 שְׁלֹא יִכְנִיס לְדִיר יַחַד וַיִּעֲשֶׂרֵם בְּאוֹפֵן זֶה, אֵלּא לֹא יִכְנִיסֵם כָּלָּ
39 וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, כִּיּוֹן שֶׁאִם יִכְנִיסֵם יַחַד יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ
40 דִּילְמָא אִתִּי לְמִשְׁקַל מִתְנָךְ – שְׁמָא יָבֵא לְקַחַת מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ
41 בָּאָב אוֹ מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּתִשְׁרִי לְהַפְרִישׁ מֵהֶם, וְלֹא יִחוּל הַמַּעֲשֵׁר,
42 וְכִיּוֹן שֶׁאִינוּ קָדוֹשׁ הִי הַקְּרִבְתּוֹ תַּחֲשֵׁב כְּהַבָּאת חוֹלִין בְּעוֹרָה. קָא
43 מְשַׁמְעֵ לָן – לִכְן הַשְׁמִיעֵנוּ רַבָּא שֶׁאִין חוֹשְׁשִׁים לָכֵךְ, כִּי יוֹכְלוּ
44 לְמַנּוּתָם כְּשֶׁהֵם רְבוּצִים אוֹ עוֹמְדִים, וַיְהִי נִיכָר לוֹ מִי מֵהֶם
45 מִהַנוֹלָדִים בְּאֵלּוּל, וַיִּפְרִישֵׁנוּ וַיִּפְטּוֹר אֶת כָּל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הַטֵּלָאִים
46 שְׁבִרְשׁוֹתוֹ.

משנה

47 הַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁיכָה לְעִסּוֹק בְּעִינֵי מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וּמְבַאֵרַת כִּיצַד
48 מַעֲשֵׂרִים מַעֲשֵׁר בַּהֲמָה, וּמָה מַעֲבֵב בְּמִנְיָן הַבְּהֵמוֹת לְמַעֲשֵׁר.
49 מְבַרֵּרַת הַמִּשְׁנָה: בָּאִי זֶה צֵד (כִּיצַד) מְעֶשֶׂרֶךָ אֵת הַבְּהֵמוֹת.
50 מְבַאֵרַת הַמִּשְׁנָה: בּוֹנֵקֵן לְדִיר – מְכַנֵּס אֶת כָּל הַבְּהֵמוֹת לְמִקּוֹם
51 הַמוֹקֵף גֵּדֵר, וְעוֹשֶׂה לָהֶם פְּתַח קֶמֶן לְהוֹצִיאֵם בּוֹה אַחֵר זֶה, בְּדִיר
52 שְׁלֹא יִהְיֶה שְׁנֵים יִכְוֹלִין לְצַאת בָּאֶחָד וַיּוֹבֵא לִידֵי טַעוּת בְּמִנְיָן,
53 וּכְמַבּוֹאֵר לַהֲלֹץ (שם), וּמוֹנִין אוֹתָם בְּמִקְלָא, וְאוֹמֵר עַל כָּל אֶחָד
54 שִׁיּוּצָא מִהַדִּיר אֵת מִסְפְּרוֹ בְּאוֹפֵן זֶה, אֶחָד, שְׁנֵים, שְׁלִשָּׁה,

יתכן שבברייתא מדובר באופן דאִיִּקְרָ לִיה עֲשִׂירי – שלבסוף
יצא גם העשירי מפתח הדיר ובוה התברר שהוא העשירי, ורק
באופן זה חל עליו שם מעשר בהמה, אִי נָמִי, אפשר להעמיד
שהברייתא עוסקת באופן דאִיִּקְרָ עֲלֵיוֹהּ – שהצביע על הטלה
העשירי כשיצא, ומשום כך חל עליו שם מעשר, אבל באופן שבו
דן רבא, יתכן שלא תחול עליו קדושת מעשר בהמה.
הגמרא מציעה מקור נוסף לחידושו של רבא: אֶלֶּא צריך לומר,
שרבא למד שהעשירי קדוש מאליו מִהָא דִּתְנִינָא – ממה ששנינו
בברייתא, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׂירי וּמַת עֲשִׂירי בְּדִיר, תַּשְׁעִי
נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ, כי חל עליו שם עשירי בטעות, וְכֹלֶם – וכל
השמונה שיצאו ראשונים, פְּטוּרִין ממעשר בהמה. ומבררת
הגמרא: מֵאִי טַעְמָא – ומה הטעם לכך שכולם פְּטוּרִים, והרי
לא הספיק להפריש עליהם את העשירי. לֹא – האם אין זה
מִשּׁוּם דְּקָנֵשׁ לִיה עֲשִׂירי – שחלה קדושת מעשר בהמה על
העשירי, אף שהוא נשאר בדיר וממילא נפטרו האחרים שהרי
הופרש מהם מעשר כדין, הרי שמוכח מדברי הברייתא שקדושת
מעשר חלה מאליה. דוחה הגמרא: וְדָלְמָא הטעם שכל התשעה
שיצאו פטורים הוא, דִּאִפְטָרוּ בְּמִנְיַן הָרְאִי – שבעת שנמנו היו
ראויים להפטר בעשירי שיופרש למעשר בהמה, ולפיכך אף
שלבסוף לא הופרש העשירי, כולם נפטרו. ומצינו מקור לפטור
מטעם זה, דְּהָאֵמָר רָבָא (ב"מ א), מִנְיַן הָרְאִי להתעשר, פּוֹמֵר את
מי שנמנה כראוי מלמנותו שוב, אף אם לבסוף לא הפרישו עליו
מעשר, ואם כן, רבא לפי דרכו אינו יכול להוכיח מברייתא זו
שהעשירי קדוש מאליו.
מסיקה הגמרא: אֶלֶּא בהכרח יש לומר, שרבא למד שהעשירי
קדוש מאליו, מִהָא דִּתְנִינָא בברייתא זו, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׁירי
וְנִשְׁתַּיֵּיר הָעֲשִׂירי בְּדִיר, תַּשְׁעִי נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ כיון שחל עליו
שם 'עשירי' בטעות, וְהָעֲשִׂירי קדוש בקדושת מַעֲשֶׂר, הרי
שמבואר בברייתא כדברי רבא, שהעשירי קדוש מאליו אף אם
לא יצא ולא קרא לו שם כלל.
כיון שהובאה ברייתא זו בדין קרא לתשיעי 'עשירי', מקשה עליה
הגמרא סתירה מברייתא אחרת. מקשה הגמרא: איך ניתן לומר
שזאם קרא לתשיעי 'עשירי' יש לאוכלו רק אם נפל בו מום,
וְהָתְנִינָא בברייתא אחרת, שאף אם קרא לתשיעי 'עשירי', הרי
הַתַּשְׁעִי כבהמת חֹלִין, ויכול לשחטו ולאכלו מיד, ואינו צריך
להמתין שיפול בו מום. מתרצת הגמרא: תְּנִי תָנָא קָמִיה דְּרַב
שִׁשְׁת – שנה אחד מלומדי הברייתות לפני רב ששת, הָא מְנִי –
כדעת מי נשנית ברייתא זו, הלא כדעת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה
הִיא שנויה. דִּתְנִינָא בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אֹמֵר מִשּׁוּם
רַבִּי שְׁמַעוֹן,

אֶף תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר נִפְלֶת בְּאֹמֶר וּבְמִחְשָׁבָה. ומוסיפה הגמרא
ומבארת, וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂכִין שְׂמַעְשֶׂר דָּגָן, קְרִיָּה
רַחֲמֵנָא תְּרוּמָה – הוזכר בתורה בלשון 'תְּרוּמָה', דְּכִתְיִב לַגִּבִּי
מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן (במדבר יח דב) 'כִּי אַתָּה מַעֲשֶׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יְרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה נִתְּנִי לַלְוִיִּם לְנִחְלָה' וגו', ואם כן, גם מעשר
דָּגָן דינו כתְּרוּמָה וניטל באומד ובמחשבה. וְאִיתָּקֻשׁ – והוקש
מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה לַמַּעֲשֶׂר דָּגָן, כמבואר לעיל (ג). שְׂמִלְשׁוֹן הַפְּסוּק
(דברים יב) 'וְהִבַּאתֶם שְׂמָה עֲלֵיתֶם וְזִבְחֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתִּיכֶם וגו',
משמע שבשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד
מעשר דָּגָן, ויש ללמוד, מֵאֵף מַעֲשֶׂר דָּגָן נִפְלֶת בְּאֹמֶר וּבְמִחְשָׁבָה,
שהרי קראה התורה את שמו 'תְּרוּמָה', אֶף מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה
שהוקש למעשר דָּגָן נִפְלֶת בְּאֹמֶר וּבְמִחְשָׁבָה, ולכן אפילו אם
יש לפנינו עשרה ונטל אחד בלא שמנאם בפיו אלא רק מנה
במחשבתו, הרי זה מעשר.
הגמרא דנה האם מעשר בהמה חל מאליו, אף ללא הפרשה
במחשבה: אֵמָר רָבָא, עֲשִׂירִי מֵאֲלִיו הוּא קְדוֹשׁ – אם יצאו תשע
בהמות מהדיר ומנה אותם זו אחר זו, חלה על העשירי קדושת
מעשר אף על פי שעדיין לא יצא מהדיר ולא מנאו.
שואלת הגמרא: מֵאֵי לִיה לְרָבָא הָא – מנין לרבא דין זה.
אֶלֶּימָא מִהָא דִּתְנִינָא – אם תאמר שלמד כן ממה ששנינו בתורת
כהנים (בחקותי פרק יא), אִין לִי ללמוד שחלה קדושה על העשירי,
אֶלֶּא באופן שְׁקָרָא שְׁמִי עֲשִׂירִי, אבל אם לֹא קָרָא שְׁמִי
עֲשִׂירִי, מִנְיַן שחלה עליו קדושת מעשר. מבארת הברייתא:
תְּלִמּוֹד לֹמֵר (ויקרא כו לב), 'עֲשִׂירִי יִהְיֶה קִנְשׁ', מְכַל מְקוֹם – בכל
אופן שהוא, ואף אם לא קרא עליו שם, הרי שהוא קדוש מאליו.
דוחה הגמרא: אין להוכיח מברייתא זו כדברי רבא שהעשירי
קדוש מאליו, שהרי יש לדחות, וְדָלְמָא – ושמא יש לבאר,
שכוונת הברייתא היא, 'עֲשִׂירִי הוּא דְלֹא קְרִיָּה – אמנם לא
קרא עליו שם 'עשירי', אבל מכל מקום 'קִנְשׁ' קְרִיָּה – אמר
עליו שיהיה קדוש למעשר, ורק באופן זה חלה עליו קדושת
מעשר, אבל אין ראיה שחלה עליו קדושה אף אם לא אמר
כלום.
הגמרא מציעה מקור אחר לחידושו של רבא: אֶלֶּא יתכן שרבא
למד שהעשירי קדוש מאליו, מִהָא דִּתְנִינָא – ממה ששנינו
בברייתא זו, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׂירִי וְאַחַר כֵּן יָצָא הָעֲשִׂירִי וְלֹא
דָּבַר, הדין הוא שיהיה הַתַּשְׁעִי נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ – כאשר יפול בו
מום, כי חל עליו שם עשירי בטעות, וְהָעֲשִׂירִי יהיה מַעֲשֶׂר, שהרי
הוא העשירי האמיתי, ומוכח מהברייתא שהעשירי נדחיה קדוש
מאליו אף ללא קריאת שם כלל. דוחה הגמרא: אין להוכיח
מברייתא זו כדברי רבא, וְדָלְמָא שְׁאֵנִי הָתֵם – משום שאפשר
שהמקרה שהובא בברייתא שונה מהמקרה שהוזכר רבא, שהרי

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ב

בורקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ כו' מו"ה [חיים מרדכי שי' הכהן]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום כ"ה אייר.

... בענין המקואות - בכלל טובה הצעתו, אלא שבמקום ש(מסיבה) מציע לעשות בור המכשיר
מן הצד - פשט לאחרונה לעשות ב' בורות מכשירים (מב' צדדים) א' - ע"י זריעה, ב' - ע"י השקה. ונכון
במאד. וק"ל.

בכורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף נט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רנא רש"י תוספות

באומר - שנאמר בדעתה. כי וכן יש בכר הזה, ולפי אומדנותיו טולת תרומה. במחשבה - שנחשב ואומרו: שני לזמן שאני עתיד ללמדו. כי תרומה. כדאמרין (ומאי פ"ו מרד) לגבי לוקח יין מוכן הכותים. ולחכי קרי ליה "מחשבה" - משום דאני מונה אותך. אי נמי, נתון עיני בצד זה ואוכל בצד אחר. ותרתייהו אמוד ומחשבה נפקא לן מ"מחשבה". ואתקש - בריש פירקין (גגב). כשהי מעשרותיכם" - כשהי מעשרות הכתוב מרבה. אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. קדוש מאליה - שאם מנה

עשר ותשעיר עשירי בדיד, אף על פי שלא יצא ולא מנא - קדוש מאליו. והיילא עשירי לא קרייה רחמנא - דליתו ליה זמן מעשר. וקדושה עליו חלה, ואינו נאכל אלא במנוה. ענן אחר: דילמא עשירי לא קרייה - שלא קרא שמו "עשירי", אלא "קדוש" קרא שמו, ולחכי הוי מעשר. אבל הוה דלא קראי ככל "עשר" קדוש כשאר מעשר. ולא נפח דמורה. דאריכר ליה עשירי - שלפי שרצא בסוף השנה נברר מעצמו שהוא עשיר, ולכן הוי כשאר מעשר אף על פי שלא קרא עליו שם. אי נמי ברייתא קפירי כון ראותו עליו כשיצא - והוא על כל באצטב שהוא מעשר. אלא שלא דבר בפיו. אבל הוה דנשעיר בדיד ולא קרא על שם - לא שנתעין אבתי דליתו קדוש עשירי. ברייתא קפירי כון ראותו עליו כשיצא - והוא על כל התמורת שם מעשר מקדש לפני ולאחרי כדלוקח. אבל האחרים פתחו לא נפטר או, והואל הוה תשיעי לפני הכמות. וכולם פתחוין - השמנה שרצא כבר. דקדוש ליה עשירי - מאליה בדיד, אף על פי שלא יצא. כמנן דהאי - כשרצאו השנה במתא ויהי שם מנן דהאי לעשר, שיעין ויהי עשירי קדים ככל רצא כבר. ופטר את המנן, ולקמן מפרש טעמא. אבל אידו נפוח מיהא לא היה קדוש עשר. ותעשרי עשירי - אלמא, אף על גב דלא יצא - נפוח מאליה בדיד. והשתא פריך אדרי ברייתא דקדוה תשיעי נאכל במנוה, והתמיא וכו'.

רש"י ב"ת" אף ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן - כדאמרין בריש מעשר. "עשר תעשר" במחשבה. היינו מחשבה, שאינו מונה עשירי אלא מפרשי כל מה שעתיד להיות. מאליה קדוש - כגון שהיה מונה ויצאו תשיעי, ועשירי נשעיר בדיד - קדוש כל מקום שהוא. תשיעי יאכל במנוה, והואל קראו "עשירי" קדוש במנוה. כדאמרין לקמן: מעשר מקדש לפני ולאחרי אם קראו "עשירי". והואל קדושה ותשיעי אינה קדושה נפורה לקרב כדלפינן בשלח פירקין. ותעשרי מעשר קרב, אלמא מאליה הוא קדוש דהא לא דבר כלל. שאני תתם - לחכי קדוש. דאריכר ליה שהוא עשירי, שחיי יצא באותו פתח עם התשיעי. אבל אם נשעיר בדיד אי יצא בפחת אחר - אינא מאליה לא קדושה ולמא - משום הכי פתחוין - דאפטור ליה כמנן דהאי. כשמנא התשעה עשר הוה העשירי דהו רואי דלמנוה ענהו ולחשלומו. ונמצא ששמנו דהו ראי לעשר, והלכך אף על פי שנת היה נפטר. ואלעלם אי הוה עשירי קדים נשאר בדיד - לא היה חילול עליה שם קדושה ויהי מעשר. אלמא קדוש מאליה, דהא "מעשר" קרי ליה. הא מני - דקדוה תשיעי חליק.

מעשר אף על גב דכתיב בגופיה. כדאשכחן לענין מוקף, כדאמר בירושלמי פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) (והתרומות: כל התורה כולה למידה ומלמדה, חוץ חוץ מתרומות מעשר שמלמדה ואינה למידה, דבתרומות מעשר כתיב "ממנו" לומר דבענין מוקף. ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומות מעשר. דבמסכת בכורים (פרק ב משנה ה) תנן: תרומת מעשר שנה לבכורים בשתי דרכים: וטלת מן הסהור על הטמא. ושלא מן המוקף. כבכורים. והא דפריך בפרק "כל הגט" (גיטין ל.ב) בגי תרומת מעשר: וכי נחשוו הכרים לתרום שלא מן המוקף - מעמיד רבינו תם מדבריהם, דמאורייתא לא בעי מוקף. ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי, מדפריך בריש "האיש מקדש" (קדושין נא.ג) גבי הא דילין שלוחות מתרומה - מהו לתרומה: שכן נטלת במחשבה. משמע דלכילי עלמא פריך. והיינו תרומת מעשר, דכתיב בה "אתם" "גם אתם". ומיהו, לפי מה שפירש הקונטרס - מחשבה פליגי, דמשום מחשבה מוקר רבי יוסי בריה יהודה בשמעתין כאבא אלעזר בן גמלא. ומתוך פירושן משמע דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה. דאי אית להו מחשבה - לא היה צריך למימר דסבר כאבא אלעזר בן גמלא. דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר, מדקרייה רחמנא "תרומה". ומיהו, מצי למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא "תרומה". במחשבה - פירש הקונטרס: נתון עיני בצד זה ולשם תרומה ואוכל בצד זה, ואף על פי שלא הפרשי. משמע שרצה לומר משום דכתיב "ונחשב" שרי לאכול בלא הפרשה, ושירין נמי בשתיקה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. וכל זה דנפקא לו מ"מחשבה". עוד פירש לשון אחר: במחשבה - מחשב ואומר: שני לזוגן שאני עתיד להפריש, ואף על פי שעתה אינו מפרשי כלום. ורוצה לומר דדיבור צריך, והא דשרי בלא הפרשה קרי "מחשבה". ואשכחן נמי דקרי למחשבה "דיבור", כמו (בבא מציעא נ.דא) "על כל דבר פשע" דאמר: לחייב על המחשבה במעשה. ונראה דבכל דיבור נמי הוי תרומה. מדרגן במסכת תרומות (פרק א משנה ו): חמשה לא יתרומו, ואם תרמו - תרומתם תרומה, וחשיב אֵלֶם. וביירושלמי מפרש טעמא - משום ברכה. ובמסכת שבוועות פרק שלשי (כו.ב) משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אף על גב שלא הוציא בשפתיו, דכתיב: "כל נדיב לב". וקאמר: תרומה וקדשים הוו זה שני כתובים הבאים כאחד, ולא ילפינן מנייהו שבוועה. ובמה שאוכל בלא הפרשה - אין קפידא, דלכילי עלמא שרי בכל מקום אף על פי שאין מפרשי עתה. כדמוכח והוא הדלוקח יין מוכן הכותים, דשרי לכולי עלמא אי לא משום בריה, אי משום דחיישין לבקיעת הנד. ויש מקומות דשריין (כשאומר) מעשר שני לצפנה. ואם תאמר: כיון דשריין תרומה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב? הא תנן פרק "נוטל" (שבת קנב.א): מעלין המדומע באחד ומאה. ופריך: והא מתקין ושני רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר: נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. ולחכי לא חשיב מתקין, כיון דאפשר במחשבה יש לומר: מדומע שאני, שכבר נתקן, אבל תחלת חיוקן - אין שרינן מטעם דאפשר במחשבה. ואפילו עתה אומר לוקח בשבת, כדמוכח פרק "מת מדלקין" (שם ל.א). ואף על גב דשרי ליה בנותן עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, כדמוכח פירק קמא דחילין (כו.ב), גבי רבי מאיר שזבל עלה של ידק בבית שאן. ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן - פירש הקונטרס: מדכתיב "עשר תעשר" כדאמרין בריש פירקין. צריך לומר דלית ליה הא דאמר ורבא: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. ועוד, בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת: "והבאתם שמה מעשרותיכם" רבי עקיבא ושמואל לא אתקש אלא לענין הבאה. מיהו, לרבא קשה: היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בריה יהודה? וכן בזהבוי פרק "בית שמאי" (מהא). דרשינן: קדש גרים אין עשיים תמורה, מדאיתקש תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ומעשר דגן כתיב: "בני ישראל" ולא גרים? ויש לומר: לענין לעשר מזה על זה, כגון ממין על שאינו מינו, דהוי כעין חדש על ישן - לגבי הכי דוקא אומר: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר.

לחוד דהדיד? לימא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן אחד מעשרה - אף מעשר בהמה אחד מעשרה בלא העברה תחת השבת, אלא שיש עשר לפניו ונטול אחד מהם? יש לומר: מייית דאבא אלעזר לומר דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומר, אף על פי שאין סברא ללמד (לגבי הכי, דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת

מעשר יש לה שיעור, ומקשינן ליה אהדיי אף על גב דהוי [וכעין] אפשר (מאומר אפשר) משאי אפשר. והכי נמי ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן, דמפקינן קרא ממשמעותיה, דכתיב: "כל אשר יעבור". פירוש זה שם מתיישב ללב. ונראה לפרש: דלרבי יוסי בריה יהודה הוי מעשר אף על פי שאין שוין במכניס לידו להתעשר, דמסתמא או אין דרכם להיות שוין, הלכך צריכה לאוקמה אלעזר בן גמל דשרי מאומר, ולא צריכה למרבה כדמפרש, כדמפרש בהדיא, ואם לאו, כלל הפחות שרי בעין יפה, כדאיתא ברייתא במנחות (נד.ב). ואי לא דאבא אלעזר אמנא: אף על גב דבמנועבי לא חיישין בשוקן, בבי האי גונא שנוטל אחד מעשרה, דילפינן ממעשר דגן - בעינן שוין. ואם תאמר: כיון דאבא אלעזר שרי אפילו במעשר, אמאי צריכין לאוקמי במנחות (שם) הא דאמר רבי אלעזר בריה יוסי: אבא היה נטול עשרה גרוגרות שבמקצוע על תשעים שבכלכלה, והיינו בתרומת מעשר? לוקמה במעשר גופה? יש לומר: נהי דרבי יוסי בריה יהודה סבר מעשר כיוצא בו אומר, דילמא אבא אלעזר לית ליה הוהא סברא. ועוד: נחא ליה לאוקמה בתרומת מעשר משום דמוכח רישא דבתרומה איירי, מדקתני "תורמין". אף תרומת מעשר נטלת באומר ובמחשבה - ואם תאמר: הא עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיב, דכתיב: "ונחשב לכם תרומתכם" והאי קרא בלום כתיב? יש לומר: דכתיב "כרג מן הגוף", דהיינו תרומה גדולה, דמשמע: דגן שישאל מפרשי מגורנו - משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה. ובגט (ל.א.א) פירש הקונטרס: הא דילף תרומת מעשר מתרומה גדולה - לענין אומר הוא דילף, אבל מחשבה ילפינן בתרתייהו מ"מחשבה". ונראה דרבנן לא פליגי אבא אלעזר לענין מחשבה, אלא לענין אומר. ואם נמצא לומר דפליגי - שמוא יש שם טעם דלא מוקמי (ממחשבה) וממחשבה (מאומר) מפרש טעמא

מגורנו - משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה. ובגט (ל.א.א) פירש הקונטרס: הא דילף תרומת מעשר מתרומה גדולה - לענין אומר הוא דילף, אבל מחשבה ילפינן בתרתייהו מ"מחשבה". ונראה דרבנן לא פליגי אבא אלעזר לענין מחשבה, אלא לענין אומר. ואם נמצא לומר דפליגי - שמוא יש שם טעם דלא מוקמי (ממחשבה) וממחשבה (מאומר) מפרש טעמא מיהו, מצי למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא "תרומה". ומיהו, מצי למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא "תרומה". במחשבה - פירש הקונטרס: נתון עיני בצד זה ולשם תרומה ואוכל בצד זה, ואף על פי שלא הפרשי. משמע שרצה לומר משום דכתיב "ונחשב" שרי לאכול בלא הפרשה, ושירין נמי בשתיקה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. וכל זה דנפקא לו מ"מחשבה". עוד פירש לשון אחר: במחשבה - מחשב ואומר: שני לזוגן שאני עתיד להפריש, ואף על פי שעתה אינו מפרשי כלום. ורוצה לומר דדיבור צריך, והא דשרי בלא הפרשה קרי "מחשבה". ואשכחן נמי דקרי למחשבה "דיבור", כמו (בבא מציעא נ.דא) "על כל דבר פשע" דאמר: לחייב על המחשבה במעשה. ונראה דבכל דיבור נמי הוי תרומה. מדרגן במסכת תרומות (פרק א משנה ו): חמשה לא יתרומו, ואם תרמו - תרומתם תרומה, וחשיב אֵלֶם. וביירושלמי מפרש טעמא - משום ברכה. ובמסכת שבוועות פרק שלשי (כו.ב) משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אף על גב שלא הוציא בשפתיו, דכתיב: "כל נדיב לב". וקאמר: תרומה וקדשים הוו זה שני כתובים הבאים כאחד, ולא ילפינן מנייהו שבוועה. ובמה שאוכל בלא הפרשה - אין קפידא, דלכילי עלמא שרי בכל מקום אף על פי שאין מפרשי עתה. כדמוכח והוא הדלוקח יין מוכן הכותים, דשרי לכולי עלמא אי לא משום בריה, אי משום דחיישין לבקיעת הנד. ויש מקומות דשריין (כשאומר) מעשר שני לצפנה. ואם תאמר: כיון דשריין תרומה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב? הא תנן פרק "נוטל" (שבת קנב.א): מעלין המדומע באחד ומאה. ופריך: והא מתקין ושני רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר: נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. ולחכי לא חשיב מתקין, כיון דאפשר במחשבה יש לומר: מדומע שאני, שכבר נתקן, אבל תחלת חיוקן - אין שרינן מטעם דאפשר במחשבה. ואפילו עתה אומר לוקח בשבת, כדמוכח פרק "מת מדלקין" (שם ל.א). ואף על גב דשרי ליה בנותן עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, כדמוכח פירק קמא דחילין (כו.ב), גבי רבי מאיר שזבל עלה של ידק בבית שאן. ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן - פירש הקונטרס: מדכתיב "עשר תעשר" כדאמרין בריש פירקין. צריך לומר דלית ליה הא דאמר ורבא: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. ועוד, בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת: "והבאתם שמה מעשרותיכם" רבי עקיבא ושמואל לא אתקש אלא לענין הבאה. מיהו, לרבא קשה: היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בריה יהודה? וכן בזהבוי פרק "בית שמאי" (מהא). דרשינן: קדש גרים אין עשיים תמורה, מדאיתקש תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ומעשר דגן כתיב: "בני ישראל" ולא גרים? ויש לומר: לענין לעשר מזה על זה, כגון ממין על שאינו מינו, דהוי כעין חדש על ישן - לגבי הכי דוקא אומר: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר.

בכורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף עמוד ב - מתוך מהדורות "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רש"י

אף התשיעי אינו קדוש, אלא אם כן נעקר שם עשירי
הימנו; והדין נותן, ומה אחד עשר, שהוא עושה קדושה
ליקרב - אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי הימנו,
תשיעי שאין עושה קדושה ליקרב - אינו דין שאם נעקר
שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא - היא הנותנת,
אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב, אי נעקר שם
עשירי הימנו - אין, אי לא - לא; תשיעי שאינו עושה
קדושה ליקרב - אף על גב דלא נעקר שם עשירי
הימנו. אי נמי: אחד עשר, דאיבר ליה עשירי, אי נעקר
שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא; תשיעי, דאבתי
לא איבר ליה עשירי - ואף על גב דלא נעקר שם
עשירי הימנו. תו לא מיד. אמר רבא: מנן הראוי פומר.
מנא ליה לרבא הא אילמא מהא דתנן: קפץ אחד מן
המנויין לתוכן - בולן פטורין; מנויין גופיהו דאיפטריו -
לאו במנן הראוי - ודלמא העשר עילוייהו! - הריא לא
מצית אמת, הא תני: מן המעושרין לתוכן! - ודלמא:
מא "מעושרין" - מעשר דוקא. דקא נמי דקתני: יעו!
אלא אמר רבא: אמר קא "עבר" - ולא שפכר עבר;
מא שפכר עבר אי דעשר עילוייהו - צריכא למימרא
אלא לאו - דאיפטריו להו במנן הראוי, שמע מינה.
תניא בנותיה דרבא: היו לו עשרה מלאים והכניסן
לדיר, ומנה חמשה, ומת אחד מהם, אם מן המנויים
מת - מנה ומשלים עליהם, ואם משאינן מנויים מת
- מנויים פטורין, ושאין מנויים מצטרפין לגורן אחר.
ואמר רבא: היו לו ארבעה עשר מלאים, והכניסן לדיר,
ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה, וארבעה
נשתירו שם; אותם ארבעה, אם בפתח הששה יצאו -
נוטל אחד מהם והשאר מצטרפין לגורן אחר, ואם לאו
ששה פטורין, וארבעה איפעה מצטרפין לגורן אחר.
יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה, ונשתירו שם
ארבעה; אם אותם ארבעה בפתח הששה יצאו - נוטל
מהם אחד והשאר פטורים, ואם לאו - ארבעה וששה
פטורים, וארבעה מצטרפין לגורן אחר. יצאו ארבעה
בפתח זה, וארבעה בפתח זה, ונשתירו שם ששה;
אם אותן ששה יצאו בפתח אחד - נוטל מהם אחד
והשאר פטורים, ואם לאו - ארבעה פטורים, וששה
מצטרפין לגורן אחר. מאי קא משמע לן - דמנן הראוי
פומר והאמר רבא חדא ומנא! - מהו דתימא: ודאי
מנן הראוי - אמרינן, ספק מנן הראוי, דחוי להא
ודחוי להא - לא אמרינן, קא משמע לן. ואמר רבא:
היו לו חמשה עשר מלאים - לא יאמר: אברור עשרה
ואכניסם לדיר, ואפול מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומציא עשרה ונוטל
מהם אחד, והשאר מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומציא עשרה ונוטל
מהם אחד, והשאר מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומציא עשרה ונוטל

רש"י ב"ה

אף התשיעי אינו קדוש וכו' - אמתותן קאי, דקתני קרא
לתשיעי "עשירי ולעשר" תשיעי ולאחד עשר "עשירי" - אין
אחד עשר קדוש, והוא לא נעקר שם העשירי ממנו, שקראו
לעשרי "עשירי", ותו לא מצי חל שם עשירי אחד עשר. אבל
תשיעי קדוש אף על גב דלא נעקר שם העשירי מן העשירי.
וקאמר ליה רבי שמעון: אף תשיעי אינו קדוש וכו'. אחד עשר
וכו' עשוקה קדושה ליקרב - בדאמרינן לקמן: "אם מן
הבקר" - לרבות וארור שם שלשים ואפילו וכו' אינו קדוש
אלא אם כן נעקר וכו'. תשיעי שאינו קדוש - אלא ליכלל
במנו, אינו דין וכו'. ואמר מדר לוד רבנן: היא הנותנת -
כלמה, מה שמטות - היא הנותנת שם שלם. ודאי קדוש וכו'
ליכלל במנו ואפילו לא נעקר שם העשירי ממנו. ואחד עשר
קדושה ליקרב, אף על גב דלא נעקר שם עשירי - אי אמרינן
ולקדוש קדושה תעודה כלי הא, כיון וקרא ליה עשירי, ותו לא
חיל שם עשירי זמנא אחריה. אבל תשיעי, וקדושה קלה
דקדושה בעלמא, לא לא ליקרב - אפילו לא נעקר וכו'. ודאבתי
תשיעי - שבר יצא עשירי, ודא קדוש לעילי התשיעי וחיל
- משום דנשתירי ביה ולא נעקר שמו, ולא קרא "תשיעי". וכן
היא - לאו כדא שנה שנה שריר היתחיל ונתנה תשעה, ונתן
עשירי ביה או יצא בפתח אחד - פטורים תשעה ואין צריכין
לחצורן לטורן, אלא ונתן ראייה ודא חלשלים בשעת מנן.
קפץ אחד מן המנויין לתוכן - סלקא דעתך דהא "אמרינן
בשלא הגיעו לעשרה, אלא כשדחה מנה עד ששה קפץ שם
לחור הדיר" - פטורים אותם שבריר כלום אם אינו מכיר. והוא
תעשרה ביה פטור מירוס - דהו כולן פטורים, ושוב אין צריך
מדם ראי למעשר ליקרב. ומניין גופיהו איפטור ממנו הראוי.
וילפא - דהא מנין עשרה עליהו ומשנה! - מצית אמת
דעשר עליהו, דהואה בספא קטן לה פקא דין מן
המעשרים בתוכן - ביה ידע, וכן סלקא דעתך ודאי
"מעשרין" דיהי תחיל ששער עליהן, והוא לא ידע אמאי
יער. מעשר דוקא - דנעשר קפץ לתוכן, וצמינן דיהי נעשר
עליוהו בדאמרינן, ודיקא נמי דהא מעשרין דיהי מעשרים -
מחזקין: כולן ידעו, ואי תחיל דהא ידעו קפץ, אמאי ידע ולא
שכבר עבר תחת חשבם - והאי שכבר עבר תחת חשבם נמי
לא למעט - שכבר עבר תחת חשבם עליו, וצריכא למעט דתו לא
מעשר אלא דהא שכבר במנן הראוי - ונתן עשירי ביה, וקא
מנעט ליה קרא דשוב לא יתעשר. מנויין פטורים - דאפטור
למנן הראוי. וכן אמר אחד - מנני שלשום גרנות דמעשר בהמה.
ויצאו ששה תחלה - בפתח זה, והארבעה - אחרים בפתח
אחר. והוא - ארבעה שיצאו בפתח אחד. מצטרפין לגורן
אחר. מנן היה מנן ראי חלשלים בפתח ששה, שחל לא
שם אלא ששונה ביה, שכבר יצאו הששה ואם לאו - שיצאו
בפתח הארבעה אחרים. ודעשה - ארבעה ממנו הראוי דהא
לחשלים שיצאו בפתח הראוי, והששונה מצטרפין לגורן אחת
שלא היה מנן ראי חלשלים. יצאו ארבעה - תחלה בפתח זה,
וששה אחרים בפתח אחר. והוא - פטורים - דהא שיצאו
ארבעה ראשונים - לא מנן ראי חלשלים, ואם לאו - אלא
שיצאו בפתח הארבעה אחרים - ארבעה ראשונים וששה
פטורים ממנו הראוי, שיצאו הששה ודא ארבעה אחרונים ראוי
לחשלים. הארבעה אחרונים מצטרפין לגורן אחר. ואם לאו -
אלא נחלק, ויצאו שלשום בה תחלה, וצריכא למעט דהא אותה ותחיל
לצאת אלו ממנן ואילו מכאן. ארבעה וחמשה פטורים -
במנן הראוי. אלא אסרה רבא חדא זמנא - לעיל: "יעבר"
לא שכבר עבר דהא מנן הראוי - כן ולא דהו אלא עשרה
ויצאו ששונה בה וששום בה - אמרינן פטורים הששונה, ונען
דו לחשלים ודאי. ספק מנן הראוי - כן הבא. דתני ששה
לחלל ולחלל, וחלשלים ארבעה ראשונים או ארבעה
אחרונים - אימא: אי נפק בפתח ראשונים - לא נפטור
הארבעה אחרונים, ולא נשתכח מנן הראוי בשעת מנן, ושמא
ששה נותחיים יצאו בפתח ראשונים, דהי סופי דהכתי קא משמע
לן. לא יאמר אברור עשרה - "אברור" לא משום כדחשים
וששנים, אלא אטול עשרה מהם ואכניסם לדיר, ואטול קדוש
במנן עשירי. והוא - פטורים - דלא היה צורך, ולא אכיל קדוש
זמן הנוח. אלא כונסן כולן לדיר - וקבעו זמן הנוח על כולן,
דלא ידעת דא מנייהו לאפקי. ונתנה עשרה ונטל אחד, והוא
מצטרפין לגורן אחר וכו'.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66

[שיך]

בשם שהאחד עשר אינו קדוש אלא אם כן נעקר מהעשירי שם
'עשירי', והיינו באופן שקרא לו 'תשיעי', אף הַתְּשִׁיעִי שנקרא
בטעות 'עשירי' אינו קדוש, אלא אם כן נִעְקַר שם עשירי
הַיָּמִינוּ | מהעשירי, והיינו באופן שקרא לו 'תשיעי'.
ומוכיח רבי שמעון בן יהודה בדבריו: וְהָיָה נִתָּן - ויש ללמוד
דין זה מקל וחומר, ומה היוצא אחד עשר שהוא חמור כל כך
שֶׁאִם הוא נמנה כ'עשירי', הוא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה לִיקְרָב - חלה
עליו קדושה להקריבו לשלמים, ומכל מקום, הוא אינו קדוש,
אֵלָא אם כן נִעְקַר שם עשירי הַיָּמִינוּ - מן העשירי שיצא לפניו,
כל שכן, שהיוצא תְּשִׁיעִי ונקרא בטעות 'עשירי', שהוא קל יותר,
שְׁהָיָה אֵין הוא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה לִיקְרָב, אלא דינו כ'עשירי' רק
לענין זה שלא יאכלנו כחולין עד שיפול בו מום, אֵינוּ דִּין - וכי
לא נלמד בקל וחומר, שֶׁאִם נִעְקַר שם עשירי הַיָּמִינוּ, אֵין - אכן
תחול עליו קדושת 'עשירי', ואִי לא נעקר מהעשירי שם 'עשירי',
לא תחול קדושה על התשיעי.
הרי שרבי שמעון בן יהודה סובר, שאף אם קרא לתשיעי 'עשירי',
הוא אינו קדוש אלא אם יעקור מהעשירי את שמו, והוא התנא
ששנה את הברייתא לעיל (ע"א), שאם קרא לתשיעי 'עשירי',
והעשירי נשאר בדיר, התשיעי דינו כבהמת חולין, שהרי כל זמן
שלא קרא שם אחר לעשירי האמיתי לא נעקר שמו, ואין טלה
אחר יכול להתקשר בשם 'עשירי'.
הגמרא מבארת את סברת חכמים. מבארת הגמרא: חכמים
חולקים על רבי שמעון בן יהודה וסוברים שתשיעי שקראו
'עשירי', חלה עליו קדושה גם אם לא נעקר שם 'עשירי'
מהעשירי, משום שהִיא הַנִּתְּנָה - אותה הסבא שאמר רבי
שמעון בן יהודה להוכיח שלא חלה קדושת 'עשירי' על התשיעי
אלא אם נעקר מהעשירי שם 'עשירי', היא עצמה מועילה
להכריע שלא כדבריו, שהרי מסתבר שדווקא היוצא אחד עשר,
שֶׁהוא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה חמורה לִיקְרָב לשלמים, רק אִי נִעְקַר שם
עשירי הַיָּמִינוּ - מהעשירי, אֵין - חלה על האחד עשר קדושה
חמורה זו, אולם אִי לא נעקר מהעשירי שם 'עשירי' לא חלה
עליו קדושה חמורה זו, אף אם חזר וקרא גם לאחד עשר 'עשירי'.
אבל היוצא תְּשִׁיעִי שקרא לו בטעות 'עשירי', כיון שאף אם חלה
עליו קדושה, אין קדושתו חמורה, שְׁהָיָה הוא אֵינוּ עוֹשֶׂה
קְדוּשָׁה לִיקְרָב בשלמים, אלא רק לענין זה שאסור לאכלו
כחולין בלא שיפול בו מום, משום כך אף על גב דלא נִעְקַר שם
עשירי הַיָּמִינוּ, חלה על התשיעי קדושה זו.
מוסיפה הגמרא טעם נוסף: אֵין נָמִי - אופן נוסף בו ניתן לבאר את
החילוק בין קדושת התשיעי לקדושת האחד עשר שנקראו
בטעות 'עשירי' ולא נעקר שם 'עשירי' מהעשירי האמיתי הוא,
שהיוצא אחד עשר, כיון דאֵיפְרָר לִיה עשירי - שכבר התברר
מי הוא העשירי האמיתי, שהרי אף אם לא קרא לו 'עשירי',
מאליו נקבע שהוא המעשר, לכן אֵין נִעְקַר שם עשירי הַיָּמִינוּ על
יד ששנה את העשירי בטעות במספר אחר, אֵין - חלה קדושה
על היוצא אחד עשר, ואִי לא עקר מהעשירי את שמו, לא חל
על האחד עשר שם 'עשירי', שהרי לאחר שיש עשירי גמור אי
אפשר שיהיה עשירי אחר אחריו. אולם היוצא תְּשִׁיעִי, דאֵיפְרָר
לא אֵיפְרָר לִיה עשירי - שעדיין לא הוברר מי הוא העשירי
האמיתי, אף על גב דלא נִעְקַר שם עשירי הַיָּמִינוּ אלא יקרא גם
לו 'עשירי', הרי כבר חלה הקדושה על התשיעי, ואין נעקרת
קדושתו כשיקרא לעשירי 'עשירי'.
ומסיקה הגמרא: תו לא מִיד - שוב אין מה להוסיף ולערער על
סברא זו, ובודאי כך מסתבר שתשיעי שקראו 'עשירי', חלה עליו
קדושה מיד ולא נאכל אלא כשיפול בו מום, ואפילו אם קרא גם
את הבא אחריו 'עשירי'.
הגמרא מביאה את שיטת רבא ש'מנין הראוי פוטר': אֵמֵר רָבָא,

מִנֵּן הָרָאִי להתעשר, פּוֹטֵר את אלו שנמנו מלחזור ולמנותם
שוב, אף אם לא נשלם המנין. והיינו, שאם היו לו עשרה טלאים
והכניסם לדיר ויצאו מקצתם בפתחו ומנאם כראוי, וקודם ששנה
את העשירי, מת אחד מהנשארים בדיר או שיצא בפתח אחר,
וממילא לא הופרש העשירי, אלו שנמנה כבר פטורים מלחזור
ולהתעשר, משום שבזמן שנמאם היו ראויים כל עשרת הטלאים
לצאת באותו פתח, ולהפריש עליהם את העשירי למעשר.
מבשרת הגמרא: מִנָּה לִיה לִרְבָּא הָא - מנין למד רבא דין זה,
אֵילִימָא מִהָא דִּתְנִן - אם נאמר שלמד כן ממה ששינוי
במשנתנו, קִפִּין אֶחָד מִן הטלאים הַמְנוּיִן לְתוֹכָן - לתוך אלו
שבדיר שעדיין לא נמנו, ואינו מכיר את הטלה המנוי בין
הטלאים שבדיר, בּוֹלֵן פְּטוּרִין, בין אלו שנמנו ובין אלו שעדיין
לא נמנו, ולבארה יש לבאר, מִנֵּנוּיִן גּוֹפִייהוּ דְאֵיפְרָר - מה
שהמנויים בעצמם נפטרו, שמחמת כן נפטרים אף אלו שלא נמנו,
לֹא - האם אין זה משום שנמנו בְּמִנֵּן הָרָאִי להתעשר בסופו,
ולכן אף שלא הגיע במנינו לעשרה, כיון שנמנאם כראוי נפטרו
בכך, וכדברי רבא ש'מנין הראוי פוטר'. הרי יש לדחות ולומר,
דְּלִמָּא דְעֵשֶׂר עִילּוּייהוּ - שמה המשנה עוסקת במנויים שכבר
עושר עליהם, ולכן הם פטורים מלחזור ולעשרם, אבל אם לא
עושר עליהם הם אינם פטורים על ידי מנינים אף שהיה זה 'מנין
הראוי'.
מבארת הגמרא: אכן רבא למד את דינו ממשנתנו, וְהִיא -
ביאור זה שהובא לצורך דחית הראיה, שהמשנה עוסקת
במנויים שעושר עליהם, לא מְצִית אֶמְרָת - אינך יכול לומר כן,
דְּהָא תְנִי בסיפא, שאם קפץ אחד מִן הַמְנוּשִׁין לְתוֹכָן כולם
ירעו עד שישתאבו, ומלשון מִן המעושרין, משמע שכבר עושרו
עליהם, וכיון שהסיפא עוסקת באלו שעושרו עליהם, בהכרח
שהרישא עוסקת באלו שלא התעשרו, ומכל מקום הם פטורים,
ומוכח כדברי רבא ש'מנין הראוי פוטר'.
דוחה הגמרא: וְלִמָּא יש לומר, מִאי מִן הַמְנוּשִׁין ששינוי
בסיפא, מְעַשֵׂר דִּיקָא - רק כשקפץ אחד מאלו שנמנו עשירי
והופרשו למעשר, אבל ברישא ניתן לפרש שמדובר במנויים
שהעושר עליהם, ולכן הם פטורים מלמנותם שוב, ומוכיחה
הגמרא כביאור זה: דִּיקָא נָמִי מלשון המשנה שכך הוא הביאור
בסיפא, דִּיקָאנִי בסוף המשנה, 'כולם ירעו עד שישתאבו', ואם
מדובר בטלאים שכבר עושרו עליהם, למה כולם ירעו עד
שישתאבו, והרי נמנו כדיון והותרו באכילה, אלא ודאי מדובר
בטלאים שנמנו כעשירי והופרשו למעשר, ואם כן, אפשר לומר
שהרישא עוסקת רק במנויים שעושר עליהם, אבל אם לא עושר
עליהם הם אינם נפטרים במה שנמנו, ואין הוכחה מהמשנה
לדברי רבא.
מביאה הגמרא מקור אחר לדברי רבא: אֵלָא אֵמֵר רָבָא, דין זה
ש'מנין הראוי פוטר ממעשר בהמה, נלמד מדְאֵמֵר קָרָא לגבי
מעשר בהמה (ויקרא כו לא), 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט',
ומשמעות לשון הפסוק הוא, שחיוב מעשר בהמה הוא על מי
שצריך לעבור ולהימנות תחת השבט, וְלֹא על מי שְׂכָבָר עָבַר
ונמנה. ומבאר רבא את המיעוט: מִאי שְׂכָבָר עָבַר - אלו
בהמות הם בכלל 'שכבר עבר' למנין שמחמת כן הם פטורים
מלהימנות שוב, אֵי כוונת הפסוק למנויים דְעֵשֶׂר עִילּוּייהוּ
| עליהם, צְרִיכָא לְמִימָרָא - וכי צריך להשמיענו שאינו צריך
לשוב ולעשר עליהם. אֵלָא לֹא - אלא ודאי הפסוק בא למעט
את אלו דְאֵיפְטוּרֵיהוּ לְהוּ בְּמִנֵּן הָרָאִי - שרק נמנו כראוי, ומחמת
מנין זה נפטרו מלחזור ולמנותם. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה -
אכן יש להוכיח כן.
הגמרא מוכיחה כדברי רבא מברייתא: תְּנִיָּא בברייתא בְּוֹתִיָּה
דְּרָבָא - כדברי רבא ש'מנין הראוי פוטר ממעשר בהמה, הָיָה לוֹ

גמרא

שנינו במשנה: 'הכל נכנסין לדיר להתעשר, חוץ מן כלאים, וטרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן והיתום'.

מבררת הגמרא: **מָנָא הֵי מִילֵי** – מהיכן למדנו דברים אלו, דִּתְנוּ רַבֵּנָן בברייתא, נאמר לגבי בהמות הראויות לקרבנות (ויקרא כב כז), 'שור או כֶּשֶׁב או עֹז כִּי יוֹלֵד, וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקָרְבָן אֲשֶׁה לָהּ', ודרשו מתיבות הפסוק למעט בהמות מסוימות, שהן פסולות לקרבן, 'שור או כֶּשֶׁב', פָּרָט לְבָלָאִים – למעט את הנולד מתייש ורחל, כיון שמתיתב 'או' יש ללמוד שהבהמה כשרה להקרבה דווקא כשכל מין בפני עצמו, ולא כשהם 'שור וכשב' יחד. 'או' עֹז, פָּרָט לְנִדְמָה – למעט ולד שנולד ממין אחד, אך הוא דומה למין אחר, כגון עז ותניש שילדו ולד שנראה רחל, או כשב ורחל שילדו ולד שנראה עז. 'כִּי יוֹלֵד', פָּרָט לְיוֹצֵא דוֹפָן – שלא נולד בדרך הולדות מפתח הרחם, אלא הוציאוהו דרך דופן בטן אמו שנחתכה. 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים', פָּרָט לְמַחוּסָר זְמַן – בהמה שהיא בתוך שבעה ימים ללידתה, שאינה ראויה עדיין להקרבה עד יומה השמיני. 'תַּחַת אִמּוֹ', פָּרָט לְיִתוּס שמתה אמו בעת לידתו, ונמצא שמעולם לא היה תחת אמו.

לאחר שהתבאר מהיכן נלמדים פסולים אלו לגבי קרבנות, מבארת הגמרא כיצד לומדים שהם ממועטים אף ממעשר בהמה: רבי יִשְׁמַעְיֵאל כְּגוּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, נֶאֱמַר כָּאן, לגבי מעשר בהמה (ויקרא כו לב) 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט, וְנֶאֱמַר לְחֶלֶן לגבי הבהמות הראויות לקרבן (שם כב כז) 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ', ומאחר ובשניהם נאמרה תיבת 'תחת' למדו בגזירה שוה מעשר מקרבנות, מֶה לְחֶלֶן, לגבי קרבנות, מיעטה התורה פָּרָט לְכָל הַשְּׁמֹטוֹת הַלָּלוּ – הפסולים המזכירים לעיל, שאינם ראויים לקרבן, אֵף כָּאן, לגבי מעשר בהמה, פָּרָט לְכָל הַשְּׁמֹטוֹת הַלָּלוּ, שהם פטורים ממעשר בהמה. ועוד למדים מגזירה שוה זו, מֶה כָּאן, לגבי מעשר בהמה, פָּרָט לְמַרְפָּה – ממעטים טריפה שהיא פטורה ממעשר, כפי ששנינו במשנתנו, ובטעם שיבואר חללן, אֵף לְחֶלֶן, לגבי הבהמות הראויות לקרבן, יש למעט פָּרָט לְמַרְפָּה, שאינה ראויה לקרבן. שנינו במשנה: 'הכל נכנסין לדיר להתעשר'. מבררת הגמרא: לשון 'הכל', משמעותה שכוללת פרטים נוספים, לְאִיתוּי מֵאֵי – מה היא באה לרבות. מבארת הגמרא: לְאִיתוּי הָא – לרבות את אלו שיש בהם את החסרונות שנשנו בברייתא שלהלן, דִּתְנוּ רַבֵּנָן, הַרְבֵּעַ – בעל חיים שבעל אשה, וְהַנֶּרְבֶּעַ – בהמה שנבעלה על ידי איש, וְהַמוֹקֶצֶה – בהמה שהפרישוה להקריבה לעבודה זרה, וְהַנֶּעֱבֶד – בהמה שעבדו אותה כעבודה זרה, וְהַתֵּנֶן – בהמה שניתנה לזונה בשכרה, וְהַמְּחִיר – 'מחיר כלב', בהמה שניתנה כתשלום עבור קניית כלב, וְהַמִּטְמֵס – שמקום סימני זכרות ונקבות שלו מכוסה ואטום, ואינו ניכר אם הוא זכר או נקבה, וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס – שיש בו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, אף שכל אלו הם פסולים להקרבה, מכל מקום פוֹלֵן נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר, ואם יצא אחד מהם עשירי אינו קרב, אלא כשיפול בו מום, יאכל על ידי הבעלים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם –(בשם) רַבִּי שְׁמַעוֹן, טוֹמְטוֹס וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס אֵין נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר, ולהלן יבוארו טעמיהם.

מקשה הגמרא: וְתָנָא יְרֵדָן – התנא ששנה את משנתנו, שנקט לשון 'הכל נכנסין לדיר' כדי לרבות את בעלי החסרונות המנויים בברייתא, שהם חייבים במעשר, וכפי שהתבאר לעיל, מה טעמו, אֵי מָמָר – אם הוא לומד גזירה שוה 'תחת תחת' מְקַדְשִׁים, כפי שהתבאר בברייתא לעיל, אם כן הֵי נָמִי לֹא – גם סוגי הבהמות המנויים בברייתא זו, כגון רובע ונרבע וכו', יפטרו ממעשר, כשם שהם פסולים לקרבן, ואילו מלשון 'הכל נכנסין' ריבינו לעיל את

אותם הפסולים לקרבן. וְאֵי לֹא יְלִיף – ואם אינו לומד גזירה שוה זו מקדשים, ולכן הוא סובר שכל אותם המנויים בברייתא השניה חייבים במעשר, אף שהם פסולים להקרבה, אם כן הֵי מָמָר לֹא – אלו השנויים במשנה שפטורים ממעשר, כגון מחוסר זמן ויתום, מנין לו שאכן הם פטורים, והרי התבאר לעיל שלומדים אותם מכא גזירה שוה זו.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם מָמָר – באמת התנא של משנתנו לומד בגזירה שוה 'תחת תחת' לפטור את כל השנויים במשנה, וְהֵי – ואלו הפסולים המנויים בברייתא, שריבה אותם התנא של המשנה בלשון 'הכל נכנסין' שהם חייבים במעשר, ואף שהם פסולים להקרבה, היינו כיון דרַחֲמֵנָא רַבִּינָהוּ – התורה ריבתה אותם בפירוש לחייבם במעשר. ומבארת הגמרא היכן ריבתה אותם התורה: דְּכִתְבִּיב לגבי גוי שהביא קרבן בעל מום, שאסור להקריבו (ויקרא כב כח) 'מִמֵּיד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֱלֹהִים כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם, וְתֹאמְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל – ושנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, כָּל מִקּוּם שְׁנֶאֱמַר בּוֹ לִשּׁוֹן 'הַשְּׁחָתָה', אֵינוֹ אֱלָא דְּבִר עֲרוּה וְעִבּוּדָה זָרָה, שכן מצינו לשון השחתה לגבי דְּבִר עֲרוּה, דְּכִתְבִּיב לגבי דור המבול (בראשית 1 יב) 'כִּי הַשְּׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ', ושם היתה השחתתם שקלקלו בעריות, וכן משמעות לשון 'השחתה' היא עִבּוּדָה זָרָה, דְּכִתְבִּיב (דברים 10 טו) 'שֶׁן תִּשְׁחִיתוּן וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תַּמּוּנֹת כָּל סָמָל תַּבְּנוּת וְזָכָר אוֹ נִקְבָּה, נִמְצָא שְׁכוּנוֹת לִשּׁוֹן הַשְּׁחָתָה הָאִמּוּרָה בְּקִרְבָּנוֹת הָיָא לְהַשְׁחָתָה שֶׁל דְּבִר עֲרוּה או עבודה זרה, וכיון שנאמר 'משחתם בהם מום בם' הרי כוונת הכתוב להקיש בעלי חסרונות של השחתה לבעלי מומים, וללמד שכל שְׁחָמוֹס פּוֹסֵל בּוֹ, כגון קרבן, דְּבִר עֲרוּה וְעִבּוּדָה זָרָה גם כן פּוֹסְלִין בּוֹ, ולכן אם נעשה בבהמה איסור ערוה כגון 'רובע' או 'נרבע', או שנעשה בה איסור עבודה זרה, כגון 'מוקצה' או 'נעבד' הרי היא פסולה להקרבה, וְכָל שְׁאֵין הַמוֹס פּוֹסֵל בּוֹ, אֵין דְּבִר עֲרוּה וְעִבּוּדָה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ. ועל פי זה מבארת הגמרא את שיטת התנא במשנתנו: וְהֵאֵי מְעַשֵּׂר – ומעשר זה של בהמה, הוֹאֵיל וְלֹא פֶסֶל בִּיה מוֹמָא – כיון שאין מום פוסלו מלהתעשר, דְּכִתְבִּיב לגבי מעשר בהמה (ויקרא כו לא) 'לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרָע וְלֹא יִמְרְנוּ, כְּלוֹמַר, לא יבדוק בין בהמה תמה לבעלת מום, אלא איון מזון שתעבור עשירית תתקדש, דְּבִר עֲרוּה וְעִבּוּדָה זָרָה נָמִי לֹא פֶסֶל בִּיה – גם כן אינם פוסלים אותה למעשר. ואיסורים אלו הם החסרונות המנויים בברייתא, שכן רֹבֵעַ וְנֶרְבֶּעַ זהו דְּבִר עֲרוּה, וּמוֹקֶצֶה וְנֶעֱבֶד זהו עִבּוּדָה זָרָה, וְהַתֵּנֶן נעשה על ידו דְּבִר עֲרוּה, וְהַמְּחִיר כָּל אִתְקַשׁ – הוקש לְאִתְקַשׁ, וכמו שבעל מום חייב במעשר בהמה, אף כל אלו חייבים במעשר.

מוסיפה הגמרא ומבארת: ואף טוֹמְטוֹס וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס ריבה התנא של משנתנו לחייב במעשר, כדעת תנא קמא שבברייתא, כיון דְּקִסְפָּה, שאינם נחשבים ככריה בפני עצמה, אלא סְפִיקָא הוּא – ספק הוא בכל אחד מהם אם דינו כזכר או כנקבה, ובין כך ובין כך הוא מין בהמה החייב במעשר. לאחר שביארה הגמרא את דעת התנא של משנתנו ותנא קמא שבברייתא המחייבים טומטום ואנדרוגינוס במעשר, מבארת עתה הגמרא את דעת החולק: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר [בו'] משום רבי שמעון, טומטום ואנדרוגינוס אינן נכנסין לדיר להתעשר. מבארת הגמרא את טעמו: קִסְפָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן, שטומטום ואנדרוגינוס [לא] סְפִיקָא הוּא – אינם נחשבים כספק זכר ספק נקבה, אלא ככריה בפני עצמה, ולכן אינם חייבים במעשר בהמה, שהרי מֵיִטָּה רַחֲמֵנָא – מיעטה זאת התורה לְנִפְי קְדִישִׁים, וכתבה (ויקרא 1 א) 'וְאֵין זָכָר אִם נִקְבָּה תָמִים יִקְרִיבוּ, לִזְמַר שֶׁרָק זָכָר וְדֹאֵי וְנִקְבָּה וְדֹאֵי שְׁרִים לְהַקְרִיב, וְלֹא טוֹמְטוֹס

הַקֶּרֶת הָיָה – רבי עקיבא, הרי שהיה בן עזאי חכם גדול, ובודאי
 יכל להכריע סברת מי מהתנאים נכונה יותר, ואם כן מדוע קבע
 לעשר את הנולדים באלול בפני עצמם מחמת הספק בין טעמי
 התנאים.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי
 שמעון, **מִפִּי הַשְּׁמוּעָה אֲמָרוּהָ** – כל אחד אמר את זמני הגורן
 כפי שקיבל מרבותיו, בשמועה שנשמעה **מִפִּי חֲנִי וְכִרְיָה**
וּמִלֵּאכָּי, ולכן לא יכל בן עזאי להכריע ביניהם, כי לא נחלקו
 בסברא, אלא במה ששמעו בענין זה בשם הנביאים.
 הגמרא מבארת על איזה אופן אמר בן עזאי שיש לעשר את
 הנולדים באלול בפני עצמם: **תֵּנִיָּא בְּרִייתָא, בְּאִיזָה צַד –** על
 איזה אופן **אָמַר בֶּן עֲזַאי שֶׁהָאֱלֹלִים מִתְעַשְּׂרִין לְעֶצְמָן**, ומבארת
 הברייתא, **נִוְלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה טֵלָאִים בָּאֵב, וְחֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל, אֵין**
מִצְטַרְפִּין זה עם זה להתעשר יחד, שמא אחד באלול הוא ראש
 השנה למעשר בהמה, ואין מצרפים את החדשים שנולדו באלול
 עם הישנים שנולדו באב. נולדו לו **חֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל וְחֲמִשָּׁה**
בְּתִשְׂרִי, אֵין מִצְטַרְפִּין זה עם זה, שמא אחד בתשרי הוא ראש
 השנה למעשר בהמה, ואין מצרפים את החדשים שנולדו בתשרי
 עם הישנים שנולדו באלול לעשרם ביחד. נולדו לו **חֲמִשָּׁה**
בְּתִשְׂרִי וְחֲמִשָּׁה בָּאֵב שלאחריה, באותה שנה, **מִצְטַרְפִּין** זה עם
 זה, לעשרם ביחד.
 תמזה הגמרא על האופן האחרון שבברייתא: **פְּשִׁיטָא**
 שהבהמות של אב ושל תשרי באותה שנה מצטרפים, שהרי
 נולדו כולן באותה שנת מעשר. מתרצת הגמרא: **מָהוּ דְתִימָא –**
 היית יכול לומר, **כִּי הִכִּי דְמַפְסְקִי שְׁנִים מַפְסְקִי גְרָנוֹת –**
 שכשם שראש השנה למעשר מפסיק בין הנולדים לפניו לנולדים
 אחריו, ומונע את צירופם, כך גם זמן הגורן יפסיק ביניהם, וימונע
 את צירופם, וכיון שבין חודש תשרי לאב יש את זמני הגרנות של
 פסח ושל שבועות, לא יצטרפו הבהמות הנולדות בתשרי עם
 הנולדות באב, **קָא מְשַׁמַּע לָן –** לכן השמיעה לנו הברייתא שאין
 הדבר כן, אלא אף באופן זה הבהמות מצטרפות להתעשר ביחד.
 ומוכיחה זאת הגמרא: **בְּדִתְנָן** במשנתנו, נולדו לו **חֲמִשָּׁה טֵלָאִים**
לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵין מִצְטַרְפִּין,
 כיון שהם משתי שנים שונות, אך אם נולדו כולן באותה שנה,
חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגּוֹרָן וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגּוֹרָן, הֲרִי אֵלֵינוּ מִצְטַרְפִּין,
 כי זמן הגורן אינו מונע את צירוף הנולדים לפניו עם הנולדים
 אחריו.
 הגמרא מביאה מִימְרָא של רבא בדברי בן עזאי: **אָמַר רַבָּא,**
לְדַבְּרֵי בֶּן עֲזַאי, שהסתפק אם ראש השנה למעשר בהמה הוא
 באחד באלול או באחד בתשרי, נמצא שאם נולדו לו **חֲמִשָּׁה**
טֵלָאִים בָּאֵב, וְחֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי, הרי זה ספק,
 האם ראש השנה הוא באחד בתשרי, ועשרת הראשונים, של אב
 ואלול, מצטרפים למעשר, והחמשה של תשרי שייכים לשנה
 הבאה, או שראש השנה הוא באחד באלול, ועשרת האחרונים,
 של אלול ותשרי, מצטרפים למעשר, והחמשה של אב שייכים
 לשנה הקודמת ופטורים לגמרי, מאחר שיש עשרה שודאי
 חייבים במעשר, לפיכך **בִּוְנָסָן –** מכניס את כל חמשה עשר
 הטלאים יחד **לְדִירִי לְהַתְעַשֵּׂר,**

שלפני סוכות לאחד בתשרי, כפי שקבעו את זמן הגורן הראשון
 לשבועיים קודם הפסח, כיון שצריך לעשות היכר בין הנולדים
 בשנה שעברה לנולדים בשנה זו, שלא יבואו לטעות ולעשר
 מבהמות שנה זו על של שנה אחרת, וכיון שאחד בתשרי הוא
 ראש השנה למעשר בהמה, עשו היכר וקבעו לעשר את
 הנולדים בשנה שעברה, קודם יום זה, והיינו ביום אחרון של
 חודש אלול.
 שנינו במשנה: רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים וכו' בעשרים
 ותשעה באלול, **וְלִמָּה אֲמָרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלֹל, וְלֹא**
אֲמָרוּ בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם מָוֵב וכו' ואי אפשר
 לעשר ביום טוב.
 מקשה הגמרא: מדוע הוצרכה המשנה לומר שהקדימו את זמן
 הגורן לפני ראש השנה, משום שאי אפשר לעשר ביום טוב,
וְתִפּוּק לִיה דְּכַעֲנִין לְמַעַבְדַּי הֵבִירָא בְּחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁן – הרי אף לולא
 טעם זה אי אפשר לקבוע את זמן הגורן לאחד בתשרי, משום
 שצריכים לעשות היכר בין הנולדים בשנה זו לנולדים בשנה
 שעברה, וכיון שאחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה,
 יש לעשות היכר ולקבוע את מעשר הנולדים בשנה שעברה,
 קודם ליום זה, והיינו ביום אחרון של חודש אלול.
 מתרצת הגמרא: אכן שני הטעמים נכונים, **וְחֻדָּא וְעוֹד קָאָמַר –**
 כוונת התנא במשנה שחוץ מהטעם שצריך לעשות היכר, יש
 טעם נוסף, וכך צריך לבאר את המשנה, **חֻדָּא –** טעם אחד לכך
 שאין זמן הגורן באחד בתשרי, הוא משום **דְּכַעֲנִין לְמַעַבְדַּי**
הֵבִירָא בְּחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁן, וכפי שהתבאר, **וְעוֹד –** וטעם נוסף, **מִפְּנֵי**
שֶׁהוּא יוֹם מָוֵב של ראש השנה, **וְאִי אֲפָשֵׁר לְעֶשֶׂר בְּיוֹם מָוֵב,**
 והטעם שאי אפשר לעשר ביום טוב הוא **מִשּׁוּם סְקָרְתָּא –**
 שצובעים את הטלה שיוצא עשירי בסקרא, והיינו בצבע אדום,
 כדי לסמן שחלה עליו קדושת מעשר, ואסור לעשות כן ביום
 טוב, ולכן קבעו לעשר בעשרים ותשעה באלול.
 שנינו במשנה: **רַבִּי מֵאִיר אָמַר, בְּאַחַד בְּאֱלֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה**
לְמַעַשֵּׂר בְּהֶמְתָּ, בֶּן עֲזַאי אָמַר וכו' האלולין מתעשרין בפני
 עצמם.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של בן עזאי: **תֵּנִיָּא**
בְּרִייתָא, אָמַר בֶּן עֲזַאי, הוּאִיל וְחֵלְלו – רבי מאיר, **אֲמָרִים קָדְ**
 – שראש השנה למעשר בהמה הוא באחד באלול, **וְחֵלְלו –** רבי
 אלעזר ורבי שמעון **אֲמָרִים קָדְ –** שראש השנה למעשר בהמה
 הוא באחד בתשרי, יש ספק בדבר, ולפיכך **הֵאָלְלוּ –** הנולדים
 באלול **מִתְעַשְּׂרִין לְעֶצְמָן –** בפני עצמם. ואינם מתעשרים עם
 הנולדים קודם אלול, שמא ראש השנה למעשר הוא באחד
 באלול, והקודמים לו נחשבים משנה שעברה, ואינם מתעשרים
 עם הנולדים אחר אלול, שמא ראש השנה למעשר בהמה הוא
 באחד בתשרי, והנולדים מאז ואילך שייכים לשנה הבאה, ואין
 מעשרים מן החדש על הישן או להפך.
 מקשה הגמרא: **וְלִיתָּהּ מַעֲמִיָּה דְּמָאן מִסְתַּבֵּר –** ויראה בן עזאי
 ויכריע טעמו של מי מהתנאים מסתבר יותר, ויקבע הלכה
 כמותו. **וְכִי תִימָא לֹא מִצֵּי קָאִי אֲשַׁמְעִיהוּ –** ואם תרצה לומר
 שכן עזאי לא יכול לעמוד על סברותיהם, ולהכריע ביניהם, והרי
 אין לומר כן, **דְּהִתְנִיָּא בְּרִייתָא, בֶּן עֲזַאי אָמַר, כָּל חֲכָמֵי**
יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין עָלֵי בְּקִלְפַת הַשּׁוּם, שְׁהוּא דְּבֵר קֵל הוּיָן מִן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **יא** מכבש, והוא כלי שפוכשין בו הבגדים אחר הכביסה¹²⁷, והן שתי לוחות זה על זה והבגדים ביניהם,
2 ועמודים מנקבים קבועים בארבע זוויות של לוח התחתון, וכנגדם יש נקבים בלוח העליון בארבע
3 זוויותיו, ותוחבין העמודים בנקבי העליון, ומורידין העליון למטה על הבגדים לכבשן, ואחר כך תוחבין יתדות
4 בנקבי העמודים שלא יעלה העליון למעלה - מתר להתיר מכבש זה בשבת¹²⁸, דהינו לטול היתדות
5 מהעמודים ולפתחו לטול ממנו הבגדים לצורך שבת¹²⁹.
6 במה דברים אמורים? במכבש של בעלי בתים, אבל מכבש של פובסים - אסור להתירו, מפני שהוא תחוב
7 בחזקה ותחתיו דומה לסתירה. ואפילו אם היה מתר פבר מערב שבת - אסור לשמוט ממנו בגדיו ללבשם
8 בשבת, גזירה שמה יבא להתירו בשבת¹⁴⁵:

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יא:

ביאורי הלכה

- קב] שוכבשין - מותחים ולוחצים הבגד.
קג] אחר הכביסה - על מנת ליישרם.
קד] בשבת - אימון ביתי שמחזירים בנעל על מנת
שתישמר צורתה, מותר להכניסו ולהוציאו בשבת
מהנעל (לצורך השבת¹⁴¹), אך אין לעשות זאת בנעל
- שנתכווצה על מנת להרחיבה בעזרת האימון¹⁴²,
והוא הדין שאין לחזק כפלי בגד על ידי מכשיר
המיוחד לכך¹⁴³.
קה] לצורך שבת - אבל אין לכבוש בו בגדים, אפילו
לצורך שבת¹⁴⁴.

ציונים והוספות

- 141 צ"ע אם היתר התרת המכבש לצורך שבת הוא היתר
על שנראה קצת כמתקן כלי כדלעיל סעיף ט, או שהוא מצד
שאיין בזה הכנה משבת לחול כדלעיל סעיף י, או היתר
טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו (כפי שדנו בזה
בפוסקים), ונפק"מ בימינו בהוצאת אימון רגיל שבנעל
כשאין בדעתו ללבושה בשבת, שמצד מוקצה אין לאסור,
משא"כ מטעם מתקן כלי, ויש לדון אם יש בהוצאת האימון
דרכו משום הכנה משבת לחול (ראה שו"ת מחזה אליהו
ח"א סי' מ"ב).
142 ראה המובא לעיל סעיף ט משש"כ וכן בשו"ת מנח"י
ח"ט סי' נ"ח), וכאשר מפשט את הנעל על ידי האימון, יש
- לומר שיישור הנעל הוא דבר שיש לו קיום, ודומה לקיפול
בגדים על הקפלים שכמעט ולא הותר לעיל סעיף ט אפילו
בידיים, וכל-שכן על ידי כלי.
143 אף שיש להסתפק בזה, שהרי לא מיישר או מקפל
הבגד, ומאי שנא מנתינת אימון בנעל כדי שלא תתכוון,
אך מאידך כיון שעושה זאת במכשיר המיוחד גם לקיפול
בעלמא (ובזה שונה הדבר מאימון הניתן בנעל) - נראה
כמעשה חול, ולכתחילה עכ"פ יש להחמיר.
144 לבוש ס"ד שזהו דרך חול, וראה סעיף ט שבקושי
התירו קיפול לצורך שבת משום שנראה כמתקן כלי.
145 ודלא כרעק"א הובא במשנ"ב ס"ק כא שהתיר בזה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות השחר - לפי לוח "רב יומי"

- ט טוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו' ברוך שם
2 כבוד מלכותו לעולם ועד כי לפעמים אומרים הצבור
3 פיוטים ביוצר ושוהין עד קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה
4 ויוצא בזה לדברי האומרים שפסוק ראשון בלבד הוא מן
5 התורה.
6 ומכל מקום אף על פי שאומר כן בכל יום לא יתכוון לצאת
7 ידי חובתו בזה אלא כשירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע
8 אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הצבור
9 ולקרותה כדינה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה וכשירא
10 שהציבור יעברו זמן קריאת שמע יש לו לקרות כל הפרשה
11 ראשונה כדי לצאת ידי חובתו להאומרים שכל הפרשה
- הראשונה הוא מן התורה (ולהאומרים שגם פרשת והיה אם
שמוע וגו' הוא מן התורה יש לקרותה גם כן ויכוון שאם
יעברו הציבור זמן קריאת שמע יהיה יוצא בזה ואם לאו
יהיה כקורא בתורה).
אבל זכירת יציאת מצרים אף על פי שמצותה ג"כ בזמן
קריאת שמע מכל מקום יוכל לסמוך על זכירת יציאת מצרים
שבפסוקי דזמרה כגון אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים:
במדינות אלו שנוהגין לומר אתה הוא עד שלא נברא
העולם כו' אין לשנות הנוסחא ולומר אתה הוא עד שלא
בראת (אבל מה שנהגו לחתום בא"י מקדש כו' מן הראוי
היה שלא לחתום בשם כיון שלא הוזכרה ברכה זו בתלמוד

לפתוח בברוך ואף על פי שהיא ברכה הסמוכה לחברתה
אין זה מועיל כלום במקום שהברכה שלפניה היא מטבע
קצר שהרי ברכת ההבדלה פותחת בברוך אף על פי שהיא
סמוכה לברכת הנר והבשמים הואיל והן קצרות.

ויש אומרים שהערב היא ברכה בפני עצמה ואינה דומה
לברכת ההבדלה לפי שברכת הבדלה אינה סמוכה לעולם
לברכת הנר והבשמים שאם רוצה מברך על הנר ובשמים
בפני עצמם ואחר כך מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים
ומטעם זה פותחת ברכת אשר בחר בנו בברוך לפי
שבקריאת התורה בצבור מברך אותה בפני עצמה וכן נהגו
לומר הערב בלא וא"ו אבל יותר טוב לומר בוא"ו לפי שאף
אם היא ברכה בפני עצמה ואומרה בתוספת וא"ו אין בכך
כלום אבל אם היא ברכה אחת ואומרה בלא וא"ו ה"ז
מפסיק באמצע ברכה וכן על פי הסוד היא ברכה בפני
עצמה ויש לענות אמן בינתים ואעפ"כ יש לומר והערב
בוא"ו:

ברכת אהבה רבה או אהבת עולם הואיל ויש בה מעין
ברכת התורה ותן בלבנו ללמוד וללמד כו' הרי זו פוסרת
מלברך ברכת התורה אם למד אחר קריאת שמע ותפלה מיד
בלי הפסק שאז נראית ברכה לשם עסק התורה כמו לקריאת
שמע ואז לא יצטרך לברך כל אותו היום אפילו הפסיק
ועמד וחזר ללימודו על דרך שיתבאר בברכת התורה אבל
אם אינו לומד מיד אחר התפלה צריך לברך על מה שילמוד.
ויש אומרים שא"צ לברך אלא א"כ לא קרא קריאת שמע
מיד אחר אהבה רבה או אהבת עולם אבל אם קרא מיד
אחריה דיה בכך ופוסרת לימוד של כל היום על דרך
שיתבאר בברכת התורה.

ויש לחוש לדברי שניהם וליזהר לברך ברכת התורה קודם
התפלה ולא לסמוך על אהבה רבה או אהבת עולם אם לא
ילמוד מיד אחר התפלה כסברא הראשונה וגם שלא לברך
ברכת התורה על מה שילמוד אח"כ כסברא האחרונה:

* * *

ז' וכשמברך ברכת התורה יש אומרים שאין צריך ללמוד
מיד אחריה אלא אף על פי שהפסיק בין ברכה ללימודו
דינו כאלו הפסיק באמצע לימודו ועל דרך שיתבאר ואינה
דומה לברכת המצות ולברכת הנהנין שאם הפסיק בין ברכה
להתחלת עשיה שעליה מברך צריך לחזור ולברך לפי שכיון
שאם רצה שלא לעשותה עד לאחר שעה הרשות בידו
ולפיכך כשמפסיק בין ברכה לעשיה נראה שאין אותה ברכה
חוזרת על אותה עשיה אבל תלמוד תורה שחייב לעסוק בה
תמיד כשמפסיק בין ברכה ללימוד לא חשיב הפסק מאחר
שבאותו זמן שמפסיק מחוייב הוא ללמוד ויש חולקים על
זה ונכון לחוש לדבריהם וליזהר שלא להפסיק ביניהם כלל
כמו בשאר מצות.

וכן נהגו לומר ברכת כהנים סמוך לברכת התורה וכיון
שאומרים אותה לשם לימוד (ולא משום זכר לנשיאת כפים)
אומרים אותה אפילו קודם אור הבקר אע"פ שאין נשיאת
כפים בלילה.

ולדברי הכל אם התחיל ללמוד אחר ברכת התורה והפסיק

שלנו (וגם בתלמוד ירושלמי יש שאין גורסין בו הזכרת
השם בחתימתה וגם הגאונים לא מצינו שתקנו בה הזכרת
השם כמו שתקנו בהנותן ליעף כח) אלא כיון שנהגו נהגו
לפיכך הרוצה ליהזר שלא להכניס עצמו לספק ברכה
לבטלה יפה הוא עושה):

יא' על פי הסוד יש לומר פסוק ואני ברוב חסדך קודם
בואו לבית הכנסת ובכניסתו יאמר בבית אלהים נהלך
ברגש ויקבל עליו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך קודם
תפלה ויש מי שקבלה בידו לומר פרשה שמע ישראל
כשיוצא מביתו לבית הכנסת:

חלק א' סימן מו, הלכות ברכות השחר ושאר ברכות:

* * *

א' ברכת התורה צריך ליהזר בה מאד שלא חרבה הארץ
אלא מפני שלא ברכו בתורה תחלה לפי שלא היתה
חשובה בעיניהם כל כך לברך עליה לכך היו מזולזלים
בברכתה לכן לא הגינה עליהם תורתם אע"פ שעסקו בה
הרבה ולכן יראה כל אדם שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה
שהיה משתעשע בה בכל יום חשובה בעיניו לברך עליה
בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם שזה מורה שעוסק
בה לשמה ויזכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה שהוא
לא ימוש מפיו ומפי זרעך וגו' שתעשה שאלתו ובקשתו
שמבקש בברכתה ונהיה אנחנו וצאצאינו ויש מדקדקים
להוסיף וצאצאי צאצאינו כי כל שהוא ובנו ובן בנו תלמיד
חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם וא"צ לכך כי
בכלל צאצאינו הם ג"כ בני בנים:

ב' צריך לברך בין למקרא לבד בין למשנה לבדה בין
לתלמוד לבדו בין למדרש לבדו שהכל תורה היא ונתנה
למשה מסיני והמהרהר בדברי תורה א"צ לברך וה"ה שיכול
לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו שזהו ג"כ אינו אלא
הרהור והרהור לאו כדיבור הוא כמו ש[נ]תבאר בסיומן ס"ב:

ג' יש מי שאומר שהכותב בדברי תורה אע"פ שאינו קורא
צריך לברך והוא שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו
ומבין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש
להבין א"צ לברך וכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות
לדבר צחות אינו צריך לברך כיון שאינו מתכוין ללימוד
ולענין מעשה אין לסמוך על דבריו לברך על כתיבה לבדה
בשום ענין שהרי אינו רק מהרהר בדברי תורה אלא ראוי
לכל כותב בדברי תורה שיוציא מפיו קצת תיבות להנצל
מברכה לבטלה אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר
דבר מן התורה אחר הברכה כמו שנהגין:

* * *

ד' ברכת התורה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה
ונוסח מדינות אלו לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו'
ואשר בחר בנו כו' וגר יכול לברך ג"כ אשר בחר בנו:

ה' יש אומרים שצריך לומר והערב בוי"ו שברכה אחת היא
עם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו' שהוא מטבע ארוך
פותחת בברוך וחזרת בברוך אתה ה' המלמד כו' שאם
היה מטבע קצר והערב היא ברכה בפני עצמה היה לה

התמיד בכל יום קודם התפלה שע"י הקריאה זו מעלה
הקב"ה עליהם כאלו הקריבו קרבן תמיד במועדו כמו
שנתבאר בס' א' וטוב לומר גם פרשת הקטורת אחר פרשת
התמיד כמו שנתבאר שם ויש נוהגין לומר אביי הוה מסדר
סדר המערכה וכו' ורבון העולם וכו' ואם אי אפשר לומר
הכל בצבור מפני שהצבור אין אומרים אלא פרשת התמיד
בלבד יכול לומר הכל בביתו משיאור היום ולחזור ולקרות
פרשת התמיד עם הציבור ואין לחוש שיהיה נראה כמקריב
ב' תמידין ועובר בבל תוסיף לפי שבקריאה אין בה משום
בל תוסיף ועל צד היותר טוב יכוין בפעם הב' שהוא כקורא
בתורה וטוב לומר פרשת הקרבנות מעומד דוגמת הקרבתן
שהיה מעומד:

ב בשבת נוהגין לומר פסוקי קרבן מוסף שבת אחר פרשת
התמיד ואף על פי שעדיין לא התפללו שחרית ואסור
להקדים מוסף לתמיד של שחר מכל מקום הרי אמרו כבר
פרשת התמיד ואם תחשב אמירת הפסוקים של מוסף
להקרבה גם אמירת פרשת התמיד נחשבה להקרבה אבל
בראש חודש ויום טוב אין צריך להזכיר פסוקי קרבן מוסף
אצל פרשת תמיד מפני שקורין בתורה בפסוקי מוסף
ובמדינות אלו נוהגין שמזכירין גם בראש חדש כדי לפרסם
שהוא ראש חודש:

ג נהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת
התורה שנתנה ברתת כמ"ש וירא העם וינועו וגו' וכן
עושין בשעה שמתפללין על שם כל עצמותי תאמרנה ה' מי
כמוך ויש מי שאומרים שאין להתנועע אלא בפסוקי דזמרה
שהם שבח והלל אבל לא בתפלת י"ח רק בחתימת הברכות
נוהגין קצת להתנועע בנחת לקיים מפני שמי נחת הוא
ולענין מעשה היאך שיעשה יעשה ובלבד שיכוין:

חלק א' סימן מח, אומרים פרשת התמיד ופסוקי קרבן שבת אומרים
אצל פרשת התמיד:

* * *

א נהגו לקרות פרשת הקרבנות וכן שאר פסוקים כגון
זמירות ושירת הים וקריאת שמע וכיוצא בזה הכל בעל
פה ואע"פ שאמרו חז"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי
לאמרם בעל פה מכל מקום כל דבר שהוא שגור ורגיל בפי
הכל כגון אלו שאמרנו מותר אבל אם לא שגור בפי הכל
אע"פ ששגור בפיו אסור וי"א שטעם המנהג הוא שלא אסור
לומר דברים שבכתב בעל פה אלא שאומר כדי להוציא
אחרים ידי חובתם (אבל כל אחד לעצמו מותר ויש לזהר
כסברא הראשונה אבל המקיל כסברא האחרונה אין צריך
למחות בידו) וסומא מותר לקרות בעל פה לדברי הכל
משום עת לעשות לה' הפרו תורתך:

חלק א' סימן מט שיכול לומר קריאת שמע בעל פה:

א קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק איזהו מקומן
וברייתא דרבי ישמעאל כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל
יום מקרא משנה ותלמוד דברייתא דרבי ישמעאל היא
במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד ומפני שהיא תחלת תורת
כהנים שהוא ראש לכל פרשת הקרבנות קבעוה אצל

מללמוד ונתעסק בעסקיו וחזר ללימודו א"צ לחזור ולברך
אם הוא אדם שרגיל ללמוד תמיד ואף כשיוצא להתעסק
בפרנסתו ממחר לעשות צרכיו בכל מה דאפשר כדי לחזור
וללמוד שעסק זה אינו חשוב הפסק לענין ברכה כיון
שבשעה שהוא מתעסק בו דעתו על לימודו וה"ה למרחץ
ולבית הכסא שאינן חשובין הפסק לפי שאף בעודו במרחץ
ובית הכסא אינו מסיח דעתו מללמוד אח"כ וכן אם השכיב
עצמו לישן ואינו יכול לישן אין זה הפסק לפי שבעודו ניעור
דעתו על לימודו וכן אם ישן על אצילי ידיו שינת עראי
אינה חשובה הפסק.

אבל ישן שינת קבע על מטתו חשובה הפסק וכן מי שאין
דרכו ללמוד תמיד ובירך ולמד שיעורו ויצא לעסקיו והסיח
דעתו מללמוד עוד באותו היום ואח"כ נמלך לחזור וללמוד
צריך לחזור ולברך ויש אומרים שברכת התורה היא כברכות
השחר שלא תקנו אותן אלא פעם אחת ביום ולפיכך אפילו
ישן שינת קבע על מטתו או שיצא לעסקיו והסיח דעתו א"צ
לחזור ולברך וכן נהגו.

* * *

וכשלומד כלילה כל זמן שלא ישן א"צ לברך לדברי הכל
שהלילה הולך אחר היום וכשישן שינת קבע והשכים קודם
עלות השחר צריך לברך לדברי הכל שאף לסברא אחרונה
שהיא כברכות השחר הרי גם ברכות השחר זמנן הוא ג"כ
קודם אור היום מיד שניעור משנתו.

ואם היה ניעור כל הלילה לסברא הראשונה א"צ לברך
כשיאור היום כל זמן שלא הסיח דעתו מללמוד ולסברא
האחרונה צריך לברך כשיאור היום כמו שאר ברכות השחר
שנוהגין לברך אע"פ שלא נתחייב בהן והרוצה לצאת ידי
ספק ישמע ברכת התורה מאחר ויתכוין לצאת ידי חובתו
אם אפשר ואם לאו יברך בעצמו:

ח המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה
וא"צ לחזור ולברך בבית הכנסת אפילו אם הוא ש"ץ
ויורד לפני התיבה כמו שנתבאר בסימן מ"ו וסימן ו':

ט המשכים קודם אור היום יכול לברך כל סדר הברכות
חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד עיין סי'
א' שימתין מלאמרה עד שיאור היום ואם שמע קול תרנגול
יכול לברך הנותן לשכוי בינה מיד אחר חצות לילה.

ולכתחלה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד ואם אין לו מים
יכול לברך וללמוד בלא נטילה רק שינק ידיו בצרור או
בעפר או בקורה כמו שנתבאר בסימן ד':

י נשים מברכות ברכות התורה שהרי חייבות ללמוד מצות
שלהן לידע היאך לעשותן והיאך לזהר מכל לא תעשה
שהן מוזהרות בהן כאנשים והן חייבות בתפלה כמו אנשים
כמו שיתבאר בסימן ק"ו (ועוד שברכת התורה מברכין קודם
פרשת התמיד ובקריאת פרשת התמיד הן שוות לאנשים
שהרי תפלה במקום תמיד תקנוה):

חלק א' סימן מז, דיני ברכת התורה:

* * *

א נהגו כל ישראל וקבעו חובה על עצמן לקרות פרשת

מוטב להתפלל בלשון שמבין אלא שיש לומר שאף שהוא
אינו מבין הקב"ה יודע כוונתו ומבין אבל אם אומר המשנה
ואינו מבין אינו נקרא לימוד כלל:

ג. יש מקומות שאין אומרים איזהו מקומן בבית האבל
מפני שאסור בתלמוד תורה ואין זה נכון שכל שהוא סדר
היום אין בו משום תלמוד תורה לאבל כמו שיתבאר בסימן
תקנ"ד וביו"ד סימן שפ"ד:

חלק א' סימן נ טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן:

הקרבנות וכן משנת איזהו מקומן קבעוה אחר התמיד משום
שנאמר ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכי בכל מקום
מקטירין ומגישין אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקין
בהלכות עבודה בכל יום בכל מקום שהם מעלה אני עליהם
כאלו מקטירים ומגישים לשמי ועוד מפני שבפרק זה אין
בו מחלוקת והוא משנה ברורה למשה מסיני:

ב. אין קריאת פרק זה וברייתא זו עולה ללימוד משנה
ותלמוד אלא למי שמבין אבל מי שאינו מבין צריך
ללמוד ולהבין שאם לא כן אינו נחשב ללימוד שאף בתפלה

לוקטי תורה' פרשת נשא - הפרשה החסידית

נְשֵׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן

להכניע את המדבר. ולכך נשא את המשכן במ"ב
מסעות, שהוא בחינת שם מ"ב. והיינו, על ידי גילוי
אלקות שהיה במשכן כשנשא אותו במדבר, ממילא
נכנעו. וכמו שכתוב (תהלים סח, ג) "בְּחֶמְס דּוֹנָג וְגו'".
ותועלת הכנעה זו הייתה ענין הכנה לעתיד-לבא, שיוכל
להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמו שכתוב
(ישעיהו מ, ה): "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְגו'", שעל ידי שובנו תחלה
מקור ההסתר והיש, יוכל להיות בו אחר כך הגילוי
לעתיד-לבא.

ואפשר לומר, שהוא כענין שבועדות ה' צריך להיות
תחלה בחינת "אתפא", בכדי שעל ידי זה יוכל לבא אחר כך
לביחית ומדרגת "אתהפא חשוכא לנהורא". ובלי בחינת
אתפא תחלה, לא יוכל לבא לביחית "אתהפא חשוכא כו'".
כמו כן על דרך זה, כדי שלעתיד-לבא יהיה גילוי אלקות ממש
בעולם השפל, שיהפך החשך לאור ממש, כמו שכתוב (נחמיה יד,
ז): "לעת ערב יהיה אור" - לכך הוצרך להיות תחלה בחינת
הכנעת המדבר כו'.

ועיינו מה שנתבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין אחר -
שעל ידי זה יש פח ביד האדם להכניע הגוף שלו כו'.

וענין הגילוי הזה שיהיה לעתיד-לבא הוא: כי הנה
באמת הרי קמיה, עצמותו יתברך, אין שום בחינת הסתר
והעלם כלל. כי "קמיה, כולא - כלא חשיבי", ואין שינוי
כלל בין קודם שנברא העולם לאחר הבריאה. כי גם
עתה הוא אחד, יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם,
מאחר שכל עיקר התהוות הנבראים יש מאין הוא רק
מבחינת אותיות הדבור - "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים
לג, ו).

נְשֵׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְגו' (במדבר ד, כב):

יש להבין, למה נאמר בבני גרשון "גם הם"?

וגם, מה שכתוב בבני גרשון דוקא (במדבר ד, כו): "על פי
אחרון ובניו תהיה כל עבודת בני הגרשונים" ולא נאמר כן
בבני קהת ומררי.

אף הנה, תחלה צריך להבין כללות ענין המשכן
ונסיעתם במדבר:

דהנה, שרש טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו
היה כדי להכניע פח יניקת החיצונים, ששרש יניקתם
הוא במדבר דוקא. ולכך במדבר אין שם גידול צמח
ודשא כלל אלא שממון בלבד, כי ההשפעה היא
מסטרא דקדושה דוקא, "ואתה מנחיה את פולם" (נחמיה ט,
ו). וכתוב (תהלים יא, ז ועוד): "צדיק ה'", פירוש "צדיק"
- שהוא משפיע ובעל צדקה. וכן בכל סטרא דקדושה
יש בחינה זו.

והנה, בהקדוש ברוך-הוא, החסד נמשך מצד
ה"הגדולה", כמו שכתוב (תהלים קמז, ח): "אֶרֶץ אֲפִים וְגִדְל
חֶסֶד". ובכל סטרא דקדושה, החסד נמשך מצד הביטול
שבטל לה' ונחשב לאין ואפס בעיניו, לכן ראוי ליתן
לזולתו שהוא חשוב יותר. וכמו שכתוב באברהם (בראשית
יח, כו): "ואנכי עפר ואפר". ולפיכך היה עושה חסד עם כל
בני אדם כו'. מה שאין-כך מי שהוא "יש" ודבר' ואינו
בטל, צריך הכל לגרמיה, ואינו בחינת משפיע. ולכן
במדבר הם "נחש, שרף, ועקרב" (דברים יח, טו) - ג' קליפות,
ששם מקור הקליפות, שהם יש ודבר נפרד, ואין בהם
בחינת הביטול, לכן אין ממנו שום השפעה.

והנה לכך היה נסיעת הארון וישראל במדבר, כדי

41 "אֶרֶץ לֹא זָרוּעָה" (ירמיהו ב, ב). דהיינו, המעשים והדבורים
42 והמחשבות אשר "לא לה' המה כו'" (ירמיהו ה, י).
43 וזהו "אשר" לא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש:
44 "אדם" הוא מה שכתוב (יחזקאל א, כו): "ועל דמות הכסא
45 דמות כמראה אדם כו'" – "לא ישב שם", כי "ועשו לי
46 מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) כתיב, ועל פן צריך
47 להכניע בחינת מדבר זה, שהוא היצר הרע. והיינו, על
48 ידי המשכת גילוי אלקות בנפשו.
49 ובמקום אחר נתבאר, בענין "בית הלל אומרים – כלה נאה
50 וחסודה": שלא יהיה ההמשכה לפי ההעלאה, אלא אדרבה,
51 תחלה יהיה ההמשכה מלמעלה למטה, דהיינו שהמעשה
52 הטוב יהיה אפילו קודם ל"סור מרע" בדיקות, ולא ימתין
53 ב"עשה טוב" עד שיהיה תחלה "סור מרע" בתכלית.
54 והיינו, משום שעל ידי זה ההמשכה שב"עשה טוב", אזי
55 ממילא יפלו כל החיצונים. כי "מעט אור, דוחה הרבה מן
56 החושך", ויבוא ל"סור מרע" בתכלית כו'. ועל דרך זה הוא ענין
57 מסעות המשכן במדבר – שעל ידי המשכת גילוי אלקות,
58 ממילא נכנעו הקליפות כמו שכתוב (במדבר י, לה): "ויהי בנסע
59 הארון כו' וינסו משנאיך כו'".
60 וכך בחינה זו בנפש: שעל ידי המשכת אלקות מלמעלה
61 למטה, במעשה הטוב ובעסק התורה ותפלה, אזי ממילא יכנע
62 גשמיית הגוף, ונפשי-הבהמית כו'.
63 והנה, במשכן היו ג' דברים: "קרשי המשכן" (שמות כו,
64 יח ועוד) ו"ריעות המשכן" (במדבר ד, כח) ו"הכלים" – היינו
65 ארון, ומנוחה ומזבח כו'.
66 והנה, תחלה יש להבין ענין הקרשים שנקראו (שמות
67 כו, טו): "עצי שטים עומדים", שהם על-דרך שהמלאכים
68 נקראים 'עומדים', כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב) 'שרפים
69 עומדים'. וכמו שכתוב במדרש שיר השירים רבה, סוף
70 פסוק "צאינה וראינה": למעלה – 'שרפים עומדים', אף
71 למטה – 'עצי שטים עומדים'. ופירוש 'שרפים עומדים',
72 היינו במאמר: "ואשר משתחוו כולם עומדים ברום עולם
73 ומשמיעים ביראה כו"4.
74 והענין הוא: כי "אין עמידה אלא שתיקה" (סוטה לט, א).
75 ופירוש "שתיקה", היינו בחינת ביטול העצמות מכל וכל.
76 והיינו בחינת ביטול-הרצון, שלא יהא לאדם רצון אחר
77 זולת הרצון לה' אחד. וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "ועמך
78 לא חפצתי כו'". ובמאמר רז"ל: "בטל רצונך כו"5.

1 ועל-דרך-משל הדבור באדם, שהוא בטל וטפל לגבי
2 המחשבה, ובלתי תופס מקום כלל וכלל. רק אצל
3 השומע הוא שהדבור נתפס ליש ודבר. וכך למעלה,
4 בחינת "אותיות הדבור", "ביו"ד מאמרות" – לגבי
5 הנבראים מהם "יש מאין" – הם בבחינת "יש". אבל לגבי
6 עצמותו יתברך הם בטלים ב"לא". ולכך, אף על פי
7 שמצד בחינת התגלות אותיות הדבור, נראה העולם
8 לבחינת "יש" ו"דבר" לעינינו, אבל אצלו יתברך אין
9 הסתר והעלם כלל.
10 ועל כן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת
11 גילוי עצמיות אלקות, אזי ממילא לא יסתיר שום הסתר
12 כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל
13 בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיית. וכדי שיהיה גילוי
14 זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשכן במדבר –
15 להכניע אותו בנ"ל.
16 ב והנה, זה היה ענין נסיעת המשכן בפועל ממש –
17 בבחינת "עולם". וכמו כן הוא גם עכשו ברוחניות
18 בבחינת "נפש". כי יש בחינת משכן בפרט בכל אחד
19 ואחד. וכל פרטי הענינים שבו – הכל יש בנפש האדם.
20 דהנה כתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי
21 בתוכם". ואמרו רז"ל: "בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם".
22 לפי שכל אחד ואחד מישראל צריך לעשות בחינת
23 משכן בנפשו. והיינו, להמשיך בחינת גילוי אלקות
24 בנפשו, בעבודה שכלב זו תפלה, בשיהיה לבבו טהור,
25 כמו שכתוב (תהלים נא, יב): "לב טהור ברא לי אלקים כו'".
26 וכמו שכתוב (תהלים כד, ד): "ובר לבב כו'": דכאשר לבבו
27 טהור מכל סיג, "בלתי לה' לבדו" (שמות כב, יט), אזי נקרא
28 משכן – לשכון בו גילוי אור ה'. וכמו שכתוב (תהלים כד,
29 דה): "נקי כפים ובר לבב כו' ישא ברכה מאת ה'". דפירוש
30 'ברכה', הוא המשכת גילוי אלקות בנפשו כו'2. ועל ידי
31 זה, ידחה ויכניע גם כן ההסתר של נפשי-הבהמית
32 המסתיר ומבדיל, ונראה לו העולם לבחינת יש ודבר
33 נפרד, והיינו מפני גסות חומר נפשו הבהמית.
34 אבל בשללבו זך וברור, יראה בעין שכלו איך שאין
35 מסתיר באמת, וכמו שהוא למעלה ד"קמיה – כלא כו',
36 כי על ידי זכות לבו נמשך גילוי אלקות גם בבחינת
37 ההסתר וההעלם שלא יסתיר.
38 וזהו, כמו שהיה נסיעת המשכן בבחינת מדבר, שעל
39 ידי זה היה מכניע את המדבר כו' – וכך הוא בנפש עכשו
40 – הכניע היצר הרע, שהוא גם כן בחינת מדבר, שהוא

4. [וענין בזה: תרומה, דף קס"ט, עמוד א'. ודף ק"ע, עמוד א'].

5. [ענין ב"אגרת הקדש", דבור המתחיל "להשכילך ביה"א].

2. וזהו גם כן מה שאמרו רז"ל "טהרה מביאה לידי קדושה".

עין ב"ראשית חכמה"].

3. כמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אני לדוד".

ג וְהָנָה, בַּעֲבוּדַת ה' בַּתְּפִלָּה, בַּחֲנִינָה בִּישׁוּל־רָצוֹן הַנ"ל –
צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל יְדֵי הַתְּעוּרָרוֹת יִרְאָה־תַּתְּאָה בַּפְּסוּקִי
דְּמִרָה, וּבִרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר", בְּסִפּוּרוֹ מִמִּירָתָהּ וּבִישׁוּל
הַמְּלָאכִים. וְלִבּוֹא לְבַחֲנִינָה הִילוך וְאַהֲבָה, הוּא עַל יְדֵי
הַתְּבוֹנָנוֹת בְּאִמְרוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם כו", "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל כו"
שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה "הֵיכַל הָאֱהָבָה".
פִּירוּשׁ "שָׁמַע" – לְשׁוֹן הַבְּנָה כִּידוּעַ. וְהוּא עֲנִין
הַהַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדּוּלַת ה' אִיךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם:
גִּן־עֵדֶן עֲלִיּוֹן וְתַתְּחוֹן, וְגַם מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּאֵלֶּף
הַשְּׁבִיעִי לַעֲתִיד־לְבוֹא, וְגַם עַד נ' אֲלָפִים יוֹבִלּוֹת – כּוֹלֵם
עַלּוּ בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת לְבַד קַמִּיָּה – עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
וּבְמֵאמָר: "צוּפָה וּמִבֵּיט עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת", וְהַבִּטָּה
זֹאת – בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת הִיא לְבַד. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזוֹהַר
וּבְמִדְרָשׁ – ד"בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא כָּל
הָעוֹלָמוֹת".
וְעַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, הַמַּחֲשָׁבָה בְּאֶדָם הַתַּתְּחוֹן, שְׂאִינָה רַק
בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ לְבַד לְנֶפֶשׁ. וְכַל־שֶׁכֵּן לְמַעֲלָה – "כִּי לֹא
מַחֲשׁבוֹתֵי מַחֲשָׁבוֹתֵיכֶם" (ישעיהו נה, ח) כְּתִיב¹¹.
וְהוּא "ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבִשׁ" (תהלים צג, א): דְּהֵינּוּ, מֵה
שֶׁעֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנָיו לְהַאֲצִיל וּלְבְרוֹא הָעוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־יִצִּירָה־עֲשִׂיהָ, בְּכַדִּי שִׁיחִיָּה הוּא יִתְבָּרֵךְ
מֶלֶךְ עַל עַם, הֵנָּה מַחֲשָׁבָה זֹה הוּא מֵה שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ.
שְׂאִינּוּ כְּמוֹ הָרָצוֹן וְהַמַּחֲשָׁבָה בְּמֶלֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שְׂרוּצָה
לְמִלּוּךְ עַל עַבְדָּיו – שֶׁעַבְדָּיו הֵם מֵהוּת וְדָבָר גַּם בְּזוּלַת
מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, עַל כֵּן שִׁייר רָצוֹן לְמֶלֶךְ לְמִלּוּךְ עֲלֵיהֶם.
מֵה־שְׂאִינֵיכֵן לְמַעֲלָה, שֶׁהָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם מִתְּהוּיָם יֵשׁ
מֵאִין מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי רָצוֹן זֶה, אִם כֵּן, כְּדִי שִׁיחִיָּה
רָצוֹן זֶה לְמִלּוּךְ עֲלֵיהֶם, הוּא רַק עַל דֶּרֶךְ בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ,
שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּרָצוֹן וּמַחֲשָׁבָה זֹה. וְלִכְךָ אָמַר "ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת
לְבִשׁ", דְּהֵינּוּ, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה שֶׁעֲלָתָה לְפָנָיו "אֲנָא
אֲמִלּוּךְ" הוּא רַק בַּחֲנִינָה "לְבוֹשׁ" בְּלִבָּד.
וְהוּא "יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבִשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ" (אסתר
ח, ח) – שֶׁהַמַּלְכוּת הוּא רַק בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ לְבַד.
וְאִךְ "יְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת" כְּתִיב, דְּבִאֲתַעֲרוֹת־אֲדִלְתָּתָא
תְּלִיָּא מִלְתָּא, לְהַמְשִׁיךְ רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּמַחֲשָׁבָה זֹה. וְהֵינּוּ עַל
יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְהַשֵּׁעַם שֶׁנִּקְרָא בַּחֲנִינָה זֶה "עֲמִידָה" הוּא: כִּי הֵנָּה כְּשִׁישׁ
לֹא אֶהָבָה וְהִדְבִּיקוֹת בַּה' – זֶהוּ בַּחֲנִינָה "מִהֵלֶךְ", וּכְמוֹ
שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית יב, ט): "הֵלֹךְ וְנָסוּעַ כו". אִךְ
קוֹדֵם שִׁיגִיעַ לְבַחֲנִינָה הִילוך וְאַהֲבָה זֶה, צָרִיךְ לִהְיוֹת
תַּחֲלָה בַּחֲנִינָה עֲמִידָה זֹאת. דְּהֵינּוּ, לְעִמּוּד וּלְשִׁתּוֹק מִן
הַתְּפִשְׁטוֹת וְהִילוך שְׁבִלְעוֹמַת־זֶה. וְהֵן הָרָצוֹנוֹת וְרוֹת,
שֶׁהָאֶדָם רוֹצֵה וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדַבְּרִים זָרִים – זֶהוּ נִקְרָא
גַּם כֵּן "הִילוך". עַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתוּב: "וַיָּבֹא הֵלֶךְ לְאִישׁ
הָעָשִׁיר" (בְּשׁוּאָל ב' י"ב, ד'), שֶׁהוּא הִהִילוך דְּלְעוֹמַת־זֶה.
וְזֶהוּ "הֵלֶךְ" – שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק, שֶׁמִּתְחַלָּה הוּא בְּאוֹרָח כו.
עֵינֵי שֵׁם בְּפִירוּשׁ רַש"י¹². וְצָרִיךְ לִהְיוֹת "מְשַׁלְּחֵי רִגְלִי, הַשּׁוֹר
וְהַחֲמוּר", דְּהֵינּוּ לְמִנּוּעַ הִילוך שֶׁל הַיָּצֵר הָרָע.
וּכְדִי שִׁיִּתְחַפֵּף מִהִילוך זֶה לִהְיוֹת הִהִילוך בְּאֵלְקוֹת –
הוּא עַל יְדֵי שִׁיבָא תַּחֲלָה לְבַחֲנִינָה עֲמִידָה, וְהוּא בַּחֲנִינָה
בִּישׁוּל־רָצוֹן¹³. וְזֶה הִיָּה עֲנִין "קִרְשִׁים עוֹמְדִים". וְעֲמִידָה
וּבִישׁוּל רָצוֹן זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי יִרְאָה, וְזֶהוּ "כּוֹלֵם עוֹמְדִים
בְּרוּם עוֹלָם, וּמִשְׁמִיעִים בִּירְאָה".
וְזֶה הִיָּה עֲנִין עֲבוּדַת בְּנֵי מֶרְרִי נוֹשְׂאֵי הַקִּרְשִׁים, שֶׁכְּדִי
לְבוֹא לְבַחֲנִינָה יִרְאָה וְעֲמִידָה זֶה – זֶהוּ עַל יְדֵי הַמִּירִירוֹת.
בְּהִיּוֹתוֹ מִ"מֵאִרִי דְּחוֹשֶׁבֶנָּא" עַל יְמֵי חֲלָדוֹ, אֲשֶׁר רוֹבֵם
כְּכּוֹלֵם "בְּחוֹשֶׁף יֵלֶךְ כו" (קְהֵלֶת ה' ד'), וְעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר
רַחֲמִים רַבִּים שִׁיּוּכַל לְבוֹא לְבַחֲנִינָה "בִּשְׁל רָצוֹנִי"¹⁴.
וְהֵנָּה, מֵזֶה נִמְשָׁךְ אַחֵר כִּף לְבָא לְמִדְרַגַּת הָאֱהָבָה
וְהָרָצוֹן לַה' בְּבַחֲנִינָה "כָּלוֹת הַנֶּפֶשׁ". וְזֶהוּ עֲנִין הִירִיעוֹת
וְהַתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן כו" (שְׁמוֹת כו, א), כִּי תַכְלֵת הוּא לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן
– "כָּלָה שְׂאִירֵי וּלְכָבִי"¹⁵ (תהלים עג, כו), וְהוּא הַחוּפָּה עַל
הַקִּרְשִׁים שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה הַבִּישׁוּל־רָצוֹן הַנ"ל.
וְהוּא גַּם כֵּן דְּרַמִּיּוֹן שִׁישׁ בְּאֶדָם עֲצֻמוֹת, וַיֵּשׁ בְּשָׂר,
וְגִידִים הַחוּפָּפִים עֲלֵיהֶם:
וּבַחֲנִינָה הָעֲצֻמוֹת זֶהוּ הִיסוּד שֶׁעֲלֵיהֶם נִבְנָה הַבֶּשֶׂר
וְהַגִּידִין, וְהוּא בַּחֲנִינָה "כָּל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה – ה' מִי כְּמוֹךְ
כו" (תהלים לה, י), בַּחֲנִינָה בִּישׁוּל־רָצוֹן. וְזֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת
בְּאֶדָם כָּל הַיּוֹם.
וּמֵזֶה יָבֹא אַחֵר כִּף לְבַחֲנִינָה בְּשָׂר וְגִידִים הוּא בַּחֲנִינָה
אֶהָבָה וְכִי בְּשָׂר הוּא "יְסוּד הָאֵשׁ", וְגִידִים בַּחֲנִינָה "דָּם וְרוּחַ".
וְזֶהוּ עֲבוּדַת "בְּנֵי גִרְשׁוֹן".

6. וְדִמָּה אֶת יִצְרָה תַּחֲלָה לְהֶלֶךְ, שְׁעוֹבֵר דְּרָכּוֹ. וְאַחֵר כְּדִי לְאוֹרִים, שֶׁנִּשְׁעָשָׂה
אֲכַסְנָאִי, וְאַחֵר כְּדִי לְאִישׁ, שֶׁהוּא בַעַל הַבֵּית.

7. (כְּדִאִיתָא בְּגִמְרָא, פֶּרֶק קָמָא דְּעִבּוּדָה זָרָה, דָּף ה', עִמּוּד ב'. וּבְפִירוּשׁ
רַש"י שֵׁם, וְעֵינֵי זֶה, חֶלֶק ב': שְׁמוֹת, דָּף ה' סוֹף עִמּוּד ב'. בְּשִׁלַּת, דָּף
ס"ד, סוֹף עִמּוּד ב'. וּבְהַרְמ"ז רִישׁ פֶּרֶשֶׁת מִקֵּץ).

8. וּכְנִסְלִי, שֶׁעַל יְדֵי אֲתַכְפָּאִי הוּא הִדְרָךְ לְבוֹא לְבַחֲנִינָה
אֲתַהֲפָכָא כו. וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "קָחוּ מֵאִתְכֶם

תְּרוּמָה" – בְּפִרְשֵׁת וַיְקַחְלִי.

9. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר מֵזֶה עַל פְּסוּק "קוֹל דּוֹדִי", בְּעֵנִין "עַל מִצְוֹת וּמְרוּרִים
כו". עֵינֵי שֵׁם.

10. וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מֵעֵנִין "כָּלָה שְׂאִיר", בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "שִׁיר
הַשִּׁירִים".

11. [וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזֶה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "רְנִי וְשִׁמְחִי בַת" –
בְּפִרְשֵׁת מִקֵּץ].

ואחר כך בחינת בני גרשון נושאי היריעות – היינו
התחברות ב' בחינות אהבה: "אהבת-עולם" ו"אהבה-
רבה".
ועבודת בני קהת נושאי הארון והמזבחות כו' – זהו
בחינת יראה-עילאה שהיא למעלה גם מבחינת "אהבה-
רבה".
כי הנה, בארון היה גנוז הלוחות. בדכתיב (איוב יב, כב):
"מגלה עמוקות מני חשך; כמו שכתוב (תהלים צב, ו): "עמקו
מחשבותיך". והגילוי היה על ידי המנוחה. וכמו שכתוב
(משלי ו, כג): "ותורה – אור" – שנמשך בחינת אור וגילוי
מבחינת ההעלם ד"ישת חשך סתר" (תהלים יח, יב)¹⁵.
והנה, בחכמה אתגרירי, כי כל התורה היא לברר
פירורים. וזהו ענין המזבחות. ולכן היה זה "משא בני
קהת" (במדבר ד, טו), שהוא כמו שכתוב (בראשית מט, י) "ולו
יקהת עמים" – "יתבנשון עממיא כו"¹⁶, שהוא ענין
הפירורים.
ועל ידי חכמה נמשך גם פן בחינת יראה-עילאה,
כנודע ממאמר "אם אין יראה – אין חכמה, אם אין
חכמה – אין יראה":
דמתחלה צריך להיות יראה-תתאה, דאם אין יראה-
תתאה אי אפשר לבוא לבחינת החכמה – וזהו בחינת
ה"קשרים" הנ"ל. ואחר כך "אם אין חכמה – אין יראה-
עילאה" שכדי לבוא ליראה-עילאה, זהו על ידי התורה
ד"מתחכמה נפקת"¹⁷. נמצא, בחינת "בני קהת" זהו יראה-
עילאה שלאחר אהבה-רבה. וזהו בחינת שמונה-עשרה
שאחר "אהבה" דקריאת-שמע:

ד ואמנם, מה שהיו בני מררי נושאים הקשרים, היינו
להעלות ולחבר יראה-תתאה ביראה-עילאה. ודנה, שם
מררי מורה על זה. כי הנה במשכן היו ב' פעמים
"מור": אחד – "בשמים ראש מר דרור" (שמות ל, כג)
שב"שמן המשחה", הב', בסממני הקטרת – "מור
וקציעה".
והענין: כי המור נעשה מדם היה שנקרא ידוע,
בשנקרש הדם ונעשה בושם¹⁸. והוא ענין "אתכפיא,
ואתהפכא חשוכא לנהורא". וזהו ענין "מור" דסממני
הקטרת – שהוא ריח והעלאה ממטה-למעלה.
ועל ידי העלאה זו, מעורר המשכה – מלמעלה-

וזהו ענין המשכן – "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). וזהו ענין
"הפעם ילדה אישי אלי כו'" (בראשית כט, לד). היינו המשכת אור
אינסוף – להיות נמשך בבחינת מחשבה זו. כמו שיתבאר לקמן.
וזהו ההתבוננות ב"שמע ישראל ה' אלקינו" (דברים ו, ד)
– פירוש: שהוא מתלבש במחשבה זו. וזהו "אלקינו"
בחינת צמצום.
ואחר כך אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד" – שמברכים וממשיכים בחינת מלכות, גם
בעולמות בריאה-יצירה-עשיה¹². ומהתבוננות זו נולד
ונמשך בחינת "אהבה" (דברים ו, ה).
והאהבה הוא ענין ה"יריעות" דרך כלל, כמו
שיתבאר. אבל דרך פרט הן "ששה מדות". כמו שכתוב
במלאכים (ישעיהו ו, ב): "בששתים יכסה פניו כו', ובששתים
יעופף". דהיינו "רצוא ושוב" (חזקאל א, יד). ולכך "שם מ"ב"
– יש בו ד' פסוקים, ובכל אחד ששה תיבות.
וזהו שכתוב ביריעות "שש וארגמן כו", שית גוונים,
ומכסה עורות תחשים" (שמות כה, יד, לה, יט) שתרגומו
"ססגונא". ואמרו רז"ל [פרק ב' דשבת דף כ"ח]: "ששש
בגוין הרבה". היינו ששה מדות הנ"ל¹³.
וענין "רצוא ושוב" באדם: ה"רצוא" הוא האהבה,
וה"שוב" הוא המשכת אור אינסוף ברוך-הוא על ידי
מצות מעשיות, שהן "רמ"ח אברין דמלכא" – כמו
האבר שהוא כלי לגילוי האור והחיות כו'. ועל ידי
המשכה זו, שהאדם ממשיך עליו גילוי השקראת אור
אינסוף ברוך-הוא על ידי המצות, כמאמר "אשר קדשנו
במצותיו", הנה על ידי זה חוזר ומתעורר אהבה-רבה
בנפש האדם¹⁴. וזהו "משכני אחריך נרוצה" (שיר השירים א,
ד). וכתוב (ירמיהו לא, ב): "אהבת עולם אהבתיך, על פן
משכתיך חסד וגו'". ונמצא יש "רצוא – אחר השוב",
ו"שוב – אחר הרצוא".
וזהו ענין בני גרשון שנשאו היריעות, היינו המשכת
אהבה רבה הנמשך על ידי קיום המצות – ב"אהבת
עולם" שהוא ה"רצוא שקודם השוב" כו'. וגם היריעות
הם מקיפים, כמו שהמצות הם לבושים לנפש.
נמצא, עבודת בני מררי נושאי הקשרים, שהן בחינת
"עצי שטים עומדים" – זהו יראה-תתאה, שממנה נמשך
בחינת העמידה וביטול-רצון.

12. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ביום השמיני שלח").

13. [ועיין מה שנתבאר בענין רצוא ושוב בפסוק "וקבל היהודים כו'"].

14. [עין מה שנתבאר בפסוק "ראשי המטות"].

15. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות", בפירוש (שמות יד, כ) "ויהי הענן והחשך ויאר כו").

16. ונסת האבן צנאל במרגום אנגלוס.

17. (וכמו שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "וידבר אלקים את כל הדברים האלה").

18. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "חייב אינו לבסומי בפניא").

דוקא - "תרעץ אויב" (שמות טו, ו). הוא בחינת נפש⁴¹
הבהמית. מה שאין בן מקו השמאל יש יניקה כו. גם⁴²
היריעות והמקף מסמא עיני החיצונים.⁴³
וזהו "מקדש אדני כוננו ידך" (שמות טו, ז), פירוש:
שמדרגת הלוים הוא, שהיו מחברים אור אין-סוף⁴⁴
בעולמות. שהרי באמת "אין ערוך לך". ולכן, כדי⁴⁵
שבתערוותא-דלתתא יהיה אתערוותא-דלעילא - זהו⁴⁶
ענין הלוים - שהוא לשון חיבור, כמו שכתוב: "הפעם⁴⁷
ילזה אישי אלי", שהם הגורמים חיבור זה. וזהו שהיו⁴⁸
נושאים המשכן וכליו, ואחר כך היה חנייה - העלאה⁴⁹
והמשכה.⁵⁰
וזהו "מקדש אדני כוננו" - שיהיה גילוי אור אין-סוף⁵¹
ברוך-הוא למטה - "ושכנתי בתוכם",⁵²
"ידך" - הם ג' ידות: "יד הגדולה" (שמות יד, לא), "יד⁵³
החזקה" (דברים לה, יב), ה"יד הרמה"⁵⁴ (שמות יד, ח).
"יד הגדולה", שהיא בחינת "ורב חסד" - הוא ענין⁵⁵
עבודת "בני הגרשונים".⁵⁶
ו"יד החזקה", בחינת "שמאלו תחת לראשי" (שיר⁵⁷
השירים ב, ו) - הוא בחינת "בני מררי".⁵⁸
ו"יד הרמה" - זהו בחינת "בני קהת", כי "רמה" - לשון⁵⁹
רוממות, והוא בחינת "בני קהת" שהיו נושאים הארון⁶⁰
והלוחות כו.⁶¹
והנה, הכח להעלאה זו שעל ידי הג' לויים, אי אפשר⁶²
להיות כ"אם על ידי המשכה בתחלה מלמעלה, וזהו⁶³
על ידי הכהנים. ולכן לא היו הלוים מתחילים בעבודתם⁶⁴
כ"אם על ידי הכהנים, כמו שכתוב (במדבר ד, יט): "ושמו⁶⁵
איש איש על עבודתו כו".⁶⁶ וזהו ענין "נשא את ראש בני⁶⁷
גרשון גם הם".⁶⁸
ומה שבבני מררי לא נאמר "נשיאת ראש" - עיין⁶⁹
ברבות ריש פרשת נשא, לפי שקהת היה מטועני הארון⁷⁰
- "שהוא קדש הקדשים כו". וגרשון היה קדש, דהיינו⁷¹
שהיה בכור, ובתיב (שמות יג, ב): "קדש לי כל בכור כו". מה⁷²
שאין בן בבני מררי כו. עיין שם.⁷³
ויש לפרש: דהנה מבואר לעיל בפרוש "שאו את⁷⁴
ראש", דהיינו לקשר בחינת "רצון התחתון", הנמשך⁷⁵
מבחינת ראש ומוחין המלוכשים בגוף, ולחברו⁷⁶
ולהעלותו לבחינת "הרצון שלמעלה מן השכל" - שהוא⁷⁷
מבחינת "מזליה" כו. (עיין שם ריש פרשת במדבר).⁷⁸
והנה, עיקר העלאה זו - זהו על ידי עסק התורה⁷⁹

למטה. והוא "מר דרור" שבשמן המשחה, שנקרא "מירא¹
דכיא", שהוא חכמת התורה, שהוא גם בן בחינת יראת-²
עילאה.³
והמור שבקטרת - שהוא "אתפפא", ואתהפכא⁴
דחשוכא לנהורא" - הוא בחינת יראת-תתאה והוא⁵
הגורם המשכת יראת-עילאה.⁶
לכן "מררי" היינו פירוש ב' פעמים מור, דהיינו⁷
התחברות ב' בחינות מור הנ"ל. ולכן הם נשאו הקרשים,⁸
שהוא גם בן ענין חיבור יראת-תתאה ביראה-עילאה.⁹
וזהו "על פי אהרן ובניו תהיה כל עבודת בני¹⁰
הגרשונים" (במדבר ד, כז): דדוקא גבי "עבודת בני הגרשונים"¹¹
נאמר "על פי אהרן", כי עבודת בני גרשון - שנשאו¹²
היריעות, שהם בחינת מקיפים, והוא להמשיך בחינת¹³
"אהבה עליונה" שהיא בחינת מקיף - בששה מדות וגוונין¹⁴
שבמדות הנפש כו"ל. והמשכה זו היא דוקא על ידי¹⁵
אהרן, שהוא הוא מקור ה'אהבה-רבה', ובחינת "ורב¹⁶
חסד".¹⁷
ולכן נקרא אהרן: א', ה"ר, י': כי "הר" היא בחינת¹⁸
אהבה. ולכן, "אברהם אוהבי" (ישעיהו מא, ח) - קראו "הר".¹⁹
אך אהרן מת "בחר ה'הר" (במדבר לג, לט), שהיא אהבה²⁰
עליונה יותר מבחינת אברהם.²¹
וזהו אל"ף - ה': אל"ף הוא בחינת פלא, שהוא²²
ממדות עליונות שלמעלה מהשכל, ונקרא בזהר "טורי²³
חשוכא".²⁴
ונר"ן הפשוטה היא בחינת ירידת והמשכת אור²⁵
אהבה-רבה זו למטה, לכל נשמות ישראל. כי אהרן הוא²⁶
מ"שבעה רועים" המפרנסים לנשמות ישראל.²⁷
ולכן "בני גרשון" שנשאו יריעות המשכן, שהוא גם בן²⁸
העלאת והמשכת וחבור ב' בחינות אהבה - "אהבה²⁹
עליונה" ואהבה רבה" - היה זה דוקא "על פי אהרן³⁰
ובניו", דאהרן הוא מקור בחינת "אהבה רבה", "ורב חסד".³¹
ולכן נקרא גם בן "גרשון" - בנו"ן פשוטה דייקא, (מה³²
שאין בן "גרשם" שהוא במ"ם), שיש בו גם בן מבחינת נון³³
פשוטה דאהרן. כי הנו"ן פשוטה רומז על ההמשכה³⁴
למטה מטה. וכדי שיהיה ההמשכה למטה - היא על ידי³⁵
בחינה עליונה יותר, כנודע מענין "ועברתי בארץ³⁶
מצרים" (שמות יב, יב) - "אני ולא מלאך", על בן דוקא³⁷
מבחינת אהבה-רבה דאהרן יוכל לימשך למטה בכל³⁸
נפש.³⁹
והנה, גרשון הוא לשון "גירושין". כי "ימינה ה" -⁴⁰

21. [ואותם]

22. וכמו שנתבאר במקום אחר. (ועיין מה שנתבאר עוד מענין ג' ידות, בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפניא").

19. (כמו שנתבאר על פסוק (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קדש לאהרן כו").

20. ובני ישראל יצאים "ב"ד קוה" (שמות יד, ח).

6 ראש בני גרשון גם הם כו". אבל עבודת "בני מררי" הוא
7 בבחינת יראה הנמשכת מן הראש והמוחין, לכך לא
8 נאמר בהם נשיאת ראש. אלא שעל ידי זה יבא אחר כך
9 לבחינת ומעלת קהת וגרשון, שהוא ענין נשיאת ראש.

1 שהיא בחינת "רצון העליון"²³. ולכן, גבי "בני קהת" שהיו
2 טוענין את הארון שבו הלוחות נאמר "נשא את ראש".
3 וזהו ענין "קדש הקדשים"²⁴. אלא שבבני גרשון שהיו
4 נושאי היריעות, שהוא גם כן ענין התחברות - אהבה
5 עליונה ב'אהבה רבה' - לכן נאמר בהם גם כן "נשא את

24. ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושב יעקב". ובדבור המתחיל
"שבת שבתון".

23. וכמו שנתבאר שם בענין "אחזתיו כו" (שיר השירים ג, ד). ובשאר
דוכתי. וכמו שכתוב לעיל, בדבור המתחיל "וידבר אללים את כל
הקדושים", גבי "אם אין חכמה - אין יראה".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

31 סובב וממלא דהיינו למעלה גם מבחי' מחשבה העצמי'
32 הפשוטה כו' שנק' מחשבה עיונית שבאה לכלל בחי'
33 מקור התחלקות דממלא עכ"פ כנ"ל שלזה נק' א"ח
34 דלי"ת א"ח דלי"ת שמקור א' לו עם דלי"ת רבתי כי
35 גם גדלות המחשבה הנ"ל נמשך מעצמות הח"ע
36 הפשוטה שנק' שכל הנעלם מכל רעיון גם לא נגלה
37 במחשבה עיונית כו' וזהו מלפני א"ח דלי"ת הנ"ל והוא
38 ע"י בחי' עצמות הח"ע הפשוטה כו' שלמעלה מבחי'
39 סובב וממלא דבא"ח דלי"ת הנ"ל וכנ"ל בענין לפני
40 אחד מה אתה סופר שזהו מה שישאל עלה במחשבה
41 כנ"ל והיינו פי' הוי"ה א' כידוע דכל הוי"ה בחכמה
42 כמ"ש ה' בחכמה כו' כי בחי' ראשי' התגלות דעצמות
43 אא"ס הוא בחכמה דוקא והיינו בבחי' ח"ע הפשוטה
44 שבעצמותו ממש ואמנם כדי שיהיה יחוד דסובב וממלא
45 הכללי דמחשבה ודיבור שבעצמות טהירו עילאה כנ"ל
46 הנה לזה נמשך שם הוי"ה דח"ע ע"י בחי' ד' אותיות
47 הללו יו"ד צמצום ואח"כ ה"א בחי' התפשטות שהוא
48 בחי' המחשבה דבינה ואח"כ וי"ו בחי' המשכה מן
49 המחשבה אל הדיבור שהוא ה"א אחרונה כידוע והכל
50 עדיין בבחי' עצמות ח"ע הפשוטה כו' נמשך ד' אותיות
51 הללו בכדי שיהיה מזה מקור לבחי' יחוד דא"ח דלי"ת
52 בגילוי גמור מן העצמות שזהו בחי' סובב וממלא שהוא
53 בכלל בחי' משפיע ומקבל שהרי נק' סובב לעלמין
54 עכ"פ כו' וד"ל. והיינו מאמר רז"ל הוא מקומו של עולם
55 שזהו בחי' הארת היחוד והשפע דסובב בממלא להיות
56 נק' מקומו של עולם בחי' ממלא בכלל וכמ"ש הנה
57 מקום אתי כו' כנ"ל אבל אין העולם מקומו העצמי כי
58 בעצמותו הרי הוא למעלה מהיות גם בחי' מקור למקום
59 כו' והיינו למעלה מבחי' סובב ג"כ כנ"ל וצריך להיות
60 בחי' המשכה דד' אותיות הוי"ה דח"ע בשביל זה

1 (מה) וזהו המשך הענין דפסוק ראשון דק"ש שמע
2 ישראל בחי' ישראל שעלה במחשבה
3 עליונה העצמי' שנק' מחשבה סתימאה כלו' חכמה
4 סתימאה הנעלם מכל רעיון ומחשבה כנ"ל וזהו לפני א'
5 מה אתה סופר למעלה גם מבחי' מקור המספר הכללי
6 גדלות המחשבה שנק' מחשבה עיונית שהיא בחי'
7 מקור כללי לפרטי ההתחלקות אותיות כנ"ל אבל פי'
8 עלה במחשבה היינו בעצמות ח"ע הפשוטה כו' כנ"ל
9 ולזה יש בכח ישראל זה ליחד יחוד עליון דק"ש שהוא
10 מ"ש הוי"ה אלקינו ה' אחד ופי' הוי"ה אחד א"ח דלי"ת
11 רבתי הנה יובן בדרך כללות כל ההשתלשלות דסובב
12 וממלא עד רום המעלות דבחי' א"ח דלי"ת היינו בחי'
13 ממלא בכלל שבחי' דלי"ת רבתי היינו בחי' גדלות
14 הדיבור שבמחשבה שהוא מקור כללי לבחי' הדיבור
15 בפרט הוא בחי' ממלא ממש כידוע וכמ"כ עד רום
16 המעלות בחי' גדלות הדיבור שבמחשבה היותר עליונה
17 הפשוטה בתכלית הפשיטות דעצמות אא"ס הפשוט
18 שנק' טהירו עילאה (דבי' גליף גליפו בחי' חקיקה
19 לחקיקה דהיינו ב' מיני אותיות דמחשבה ודיבור בבחי'
20 גדלות וקטנות שלהן בחי' מחשבה העצמית שבלתי
21 אותיות במחשבה עדיין ובחי' גליפה וחקיקה דאותיות'
22 המחשבה כו' ה"ז בחי' גדלות וקטנות במחשבה
23 (ויתפרש גם ע"ז לבד גליף גליפו כו') וכמ"כ באותיות
24 הדיבור (גליף גליפו) בחי' גדלות הדיבור הנ"ל ובחי'
25 קטנות שבא בהתחלקות אותיות הדיבור כו') הוא בחי'
26 ממלא בכלל ובחי' א"ח דלי"ת הוא מחשבה העליונה
27 הפשוטה העצמית שנק' בחי' סובב (וגם במחשבה זו
28 עצמה יש בה בחי' סובב וממלא והוא בחי' גדלות
29 וקטנות שבה כנ"ל) והנה כדי להיות בחי' יחוד זה
30 דסובב וממלא צריך להיות בהכרח מלמעלה מבחי'

9 דחכמה עילאה עצמה שנמשך משם הוי"ה להיות יחוד
10 סובב וממלא שזהו החי"ת והדלי"ת חי"ת דחכמה בחי'
11 משפיע והדלי"ת בחי' מקבל כו' וכדי להיות מקור
12 לחי"ת דח"ע שכולל ז' רקיעים וארץ שהוא בחי' מקור
13 למקום דארץ שע"ז אמרו הוא מקומו של עולם כנ"ל
14 הוא ע"י שמע ישראל ישראל שעלה במחשבה עילאה
15 דח"ע כנ"ל שעל ידו דוקא יוכל ההמשכה דהוי"ה דח"ע
16 בא"ח דלי"ת כו' וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

1 שיהיה נק' מקומו של עולם בבחי' סובב וממלא כו'
2 (ולזה או' ברוך המקום ואח"כ ברוך הוא עצמו כו') וזהו
3 ענין החי"ת דאחד שהוא ז' רקיעים וארץ שכולל עיקר
4 בחי' המקום כי הארץ יש בה ו"ק מעלה ומטה וד'
5 סטרין כו' והוא הדלי"ת רבתי (ומעלה ומטה נמשך לד'
6 בהעלם מבחי' מקום העליון כו') וד' רקיעים בחי'
7 משפיע לארץ וכוללים לבחי' המקבל ונק' א"ח שנכלל
8 באות חי"ת לבד והא' הוא אלופו של עולם בחי' אור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

29 בחי' מלכותו ית' נמשכת בעולמות להחיותם כי אין
30 מלך בלא עם וז"ס שאמר והי' העולם דברי אלקים
31 חיים ומלך עולם, אבל מ"ש אח"כ בק"ש ה' אחד הוא
32 ההאמנה במהותו ועצמותו ית' שאינו מתלבש
33 בעולמות כהתפשטות הנשמה בגוף הנראה לעין כנ"ל
34 ונק' סובב כולא עלמין ולזאת תאמין ג"כ שהעולם וכל
35 אשר בו בטילים באמת במציאות לגמרי אצלו ית' ואינו
36 כמו הגוף שהוא טפל לנשמה ומ"מ הוא יש בפ"ע לפי
37 שאין התהוות שרש הגוף מנשמתו אלא מטפת אביו
38 ואמו משא"כ השמים והארץ וכל צבאם שכל עצמותם
39 נתהווה מאין המוחלט הם בטילים ממש כאור השמש
40 כשהוא בגוף כדור השמש וז"ס אין עוד שאין אפי'
41 דבר טפל רק לעינינו הסתיר להיות נראה כאילו הם
42 נפרדים כו' וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ו (וע' ספר ראש
43 אמנה פ"ז) ודו"ק שם היטב, וזו האמונה נתייחדה
44 לישראל לבד כי או"ה קרו ל' אלקא דאליקייא כלומר
45 שהוא כח הראשון ומקור האמיתי לכל מיני כחות
46 מוגבלים הנמצאים ממנו ומ"מ מחשיבים העולם ליש
47 ודבר ומחשבים אותו כנשמה לגוף כו' אבל הוא יתעלה
48 המרום ונשגב מזה הודיענו האמת כי ה' אחד ואין
49 עוד ממש כי כל העולם אין ואפס ממש ולא כגוף
50 לנשמה לפי שמהותו ועצמותו ית' מרום מעלה מעלה
51 ואינו מחי' העולמות ע"י התלבשותו בתוכם כנשמה
52 בגוף אלא ע"י שהוא סוכ"ע וכמ"ש במ"א ובלק"א
53 ח"א פמ"ח ומה שמתלבש ממנו בעולמות הוא רק
54 הארה לבד מבחי' דיבור ונק' ממכ"ע וכמ"ש ל' ועי'
55 בלק"א ח"ב ביאר זה לקרב אל השכל בדרכי הראי'
56 והמופת:

מצות השבתת חמץ. ואכילת מצה

1 **ולהבין** הענין יש להקדים תחלה פי' וענין האמונה
2 מה היא שאין הכוונה על ענין שהקב"ה מחי'
3 כל העולמות בלבד כי זה לא יתכן לקרות אמונה כי
4 עיני בשר ג"כ ישיגו זאת ואע"פ שאין רואים בגשמיות
5 ממש ה"ז כאילו רואה בעיני בשר וכמו שא"צ לאמונה
6 על חיות הנפש שבגוף מאחר שרואה בשרו ודמו חיים
7 שהם מצד עצמם כמו דומם ממש ה"ז כאילו רואה
8 בעין ממש חיות הרוחני המתלבש בבשרו להחיותו
9 אעפ"י שלא ראה מהות הנפש ותמונתה וכך כתיב
10 ומבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט כ"ו) שכמו שרואה
11 חיות הנפש ע"י חיות בשרו שהוא גוף קטן כך יראה
12 חיות ה' המחי' את העולם שהוא גוף גדול מהארץ
13 לרקיע מהלך ת"ק שנה ועובי הרקיע ובין רקיע כו'
14 שהם מצד עצמיות גופם כמו דומם והם חיים ויש
15 בכאור"א חיות כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים
16 והיינו ע"י שהקב"ה ממלא כל העולם ומשפיע הכחות
17 בהם ולזה א"צ אמונה כלל וגם חסידי או"ה וחכמיהם
18 משיגים זה, והאמונה שנתייחדה לישראל כדכתיב אנכי
19 ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ' ב')
20 כלומר ולזאת תאמין בשלימות מציאותו וכמ"ש
21 הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שהיא מצוה באמונה [בס'
22 המצות במ"ע סי' א' ובמל"ת שמנה רמב"ן סי' א' ובס'
23 המדע פ"א מה' יסודי התורה] היא להאמין שמציאותו
24 ית' הוא רם ונשגב למעלה מעלה מבחי' זו שאנו רואים
25 שמחי' את העולם בבחי' כח הפועל שבנפעל כי בחי'
26 זו הוא רק מבחי' דבר ה' ורוח פיו ית' ונק' ממלא כל
27 עלמין ולמשל באדם הדבור בטל לגבי המחשבה
28 והמחשבה לגבי השכל והשכל לגבי עצמיות הנפש וכך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

שור שזהו גבוה יותר מעילוי הקרבנות. והנה כתי' ופני
 אדם לארבעתן שנמצא שבחי' פני אדם כוללת כל הד'
 חיות. ולכן ע"י שהאדם זוכה את יצרו הוא כאילו
 הקריב כל הקרבנות כולם, כי ע"י הקרבן שמקריבין
 קרבן בהמה הוא רק פרט אחד, אבל ע"י שזוכה את
 יצרו שהוא מבחי' פני אדם שהוא לארבעתן שכולל כל
 הד' חיות לכן ע"י הוא כאילו הקריב כל הקרבנות
 כולם כו'. והנה ארז"ל במשנה א' פ"ד דאבות איזהו
 גבור הכובש את יצרו והביאו הפסוק טוב אך אפים
 מגבור, והיינו שע"י שכובש את יצרו ע"י ממשיך
 מבחי' א"א, והיינו בחי' יגמה"ר, ולכן אמרו ולא עוד
 אלא שאין תפלתו נמאסת, והיינו שכמו שע"י תפלת
 הצבור ממשיכי' י"ג מדה"ר, כמו"כ היחיד ע"י שכובש
 את יצרו ע"י ממשיך יגמה"ר, ולכן אין הקב"ה מואס
 את תפלתו כמו תפלת הצבור כו'.
 והנה בתפלת המנחה של שבת אנו אומרים ואני
 תפלתי לך עת רצון אלקי' ברוב חסדך, שלכאור'
 צ"ל איך שייך לומר אלקי' ברוב חסדך, שנודע דשם
 אלקי' הוא בחי' דין וגבורה ואיך נאמר שהוא בחי'
 חסד ומה גם ברוב חסדך. אך הענין הוא דהנה אית
 חסד ואית חסד, אית חסד דאקרי חסד עולם ואית חסד
 דאקרי רב חסד, והיינו שלגבי בחי' חסד עולם שהוא
 בחי' החסד שבסדר ההשתל' הנה שם אלקי' הוא מנגד
 שהוא בחי' הדין והגבו' שכנגד מדת החסד, אבל בחי'
 רב חסד הוא בחי' החסד שלמעלה מבחי' סדר ההשתל'
 משם נמתקי' הגבורות דשם אלקי' כו'. ולכן בשבת
 במנחה שאז התגלות בחי' רעוא דכל רעוין בחי' ע"ק
 לכן אומרי' אז אלקי' ברוב חסדך שגם שם אלקי'
 מתבסם ע"י החסדי' שנמשכי' מע"ק. וזהו פי' ואני
 תפלתי בזמן מנחה של שבת שהוא בחי' עת רצון אזי
 גם אלקי' הוא ברוב חסדך כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

[ש"פ בהר (עבר ל"ג בעומר). ל"ב]

אך עדיין צ"ל איך הוא ביכולת החיות להגביה את
 בחי' אדם, הענין נודע כי בחי' עולם התהו קדם
 לעולם התיקון, ופני' וענין קדם אינו שייך לומר שקדם
 בבחי' הזמן כ"א שקדם במעלה ומדרגה, וע"ד מארז"ל
 אלפי' שנה קדמה תורה לעולם שפי' וענין הקדימה
 להיותה מבחי' מוחין דאור"א, ושורש ענין העולמות
 הוא מבחי' המדות דז"א וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד
 יבנה וכתי' זכור רחמין וחסדיך כי מעולם המה משא"כ
 המוחין, וכמ"ש מזה באורך בד"ה אשר ברא אלקי'
 לעשות (ך"ח). ועד"ז יובן ענין תהו שקדם לתיקון כי
 ענין ריבוי האור דתהו ומיעוט האור דתיקון אין הפי'
 שאור זה דתהו נתמעט בבחי' התיקון כי באמת אין
 ערוך כלל בחי' מיעוט האור דתיקון לגבי בחי' האור
 דתהו שהי' בריבוי וכמ"ש מזה באורך בד"ה אם
 בחוקתי ובהביאור (ך"ו), ויובן זה ממשארז"ל אור
 שנברא ביום ראשון הי' אדם מביט מסוף העולם ועד
 סופו וכשמיעטו אנו רואי' שאין ביכולת האדם לראות
 רק ערך פרסה כו' שאין ערוך האור שאחר המיעוט
 להאור איך שהי' קודם שמיעטו כו'. ועד"ז יובן ענין
 ריבוי האור דתהו כו', רק שנפל בשבה"כ, ולכן אנו
 רואים למטה שהבהמות יש להם כח יותר מן האדם
 להיות כי שרשן הוא מבחי' התהו שקדם לתיקון, וד'
 חיות המרכבה הם ג"כ מבחי' התהו רק שהם מה שכבר
 נתברר, לכן בהעלות נפש הבהמה לשרשה בחי' פני
 שור שבמרכבה, אזי ע"י הבירור וההעלאה מתוסף כח
 ועוז מבחי' אורות דתהו בבחי' פני שור, לכן ע"י הנה
 הם מעלים את הכסא עם בחי' אדם שעל הכסא שזהו
 בחי' התיקון לבחי' אוא"ס שכי לא אדם הוא.
 והנה נה"ב שבאדם שרשו ג"כ מבחי' פני שור, רק
 שהוא מבחי' פני אדם שבפני שור, ולכן ע"י
 בירור נה"ב שבאדם מתעלה לבחי' פני אדם שבפני

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

רבי שמעון אמר: ודאי מאן דנטיל סמא דמותא
 בלחודוי (עיי' מה שכתוב במאמר הזהר ריש פרשת חוקת

וא"ו) אף הענין יובן על פי מה שכתוב בזהר חלק ג חקת
 דף קפב עמוד א וזה לשונו:

32 כי אם על ידי אלקים כו'. אבל מי הוא המהווה – הוא
33 השם הו'.
34 כי השם אלקים אינו מסתיר כלל על שם הו', ומאיר
35 שם הו' על ידי שם אלקים, רק שלגבי הנבראים הוא
36 מסתיר, שאינו נרגש בהם האור, אבל באמת אינו מסתיר
37 כו', וכידוע ומבואר הענין בכמה מקומות.
38 וזה³³ מצות היחוד: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי
39 הו' הוא האלקים"³⁴, ד"הו' ואלקים כולא חד"³⁵,
40 שהאלקים אינו מעלים ומסתיר באמת על שם הו', וכמו
41 שנתבאר ביאור ענין זה באריכות במקום אחר³⁶ על
42 פסוק זה. ולכן באמת "כולא קמיה בלא חשיב",
43 והעולמות והנבראים בטלים במציאות לגמרי, כיו
44 השמש בשמש, שבטל בתכלית עד שאינו עולה בשם
45 כלל – כמו כן הוא בהנבראים, מאחר דאור הו', מקור
46 המהווה, מאיר עליהם על ידי שם אלקים, הרי הוא
47 בתוך מקורם תמיד, והרי הם בטלים במציאות בתכלית.
48 וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" חלק ב פרק ג, וביאור
49 הענין בפרקים שאחר זה. ועיין מה שנתבאר בזה בדבור
50 המתחיל "וידבר כו' את כל הדברים" רס"ד³⁷.
51 וזהו ענין "ה' אחד – כד אמליכתייה למעלה ולמטה
52 כו"³⁸, איך שז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, גם
53 לאחר שנבראו ונתהוו על ידי שם אלקים, הרי הם
54 בטלים ומיוחדים בתכלית באור אין-סוף ברוך-הוא.
55 דכמו שקודם שנתהוו היו בטלים ומיוחדים בתכלית
56 באור אין-סוף כו' (שזהו ענין "הוא ושמו בלבד כו"³⁹, כמו
57 שנתבאר במקום אחר), כמו כן לאחר שנתהוו הרי הם גם
58 כן בטלים ומיוחדים בתכלית באור אין-סוף ברוך-הוא,
59 כיון שבאמת "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין
60 אלקים"⁴⁰, פירושו: "אין אלקים" המסתיר, דשם אלקים
61 אינו מסתיר כלל, ממילא הכל בטל במציאות כו'.
62 ובשמתבונן בכל זה בהעמקת הדעת, מתבטל על ידי

1 דף קטע עמוד ב שהובא לעיל), עליה כתיב "בכל עמלו
2 שיעמול תחת השמש"²⁶, ומאן הוא "תחת השמש", הו'
3 אימא, דא סיהרא. ומאן דאחיד סיהרא בלא שמשא
4 "עמלו תחת השמש" ודאי.
5 ודא איהו חובא קדמא דעלמא (רוצה לומר, חטא
6 אדם הראשון בעץ הדעת, שהיא המלכות הנקראת 'סיהרא',
7 והפרידה מעץ החיים שהוא 'שמשא') ועל דא 'מה יתרון
8 לאדם בכל עמלו' – לאדם קדמא"²⁷ (דהיינו אדם
9 הראשון). עד כאן לשון הזהר.
10 והענין הוא:

11 דהנה כתיב: "פי שמש ומגן הו' אלקים"²⁸, שהם
12 תפארת שבו שם הו', ומלכות שהיא שם אלקים – הם
13 "שמש ומגן". דבאמת "כולא חד";

14 שאף על פי שמבחינת שם אלקים נמשך שיהיה
15 העולם יש ודבר נפרד, מחמת שיש מסך ופרגוד, שזהו
16 בבחינת המלכות דוקא, להיותה בבחינת ריחוק
17 ודתנשאות כו'. וכמו שנתבאר בלקוטי תורה²⁹ בהביאור ד"מי
18 מנה" פרק א.

19 וב"פרדס" שער ערכי הכנויים ערך פרוכת כתב:
20 "פרוכת נקרא המלכות, כי היא פרוכת מסך כו"³⁰. וכמו
21 שנתבאר לעיל בענין התהוות החומר, שהיא מבחינת
22 "דבר ה'" דמלכות דוקא כו'.

23 ומזה נמשך "מלך אלקים על גוים"³¹, שנמשך הארה
24 גם לעמלק ועובדי כוכבים ומזלות, במבואר בזה חלק
25 ב דף צו עמוד א, וזהו ענין "רגליה יורדות מות" כו';

26 מכל מקום באמת זהו הכל משם הו', דהו' הוא
27 המהווה את שם אלקים. ומה שכתוב "בראשית ברא
28 אלקים"³² – הוא בכח שם הו' דוקא, רק שהוא על ידי
29 שם אלקים, שהוא מדת ההסתה, על ידי זה יכול להיות
30 מציאות היש, מה שאין כן משם הו', שהוא גילוי בחינת
31 אור אין-סוף הבלי גבול, אי אפשר להיות מציאות יש,

26. קהלת א, ג.

27. מי שנוטל סם המות לבדו, עליו כתוב "בכל עמלו שיעמול תחת השמש". ומי הוא "תחת השמש"? הו' אומר זו הלכנה. ומי שאוחז הלכנה בלי השמש, "עמלו תחת השמש" ודאי. וזהו החטא הקדמון של העולם. ועל זה, "מה יתרון לאדם בכל עמלו" – לאדם הראשון.

28. תהלים פה, יב.

29. במדבר סח, ג.

30. "בין האצילות לכל הדברים אשר תחתיה, ותקרא פרוכת בחינה התחתונה אשר לה, שהיא המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים". עד כאן לשונו.

31. תהלים מז, ט.

32. בראשית א, א.

33. באור התורה שם: וזהו.

34. ואתחנן ד, לט.

35. ראה זהר חלק ב כו ב.

36. באריכות במקום אחר: דבור המתחיל "וידעת", רנו (הידוע בשם "וידעת מאסקווער") וספר המאמרים תרנ"ז עמוד מה ואילך. לתוכן כל פרק זה יש להעזר משיחת שמחת תורה תער"ב (בספר תורת שלום – ספר השיחות ועמוד 1147) אות וא"ו ואילך. הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

37. ספר המאמרים תרס"ד עמוד נה ואילך.

38. ראה ברכות יג, ב.

39. פרקי דרבי אליעזר פרק ג.

40. ישעיה מד, ו.

35 שְׁלֵהֶם כּו', וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.
36 אֲמַנָּם גַּם אִם אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ, מִכָּל מָקוֹם הָרִי הוּא בִּלְתִּי
37 סֶפֶק הוּא אֲצִלוֹ, וּמִבֵּין בְּשִׁכְלוֹ הֵיטֵב אֵיךְ יֵשֵׁשׁ בַּח אֱלֹקִי
38 הַמְהוּוּה וּמְחִיָּה אוֹתוֹ, "וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה כּו"⁴⁷, וּכְמוֹ
39 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר.
40 וְעַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת הַזֶּה בְּהַעֲמֶקֶת הַדַּעַת, הָרִי הוּא בָּא
41 לְבַחֲנִית אֲהָבָה לְאֱלֹקוֹת. וְהֵינּוּ שְׁלֵא יִרְצָה בַּחוּמְרֵי
42 וְגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם כִּי אִם בְּהֶאֱלֹקוֹת שְׁבוּ, וְכָל דָּבָר
43 שְׁעוֹשֶׂה, יִהְיֶה כְּוֹנֵנֹתוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְהֵינּוּ שִׁירְצָה
44 בְּהֶאֱלֹקוֹת שְׁבוּ כּו'.
45 אֲבָל בּוֹזָה לֹא יִהְיֶה בַּעֲבוּדָה וּבִיטוּל הֶרְצוֹנוֹת לְגַמְרִי,
46 מֵאַחֵר שֶׁכָּל עֲבוּדָתוֹ וְהַתְּבוּנָנוּת שְׁלוֹ הוּא בְּהֶכַח
47 הָאֱלֹקִי הַמְהוּוּה אֶת הַיֵּשׁ, הָרִי יֵשׁ כָּאֵן מְצִיאוֹת יֵשׁ, וְאֵיךְ
48 יִהְיֶה בַּעֲבוּדָה זֶה בִּיטוּל כָּל הַיֵּשׁוֹת לְגַמְרִי.
49 וְזֶה שִׁיּוֹר רַק בַּעֲבוּדָה דִּיחּוּדָא עֵילָאָה הַנִּל, שֶׁהוּא
50 מִצַּד הָאוּר אֵיין־סוֹף שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת
51 בַּיֵּשׁוֹת, הֵינּוּ שְׁמִבְחִינָה זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת מְצִיאוֹת יֵשׁ.
52 וּלְפִי שְׁמֵאִיר בְּגִילּוֹי כֵּן־ל, אֲדַרְבָּא, מִשּׁוּם זֶה "כּוּלָּא
53 קָמִיָּה בְּלֹא כּו'" כֵּן־ל. וּבַעֲבוּדָה זֶה הוּא בִּיטוּל כָּל הַיֵּשׁוֹת
54 לְגַמְרִי, וְכָל עֲשִׂיּוֹתָיו הַגִּשְׁמִיִּים אֵינָם גִּשְׁמִיִּים כָּלָל, כִּי אִם
55 אֱלֹקוֹת, כִּי אֵינוֹ שִׁיּוֹר לַיֵּשׁוֹת כָּלָל כּו'. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
56 בְּמָקוֹם אַחֵר.
57 אֲבָל בַּעֲבוּדָה דִּיחּוּדָא תַתָּאָה, הָרִי יֵשׁ לוֹ שִׁיּוֹכוֹת אֶל
58 הַיֵּשׁ, וְעֲשִׂיּוֹתָיו הֵמָּה גִּשְׁמִיִּים מִמֶּשׁ, אֲלֹא שְׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ
59 אַחֵר הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחוּמְרֵיּוֹת לְהַתְּאֹוֹת אֶל הַתְּאֹוֹה
60 הַגִּשְׁמִיּוֹת, כִּי אִם מִפְּנֵי שְׁמוּכְרָח הוּא בּוֹזָה, וְכְוֹנֵנֹתוֹ הוּא
61 לְשֵׁם שְׁמַיִם כּו' כֵּן־ל. וּכְמוֹ כֵּן הוּא רוֹצֵה בְּהִגְלִיל
62 אֱלֹקוֹת, וְהוּא עֹנֵן "לְאֲהָבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ [...] כִּי הוּא
63 חֵיִיךְ כּו"⁴⁸.
64 **קִיצוֹר.** יִקְדָּם אֲשֶׁר הִתְהַוּוֹת הִיא מִשֵּׁם הַיֵּשׁ עַל יְדֵי שֵׁם
65 אֱלֹקִים. מִצּוֹת הַיֵּחֹוד דְּהַיֵּשׁ וְאֱלֹקִים כּוּלָּא חֵד, בִּיטוּל דִּיחּוּדָא
66 עֵילָאָה – דִּאֵין שֵׁם אֱלֹקִים מִסְתִּיר, מִמִּילָא הַכֵּל בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת
67 בָּאוּר אֵיין־סוֹף. בִּיטוּל דִּיחּוּדָא תַתָּאָה – דְּכַח אֱלֹקִי מִתְּוֹה
68 וּמְחִיָּה מְצִיאוֹת הַיֵּשׁ.

1 זֶה לְגַמְרִי מִיֵּשׁוֹת וְחִמְרֵיּוֹתוֹ כּו'. דְּכִשְׁמַעְמִיק דַּעַתוֹ הֵיטֵב
2 אֵיךְ שְׁבָאָמֶת אֵין אֱלֹקִים הַמְסְתִּיר, תֵּאִיר גִּילּוֹי אוּר
3 אֵיין־סוֹף, וְהַעוֹלָמוֹת בְּטֵלִים בְּמָקוֹרָם בְּבִיטוּל זֵיו הַשְׁמֵשׁ
4 בְּשִׁמְשׁ, וְנִרְגָּשׁ הָעֵנִין בְּנַפְשׁוֹ (עַס וְעֶרֶט בִּי אִים גוֹט
5 דַּעְהָעֶרֶט⁴¹ עַל יְדֵי הַעֲמֶקֶת וְהַתְּקַשְׁרוֹת דַּעַתוֹ בּוֹזָה) הָרִי הוּא
6 מִתְּבַטֵּל בְּאָמֶת מִכָּל הַיֵּשׁוֹת וְהַחוּמְרֵיּוֹת שְׁלוֹ, וְנַעֲשֶׂה
7 אֲצִלוֹ בְּלִיּוֹן וּבִטוּל כָּל הֶרְצוֹנוֹת הַזֵּרוֹת לְגַמְרִי מִכָּל וְכָל.
8 וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "כָּלָה שְׂאִרִי" – "אֲשַׁחֲצִי גוֹשְׁמִיָּה"⁴² כּו'.
9 וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּ"לִקוּטֵי תוֹרָה" דְּבוּר הַמִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים"⁴³
10 בְּעֵנִין בַּחֲנִינַת כָּלָה הָא'.
11 וְכָל חֲפָצוֹ וְרָצוֹנוֹ הוּא לְהַכְלִיל בַּעֲצָמוֹת אוּר אֵיין־סוֹף,
12 וְשִׁיחָה גִילּוֹי עֲצָמוֹת אוּר אֵיין־סוֹף לַעֲיֵן כָּל לְמַטָּה, וְיִהְיֶה
13 נִרְאָה וְנִגְלָה הָאָמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא. וּכְמוֹ לַעֲתִיד לְבֹא דְכְּתִיב
14 "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יִחְדָּיו כִּי פִי ה' דָּבַר"⁴⁴,
15 שִׁיחָה נִרְאָה וְנִגְלָה לַעֲיֵן כָּל אֵיךְ שֶׁהַכֵּל הוּא אֱלֹקוֹת
16 וְאֵיךְ שֶׁבְטֵל בְּמִצִּיאוֹת בְּתַכְלִית כּו'.
17 **וְהַנָּה,** בִּיטוּל הַנִּל הוּא בַּחֲנִינַת בִּיטוּל דִּיחּוּדָא עֵילָאָה,
18 אֵיךְ שֶׁ"כּוּלָּא קָמִיָּה כּו"⁴⁵. אֲמַנָּם בַּחֲנִינַת הַבִּיטוּל דִּיחּוּדָא
19 **תַתָּאָה** – הוּא כְּמוֹ שְׁלִגְבִי הַנִּבְרָאִים הֵלֵא הַשֵּׁם אֱלֹקִים
20 מִסְתִּיר לְגַבִּיּוֹתָם, וְ"הֵן הֵן גְּבוּרָוִתֵינוּ"⁴⁶. דַּעַם הִיּוֹת שְׁבָאָמֶת
21 מֵאִיר אוּר הַיֵּשׁ מִמֶּשׁ עַל הַנִּבְרָאִים עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים
22 כּו' כֵּן־ל, מִכָּל מָקוֹם הוּא מַעֲלִים וּמִסְתִּיר אֶת עֲצָמוֹ
23 שְׁלֵא יִהְיֶה נִרְגָּשׁ בְּנִבְרָאִים, וְעַל יְדֵי זֶה הֵם נִמְצָאִים
24 בְּבַחֲנִינַת מְצִיאוֹת יֵשׁ כּו'. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּ"סֵפֶר שֶׁל
25 בִּינּוּנִים" שֵׁם.
26 וְהַדַּעַת וְהַתְּבוּנָנוּת בּוֹזָה הוּא, דַּעַם הִיּוֹת שְׁנַעֲשֶׂה
27 בְּבַחֲנִינַת מְצִיאוֹת יֵשׁ, מִכָּל מָקוֹם, הָרִי יֵשׁ בַּח אֱלֹקִי
28 שְׁמִיחָה מְצִיאוֹתוֹ, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ אוּר אֱלֹקִי
29 הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ תְּמִיד כּו', אֲלֹא שֶׁהוּא אֵינוֹ מְרַגֵּשׁ אֶת
30 הַכַּח הָאֱלֹקִי הַמְהוּוּה אוֹתוֹ, וְאֵפֶן גַּם אֶת הָאוּר וְהַחִיּוֹת
31 שְׁבוּ כּו', כִּי אִם הִיָּה מְרַגֵּשׁ אֶת הַכַּח הָאֱלֹקִי הַמְהוּוּה
32 אוֹתוֹ, הָרִי לֹא הִיָּה בְּמִצִּיאוֹת יֵשׁ כָּלָל. וּכְמוֹ כֵּן אִם יִהְיֶה
33 מְרַגֵּשׁ אֶת הָאוּר וְהַחִיּוֹת שֶׁהוּא אֱלֹקוֹת, הִיָּה בְטֵל יוֹתֵר,
34 וּכְמוֹ מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים שְׁמִרְגִּישִׁים מְצִיאוֹת הַחִיּוֹת

46. יְלִקוּט שְׁמַעוֹנִי פְּרִשְׁת עֲקֵב רָמֵז תַתְּנִי. וְרָאָה יוֹמָא סט, ב. שְׁעַר הַיֵּחֹוד

וְהָאֲמִינוּה פֶּרֶק ד.

47. "אֱלֹקָה". אִיּוֹב יט, כו.

48. נִצְבִּים ל, ב.

41. מוֹרָגֶשׁ וְנִקְלֵט טוב.

42. תַּהֲלִים עג, כו. וּבְתַרְגוּם יוֹנָתָן שֵׁם. כָּלָה גִּשְׁמִיּוֹת.

43. לִקוּטֵי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים בְּתַחֲלִיל.

44. יִשְׁעִיָּה מ, ה.

45. "כָּלָה". וְהַר חֶלֶק א בְּהַקְדָּמָה יא, ב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

מעלת אור השחר: בכל רגע נוסף אור. שאלות בפסוק אז יבקע כשחר וגו'. הנשמה
בירידתה למטה נעשית חולת אהבת ה', ובפרט בזמן הגלות – צמאה לך נפשי. הגוף
ונה"ב מתענגים בגשמיות. יצר הרע – ציור רע, הרהורי עבירה גורמים בלבול הדעת.

ב, ה) "סמכוני בְּאִשִּׁשׁוֹת רַפְדוֹנִי בַּתְּפוּחִים כִּי חוֹלַת
אֶהְיֶה אֲנִי", דְּכָלְלוֹת עֲנִין יִרִידַת הַנֶּשְׁמָה לַמָּטָה
לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוּף בְּכָלֵל וְזִמְנָה הַגְּלוּת בַּפֶּרֶשׁ נִקְרָא בְּשֵׁם
חוֹלָאֲתָא, וְזֶהוּ כִּי חוֹלַת אֶהְיֶה אֲנִי, וּפֶרֶשׁ רַשִׁי כִּי חוֹלָה
אֲנִי לְאַהֲבָתוֹ כִּי צִמְאֵתִי לוֹ פֶּה בְּגִלּוּתִי, דְּהַנֶּשְׁמָה
בְּהִיּוֹתָהּ בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּאוֹצֵר הַנֶּשְׁמוֹת עֲבוּדָתָהּ
בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה, וְכִשְׁבָּאָה לַמָּטָה בַּגּוּף יֵשׁ לָהּ גִּעְגּוּעִים
לְאוֹתוֹ הָאַהֲבָה שֶׁהִיָּתָה לָהּ בְּהִיּוֹתָהּ לַמַּעֲלָה, קוֹמַעֲנִידִג
אֵין אֶ גּוּף הוֹיֵבֶט אֵן דִּי נֶשְׁמָה בִּינִיקֶעֶן נֶאָף אֶ מְדַרְגָּה
אַהֲבָה עַד שֶׁנֶּעֱשִׂית חוֹלָה, וְזֶהוּ שֶׁפֶּרֶשׁ רַשִׁי כִּי חוֹלָה
אֲנִי לְאַהֲבָתוֹ, דִּירִידַת הַנֶּשְׁמָה לַמָּטָה נִקְרָאת חוֹלָאֲתָא, כִּי
צִמְאֵתִי לוֹ פֶּה בְּגִלּוּתִי, דְּהַגְּלוּת הוּא חוֹלָאֲתָא וְגוֹרֵם
וּפּוֹעֵל צִמְאֻן, וּמִקְרָא מְלֵא דְּבֵר הַפְּתוּב (תְּהִלִּים סג, ב)
"צִמְאָה לֶךְ נַפְשִׁי, כְּמָה לֶךְ בְּשָׂרִי, בְּאַרְץ צִיָּה וְעֵיף בְּלִי
מִים", דְּבְּאַרְץ צִיָּה הִנֵּה לְבַד זֶה שֶׁהִלּוּף בְּמִדְבַּר שְׁמָמָה
הוּא בְּעָמֶל יוֹתֵר מִכְמוֹ בִּישׁוּב, הִנֵּה עוֹד זֹאת אֲשֶׁר שָׁם
הַצִּמְאֻן בְּיוֹתֵר, וְכֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוּת, דְּבִזְמַן הַבִּיט שֶׁהִיָּה
גִּלּוּי אֱלֻקִּיּוֹת בְּגִלּוּי לֹא הִיָּה שִׁיף עֲנִין הַצִּמְאֻן, וְרַק
בְּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ בְּמִדְבַּר שְׁמָמָה בְּלִי מִים שָׁם יִגְבֵּר הַצִּמְאֻן
בְּמֵאֹד, וְכֵן בִּזְמַן הַגְּלוּת אֲשֶׁר הַחֲשֹׁף יְכֶסֶה אֶרֶץ בְּרָבוּי
הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים, הִנֵּה מִתְגַּבֵּר הַצִּמְאֻן, וְכִתִּיב (תְּהִלִּים
מב, ג) "צִמְאָה נַפְשִׁי לְאֵלִים לֹאֵל חַי, מִתִּי אָבּוֹא
וְאַרְאֶה פָּנֵי אֱלֹהִים", וּפֶרֶשׁ רַשִׁי כִּנְסֵת יִשְׂרָאֵל אוֹמֶרֶת
כֵּן בְּגִלּוּת, וְאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ שׁוֹחֵר טוֹב, "אָמְרוּ לוֹ
יִשְׂרָאֵל, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵימִתִּי אֶתָּה מִחֲזִיר לָנוּ אֵת
הַפְּבוֹד שֶׁהִיָּנוּ עוֹלִין בְּשִׁלְשָׁה פַּעְמֵי רְגִלֵּינוּ וְרוֹאִין פָּנֵי
הַשְּׂכִינָה, וְכָל הַגְּלוּת נִקְרָאִים עַל שֵׁם מִצְרַיִם, דְּמִצְרַיִם
הוּא מִצְרַיִם וְגִבּוּל, וְזֶהוּ דְּבִהֲבִרְכּוֹת כְּתִיב (דְּבָרִים ז, מו)
"וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלִי וְכָל מִדּוֹי מִצְרַיִם הָרָעִים" וְגו',
דְּמִצְרַיִם הוּא מִצְרַיִם וְגִבּוּל, וּמִדּוֹי מִצְרַיִם הֵם הַחוֹלָאֲתָא,
דִּי ווִיטִיקֵן רַחֲמָנָא לְצִלְגֵי הַבָּאִים מִמִּצְרַיִם וְגִבּוּלִים

"אֲזִי * יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְאַרְכָּתוֹ מִהֵרָה תִּצְמַח",
וּפֶרֶשׁ רַשִׁי, "כְּעֵמוּד הַשֹּׁחַר הַבוֹקֵעַ בְּעֵבִים,
וְאַרְכָּתוֹ וּפְּרוֹאֲתוֹ מִהֵרָה תִּצְמִיחַ". וְצִרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ
מַעֲלַת אֹרֶךְ הַשֹּׁחַר, הֲלֹא אֹרֶךְ הַשֹּׁמֵשׁ מַעֲלָה וּמִשְׁבַּח
יוֹתֵר, דְּ"שֹׁמֵשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ" כְּתִיב. אֵף הָעֲנִין
הוּא, דְּהִנֵּה הָרֵב אֲבָרָהֶם כֵּן עֲזָרָא פֶּרֶשׁ "כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ",
שֶׁכָּל רֵגַע יוֹסִיף הָאוֹר, וְזֶהוּ מַעֲלַת אֹרֶךְ הַשֹּׁחַר לְגַבֵּי אֹרֶךְ
הַשֹּׁמֵשׁ, דְּכָאוֹר הַשֹּׁמֵשׁ אֵין בּוֹ חִלּוּקִים מִהֲתַחֲלָתוֹ עַד
סוּפוֹ, דְּהִתַּחֲלָקוֹת תִּקְרָה הַחֵם דְּשֹׁמֵשׁ בְּשָׁעוֹת הַיּוֹם הוּא
רַק בְּאֶפֶן קְרוֹיָבָה וְרוּחוֹקָה מִן הָאֶרֶץ בְּהִלּוּכָהּ בְּמַעֲלוֹת
הָעוֹלָם בְּרָקִיעַ, וְלִכְּנֵן הִנֵּה בְּאֶמְצֵעַ הַיּוֹם הַחֵם בְּתִקְרָה
בְּיוֹתֵר וְהִצָּל בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם, אֲבָל בְּעֵצָם אֶפֶן הָאוֹר שֶׁל
הַשֹּׁמֵשׁ הָרִי אֵין בּוֹ חִלּוּקִים מִהֲתַחֲלָתוֹ וְזִירְחָתָהּ עַד סוּף
שֶׁקִּיעָתָהּ, אֲבָל אֹרֶךְ הַשֹּׁחַר כָּל רֵגַע יוֹסִיף הָאוֹר, וְזֶהוּ
"אֲזִי יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ", שֶׁהוּא אֹרֶךְ שֶׁל בְּקִיעָה. וְלִהְיוֹת
כָּל זֶה בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, הִנֵּה אָמְרוּ "אֲזִי יִבְקַע
כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ" קָאִי אֲדִלְעִיל מִגֵּיהֶא "הֲלֹא פֶּרֶס לְרַעֲב
לְחֶמֶךְ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית, כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוֹ
וּמִבְּשָׁרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם", וְכִאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְנַהֵג בְּהִנְהָגוֹת
טוֹבוֹת כְּאֵלוֹ, הִנֵּה אֲזִי יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרוֹ וּפְּרוֹאֲתוֹ תִּתְּנֶה
מִהֵרָה, דְּמוֹכֵן מִזֶּה דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֹרֶךְ עֲצָמִי,
רַק שֶׁהָאוֹר הַהוּא מְכֶסֶה וְנוֹעֵלִם בְּדִגְמַת דְּבֵר עֵמוּד
הַשֹּׁחַר הַמְכֶסֶה בְּעֵבִים, וְרַק עַל יְדֵי פְּעֻלָּתוֹ הַטּוֹבוֹת
בְּהִנְהָגוֹת יִשְׁרוּת, כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּהַר עֲנִיִּים דְּנִתְּנִית
לְחֵם לְרַעֲבִים וְהַכְּנֵסֶת עֲנִיִּים מְרוּדִים וּמִלְּבִישׁ עֲרֻמִּים
וְלֹא יִתְעַלֵּם מִבְּשָׁרוֹ, הִנֵּה אֲזִי יִתְגַּלֶּה אֹרֶךְ הַשֹּׁמֵשׁ
אֹרֶךְ הַשֹּׁחַר הַבוֹקֵעַ בְּעֵבִים, וְכִאֲשֶׁר יִתְגַּלֶּה הָאוֹר, הִנֵּה
אֲזִי וּפְּרוֹאֲתוֹ מִהֵרָה תִּצְמִיחַ. וְצִרִיף לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין אֹרֶךְ
הַשֹּׁמֵשׁ שֶׁיִּשְׁנוּ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמֵהוּ עֲנִיִּין דְּבִגְלוּי אֹרֶךְ
זֶה יִצְמַח רְפּוֹאָתוֹ, וּמֵהוּ עֲנִין הַחוֹלָאֲתָא, דְּאוֹר וְגִלּוּי זֶה
הוּא רְפּוֹאָתוֹ. אֵף הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק ב עמוד שה ואילך

הזולת, וכמו במדת החסד או מדת הגבורה, הרי עקרון
הוא דוקא כשיש זולת עם מי לעשות חסד או על מי
להתגבר, אבל עם עצמו אינו שייך לזה, וזהו מה שכתוב
באברהם (בראשית יח, א) "והוא ישב פתח האהל כחם
היום", שהצטרף שלא היו אורחים באים, עם מי
להתחסד, דאברהם היה נדיב בנפשו להיות כי המדות
עקרון וזולתו, אמנם זהו פעלת המדה היא שיהיה רק עם
הזולת, אבל ציור המדה שייך עם עצמו גם כן, ובאמת
הנה ציור זה במדות רעות או הנהגות רעות הם רעה
חלי בטבעית כמה בני אדם בענינים שונים ומשנים,
והם המה ההרהורים רעים שהם ציורים מה שהאדם
מציר לעצמו בכמה ענינים כאלו עושה אותם בפעל,
וההרהורים האלו הם קשים ורעים ביותר, וכמאמר
רבתינו ז"ל (יומא כט) "הרהורי עברה" כו', ונקרא א'
צולאזענע הארץ וואס ער צולאזט די הארץ להשקיע
עצמו בדעתו ורעיונו בדברים פחותים וגסים, וחי
בהציוור ההוא כאלו הוא בפעל, אשר מלבד זאת שבזה
מאבד רחמנא לצלן כל פחות וחי נפשו, הנה עוד זאת
הוא מכלה כל פחות גופו עד שבא רחמנא לצלן
לבלבול הדעת, וזה סבה לכמה חללים רעים בכמה
אנשים בכלל ובצעירים בפרט. אמנם כל זה הוא
מפעלת היצר הרע שעקרו במדות, אבל הנפש הבהמית
הנה עקרו הוא בשכל, אבל כל שכלו הוא בענינים
החמריים שבגשמיות, אשר פשמו "נפש הבהמית" כן
הוא, שהוא משקע בענינים חמריים דוקא להתענג בהם
ולהשכיל השפלות ולהתחכם איך להשיג תאוותיו, כן
לטען כל מיני טענות רק בשכיל טובת עצמו החמרית.

[יוס] ב' [פרשת] שלח תרצ"ד, גלוצאקע, בית הכנסת ליובאוויטש

הרעים של הגוף ונפש הבהמית שהוא הנפש השכלי
בעניני העולם, אשר כל עניניו הוא רק לחשב מחשבות
בתענוגים חמריים ובהמייים, דבגשמיות הרי יש גם כן
תענוגים דקים ונעלים כמו התענוג בהשכלה והכנה,
דמי שמבין איזה שכל, לא מיפיעי אם התחכם והמציא
ההשכלה ההיא בעצמו, יש לו כזה תענוג נפלא, אלא
אף גם מי שמבין איזה השכלה ויודעה על בריה הרי
יש לו ענג גדול מזה, או הענג בשיר וזמרה שמביא לידי
התעוררות והתפעלות הנפש, עם צורירט אים און
בריינגט אים להרגש נעלה ודק, אז ער ווערט לשעה
העכער פונם חייס חמריים ובהמייים או התענוג במדות
טובות לעשות צדקה עם המצטרף לזה, ובכלל לאהב
את זולתו ולדרוש טובת זולתו גם את מי שאינו מכירו,
והוא רק מצד מדות אנושיות, לאהב את הבריות ולהיות
בעזר הפעל וסורים רחמנא לצלן לנחמו ולעודדו, וכמו
שאנו רואים במוחש שיש כמה בני אדם שיש להם ענג
גדול בעבודות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם להטריח
בשכיל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם, אשר
כל אלה עם היותם תענוגים גשמיים אבל הם באים
מצד רוחניות הנפש ומעלתו. אמנם הנפש הבהמית, עם
היות שיש בו שכל גם כן, וזהו ההפרש בין יצר הרע
לנפש הבהמית, דהייצר הרע הוא מדות, דמדות הוא
הציור במחו כמו שהדבר בא לפעל, דיש ציורים שהם
טובים והוא יצר טוב, המדות טובות של הנפש
האלקית, וציורים הרעים הוא היצר הרע, הינו המדות
רעות של הנפש הבהמית, וזהו יצר הרע ציור הרע,
דענין המדות הנה הגם שבדקדקם הוא דוקא שייך אל

ד. אין צורך (לומר). ה. זה "מנוע" אותו ומביאו. ו. שהוא נהיה, לשעה, נעלה יותר מהחיים. ז. לב מופרע, מה שמרשה ללב.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

ב. היה חסיד, לא מבעלי המדרגות הגבוהות, ושמע
חסידות מכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, מאמר של עבודה.
לאחר מכן נכנס ל"יחידות" ושאל: איך היא הפתיחה,
מהי הדרך הקלה ביותר להתחיל בעבודה. ענה לו כ"ק
אאזמו"ר מוהר"ש: - התמסרות (ההנחה העצמית).
כשיצא חסיד זה מה"יחידות" סיפר על תוכנה
לחסיד ר' זאויל. אמר לו ר' זאויל מדוע לא שאלת
את הרבי מה עושים אתו? - הכוונה על היצר הרע.
ר' לויק משרת האזין לשיחתם, הוא לא היה טוב מדי,
וסיפר על כך לכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש.

א. ה"מדוע" אודותו דובר אתמול, אין בו באמת
משום סדר עבודה, ה"מדוע" שייך רק במדרגה
התחתונה שבמדרגות התחתונות או במדרגה
העליונה שבמדרגות העליונות.
כשם שאנו רואים בגשמיות, כשמישהו מבקש
טובה מחבירו, האם מפני שלחבירו יש והוא נצרך,
האם משום כך עליו לתת לו? כאן יש מקום ל"מדוע".
בתחילת העבודה צריך להיות ה"מדוע", וכן
במדרגות העליונות ביותר, אך בסדר העבודה אין
קושיית "מדוע", שכן כך הרי צריך להיות.

מצא חן בעיני כ"ק רבנו הזקן, וענה כ"ק אדמו"ר: (43)
 ב"פנימי" וב"משפיע עצמי" לא שייכת נשיאות חן (44)
 בעלמא, רק כפי שהדבר על פי תורה. ישנו נוסח (45)
 התפלה - הבקשות שבתפלה, וישנן בקשות נוספות (46)
 שבתפלה. לכאורה נוסח התפלה הקבוע למעלה יותר, (47)
 אך באמת יכול להיות שהבקשות הנוספות שבתפלה (48)
 תבאנה מעצם הנפש, ועצם הנפש מקושר בעצם (49)
 הנשמה, והנשמה היא חלק מ"עצמות" - וזאת חש (50)
 והרגיש רבנו הזקן כבקשתו של ר' יקותיאל. (51)
 ה. החסיד ר' יקותיאל מליעפלי עסק במשא ומתן (52)
 באמונה. רבנו הזקן רצה לברך אותו בעשירות, אך (53)
 הוא מיאן בכך, ובירך רבנו הזקן בעשירות את בנו (54)
 ונכדו - וכך אכן היה, הם היו עשירים - ואת ר' (55)
 יקותיאל בירך רבנו הזקן באריכות ימים. נענה ר' (56)
 יקותיאל ואמר, אבל לא שנים של גוי. שנים של גוי (57)
 משמען כמו עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא (58)
 ישמעו, הוא רוצה אלקות. (59)
 מזה רואים איך יהודי מפקיד שלשים-ארבעים (60)
 שנות חיים, שבדרך כלל הרי רוצים לחיות, אך זה רק (61)
 מצד הטבע, ובפרט כאשר מקיימים תורה ומצוות, (62)
 מכל-מקום לא רוצה חיים של גוי. כידוע היתה לר' (63)
 יקותיאל אריכות ימים. (64)
 ו. חצי שנה לפני הסתלקותו, היה קשה ל"צמח (65)
 צדק" לדבר, אבל ראו גילויים נעלים. ה"צמח צדק" לא (66)
 רצה אז יותר לקבל חסידים ל"יחידות" בשאלות (67)
 גשמיות, והיה אומר, שאין הוא רואה את הגוף (68)
 כ"אם את אור הנשמה, ולכן אין הוא יכול לענות על (69)
 "יחידות" גשמית. (70)
 ז. כשנסתלק ה"צמח צדק" לא סיפרו על כך לר' (71)
 יקותיאל במשך חצי שנה. כשנדע לו הדבר, החל (72)
 לצרות: "טפשים - היתה לו שפה פשוטה - מדוע (73)
 הנחתם לרבי להסתלק, קברו את ספרי התורה, קברו (74)
 עצמכם", שבר כל שמשות החלונות ויצא רגלי (75)
 ללויבאוויטש. בבואו ללויבאוויטש אמר: לא אעשה (76)
 שום דבר, לא אתפלל וכו', בתחילה אני רוצה לשמוע (77)
 מה יאמר לי הרבי, והלך מיד ל"אוהל", והתדפק על (78)
 הקבר במשך כל היום. לבסוף הוציאוהו משם (79)
 מתעלף, כשהתעורר מעלפוןו אמר: צריכים לצאת (80)
 בריקוד. (81)
 לאחר מכן אמר לבניו של ה"צמח צדק", חוץ מ... (82)
 הסבא מאורוויטש והמהרי"ל, בואו ושימעו מאמר (83)
 חסידות שאמר אבא. (84)

כשנכנס לאחר מכן ר' זאווייל ל"יחידות", הוכיח (1)
 אותו כ"ק אאזמור"ר מוהר"ש באמרו: העצה "לר" היא (2)
 היזכיר לו וכו'. ר' זאווייל סיפר שמאז שמע מהרבי (3)
 מוהר"ש המלים הללו, לא עבר עליו יום שלא נזכר (4)
 בו על דברי הרבי ושלא בכה. למרות שבשנים (5)
 המאוחרות הנה בפרטים רבים לא היה צריך להיזקק (6)
 עוד לעצה האמורה, אף על פי כן בכה על כך כל ימיו. (7)
 ג. אתמול דובר במעלת העבודה בפועל ממש. (8)
 בימי ה"צמח צדק" היה אחד בשם ר' אלעזר משה. (9)
 לקחוהו לקנטוניסטים בגיל שבע-שמונה. ידע מעט (10)
 מאד בלימוד, אך למרות שהסבו לו יסורים קשים (11)
 ומרים, נשאר ביהדותו. כשהתבגר עשוהו לחייל. הוא (12)
 נולד בבאבינוביץ' ושלחוהו לשרת בהומיל, שם היה (13)
 נכנס לעתים קרובות לבית המדרש ולהאזין ללימודי (14)
 החומש, נ"ך, משניות, וכן היה מאזין לדברי חסידות. (15)
 לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן אבק (16)
 שריפה. בעמדו על משמרתו היה אומר: שכינתא (17)
 בגלותא וי, הוא היה איש פשוט - הרגיש בכך כ"ק (18)
 אאזמור"ר ה"צמח צדק" בלויבאוויטש, איך ר' אלעזר (19)
 משה אומר על משמרתו: שכינתא בגלותא וי. ואמר (20)
 עליו ה"צמח צדק": הסבא משפאלע אמר על (21)
 הרוזינאי הקדוש כשחגר אותו בחגורה בהלכו (22)
 ל"חדר", שהוא מגולל ספר תורה, כך מי שנוגע בר' (23)
 אלעזר משה נוגע בספר תורה. (24)
 ה"צמח צדק" היה קם בפניו, כ"ק אאזמור"ר (25)
 מוהר"ש לא הכיר אותו. (26)
 מסיפור זה ניכר גודל המעלה של עבודה בפועל (27)
 ממש. (28)
 ד. אצל חסידים בזמנים עברו, היו בעלי העבודה (29)
 בפועל למעלה מהנקובים בשם בעלי השכלה, הבנה (30)
 והשגה. ראו בחוש, איך שלבעלי עבודה היתה הצלחה (31)
 גדולה יותר מאשר על פי סדר והדרגה. (32)
 החסיד ר' יקותיאל מליעפלי, כשבא בפעם (33)
 הראשונה אל רבנו הזקן, טיפס לחדר העליה של כ"ק (34)
 רבנו הזקן - רבנו הזקן הניח אז תפילין של רבנו תם, (35)
 ור' יקותיאל אמר: רבי, קיטעו לי את הצד השמאלי, (36)
 אין אני יכול להסתדר אתו. ענה לו רבנו הזקן: (37)
 - ריבוננו של עולם, "ואתה מחיה את כולם" (38)
 כתיב⁵, החי' אותו. (39)
 תשובתו זו של רבנו הזקן היתה באופן הכאה, כפי (40)
 שמקיף מכה בפנימי. (41)
 (שאל אחד מהמסובים, אם זה מפני שר' יקותיאל (42)

ט. צריכים לדעת שמצד השגחה פרטית נמצאים
 באיזה מקום שהוא - הרי צריכים להתנהג כדבעי.
 הטענה ש"בבית" היה אחרת - איננה טענה כלל,
 שכן כיום - לאחר שגלינו מארצנו - אין לנו "בית",
 כל יחיד ומעשיו נוגע לכל הכלל והוא המכריע, ויש
 לדעת האחריות שבכך והעונש שמביאים על ידי זה.
 על דרך משל, כשמעמידים חייל במקום מסוים
 לשמירה, הרי בודאי יש בכוחו לשמור על המקום,
 ואם בורחים מהתפקיד - נקראים עריק, כך
 כשהקב"ה העמיד אותנו בזמן הנוכחי, הרי שיש
 לדעת, שהכוונה איננה חלילה כדי לאבד, ח"ו, אלא
 בודאי יש לנו כוחות לבצע את הדרוש במקום זה.
 [מיר איבערנעמען זיך דערמיט].

שביעי של פסח, בסעודת יום, ה'תש"ב

בהיותו בליובאוויטש בחר לו רבי מבין בני ה"צמח
 צדק".
 סוף סוף אמר לרבי מוהר"ש, עד עתה היית לי
 "אתה", כעת אתה לי רבי, חבוש כובעך ואמור
 חסידות.
 ח. הרבי האמצעי עמל על כך, כשאברכים
 נפגשים ידברו אודות ממלא וסובב, יחודא עילאה
 ויחודא תתאה, שלאמיתו של דבר יכול כל אחד
 להבין, ואם לא מבינים החסרון הוא במשפיע, כמו
 כשילד אינו יודע הרי החסרון הוא במלמד.
 הרבי האמצעי כותב בהקדמה ל"אמרי בינה", מי
 שאינו מניח ח"ו תפילין, הוא פושע ישראל בגופו, ומי
 שאינו חושב כל יום ביחודא עילאה ויחודא תתאה
 הוא פושע ישראל בנשמתו.

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תרצ"ה

אטוואצק

שלום וברכה!

בימי האור, אשר בכל עדה ועדה מעדת החסידים, היו
 מזקני אנ"ש, ובראשם אחד מיחידי סגולה בתור משפיע,
 והבע"ב היו להם ההתאחדות והמשמעת הדרושה, היו
 מנקים את האבק העולמי, ועדת החסידים עמדה על
 הגובה הראוי לה.

עכשיו נשתנו פני הדברים לגמרי, האחדות הושבתה
 והמשמעת נעדרה, וכל אחד ואחד גם מהבע"ב הבינונים
 בונה במה לעצמו, ועולה על הדוכן להשמיע חוות דעתו
 ברבים, ולא זו בלבד אלא דורש הנה כי הכל יענו אמן.

ידידי הרבה יותר מדאי הרשתם לעצמיכם בהנוגע אל
 תלמידיי אהוביי התמימים הנעלים יחיו, והנני מבקש
 אתכם ואת חביריכם הנכבדים ש"י לשנות את היחס
 ולהכיר את האמת באשר הוא, כפי היסוד מוסד אשר
 יסדו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ
 זי"ע.

בבקשה אשר בהגיע מכתבי זה יואיל נא ידידי לסבב
 הענינים אשר יוטב היחס אל תלמידיי יקיריי יחיו כראוי
 להיות בין אנ"ש שיי.

הנני פורש בשלום מתפללי ביהכ"נ וחביריו הגבאים,
 ד' עליהם יחיו, ומברכם כי ישפיע השי"ת לכולכם וב"ב
 ש"י שפעת חיים וברכה מרובה בגו"ר, והבית הכנסת
 יתגדל ויתרחב ויתיסד בהנהגות טובות שיהי' לגאון
 ולתפארת בתוככי הבתי כנסיות של בתי אנ"ש שיי.

והנני ידו הדו"ש ומברכו.

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

מכתביו במועדס קבלתי, והמורם מכל האמור בהם
 הסיב לי צער גדול, ועגמ"נ רב, מזה שהנני רואה רוע היחס
 וההשקפה הרעה של ידידי וחביריו ש"י לתלמידיי יקיריי
 ש"י האהובים לי כבנים ממש.

ועל כל הדברים האמורים במכתביכם, הנני מאמין
 לכם כי אפשר ה"י איזה קורטוב של דבר מה, אבל
 הדברים עתיקים. כל סגנון ומבטא מתפרש לפי טעמי
 הנגינה, וטעמי הנגינה יוצאים לפי הגיון הלב.

למותר הוא לכפול אותן הדברים אשר כתבתי
 במכתבי העבר, בשבחם של תלמידיי יקיריי צמודי לבבי,
 אשר כל אחד ואחד מהם הוא אוצר בלום ביראת שמים
 בקנין המדות ובאהבת ישראל.

ידידי השמתם לבבם להתבונן באותן הנסיונות
 והמס"נ אשר עמדו התמימים היקרים שיי, ואיך ירהיב -
 יהי' מי שיהי' - עוז לכוונתם באותן השמות אשר ידידי
 כותב עליהם.

אוהב הנני את החסידים אהבה בלתי מוגבלת, ויקרים
 לי הבע"ב של עדתנו עדת החסידים ביוקר בלתי משוער,
 ומקרב ולב עמוק הנני רוחש להם כל טוב גשמי ורוחני,
 אבל עם זה לא אוכל להעלים עיני מהאבק העולמי, דער
 וועלטיקער שטייב און פיל - המכסה עליהם.

פרשת נשא

ד וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^בנשא את־ראש בני גרשון גם־הם לבית אבתם למשפחתם: ^גמִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הָבָא לַצֵּבָא צֵבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^דזאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגֵּרָשִׁי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא: ^ה(לוי) כה וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכִּסֵּהוּ וּמִכִּסֵּה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר־עָלוּ מִלְמַעֲלָה וְאֶת־מִסְדָּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ווְאֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְדָּ פֶתַח | פֶּתַח | שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעַבְדֵּי: ^זעַל־פִּי אֶהְרֹן וּבָנוּ תִהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי לְכָל־מִשְׁאֵם וְלָכֵל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׁאֵם: ^חזאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרָשִׁי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּבְמִשְׁמֶרֶתָם בֵּיד אֵיתָמָר בִּן־אֶהְרֹן כַּהֵנָּה: ^ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות יג עמ' 19)

נשא את ראש בני גרשון גם הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרשין, רומז ל'סור מרע'. קהת - מלשון "קהת צמים", רומז ל'עשה טוב', אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא 'סור מרע', כמשל הקנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הלכלוך ואחר־כך מכניסים פלים נאים. אך בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי "סור מרע" הוא הקנה והקדמה ל"עשה טוב", ואם כן 'עשה טוב' קודם בפונה.

(ישראל) שני כב בני מררי למשפחתם לבית־אבתם תפקד אתם: ^אמִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הָבָא לַצֵּבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^בזאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֶדְנָיו: ^גוְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶדְנֵיהֶם וִיתְדֹתָם

ומיתריהם לְכָל־כְּלֵיהֶם וְלָכֵל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם: ^דזאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד בֵּיד אֵיתָמָר בִּן־אֶהְרֹן כַּהֵנָּה: ^הע"כ במנחת שבת ובחור' לד ויפקד משה ואהרן וגשיאי העדה את־בְּנֵי הַקֹּהֲתִי לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^ומִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הָבָא לַצֵּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^זוְיִהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: ^חאלה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה בֵּיד־מֹשֶׁה: ^טז וּפְקוּדֵי בְנֵי גֵרָשֹׁן לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^ימִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הָבָא לַצֵּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^{יא}וְיִהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלֵפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: ^{יב}אלה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גֵרָשֹׁן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה: ^{יג}ז וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם: ^{יד}מִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הָבָא לַצֵּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^{טו}וְיִהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלֵפִים וּמֵאוֹת: ^{טז}אלה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה: ^{יז}ז וְכָל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן עַל־פִּי יְהוָה בֵּיד־מֹשֶׁה: ^{יח}ז כָּל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקֵד מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וּגְשִׁיאי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: ^{יט}ז מִבֶּן שלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הָבָא לַצֵּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^כוְיִהְיוּ פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנֶת אֲלֵפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים: ^{כא}ז עַל־פִּי יְהוָה פָּקֵד

הטבילה, שענינה צויבת הטמאה וטהרה ממנה. ואף כאן: כלי תשובה אין תכן לודוי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה מטמאת החטא.

רבי יא' וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׁטַח אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל: וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שֹׁכֶב־זָרָע וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַל אֵין כָּה וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְיָנָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְיָנָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָה לֹא נִטְמָאָה: וְהָיָה הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיֹּא אֶת־קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לֶבֶנָה כִּי־מִנְחַת קִנְיָנָה הוּא מִנְחַת זָכָרֹן מִזְבֵּחַ עֹזֶן: וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי יְהוָה: וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדְשִׁים בְּכַל־יָחֶרֶשׁ וּמִן־הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים: וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרֹן מִנְחַת קִנְיָנָה הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים: וְהַשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁ הַנָּקִי מִמִּי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה: וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁ וְכִי נִטְמָאת וַיִּתֵּן אִישׁ בֶּךָ אֶת־שִׁכְבָּתְךָ מִבְּלַעֲדִי אִישׁ: וְהַשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבַעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתְךָ לְאֵלָה וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עֶמְקֵי בְּתַת יְהוָה אֶת־יִרְכָּל נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנֶךָ צָבָה: וּבָאוּ הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצָּבוֹת בָּטָן וּלְנִפְל יָרֵד וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: וְכָתַב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסֶפֶר וּמָחָה אֶל־מִי

אוֹתָם בִּיד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשְׁאֹ וּפִקְדָיו אֲשֶׁר־צָוָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 53)

אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְיָ (ד, מה)

מִרְיָ - מִשְׁאֹ הָיָה עַל הַעֲגֻלוֹת, הֵינּוּ עֲבֹדָה שֶׁל הַלֹּחַף כְּלִי גָבֹל בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, "מִשְׁכָּנִי". גְּרִשׁוֹן - בּוֹ נֶאֱמַר לַעֲיֹל "וּלְמִשְׁאָ", הֵינּוּ עֲבֹדָה זוֹ גַם בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, "אֲחִירִיד גְּרוּצָה". קָהַת - עֲבֹדָה זוֹ מַצֵּד שְׂרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׂאִינוֹ שִׁיף כָּלֵל לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, "הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו". לָכֵן הָיָה עֶקֶר מִשְׁאֹ הָאֶרֶץ - תּוֹרָה, כִּי "הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִיו" הָיָה בְּמִתַּן תּוֹרָה.

שְׁלִישִׁי ה' א' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: בִּצְוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צִרְעֵה וְכָל־זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ: ג' מִזְכָּר עַד־נִקְבָּה תִּשְׁלַחוּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלָחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: ד' וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ' ה' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאֵדָם לְמַעַל מַעַל בִּיהוָה וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא: ו' וְהִתְנַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יִסֹּף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אֵשֶׁם לוֹ: ז' וְאִם־אֵין לְאִישׁ גָּאֹל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמוֹשֵׁב לִיהוָה לִכְהֵן מִלְכָּד אֵיל הַכַּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻבּוּ עָלָיו: ח' וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: ו' וְאִישׁ אֶת־קֹדְשָׁיו לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 19)

וְהִתְנַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)

הַמִּתְנַדָּה בְּדָבָרִים וְלֹא גֶמֶר בְּלִבּוֹ לְעֹז . . דּוּמָה לְטוֹבֵל

וְשָׂרָץ בְּיָדוֹ (רמב"ם)

לְכַאֲוֹרָה הָיָה לוֹ לומר סֶתֶם שְׂאִין וְדִי כְּלִי תְּשׁוּבָה, וּמִדּוּעַ כָּתַב הַגָּמָא ז'. וְיֵשׁ לומר, דְּהִנֵּה הַשָּׂרָץ אֵינוֹ דָּבָר צָדִיד הַמוֹנֵעַ אֶת פְּעֻלַּת הַטְּבִילָה (כְּמוֹ חֲצִיצְהָ), אֵלֹא הוּא הַסֶּף

הַמָּרִים: ^א וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים:
^ב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָנֹת
וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: ^ג וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אֻזְבֵּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמַּיִם: ^ד וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה
אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל מַעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהּ
הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצִבְתָּהּ בַּמָּנָה וְנִפְלָה
יִרְכָּה וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאִלָּה בְּקִרְב עַמָּה:
^ה וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטָהֳרָה הוּא וְנִקְתָּה
וְנִזְרְעָה זֶרַע: ^ו וְזֹאת תֹּוֹרַת הַקִּנְיָנֹת אֲשֶׁר תִּשְׁטֹמָה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמָאָה: ^ז אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְיָנָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָעַמִּיד
אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָּהּ הַכֹּהֵן אֶת
כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ^ח וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעֵן וְהָאִשָּׁה
הַזֹּאת תִּשָּׂא אֶת־עֹנֶנָּה: ^ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְגִדֹּל גִּדֹּר נָזִיר
לְהַזִּיר לַיהוָה: ^{יא} מִיָּיִן וְשִׁכָּר וְזִיר חֶמֶץ יֵיִן וְחֶמֶץ
שִׁכָּר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וְעֲנָבִים לַחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֹאכַל: ^{יב} כָּל יָמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּינִן מִחֲרָצִים וְעֵדֶיג
לֹא יֹאכַל: ^{יג} כָּל־יָמֵי גִדֹּר נִזְרוֹ תַּעֲר לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רֹאשׁוֹ עֵד־מִלֵּאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְיֹר לַיהוָה
קָדֵשׁ יִהְיֶה גִדֹּל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ: ^{יד} כָּל־יָמֵי
הַזִּיר לַיהוָה עַל־גִּפְשׁ מֵת לֹא יָבֹא: ^{טו} לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאָחֹתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי
נִזֵּר אֱלֹהִיו עַל־רֹאשׁוֹ: ^{טז} כָּל יָמֵי נִזְרוֹ קָדֵשׁ הוּא
לַיהוָה: ^{יז} וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בִּפְתַּע פְּתָאֵם
וּמָמָא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם טָהַרְתּוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי וְגִלַּחְנוּ: ^{יח} וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי תָרִים

אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ^{יט} וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וּכְפַר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדֵשׁ
אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: ^כ וְהַזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמֵי
נִזְרוֹ וְהָבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְאִשָּׁם וְהַיָּמִים
הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ: ^{כא} וְזֹאת תּוֹרַת
הַנָּזִיר בַּיּוֹם מִלֵּאת יָמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כב} וְהִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וּכְבִישָׁה אֶחָת בֶּת־
שָׁנָתָה תְּמִימָה לַחֲטָאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים
לְשִׁלָּמִים: ^{כג} וְסָל מִצֹּת סָלַת חִלַּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֵן
וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם:
^{כד} וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חֲטָאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ: ^{כה} וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים
לַיהוָה עַל כָּל הַמִּצֻּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ
וְאֶת־נִסְכּוֹ: ^{כו} וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שֹׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: ^{כז} וְלָקַח
הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּרַע בִּשְׁלָה מִן־הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה
אֶחָת מִן־הַפֶּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי
הַנָּזִיר אַחֵר הַתְּגַלְחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: ^{כח} וְהֵנִיף אוֹתָם
הַכֹּהֵן וְתִנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קָדֵשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל
חֻזָּה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׁתֶּה
הַנָּזִיר יֵיִן: ^{כט} וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קֶרְבָּנוֹ
לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבָד אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ כַּפֵּי גִדֹּר
אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: ^ל וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{לא} דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר
לָהֶם: ^{לב} וְיִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: ^{לג} וְיֵאָר
יְהוָה וּפָנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּךָ: ^{לד} וְיִשָּׂא יְהוָה וּפָנָיו
אֵלֶיךָ וְיִשָּׂם לָךְ שְׁלוֹם: ^{לה} וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ^{לו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נשא תשל"ו)

איש או אשה כי יפלא לגדר גדר נזיר (ו, ב)

הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין (רש"י)

הבעל-שם-טוב אומר, ש'הזולת' הוא ראוי: מי שרואה בזולתו דבר רע, סימן שגם בו עצמו יש מעין דפי זה, כי אחרת לא היה רואה אותו בחבירו. ואף כאן: אדם שרואה סוטה בקלקולה חייב לדעת שיש לו קשר מסוים לחטא זה, לפחות בדקות, ולכן עליו לתקן ולהגדיר את עצמו.

חמישי ז א ויהי ביום כלות משה להקים את- המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת-כל-כליו ואת-המזבח ואת-כל-כליו וימשחם ויקדש אתם: ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המפת הם העמדים על- הפקדים: ג ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש- עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על-שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן: ד ויאמר יהוה אל-משה לאמר: ה קח מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו: ו ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם אל-הלויים: ז את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ח ואת ארבע העגלות ואת שמונת הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן-אהרן הכהן: ט ולבני קהת לא נתן כפי-עבדת הקדש עליהם כפתף ישאו: י ויקריבו הנשאים את חנפת המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשאים את-קרבתם לפני המזבח: יא ויאמר יהוה אל- משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את-קרבתם לחנפת המזבח: יב ויהי המקריב ביום הראשון את-קרבתו נחשון בן-עמינדב למטה יהודה: יג וקרבתו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים

שקל בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ד שעיר-עזים אחד לחטאת: ה ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן נחשון בן-עמינדב: פ ביום השני הקריב נתנאל בן-צוער נשיא יששכר: ז הקרב את-קרבתו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ד שעיר-עזים אחד לחטאת: ה ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן-צוער: פ ביום השלישי נשיא לבני וולן אליאב בן-חלן: ז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ד שעיר-עזים אחד לחטאת: ה ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן-חלן: פ ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: ז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם א מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: ב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: ג פר אחד בן-בקר

אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^ה שְׁעִיר־
עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: ^ו וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים
בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלֹהִים בֶּן־
שְׁדִיאָוֹר: ^פ ^ז בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שְׁמֹעֹן
שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישְׁדִי: ^ח קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^ט כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה
וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת: ^י פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל
אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^{יא} שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לַחֲטָאת: ^{יב} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישְׁדִי: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 190)

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ו, ט)

יש יהודי שהטלה עליו העבודה הקדושה של הפצת
הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקריב לבם של
ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום
שהפננה העליונה הביאתו לשם ולא לזו ממקומו. וזאת, אף
שבכתף ישאו, היינו שלא היו נושאים הפלים על בהמות
ועגלות - הנפש הבהמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה
ועל מה זה.

ששי ^{מב} ביום הששי נשיא לבני גד אליסף
בן־דְּעוּאֵל: ^{מג} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{מד} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה
קְמֹרֶת: ^{מה} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^{מו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^{מז} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: ^{מח} בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־

עַמִּיהוּד: ^{מט} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^נ כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה
קְמֹרֶת: ^{נא} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^{נב} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^{נג} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד: ^{נד}
^{נז} בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
בֶּן־פְּדָהצֹר: ^{נז} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אֶחָת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{נח} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה
וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת: ^{נט} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^{נו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
לַחֲטָאת: ^{נז} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר: ^פ ^{פא} בַּיּוֹם
הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בְנִימֵן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעָנִי:
^{פב} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְמִנְחָה: ^{פג} כַּף אֶחָת עֲשָׂרָה וְהֵב מְלֵאָה קְמֹרֶת:
^{פד} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשֵׁי־אֶחָד בֶּן־
שָׁנָתוֹ לְעֵלָּה: ^{פה} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
^{פז} וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעָנִי: ^{פח} בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא
לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישְׁדִי: ^{פט} קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־
כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |

הוא גבורות, בסוד "בתחלה עלה במחשבה לכרא את העולם במדת הדין", ואשר דוקא ממתיק גבורות אלו, כי הוא בחינת בינה, עלמא דאיתי ("אשר" מלשון אשר ותענוג), והגבורות נמתקין בשרשן - בינה.

שביעי פר זאת | חנפת המזבח ביום המושח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הפלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש: פו כפות זהב שתים עשרה מלאות קמרת עשרה עשרה הפך בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה: פז כל הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים עשר כבשים בגי' שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: פח וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים בגי' שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי המושח אתו: שס ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-אזן העדת מפיו שני הכרבים וידבר אליו: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיובון וביומיוכו ובחיית דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמוה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמוה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פה כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: שס פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר-עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי: פ עז ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל בן-עכרון: עז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: עז כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: עז פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: ע שעיר-עזים אחד לחטאת: עז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן פגעאל בן-עכרון: פ עז ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחיעזר בן-עינין: עז קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פ כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: שס פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: פז שעיר-עזים אחד לחטאת: פז ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בגי' שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עינין: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 17 עמ' 90)

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר (ז, עב) ד"ל אמרו: כל המוסף גורע, שגאמר . . עשתי עשרה קריעות (דל עיי"ן מהכא, הוי להו י"ב). השרש של "כל המוסף גורע" הוא בעולם התהו, שקה בו רבוי אורות, ונשברו ונפלו י"א בחינות (שמהן הוא י"א אלופי עשו). והנה תהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 47)

ולא ארע בהם פסול (רש"י ז, פד)

עבדה זו נרמזה בפסוק שבו נכללים יחד קרבנותיהם של כל הנשיאים. ואף בתפלה, שהיא במקום קרבן, כך: המתפלל צריך לקבל עליו מצות-עשה של אהבת ישראל לפני התפלה, וגם בעת התפלה עליו לאחד את עצמו עם הכלל, שהרי גם תפלת היחיד נאמרת בלשון רבים. ואז מבטח לו שלא יהא 'פסול' בתפלתו, כמאמר "אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים".

מפטיר פו כִּלְהִבְכֹּר לַעֲלֹה שְׁנִים עֶשְׂרִי פָּרִים אֵילָם שְׁנִים־עֶשְׂרִי כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה שְׁנִים עֶשְׂרִי

וּמִנְחָתָם וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנִים עֶשְׂרִי לַחֲטָאתָּ: פח וְכָל בָּקָר אֶחָד שְׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילָם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ: פט וּבָבֹא מִשָּׁה אֶל־אַהֲלִי מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמָע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכִּפֹּת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶץ הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכִּרְבִּים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשְׂרִי וּכְבוֹד. יי חפץ לַמַּעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנינה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתוֹרָה וּבְמִשָּׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

עטרת מרים

(ב) עֲקָרָה וְלֹא יָלְדָה, שִׁחְבוּ

בַּיְהוָה אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

מִמִּשְׁפַּחַת הַדִּנִּי וְשָׁמוֹ מִנָּח

לְהוֹתָהּ עֲקָרָה אֲשֶׁר יָלְדָה כָּכָר לִפְנֵי

יג בַּיְהוָה אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדִּנִּי וְשָׁמוֹ מִנָּח וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלְדָה:

וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלְדָה גַם לָפָנַי שְׁנַעֲשִׂית עֲקָרָה: ג וַיֵּרָא מֶלֶאכֶּד־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֲקָרָהּ וְלֹא יִלְדָתָּ וְהָרִית תְּהִי הָרָה וְיִלְדָתָּ בֶן: ד וְעַתָּה מַעַתָּה הַשְׁמֵרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן וְשֹׁכֵר וַיֵּן וְשָׁן וְאַל־תֹּאכְלִי כְּלִי־טָמֵא דְבָרִים הָאֵסוּרִים לְנוֹר: ה כִּי הִנֵּךְ תְּהִי

הָרָה וְיִלְדָתָּ בֶן וּמוֹרָה תֵּעַר לֹא יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַכֶּמֶן וְהוּא יִחַל וַיַּחֲלִי וְלֹא יִמָּר לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֵא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לִכְעָלָה לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים חֲשָׁבָה שִׁבְיָא הִיָּה בָּא אֵלַי וּמִרְאָהוּ כַּמֶּרְאָה מִלֶּאכֶד הָאֱלֹהִים נִזְרָא וּמֵאִים מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי מִנֶּה מֵאִיָּה מָקוֹם הוּא הוּאִיל וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי כְּאִשֶּׁר שְׁאַלְתִּיו: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדָתָּ בֶן וְעַתָּה אֶל־תִּשְׁתִּי | יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כְּלִי־טָמֵא כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַכֶּמֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יִלְד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ לְמַלְאוֹת שְׁאֵלְתוֹ וַיָּבֵא מֶלֶאכֶד הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהוּא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמּוֹ: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עַתָּה הוּאִיל וְכַתָּה שְׁנֵית עַל יְדֵי תַּפְלִית בְּדוּאִי יָבֵא דְבִרְיָךְ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר אִיךְ לְהַתְּנָה עִמּוֹ וּמַעֲשָׂהוּ וְכַתָּה הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מִלֶּאכֶד יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אֵין מִשְׁפַּט הַנָּעַר לְהוֹסִיף

ג וַיֵּרָא מֶלֶאכֶד־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֲקָרָהּ וְלֹא יִלְדָתָּ וְהָרִית וְיִלְדָתָּ בֶן: ד וְעַתָּה הַשְׁמֵרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כְּלִי־טָמֵא: ה כִּי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדָתָּ בֶן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַכֶּמֶן וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֵא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמִרְאָהוּ כַּמֶּרְאָה מִלֶּאכֶד הָאֱלֹהִים נִזְרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי־מִנֶּה הוּא וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדָתָּ בֶן וְעַתָּה אֶל־תִּשְׁתִּי | יוֹן וְשֹׁכֵר וְאַל־תֹּאכְלִי כְּלִי־טָמֵא כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַכֶּמֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יִלְד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ לְמַלְאוֹת שְׁאֵלְתוֹ וַיָּבֵא מֶלֶאכֶד הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהוּא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמּוֹ: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עַתָּה הוּאִיל וְכַתָּה שְׁנֵית עַל יְדֵי תַּפְלִית בְּדוּאִי יָבֵא דְבִרְיָךְ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג וַיֹּאמֶר מִלֶּאכֶד יְהוָה

שְׁנַעֲשִׂית עֲקָרָה, לָכֵן כָּפַל דְּבָרָיו: ד) יוֹן וְשֹׁכֵר, יוֹן חָדָשׁ וַיֵּן וְשָׁן. כָּל טָמֵא, דְּבָרִים הָאֵסוּרִים לְנוֹר: ה) וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ, וְתַעַר לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ לְהוֹסִיף אֶת שְׁמוֹ. וְחַל, וַתַּחֲלִי: ו) אִישׁ הָאֱלֹהִים, חֲשָׁבָה שְׁתָּה נְבִיא. וְאֶת שְׁמוֹ לֹא הִגִּיד לִי, כְּלוּמָר, שְׁאַלְתִּי אֶת שְׁמוֹ וְלֹא הִגִּיד לִי. וְלָכֵן לֹא שְׁאַלְתִּי עַל מָקוֹמוֹ: ח) מִדֵּי נַעֲשֶׂה, אוֹלֵי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נֹסְפִים עַל שְׁאָר נְזִירוֹת, שְׁתָּרִי הוּא נְזִיר מִן הַכֶּמֶן. הַיּוֹלֵד, הַעֲתִיד לְהוֹלֵד: י) אֲשֶׁר בָּא בַּיּוֹם, בַּיּוֹם הַזֶּה שֶׁנִּזְוֵר קָדָם. יא) אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, שְׁהִיא לְבָדָה וְעַתָּה אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִרְאָה בּוֹ. (וְכַתֵּב הַמִּלְכָּ"ם, שְׁהַמֶּלֶאכֶד נִרְאָה אֶל הָאִשָּׁה דְּקָא, מִשּׁוּם שְׁנִיזוּרָה שֶׁמִּשּׁוֹן אֵינוֹ דָּכָר הַנָּדָר וְאִי אֲפָשָׁר לְהַתִּירוֹ עַל יְדֵי הַמֶּלֶאכֶד. וְאִם הָיָה עַל פִּי הָאֵב הָיָה דָּכָר הַנָּדָר, כִּי הָאֵב יָכוֹל לְהַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנִיזוּרָה וְאִם הָיָה דִּין אַחֵר לְנִיזוּרָה: יב) עַתָּה יָבֵא דְּבִרְיָךְ, עַתָּה, הוּאִיל וְכַתָּה שְׁנֵית עַל יְדֵי תַּפְלִית, אִם כֵּן דָּכָר ה' הוּא, וְכַדּוּאִי יָבֵא דְּבִרְיָךְ. מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ, כְּלוּמָר, אַתָּה אֲמַרְתָּ רַק מִדֵּי תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אָכֵל מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַתְּנִיחָה שֶׁל הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג) מִכָּל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֶל הָאִשָּׁה תַּעֲשֶׂה, כְּלוּמָר, מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר אִיךְ

וְאַל־תֹּאכְלִי כְּלִי־טָמֵא כִּי־נִזְוֵר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַכֶּמֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיִזְרְנוּ וְיִלְמְדוּ מִדֵּי נַעֲשֶׂה לְנָעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֵא מֶלֶאכֶד הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּשֻׁדָּה וּמְנוּחַ אִישָׁה אֵין עִמּוֹ: י וַתִּמְהַר הָאִשָּׁה וַתֵּרֶץ וַתִּגַּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּקָּם וַיִּלְד מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עַתָּה הוּאִיל וְכַתָּה שְׁנֵית עַל יְדֵי תַּפְלִית בְּדוּאִי יָבֵא דְבִרְיָךְ לֹאֵת אֲשֶׁלְךָ וְהוֹדַעְנִי מִדֵּי יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהוּ: יג וַיֹּאמֶר מִלֶּאכֶד יְהוָה

צריך לשאל אותי, אלא תשאל את חכמי הדור וידועך את הלכות נזירותו. ובאתי רק לתהויר את האשה בדרך שיש בהם חידוש ותוספת על הלכות נזירות. (טו) נַעֲרָה נָא אוֹתָךְ, נאסף אותך אל הבית. (טז) בְּלַחְמֶךָ, במאכלך. וְאִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה, ואם תרצה לעשות את הנדרי לקרבן עולה.

(יז) מִי שָׁמֶךָ, כיון שהיה בעני מנוח נביא גדול ונבקר, והאדם הגדול נודע בשמו למי שלא ראהו, ושמו הוא אצלו כמו האדם בעצמו, לפיכך נאמר "מי שמך" במקום "מה שמך". (יח) לְמָה זֶה תִּשְׁאָל לְשִׁמִּי, כלומר, אין רצוני בכבוד, ואספן למה זה תשאל לשמי. וְהוּא פִּלְאִי, ועוד טעם, שהוא מכסה ונעלם ואין לגלותו. (יט) וַיַּעַל עַל הַצֹּרֹר לֵה, ואף על־פי שצאסרו הכמות להקריב קרבן בכל מקום, אמרו ר"ל שהיתה בה חוראת שעה בשאמר לו המלאך "לה" תעלה". ומפלא לעשות, המלאך עשה פלאים, שהוריר אש על המזבח. (כ) הַשְּׁמִימָה, לצד השמים. (כא) אִי יָדַע מְנוּחַ וְגו', בשראה כל זאת, הכין מנוח שפלאך יהי. (כב) אֱלֹהִים רְאִינוּ, מלאך אלהים ראינו. (כג) אֵת כָּל אֱלֹהִי, את כל הנפלאות שעשה המלאך. לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֹאת, לא היה משמיענו בשורה זו של תלדת תבן, אם ראויים

אֶל־מְנוּחַ מִכָּל אֲשֶׁר־אִמַּרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשְׁמָר: יִד מִכָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגִּפְן הַיֵּין לֹא תֹאכַל וַיֵּין וְשִׁכָר אֶל־תִּשְׁתַּי וְכָל־טִמְאָה אֶל־תֹּאכַל כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמָר: טו וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה נַעֲרָה־נָא אוֹתָךְ וַנַּעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עֲזִים: טז וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אִם־תַּעֲצֹרֵנִי לֹא־אֲכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֲלֶיהָ לִיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מְנוּחַ כִּי־מִלְאָךְ יְהוָה הוּא: יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֵא דְבָרְךָ וְכַבִּדְנוּךָ: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מִלְאָךְ יְהוָה זֶה תִּשְׁאָל לְשִׁמִּי וְהוּא פִּלְאִי: יט וַיִּקַּח

עָלָיו עַל שָׂר נְזִירֻת, רק התוספת היא מכל אשר־אמרתי אליה־אשה תשמר גם האשה, אמו של הנער: יד מכל אשר־יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל־תשת וכל־טמאה אל־תאכל אין לעשות עוד, רק כל אשר־צויתיה תשמר: טו ויאמר מנוח אל־מלאך יהוה נערה־נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: טז ויאמר מלאך יהוה אל־מנוח אם־תעצורני לסעודה לא־אכל בלחמך ואם־תעשה עליה הלא ליהוה תעלנה כי לא־ידע מנוח נסתפק ולא ידע בברור כי־מלאך יהוה הוא ולכן הסתפק בדבריו אם יעצורו לסעודה או יקריב קרבן: יז ויאמר מנוח אל־מלאך יהוה מי שמך מה שמך כי־בא לי דברך ותתקדם ובואתך פן לא נבדיר אז כדי וכבדנוך לדעת את מי נכבד: יח ויאמר לו מלאך יהוה אין רצוני בכבוד, ואספן למה זה תשאל לשמי ועוד והוא פלאי מכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: יט ויקח מנוח את־גדי העזים ואת־המנחה ויעל הכל על־הצור ליהוה עולה ליהוה ומפלא לעשות היה המלאך לחוציא האש מן הצור לאכול הנדרי והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה לצד השמים ויעל נסתלק מעליהם מלאך־יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים בשעלה בלהב ויפלו על־פניהם ארצה: כא ולא־יסף עוד מלאך יהוה להראה אל־מנוח ואל־אשתו אז בשראה כל זאת ידע הכין מנוח כי־מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל־אשתו מות נמות כִּי אֱלֹהִים רְאִינוּ: כג ויאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא־לקח מידנו עֲלֶיהָ וּמִנְחָהּ וְלֹא הִרְאֵנוּ אֶת־כָּל־אֱלֹהִי וְכַעַת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֹאת: כד ותלד האשה בן ותקרא את־שמו שמשון הנפלאות שעשה המלאך וְכַעַת לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֹאת בשורה זו אם ראויים אנו למות: כד ותלד האשה בן ותקרא את־שמו שמשון ויגדל הנער

עטרת מרים

וַיְבָרְכֶהוּ יְהוָה: כֹּה וַתִּחַלֵּה הַחֵלָה
כָּכָר רִיחַ גְּבוּרָה שְׁהִיתָה בְּמַחֲנֶה דָן
מֵאֵת יְהוָה לְפַעֲמֹו לְהַלֹּךְ בְּמַחֲנֶה
דָּן לְהִרְאוֹת בַּה גְּבוּרוֹת וּנְפִלְאוֹת,
וְהַמַּחֲנֶה הִתָּה עֹמֶדֶת בֵּין צִרְעָה
וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל בְּנִחֲלַת דָּן:

שי למורא

אָנוּ לְמוֹת. כֹּה) וַתִּחַלֵּה, הַתִּחִילָה.
רִיחַ ה', רִיחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'.
לְפַעֲמֹו, לְחֻזְקוֹ. פְּרוֹשׁ אַחֵר, לְהַצְעִידוֹ,
כְּמוֹ "פַּעֲמֵי מִרְקְבוֹתָיו" (שׁוּפְטִים ה,כח).
וְדו"ל פֶּרֶשׁוֹ, "לְפַעֲמֹו", מַעֲנֵנוּ פַעֲמֹנוּ,
שְׁהִיתָה רִיחַ גְּבוּרָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו
כְּפַעֲמֹנוּ. וּפְרוֹשׁ "רִיחַ ה'", גְּבוּאוֹתוֹ שֶׁל

וַיַּגְדֵּל הַנֶּעַר וַיְבָרְכֶהוּ יְהוָה: כֹּה וַתִּחַלֵּה
רִיחַ יְהוָה לְפַעֲמֹו בְּמַחֲנֶה דָן בֵּין צִרְעָה
וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל:

נַעֲבֹךְ אֲבִינוּ שֶׁאֵמַר "יְהִי דָן נָחֵשׁ עַל דֶּרֶךְ" (בראשית מט,יז), שְׁהִתְחִילָה אוֹ לְחַתֵּקֶם. בְּמַחֲנֶה דָן וְגו', בְּנִחֲלַת שֶׁבֶט דָּן שְׁהִיתָה בֵּין צִרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתְּאוֹל.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגְדֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּפֶה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמְּנוּחָה הַעֲלָה נִרְתִּיתָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וַיֹּה מַעֲשֶׂה הַמְּנוּחָה מְקַשֶּׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־ פְּרֻחָה מְקַשֶּׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה	קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ ח «וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: בְּדַבֵּר אֶל־אֶהְרֹן וְאֵמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנִּחֲת אֶל־מוֹל' פָּנָי הַמְּנוּחָה יֵאָדְרוּ שְׂבָעַת הַנְּרוֹת:
--	--

וּסְמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:
 י וְהָנִיף אֶהְרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
 מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:
 יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
 וְעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
 לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֶהְרֹן וּלְפְנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
 לַיהוָה: יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

אֶת־מִשְׁחָה בֶּן עֲשָׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ (לוי) ה וַיִּדְבֹּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְקַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: ז וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם
 הִזָּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־
 בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בְגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וּלְקַחוּ פֶּר
 בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי
 בֶּן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: י (יִשְׂרָאֵל) י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג השבועות, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר מנחם ש"י בגין

שלום וברכה!

בקשר עם חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה
 לאחל לו ולכל אשר לו חג שמח, ובנוסח המסורתי שקבלנו מכ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע - לקבלת
 התורה בשמחה ובפנימיות.

בהזדמנות זו אשר קבלת מכתבו בעתו מיום י"ב באייר, ולפלא על כ' שתולה הרגשות
 השליליים וגל השנאה, המכונה בלשון נקי' קולטור קאמף, מצד השמאל בתופעה מיוחדת, בה בשעה
 שהמתבונן בטבע האדם ובחוגים האמורים בפרט, רואה בעליל שבענין זה לא שהשכל עושה את הרצון
 (בנידון דידן - הרצון לשנאה האמורה), אלא אדרבה הרצון גורם להתחכמות השכל להצדיק הרצון.
 ולהבדיל כמו שרואים אצל אינם-יהודים הרי הסבה האמתית לשנאתם לעם אחד היא שדתיים שונות
 מכל עם, אלא שתולים בסבות מסבות שונות, במקום שהיהודים עשירים - בעשירותם, ובמקום שהם
 עניים - בדלותם, וכו'.

ולכן פליאה גדולה ביותר שכנראה אין מי שעושה בנוגע להסיבה - היינו בנוגע להשנאה
 האמורה ומחפשים עצות רק להמסובב בטעמים חצוניים להצדיק השנאה.

אפשר שנפלטו בהאמור לעיל בטויים חריפים, אבל בשים לב לחומר הענין והמצב, שמיום צאתי
 ממדינת ברית המועצות לא ראיתי כהנה, הרי גם בטויים חריפים שלא בערך. וגם זה מובן ופשוט, שלא
 באתי ח"ו לדבר סרה על מי שהוא מבני ישראל, וידועה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבין יהודי ליהודי,
 יהי איך שיהי, אין לומר "להבדיל"; אלא כמאמר העולם, אז ס'טוט וויי, שרייט מען. ותקוּתִי חֲזָקָה,
 אשר כי ינצל כל השפעתו במילואה וכדרכו במרץ ובמסירות לעצור בפני הגלים האמורים.

בכבוד ובברכת החג ובת"ח על ברכותיו הנאמנות.

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בֶּנִי אֹמֵר, כָּל יָמֵי גְדֻלָּתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאֵתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַּרְשׁ עֶקֶר, אֶלָּא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מֵבִיא חֲמָא.

נקודות משיחות קודש

הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההיפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברא לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך-זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך-זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם.⁷

ממשמעות דברי המפרשים¹ יצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון".

וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת בם ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאילם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאין-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא בחו"ל (בהעלותך באה"ק) בערים שונות בעולם רפה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:36	8:25	8:26	9:06	9:07	10:19	10:20	13:15	13:17	19:44	19:46	20:14	20:16	19:26	20:28
חיפה (ק)	5:31	5:31	8:21	8:22	9:03	9:04	10:17	10:17	13:15	13:16	19:50	19:53	20:17	20:20	19:22	20:32
ירושלים (ק)	5:33	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:17	10:17	13:14	13:15	19:49	19:51	20:14	20:16	19:11	20:28
תל אביב (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	13:16	13:17	19:46	19:49	20:16	20:19	19:28	20:31
אוסטריה, וינה (ק)	4:55	4:53	7:39	7:37	8:52	8:52	10:14	10:15	13:34	13:35	20:53	20:57	21:37	21:41	20:38	22:01
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:31	7:34	9:13	9:15	9:53	9:55	10:43	10:45	12:49	12:50	17:09	17:09	17:39	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:04	7:53	7:52	8:59	8:59	10:19	10:20	13:36	13:37	20:48	20:52	21:30	21:33	20:33	21:51
אוקראינה, דוניצק (ק)	4:30	4:29	7:15	7:13	8:27	8:27	9:49	9:49	13:08	13:09	20:26	20:30	21:10	21:14	20:11	21:33
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	4:39	4:38	7:23	7:21	8:37	8:37	9:59	9:59	13:19	13:20	20:40	20:43	21:24	21:28	20:25	21:48
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:56	4:54	7:30	7:24	8:58	8:58	10:22	10:22	13:45	13:47	21:14	21:17	22:01	22:06	20:59	22:27
אוקראינה, קייב (ק)	4:47	4:46	7:19	7:12	8:50	8:50	10:14	10:14	13:38	13:39	21:07	21:11	21:55	22:00	20:53	22:22
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:34	8:25	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	14:01	14:03	21:13	21:16	21:50	21:54	20:58	22:11
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:39	8:40	9:10	9:11	10:12	10:13	12:44	12:45	18:17	18:18	18:41	18:42	18:00	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:59	9:45	9:46	10:23	10:24	11:14	11:16	13:23	13:24	17:51	17:51	18:19	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:06	9:09	10:41	10:43	11:23	11:25	12:12	12:13	14:14	14:16	18:23	18:22	18:56	18:56	18:04	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:39	8:31	8:31	9:21	9:21	10:37	10:38	13:43	13:44	20:32	20:35	21:06	21:09	20:16	21:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:24	8:16	8:16	9:08	9:08	10:25	10:26	13:33	13:34	20:26	20:28	21:01	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:08	9:09	10:25	10:26	13:33	13:34	20:26	20:29	21:02	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:55	8:47	8:47	9:41	9:42	10:59	11:00	14:09	14:11	21:08	21:11	21:45	21:48	20:52	22:03
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:20	9:09	9:09	9:48	9:49	11:01	11:01	13:56	13:57	20:22	20:25	20:50	20:53	20:06	21:05
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:15	10:28	10:29	13:27	13:28	20:02	20:04	20:33	20:36	19:46	20:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:16	9:52	9:53	11:03	11:04	13:54	13:56	20:12	20:14	20:39	20:41	19:56	20:53
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:18	8:10	8:10	9:03	9:03	10:20	10:21	13:29	13:30	20:24	20:27	21:00	21:03	20:08	21:18
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:49	8:41	8:41	9:32	9:33	10:49	10:50	13:57	13:58	20:49	20:52	21:24	21:27	20:34	21:42
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:01	10:18	10:19	13:28	13:29	20:24	20:27	21:01	21:04	20:09	21:19
בוליביה, לה-פס (ח)	6:57	6:58	9:10	9:12	9:42	9:44	10:40	10:42	13:02	13:03	18:07	18:08	18:32	18:33	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:28	5:26	7:42	7:43	9:33	9:33	10:57	10:57	14:23	14:24	21:56	22:00	22:45	22:50	21:41	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	5:30	5:28	7:55	7:43	9:34	9:34	10:58	10:58	14:23	14:24	21:54	21:58	22:43	22:47	21:39	23:10
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:44	6:46	8:49	8:51	9:23	9:25	10:19	10:20	12:36	12:37	17:32	17:33	17:53	17:54	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:31	6:33	8:37	8:39	9:10	9:12	10:06	10:08	12:24	12:25	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	4:44	4:43	7:00	7:01	8:50	8:50	10:15	10:15	13:41	13:42	21:17	21:21	22:06	22:10	21:06	22:34
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:41	4:39	7:08	7:09	8:53	8:52	10:19	10:19	13:50	13:52	21:35	21:39	22:31	22:36	21:24	23:04
גרמניה, ברלין (ק)	4:45	4:43	7:06	7:07	8:53	8:53	10:19	10:19	13:47	13:49	21:29	21:33	22:20	22:25	21:14	22:50
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:16	5:15	7:52	7:47	9:19	9:18	10:42	10:42	14:05	14:07	21:33	21:37	22:20	22:25	21:18	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:51	6:53	8:52	8:54	9:26	9:28	10:21	10:23	12:36	12:38	17:29	17:30	17:49	17:50	17:12	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:01	8:43	8:43	9:17	9:18	10:25	10:26	13:11	13:12	19:15	19:17	19:41	19:43	18:59	19:53
הודו, פונה (ח)	5:57	5:58	8:39	8:40	9:14	9:14	10:22	10:23	13:07	13:08	19:10	19:12	19:36	19:38	18:54	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	4:47	4:46	7:33	7:32	8:43	8:43	10:04	10:05	13:23	13:24	20:39	20:43	21:22	21:26	20:24	21:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:12	9:29	9:30	12:37	12:39	19:31	19:34	20:07	20:10	19:16	20:25
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:02	8:54	8:54	9:41	9:42	10:57	10:58	14:01	14:02	20:46	20:49	21:20	21:23	20:31	21:37
מולדובה, קישינב (ק)	5:10	5:09	7:57	7:56	9:05	9:05	10:26	10:26	13:43	13:45	20:58	21:01	21:40	21:44	20:43	22:02

רפ"ו לוח זמנים לשבוע פרשת נשא בחו"ל (בהעלותך באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:40	8:39	9:14	9:15	10:22	10:23	13:08	13:10	19:13	19:15	19:39	19:41	18:57	19:52
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ (ח)	8:05	8:08	9:29	9:31	10:15	10:17	11:01	11:02	12:59	13:00	16:52	16:51	17:28	17:28	16:33	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:55	8:33	8:34	9:44	9:45	12:37	12:39	18:58	19:01	19:27	19:29	18:42	19:40
סין, בייג'ין (ח)	4:46	4:45	7:37	7:37	8:27	8:28	9:44	9:45	12:51	12:52	19:41	19:44	20:16	20:19	19:24	20:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:28	9:29	9:59	10:00	11:02	11:03	13:34	13:35	19:10	19:11	19:34	19:35	18:53	19:44
פולין, ורשה (ק)	4:16	4:14	6:35	6:36	8:24	8:23	9:49	9:49	13:17	13:18	20:55	20:59	21:47	21:52	20:40	22:17
פרו, לימה (ח)	6:24	6:26	8:42	8:44	9:14	9:15	10:13	10:14	12:37	12:39	17:50	17:51	18:15	18:16	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:50	8:41	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	14:19	14:20	21:29	21:32	22:09	22:13	21:14	22:31
צרפת, פריז (ק)	5:48	5:46	8:30	8:28	9:47	9:47	11:09	11:10	14:30	14:31	21:54	21:58	22:37	22:41	21:39	23:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:16	8:17	8:48	8:49	9:52	9:53	12:27	12:28	18:07	18:09	18:32	18:33	17:51	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:35	8:27	8:27	9:24	9:25	10:43	10:44	13:55	13:57	21:01	21:04	21:36	21:39	20:45	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:05	7:55	7:54	8:58	8:58	10:18	10:18	13:32	13:34	20:43	20:46	21:22	21:25	20:28	21:43
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:31	8:22	8:22	9:06	9:07	10:20	10:21	13:21	13:22	19:58	20:01	20:30	20:32	19:42	20:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:20	4:18	6:55	6:57	8:36	8:35	10:04	10:04	13:38	13:40	21:31	21:36	22:32	22:37	21:17	23:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:47	3:45	6:29	6:30	8:06	8:05	9:35	9:35	13:12	13:14	21:15	21:20	22:15	22:22	21:02	22:57
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	4:26	4:25	7:13	7:11	8:21	8:21	9:42	9:43	13:00	13:01	20:15	20:19	20:58	21:02	20:00	21:20
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:29	8:16	8:15	9:25	9:25	10:47	10:47	14:05	14:06	21:26	21:29	22:03	22:07	21:11	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:29	8:30	9:02	9:03	10:08	10:09	12:50	12:51	18:45	18:47	19:10	19:12	18:28	19:21

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

19 ואין זה שהופרש עשירי, כיון שאין שם 'עשירי' אלא על ידי
 20 מנין. רבי יוסי בריה דהוריה אומר, אף באופן זה, מה שנטל הרי
 21 הוא מעשר.
 22 וזאת הגמרא: מאי טעמו דרבי יוסי בריה דהוריה
 23 שאף בנטל טלאים ללא מנין ומפריש מהם למעשר, חל קדושת
 24 מעשר על הטלה שהפריש. משיבה הגמרא: סבר ליה באבא
 25 אלעזר בן גומל, דתניא בברייתא, אבא אלעזר בן גומל אומר,
 26 נאמר בפסוק האמור לגבי תרומת הלויים המפרישים לכהנים
 27 תרומה ממעשר ראשון שקיבלו מהבעלים (במדבר יח כז), ונחשב
 28 לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב, ויש לבאר
 29 שבשתי תרומות תתנוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת
 30 תרומת מעשר, ולמדים מזה לזו, בשם שהתרומה גדולה נמשלת
 31 בלמוד, כלומר, ניתן לאמוד את שיעור הפירות ולתרום על
 32 פי האומדן, ואין צריך למדוד את שיעור הפירות ולתרום על פי
 33 מה שמדד, וכן נטלת במחשבתך, כלומר, די שנותן עיניו בצד
 34 אחד במחשבה להפריש מאותו צד ויכול לאכול מהצד האחר,
 35 אף אם לא הפריש ממש משום שלשון הפסוק הוא 'ונחשב לכם
 36 תרומתכם',

1 ויש לדרוש מלשון הפסוק 'עבור', פרט לברייתא שאינה עוברת
 2 בכח עצמה, אלא צריך להעבירה, שפטורה ממעשר. ומלשון
 3 הפסוק 'תחת השבת', יש ללמוד שיש מצוה למנותן לכהמות
 4 בשבת. מבררת הברייתא: אם לא מנאן בשבת או שמנאן
 5 רבוצים או עומדים ולא הוציאם בפתח הדיר, מנין שהועיל
 6 המנין. מבארת הברייתא: תלמוד לומר (שם), 'העשירי יהיה
 7 קדוש', והיינו, שחל המעשר מכל מקום, בין אם עבר ונמנה על
 8 ידי השבת ובין אם לא עבר או נמנה תחת השבת. מוסיפה
 9 הברייתא ומבררת: ואין לי לרבות אלא בשקרא המונה את שמו
 10 של העשירי 'עשירי' בשעה שמנאו, אבל אם לא קרא את שמו
 11 'עשירי', מנין שאף באופן זה חל המעשר. מבארת הברייתא:
 12 תלמוד לומר (שם), 'העשירי יהיה קדוש', כלומר, שמיתור הלשון
 13 'יהיה' יש לדרוש, שהעשירי שיוצא יהיה מעשר מכל מקום, בין
 14 אם המונה קרא לו בפיו 'עשירי' ובין אם לא קרא לו בפיו.
 15 שואלת הברייתא: יכול שאם היו לו מאה טלאים, ולא מנה את
 16 הטלאים בזה אחר זה עד העשירי, אלא נטל עשרה מהם
 17 בכל פעם, וחזר ונטל אחד מתוך כל עשרה בלא למנותם, יכול
 18 יהיו מעושירין. משיבה הברייתא: תלמוד לומר (שם), 'העשירי',

סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבט סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, במוצאי שבת, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחור"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00684
09/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

